

శ్రీః

శ్రీపాంచరాత్రే మహూపనిషది

మ హా ము ని క పి ల ప్రే రి తే న ప థే న

సంవత్సరం ఉపదిస్తా

శ్రీసాత్త్వికాధా ప్రతిపాదికా

జ్ఞాన - యోగ - క్రియా - చర్యూ పాదాత్మికా

పాద్మసంహితా

—ॐ—

శ్రీ పరమహంసేత్యాది - శ్రీమద్రామానుజాయా

నిరవధిక పరమానుగ్రహ సమర్థిత

శ్రీయదుగిరి యతిరాజమత పరిబ్రథిమాలక్ష్మమీక జేన

శ్రీ య దు గి రి

యతిరాజ - సంపత్కుమార - రామానుజ మునిగౌ

సంశోధితా ప్రకాశితా చ.

(జ్ఞాన - యోగ - క్రియా - పాదాత్మికః)

ప్ర థ మ స ం పు టః

కల్పబైః గేంత్రి.

శాలివాహన శకాబ్దః ౧౮౪౯.

వి. నైడ్ అండ్ కంపెని, పవర్ మద్రాసురశాలా, బెంగళూరు.

విక్రయాయ సిద్ధాః గ్రంథాః

ఆంధ్ర లిప్యం.

పాంచరాత్రే పాద్యసంహితా:—

జ్ఞాన - యోగ - క్రియాపాదాత్మకః	ప్రథమోభాగః	౪	౦	౦
చర్యాపాదాత్మకః	ద్వితీయోభాగః	౫	౦	౦
సవ్యాఖ్యా అష్టశ్లోకీ		౦	౪	౦

దేవనాగరాక్షర ముద్రితాః గ్రంథాః.

భోజదేవకృత శృంగార ప్రకాశే (అలంకార గ్రంథే)

(౨౨-౨౩-౨౪) ప్రకాశాః 3 ౦ ౦

అనంగహమక మాత్రరాజ ప్రణీతం

తాపసవత్సరాజ నాటకమ్ ౨ ౦ ౦

(ప్రాసణభృతిః పృథక్ దేయా)

పుస్తక ప్రాప్తిస్థానం—.

ఎం. సి. తిరుమలాచార్యః,

ఆసూరి - శ్రీనివాసయంగార్,

౬నే మెయిన్ రోడు,

మల్లేశ్వరం, జెంగళూరు.

శ్రీః.

ముఖ్యము

ఇమాం పాద్యసంహితామధికృత్య అవశ్యం వక్తవ్యం ఇతివృత్తం
ఇతః పూర్వం ప్రకాశితే ద్వితీయ సంపుటే ప్రపంచితం. తథాఽపి
కిచ్చిదత్ర అను ప్రస్తూయతే.

యః కిల పాఞ్చరాత్రాది గ్రంథప్రకాశనే అనన్యసాధితాం,
బహుద్రవ్య వ్యయేన ముద్రాశాలాదికం నిర్మాయ ఆయత్యాం
నిరస్తర ప్రచయగమనాయ సుదృఢాం వ్యవస్థామాస్థాపితవాన్
శ్రీరంగపత్తనాభిజనః యోగీ పాథకసారథి అయంగార్ మహాశయః,
స ఇదానీం కీర్తిశేషవపుః జాగత్స్యేవ. తేన ప్రీత్యా ఆత్మనీన
త్వేన పరిగృహీతేన మయా ప్రకరణవిశేషే తన్మద్ర్యమాణానాం
గ్రంథానాం మధ్యే యథాయోగం కరిషయానాం, విశేషతశ్చ
పాద్యసంహితాయా శ్శోధనభారః ప్రతిశ్రుతచరః సంప్రతితా మిమాం
పాద్యసంహితాం సంపుటద్వయాత్తనా స్వతః సమ్మద్ర్య ప్రకాశనేన
అవారోపితః దైవయోగాత్, ఏవమపి న సంప్రీయతే తావన్నే అన్త
రాత్తా యత్తస్మిన్ మహాత్మని జీవతి సమక్షమిదం న సాధితమా
సీదితి. ప్రథమతః ప్రకాశితే చయోపాదసంపుటే సహృదయాన్
సాక్షీకృత్య మనాగావేదిత ఏవ ప్రతిజ్ఞా నిర్వహణానువాదేన కృతజ్ఞ
భావః అద్యత్వే అస్య ప్రథమభాగస్య ముద్రణేన సమగ్రాయా
స్సంహితాయాః తదనుస్మరణవరికర్మ అవశిష్టం ప్రాప్తకాల
మావేదనీయ మేవ భవతి.

తదేవమకించనేనజనేన ప్రతిజ్ఞాతమథం ఆత్మనా ఫలేగ్రహిం
ఆపాదితవంతం భగవంత ముద్రే సముపతిష్ఠామహే.

స్వేచ్ఛాకణ్ఠీరవస్య స్య స్సఖాలోకాయ కేసరాః ।
భక్తానాం హృదయం నేత్రే పుల్లంతి యుగపద్యతః ॥

స్ఫుట మవితధసన్ధం దేవ! కాయాధవం తం
శరణముసగతం త్వామాతనోన్నాద్యుతం తత్ ।
లక్ష్మతశరణవాచో యస్మమాఽపి ప్రతిజ్ఞాం
సఫలయతి కృపా తే సేయముద్వేలభేలా ॥ ఇతి.

ఇతః పరం తద్భక్తాగ్రేసరే యోగిని ప్రస్తుత ముపనివేద్యతే.

యోగిన్ ! పదం సరమమేవ గతోఽసి ముక్తః
జ్ఞానేన వేత్సి విభునా సకలం యదీచ్ఛా ।
ప్రత్యేమి కీర్తి వపురవ్యభిసంద సేత్సం
ప్రేమ్నా పురేవ మమచాచమిమాం యథార్థామ్ ॥
హతో భాండాగారః సముపదలితః కోశనిచయః
పరిక్రీతం ముద్రాపయికమపి యన్త్రాది సకలమ్ ।
ప్రశాంతో గ్రంథానాం ప్రకటన మపాస్తో హరిగుణ
ప్రచారస్తీర్థో ఘృత్వయి సతి గతే ధామ పరమమ్ ॥

కింబహునా —

యత్తత్ప్రీతి శ్రుతమభూదిహ పాద్యతస్త్ర
సంశోధనం తు మయకా భవతః కృతే ప్రాక్ ।
సంశోధ్య సాంప్రత మముద్రయ మాత్మనైవ
చీర్ణాం ప్రతీహి సుమతే! మమ తాం ప్రతిజ్ఞామ్ ॥

శ్రీశాస్త్రా వ తా ర క్ర మ : శ్రీ

శ్రీశాదబ్జభువం తతస్తు కపిలం తస్మాచ్ఛనాగాధిపం
పద్మం సోఽపి రసాతలే మునివరం సంవత్సరాశ్రావయత్ |
కణ్వం సోఽపి మునీనసావపి భువి జ్ఞానం తదేవం ధృతం
పద్మోపక్రమతః ప్రసిద్ధిమయతే పాద్మీత్యసా సంహితా ||

శ్రీ ప్రతిపాద్య సంగ్రహ గ్రంథ పరిమాణే శ్రీ

జ్ఞానం యోగవిధిః క్రియాఽథ మహతీ చయోతి పాదాః క్రమాత్
చత్వారః ప్రథమే పృథగ్గణనయాఽధ్యాయాః మతా ద్వాదశః |
యోగే పంచ తతః క్రియామధిమితా ద్వాత్రింశతా తే పునః
చయాయామధికైకకా హి తదసా గ్రంథ ప్రమాణస్థితిః ||

ఇతి.

శ్రీ పాంచరాత్ర గ్రంథానాంఖిలీభావే పరితాపః శ్రీ

ప్రాశ్నోచ్చయే గురవః పరాపరగతీ యస్య ప్రసాదోదయాత్
పశ్యన్తిన్త కరాన్తరస్థబదరప్రఖ్యం ప్రియంభావుకాః |
తేషాం జ్ఞానకులోద్భవా అపి జనా మోహాన్ధకారచ్ఛివం
భాస్వంతం ధిగుదాసతే జడధియస్తం పాంచరాత్రాగమమ్ ||

సంస్కారం సంప్రదాయక్రమ సమధిగతం ప్రాప్తవంతఃప్రశస్తాః ||
ఏక ద్వాస్సన్తి నో వా భగవదభిమతే నిర్మలే పాంచరాత్రే |
డంభాచారైకనిష్ఠాః ధిగిహ కతివయే నేష్టవాక్యోపసేకాత్
శ్రీప్రశ్నోచ్చయేంద్ర తన్త్రాధికమపి కలుషీచక్రరక్షీణ పాపాః ||

తజ్జాగ్రత సాత్వత ప్రియాః.

స్థలిత మధిక్మత్య సహృదయేషు నివేదనమ్

ముద్రాయాస్తు పరోక్షతః స్థితివశాద్దేశే దవీయాన్తరే
ప్రత్యూహేషు పరశ్శతేషు యతన మోఘే ముహుః పారుషే ।
ప్రాతుంస్వం స్వయ మాశ్రుతే త్వరయతి స్వైరంఘ్రలన్త్యాం మతౌ
యాన్యత్ర స్థలితాని తాని కృపయా స్వేనోద్ధ్రియన్తామ్ బుధైః॥

మాతృకా కోశానాం స్వరూపం చయోపాద సంపుట
ప్రస్తావనాయామేవ నిరూపితం । తేష్వాదా లేఖక పరంపరాయాతాః
కచిత్ శ్లోకాః ఉపలభ్యంతే తే యథా—

భగవచ్ఛాస్త్ర తత్వజ్ఞం భౌపగాయన వంశజమ్ ।
శ్రీరంగరాజ భట్టాయకం రామానుజ పదార్చకం ॥౧॥

శాండ్విల్యాన్వయ సంభూతం రామానుజ పదాశ్రయం ।
వందే గోవిందభట్టాయకం రజనాథ పదార్చకం ॥౨॥

భారద్వాజ కులే జాతం రామానుజ మతప్రియం ।
శ్రీనారాయణ భట్టం తం వాసుదేవ పదార్చకం ॥౩॥

కాళికాన్వయ సంభూతం శాన్తం రామానుజ ప్రియం ।
దేవరాజాఖ్య భట్టం తం వరదరాజ పదార్చకం ॥౪॥

మాంజ్యాయనాన్వయే జాతం రామానుజ పదాశ్రితం ।
వందే వామనభట్టం తం నారాయణ పదార్చకం ॥౫॥

కపిలాయ నమశ్చైవ పద్మాయ గురవే నమః ।
సంవత్సాయ నమశ్చైవ కన్వాయ గురవే నమః ।
నమో ఋషిభ్య స్సర్వభ్యో తతోజయ ముదీరయేత్ ॥౬॥

సరస్వత్యా సమేతాయ బ్రహ్మణే గురవే నమః ।
శ్రీమహిభ్యాం సమేతాయ కేశవాయ నమో నమః ॥౭॥

మాయా వినాశినే నిత్యం సంసారాణాంవ సేతవే ।
అనఘం వామనం శౌరిం వైకుంఠం పురుషోత్తమం ॥౮॥

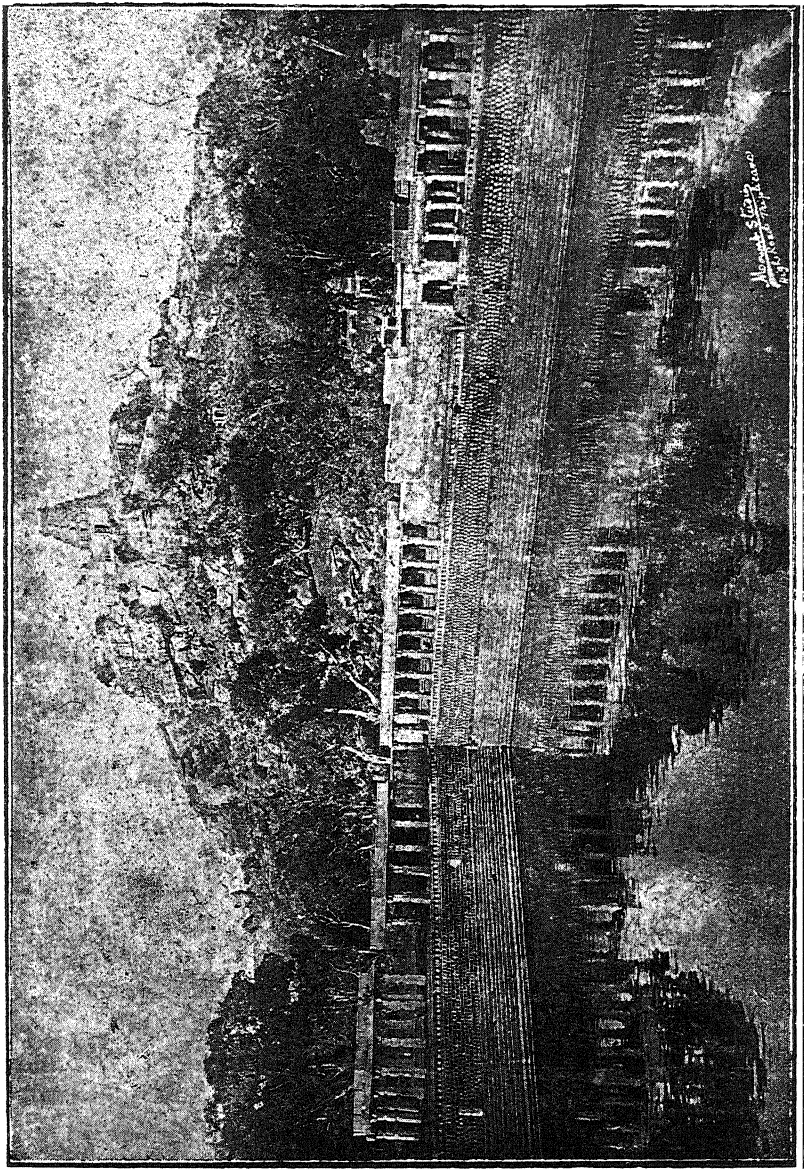
వాసుదేవం హృషీకేశం మాధవం మధుసూదనం ।
 దామోదరం పద్మనాభం కేశవం గరుడధ్వజం ॥౯॥
 గోవింద మచ్యుతం కృష్ణం అనంతం పురుషోత్తమం ।
 అధోక్షజం జగద్భీజం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణం ॥౧౦॥
 నారాయణం చతుర్బాహుం శంఖచక్ర గదాధరం ।
 అనాది నిధనం విష్ణుం త్రిలోకేశం త్రివిక్రమం ॥౧౧॥
 వీతాంబరధరం విష్ణుం వనమాలా విభూషితం ।
 శ్రీవత్సాంకం జగద్భీజం శ్రీధరం శ్రీపతిం హరిం ॥౧౨॥
 ఉపేంద్రం దేవకీనూనుం ప్రణమామి జగత్పతిం ।
 తుమారాద్రి ప్రతీకాశం తులసీదామ భూషణం ।
 తురజ్జనుముఖం వందే తుజ్జసారస్వతప్రదం ॥౧౩॥ ఇతి.

ఇయమత్రానివెద్యమానా, అనౌపయికి భవతి భణితిః
 యత్ అంతరాంతరా భగ్నప్రతిహతే క్రియాపాద ముద్రణే; అవశిష్ట
 గ్రంథభాగ ముద్రణ కర్మణి నిష్ప్రీతీకారం శ్రమయంగీ కృత్యాన ద
 థే ఆంతం సాధితవాక్ బెంగళూరు నగరవర్తీ శ్రీనూత్ శ్రీకంఠ
 పురాభిజనః శ్రీ భాష్యం రామాచార్యనామా, అనేన తీర్థేన
 సహృదయసంస్తవ సమ్మాననాయాః ప్రథమంపాత్రం భవతీతి ॥

శ్రీయద్వద్రి శిఖానిరూఢభగవద్రామానుజోపక్రమ
 ఖ్యాత శ్రీయతిరాజ సన్మతపతే యోగీశితుః కింకరః
 ఆలోకోత్కలికామముద్రయదిమా మస్తాచ్చ సంఖ్యావతాం
 దివ్యాం సాత్వత పాఞ్చరాత్ర మహితాం పాద్మీం మహా
 సంహితామ్.

కల్పబైః గింబ, }
 శ్రీయదుగిరిః. }

ప్రకాశకః.

శ్రీ యాదవగిరినితం కల్యాణేశ్వరం.

శ్రీ పాద్యసంహితాయాం జ్ఞానయోగ క్రియాపాదానాం

విషయసూచనికా.

→ ౧-జ్ఞానపాదే. ←

విషయం.

పుట

శాస్త్రారంభ నిర్దేశః - కణ్వం ప్రతి ఋషీణాం ప్రశ్నః	౧
శాస్త్రసంప్రదాయావతరణ నిరూపణం	,,
సంవత్సర చతుర్ముఖ బ్రహ్మణా సంవాదః	౨
సంవత్సర పాతాలగమనం - కపిల సందర్శనం	౩
కపిలాత్ శ్రుతస్య శాస్త్రస్య పద్ధేన సంవత్సరయోగదేశః	౪
శ్రీభగవతా చతుర్ముఖ బ్రహ్మణే ఉపదేశః	౫
పంచరాత్ర మహిమప్రశ్నః సంవత్సర కృతః	౬
పంచరాత్ర శబ్దనిరుక్తిః	౭
ఋగాది ఛేదవత్తంత్ర చాతుర్విధ్యం	౮
తంత్ర సాంకర్యో దోషనిరూపణం	,,
తంత్రాణాం నామనిర్దేశః	౧౦

ద్వితీయే అధ్యాయే.

జ్ఞాన -యోగ-క్రియా-చర్యాణాం క్రమనిరూపణం	౧౨
విజ్ఞాన శబ్దార్థః. భగవతః ఆద్యరూప వర్ణనం	
వ్యూహ విభాగశ్చ	౧౩

తృతీయే అధ్యాయే.

సృష్టి విచారః	౧౬
---------------	----

విషయం.

పుట

వటపత్రశాయి నాభిపద్మే చతుర్ముఖ సృష్టిః	౧౭
పద్మాసనమ్	”
బ్రహ్మణః క్రోధాద్రుద్ర సృష్టిః	”
మరీచ్యాదిభిజ్జగత్సృష్టిః	౧౮
బ్రహ్మణః పరమపురుష దశానం	”

చతుర్థే ధ్యాయే.

సృష్టి స్థితి సంహార స్వరూప ప్రశ్నః	౨౦
సృష్ట్యర్థ శక్త్యుత్పత్తిస్థా ముఖ్యాః	”
సృష్ట్యపయోగ గుణాః	”
నిష్కామానాం బంధమోక్షః	”
అపవర్గప్రదత్వం వాసుదేవముత్తేః	”
ముక్తస్వరూపం	౨౧
సంసార బంధమోక్షో	”
ముక్తాత్మనాం పరమపురుషస్యచ భేదః	౨౨
బంధ హేతవః	”
విషయస్వరూప ప్రశ్నః	”
విషయ నిరూపణమ్	”

పంచమే అధ్యాయే.

ప్రకృత్యా పురుషస్య సంయోగే హేతుః.	౨౩
పూర్ణకామస్య భగవతః ప్రసాదే నిబంధనం	౨౪
సృష్ట్యాది నిరూపణం	”
బ్రహ్మజ్ఞాన ద్వైవిధ్యం	౨౫

సత్వక్రియాత్మక జ్ఞానలక్షణం

౨౬

బ్రహ్మ లక్షణం

”

షష్ఠే అధ్యాయే.

భగవత్స్వవశాః పాణిపాదాది నివచనం

౨౮

పంచరాత్రవిధి దీక్షితానాం విష్ణుమాయోత్తరణం

౩౧

నిదిధ్యాసిత వస్తుస్వరూపం

”

స్థూలాది రూపత్రైవిధ్యం

౩౨

స్థూలాదీనాం లక్షణం

”

ప్రకృతి వికృతి నిరూపణం

”

పరమాత్మాధిష్ఠితాయాః ప్రకృతేః జగత్సృష్ట్యాదిః

”

పరమాత్మా నారాయణః

”

బ్రహ్మరంధ్రాదిషు రుక్తాభత్వాది గుణవిశిష్ట బ్రహ్మస్వరూప

ధ్యాతుః బ్రహ్మప్రాప్తిః

౩౩

నిష్కామ కర్మణాం బ్రహ్మప్రాప్తిః

”

ముక్త్యాత్మ పరమాత్మనోః భేద గర్భాభేద నిరూపణం

”

సప్తమాధ్యాయే.

బ్రహ్మప్రాప్తి సాధన జ్ఞానోత్పత్తి కారణ ప్రశ్నః

౩౪

నిష్కామ కర్మభిః విమలీకృత చిత్తస్య బ్రహ్మజ్ఞానోత్పత్తిః

”

జీవనంసార హేతుః

౩౬

మోక్షసంసారయోః జ్ఞానకర్మాధిక్య హేతుతా

”

సత్త్వరజస్తమసాం శుభాశుభ కర్మ హేతుత్వం

”

ఉక్తార్థ ప్రపంచనం

౩౭

విషయం.

పుట
3౮

జీవస్య గుణత్రయ యోగాయోగ కారణ నిరూపణమ్

3౯

భగవత్ప్రసాదాన్తాయా నివృత్తిః

”

భగవత్ప్రసాద కారణం

”

శ్రద్ధాభక్తి సమూహీనాం విషయ విశేష నైయత్వం

౪౦

చేతనాచేతనయో రభిన్న కారణత్వ నిరూపణం

”

గుణత్రయ వశాదుత్తమ మధ్యమాది భావోత్పత్తిః

౪౧

తేషాం స్వరూపం

”

ఉత్తమ స్వబావాజ్ఞానాయాః మోక్షసాధనత్వం

”

రజస్తమోభావయోక్షయి ఫలత్వ

”

భగవద్భాజనామేవాఽపునరావృత్తి లక్షణ మోక్షః

౪౨

ఆహారత్రైవిధ్యం

”

సత్వాది నిష్ఠానాం గతి త్రైవిధ్యం

”

సత్య జ్ఞానాదయ స్సత్త్వనిష్ఠస్య గుణాః

”

అహంకారాదయో రజోనిష్ఠస్య గుణాః

౪౩

ప్రేశున్యాదయ స్తమో నిష్ఠస్య గుణాః

”

రజస్తమసో విఫలయే సత్త్వవృద్ధ్యా జ్ఞానోత్పత్తిః

”

అష్టమే అధ్యాయే.

విజ్ఞానోపాయ తపశ్చర్యా స్వరూప ప్రశ్నః

౪౪

వాచికాది తపస్సై విధ్యం

”

సాత్వికాది భేదేన పునస్సై విధ్యం

”

చతుర్ముఖాయుః పరిమాణం

౪౫

అవాంతర ప్రలయో ద్వైసందినః

”

సృష్ట్యాదీనా మవిశ్రాంతిః	
ప్రకృతి స్వరూప నిరూపణం	౪౬
భగదధిష్ఠితాయాస్తస్యాః జగద్యోనిత్వం	”
అణిమాదైశ్వర్యాయా నిరూపణం	”
సాయుజ్యాది భేదేనముక్తేస్తైవిధ్యం	౪౭
తత్త్వ ప్రశ్నః	౪౮
ఏకపంచాశత్తత్త్వాని	”

నవమే అధ్యాయే.

౪౯

భువనకోశ నిరూపణం	
వృధివ్యాః పరిమాణం	౫౧
సప్తద్వీపాః - సప్తసముద్రాః	”
ఎతేషాం పరిమాణం, మేరోస్పన్నివేశ విశేషశ్చ ;	౫౨
మేరోర్దక్షిణ తస్త్రియోవర్షాచలాః—త్రీణివర్షాణి	”
మేరోరుత్తర తస్త్రియోవర్షాచలాః త్రీణివర్షాణి	౫౩
దిశాచలానాం నామాని—చత్వారో వృక్షాః	”
జంబూవృక్ష ప్రభావః	౫౪
భద్ర కేతుమాలెలావృత వర్షాణాం స్థాన విశేషః	”
చత్వాయుర్ద్యానాని సరాంసిచ	౫౫
చతుర్దశాక్షు పంచ కేసరాచలాః	”
మేర్మంకే బ్రహ్మపురీ	”
పూర్వాది దిక్షు లోకపాలనగర్వాః	౫౬
గంగా విభాగః	”
లోక స్త్రప్రకారః	౫౭
	”

విషయం.

పుట

లోకరక్షాధం భగవతః భద్రాశ్వాదిషు వాసః

కింపురుషాదీనాం భోగభూమిః

౫౮

దశ మే అధ్యాయే.

”

భారత వర్ష వర్ణనం

పుష్కరద్వీప వర్ణనం

౬౦

లోకాలోకాచలమానం

౬౧

ఏకాదశే అధ్యాయే.

”

ఉక్తానువాద పూర్వం అతలాది వర్ణనం

నరకాణాం వర్ణనం

౬౩

ద్వాదశే అధ్యాయే.

”

భూరాది లోకస్వరూపం

భూ సూర్యయోరన్తరమానాది

౬౭

భువలోకః

”

సూర్య ధ్రువయోరన్తరాలే ఇతర గ్రహాణాం సీతి

౬౮

సువలోకః, మహలోకః

”

జనలోకః, తపోలోకః, సత్యలోకః, బ్రహ్మలోకః

౬౯

ప్రకృతిమండలస్థ విష్ణులోకః

౭౦

శివలోకః

౭౧

ఊర్ధ్వక్రమేణ పంచలోకాః

”

అండభిత్తిః

”

ఆవరణ సప్తకం

”

అణ్డానామ సంఖ్యాతత్త్వం

౭౨

నారాయణస్యాంతర్బహిర్వాహ్యైః

”

చత్వారోవ్యూహలోకాః

౭౩

వైకుంఠలోకః

”

పదార్థనిగమనం

౭౪

యథోక్త జ్ఞానస్య సంప్రదాయశుద్ధిః

”

భగవత్ జ్ఞానస్య అపాత్రే వినియోగనిషేధః

౭౫

యోగపాత్ర నిరూపణం

”

సంహితాధ్యయన ఫలం

౭౬

జ్ఞానపాదస్సమాప్తః .

॥ ౨ - యోగపాదే ॥

ప్రథమే అధ్యాయే.

నిశ్చేయసాధనయోగః

౭౭

యోగద్వైవిధ్యం

”

విభక్తయోస్తయోః ప్రత్యేకం లక్షణం

”

సముచితయోస్తయో మోక్షసాధనత్వం

౭౮

యోగాంగ నిరూపణం

౭౯

యోగాసనానం వర్ణనం

ద్వితీయే అధ్యాయే.

నాడీ శుద్ధిః

౮౦

తృతీయే అధ్యాయే.

ప్రాణాయామ విధిః

౮౧

తల్లక్షణం

”

ప్రాణాయామ ఫలం

౮౨

విషయం.

పుట

మనసస్థైర్యం

౮౭

వాయుజయః

”

చతుర్థే అధ్యాయే.

అరిష్ట నిరూపణ

౮౮

అరిష్ట ప్రకారాః

”

అరిష్ట జ్ఞానానంతర కర్తవ్యాని

౮౯

ప్రత్యాహార ప్రకారద్వయం

”

అష్టాదశమర్ముఘానాని

”

ధారణా లక్షణం

”

శరీరే పంచభూతస్థానవిభాగః

౯౦

పంచమే అధ్యాయే.

ధ్యాన లక్షణం

౯౧

ధ్యాన ఫలం

”

జాగ్రదాది వృత్తీనాం స్థానాని

”

ధ్యేయ శుభాశ్రయ స్వరూపం

౯౩

సమాధిః

”

ధ్యానప్రకారః

౯౪

పరతత్వాభిలాషోపాయః

”

బ్రహ్మసంపన్నస్య అపునరావృత్తిః

౯౫

అధికారి ఫలాది నిరూపణం

”

యోగ పాద స్వ మాప్తః .

శ్రీ యా పా దే వి ష యా :

ప్రథమాధ్యాయే.

విషయం.

పుట

అవిదుషాం గతిముద్దిశ్య భగవంతం ప్రతి బ్రహ్మణా ప్రశ్నః	౧
స్తానవిశేషేషు భగవన్ముతీ యజనం	”
స్తానద్వైవీ విధ్యం-సిద్ధస్తాన వివరణంచ	౨
అసిద్ధాయతనం	”
యజమాన స్వరూపం	”
వరణీయాచార్య లక్షణం	౩
భూపరీక్షా	”
సుపద్మా-భద్రకాభూమ్యా	”
పూర్ణా భూమ్రాభూమ్యా	౪
సుపద్మాది భూమీనాం ఫలభేదః	”
వాస్తుభూమీ బీజావాపః	”
అధమాయా అపి భూమేః క్వచిద్ద్రావ్యతా	౫
రసవర్ణాదిభి భూపరీక్షా	”
బలిప్రదానం	”
వాస్తుకల్పనం	౬

ద్వితీయే అధ్యాయే.

బ్రాహ్మణా ది వర్ణానాం వాసస్తానస్య సమాఖ్యా భేదః	౭
గ్రామసంస్థాన భేదనామాని	”
దండక గ్రామః	”

స్వస్తిక వ్రస్తర గ్రామా	౮
ప్రకీణక గ్రామః	”
నంద్యావతక పతాకా గ్రామా	”
పద్మశ్రీ ప్రతిష్ఠిత గ్రామా	౯
గ్రామాది వాస్తుభూమి విభాగః	”
దైవికాదిషు పరికల్పనీయధిష్ఠ్యాని	”
గ్రామాది భేదేన గణనాన్యస భేదః	”
గణభాజనె స్థాపనీయ ద్రవ్యాణి	”
వసుధా ప్రాథకసం	౧౦
గణభరతౌ	”
ఆచార్యక దక్షిణా	”
ద్విజానాం గృహే సంవేశః	”
వాస్తుదేవ స్థాపనం	”
పంచమూర్తేః హారేః స్థాపనే ఫలం	”
జామదగ్న్యోచాక నిషేధః	౧౧
ఆలయద్వారాణాం దిగ్భేదేన ఫలం	”
భాస్కరాదీనాం స్థానద్వార నిరూపణం	”
గ్రామమధ్యే హారేరచానే ఫలం	౧౨
భాస్కరాది పరివారాణామచానే ఫలం	”
పుర మలికయోమధ్యే హారేః స్థాపన నిషేధః	౧౩
శూద్రాదీనాం వాస్తుదేవతా నిషేధః	”
గ్రామాదౌ దేవోత్సవాధేక వాస్తుదేవకల్పనం నిషేధః	”
గ్రామస్యాంతరా శూలినోన్యస నిషేధః	౧౪

విషయం

పుట

దేవతాభేదేన పూజకభేదః	౧౪
సువణకౌర్రాంబహ్మనాం గ్రామాంత స్థాపనం	”
ప్రతితోమాదీనాం స్థాపనం	”
సామాన్యేన శ్రమశాన స్థాపనం	౧౫
ద్విజన్మనాం శ్రమశానే స్థాపనభేదః	”

తృతీయే అధ్యాయే.

మందిర నిర్మాణ విధిః	౧౬
కర్షక వణానుగుణం హలయుగాదిభేదః	”
కర్షకస్య అంగప్రసాధనం	౧౭
పుణ్యాహ పూర్వకం హలయుగాది యోచనం	”
కర్షణ విధిః	౧౮
నిమిత్త పరీక్షా	”
దునికామిత్త శాంతిః	”
భూ సమీకరణ బీజావాపా	౧౯
ఫలవృద్ధిహానయోః ఫలం	”
భూశోధనం	”
తుషాంగారాది లాభే శాంతిః	౨౦
రత్నాది లాభే సమృద్ధిః	”
హోమకుంభ స్థాపనాది	”

చతుర్థే అధ్యాయే.

విఘ్ననివారణ ప్రశ్నోత్తరౌ	౨౨
బాలగృహ నిర్మాణం	”

బాలాలయో అచక్షణీయ బింబమానం	౨౩
వేదీకల్పనం	”
భగవత్ప్రార్థనా	”
పరివార కల్పనం	౨౪
స్థంజలమానం	”
ధ్వజారోహణాది పుష్పయాగాస్తం బాలలయ ఏన	”
ఉత్సవ బింబాభావే బాలబింబమేవ	”
బాలబింబెనోత్సవే చతుర్థస్సపన నిషేధః	౨౫
ఆలయే ఉత్తమాది భేదః	”
సంచితా సంచితాచ్యాలయ భేదః	”
గర్భావచ్ఛిలాదారుభిరాలయ నిర్మాణే దోషః	”
దేవతాంతర సదృశ్య శిలాగ్రహణే దోషః	”
న్యాయాజ్ఞాత ద్రవ్యైరాలయ నిర్మాణం	౨౬
జలేనసమతా వీక్షణం	”
ఉపవీతాది కల్పనం	”
ద్వితలాది ద్వాదశ తలావధి కల్పనీయాంగాని	”
అష్టాదశ ధామలింగాని	౨౭

పంచమే అధ్యాయే.

దిక్పరీక్షా	౨౮
శంకుస్థాపనం	”
ప్రసాద సంస్థాన నిర్దేశః	౨౯
విష్ణ్వాలయస్య ఆయుక్తేనమానం	”
అన్యేషాం కామనామసారేణ	”

ఇష్టకాది భేదాః	౨౯
విమానానురోధేన ప్రథమేష్టకాది భేదః	౩౦
శీలాయాః పుల్నింగాది భేదేన వినియోగః	,,
సదోష ప్రతిమూగ్రహణే హానిః	,,
మృణ్మయేష్టకా విధిః	,,
ఇష్టకా నిర్మాణ నియమః	౩౧
ఇష్టకాయామ మానం	౩౨
ఇష్టకాయా మానాంతరం	,,
ఇష్టకా గుణాః	,,
వజ్రానీయేష్టకాః	,,
ఇష్టకాధి వాసన విధిః	౩౩
ఇష్టకాన్న పనం	౩౪
అధివాస హోమః	,,
స్వప్న పరీక్షా	౩౫
ఇష్టకానాం సంభారస్థానం	,,
దేవమనుష్యాలయ యోరిష్టకాన్యాసే విశేషః	,,
ఉపానద్వైషమ్యే హానిః	౩౬
శ్వభ్రపూరిత జలావతః పరీక్షాః	,,
శ్వభ్రజలశోషే హానిః	,,
మనస్తుష్టేః కాయ కరత్వం	,,
దునిమిత్తే శాంతిహోమః	౩౭
అచాయాది దక్షిణాః	,,
దేవాగార నిర్మాణే ఫలం	,,

విషయం.

పుట

దేవాలయాపకారిణాం దండః

32

దేవాలయాథ్వా ముపకువతాం ఫలం

3౮

షష్ఠమే అధ్యాయే.

గర్భా న్యాస విధిః

3౯

నిశాయామేవ గర్భాన్యాసః

౪౦

దేవాది భేదేన గర్భాన్యాస స్థానభేదః

౪౧

స్థాననీచోచ్ఛభావే దోషః

,,

గర్భాన్యాస మంజూషా

,,

ధ్యాన ప్రకారః

,,

మృద్ధావాదీనాం న్యాస స్థానం

౪౨

భూదేవతాధ్యానం

౪3

శ్వభ్రూరణవిధిః

,,

గురుదక్షిణా

,,

గర్భారక్షా

,,

ధామ్నః ఆయామ విస్తార విధిః

౪౪

ఏకాది ద్వాదశతలేషు దేవస్య శయనాది విధిః

,,

సప్తమే అధ్యాయే.

అధిష్ఠానకం

౪౫

ఉపవీత విధిః

,,

వేదీభద్రాది భేదః

,,

వేదిభద్రం

,,

ప్రతీభద్రం

౪౬

విషయం.

పుట

సుభద్రం	౪౬
ఉపపీఠ విధిశేషః	౪౭
అధిష్ఠానం	”
ద్వాదశాంగాని	౪౮
పాదబంధ ప్రతీబంధౌ	”
ఉపానవిస్తారః	౪౯
పద్మబంధాధ్యధిష్ఠానం	”

అష్టమే అధ్యాయే.

విమాన విధిః	౫౪
వైజయంతకం	”
శ్రీ విశాలం	”
పుష్పకం	”
కేసరం	౫౫
స్వస్తికం	౫౫
పవనతం	౫౫
మందరం	౫౬
స్వస్తిబంధం	౫౬
కల్యాణం	౫౬
పాంచాలం	౫౭
విష్ణుక్రాంతం	౫౭
సుమంగలం	౫౭
కాంతారం	౫౭
పుష్కరం	౫౭

మనోహరం	గీ॥
కాజేరం	గీ॥
భద్రకోష్ఠం	గీ॥
వృత్తకూటం	గీ॥
కోష్ఠభద్రం	గీ॥
శ్రీభోగం	గీ॥
పుష్కరం	గీ॥
లంబపక్షరం	గీ॥
జయావహం	గీ॥
వందికం	౬౦
సౌభద్రం	౬౦
కమల మండలం	౬౦
శిందు భద్రం	౬౦
ధవల కాంతం	౬౦
సౌమ్యం	౬౧
లలిత భద్రకం	౬౧
వ్యాసాఖ్యం	౬౧
శైలచ్ఛందం	౬౧
మధ్యే భద్రం	౬౧
శ్రీయశ్చందం	౬౨
యోగానందం	౬౨
హంసతారకం	౬౨
నూహేంద్రకం	౬౨

విషయం.

పుట

సూయ=కాంతం	౬౨
మంగలాస్పదం	౬౩
ఉదార సారం	౧౨
విజయం	౧౧
అమలాంగం	౬౪
విమలాకృతి	౧౧
శ్రీధరం	౧౧
చంద్రకాంతం	౬౫
శ్రీ ప్రతిష్ఠితం	౧౧
శుద్ధ స్వస్తికం	౧౧

నవమే అధ్యాయే.

ప్రాసాద విధి:	౬౭
(అత్రవేసర మతి శీష=లేఖ: ప్రామాదిక:)	౬౭
నాగరం	౧౧
ద్రామిడం	౧౧
వేసరం	౧౧
మూర్ధేష్టకా విధి:	౧౧
న్నపనాథం కలశప్రతిష్ఠా	౧౧
ఆచార్య=నియమా:	౬౮
ఇష్టకా న్నపనాథానే	౧౧
స్త్రీ శూద్రాదీ నామమంత్రకమాధానం	౬౯
ఇష్టకావిధౌ వజ్ర్యాః జనా:	౧౧
గురోస్సత్కార:	౧౧

రథకారతోషణం	౬౯
సూపీకీల విధి:	,,
కీలస్యాకార భేదా:	౭౦
విమానభేదే కీలకసంఖ్యా	,,
కీలాధివాసే విశేష:	,,
ఆచార్యాలంకార:	౭౧
స్థూప్యా వక్రభావే దోష:	,,
స్థూప్యా లోహభేదే ఫలం	,,
ధామానుగుణ్యేన స్థూప్యాకార:	,,
శూలభేద:	,,
విమానతల కల్పనీయ దేవతా వికల్ప:	౭౨
విమాన దేవతానాం ధ్రువభేరసమ సంస్థానతా	,,
శైలాది విమానే తదుపాదానా ఏవ దేవతా:	,,
వణాలేపన విధి:	౭౩
భిత్తిభాగే దేవతానాం అధఃచిత్రాది వికల్ప:	,,
నాసికాహీన విమానే దిజ్జూతిక నిషేధ:	,,
విమానభేదే దిజ్జూతిక భేద:	,,
కఘోతేషు హంసమాలా	౭౪
ఉక్తానా ముచ్చాయమానం	,,
అధిష్ఠానాధస్థా దేవతా:	,,
సుభాకల్పన ప్రకార:	౭౫
లేపత్రైవిధ్యం	,,
పంచవణక కల్పనం	౭౬

దశమే అధ్యాయే.

పరివార దేవతాస్థానాది	౭౭
అస్తమకండలాది ప్రాకారాః	”
సాలాస్త్ర శాలోచ్చయమానం	”
సాలోపరి గరుడాది విధానం	౭౮
అథక్ మండప విధిః	”
హీనేథక్ మండపే నిగ్గమస్థల నిర్దేశః	”
సోప పీఠధామ్నః గోపురచతుష్టయం	౭౯
స్మృతమండపాథక్ మండపయోమానం	”
సోపానపాశ్వే హస్తిరథాంగాది కల్పనం	”
ద్వారవాతాయ నయోభిత్తి బంధవిశేషః	”
వాతాయనాస్తరాలతాల బంధాది	”
మండపాయామ విస్తారా	౮౦
కోణేషు గరుడ సింహయోన్యాసః	౮౧
ప్రాకార చతుర్దిక్షు గోపురచతుష్టయ వికల్పః	”
మండపస్య ఉత్తమాదిమాన భేదభిత్తిబంధౌ	”
మండప గర్భాన్యాస ప్రకారః	౮౨
ద్వారస్య కవాటయుగ్మాదిన్యాసః	”
కవాటో పరికల్పనీయ దేవతాః	౮౩
కవాటస్య సౌవణ్యాది విధానం	”
దిగ్భేదేన చండాది ద్వారపాల నిరూపణం	౮౪
ఖిలూరికా స్థానవిశేషః	౮౫
అపూప పచనస్థానం	౮౬

ఫలమరీచ్యాది నిధానస్థానం	౮౬
తండులఱులనకూప ధూమనిగమ మాగణాస్థాన నిరూపణం	,,
మజ్జన తాంబూల వస్త్ర పుష్పనివేశన ప్రదేశాః ఏకాంత భుక్తి	
స్థానం	,,
ధాన్యసంగ్రహ ఛత్రాది నివేశదేశాః	,,
స్థానసంకోచే రచనాప్రకారః	౮౭
కూపతటాకాది జలాశయ విధిః	,,
ప్రాకారస్య బహిఃదీప్తికాయత్యాదీనాం మఠాదిశ్చ	,,
ఉద్యానాది నిదేశాః	,,
ఏకావరణ పరివార నిరూపణం	,,
పరివార దేవతా నామవస్థానాది	౮౮
అంగణే సమచక్షీయాః దేవతాః	౮౯
ఆదిత్యా ద్యష్టాదశగణాః	,,

ఏకాదశే అధ్యాయే.

ప్రతిమాద్రవ్యాది విధిః	౯౩
రత్నాది వడ్డీవ్యనిదేశాః	,,
ఉక్తద్రవ్య ఫలం	,,
శిలాయాశ్చాతువిధ్యం	,,
ఉత్తమా శిలా	౯౪
శిలాదావాదీనాం గర్భదోష పరీక్షోపాయః	,,
స్త్రీపున్నపుంసక శిలానాం ప్రతిమాదా వినియోగః	౯౫
శిలాగ్రహణస్థాన ఫలాది	౯౬

విషయం.

పుట

వజ్ర్య శిలాస్థానాని	౯౭
ఉపాదేయ శిలాప్రదేశాః	”
శిలా గ్రహణ నియమః	౯౮
సిరావైషమ్యేణ వజ్ర్యవజ్ర్య శిలా నిరూపణం	౧౦౦
శిలా నయన నియమః	”
శ్రియాది దేవీ ప్రతిమాహా శిలాః	౧౦౧
అన్యార్థం గృహీతముక్తాయాః పునరధివాసేన గ్రహ ణానుజ్ఞా	”
దారుసంగ్రహణ కాలః	”
ఉపాదేయదారు నిదేశః	౧౦౨
వజ్రసీయాని దారూణి	”
దారుసంగ్రహణేపి శిలాగ్రహణవదేవ నియమః	౧౦౩
వృక్షోపస్థానం	”
వృక్షచ్ఛేదనే కాలదిగాది నిదేశః	”
ఛిన్న వృక్షపతనే దిగ్భేద ఫలం	౧౦౪
ప్రకాండేన శాఖయా బింబనిర్మాణం తత్సంస్కారశ్చ	౧౦౪
రథకారస్య బింబనిర్మాణానుజ్ఞా	౧౦౪
అసంస్కృత తరుణా బింబనిర్మాణే దోషః	౧౦౪

ద్వాదశే అధ్యాయే.

మూలభేర ప్రమాణాది విధిః	౧౦౫
ప్రతిమానం ఉత్తమాది భేదాశ్చ	౧౦౫
ఆసీన మూర్తిమానం	౧౦౬

విషయం.

పుట

శయాన మూర్తిమానం	౧౦౬
యజమానానిల గుణ్యేన మూర్తిమానం	౧౦౭
అంగలి విధిః	౧౦౭
కౌతుకాయామ మానం	౧౦౮
ప్రాసాదా దీనామంగుల నిర్దేశః	౧౦౮
దేహలబ్ధాంగులేన ప్రతిమా మానం	౧౦౮
గ్రామాదీనాం మానాంగులె నైవ విభాగః	౧౦౯
ధ్వజాద్యప్రావాయాః	౧౦౯
సక్షత్రాది కల్పన ప్రకారః	౧౦౯
తాలధనుః శ్రోశాది నిరూపణం	౧౧౦
ప్రస్తాదిమాన భేదాః	౧౧౦

త్రయోదశే అధ్యాయే.

శులస్థాపన విధిః	౧౧౨
శూలానాం సంఖ్యా	౧౧౪
శూలదండస్య లోహాది భేదః	౧౧౪
శూలానాం జలాధివాసః	౧౧౫
గర్భగేహ శోధనం	౧౧౫
బ్రాహ్మణాది సంజ్ఞకభాగ విధిః	౧౧౬
నూత్రాణా ముదజ్ఞుఖతా	”
ఏకబేర బహుబేరాదీనాం బ్రహ్మాది విభాగః	”
ఉక్తస్థాన విపర్యాసే అనిష్ట ఫలం	”
కామనానుగుణం స్థాపనా భూమిః	౧౧౭
ప్రాసాదద్వార విస్తారమానం	”

విషయం.

పుట

బ్రహ్మభాగే భిత్తిస్తంభాది నిషేధః	౧౧౭
గభాగేహ జాతేగభాన్యన విధిః	”
పాదపీఠస్యాకార భేదః	౧౧౮
ఏకబేరాది భేదేన వేది కామానం	౧౧౯
దేవముఖాది భేదేన జలప్రణాలీ భేదః	”
ధారాకుల్యా విధిః	”
ఆసీన మూర్తిక విధిః	౧౨౦
భోగశయ్యా విధిః	”
యానానన మూర్తిక నిరూపణం	౧౨౧
అధివాసిత శూలస్థాపన విధిః	”
ప్రతిష్ఠాపంచక విధిః	”
పరమేష్ఠ్యాది భేదేన ఆసీనాది శూలస్థాపనం	”
భిత్తి శూలస్థాపనం	౧౨౩
ఆధారశూల రహితే దేవస్య నాన్నిధ్యాతిశయః	”
మహా కుంభాది ప్రోక్షణం	”
గురుదక్షిణా	౧౨౪
శూలాల వినియోగః	”
స్థాపిత శూలోద్ధారే దోషః	”
శూలస్థాపనే శుభ ఫలం	”

చతుర్దశే అధ్యాయే.

బింబ నిర్మాణ విధిః	౧౨౫
శూలరజ్జాదీనాం అస్థిసిరా ప్రకృతితా	”

అవక్ష్వమృదా లేపనే శుభ ఫలం	౧౨౫
కేవలమృదా చింబ నిర్మాణం	”
ప్రశస్త మృత్తి కాస్థానాని	౧౨౬
కల్కోపయోగిన్యన్వచః	”
కల్కప్రతి వాపద్రవ్య విధిః	”
అధివాన కాలమానం	”
ఏకోనవింశతి మృదః	”
మృదః ప్రమాణం చూణ విభాగశ్చ	౧౨౭
యోజనీయ సురభి ద్రవ్యాణి	౧౨౭
సమ్మిశ్రణీయ స్నేహద్రవ ద్రవ్యాణి	౧౨౭
సంస్కృత మృదః అధివానః	౧౨౮
అధివాన వేలా	౧౨౮
లేపనక్రమః తద్విద్యాచ	౧౨౮
దేవ్యాదీనాం మృదాలేపే విద్యానిదేశః	౧౨౮
రజ్జ్వాది వేష్టనం	౧౨౯
నాడీ కల్పనం	౧౨౯
మృత్తికా కటశకరయోలేపన విధిః	౧౨౯
పిష్టకల్పనం	౧౩౦
వణ లేప విధిః	౧౩౦
మూర్తికల్పన పరిపాటీ	౧౩౧
లేపశోషణ విధిః	౧౩౧
యుగభేదేన మూర్తీనాం వణాభేదః	౧౩౩
ద్వాదశమూర్తి వణాకం	౧౩౩

విషయం.

పూట

చతుర్వింశతి మూర్తివణాః	౧౩౩
శ్రియాది దేవీనాం వణాః	౧౩౪
మత్స్యేది మూర్తీనాం వణాః	”
అనంత గరుడాదీనాం వణాః	౧౩౫
వసూణాం వణా సంగ్రహః	౧౩౬
పితృణాం వణా సంగ్రహః	”
మరుతాం వణా సంగ్రహః	౧౩౭
ఋషీణాం వణా సంగ్రహః	”
అప్పరసాం వణా సంగ్రహః	”
ఆదిత్యానాం వణాః	”
రుద్రాణాం వణాః	”
అశ్వినో వణాః	౧౩౮
నారద భృగ్వాదీనాం వణాః	”

పంచదశే అధ్యాయే.

స్థితాది మూర్తినిర్దేశః	౧౩౯
భోగమూర్తిః తత్ర ఉత్తమా	”
మధ్యమా భోగమూర్తిః	౧౪౦
జఘన్యా భోగమూర్తిః	”
యోగస్థాన మూర్తౌ ఉత్తమా	౧౪౧
మధ్యమాయోగ మూర్తిః	”
జఘన్యాయోగ మూర్తిః	”
భోగానన ఆసీనా ఉత్తమా	”

ఆసీనా మధ్యమా	౧౪౨
ఆసీనా జఘన్యా	”
ఆసీనే యోగాసనే ఉత్తమా మూర్తిః	”
ఆసీన యోగాసనే మధ్యమా	౧౪౩
ఆసీన యోగే జఘన్యావ	”
శేషాసనమ్ ఉత్తమం	”
శేషాసనే మధ్యమం	”
జఘన్యం శేషాసనం	౧౪౪
శయనాసనే ఉత్తమా	”
శయనే మధ్యమా	౧౪౫
శయనే జఘన్యా	”
శయనే యోగాసనే ఉత్తమా	”
యోగశయనే మధ్యమా	౧౪౬
యోగశయనే జఘన్యా	”
సంహారశయనే ఉత్తమం	”
సంహారశయనే మధ్యమం	”
కనిష్ఠం సంహారశయనం	౧౪౭
ఉత్తమా సృష్టిశయ్యా	”
మధ్యమా సృష్టిశయ్యా	౧౪౮
కనీయసీ సృష్టిశయ్యా	౧౪౯

పోడశే అధ్యాయే.

యానానూఢ మూర్తిః లక్షణం తత్ర ఉత్తమా	౧౫౦
మధ్యమా	”

విషయం.

పుట

జఘన్యా	౧౫౨
విశ్వరూప మూర్తిః ఉత్తమా	”
విశ్వరూపే మధ్యమా	౧౫౩
విశ్వరూపే జఘన్యా	”
చతుర్వింశతిమూర్తిః లక్షణం	౧౫౪
బ్రాహ్మ్యది మూర్త్యవృత్తం	౧౫౫
బ్రాహ్మీ	౧౫౬
ప్రాజాపత్యా	”
వైష్ణవీ	”
దైవీ	”
ఆషీః	౧౫౭
మానుషీ	”
ఆసురీ	౧౫౮
పైశాచీ	”
ఆసాం ప్రతిష్ఠా ఫలం	”

సప్తదశే అధ్యాయే.

మత్స్యది మూర్తిః నిరూపణం

మత్స్య మూర్తిః	౧౬౦
కూమర మూర్తిః	”
వరాహ మూర్తిః	౧౬౧
సృసింహ మూర్తిః	౧౬౨
వామన మూర్తిః	౧౬౪
భాగవరామ మూర్తిః	౧౬౫

విషయం.

పుట

శ్రీరామ మూర్తిః	౧౬౬
లక్ష్మణాదీనాం స్థితిః	౧౬౭
బలరామ మూర్తిః	౧౭౧

అష్టాదశే అధ్యాయే.

శ్రీ కృష్ణ మూర్తిః	౧౭౨
కల్కి మూర్తిః	౧౭౩
కర్మబింబ సామాన్య లక్షణం	౧౭౬
లక్ష్మీనారాయణ మూర్తిః	”
అభిన్నా లక్ష్మీనారాయణ మూర్తిః	౧౭౭
యజ్ఞ మూర్తిః	”
ఏకద్విత్యాది మూర్తిభేదః	”
పంచమూర్తి ప్రతిష్ఠా విధిః	౧౭౮

ఏకోనవింశే అధ్యాయే.

కర్మాద్యర్చా మూర్తిమాన విధిః

తత్ర బహుభేరమానం	౧౮౦
ఏకభేరమానం	”
బల్యాది మూర్తిమానం	౧౮౧
స్థానయానానన బింబవదేవ కర్మాచార	”
నిత్యోత్సవ ప్రతికృతేః సర్వత్రైవ సితావస్థా	”
స్థితబింబ పీఠమానం	”
ఆసీన పీఠమానం	౧౮౨
శ్రీభూమ్యాస్సన్నివేశః	”

విషయం.

పుట

శ్రీధరా దేవ్యోరాసన స్థితి వికల్పః	౧౮౩
ప్రభాయాః మానాది	”
ప్రభాయాః మూనాది మూర్తయ	”
తోరణ ప్రభా	”
బింబ ప్రభాసనాని లోహజాన్యేవ	”
లోహమూర్తి నిర్మాణ క్రమః	౧౮౪
లోహవికల్పః	”
ప్రతిమాయాః హస్తాది వైకల్యే శాన్తిః	౧౮౫
చిత్రార్థ చిత్రాభాసాది నిరూపణం	”
ప్రతిమానాం తాలాదిమానం	”

వింశే అధ్యాయే.

ప్రతిమామాన విధిః	౧౮౮
కీరీటాదీనాం మానం	౧౯౭

ఏకవింశే అధ్యాయే.

శ్రియాది దేవీ మూర్తిమానం	౨౦౧
--------------------------	-----

ద్వావింశే అధ్యాయే.

పరివారాణాం రూపవర్ణాది నిరూపణం

హయగ్రీవః	౨౦౦
గరుడః	౨౦౧
సూర్యః	”
సోమః	”

గజాననః	౨౧౨
మణ్మథః	౨౧౨
ధనదః	౨౧౩
ధనదస్య పరివారః	”
రుద్రః	”
క్షేత్రపాలః	”
విష్వక్సేనః	౨౧౪
విష్వక్సేన మహిషీ	”
బ్రాహ్మణి మూతకయః	”
వీరభద్రః	౨౧౫
వినాయకః	”
అజాముఖాః	”
ఆదిత్యాః	”
పితరః	”
విశ్వేదేవాః	”
సప్తమకయః	౨౧౬
రుద్ర పారిషదాః	”
విష్ణు పారిషదాః	”
ఉపేంద్రాదయః	”
అశ్వినౌ	”
ఇంద్రాది దిక్పాలాః	”
బ్రహ్మాదీనాం వాహనాని	౨౧౭
మూల పరివారభేరయోః మానభేదః	౨౧౮

విషయం

పుట

త్రయోవింశే అధ్యాయే.

పూజోపకరణాని

౨౧౯

చతుర్వింశే అధ్యాయే.

ఆచార్య లక్షణాంకురాపకణాది

౨౨౬

అంకురాపకణం

౨౨౮

పంచవింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠోపకరణాని.

ముఖ్య కాల నిరూపణం

౨౩౬

అధివాస మణ్డపస్థానం

౨౩౭

కుణ్డకల్పనమ్

౨౩౮

చతుష్కుణ్డాది విధిః

౨౪౦

మూర్తి సంఖ్యానుగుణ మగ్నికల్పనం

౨౪౨

ప్రసా నిర్మాణం

౨౪౩

హోమ సాధనాని

,,

స్రుక్రువాద్యర్థే వజ్యం దారు

౨౪౫

మంటపద్వారాద్యలంకారః

,,

షడ్వింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠా విధిః

౨౪౮

జలాధివాస విధిః

౨౫౩

సప్తవింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠా విధి శేషః

౨౫౭

వాస్తుపురుష నిరూపణం

,,

విషయం.

పుట

సన్నిధ్యసహాజ జనాః

౨౫౯

అష్టావింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠా విధిః

౨౬౪

విమలాది శక్తయః

౨౬౯

పిండికాపూజనమ్

”

అష్టబంధన ద్రవ్యాణి

౨౭౦

ఆవాహనమ్

”

త్ర్యహం కవాటబంధన కారణ

౨౭౨

బహుబేర విధిః

”

కర్మాచాదినాం స్థానని దేశః

౨౭౩

ధ్యాన ప్రకారః

౨౭౩

కుంభగత శక్తీనాం దేవే యోజనమ్

౨౭౪

న్యాస విభేదః

”

సాన్నిధ్య ప్రాథకానా

౨౭౫

యజమానేన భగవతే సమకస్య సమవకాణమ్

౨౭౬

బహుబేర విధానే కవాటబంధన నిషేధః

౨౭౭

గురు పూజా

౨౯౦

దేవప్రతిష్ఠాయాః ఫలం

”

ఏకోనత్రింశే అధ్యాయే.

మీనాది దశమూర్తిః ప్రతిష్ఠా విధిః

మీన మూర్తిః

౨౯౦

వరాహ మూర్తిః

”

నృసింహ మూర్తిః	౨౯.౨
వామనః	”
జామదగ్న్యః	”
శ్రీరామః	”
బలరామః	౨౯౩
శ్రీకృష్ణః	౨౯౪
కల్కిః	”
మీనాది దశమూర్తీకానాం ఖండశన్యాస	”
వటపత్రశాయీ	౨౯౫
కుండభేదాః	౨౯౬
శ్రియాదయః	”

త్రింశే అధ్యాయే.

శ్రియాదీనాం పాణిగ్రహణ విధిః	౨౯౯
మండపాది ప్రతిష్ఠా విధిః	౩౦౨
మందిరాంగానాంద్యాన ప్రకారః	౩౦౩
మహా కుంభ ప్రోక్షణం	౩౦౫
ఆస్థాన మండపాది ప్రతిష్ఠా విధిః	౩౦౭
బలిపీఠ ప్రతిష్ఠా	౩౦౯
మహా పీఠం	౩౧౧
బలి పీఠం	౩౧౨

ఏకత్రింశే అధ్యాయే.

ప్రభాదీనాం ప్రతిష్ఠా విధిః	౩౧౬
ఘంటా ప్రతిష్ఠా	”

ద్వాత్రింశే అధ్యాయే.

గృహాచార విధి:

తత్ర లోహదానాది భేదేన ఫలం	3౨3
గృహే పూజాస్థాన నిర్దేశః	3౨౬
భగవతః అలంకారకల్పనే ఫలం	3౨౯
పంచాయుధమాన ప్రతిష్ఠాది	33౧
వైనతేయాది ప్రతిష్ఠా	33౩
విష్వక్సేనోత్పత్తి స్థాపనాది	”
శాస్త్రోపసంహారః	33౬

శ్రీ యా పా ద స్స మా ప్తః శాశ్వతః

ॐ:ॐ:

(శ్రీ) ర స్తు.

శ్రీమ తేరామానుజాయనమః.

పాద్యసంహితాయామ్ జ్ఞానపాదః.

ఆసీనమాశ్రమే కణ్వం కణ్వశ్రమనివాసినః |

నిశ్చేయసకరం కర్త్య ప్రప్టుమాశీభిరే మునిమ్ ||

౧

ఋషయః—

అధీతాః కణ్వభగవత్ సాక్షోపాక్షాస్సవిస్తరాః |

వేదాస్తవత్త | స్తనధాని శాస్త్రాణి చ యధాతథం ||

౨

ఏతేషు యదధీతేషు కైవల్యాయనకల్పతే |

కారణం తదపి త్వత్తత్సోత్తమ్యం నాన్యధాగతిః ||

౩

కణ్వః—

శ్రూయతాం మునయస్సర్వే యథాపూర్వంవాయుశ్రుతం |

ఉపసజ్ఞమ్య సంవర్తమృషిమర్కమివాపరమ్ ||

౪

ప్రదీప్తమేతమేవార్థం సృష్టవానభినాద్యతమ్ |

శృణ్వతాం స మహర్షీణాం సంవర్తి * స్పృహాచిత్స్వయం ||

౫

మమ్యాం శుశ్రూషమాణాయ ప్రత్యువాచ యధాతథమ్ ||

సంవర్తిః—

అధీతాస్సకలావేదా సాక్షోపాక్షాస్సవిస్తరాః |

ఇతిహాసపురాణాని వాకోవాక్య యుతానిచ ||

౬

శుక్రతానితేషు సర్వేషు దృశ్యైస్తై సర్వదేవతాః |

స్వతంత్రాః ఫలమప్యేషు స్వర్గాదన్యన్న దృశ్యతే ||

౭

† సమస్తాని.

* పా స్పృహంతస్వయమ్.

వివిధాని చ శాస్త్రాని న తర్కాశ్చ ప్రతిష్ఠితాః |
 అవస్థాభిరపాయం న చ సత్త్వామి కుత్రచిత్ || ౮
 శ్రుతిరేవ చ తస్మాప్రి ప్రమాణమితి శుశ్రుమ్ |
 నిశ్చయం నాధిగచ్ఛామి మనసా విమృశన్నసి || ౯
 తతోఽహం భృశనివిణ్ణస్స ప్తప్తహృదయస్తథా |
 సిద్ధాశ్రమం సమానాద్య దుఃఖిణం సమపూజయమ్ || ౧౦
 అత్యుగ్రం తప ఆతివం తతః ప్రీతః ప్రజాపతిః |
 ఋషిభిర్దైవజైస్సార్ధం స్వయమాగాత్తదన్తికమ్ || ౧౧

బ్రహ్మ—

నరం వృణీష్వ భద్రం తెయశ్చై మనసి స్తుశ్చై |
 నరాధీనాం ద్విజశ్రేష్ఠ నర్మనం నరనం నుమ || ౧౨

సంసర్తకః —

ఇత్యుక్తోఽహం భగవతా స్రత్యవోచం కృతాజ్ఞానిః |
 జ్ఞానం భవతు మే శుద్ధం నిస్సంశయమనాకులమ్ || ౧౩
 యేన సాంసారికం దుఃఖం తరామి జ్ఞానవత్త్వనా |
 ఇత్యుక్తో దేవిదేవస్తు ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ || ౧౪

బ్రహ్మ—

శృణు విప్ర ప్రవక్ష్యామి సిద్ధ్యపాయ మనామయమ్ |
 శ్రుతిరేవ ద్విజాతీనాం నిశ్చేయసకరీ పరా || ౧౫
 యతో వై శ్రుతిమస్త్రేణ నిత్యమారాధయన్ హరిమ్ |
 కైవల్యం పరమం ప్రాప్తో న భూయస్సంసరేదిహ || ౧౬

సంసర్తకః —

భగవన్ కేన † శాస్త్రేణ దేవ ఆరాధ్యతే పరః |
 కీన్మశః ‡ స్తు పరో దేవో విధిః కో వా తదర్చనే || ౧౭

బ్రహ్మ—

వైష్ణవం శాసనం శుద్ధమచ్ఛిద్రం పాపనాశనమ్ |
హితార్థం సర్వదేవానామాదిదేవేన చోదితమ్ || ౧౮
చతుష్పాదసమాయుక్తం చతుర్వర్గఫలప్రదమ్ |
తేన శాస్త్రవిధానేన సమారాధయ కేశవమ్ || ౧౯
తచ్ఛాస్త్రం శుభ్రతవాక్ మత్తః కపిలో మునిపుష్కసః |
మచ్ఛాసనాత్తు పాతాలం తత్సమీషమితో ప్రజ || ౨౦

సంవత్సరః—

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ బ్రహ్మ తస్మైవాస్తరధీయత |
పాతాలగమనాధానాయ పునః స్తస్య తపోమయా || ౨౧
తపోబలేన పాతాలం ప్రవిశన్నాగపాలితమ్ |
తత్రాపశ్యం సుఖానీనం నాగేశైః † పరివారితమ్ || ౨౨
అవోచం కపిలం విష్ణుం దణ్డవత్ ప్రణతః శ్తౌ |
జమ్బూద్వీపాదుపావృత్తస్సంవత్సరహం ప్రసీదమే || ౨౩
విద్ధి మాం భగవన్ విష్ణో ప్రాప్తం దుఃఖిణశాసనాత్ |
జ్ఞానయోగక్రియాచర్యా మృగ్యతే యస్తహర్షిభిః || ౨౪
తదశేషేణ విదితం భవవిధ్వంసనం తవ |
సంసారాపారపాథోధిమగ్నం మాం భృశదుఃఖితమ్ || ౨౫
త్రాయస్య భగవన్నాతకం కృపయా పరమౌవిభౌ |
త్వన్మతేఽన్యోన వేత్తాస్య మోక్షోపాయస్యోపత్తానః || ౨౬
ఇత్యుక్తః కపిల దేవః ¶ ప్రసాదాత్పద్మజస్తతః |
పార్శ్వస్థం పద్మమాలోక్య ప్రసీదన్నిదమబ్రవీత్ || ౨౭

* స్వతస్త్వం † కపిలంపుత్రం. ‡ దర్శకః. ¶ ప్రసాదాభిముఖస్తదా.

కపిలః—

హే పద్మ నాగరాజేంద్ర జన్మవిధ్వంసహేతుకమ్ |
 మహాపనిషసం సర్వం శ్రితవాససి మన్మథాత్ || ౨౮
 శ్రావ్యతాం సకలం చాయం సంవత్సో వేకపారగః |
 జ్ఞానానాం పరమం జ్ఞానం నాత్మం ద్వేషసమాశ్రితమ్ || ౨౯
 సాత్త్వికం దేవదేవస్య సమారాధనకర్తృజమ్ |
 మోక్ష్యమాణైశ్చ సతతం మృగ్యమాణం గురాసకమ్ || ౩౦

సంవత్సరః—

ఉక్తేన కపిలేనైవం పద్మాభ్యేన మహాత్మనా |
 ఉదితం † యన్మహాచ్ఛాస్త్రం తత్సర్వం ప్రబ్రవీమితే || ౩౧
 సార్థకోటిప్రమాణేన ౨ బ్రహ్మణాకేశవాచ్ఛ్రియమ్ |
 కపిలాయ దదాబ్రహ్మ లతాణాం పఙ్కకంఘనః || ౩౨
 కపిలోఽపిచపద్మాయ ప్రదదా లక్షమాత్రయా ౩ |
 పద్మోఽపి ౪ దత్తవాన్మహ్య మయుతగ్రన్థసంఖ్యయా || ౩౩
 యస్మాత్ పద్మోపదిష్టేయం తస్మాత్సా పాద్మసంహితా |
 మోక్షైకఫలదం ధర్మమాద్యమస్మిన్ ప్రజా ౫ పతే || ౩౪
 తేనైవాద్యేన ధర్మేణ ‡ బ్రహ్మలోక పితామహః |
 ఆరాధయన్ మహాదేవం హరిం నారాయణం ¶ పరమ్ || ౩౫
 యజ్ఞేన యజ్ఞం యప్తవ్యం యజస్త ఇతిచశ్రితిః ||
 ఆధ్యం * ధర్మం సమాస్థాయ యే యజస్తే విచక్షణాః || ౩౬
 తే యాన్తి వైష్ణవంస్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్ |
 ఏవం సర్వేషుకుర్వత్సు మానవేషు ముముక్షుషు || ౩౭
 సృష్టిక్షయో మహానానీ న్నారకీ భూస్త్పణావృతా |
 సద్భూకాలపరాస్సర్వే సర్వేచభగవన్తయాః || ౩౮

౧ ద్వేష. † ఉదితం, ౨ ప్రమాణంతత్. ౩ సంఖ్యయా. ౪ ప్రదదా.

౫ యతే. ‡ సతతం. ¶ ప్రభుం * ఇమం.

నాన్యం యజన్తేధ్యాయన్తి ఋతే నారాయణాన్నరాః ।

ఏవం కారతాయుగేధర్తై వతమానే మహామునే ॥ ౩౯

లోకకర్తాన్యాయంబ్రహ్మ నారాయణముపాగమత్ ।

తుష్టావచ హృషీకేశం పుణ్డరీకాక్షవిద్యయా ॥ ౪౦

భూమా దణ్డప్రణామంచ కృత్వాతూష్ణం నృతిపత ।

శ్రీ భగవాన్—

లోకాః కిన్నాసువర్తన్తై శాసనం తవశాశ్వతం ।

బ్రహ్మ తవాధికారోవా ప్రాప్యతే కిన్నరాక్షసైః ॥ ౪౧

తదీయంవాపదంప్రాప్తుం సతపస్యన్తి కంసురాః ।

ఇత్యుక్తో దేవదేవేన సత్యభాషతపద్మభూః ॥ ౪౨

బ్రహ్మ—

భగవత్భూతభవ్యేష మమశ్రేయ సి జాగ్రతి ।

త్వయి సర్వత్రకుశలం వతతే సార్వకాలికమ్ ॥ ౪౩

కిన్తు వక్ష్యామి దేవేశ శ్రద్ధధానా జితేంద్రియాః ।

మహారహస్యమాస్థాయ యజన్తేసర్వమానవాః ॥ ౪౪

తే యాన్తి వైష్ణవంస్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్ ।

సస్వర్గోనాపి సర్కోన జన్తమరణే ఉభే ॥ ౪౫

సంవతః—

ఇత్యుక్తో బ్రహ్మణాదేవః శభ్రచక్రగదాధరః ।

పార్శ్వస్థం రుద్రమాలోక్య వ్యాజహార స్వయంహరిః ॥ ౪౬

శ్రీభగవాన్—

షట్ ప్రకారాణి తన్మాణి త్వద్దైవత్యానిశఙ్కర ।

పరస్పరవిరుద్ధాని కురుష్వ త్వం యథాతథమ్ ॥ ౪౭

అవతారైశ్చ బహుభిర్నత్సవిదిభిరహం పునః |
 త్వత్ప్రణీతానిశాస్త్రాణి స్థాపయామి మహీతలే || ౪౮
 అల్పయా సేనసులభం భూయిష్ఠం ఫలమద్భుతమ్ |
 షట్ ప్రకారేచశాస్త్రైః స్థితైః దర్శయ స్థేనుః కారణమ్ || ౪౯
 యోగశాస్త్రస్య కత్వైశ్చైవిరిఞ్చైః కథిరవ్యతి |
 సాంప్రద్యస్యచాపినిర్దాతే కపిలోఽధికరివ్యతి || ౫౦
 బుద్ధమూర్తిం సమాస్థాయ బుద్ధశాస్త్రం సృజామ్యహమ్ |
 జ్ఞానాపహ్నవినిష్ఠాతం జ్ఞాతృజ్ఞేయాపలాపిచ || ౫౧
 అర్పణీం మూర్తిమాస్థాయ శాస్త్రం శాస్త్ర తధార్పితైః |
 పశ్చరాత్రాభిధం శాస్త్రం నయాపూర్వం కృతంకిల || ౫౨
 కాపాలం శుద్ధశైవం చ తథా పాశుపతంత్రయమ్ |
 కరుష్యత్రీణిశాస్త్రాణి లోకానాం మోహనాయనై || ౫౩
 శాస్త్రాణి మత్ప్రణీతాని భవద్భిర్వాక్యకృతానిచ |
 ఆభూతసంస్థం లోకేస్థాస్యన్తి మమ శాసనాత్ || ౫౪
 బాధమిత్యేవ తేనర్వే ప్రణిపత్యామిహ హరిమ్ |
 కృతకృత్యస్తదాబ్రహ్మే సార్థం దేవైస్సవ్యమాలయమ్ || ౫౫
 జగాను సిద్ధగర్భస్య చారణాదిభిరర్చితః ||

సంవత్సరః—

పశ్చరాత్రేణతుల్యాని తదా ప్రభృతివైమునే |
 శైవాదీనిచశాస్త్రాణి ప్రధస్తే శాసనాద్ధరేః || ౫౬
 వైష్ణవ్యామాయయాలోకే ప్రచరన్తి నిరఙ్కుశాః |
 శైవాదయోపి సమయాస్తత్ర తత్ర ప్రతిష్ఠితాః || ౫౭
 పశ్చేతరే పశ్చరాత్రమదూషితమపి న్యయం |
 దూషయన్త్యైవ సృష్టత్వాత్ తద్దూషయిషుమిశ్వరైః || ౫౮

క్షేమ.

- పాపక్షేపం నిరస్తేషు హేతువాదానుకూలతా ।
జాయతే విష్ణుమాయాభిః పతితానాం దురాత్మనాం ॥ ౫౯
- నాస్తికానిష్ఠకాజాతాః వ్యాధిభిః పరిపీడితాః ।
జాయంతే చమ్రమియంతే చ పచ్యంతే నిరయేష్వపి ॥ ౬౦
- స్వర్గేషు చ వసంత్యన్యే మాయామలినచేతసః ।
తరన్తిచభవామృతాధిం మాయాయాయే బహిష్కృతాః ॥ ౬౧
- అలోఽన్యసర్వశాస్త్రాః శివిచార్య చ పునఃపునః ।
నారాయణామృతధ్యానముశన్తి బ్రహ్మవాదినః ॥ ౬౨
- బ్రాహ్మణస్సర్వవర్ణేషు యతిశ్చాశ్రమిషూత్తమః ।
యద్యదన్తా చ తీర్థేషు దైవతేష్వపిచాచ్యుతః ॥ ౬౩
- తద్యత్సర్వేషు శాస్త్రేషు పశ్చరాత్రం ప్రశస్యతే ।
పశ్చరాత్రోక్తవిధినా యస్సమారాధయేద్ధరిం ॥ ౬౪
- కైవల్యం సరమంప్రాప్తో న భూయస్సంసరేదహం ।
అక్షయ్యం ఫలమూహ్నోతి స పుమాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౬౫
- కల్యాణకారిణస్తస్య పితరస్స్వర్గవాసినః ।
బ్రహ్మలోకే పి పూజ్యంతే కా కథా నరకార్ణవే ॥ ౬౬
- మత్త్రైశ్చ వైష్ణవైర్దత్తం హవ్యం వా కవ్యమేవ వా ।
తదక్షయ్యం భవేత్తేన తృప్యన్తి పితృదేవతాః ॥ ౬౭
- అసంభటయన్తి పితరః స్రవ్యత్యన్తి పితామహాః ।
వైష్ణవోజాయతే యేషామన్వయేషు మహామతిః ॥ ౬౮
- పశ్చరాత్రోక్తవిధినా వాసుదేవం సమూశ్రితః ।
నారాయణామృతధ్యాన నిరస్తాశేషవిప్లవః ॥ ౬౯
- ఏతచ్ఛాస్త్రం చ దాతవ్యం శిష్యాయానభ్యసూయవే ।
మోక్షమాణాయ నాన్యస్త్వై కస్తైచ న యచ్ఛచ్చయా ॥ ౭౦

త్రంగానిష్ఠాయ దాతస్యమధ్యేతస్యం చ వేదవత్ ।

మహాఃపనిషదాఖ్యస్య శాస్త్రస్యాస్య మహామతే ॥

20

సజ్జరాత్రసమాఖ్యాసౌ కథంలోకే ప్రవర్తతే ॥

సంవర్తకః—

పశ్యేత్తరాణి శాస్త్రాణి రాత్రీయన్తై మహాస్త్వపి ।

తత్సన్నిధౌ సమాఖ్యాసౌ తేన లోకే ప్రవర్తతే ॥

21

చన్ద్రితారాగణం యద్వచ్ఛోభతే నైవ వాసరే ।

తథేతరాణి శోభన్తై సజ్జ నైవాస్య సన్నిధౌ ॥

23

సజ్జత్వమథవా యద్వద్దీప్యమానే దివాకరే ।

ఋచ్ఛన్దిరాత్రయస్తద్వదితరాణి తదన్తికే ॥

24

ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం శాస్త్రం భవవినాశనం ।

సంసారార్ణవమగ్నానాం కర్తృపాశానుపేయమాం ॥

25

మహాపాతేన సదృశం తారకం భవసాగరాత్ ।

ఋగాదిభేదవత్ తస్య చాతుర్విధ్యం :—

ఋగాదిసంజ్ఞయా వేదశ్చతుర్థా భిద్యతేయథా ॥

26

తస్యత్రిధాస్తభేదేన సజ్జరాత్రం చతుర్విధం ।

ఋగాదయో యథా చైకం భిద్యతే బహుశాఖయా ॥

22

తథా సిద్ధాస్తమేకైకం వక్తృభేదేన భిద్యతే ।

సిద్ధాస్తం నామచాన్వర్థిం నిరావలితి పణ్డితాః ॥

27

మీమాంసాదిషు శాస్త్రేషు యే సిద్ధాధాః సుకీషిణాః ।

తేషామన్తైః ధికానో స్థిన్నితి సిద్ధాంత సంజ్ఞితం ॥

28

సిద్ధాస్తభేద నిరూపణం:—

ఏకమూర్తిప్రధానంతు మన్తసిద్ధాస్తముచ్యతే ।

చతుమూర్తిప్రధానంతు యత్తదాగమసంజ్ఞితం ॥

౨౦

సిద్ధాంతముచ్యతేసద్భిద్భివేతీయం లోకవిశ్రుతం ।

నవమూర్తిప్రధానంచ తస్త్వసిద్ధాంతముచ్యతే ॥

౫౧

చతుర్వక్త్రే త్రివక్త్రే వా దేవే యత్రార్చనావిధిః ।

తత్తన్మాస్తరమిష్టం న్యాత్తన్మేతచ్ఛతుర్విధం ॥

౫౨

చతస్రః కథితాః పూర్వం వాసుదేవాదయస్తథా ।

నారాయణో హయగ్రీవో విష్ణు స్వహరిసూకరా ॥

౫౩

తస్త్వసాంకర్యేదోషః—

సాంకర్యం నతు కుర్వీత సిద్ధాంతేషు వివిధైః ।

యది సాంకర్యే మోహాత్ రాజారాష్ట్రంచ నశ్యతి ॥

౫౪

యేన సిద్ధాంతమార్గేణ కర్షణాదిక్రియా కృతా ।

తేనైవ సకలం కర్మ కుర్యాత్తన్మవిభాగవత్ ॥

౫౫

తత్తన్మాస్తరమిష్టం న్యాత్ సర్వే సర్వఫలప్రదాః ।

తేష్వయం మస్త్రసిద్ధాంతః పాద్మసంజ్ఞో భిధీయతే ॥

౫౬

ఏకైకవక్త్రభేదేన సిద్ధాంతా బహుధాస్మతాః ।

సజ్జిహ్వో విస్తరశ్చైవ తన్మాణాం ప్రకటికృతః ॥

౫౭

౧ సిద్ధాంతై మస్త్రసంసిద్ధై శ్శిష్యాణాం హితకామ్యయా ।

తన్మాణాంచైవసర్వేషాం వక్త్రా నారాయణస్వయమ్ ॥

౫౮

అనుగ్రహాథం భక్తానాం శ్రావయామాన చస్వయమ్ ।

శ్రోతారోముఖిభేదాశ్చ మునయశ్చ పితామహః ॥

౫౯

ప్రయోజనం చ శాస్త్రస్య మోక్షః ప్రకృతిదుర్లభః ।

అభిధేయం భగవత్సమారాధనముత్తమమ్ ॥

౬౦

సమ్బద్ధో పీష్యతే సద్భి స్సాధ్య సాధన లక్షణః ।

శ్రుతిమూలబుడంతస్త్రిం ప్రమాణం కల్పసూత్రవత్ ॥

౬౧

సర్వసర్వ ప్యవిచ్ఛిన్నం దేవదేవస్యశాసనాత్ ।

చింతామణియథా లోకే శబలా కల్పకద్రుమః || ౯౨
 అధిభ్యో వాఙ్మితం సవం ప్రయచ్ఛతి గతిం వినా |
 పఞ్చరాత్రాఖ్యైశాస్త్రంతు చతుర్వంశఫలప్రదమ్ || ౯౩
 శాస్త్రాస్త్రవ్యసనినామభ్యాసః కాల్యూరూపనమ్ |
 ఫలం వా కిఞ్చ ౩ దేవాస్యత్ య త్తత్సాధుబహిష్కృతమ్ || ౯౪
 వాసుదేవ పరిత్యజ్య యేఽస్యైవ రేషముచాసతే |
 సరకాయ భవన్యైతే నాత్ర కార్యా పిచారణా || ౯౫
 సత్యం సత్యం పునస్సత్యమున్యత్య భుజముచ్యతే |
 వేదశాస్త్రాత్పరినాస్తి నదైవం కేశవాత్పరం || ౯౬
 తస్మాద్భజన్వ దేవేశం విధినానేనైవ మునే ||

కణ్వః—

కతి భేదాని తన్త్రాణామ్ నానుధేయాని కాని వా |
 శ్రోతుమిచ్ఛామి విప్రేన్ద్ర సరం కౌశూహలంహిమే || ౯౭

౧౦౮ సంహితానామ్ నామాని.

సంవత్సరః—

శతమేకమధాష్టా చ పురాణే కణ్వ శుశ్రువ |
 నానుధేయానిచై తేమామ్ శూయతామ్ కథ్యతే మయా || ౯౮
 పాద్యమ్ పద్మోద్భవమ్ మాయానైభవమ్ నలకూబరమ్ |
 త్రైలోక్యమోహనమ్ విష్ణులిలకమ్ సరమాహ్వయమ్ || ౯౯
 నారదీయమ్ ధనదీయమ్ వాసిష్ఠమ్ పౌష్కరాహ్వయమ్ |
 సనత్కుమారం సనకం సత్యాఖ్యం విశ్వసంహితా || ౧౦౦
 అనంతాఖ్యం మహీప్రశ్నం శ్రీప్రశ్నం పురుషోత్తమమ్ |
 మాహేన్ద్ర సంహితాపఞ్చ ప్రశ్నాఖ్యం తత్వసాగరమ్ || ౧౦౧

౨ రత్నం. ౩ దేవాస్య-దేవస్యాత్.

౧ వాగీశమ్ సాత్వతంచైవ ౨ ద్రవిణం శ్రీకరాహ్వయమ్ |
 సాంవతః విష్ణుసద్భావం సిద్ధాంతం విష్ణుపూజకమ్ || ౧౦౨
 విష్ణుతన్త్రం చ కౌమారం ౩ తథాహిబుద్ధ్యసంహితా |
 విష్ణువైభవికం సౌరం సౌమ్య మీశ్వరసంహితా || ౧౦౩
 అనంతాఖ్యం భాగవతం జయాఖ్యం మూలసంహితా |
 పుష్టితన్త్రం శౌనకీయం మారీచం దక్షసంహితా || ౧౦౪
 ఔషేధ్యం యోగహృదయం హరీతం పారమేశ్వరమ్ |
 ఆత్రేయం మాన్దరం విష్వక్సేనమాశనసాహ్వయమ్ || ౧౦౫
 వైఖానసం విహజ్జేన్ద్రం భాగవం పరపూరుషమ్ |
 యాజ్ఞన్క్యం గౌతమీయం పౌలస్త్యం శాకలహ్వయమ్ ||
 జ్ఞానాణ్డవం జామదగ్న్యం యామ్యం నారాయణాఖ్యకమ్ |
 పారాశర్యం చ జాబాలం కాపిలం వామనాహ్వయమ్ || ౧౦౬
 జయోత్తరం బాహాస్పత్యం జైమినం సాత్వతాహ్వయమ్ |
 కాత్యాయనీయం వాల్మీక మాండగాయనసంహితా || ౧౦౭
 హైరణ్యగర్భమాగస్త్యం కాణ్వం బోధాయనాహ్వయమ్ |
 భౌరద్యాజం నారసింహం గాగ్యముత్తరపూర్వకమ్ || ౧౦౮
 శాతాతపం చాక్లిరసం కాశ్యపం ప్రజ్జలాహ్వయమ్ |
 త్రైలోక్య విజయంయోగం వాయవీయం చ వాసుదమ్ || ౧౦౯
 కృష్ణం చాహ్మరమాగ్నేయం మార్కండేయస్య సంగ్రహః |
 మహానసత్కు మారాఖ్యం వ్యాసాఖ్యం విష్ణుసంహితా || ౧౧౦
 మార్కండేయం పారిషదం ‡ బ్రహ్మనారదసంహితా |
 సంవాగంశుకరుద్రాభ్యముమామాహేశ్వరాహ్వయమ్ || ౧౧౧

౧ వాసిష్ఠం. ౨ తెజోద్రవిణం. ౩ రహస్యంవిష్ణుపూర్వకం.

† కృష్ణచామర. ‡ బ్రహ్మన్నరకసంహితా.

దత్తాత్రేయం చ శర్వాఖ్యం వారాహమిహిరాహ్వయమ్ |
 సక్కుమణాఖ్యం ప్రద్యుమ్నం వాసునం శ్రీకల్కిరాఘవమ్ || ౧౧౩
 ప్రాచేతసాఖ్యమిత్యేతే శతమష్టోత్తరం స్మృతమ్ |
 ఏతాని తస్యై వామాని మయోక్తాని మహామతే || ౧౧౪
 * తస్మాన్ స్వనైకే బోధ్యంతే ముక్త్యుపాయాః పృథక్పృథక్ |
 ఇతి తస్యై సమాఖ్యాతం శాస్త్రమేవ మనీషిభిః || ౧౧౫
 తస్మాన్ నామధేయాని యో నిత్యం పఠతే నరః |
 సర్వపాప వినిముక్తో యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ || ౧౧౬

ఇతి శ్రీ పాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయామ్
 జ్ఞానపాదే శాస్త్రావతారకన్ నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

సంవత్సరః—

హే పద్మ నాగరాజేంద్ర శ్రుతవాససి యత్పురా |
 తస్యై తదహమధ్యాప్యే మయి చేదస్త్వనుగ్రహః || ౧

శ్రీ పద్మ ఉవాచ—

తత్ప్రవక్ష్యామి విశిష్టే తస్యై వై లోకవిశ్రుతమ్ |
 జ్ఞాన యోగ క్రియా చర్యా చతుర్పాద సమన్వితమ్ || ౨
 రహస్యమద్భుతం దివ్యం యస్యయా కషిలాచ్ఛ్రితమ్ |
 సంక్షిప్తం చ మహాథం చ సర్వసిద్ధి ప్రసాధనమ్ || ౩
 సాధకోటి ప్రమాణేన బ్రహ్మణా కేశవాచ్ఛ్రితమ్ |
 తస్మాత్సముద్భుతం తస్యై వారిధేరమృతం యథా || ౪
 విజ్ఞానమాదా నకలం సృష్టుప్రపాదాతముచ్యతే |
 తతో యోగః క్రియా పశ్చాచ్ఛర్యా చ తదనంతరమ్ || ౫

విజ్ఞాన శబ్దార్థః—

విజ్ఞానం భగవజ్ఞానం తజ్ఞానాన్సుక్తిరుచ్యతే ।

భగవతః ఆద్యం గూఢమ్ :—

ఆదినుభ్యాస్త రహితమవృద్ధి త్తయమచ్యుతమ్ ॥ ౬

నిత్యం నిరుపమం జ్యోతి నిత్యతృప్తం నిర్జ్ఞానమ్ ।

సర్వాకారం నిరాకారం తమసః పరమవ్యయమ్ ॥ ౭

తత్కారణవశా తస్మాదావిరాసీత్సనాతనాత్ ।

ద్విహస్తమేకవక్త్రం చ శుద్ధస్ఫటికసన్నిభమ్ ॥ ౮

సహస్రరవివహ్నిస్తు లక్షకోటి సముద్రభమ్ ।

మరీచి చక్రమధ్యస్థం చక్రాద్యాయుధలాఞ్చితమ్ ॥ ౯

శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కం వనమాలావిరాజితమ్ ।

కిరీటహారకేయూర వలయాది విభూషితమ్ ॥ ౧౦

పీతామ్బురధరంసౌమ్యం గూఢమాద్యం సనాతనమ్ ।

స వాసుదేవో విజ్ఞేయస్సృజ్యం సర్వం చ తన్ముఖాత్ ॥ ౧౧

ధ్యేయశ్చ యోగిభినిత్యం హృత్పద్మాహ్వయవిష్టరే ।

పశ్యన్తి సూరయశ్శశ్వ త్తద్విష్ణోః పరమం పనమ్ ॥ ౧౨

వాసుదేవాత్తతో జాతో వాసుదేవాహ్వయోఽపరః ।

ఏకవక్త్రశ్చతుర్భాహుశ్చక్రా ద్యాయుధలక్షణః ॥ ౧౩

స్థితై చక్రం సరసిజం దధానం సృష్టయే పునః ।

ముక్తయే పాఞ్చజన్యం చ గదాం సంహృతయే తథా ॥ ౧౪

శ్రీవత్స కౌస్తుభోరస్క వనమాలా విభూషితః ।

మయూరకణ్ఠవచ్ఛాయః వీతనై సగికామ్బరః ॥ ౧౫

స వాసుదేవో భగవాన్ సృష్టిస్థితృప్తముక్తిదః ।

ఆత్మానం స ద్విధాచక్రే పునః కేనాపి హేతునా ॥ ౧౬

తయోరేకో వాసుదేవశ్శుద్ధస్ఫటికసన్నిభః ।

నారాయణో ద్వితీయస్తు సీలామ్బుదసముద్రభః ॥ ౧౭

సక్కుష్మణో వాసుదేవాత్ తస్మాత్ప్రద్యున్నసంజ్ఞితః |
 ప్రద్యున్నాదనిరుద్ధోఽభూత్ సర్వవత్ చతుర్భుజాః || ౧౮
 జ్ఞానాది గుణసామాన్యే వాసుదేవః ప్రకీర్తితః |
 షణ్ణాంగుణానాం వైషమ్యేవక్ష్యంతే మూర్తయః క్రమాత్ ||
 జ్ఞానేఽధిసో భవేన్భూత్వా సక్కుష్మణ సమాహ్వయః |
 బలేఽధికస్తుప్రద్యున్న స్సాన్వితైశ్వయేఽనిరుద్ధకః || ౨౦
 మూర్తిభ్యశ్చ చతుర్భ్యశ్చ చతుర్వింశతిమూర్తయః |
 జాయంతే క్రమశో బ్రహ్మణ దీపాద్దీపాంతరం యథా || ౨౧
 సర్వే చతుర్భుజాః పన్న శబ్దచక్ర గదాధరాః |
 వాసుదేవాదాదిదేవాత్ప్రథమా త్కేశవస్తథా || ౨౨
 నారాయణో మాధవశ్చ జజ్ఞిరే భూసురోత్తమ |
 సక్కుష్మణాచ్చ గోవిందో విష్ణుశ్చ మధుసూనవః || ౨౩
 త్రయస్తే సమజాయంత ప్రద్యున్నాచ్చ త్రివిక్రమః |
 వామనశ్శ్రీధరశ్చైతే జజ్ఞిరే మునిసత్తమ || ౨౪
 అనిరుద్ధాద్ధృష్టికేశః పద్మనాభశ్చ సువ్రత |
 గామోదగశ్చతేనైథం ద్వంద్వశాంశాః ప్రజజ్ఞిరే || ౨౫
 వాసుదేవాచ్చ తన్నామ్నా తథా సక్కుష్మణాదపి |
 ప్రద్యున్నాదపి తన్నామ్నా తన్నామ్నైవానిరుద్ధకాత్ || ౨౬
 అభూవత్ క్రమశఃస్తేభ్య శ్చతుర్భ్యః పురుషోత్తమాః |
 అథోక్షజో నృసింహశ్చ చతుర్ధశ్చాచ్యుతో హతః || ౨౭
 చతుర్భ్య ఏవ తేభ్యోమి జజ్ఞిరే చ యథాక్రమమ్ |
 జనాదనస్తథోపేంద్రో హరిః కృష్ణస్సమాఖ్యయా || ౨౮
 వాసుదేవాదాదిదేవాన్మూర్త్యష్టకమ జాయత |
 బ్రాహ్మీ చ మూర్తిః ప్రథమా ప్రాజాపత్యా చ వైష్ణవీ || ౨౯

దివ్యా చాపీఁ మాసుషీ చ సప్తమీ చాసురీ మతా |
పైశాచీ చరమా తాసాం మూర్తీనామపరాకళ || 3౦

మీనాద్యా జజ్ఞిరే విప్ర చతుర్వ్యాహద్యధాక్రమమ్ |
నుత్యైః కూమోఁ నరాహశ్చ వాసుదేవాదబాయత || 3౧

సృసింహో వానునో రామో జామదగ్నోఽస్య ఽప్యబాయత |
సంకృష్ణాణాశ్చ ధా జజ్ఞైః ప్రద్యుమ్నా ద్రాఘవో బలీ || 3౨

అనిరుద్ధాదభూత్యష్టః కిల్కితీ వశ మూర్తయః |
సంకృష్ణాణాశ్చ పురుషస్సత్యః ప్రద్యుమ్న సమ్భవః || 33

జానోఽచ్యుతోఽనిరుద్ధాశ్చ బుద్ధస్త్రి లోక్య మోహనః |
దశాహశ్చౌరిరిన్నేశో వాసుదేవాదబాయత || 3౪

సంకృష్ణాణాద్ధయగ్రీవశ్శృంగో దరన్మకేసరీ |
వైకుంఠమూర్తిరాద్యాతు ముకుందశ్చ వృషాకపిః || 3౫

తత్రైవాది వరాహశ్చ తతస్సంకృష్ణాణాదపి |
అనంతః పన్నగో జాతస్సహస్రఫణవాన్ బలీ || 3౬

సువశనాద్యాయుధాని కిరీటాది విభూషణమ్ |
మూర్త్యా విర్భావసమయే సహై వైతాని జజ్ఞరే || 3౭

దేవ్యశ్శ్రియావయస్సద్వత్ మూర్తిభేదం సమాశ్రితాః |
శ్రీవత్సాదేవ సకలా జజ్ఞరే దివ్యలాఙ్ఘనాత్ || 3౮

గరుడః పక్షిణామిన్ద్రో వాహనం బలినాం వరః |
వాసుదేవాది మూర్తి భ్యశ్చిన్ద్రో మూర్తిరబాయత || 3౯

కుముదాద్యాశ్చ భూతేశాస్సవే పారిషదైస్సహ |
పాదశాశ్చ నిరుద్ధస్య సమభూవక్సహస్రశః || ౪౦

సహస్రశీర్ష చరణహస్త నేత్రాద్భుతాకృతేః |
అనిరుద్ధాజ్జగజ్జై స్వాక్ష్ణోదేవ యథాక్రమమ్ || ౪౧

ముఖాద్విగ్ధశ్చ సహిష్ణుశ్చ ఛందాంస్యజ్ఞానిషత్తథా |
 ద్వామూర్ధో నయనాత్సూర్యో మనసశ్చంద్రమా అపి || ౪౨
 శ్రోత్రాద్విశో నభోనాభః పద్భ్యం భూమి రజాయత |
 ప్రాణాద్వాయుస్తథా పానాన్తృత్యః కేశాత్తథామ్బుజః || ౪౩
 త్రుట్యుది కాలభేదశ్చ కాంశ్చాభూత్తథా ధియః |
 వసస్పతయ ఓషధ్యో రోమకూపాద్వినిస్సృతాః || ౪౪
 యజ్ఞశ్చ జజ్ఞిశ్చ తస్మాద్భూవో బహువక్షణః |
 చాతుర్వక్యం క్రమాద్వక్త్ర బాహూరు చరణోద్భవమ్ || ౪౫
 ఏవం సృష్ట్యా జగత్సర్వం విశ్వహావధరో హరిః |
 ఆస్తే నస్తాసనేదేవశ్చై భూమిభ్యాం సహస్రభుః || ౪౬
 మధ్యే క్షీరాణావే శ్వేతద్వీపాభ్యో హేమనిమిత్తే |
 ప్రాసాదే సేవ్యమానశ్చ యోగిభిర్వివిధై రపి || ౪౭
 చణ్డాద్యై ద్వారపాలైశ్చ కుముదాద్యనుజీవిభిః |
 పక్షీన్ద్ర విష్వక్సేనాభ్యాం సేవ్యమానో ముదాన్వితః || ౪౮
 శ్రీవత్సవతో నిత్య శ్రీరజేయశ్శాశ్వతో ధ్రువః |
 అనిరుద్ధో జగత్సంవైరిన్ద్రాద్యైః పరిపాలయన్ || ౪౯

ఇతి శ్రీ పాద్మరాత్రే మహాోపనిషది పాద్మసంహితాయామ్

జ్ఞానపాదే మూర్త్యుత్పత్తి భేదో నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

పద్మః—

బ్రహ్మణ స్సృష్టిరధునా సత్యతే ద్విజసత్తమ |

నారాయణోఽస్యజత్తోయం తత్త్రైవాసీన్మహాణానః ||

అనిరుద్ధాంశజాదుగా మాయాహంపా సుమోహినీ |
స్యగ్రోధమస్పృశత్తస్మిన్ మాయాహంపే మహాద్రుమే || ౨

అనిరుద్ధాంశజశ్శ్రీమాన్ పద్మనాభర్ల పురాతనః |
సంహృత్య లోకాన్ పురుషర్ల పణపయజ్ఞమేయివాన్ || ౩

వటపత్రశాయినో నాభీపద్మే చతుర్ముఖస్సప్తిః
తత్ర పుంసశ్శయానస్య నాగపయజ్ఞభూషితే |
హిరణ్మయం పద్మగభమ్ నాభేరణ్ణమజాయత || ౪
తదణ్డం పశ్చభూతాత్మభూతం శుద్ధమతకితమ్ |
అణ్డస్య వధమానస్య మధ్యే వద్మం సితప్రభమ్ || ౫
సహస్రదలపయస్తమస్తగ కేసరమణ్డితమ్ |
మధ్యే † కణికయా యుక్తమద్భుతమ్ సృష్టికారణమ్ || ౬
ప్రహరమస్పృశత్తస్మిన్ పద్మనాభశ్చతుర్ముఖమ్ |

పద్మాసనమ్.

ఆసనం బ్రహ్మణో యస్సాత్మస్య మాదావభూత్తతః || ౭
అన్యేషామపి దేవానా మాసనం పద్మమిష్యతే |

సనద్దనాదీనాం సృష్టికాయవిముఖతా.
సనద్దనాదీనస్పృశత్సృష్టిభం పద్మభూస్వయమ్ || ౮
ప్రస్తుం మనో న దధిరే తే చ స్వాయచ్ఛవాస్తదా |
సర్వే తే యోగినో జాతా వీతరాగా విమత్సరాః || ౯

బ్రహ్మణః క్రోధాద్రుద్రస్సప్తిః .
తేష్యేవం నిరపేక్షేషు లోకస్సప్తే మహాత్మసు |
బ్రహ్మణో భూస్సహాన్ గ్రోధస్త్రైలోక్యదహనక్షమః || ౧౦

భ్రుకుటికుటిలాత్తస్య లలాటాత్క్రిధదీపితాత్ |
 సముత్పన్నస్తదా రుద్రో యుగాంతాగ్నిసమప్రభః || ౧౧
 అధఃనారీనరవపు మఃహాకాయః ప్రతాపవాన్ |
 సంవిభజ్యత్సనో దేహం నరం నారీం చ నిమఃమే || ౧౨
 మిథునాజ్జఙ్గరై తస్మాద్రుద్రాణాం కోటయ స్తథా |
 సవే చతుర్భుజాః క్రూరాః త్రిణేత్రాశ్శూలపాణయః || ౧౩
 తేషు ప్రధానా విప్రేంద్ర రుద్రా ఏకాదశ స్మృతాః |

మరీచ్యాదిభిజ్జగత్సృష్టిః

రుద్రస్సృష్టిమపి బ్రహ్మ వ్యధఃమాలోక్య లోకకృత్ || ౧౪
 మరీచ్యాదీన్ వడపరాన్ మనసా నిమఃమే పునః |
 తైరేతదఖిలం సృష్టం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ || ౧౫

బ్రహ్మణః పరమపురుషదశకనమ్.

ఏవం సృష్ట్యా జగదిదం పన్నయోనిశ్చతుర్ముఖః |
 ధ్యానం పరమమాతిథౌ కారణం స్వస్య చిత్తయన్ || ౧౬
 ధ్యాయత స్తస్య పురతః తేజఃపుష్కమివాభవత్ |
 దివాకరసహస్రాభం విద్యుత్సంక్లాతసన్నిభమ్ || ౧౭
 తస్మధ్యే పురుషశ్రేష్ఠం పీతనిమఃలవాససమ్ |
 శఙ్ఖచక్రగదాపద్మం ధారయంతం చతుర్భుజమ్ || ౧౮
 శ్రీఽతాత్పర్యం ప్రసన్నాస్యం కౌస్తుభేన విరాజితమ్ |
 స్ఫురత్కిరీటహారాదై భూషణై రుపశోభితమ్ || ౧౯
 † తం నృష్ట్యా పురుషశ్రేష్ఠం పన్నయోనిరచిత్తయత్ |
 ఏష ఏవ పరో దేవస్సర్వస్య జగతః ప్రభుః || ౨౦

నాస్మాత్పరతరః కశ్చిద్దృశ్యతే పురుషః స్థితః ।
తమేవ సంశయాన్ ప్రప్టుం వివిధానుపచక్రమే ॥

౨౧

బ్రహ్మః—

కస్త్వమత్యద్భుతాకారః పురుషః పురుషోత్తమ ।

మహ్యం † జిజ్ఞాసమానాయ ఆత్మానం దశయస్వ మే ॥ ౨౨

శ్రీభగవాన్—

సప్తారం సర్వలోకానాం పురాణం పురుషం పరమ్ ॥

అనాదిమధ్యనిధనం విద్ధి మామచలం ధ్రువమ్ ॥ ౨౩

కారణం సర్వలోకస్య మా చ భూత్సంశయస్తవ ।

సంశయస్య త్వదీయస్య చ్ఛైత్యైర్తాం మాముపస్థితమ్ ॥ ౨౪

బ్రహ్మః—

ధన్యోస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి పూర్ణాకామాఽస్మి శాశ్వత ।

అజ్ఞాతం నాస్తి తే జ్ఞేయం కథం వ్యం నాస్తి చాకృతమ్ ॥ ౨౫

నానవాప్తమవాప్తవ్యం బ్రహ్మ లోకేషు విద్యతే ।

కస్య హేతోజ్ఞాత్మప్టుం భవాన్ ప్రవరయసే వద ॥ ౨౬

శ్రీభగవాన్—

క్రీడామి కేవలం బ్రహ్మన్ సృష్టిసంహారపాలనైః ।

లోకానామపి సర్వేషామహం కేనాపి హేతునా ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీ పాశ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే బ్రహ్మదిసృష్టిప్రకారో నామ

తృతీయోఽధ్యాయః

[బ్రహ్మః—

విభ త్సే కేన యావేణ కేన యావేణ పాసి వా ।

సంహతుం యతసే కేన శుశ్రూషా మె విజృమ్భతే ॥ ౧

సృష్టిభావం అనంతాను శక్తిం చతస్రో ముఖ్యాః.

[శ్రీభగవాన్:—

అనంతాశ్చక్తయస్సృష్టాః మనస్తే వ చతుర్ముఖ ।

చతస్రస్తాను నిదిష్టాః ముఖ్యా విష్ణ్వదిమూర్తయః ॥ ౨

తత్ర తిస్రస్సంసారగోచరాః. చతుర్థీ మోక్షదాయినీ.

రజస్సత్యతమోమయ్య స్తిస్రస్సంసారగోచరాః ।

అనన్తాఖ్యా చతుర్థీ తు భక్తిముక్తిప్రదాయినీ ॥ ౩

సృష్ట్యానుపయోగినో గుణాః.

రజోగుణేన భవనం సృజామి సచరాచరమ్ ।

పాలయామి చ సత్వేన తమసా సంహరామి చ ॥ ౪

అనన్తాత్మానమాస్థాయ వాసుదేవాహ్వయ స్స్వయమ్ ।

విపాశయామి సంసారాత్ యే మామేవ భజన్తి తాన్ ॥ ౫

సృజామి పామి హస్తేనైత ద్రూపై బ్రహ్మాదిభిస్త్రిభిః ।

నిష్కామానాం బంధమోక్షః.

వాసుదేవాత్మకూపేణ పరేణ భవసాగరాత్ ॥ ౬

విపాశయామి నిష్కామాన్యే మామారాధయన్తి తాన్ ।

విష్ణ్వదిషు చతస్రషు వాసుదేవమూర్తి రవవగతదా.

ముఖ్యశ్చతుర్ణామే తేషాముచ్యతే పరమః పుమాన్ ॥ ౭

అపవగతరత్వేన వాసుదేవ స్స ఈరితః ।

బ్రహ్మాదయస్తతో ౭న్యే తు సంసారాహితదృష్టయః ॥ ౮

జ్ఞానవాదే చ తుర్థోఽధ్యయః

౨౧

(సంసారిస్వరూపం తన్నాత్రాచ.)

బ్రహ్మః—

సంసారి పురుషః కోఽస్య మాత్రే కే వా పరావరే ।

ముక్తః కో యస్య మాత్రే ద్వే న విద్యేతే పరావరే ॥ ౯

శ్రీభగవాన్—

పుణ్యపాపనిమిత్తై యస్సుఖదుఃఖే నిషేవతే ।

సాంసారి సా పరా మాత్రా బ్రహ్మభూయ మితీయకేతే ॥ ౧౦

మాత్రా పరా భవే త్తస్య స్థావరత్వమసత్సమమ్ ।

ముక్తస్వరూపమ్.

సంసారవాసనాతితం విముక్తం కర్మబన్ధనైః ॥

౧౧

ఆత్మత్వప్రముదాసీనం ముక్తమాహుర్మునీషిణః ।

సదైక నూపరూపస్య మాత్రా కాపి న విద్యతే ॥ ౧౨

బ్రహ్మః—

కే సంసారం ప్రపద్యంతై కే చ గచ్ఛంతి నిష్క్రంతిమ్ ।

కౌతుహలం హి భగవన్ బ్రూహి తత్త్వం యథాతథమ్ ॥ ౧౩

సంసారబన్ధమోక్షౌ.

శ్రీభగవాన్—

శల కామనయా కర్మ విహితం వైదికం భజన్ ।

బధ్యతే నిస్పృహః కర్మ భజమానో న బధ్యతే ॥ ౧౪

జ్ఞానం వైషమ్యకం యస్య చక్షురాదినిబన్ధనమ్ ।

బధ్యతే న పరే దేవే యస్య జ్ఞానం న ముచ్యతే ॥ ౧౫

బ్రహ్మః—

ముక్తాత్మనశ్చ భవతో భేదః కః పురుషోత్తమ ।

ఏతదాచక్ష్య భగవన్నాతిగుహ్యం యది ప్రభో ॥ ౧౬

ముక్తాత్మనః పరమపురుషస్య చ భేదః

శ్రీభగవాన్:—

అహమేవ భవన్త్యేతే న భేద స్తత్ర కశ్చన |
యథాహం విహరామ్యేవం తథా ముక్తాశ్చ దేహినః || ౧౭

బ్రహ్మ:—

బద్ధున్తి పురుషం కే తే హేతవః కర్మహేతవః |
కర్మపాశైర్నిగలితాన్పురుషాన్ భ్రామయన్తి యే || ౧౮
బద్ధహేతవః,

శ్రీభగవాన్:—

త్రిభిరేన గుణైర్వ్యస్తైస్సమస్తైః పూర్వామిరితైః |
సత్వాదిభిః క్రియా చాపి త్రివిధా సమ్రవతః తే || ౧౯
తయా సంసారి మృచ్ఛన్తి పురుషాః పూర్వావృత్తయః |
ఏవమేవ సుర + శ్రేష్ఠ యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి || ౨౦

బ్రహ్మ:—

కథమేభిగుణైర్మోక్షాగః పురుషస్యాపజాయతే |
కర్మపాశైర్విముచ్ఛ్యేత మోక్ష్యమాణశ్చ పూరుషః || ౨౧
విషయచశాద్గుణత్రయయోగవియోగౌ.

శ్రీభగవాన్:—

పురుషస్య గుణా యే తే దేహధర్మానువర్తినః |
విషయస్య వశాదేతే భవన్తి న భవన్తిచ || ౨౨
విషయ స్వరూపప్రశ్నః

బ్రహ్మ:—

కోసా విషయ ఇత్యుక్తః పురుషాణాం మహేశ్వర |
యస్య యోగాద్భవన్త్యేతే న భవన్తి చ తే గుణాః || ౨౩

విషయనిరూపణమ్.

శ్రీభగవాన్:—

త్రిగుణా ప్రకృతిబ్రహ్మకః † విషయో దేహినః స్మృతః ।
తద్యోగాన్పథ్యతే జన్తుస్తదయోగాద్విముచ్యతే ॥ ౨౪
జానాతి పురుషో నిత్యం ప్రకృతిం త్రిగుణాత్స్లికామ్ ।
సా చ ప్రసూతే సతతం నిద్రాలస్యం వృథాగ్విధమ్ ॥ ౨౫
స్వరూపం విస్మరత్యేష నిద్రయా వినశిస్త్వయమ్ ।
స బద్ధ ఇష్యతే పుంసాం కిం భూయశ్శోతుమిచ్ఛసి ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే ముముక్షుసంసారమోచనం నామ

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఇహమోఽధ్యాయః

ప్రహ్లా:—

ప్రకృత్యా తస్య సంయోగో జాయతే కేన హేతునా ।
ఏతదాచక్ష్య భగవన్ రహస్యం దుర్లభం † మమ ॥ ౧

శ్రీభగవాన్:—

ప్రకృత్యా పురుషస్య సంయోగే హేతుః
మన్తాయా కారణం బ్రహ్మన్న నాదిరవినాశినీ ।
యనక్తి పురుషం పైషా ప్రకృత్యా గుణరూపయా ॥ ౨
భగవతః ప్రసాదాత్ ప్రకృత్యా వియోగః
మత్ప్రసాదం వినా తస్య న విరామోస్తి కస్య చిత్ ।
యావన్నాహం ప్రసీదామి తావన్నాయా దురత్యయా ॥ ౩

పూణాకామస్య భగవతః ప్రసాదే నిబద్ధనమ్.

బ్రహ్మః—

పూణాకామస్య దేవస్య ప్రసాదే కిం నిబద్ధనమ్ ।

స జానే కారణం తస్య తన్నై బ్రూహి నిబద్ధనమ్ ॥ ౪

శ్రీభగవాః—

వణానామాశ్రమాణాం చ మయాదా యా మయాకృతా

తాం యే సమనువతః నై ప్రసాదస్తేషు మే మహా ॥ ౫

తస్మాత్సంసారిణాం పుంసాం మత్ప్రసాదం వినా క్వచిత్ ।

నిశ్చేయసకరిం నాన్యద్బద్ధస్య కమలాసన ॥ ౬

బ్రహ్మః—

భగవత్ దేవదేవేశ జానామి పురుషోత్తమ ।

త్వామేవ జగతాం మన్యే సప్తారం కమలేక్షణ ॥ ౭

ప్రభవన్తి యతో లోకాః ప్రలయం యాన్తి యత్ర చ ।

భగవత్ తదశేషేణ † జ్ఞాతుమిచ్ఛామి శంస మే ॥ ౮

సృష్ట్యాదినిరూపణమ్.

శ్రీభగవాః—

ప్రకృతిః పురుషశోభే మమ హువే దురత్యయే ।

అనుప్రవిశ్య ద్వితయం తోభయామ్యహమిచ్ఛయా ॥ ౯

ప్రకృతి స్త్రి గుణా బ్రహ్మన్ననాదిరవినాశినీ ।

పురుషాధిష్ఠితా సూత్రే స్థావరాణి చరాణి చ ॥ ౧౦

గుణసామ్యాత్మన స్తస్మాత్పురుషాధిష్ఠితాత్మనః ।

అజాయత మహత్తత్త్వం త్రివిధం త్రివిధై గుణైః ॥ ౧౧

అహఙ్కారస్తతో జాత స్తస్య తిస్రా విధాః స్ఫుటాః ।

వై కారికస్తైజసశ్చ ‡ భూతాదిశ్చైతీ తత్త్రిధా ॥ ౧౨

† శ్రోతుం.

‡ శాంతికశ్చైతీ.

- వైకారికాదహజ్కారాత్సత్వికాః పశ్చి జఙ్గిరే |
జ్ఞానేంద్రియాణి పంచైవ రాజసాత్తైజసాత్మనః || ౧౩
- కమేంద్రియాణి జాతాని భూతాదేస్తామసాదథ |
శబ్దతన్మాత్రమథవత్తచ్చా కాశమజీజనత్ || ౧౪
- స్పృశతన్మాత్రమాకాశా త్తన్మాద్వాయురజాయత |
రూపమాత్మం తతో వాయో స్తన్మాదగ్నిరజాయత || ౧౫
- రసమాత్రిమజస్యగ్నే స్తన్మాదాపః ప్రిజఙ్గిరే |
గన్ధతన్మాత్రిమద్భృష్టిపి గన్ధమాత్రాత్తథా మహీ || ౧౬
- శబ్దైకగుణమాకాశం శబ్దస్పృశగుణోఽనిలః |
శబ్దస్పృశౌ తథా రూపం తద్వద్గ్నేరుదాహృతమ్ || ౧౭
- ౧ శబ్దస్పృశో రసో రూపం చాతుగుణ్యమపాం స్మృతమ్ |
శబ్దస్పృశౌ రూపరసౌ గన్ధః పశ్చిగుణా మహీ || ౧౮
- నానావీర్యాః పృథగ్భూతాస్తై స్పృష్టాస్సంహతిం వినా |
నాశక్నువస్పృజాస్సృష్టుం తతస్తై సంహతాస్స వ్యయమ్ || ౧౯
- మహదాది విశేషాంతాః ప్రధానపురుషేరితాః |
అణ్డం మమాంశభూతస్య పన్న నాభస్య పద్మజ || ౨౦
- నాథేరజాయత తతో జగద్యోనిరభూద్భవా |
సగాదా ప్రకృతేరేవముద్భూతేమఖిలం జగత్ || ౨౧
- లీయతే ప్రకృతావేవ కల్పానై కమలాసన ||

బ్రహ్మః—

- మనేన్య త్వయా జగత్సృష్టం విధృతం చ త్వయా విభో |
కాలగూఢ స్త్వమేవైకః కల్పానై సజ్జహథ చ || ౨౨

ఇదానీం వద మేజ్ఞానం బ్రహ్మసిద్ధిదమచ్యుత |
యజ్ఞాత్వా న పునఃకన్య మరణం భవబన్ధనమ్ || ౨౩

బ్రహ్మజ్ఞానద్వై విధ్యమ్

శ్రీ భగవాన్:—

జ్ఞానం ద్వివిధమాఖ్యాతం సత్వాఖ్యం చ క్రియాత్మకమ్ |
౧ సత్వాఖ్యస్య క్రియాత్మేన సిద్ధిరవ్యభిచారిణీ || ౨౪

బ్రహ్మ:—

జ్ఞానం క్రియాత్మకం తావత్ వద క్రిద్వీధం ప్రిభా |
యేనాభ్యస్తేన సత్వాఖ్యం యాస్యామి బ్రహ్మ ౨ సిద్ధిదమ్ ||
సత్వక్రియాత్మకజ్ఞాన లక్షణమ్

శ్రీ భగవాన్:—

యమశ్చ నియమ ౩ తైస్య క్రియాఖ్యం ద్వివిధం స్మృతమ్ |
తాభ్యం జ్ఞానంచ సత్వాఖ్యం ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః || ౨౬
బ్రహ్మణ్యభిన్నం సత్వాఖ్యం జ్ఞానాజ్ఞ జ్ఞేయచువాప్యతే |
౪ జ్ఞానాన్ముక్తః పరానందే పరమాత్మని ౫ చన్దుజ || ౨౭

బ్రహ్మ:—

బ్రహ్మప్రాప్తా ౬ త్వయా సమ్యగసాయః కథితః పురా |
ఇదానీం దేవ దేవేశ బూరిహి మే బ్రహ్మలక్షణమ్ || ౨౮

బ్రహ్మలక్షణమ్

శ్రీ భగవాన్:—

ఆనందలక్షణం బ్రహ్మ నాదరూపమవిక్రియమ్ |
క్లేశాదిభిరసంస్పృష్టం నిష్క్రియం నివికల్పకమ్ || ౨౯

౧ తత్వాఖ్యస్య ఇతిక్వచిత్. ఇతః ప్రభృతిశ్లోకేషు సత్వశబ్దస్థానే
సత్తా శబ్దః కోశాంతరే దృశ్యతే, ౨ సాధనమ్, ౩ క్షేతి క్రియాచ ద్వివిధా
శ్చతా, ౪ జ్ఞేయాత్, ౫ పరస్థామని, ౬ ప్రాప్తమ్.

అద్వద్వమనవచ్చిన్నం స్వసంవేద్యం నిరజ్ఞనమ్ |

సుసూక్ష్మం స్వవశం స్వైరం స్వయం జ్యోతి ౧ రనాదియత్ ||

అనస్తమక్షయం శాస్తమవృష్టాస్తమవృద్ధియత్ |

ధృవమేకం ౨ సదా నస్తం చిట్టాసం సవగం పరిమ్ || ౩౧

గతాగతవినిముక్తం వాసుదేవాహ్వయం విభు |

ప్రభవం సర్వభూతానామిశ్వరం పురుషోత్తమమ్ || ౩౨

స్వభావనిమలం నిత్యం నిస్తరజ్ఞం నిరాకులమ్ |

నిమయాదం గుణాతీతం సగుణం సవకామదమ్ || ౩౩

హీనవక్షైకరసంసేవ్యం మోక్షమాక్షైరతక్షితమ్ |

అధ్యేయం ధ్యేయమాశ్చయమవాజ్ఞనసగోచరమ్ || ౩౪

షడ్గుణ్యవిగ్రహం సవశక్తి ౩ స్వాశ్రయమాశ్రితమ్ |

భూతేశం భూతకృద్భూతం తమసః ¶ పరతః స్థితమ్ || ౩౫

ర ప్రధానం ప్రకృతేరన్యద్భాగ్యం భాక్తృ నిరఙ్కుశమ్ |

ప్రమాణసృత్యయాతీతం సర్వతోక్షిశిరోముఖమ్ || ౩౬

సర్వతః పాశచరణం సర్వమానృత్య ౫ విష్ణితమ్ |

బహిరస్తస్థితం వ్యాపి * సర్వ తన్త్రాతశాసనమ్ || ౩౭

అజమోక్షైరమన్యక్తం మూలమన్త్రాత్మకం శివమ్ |

౬ మాయానూపంచమాయాభి ౭ నిత్యతృప్తమణోరణమ్ || ౩౮

మహతోఽపి మహా స్థూల ౮ మతులం మృదు దీప్తిమత్ |

అమూతం మూతమోజస్వి చిద్వనం ౯ నిరుపద్రవమ్ || ౩౯

౧ రనాదియత్. ౨ చిదానందమ్. ౩ స్థాన సహాశ్రితమ్. ¶ పార
మాస్థితమ్. ౪ ప్రధానాత్. ౫ తిష్ఠతి. * సవకతస్మృతిశాలినమ్. ౬ మాయా
తీతం. ౭ అనాయాసమ్. ౮ సద్వక్రమృజు. అమృతం మృదు. ౯ నిరపాశ్రయం.

పశ్యన్నిత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వేణ జ్ఞానచక్షుషా |
యోగయుక్తస్సదా మత్యైః పాప్నోతి చ పరం పదమ్ || ౪౦
ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిపది పాద్మసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే ౧ బ్రహ్మలక్షణం నామ

సంఖ్యమోఽధ్యాయః.

షష్ఠాఽధ్యాయః

[బ్రహ్మ:—

సర్వతః పాణిపాదాది బ్రహ్మణో హృషీకారితమ్ |
అహృష్యాపి తత్సర్వం కథయస్వ యథాతథమ్ || ౧

భగవత్సర్వవతః పాణిపాదాదిత్వ నిర్వచనమ్.

శ్రీ భగవాన్:—

చరాచరమిదం కృత్స్నమాక్షిప్తం పరమాత్మనా |
యత స్తత్సర్వపాణిత్వం తస్య లక్షణముచ్యతే || ౨

దేశకాలా విశేషేణ సంయుక్తం పరమేష్ఠినా |
యాగపద్యేన సతతం సర్వతః పాత్ప్రభుస్సృతః || ౩

తియగూర్ధ్వమధశ్చోచ్చైర్గత్వా భాసయతే జగత్ |
రవియథా తథా కృత్వా విశ్వతశ్చక్షురుచ్యతే || ౪

సర్వం పురస్థితం తస్య పస్తుజాతం యత స్తతః |
విశ్వతో ముఖతా తస్య బ్రహ్మణః కమలాసన || ౫

జ్ఞానేంద్రియాణి సర్వాణి శూన్యస్తే శిరః ఉత్తమమ్ ।

తథా జ్ఞానాశ్రయత్వేన జ్ఞేయస్సర్వశిరాః ప్రిభుః ॥

౬

విదూరమవిదూరస్థం తథా వ్యవహితైతరే ।

శృణోతి శబ్దసఙ్ఖతం తేనాసౌ సర్వతస్మాదాః ॥

౭

భిన్నో వహ్నిరయః పిష్టాదభిన్న ఇన దృశ్యతే ।

తద్దృశ్యక్తాద్భహిభూతో వ్యక్తమావృత్య తిష్ఠతి ॥

౮

౧ ఆకశే నిమలే యద్వ దస్తస్థా ప్రతియాతనా ।

దృశ్యతే తత్ర తద్వత్సాద్యద్విభౌరవ్యక్తరూపతా ॥

౯

నేంద్రియాధీనవిజ్ఞానో సూపాదిషు చతుర్ముఖః ।

భగవాన్ముత్యో హేతోస్సర్వజ్ఞః కథితో బుధైః ॥

౧౦

పరమేణ మహత్వేన సంయోగాత్పరమాత్మనః ।

వ్యాపిత్వముచ్యతే విష్ణోరీశ్వరస్య ౨ మనీషిభిః ॥

౧౧

అనాదిత్వ మజత్వేన తదై వానంతతా విభోః ।

పరోక్షత్వేన సర్వేషామసదిత్యుచ్యతే నృభిః ॥

౧౨

అసంవిద్విషయో బ్రహ్మ గన్ధః సుష్పాదికే యథా ।

త్రీభిగుణైరబద్ధోపి బద్ధవత్తైషు తీవ్రతే ॥

౧౩

యథా పుష్కరచణేషు స్వచ్ఛమమ్భుః ప్రతిష్ఠితమ్ ।

అన్తర్బహిరభివాప్య తిష్ఠత్యేవో మహాణావే ॥

౧౪

నిమగ్నస్యేవ కుశ్చస్య బహిరన్తరపాం స్థితిః ।

పరక్షేత్రజ్ఞయోరైకమాత్మనో శ్చుతిచోదితమ్ ॥

౧౫

క్షేత్రజ్ఞస్యాస్య బాహ్యం దేహభేదాత్ప్రతీయతే ।

ఏకస్యైవహి బిమ్బస్య దశాణేషు యథా తథా ॥

౧౬

- భూతాది పశ్చిమజ్ఞాతం క్షేత్రం తత్ర స్వవస్థితః ।
 జీవోయాస్తం విదుః పాశ్చాత్యైత్రజ్ఞం పరసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౭
- అబుద్ధిబోధ్యమస్పష్టం ౧ వ్యక్తస్యాపరి విష్టితమ్ ।
 పరాత్పరితరం విష్టం సూరయో జ్ఞానచక్షుషా ॥ ౧౮
- విదంతిన తనుజ్ఞానాత్ జ్ఞానగోచరచక్షురమ్ ।
 పరస్య వ్యాపినో దేహచలనాద్యా న విభ్రమః ॥ ౧౯
- యథా ఘటస్థమాకాశం నీయమానై ఘటే మతిః ।
 యాతీతి వస్తుతో నైవ భేదోస్తి పరజీవయోః ॥ ౨౦
- పద్మపత్రసహస్రేషు సూచీభిన్నేష్వను క్రమాత్ ।
 సూక్ష్మత్వాత్కాలభేదస్తు యథా నైవోపలభ్యతే ॥ ౨౧
- తదైవ పరిమాత్తాయం ౨ నామ్నాః పరిక్షితికతః ।
 దూరస్థసజ్జాః పశ్యంతి హృత్పద్మే విష్టితం సదా ॥ ౨౨
- వితత్య వాయురాకాశం యదైక స్తిష్ఠతి ప్రభుః ।
 తథా చరాచరం విశ్వం వ్యాప్య తిష్ఠత్యజస్వయమ్ ॥ ౨౩
- ౩ స్రష్టుం సంహతుమీశానో రశ్మీనభ్యుద్యతౌ రవిః ।
 యథా తథా జగత్సవం స్రష్టుం హతుం ప్రభుహారిః ॥ ౨౪
- స్వం పరం చాపి విషయం ప్రకాశయతి చిద్వనః ।
 యథా ప్రదీపస్వస్రాపి ఘటాదేశ్చ ప్రకాశకృత్ ॥ ౨౫
- వక్షేత్స్థితాదిభిహీనస్త ద్వద్భాసయతే ర హరిః ।
 వశ్చిగుణై రనివృత త్వాత్ జ్ఞానాదిభిరనవ్యక్తైః ॥ ౨౬

౧ అవ్యక్తోపరి. ౨ విజ్ఞానాత్. విజ్ఞాతః. ౩ క్వచిత్ కోశే అయం
 స్లోకః 'స్వపరమ్' ఇత్యుక్తాదనంతరం దృశ్యతే. 'వక్షేత్' ఇత్యాద్యర్థః సాక్షి.
 ౪ తద్వ్యావధ్యానతే.

భగవాన్ కథితస్సద్భిః పరిమాత్సా జగన్మయః ।
 దద్ధి సపిః స్తిలై తైలం మాధుర్యం చ గుడాదిషు ॥ ౨౭
 అభిన్నం తత్వతో ద్రవ్యాదమూతం తత్ర చ స్థితమ్ ।
 ఉపలబ్ధనం సామర్థ్యాద్దృశ్యతే న తదీత్యతే ॥ ౨౮
 అజోప్రమూర్తిస్సవేషామస్తరాత్సా పరః పుమాన్ ।
 జ్ఞానినాంభావనాయోగాదుపలబ్ధిపథం గతః ॥ ౨౯

బ్రహ్మః—

చరాచరేషు సవేషు యద్వస్తు వ్యాప్య విష్టితమ్ ।
 ౨ అమూతమస్పృశగ్భూతం స్వసం నేద్యం విదన్తి కే ॥ 30
 విద్యయాభగవన్మహ్యం తానాచక్ష్య యథాతథమ్ ।
 పశ్చరాత్రవిధిక్షీతానాం విష్ణుమాయోత్తరణమ్.

శ్రీ భగవాన్:—

పశ్చరాత్రోక్తమాగేణ యే దీక్షాం చక్రీషణ్ణలే ।
 కృత్వా సమచక్షణం విష్ణోః ద్విషక్కుక్షరవిద్యయా ॥ 31
 ఆరాధయన్తి శాస్త్రోక్తవిధినా దేశికోత్తమాః ।
 తేషాం హృదమ్బుజే సాక్షాదావి 3 రాస్తే పరః పుమాన్ ॥ 3౨
 తరన్తి విష్ణుమాయాం తే న తరన్తితరే జనాః ॥

బ్రహ్మః—

వస్తు ర సాక్షాత్కృతం కీన్యగ్లక్షణం తస్య కీదృశమ్ ।
 భగవాన్ కథ్యతాం సర్వం మయి చేదస్త్యనుగ్రహః ॥ 33
 నిదిధ్యాసితవస్తు స్వరూపమ్.

శ్రీ భగవాన్:—

వాలాగ్రీశతభాగస్థం ప్రధాన పురిషాత్మకమ్ ।
 గమనాగమనై హీనమణిష్ఠం తదణోరపి ॥ 3౪

మహిష్టం మహతో వస్తు పరమానందవిగ్రహమ్ ।

సృద్ధిక్షయవినిముక్తం సర్వంగం సంవిదాత్మకమ్ ॥ ౩౫

సన్మూసం ప్రణవాం వాక్యమప్రత్యక్షం ప్రమాణవత్ ।

ఏవం ౨ వస్తు చ కాంక్షన్తే హృదయే యోగినస్సదా ॥ ౩౬

(తస్యస్థూలాదిరూపేణ త్రైవిధ్యమ్.)

స్థూలం సూక్ష్మం సరం తస్య త్రివిధం రూపమీతమ్ ॥

స్థూలాదీనాం లక్షణం.

స్థూలం తత్సకలం జ్ఞేయం సూక్ష్మం సకలనిష్కలమ్ ॥ ౩౭

సరం నిష్కలమేవస్యాద్యూపం కమలసమ్భవ ।

రూపం సహస్రశీర్షాది సకలం పరమాత్మనః ॥ ౩౮

౩ తేజఃపుష్కలువాభాతి రూపం సకలనిష్కలమ్ ।

సచ్చిదానందరూపాది రూపం నిష్కలసంజ్ఞితమ్ ॥ ౩౯

ప్రకృతి వికృతి నిరూపణమ్.

ప్రకృతివికృతిశ్చ స్వే స్వ రూపే పరమాత్మనః ।

సత్వాదిగుణసంఘాతః ప్రకృతివికృతిః పునః ॥ ౪౦

పురుషః పరమాత్మాఖ్యస్తేనేయంత్రిగుణాత్మికా ।

పరమాత్మా ధృష్టితాయాః ప్రకృతేజఃగళ్ళ గాఢిః.

అధిష్ఠితా జగత్సర్వం ప్రసూతే చేతనాత్మకమ్ ॥ ౪౧

సంహరత్యపి తత్సర్వం నియోగాదేవ తస్య సా ।

సపరమాత్మా నారాయణః.

ఏక ఏవ సరో దేవో నానాశక్తి సమన్వితః ॥ ౪౨

౧ వేద్యం ప్రత్యక్ష ప్రమాణమితి. ౨ రూపధరం దేవమ్. వస్తు చ

కాత్స్నేయైర్జీవ ఇతి పాఠద్వయా. ౩ తేజఃపుష్కలం సపాదాదిరూపమ్.

కరోతి సగంసంహారౌ స చ నారాయణస్మృతః।

నానాదిక్తైః * పురద్వారైర్యథా పురనివాసినః॥ ౪౩

అస్తవిశంతి యద్వచ్చ పురుషాః పురుషం పరిమ్।

ఉచాసకా * విశస్యస్తవిశద్యయా పరయా సదా॥ ౪౪

❖ { బ్రహ్మరథ్యాదిషు రుక్మాభత్వాదిగుణవిశిష్టః
బ్రహ్మస్వరూప ధ్యాతుడగ్ధ
కల్మషస్య బ్రహ్మప్రాప్తిః. } ❖

జ్యోతిర్ముణ్డలమధ్యస్థం రుక్మాభం పురుషం పరిమ్।

హృత్పద్మకణికాయాథం శబ్దచక్రగదాధరమ్॥ ౪౫

చతుర్భుజం భావయన్తి ‡ స్థానేష్వేతేషు యోగినః!

బ్రహ్మరథే భ్రోమోమధ్యే నాభిచక్రే గలావతే॥ ౪౬

జిహ్వగ్రే తాలుమధ్యే చ భావయన్తౌ యత్యద్వియాః।

పూర్వజస్మృతృతం కర్మ దద్ధౌ యాన్తి సనాతనమ్॥ ౪౭

❖ నిష్కా మకర్మిణామన్యేషామపి బ్రహ్మప్రాప్తికథనమ్. ❖

విష్ణోరారాధనపరాః పశ్చుకాలపరాయణాః।

అష్టాజయోగః § సిద్ధాశ్చ ద్వాదశాక్షరచింతకాః॥ ౪౮

+ వాసుదేవాశ్రయా మత్యా వాసుదేవ పరాయణాః।

సర్వపాపవిశుద్ధాశ్చ యాన్తి బ్రహ్మ సనాతనమ్॥ ౪౯

❖ ముక్తాత్మ పరమాత్మనోస్సద్వష్టాంతం భేదగర్భాభేదనిరూపణమ్ ❖

వర్షధారాః పృథగ్భూతాః పతన్తో ౧ దివి మేఘతః!

* నవద్వారైః. * విశస్యస్య తస్మయ్య. ‡ భావరూపమయోగినః. § నిష్ఠాశ్చ.
+ వాసుదేవాశ్రయః — యాతి ఇత్యేక పదనాన్తః పాఠః. ౧ జవతోదివః.

భూమౌవై క్యం యథా యాన్తి తద్వద్భ్రహ్మణి యోగినః॥ ౫౦
అణో నదీనాం బహుధా ౧ తత్స్వరూపాది భేదవత్ ।

ప్రవిష్టం వారిధేవౌ నోదకాద్యవ్యతిరచ్యతే॥ ౫౧

తథైవ బ్రహ్మణి వరే ముక్తాత్మానశ్చతుముఖా ।
ఏకీభావేన తిష్ఠన్తి తత్సాలోక్యం యథా భవేత్ ॥ ౫౨

ఏతద్రహస్యముదితం నిషత్సూపనిషత్సు చ ।
౨ యోగః ప్రకాశితస్తుభ్యం మయా కమలసమ్భవః॥ ౫౩

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
జ్ఞానపాదే బ్రహ్మప్రాప్త్యుపాయకథనం నామ
షష్ఠోఽధ్యాయః

—:ॐ:—

❖ బ్రహ్మసాక్షి సాధనజ్ఞానోత్పత్తి కారణ ప్రశ్నః. ❖
బ్రహ్మ—

బ్రహ్మణః ప్రాప్త్యపాయస్య జ్ఞానస్య * త్పత్తికారణమ్।
ఉచ్యతాం తదశేషేణ ప్రాప్త్యాదో మయి చెత్తవ। ౧

శ్రీ భ గ వాన్—

❖ { నిష్కామకర్మభినిష్కమలీకృత చిత్తస్య } ❖
[బ్రహ్మజ్ఞానోత్పత్తి నిరూపణమ్]

బాహ్యో పరాగరహితం నిమగ్నం తస్య జాయతే।

విజ్ఞానం యస్య భగవత్సమారాధన కర్మభిః॥ ౨

అనాద్యవిద్యావిలయో యోగజ్ఞేశ్వ యమాదిభిః।

౧ శౌచమిజ్యా తపశ్చర్యా సావధ్యా ధ్యాయసం తథా॥ ౩

బ్రహ్మచర్యా మితాహారో మానసిద్వియనిగ్రహః।

అహింసా చోపవాసశ్చ స్నానం తీర్థనిషేవణమ్॥ ౪

నైరాగ్యం పుత్రదారేషు దుష్టాహరివివర్జనమ్।

అహారతా వృద్ధసేవా క్షమా ౨ మైత్ర్యసృశంసతా॥ ౫

పరదారపరస్వేషు నైముఖ్యం శాస్త్రసేవనమ్।

అసక్తతా ౩ భాగ్యవస్తుష్యేతై శ్చిత్తప్రసాధనైః॥ ౬

జ్ఞానం ప్రత్యక్షృఖం జాతం తేన జానంతి తత్పదమ్।

యత్రాప్య న నివర్తంతే జన్మమృత్యు వివర్జితాః॥ ౭

* త్పద. ౧ ఇదమథం క్వచిన్న. ౨ మైత్ర్యాదశుప్తథా. ౩ భోజనా
చానైతే.

పురుషాః ౧ కర్మణిరతా ౨ జ్ఞాన విజ్ఞానజన్మని|

❖ జీవన్య సంసారహేతు నిరూపణమ్ ❖

సంసారహేతు ౩ మధునా కథయామి చతుర్ముఖమ్|| ౮

శుభాశుభాత్మకం కర్మ కృత్వా మాయావశం గతాః|

౪ భోగాయతనమౌఘాయ తత్తత్కర్మ ౫ ప్రవాహజమ్|| ౯

❖ మోక్షసంసారౌ ప్రతి జ్ఞానాధిక్య కర్మాధిక్యయోహేతుతా ❖

దుఃఖం సుఖం వా పురుషా భుజ్జితే ౬ నియతేన్ద్రియాః

సంస్మృతిస్సా చతుర్వక్తృ తస్యాః కమైవ కారణమ్|| ౧౦

ముక్తిజ్ఞానాధికే తస్యాస్సంస్మృతేరాత్మనోభవేత్|

౭ కర్మాధికే పునస్సైవ జాయతే నిరవగ్రహః| ౧౧

సంసారహేతుభూతం తత్కర్మ జ్ఞానేన నశ్యతి|

క్షీణే కర్మాణి సంసారహేతో ముక్తి ౮ రనస్తరా|| ౧౨

కల్పతే సంస్మృతిః ౯ కర్మహేతు రుక్తా వినిశ్చితా|

కరోతి కర్మ చావిద్యావివశః పురుషస్స్వయమ్|| ౧౩

❖ సత్వరజస్తమసాం శుభాశుభకర్మహేతుత్వమ్ ❖

గుణా ఏవ త్రయో విద్యా సమాసవ్యాసవృత్తయః|

౧౦ తైరేవ కురుతే కర్మ శుభం వా యది వా శుభమ్|| ౧౪

తైస్త్రిభిర్వివిధా నిదాృ జాయతే కర్మకారణమ్|

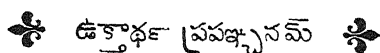
౧ కథితో హేతురితి. ౨ జాతా విజ్ఞాన. ౩ బద్ధత్వమ్. ౪ భోగాక్లాం
తనుమ్. ౫ ప్రభావజమ్. ౬ యే తృప్తితాః, ౭ ధర్మాధిక్యైః పునస్త్వేపం జాయ
తే నిరవగ్రహః. ౮ రనస్తరమ్. ౯ కర్మరూపా హేతువినిశ్చితా—కర్మహే
తు ముక్తా వినిశ్చితా— ఇతి చ పాఠః. ౧౦ తెనైవ.

సైమాఽవిద్యా చ మాయా చ కథ్యతే కోవిదోత్తమైః॥ ౧౫

సత్వాత్సుఖమయీ నివా రజసః కమఃసంజ్ఞులా

తమసో మోహినీ నాచ తాభినిగతితః పుమాన్॥ ౧౬

సంసా ౧ రతోఽవశః కమః కరోతి జనికారణమ్

సత్వాదిగుణసంయుక్తం మనో భూతేషు పञ్చసు॥ ౧౭

౨ ప్రయుక్తం పञ్చధా ౩ భిన్నం ప్రసూతే బహుధా ౪ క్రియాః

మనస్సత్వగుణోపేతం ౫ పృథివీస్థం యదా భవేత్॥ ౧౮

తదా కరోతి పృథివీఖననాదిక్రియాం సరః

ఆరాధయేత్ప్రతిచ్ఛాయాం ౬ పాలనాయ స్మణాం తథా ౧౯

రజసిస్థే ప్రాణహింసాం మృగయాబుద్ధిమేవ చ

తమసిస్థే తు హృదయే చ్ఛేదనం భేదనం తథా॥ ౨౦

అభిచార వశీకార పరస్వహరణాదికమ్

సత్స్వస్థేఽపు జలక్రీడా జలపానం చతుర్ముఖ॥ ౨౧

నదీతిరణమిత్యాది కరోతి వివశః పుమాన్

౭ రజసా చ జలదోగ్ధ్యామవగాహనా నిమజ్జనమ్॥ ౨౨

సేతుబద్ధం సముద్రాదా బాహుభ్యాం తరణం తథా

తమసిస్థే ౮ తు మససి జలతీరే విమోచనమ్॥ ౨౩

కూపే ౯ వా పతనం శ్వశ్రేణ కరోతి పురుషస్సదా

౧౦ మనస్తేజసి సత్స్వస్థే సూయఃచంద్రాది దశకనమ్॥ ౨౪

౧ రాదవశ. ౨ ప్రవృత్తమ్. ౩ భిన్నాం— ౪ క్రియామ్. ౫ పృథివ్యాం

చ. ౬ పాలనం వా. పాలనాయామ్. త్మణం తథా. ౭ రజసిస్థే. ౮ మనస్సత్స్వ.

౯ వాపి తలి. ౧౦ అగ్నా తేజసి. హృదితేజసి.

పటుత్వముష్ణభావశ్చ రత్న హేమాది దశకానమ్ |
 కరోతి రజసి ప్రాప్తై ఖడ్గహస్తస్సయః ౧ త్థితః || ౨౫
 మృగాన్వాన్తి తథా ముష్టిదణ్డైశ్చ భృశతాడనమ్ |
 తమసిన్ధే మనస్యగ్నై రక్తపుష్పాదిషు స్పృహః || ౨౬
 శ్వసనస్థే గుణే సత్వే శీఘ్రయానం చ నతకానమ్ |
 గానం ప్రలాపనం కమః కరోతి రజసి స్థితే || ౨౭
 ౨ చిత్తై గజాశ్వరోహాది తథోధ్వగమనాదికమ్ |
 తమోగుణస్థే మనసి ప్రాసాదారోహణాదికమ్ || ౨౮
 చిత్తై వ్యోమని సత్వస్థే నిరాబాసం నిరాశ్రయమ్ |
 గమనం రాజసే చిత్తై ధృష్టం జాగతి యత్పునః || ౨౯
 స్వాపే తదీశ్చితం సవకం మానసే ౩ తమసి స్థితే |
 సర్వదష్ట వదా ర త్మాయం సుఖదుఃఖం స బుధ్యతే || ౩౦
 ఏవం బహువిధం కమః పుమాన్ మానూ ౪ వశజ్ఞతః |
 కరోతి త్రిగుణై యుక్తః కమభిస్తైః పుమానయమ్ || ౩౧
 సంసారే ౬ పి గతో జన్మ నాశం చ ప్రతిపద్యతే |
 యదా ప్రసాదసుముఖః పరమాత్మా సనాతనః || ౩౨
 తదా మాయావి ౭ ముక్తశ్చ యోగయ్యో జితేంద్రియః |
 విజ్ఞానేన పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోతి సుఖలక్షణమ్ || ౩౩

❀ జీవన్య గుణత్రయ యోగాయోగ కారణనిరూపణమ్. ❀

బ్రహ్మ—

ఏభిగుణైస్తథా యోగో వియోగో వా కథం భవేత్ ||

౧ దృఢః. ౨ నరో. ౩ జ్ఞానసజ్జితః. ౪ త్మాయం. ౫ మానుగః. ౬ కథ
 తే. ౭ ముక్తస్యకః.

శ్రీ భగవత్ —

పురుషస్య గుణా ఏతే త్రియోపి కమలాసన॥ ౩౪

మాయాయోగ వియోగాభ్యాం భవంతి న భవంతి చ॥

మాయానపాయినీ నిత్యా మయి తిష్ఠతి శాశ్వతీ॥ ౩౫

మాయావశంతాస్సవే భ్రమస్త్యజ్ఞానమోహితాః॥

బ్రహ్మదయో పి కిముత దేవాద్యాః కమలాసన॥ ౩౬

❖ భగవత్ప్రసాదాన్నాయానివృత్తిః. ❖

౧ మత్ప్రసాదావసానా యా మదఃసా వినశ్యతి॥

మాయాయోగేన బధ్యంతే ముచ్యంతే తాం ౨ జయంతి యే॥ ౩౭

❖ భగవత్ప్రసాదకారణ నిరూపణమ్ ❖

బ్రహ్మ —

పరిపూర్ణస్య భగవత్ ప్రసాదస్తవ కింకృతః॥

న ౩ వేద్మి కారణం తత్త్ర తన్నై బూహి యథాతథమ్॥ ౩౮

శ్రీ భగవత్ —

శ్రీధా భక్తిస్సమాధిశ్చ మయి సమ్యక్సమర్పితా॥

కారణం శాస్త్రదృష్టేన విధినా నాన్యథా భవేత్॥ ౩౯

సవేషాం మోక్ష్యమాణానాం కారణ త్రియమీతమ్॥

తైవిహ సంతరస్త్వన్యే మాయాపర ర వశా జనాః॥ ౪౦

❖ శ్రీధాభక్తి సమాధీనాం విషయవిశేషనైయత్వమ్ ❖

మమావతారరూపాణి బుధ్వా స్మష్టాని మన్ముఖాత్॥

౧ ప్రసాదాదేవ సా మయా. ప్రసాదాదేవ మాయాయాః. ఇతి చ కోకా
స్తర. ప్రసాదాదేవ సా మయా. ఇతిక్యచిత్. ౨ తరన్తి. ౩ విధిః. ౪ వశజ్ఞతాః.

౧ అధమఃసోపశాన్త్యథః ధమః కామ పృష్ఠధ్యే॥ ౪౧
 బహూని బాద్ధం యోగ్యాని త్రియం తత్ర సమాచరేత్ |
 సవాః కారవినిముక్తం రూపం యత్సరమాత్మనః॥ ౪౨
 దువిజ్ఞానం తదేతేషాం ౨ శ్రీధ్వాదీనామగోచరమ్ |
 ముక్తికారణముద్దిష్టం బ్రహ్మక భూయః కిమిష్యతే॥ ౪౩

❖ చెతనాచేతనయోరభిన్నకారణత్వ నిరూపణమ్ ❖

బ్ర హ్మ—

అచేతనం చేతనం చ రూపం సృష్టం సమీక్ష్యతే |
 కిమేకయోని స్సా సృష్టి యోనిభేదః కిమేతయోః॥ ౪౪

శ్రీ భ గ వా త్—

అభిన్నమేకమవ్యక్తం ౩ రూపం తత్సర మాత్మనః |
 అవిభక్తం విభక్తం చ దద్ధి సపిరివ స్థితమ్॥ ౪౫
 అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం కదాచిత్పురుషేచ్ఛయా |
 మహాజాత స్తతోవ్యక్తాదహజ్కార స్తోఽజని ॥ ౪౬
 ౪ ఆహజ్కారాన్మనో జాతం తస్మాత్త్రా పఞ్చకం తతః |
 ఇన్ద్రియాణి దృశైకం చ సమజాయత పద్మజ॥ ౪౭
 మహాభూతం పృథివ్యాది పఞ్చకం తదన స్తరమ్ |
 అచేతనాచ్చేతనాచ్చ సృష్టిరేవముదాహృతా॥ ౪౮

❖ గుణత్రయవశాదుత్తమాధమమధ్యమభావోత్పత్తిః. ❖

త్రిభిరేవం గుణై రేతై రుత్తమాధమమధ్యమాః |

౧ అధమఃస్థాన. ౨ మత్స్యాదీనామగోచరమ్. ముక్తికారణ మిత్యుక్తమ్.
 ౩ రూపేణ పరమాత్మనః. ౪ తస్మాత్త్రపఞ్చకం జాతమహజ్కారాన్మనస్తతః.

జ్ఞానపాదేనప్రమోఽధ్యాయః .

౪౦

జాయంతే కారణవశాత్తాస్త్వీమి కృమాదహమ్॥

౪౯

❖ తేషాం స్వరూపమ్ ❖

భావేషు తేషు భూయిష్ఠం సత్త్వం శ్రేయాం శ్చతుర్ముఖః।

భూయిష్ఠరాజసో మధ్యో జఘన్యస్త మసాధికః॥

౫౦

❖ ఉత్తమసత్త్వభావాచక్షణాయాః భోగమోక్ష సాధనత్వమ్ ❖

తత్ర సత్త్వాధికై భావైః ౧ రక్షణా మమ తోషిణీ।

భోగో వాప్యవగో వా ఫలం తేషాం యధేస్థితమ్॥

౫౧

❖ రజస్తమోభావయోః క్షయిఫలత్వమ్ ❖

౨ రజసాధికభావేన ౩ యజంతే యే ద్విజాతయః।

౪ తేషాం త్రివిష్టవే వాసః పునరావృత్తిలక్షణః॥

౫౨

సంస్మతిశ్చ క్షయే తస్య యజన్తే యే తమోఽధికాః।

తేషాం భవన్థ్యలే వాసః క్షయే భూలోకసంస్మృతిః॥

౫౩

యక్షభూత పిశాచాది ౫ యజన్తే తమసాధికాః।

ఉషిత్వా సరకే ఘోరే జన్మ స్యాజ్జజ్ఞమాదిషు॥

౫౪

❖ భగవద్భాజినామెవాపున రావృత్తిలక్షణ ఫలావాపిః. ❖

గత్వా గత్వా నివతన్తే యజ్ఞ * ధర్మ పరాయణాః।

అద్యాపి న నివతన్తే యే మమారాధనే స్థితాః॥

౫౫

అబ్రహ్మసదనాల్లోకాః జాయంతైవాగవన్ధితాః।

మల్లోక వాసినో భూయస్సంసరన్తి న కుత్రచిత్॥

౫౬

తస్మాద్భజన్వ మాం బ్రహ్మ సత్త్వభావస్థితస్సదా।

౧ నరాణామమరైషిణామ్. ౨ రజోధికేన భావేన. ౩ జాయంతే. ౪ తేయాన్రి విష్టవే వాసం. ౫ యజనం తమసాధికైః. * కర్మ.

❖ ఆహారత్రైవిధ్యమ్ ❖

సత్వాది గుణయుక్తానా ‡ మాహార త్రైవిధః స్మృతః॥ ౫౭
 సిద్ధాశ్చ మధురా హృద్యా స్తిప్తతః ప్రథమే గుణే |
 కటస్వల్లవణస్రాయా మధ్యమే ❖ తిప్తతః ప్రియాః॥ ౫౮
 రసహీనం యాతయామం పూతిగంధం చిరోషితమ్ |
 ఉచ్ఛిష్టం ప్రీతిజననం జఘన్య గుణ శ్చ పఠికానః॥ ౫౯
 సత్వాత్సుఖమయీ నిద్రా రజసః కమఃసంకులా |
 నిద్రా దివానిశం తస్య తమో యస్యాధికో గుణః॥ ౬౦

❖ సత్వాదివిష్టానాం గతిత్రైవిధ్యమ్ ❖

§ సత్త్వస్థస్యోధ్వగమచం స్థితిమధ్య రజోఽధికే |
 అధో గతినామసానాం త్రివిధానాం త్రిధా గతిః॥ ౬౧

❖ సత్యజ్ఞానాదయ స్సత్త్వనిష్ఠస్య గుణాః. ❖

తత్ర సత్త్వం నిమలత్వాత్ప్ర కాశకమనావృతమ్ |
 సత్యం జ్ఞానం తపో మానం ధృతిశ్శౌచం శమః ధైర్యమా॥ ౬౨
 ఇత్యాదయస్సత్త్వనిష్ఠే గుణాః కల్యాణ ౧ కారణాః |

❖ అహజ్కారాదయో రజోనిష్ఠస్య గుణాః. ❖

అహజ్కార ౨ స్త్రిధా దవః క్రోధో దమ్న ౩ ఇతీరితః॥ ౬౩
 గుణా రజోగుణస్యైతే తామసస్య తు కథ్యతే |

‡ మాహరాస్త్రైవిధాస్మృతాః. ❖ పి గుణే స్మృతాః. శ్చ పఠికానామ్.
 § సత్త్వస్య యోధ్వః ౧ కారణాః. ౨ తథా దవః. ౩ ఇతీ ద్భృతాః.

❀ పైశున్యాదయస్తమోనిష్ఠస్య గుణాః . ❀

పైశున్యం పరనిద్రా చ నిద్రా లస్యంఽన్యశంసతా॥ ౬౪

ఇత్యాదయస్తమోఽధీనా గుణాః ప్రోక్తాశ్చతుర్ముఖాః।

❀ రజస్తమసోవికలయే సత్వవివృద్ధ్యా జ్ఞానాదిప్రాప్తిః . ❀

ప్రలీనయోఽంతరయోగుణయోశ్చ జఘన్యయోః॥ ౬౫

సత్వే ప్రవృద్ధే విజ్ఞానముత్కృష్టం జాయతేఽధికమ్।

తేన వ్రాహ్మీతి పరమం ఘానం ప్రకృతి ములభం॥ ౬౬

యత్రాప్య స నివర్తంతై సంసారే దుఃఖ ః సమృద్ధేః

దేహం త్యజస్తస్యత్వస్థా లోకాన్ యాన్తి సనాతనాన్ ౬౭

రజస్థస్య ప్రలీనస్య జన్మ ‡ మాత్రం మహాకులే।

ప్రలయే తమస్థస్య పురుషస్య చతుర్ముఖః॥ ౬౮

మూఢయోనిషు జన్మ స్యాన్నికృష్టాసు పురః పురః।

† త్యజతోఽన్తై స్మృతియేఽషు దేహసమృద్ధమాత్మనః॥ ౬౯

భావేషు తం తమాప్నోతి పురుషః భావనాఽశాత్।

పుంసామేవం బహువిధాః గతయస్సముదాహృతాః॥ ౭౦

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే గతివిశేషకథనం నామ

సస్తమోఽధ్యాయః.

❖ విజ్ఞానోపాయత తపశ్చయోఽన్వహపప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మ—

విజ్ఞానోపాయగూఢేణ తపశ్చయోఽచ కీర్తితాః।

భగవత్ తత్రపః కీదృక్ కిం వా తత్కథ్యతాం మమ॥

౧

శ్రీ భగవాన్—

❖ వాచికాఽతపస్త్రైవిధ్యమ్ ❖

వాఙ్మనః ౧ కాయజత్వేన తపస్త్రైవిధం మతమ్।

దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞ పూజనం శౌచమాజ్ఞవమ్॥

౨

అహింసనం బ్రహ్మచర్యం తపశ్శారీరమీరితమ్।

అనుగ్రహపరం వాక్యం సత్యం భూతోపకారకమ్॥

౩

సావధ్య ౨ యాభ్యసనం చేతి వాచికం కథితం తపః।

సన్తోషస్సతతం బ్రహ్మచిస్తయాఽఽత్మవినిగ్రహః॥

౪

భావశుద్ధి ౩ సామ్యతా చ తపో మానస ౪ మీరితమ్।

❖ సాత్వికాదిభేదేన పురస్తై విధ్యమ్. ❖

శ్రీధృతానైః ౫ కృతం సమ్యగఫలాకాక్షి భిక్షరైః॥

౫

సాత్వికం తత్రపో జ్ఞేయం తద్ధి విజ్ఞానకారకమ్।

సత్కారమానపూజాది సిద్ధ్యధాన్ రాజసం తపః॥

౬

తామసం తు తపస్తత్సాత్ యత్పరోత్సాదనాదికమ్।

కమః తద్వివిధం ‡ నైవ విజ్ఞానోత్పత్తికారణమ్॥ ౭

❖ సృష్టికారణ లయాధిష్ఠాన స్థితికాలానాం నిరూపణమ్ ❖

బ్రహ్మ—

కుతః ప్రసూతిజగతాం తేషాం నాశః క్వ సంమతః!

కియన్తం కాలమేతేషాం స్థితిమే భగవన్ వద॥ ౮

శ్రీ భ గ వాన్ —

ఆపన్నా ప్రకృతివ్యక్తిం సూతే సవణం చరాచరమ్!

తత్రైవ లీయతే సవణం బ్రాహ్మ ఆయుషి చ స్థితిః॥ ౯

❖ చతుర్ముఖాయః పరిమాణమ్. ❖

కాలో యుగసహస్రాఖ్యః దివారాత్రిశ్చ తావతీ॥

బ్రహ్మణస్తేన మానేన శతమాయుశ్చ వత్సరాః॥ ౧౦

❖ బ్రహ్మణ ఏకస్మిన్ దినే చతుర్దశమనవః ❖

భవన్తి మనవస్తస్య దినే తత్ర చతుర్దశః!

ఏకోనసప్తతిః కాలో మనోరెకస్య కీర్తితః॥ ౧౧

పరస్మిన్ బ్రహ్మణి ‡ బ్రహ్మన్ అవాచీనే లయం గతే!

ప్రళయో మహదాభ్యోయం చతురానన కీర్తితః॥ ౧౨

❖ అవాన్తర లయో దైవనినః ❖

* అవాన్తరాశ్చ ప్రళయో దినానామవసానజాః!

‡ నైవ. ‡ పరే. * అవాన్తరశ్చ ప్రళయో దినందినముగో జనాః! భవన్తి ధాతుస్తైర్మాణాః; ప్రళయశ్చ పునః పునః! చక్రీవత్ప్రళయఃకాలో.

❖ సృష్టిస్థితిలయినామ విశ్వాన్తిః ❖

భవన్తిధాత్వభి సైస్సైముహంశ్చ ప్రిలయః పునః॥ ౧౩
చక్రివద్వత్కతే ౧ కాలా న విరామోస్తి కహింబిత్.

బ్రహ్మ—

కింయాపా ప్రకృతిదేవ సూతే కథమిదం జగత్॥
బూహి సవమశేషేణభ వగవశ భూతభావన॥ ౧౪

❖ ప్రకృతిస్వరూప నిరూపణమ్. ❖

శ్రీ భ గ వా క్—

అన్యూనాధికరూపాణాం సత్వాదీనాం చతుర్ముఖా
గుణానాం సంహతియాక సా ప్రకృతిస్సద్భిరుచ్యతే॥ ౧౫

❖ భగవదధిష్ఠితాయాస్తస్యా జగద్యోనిత్వమ్. ❖

అచేతనా సా విశ్వస్య యోని ౨ రవ్యాకృతా స్వయమ్॥
౩ నిత్యా సూతే జగత్సనం నియోగాత్పరమాత్మనః ౧౬
౪ అవిభక్తా విభక్తా చ దధ్ని సపిరివ స్థితా॥
సజ్జుష్కణాభ్యో భగవాక్ ప్రకృతావేవ తాః ప్రజాః॥ ౧౭
రుద్రస్సంహరతి సైవరం బ్రహ్మణో దివసక్షయే॥
దివసాదా జగత్సనం పునరేవా ౫ సృజత్ప్రజాః॥ ౧౮
లోకకతాన్వయం బ్రహ్మ యథా పూర్వం యథాక్రమమ్॥
ఇత్యేవం సగంసంహారౌ మయా సమ్యగుదీరతే॥ ౧౯

౧ లోకో. ౨ రవ్యాకృతిస్వయం. ౩ నిత్యం సూతే. ౪ అవిభక్తౌ
విభక్తశ్చ—స్థితః. ౫ సృజౌ మహత్.

బ్రహ్మ—

ఐశ్వర్యమష్టగుణవత్కిం ౧ తద్యద్భక్తిమాణ్ పుమాణ్।

ఆపన్నీతి కీదృక్సాయుజ్యం యుజ్జానస్య సుమేధసః॥ ౨౦

లబ్ధ్వా వై శ్వర్యమఖిలం కౌన ప్రాణినివతత్తే॥

శ్రీ భగవాన్—

❀ అణిమాద్యైశ్వర్యనిరూపణమ్ ❀

అణిమా మహిమా చాపి ౨ యావానెవాస్య కామ్యతే॥

తావత్తమిష్టమాపన్నీతి గరిమా లఘిమాపి వా॥ ౨౧

ఇవ్యమాణమవాపన్నీతి లఘిమా తేన పూరుషః।

దేశం ౩ విదూరమప్యేష క్షణమాత్రేణ గచ్ఛతి॥ ౨౨

యథా శాల్యలితూలస్య తథా దేహస్య లాఘవమ్।

గర్జిమా తేన దేహస్య పవతస్యేవ నోద్భృతిః॥ ౨౩

ఆహారేషు విహారేషు ౪ యథాకామం ప్రవతత్తే।

సజ్కల్పేనైవ భూతాని వశ్యాని కమలాసన॥ ౨౪

పరకాయప్రవేశం చ యథేష్టం ప్రతిపద్యతే।

ఏభిరష్టభిరేనైతే విహరన్తి యథేష్ఠితమ్॥ ౨౫

యది మాం విస్మరేయస్తై సుఖనిద్రావిమోహితాః।

మద్భక్తి ౫ క్షరణాదేవ ప్రతిస్రోతోవహ జనాః॥ ౨౬

జాయంతే పునరుత్కృష్టవంశేషు మహతాం సతామ్।

పునభజేయుమామేవ ౬ యజన్తై సిద్ధికామ్యయా॥ ౨౭

ముచ్యన్తే మత్ప్రసాదేన జన్మనోఽస్మాద్విగహితాత్॥

౧ దధద్భక్తిమాణ్. తద్యన్తుహిమా. ౨ యావదెవాస్య. ౩ దూరం, విదూర.

౪ యథాకామం. ౫ స్మరణాదేవ. ౬ యదితే.

❀ నాయుజ్యాదిభద్రేన ముక్తస్త్రిధ్యమ్. ❀

భద్రేన చాప్యభద్రేన మిశ్రేణ చ చతుర్ముఖః॥ ౨౭

త్రిధైవ ముక్తిరందితా భద్రే కైజ్జయలక్షణాః॥

ముక్తియథాహ లోకేషు పరిచయాపరా సరాః॥ ౨౮

దేవస్య తద్వదేనై తే నై కుణ్ఠే పరమాత్మః॥

లోకే తస్య సమీపస్థా ముక్తాత్మాన స్సమాహితాః॥ ౨౯

వసంతి కీజ్జరాస్సంత స్తత్ప్రసాదపరాస్సదా॥

అభేద ముక్తిరత్యంత మైక్యం స్యాత్పరజీవయోః॥ ౩౦

ఆత్మనో భావనా చైక్యే సోహమిత్యేవమాత్మికా ।

యస్య ౧ తస్యైకతాపత్తి ముక్తిజీవపరాత్మనోః ॥ ౩౧

సిద్ధానై మిశ్రయాపే తు భద్రేస్థిత్యాచనాదిభిః ।

తోషయిత్యా పరం దేవం తతో యుక్తస్సమాహితః ॥ ౩౨

విజ్ఞానేనైకతానేన పరమాత్మని చిద్వనే ।

విక్యం ప్రాప్నోతి సా ముక్తిరక్తా సాయుజ్యలక్షణా ॥ ౩౩

విశ్వయమణిమాద్యష్ట గుణావాప్తిస్సుదులభా ।

ముక్తివా ౨ పరమానందప్రాప్తిరూపా యదీప్సితమ్ ॥ ౩౪

పుంసాం తదుభయం ముక్తిః ప్రసూతే పరయాత్మని ॥

❀ తత్ప్రవక్షః. ❀

బ్ర) హ్మ—

బహూని తత్వాన్యక్తాని శాస్త్రైర్బహుభిరచ్యుత ।

తేషు ౩ తత్వేషు సర్వేషు భావనా విహితా క్రమాత్ ॥ ౩౫

౧ నాన్యైకతాపత్తిః- నాన్యైకతాపత్తిజీవాత్మపరమాత్మనోః ఇతిపాతాంత
రమధికం దృశ్యతే. ౨ పరమైశ్వర్యం రూపం వా సర్వమిప్సితమ్. ౩ సర్వేషు.

౧ సమాధినేకతానైవ శాస్త్రవిజ్ఞానముత్తమమ్ ।

ప్రసూతే యేన ౨ తద్భిన్న తత్వేభ్యః పరమం మతమ్ ॥ ౩౬

ప్రాప్నువన్తి సరాస్సువే తత్వాని కథయన్తి మే ॥

❀ ఎకపక్షాశతత్వాని ❀

శ్రీ భ గ వాః —

చత్వారింశద్దశైకం చ తత్వాని పరమాత్మనః ।

రూపాణ్యేవ చతుర్వక్త్ర సజ్జేవాత్కథయామ్యహమ్ ॥ ౩౭

భావనా తేష్యవికృతా సిద్ధయే కల్పతే పరా ।

౩ వక్తవ్యాని తతస్తాని ౪ హేతోస్తాన్యవధారయ ॥ ౩౮

అవ్యక్తం బుద్ధిరన్యక్త తతః పరమహజ్జుతిః ।

౫ తన్మాత్రపక్షకాన్యేకాదశ చోక్తాన్యమకీమాత్ ॥ ౩౯

పృథివ్యాదీని భూతాని పక్షైవ కమలానన ।

మాయాకాలకలారాగవిద్యాదీని యతః కీమాత్ ॥ ౪౦

సద్వైవ మహానందో మహావిద్యా సమీరితా ।

శేత్రజ్ఞశ్చ ౬ శివో బ్రహ్మ పురుషస్తదనంతరమ్ ॥ ౪౧

సత్యాచ్యుతో తథాఽనంతో ౭ విష్ణుస్సర్వశ్చ నివృత్తిః ।

విశ్వశ్చ పురుషశ్చ ద్వా పరమేష్ఠీ సమీరితః ॥ ౪౨

నామ్నాఽనిరుద్ధః ప్రద్యుమ్నస్సజ్జ-మణా సమాహ్వయః ।

వాసుదేవశ్చ ౮ చత్వారింశద్దశచైకం చతుర్ముఖ ॥ ౪౩

౧ “సమాధిః” ఇత్యధాన్య స్థాన ‘సమీహితైవ సర్వేషాం ఫలానాముత్తమోత్తమమ్’ ఇతీదమధికమస్తి. ౨ తత్సర్వం. ౩ అవ్యక్తాని. ౪ సమస్తా. ౫ తన్మాత్రాప్రపంచధా హ్యేవం దశచాం భోరుగానన. ఇతి క్యచిత్. ౬ శివో. ౭ పురుషః ప్రకృతిస్వయమ్. ౮ చత్వారి దశచైవ.

౧ తతః ప్రోక్తమిదం సవకం యతోత్పన్నం చరాచరమ్॥

తస్య ౨ ప్రపజ్ఞాచ్ఛ రూపాణి తేషాం నామాని కః క్షమః ॥ ౪౪

ఇహ సర్వాణ్యశేషాణి వక్తుం వాచామపీశ్వరః ।

౩ ఇత్యేషా కథితా తుభ్యం తత్త్వానాం నామవద్ధతిః । ౪౫

సంజ్ఞావికల్పైస్తత్త్వాని భావయంత ర స్సమాధిభిః ।

యుజ్ఞానా యోగినశ్శశ్వత్ప్రాప్నువంతి పరం పదం ॥ ౪౬

ఇతి శ్రీపాంచురాలే మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయామ్ ।

జ్ఞానపాదే తపోవిశేషకథనం నామ

అష్టమో ౭ ధ్యాయః .

౧ “తతః” ఇత్యధికస్య స్థానం. “ఓత్ప్రోక్తమిదం సవకం యతోత్పత్తిః క్షయ
ప్రీధా” ఇతిక్వచిత్ పాఠః. ౨ చరచరాచరపాణి. ౩ దిగ్దేష కథితా. ౪ స్వక
మకభిః

❀ భువనకోశస్వరూపనిరూపణమ్. ❀

బ్రహ్మ—

అజ్ఞానసాగరం తీర్థాన్వి ౧ విద్యాపారముపేయివాక్ ।

౨ ఉచ్యతాం సాంప్రతం మహ్యం భువనాని చతుర్దశః ౧

రూపతో ౩ నామతశ్చాపి విజ్ఞానో పరమేశ్వర ।

శ్రీ భగవాన్—

యత్ర ప్రతిష్ఠితం యచ్చ మానం రూపం చ యాదృశమ్ ।

భువనానాం తదఖిలం చతుర్ముఖముఖై శ్శతైః ॥ ౨

వర్తం నిరవశేషేణ కః రక్షమేత ప్రపచ్ఛతః ।

బోధ్యం వా నిఖిలం శక్తః కో వా ధారయితుం క్షమః ॥ ౩

తద్భ్రవీమి సమాసేన ౪ సవకం త్వం బుధ్యసే యథా ।

❀ పృథివ్యాః పరిమాణమ్. ❀

చతురశ్రా భవతి భూః పశ్చాత్కోటి యోజనైః ॥ ౪

విస్తీర్ణా సవతో దక్షు ఘనం వై కోటియోజనమ్ ।

ద్వీపాని సప్త సస్యత్ర తావస్తస్తోయరాశయః ॥ ౫

అట్టలీయకవత్సవే భూమేరుపర్తి విష్టితాః ।

౧ పద్మాగార. ౨ భగవత్, ౩ మానతశ్చాపి విజ్ఞాన. ఇతి క్వచిత్. అన్య
త్ర—రూపతో వాపి విజ్ఞానయ రమేశ్వర. ఇతి. ౪ క్షమస్తత్ప్రపచ్ఛతః.
౫ నుఖం.

❀ సప్తద్వీపాః ❀

ద్వీపాని నామభిప్రావత్కథ్యన్తై ౧ కృమశశృణు ॥ ౬
 ౨ జమ్బూప్లక్ష కుశ కౌశ్మాశ్శృకద్వీపస్తథా పరః |
 శాల్మలీ పుష్కరో నామ సప్తమశ్చతురానన ॥ ౭

❀ సప్తసముద్రాః ❀

అనుపూర్వాన్యత్సముద్రాశ్చ కథయామి యథాతథమ్ ॥
 ౩ లవణక్షురసౌ పశ్చాత్ మేరేయ స్తదనస్తరమ్ ॥ ౮
 సపిండఽథి ర పయస్త్వస్య త్రతశ్శుద్ధోదకం పరమ్ |

❀ ద్వీప సముద్ర పరిమాణమ్ ❀

౫ భూభాగే మధ్యమే జమ్బూద్వీపమానం చ కథ్యతే ॥ ౯
 లక్షయోజనవిస్తారస్సవత్ స్తదనస్తరమ్ |
 విస్తారం వారిధిః త్సారస్తద్ద్వీపమనస్తరమ్ ॥ ౧౦
 ఉత్తరోత్తరమేకైకం ద్వీగుణాయామ ౬ విస్తరః |
 ౭ ద్వీపాని షట్సముద్రాశ్చ పరిశిష్టాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౧
 ద్వీపం జమ్బూసమాఖ్యాతం విభజేన్నవధా పునః |

❀ మేరోస్సన్నివేశవిశేషః ❀

భాగే తు మధ్యమే మేరోరుచ్ఛాయో లక్షసంమితః ॥ ౧౨

౧ తత్కృమః. ౨ జమ్బూః ప్లక్షః కుశశ్చైవ కాకశ్శాల్మలికస్తథా. కౌశ్మాశ్శుక్ర
 రనామానసప్తద్వీపాః పృథీతితాః. ఇతి క్వచిత్. అన్యత్ర తు జంబూప్లక్షశ్శాల్మలి
 శ్చకుశః కౌశ్మాస్తథాపరః కాకః పుష్కరనామా చ సప్తముః. ౩ లవణక్షు సురా
 క్షీరదధిసపిండస్థోదకమ్. ౪ పయాన్యస్యత్ పయస్త్వస్యోదకమిత్తమ్ శుభోదకః
 ఇతిచ. ౫ తస్మధ్యే మధ్యతోంబూని ద్వీపః విస్తారాద్వారిధి. త్సారస్తద్ద్వీ
 పాన్యానస్తరాః ఇతి క్వచిత్. ౬ విస్తరాః ఇతి పాఠః. ౭ ద్వీపాశ్చ పన్నిషట్ తత్ర.

యోజనానాం షీతేరస్త ముగ్ధస్థాడశసభ్యయా ।

సహస్రాణాం యోజనానాం ౧ శిష్టోభాగః ప్రకాశతే ॥ ౧౩

షీతే రూధ్వం రైమయశ్చ సవతో మూధ్న విస్తృతః ।

ద్వాత్రింశచ్చ సహస్రాణాం యోజనా ౨ నామయం పునః ॥ ౧౪

కణికావచ్చ భూపద్మమధ్యే సమ్యగవస్థితః ।

శృజైశ్చ తసహస్రేణ శతయోజన విస్తృతైః ॥ ౧౫

తత్సభ్యై పరిణామైశ్చ తస్య పాశ్వా మహీధరాః ।

వత్సామి చానుపూవ్యేణ యథా తదవధారయ ॥ ౧౬

❀ మె రో ద క షీ ణ త స్త్ర యో వ సా చ లాః . ❀

హిమవాః సేమకూటశ్చ నిషధశ్చాస్య దక్షిణే ।

ఏతే వసాచలాః ప్రోక్తా స్త్రయః కమలసమ్భవ ॥ ౧౭

❀ త్రీ ణి వ సా క ణి . ❀

వషం భారతమాఖ్యాతం ప్రథమం తదనంతరమ్ ।

నామ్నా కింపురుషం తస్మాద్ధరివషమనంతరమ్ ॥ ౧౮

❀ ఉ త్త ర త స్త్ర యో వ సా చ లాః ❀

ఉత్తరే మేరుశైలస్య క్రమా ౩ ద్వషమహీధరాః ।

నీలశ్వేతాహ్వయశ్శృంగీ నామ్నా వషత్రయం పునః ॥ ౧౯

❀ త్రీ ణి వ సా క ణి . ❀

రమ్యం హిరణ్మయం వషముత్తరాః కురివ రస్తథా ।

ఉక్తాని షట్చ వషాణి ప్రత్యేకం పరిమాణతః ॥ ౨౦

యోజనానాం సహస్రాణి నవ వషంతు మధ్యమమ్ ।

ఇలావృతం సమాఖ్యాతం తస్మధ్యే ౧ మేరురీతః ॥ ౨౧

మేరోశ్చతుర్దిశం తత్ర విస్తీర్ణం యోజనాని షట్ ॥

త్రీణి చైవ సహస్రాణి చత్వారిస్తత్రపవతాః ॥ ౨౨

విష్కమ్భరూపై రచితా యోజనాయుతముచ్చితాః ।

❖ దిశా చలానాం నామాని . ❖

మద్దరో దిశి పువస్యాం యామ్యాయాం గన్ధమాదనః ॥ ౨౩

పృతీచ్యాం విపులో నామ్నా

.....౨ కౌబేరీమధిత్థితిః ॥ ౨౪

❖ చతుర్దిక్షు చత్వారో వృత్తాః . ❖

దిశాను తాను చత్వారో వృత్తాః కేతువదున్నతాః ।

కదమ్బభూరుహాలా జమ్బూః సింహలో విటపీ వటః ॥ ౨౫

శతాని దశ చైకం చ తేషాం ప్రత్యేకమాయతిః ।

❖ జమ్బూవృక్ష ప్రభావః ❖

జమ్బూవృక్ష తయా సమాఖ్యా స్యాత్ ద్వీపస్య కమలాసః ।

ఫలాని ౩ గజమానాని పతితాని శిలాతలే ॥ ౨౬

శీయన్తై శరభా తేషాం ౪ రసవాహ స్ఫురిద్వరా ।

౧ మేరురుప్యతే. ౨ అత్ర గ్రంథపాతః సుపాశ్వనామ్నా గిరెనికచాకే నాత్ర భావ్యమ్. ౩ గజమానం యథా—ఆరత్నీనాం శతాన్యస్తేచెకషష్ట్యధికానితు. ఫలప్రమాణం సంఖ్యాత మృషీభిస్తత్వదశిభిః ఇతివాయుపురాణే. విష్ణుపురాణ వ్యాఖ్యానే విష్ణుచక్రీయ—గజమానం యథా—పశ్చోన్నతిస్తప్తగజస్య చైఘ్నక మష్టే చ మాస్తాః పరిణామామానమ్. ఎకద్వివృద్ధావధ మద్భిభద్రా పక్షిణానాగో నియతప్రమాణః ఇతి. ౪ సువహో చ సరిద్వరా.

జామ్బూనదీతి కథితా తత్తటోవీనివాసినః॥

౨౭

సీత్వా రసం జరామృత్యువలీపలితవజ్జితాః।

న స్వేదో న చ య దాగ్రాఘ్యం నేన్ద్రియాణామపి క్షయః॥ ౨౮

భవన్తి తేషాం తీరోవీ మృదస్తదసరజ్జితాః।

జామ్బూనదాఖ్యం కల్పనై సౌవణ్య కల్పనమ్మదః॥ ౨౯

❖ భద్ర కెతుమాలెలావృతవహాణాం స్థానవిశేషః ❖

౨ భద్రాశ్వపక్షమాఖ్యాతం మేరోః ప్రాచ్యాం చతుర్ముఖః।

౩ పశ్చిమం కెతుమాలాఖ్యమేతయోవక్ష్యమయోః పునః॥ ౩౦

ఇలావృతం సమాఖ్యాతం మధ్యమం తత్పురోదితమ్।

❖ చతుర్దిక్షు చత్వాయుర్ద్యానాని ❖

వసం చైత్రరథం పూర్వం దక్షిణం గర్భమాదనమ్॥ ౩౧

౪ వైభ్రాజం పశ్చిమం మేరోవక్ష్యం నన్దన ౫ ముత్తరమ్।

❖ చత్వారి సరాంసి ❖

అరుణోదం సరః పూర్వం మహాభద్రం తతః పరమ్॥ ౩౨

౬ శీతోదకం ప్రతీచీనముదీచీనం తు మానసమ్॥

దేవోపభోగయోగ్యాని సరాంసి కథితాని తే॥ ౩౩

❖ మేరోన్మృతుర్దిక్షు ప్రత్యేకం పశ్చిమం కెనరాచలాః ❖

౭ శతాతశ్చ ముకుందశ్చ కురరీ మాల్యవానథః।

వైకజ్ఞో నామ పక్షాతే పౌరస్త్యాః కేనరాచలాః॥ ౩౪

౦ దౌర్బల్యమిన్ద్రియాణామ్. ౧ భద్రాశ్వుం పక్ష. ౩ పశ్చిమమ్.

౪ వైభ్రాజమ్. ౫ ముత్తరే. ౬ సహస్రోదకమ్, విశోదకమ్, ౭ శతామృతమ్, ౮ శతామృతమ్ కు ముద్వాంశ్చ.

త్రికూటోజ్జీరసశ్చోఽథా పన్నగః ౧ కూటలాహ్వయః
 నివధో దక్షిణే తస్య తావస్తః కేసరాచలాః॥ ౩౫
 శిఖివాసో ధ ౨ వై దూత్యః కపిలో గర్భమాదనః।
 ౩ జారుధిః పశ్చిమో బ్రహ్మ కేః రాః పశ్చిభూధరాః ౩౬
 శబ్దకూటస్సమాఖ్యాత స్సమాఖ్యాత ర స్తథష్టభః।
 హంసస్సమాఖ్యాయా నాగ స్తథా కాలాఙ్గానప్రభః॥ ౩౭
 ఉదీచ్యాం కేసరాః పశ్చ వింశతిః కేసరాచలాః।

❀ మేరుశృంగమధ్యే బ్రహ్మపురీ సన్నివేశః ❀
 యోజనానాం సహస్రాణాం ద్వాత్రింశన్మానసమ్మితే॥ ౩౮
 విస్తారే మూర్ధ్ని శైలస్య మేరోర్భాగేఽథ మధ్యమే॥
 చతుర్భిరదశభిశ్చైవ సహస్రైర్నిమిత్తా పురీ॥ ౩౯
 యోజనై స్సంమితో ధాతుః కణికేవాచలామ్బుజే।
 విదిత్సు దిత్సు చాప్తాసు పరితో బ్రహ్మణః పురీ॥ ౪౦

❀ పూర్వాదిదిత్సు లోకపాలనగయః ❀
 ఇద్వాదిలోకపాలానాం ౧ పురః పూర్వా దిష్ట స్థితాః।
 విస్తారాయామమానేన శతయోజనసంమితాః॥ ౪౧
 పురీ భవతి మాఘోనీ నామ్నా చై వామరావతీ
 సహస్రగోపురద్వార ప్రాకార పరిఘాతులా॥ ౪౨
 తేజోవతీ పుర్యాగ్నేయీ యామ్యా సంయమనీ పురీ।
 రక్షోవతీ రాక్షసీ పూర్వార్ధ వత్సధ వారుణీ॥ ౪౩
 వాయోగన్ధవతీ ఖ్యాతా ౬ నామ్నా సౌమ్యా మహాదయా।

౧ రుచకాహ్వయః. ౨ వై దూత్యః ఫలకో. ౩ చారుశృంగశ్చిమో.
 ౪ స్తదశేతః. ౫ పుయః. ౬ ఖ్యాతా.

యశస్వినీ భవస్యోక్తా కేసరాచలభూమిషు॥ ౪౪
భగవన్మూర్తిః భదానాం పురస్సంతి పరిష్కృతాః॥

❀ చతుర్దిక్షు గంగా విభాగః ❀

భిత్వేస్తుమణ్డలం గంగా భగవత్పాద జన్మభూః॥ ౪౫
దివః పతన్తీ ప్రత్యాశమభ్యాశం బ్రహ్మణః పురః।
చతుర్దిక్షు వహన్తీ సా ౧ చతుర్ధాభవతి స్వయమ్॥ ౪౬
† సీతా చాలకసన్దా చ సుచక్షుభాద్రయా సహ।
చతస్రో నామ ౨ భద్రాశ్చ దిగ్భద్రాశ్చ చతుర్ముఖ॥ ౪౭
సీతాస్తరిషుగా పూర్వశైలాన్నిష్క్రమ్య నిమ్నగా।
యాతి పూర్వేణ వషేణ భద్రాశ్వేన చ సంజ్ఞయా॥ ౪౮
ప్రవిష్టా సాగరముఖం దక్షిణేన తథా ౩ ధ్వనా।
భారతం వషమభ్యేతి శైలాత్సప్తముఖా తతః॥ ౪౯
ప్రవిష్టాలకసన్దా ౪ సా నదీ తైగ్రిలోక్యపావనీ।
సుచక్షుః పశ్చిమాచ్ఛైలా త్కైతుమాలాత్ ౫ స్వయం పునః
అతీత్య వషమమ్భాధిమేతి యోషద్వధా పతిమ్।
భద్రా గిరెరుదీచీనా దేశా ౬ సుత్తరతః కురూ॥ ౫౦
అతీత్య వారిధిం యాతి నిమ్నగా సరితాం పతిమ్,

❀ లోకపద్మప్రకార కల్పనమ్ ❀

అనీలనిషధాయామా మాల్యవాః గంధమాదనః॥ ౫౧
మధ్యే తయోమేకరుశైలః కణికా పజ్కుజే యథా।
భారతం కేతుమాలం చ భద్రాశ్వం ౭ కురుసంజ్ఞకమ్॥ ౫౩

౧ చత్వారి వహతి స్వయమ్. † సీతా. ౨ భద్రాశ్చ దిగ్భద్రాశ్చ. ౩ స్వయమ్.
౪ భ్యామ్భాధిం. ౫ మాలాహ్వయమ్. ౬ స్మత్తరతః పునః. ౭ కురువస్తథా.

పత్రాణి లోకపద్మస్య మయాదా శైలతో బహిః ।

హేమకూటశ్చ నివధో దక్షిణోత్తరమాయ తౌ ॥ ౫౪

మయాదాపవతౌ జ్ఞేయా కైలాసో గర్భమాదనః ।

అశీతియోజనాయామా పూర్వాపరమహేలాదధీ ॥ ౫౫

౧ సంస్పృశంతౌ పారియాత్ర నిషధావధిభూభృతౌ ।

మేరోః పశ్చిమభూభాగే పూర్వోత్తర ౨ మధ్యాశ్రితౌ ॥ ౫౬

త్రిశృణ్గో జారుధివవవ పవతౌ మేరుభూభృతః ।

ఉత్తరేణ స్థితౌ స్రాప్య పూర్వాపరమహేలాదధీ ॥ ౫౭

పవతానామవస్థాన ౩ మానన్త్యాన్న ప్రసక్త్యతే ।

కైలానామస్తరద్రోణ్యస్సేవ్యస్తే సిద్ధచారణైః ॥ ౫౮

అన్త్యైశ్చ పుణ్యకృద్భిస్తా దైత్యదాసవకిన్తరైః ।

భామా హ్యేతేకృతాస్స్విగాః దుర్లభాః ౪ పాపకర్మభిః

❀ లోకరక్షాధం భద్రాశ్వాదిషు భగవతో వాసః ❀

జ్ఞానమూర్తిహేయగ్రీవో భద్రాశ్వే వసతి స్వయమ్ ।

వహేషు మూర్తయోవిష్ణో మయాదాపవతేషు చ ॥

వసన్తి లోకరక్షాయై నానారూపవిశేషితాః ।

❀ కింపురుషాదీనాం భోగభూమితోవపాదనమ్ ❀

యాని కింపురుషాదీని వర్షా ౫ జ్యేతేషు పద్మజ ॥ ౬౦

నిరాతజ్ఞాః ప్రజాశ్శశ్వన్న శోకో న భయం తథా ।

నోదన్యా చ బుభుక్షా చ న ద్వేషో నాయుషః క్షయః ॥ ౬౧

సన్తి తేహం సమాస్రాణి వహాణి ద్వా చ వింశతిః ।

౧ నిషధః పారియాత్రశ్చ స్పృశన్తావధిభూధరా. ౨ ధరా స్మృతా.
౩ మన్తతానాం ప్రపశ్చితమ్. ౪ పాపకర్మసానాం. ౫ జ్యేతాని.

ఆయునక తేషు దేశేషు ౧ భౌమమమ్నో స వషకతి || ౬౩
 ౨ దేవో న చతుకథేదోస్తి స కాలో యుగభేదవాక్ |
 సదా కృతయుగః కాలో వతకతే చతురానన || ౬౪
 ధమశ్చతుష్పాత్సకలో ధ్యానమెవాచకనం హరేః |
 పవకతాస్సరితశ్చాపి ౩ యత్ర యత్ర పురాణి చ || ౬౫
 గ్రామాశ్చ సన్తి బహవస్స ధమనిరతాస్సదా |
 బ్రాహ్మణా భూమిపాశ్చాపి ప్రజాపాలనతత్పరాః || ౬౬
 స్వే స్వే కమణ్యభిరతాశ్చతుర్వర్ణమవస్థితాః |
 చాతురాశ్రమ్యమవ్యేవం యథోక్తమవతిష్ఠతే || ౬౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 జ్ఞానపాదే ౪ జమ్బూద్వీపాదిప్రమాణవర్ణనం నామ
 నవమోఽధ్యాయః.

ద శ మో ౭ ధ్యాయః.

❀ భారతవర్ష వర్ణనమ్ ❀

శ్రీ భ గ వా న్ —

ఆదాక్షిణ్యత్యాదమౌర్భధరాశైలాచ్ఛ హిమాలయాత్ |
 దేశోఽయం భారతం వర్షం భూరేషా కర్మిణాం సృణామ్ || ౧
 ౧ యోజనాని సహస్రాణి ౨ విస్తారశ్చైవ కథ్యతే |
 స్వర్గాపవర్గాఫలదం కర్మ కాయం సృణామిహ || ౨
 సహ్యా మహేంద్రో మలయశ్శక్తిమాన్మక్షనామవాన్ |
 విధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ నప్తైతే కులపవిత్రాః || ౩
 ఇహైవ క్రియమాణస్య కర్మణో నరకం ఫలమ్ |
 వర్షేష్వన్యేషు సర్వేషు కేవలం భుజ్యతే ఫలమ్ || ౪
 ఇహైవ చాతురాశ్రమ్యం చాతుర్వర్ణ్యం ౩ మవస్థితమ్ |
 కృతాదియుగభేదానాం చతుర్ణామిహ సమ్భవః
 దానం యజ్ఞం తపో మతాన్యః పరలోక ఫలాధిశః |
 ఇహ కుర్వాన్తి యజ్ఞేశం యజన్తే పురుషోత్తమమ్ || ౫
 శ్రేష్ఠం తద్భారతం వర్షం సర్వవర్షేషు సంమతమ్ |
 ఫలాధిశః కామయన్తే కర్మ భూషు జనిం బుధాః || ౬
 సహస్రాణి తథైవాస్మిన్ దివ్యాని పురుషః పరః |
 ఆస్తి ధామాని నద్యశ్చ పుణ్యాస్సన్తి సహస్రశః || ౭
 గ్రామాః పురః పత్తనాని భవన్తి చ పరశ్శతమ్ |
 ద్వీపేషు పట్న చాన్యేషు సన్తి వర్షాణి సప్త వై || ౮

౧ యోజనానాం. ౨ విస్తారో న చ. విస్తారే నవ. ౩ వ్యవస్థితః.

ప్రత్యేకం నస్త చ బ్రహ్మ భవన్తి కులపవనతాః |
వర్ణానామాశ్రమాణాం చ భేదాస్తత్ర వ్యవస్థితాః || ౧౦

❀ పుష్కరద్వీపవర్ణసమ్. ❀

అన్నిమే పుష్కరద్వీపే మానసోత్తరవనతః |
మధ్యే వలయవద్భూతి తస్యోచ్చాయో భిధీయతే || ౧౧
యోజనానాం సహస్రాణి పంచాశత్తత్సమున్నతిః |
తావానేవాస్య విస్తారో ద్వీపం తద్విభజన్నివ || ౧౨
స్థితశ్చైలవనో బ్రహ్మ ద్వే వర్షే పరిమణ్డలే |
౧ శైలస్య చాస్తర్మానస్య బహిశ్చ సదృశే ఉభే || ౧౩
తన్ముగ్ధ్వి లోకపాలనా మింద్రాదీనాం యథా ౨ పునః |
పురస్సన్తి ౩ పురస్తాసాం నామాన్యపి యథాపురమ్ || ౧౪
దేవానామపి చాన్యేషాం తత్ర సన్తి పురః పృథక్ |
అసంఖ్యాతా బ్రహ్మణశ్చ పురీ భవతి పుష్కరే || ౧౫
సావిదుస్స్వచ్ఛోదకైః పూర్ణో వారిధిః పుష్కరాద్భూమిః |
తేన తద్వేష్టితం ద్వీపం యథా ౪ న్యాన్యణావోత్తరైః | ౧౬

❀ లోకాలోకాచలవర్ణసమ్ ❀

సావిదూదకాద్భూమిభూమిస్సర్వా చైవ హిరణ్మయీ |
తపనీయమయో బ్రహ్మ లోకాలోకాచలో బహిః || ౧౭
భూలోకస్య సమస్తస్య ౫ సాలవ ౬ చ్చతురశ్రకమ్ |
ఆవృత్య తివ్రత స్తస్య యోజనాయతమున్నతిః || ౧౮
విస్తారశ్చ న ఏవాస్య మూర్ధ్ని సర్వత్ర చ స్వయమ్ |

౧ శైలస్యాస్తం మానసస్య. ౨ క్రమమ్. ౩ పురాస్తానామ్. ౪ నాభ్య
వాస్తవైః న్యాన్యణావాస్తవైః. ౫ సమీపమ్. ౬ చ్చతురానన.

- మూర్తి ధేదైరవయన్తైః పరమః పురుషః స్థితః॥ ౧౯
- కుముదాదిగణాశ్చత్ర చక్రాదీన్యాయుధాని చ॥
- దేవ్యా మహీ చ లక్ష్మీశ్చ విష్వక్సేనః పతతిరాత్॥ ౨౦
- స్థానాని మూర్తి ధేదానాం విష్ణాః పరిజనస్య చ॥
- సన్తి భూయాంసి రమ్యాః తత్ర తత్ర చతుర్ముఖ ॥ ౨౧
- పరం పాశ్చం రవిస్తస్య న ద్యోతయతి భానుభిః॥
- ఆనృత్య తం తమశ్చైలభాగం బాహ్యమవస్థితమ్॥ ౨౨
- ౧ లోకాలోకస్స చ పునస్సమన్తాద్వేష్టితో గిరిః॥
- బహిరణ్డకటాపేన ౨ మహతా సమనన్తరమ్॥ ౨౩
- యోజనానామియం పృథ్వీ పశ్చాత్రోక్తిభిమితా॥
- సహైవాణ్డకటాపేన సద్యోపాభిమహీధరా॥ ౨౪
- అనయా ధ్రియతే సర్వం జగద్ధాత్రీ తతః స్మృతా॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రై మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం
జ్ఞానపాదే భూలోకవిస్తాంకధనం నామ
దశమోఽధ్యాయః.

ఏ కా ద శో ౭ ధ్యా య : .

❀ ఉక్తానువాదపూర్వకమతలాదివర్ణనమ్ ❀

శ్రీ భ గ వా క —

ఏష భూలోకవిస్తారః కథితః కమలాసన |

లోకానధస్తాదధునా సప్త వచ్చి యథాతథమ్ || ౧

౧ అతలం ప్రథమం లోకం ద్వితీయం వితలాహ్వయమ్ |

తృతీయం నితలం విద్ధి జ్ఞేయం తుయ్యం గభస్తిమత్ || ౨

పంచమం మహదాహ్వానం సుతలం షష్ఠమీరితమ్ |

పాతాలం సప్తమం విద్యా ౨ తై చైకై కం సముచ్చితాః 3

యోజనానాం సహస్రాణి దశై తేష్వతలాదిషు |

వసన్తి దానవా దైత్యాః కాలేయాః ఫణినస్తథా || ౪

స్వర్గే ౭పి న భవన్త్యేవ యే భోగాస్తతలాదిషు |

భక్ష్యం భోజ్యం తథా పేయం స్యాదిష్ఠం గుణవత్తరమ్ || ౫

ప్రాసాదభూమయో రమ్యాః 3 కాసనాని చ నిమ్నగాః |

నాగకన్యాశ్చ శతశస్సన్తి సర్వాఙ్గశోభనాః || ౬

రత్నానాం దీప్తిజాలేన ౪ ధ్వనై ధ్వస్తే దివానిశమ్ |

నాకో న చంద్రమాస్తత జనై రాకాఙ్క్ష్యతే క్వచిత్ || ౭

యాప్రీతి ౫ వసతాం తత్ర న సా ముక్తాత్మనామపి |

యదోభక్తుమిష్యతే వస్తు దృశ్యతే తదుపస్థితమ్ || ౮

న మృగ్యతే క్వచి ౬ ద్వాపి వస్తు తదోభగతత్వరైః |

౧ అతలం ప్రథమం లోకో ద్వితీయం వితలం తథా తృతీయం సుతలం జ్ఞేయం చతుర్థం నితలాహ్వయమ్ మహాద్రసాతలం చైవ తలాతలమితి స్మృతమ్ || ౨ చైకై కం 3 కాంచనాని ౪ ధ్వనైఽపానై ౫ స్సవదా ౬ ధ్యాత్వా.

స్వర్గాదష్టగుణం భోగమతలాదిషు సప్తసు ॥ ౯
 భుజ్యతే భోగనిరతాః రక్షోద్వైతేయదానవాః ।
 స దరిద్రా స రోగాతా స కృశా స చ దుఃఖతాః ॥ ౧౦
 బిలాని శతశస్సన్తి విపులాని సమస్తతః ।
 సహస్రఫణవాన్విష్ణుః కపిలౌ నామ సప్తమే ॥ ౧౧
 పాతాలాఖ్యే తలాదీనామాస్తై ౧ రతుంశ్చ కేవలమ్ ।
 సన్వైః ౨ పాఠిషుద్వైస్సాధ్యం పురే మహతి శోభితే ॥ ౧౨
 తామసీం తనుమాస్థాయ విష్ణురేషా ౩ మవస్థితః ॥
 సస్తానామతలాదీనాం శేషాఖ్యో బలవత్తరః ॥ ౧౩
 ఫణాసహస్రసుభగో మణిభిదీపయన్ దశః
 అనన్త ఇతి చ ప్రాజ్ఞైః ఖ్యాతో లోకే మహాషిః ॥ ౧౪
 తస్య మూర్ధాని మాలేప ద్రియతే సకలా మహి ।
 కుర్వాన్ సురాద్విదైతేయా సబలానాత్మతేజసా ॥ ౧౫
 ౪ కిరీటీ స్రవగ్ధరస్సుభ్రూమృదఘూణితలోచనః ।
 నీలవాసాస్సితతనుః కైలాస ఇవ భూధరః ॥ ౧౬
 లాజ్జలం ముసలం బిభ్రదాయుధం దైత్యవారణమ్ ।
 ఉపాస్యమానో వారుణ్యా ౫ శశ్వత్సన్నిదధానయా ॥ ౧౭
 కల్పావసానే వక్త్రేభ్యో యస్య సజ్కర్షణశ్శివః ।
 నిష్కామృతి జగత్సర్వం సంహతుం విషసావకః ॥ ౧౮
 ఆస్తే సమ్పూజితస్సన్వైః పాతాలతలవాసిభిః ।
 నాస్య వర్ణయితం శక్తా గుణా వక్తృశతైరపి ॥ ౧౯
 యదా మదేన మూర్ధాసం కమ్పయన్నవతిష్ఠతే ।

౧ రక్షయ. ౨ పదాదిభిః. ౩ మధస్థితః. ౪ కిరీటస్సగ్ధరశ్శశ్వత్
 ౫ శశ్వత్సన్నిధయాయయా.

- తదా మహీతలం సవణం సాద్రవారిధికాననమ్ || ౨౦
- కమ్పతే కః క్షమేతాస్య బలం వక్తుమశేషః |
- అధస్తాచ్ఛేషఫణిసః కూమణః కాలా ౧ నలస్థితిః || ౨౧
- శిఖాసహస్రజటిలా దుస్సహః కమలాసన |
- ఆధారశక్తిరే ౨ తస్మాద ధస్తాదైన్యస్థి తనుః || ౨౨
- అనన్తరమథై తస్యాః భవత్యణ్ణకటాహకః |
- కమణః పుణ్యరూపస్య కథితాః ఫలభూమయః || ౨౩
- అథునా సాపరూపస్య కథ్యంతే ౩ ఫలభూమయః |
- భువో జలస్య చాధస్తాన్నరకాఖ్యా భువస్సృతాః || ౨౪
- గౌరవం ప్రథమం తచ్చ మహత్పూర్వమనన్తరమ్ |
- ౪ తప్తపుష్కలికా కుమ్భి శూలారోపణమీరితమ్ || ౨౫
- సూచ్యగ్రంచ త్సురం చైవ ౫ ఖడ్గకృత్తనమన్వతః |
- సూకరం తైలకుమ్భంచ మహాజ్వాలా చ ౬ తాపనమ్ || ౨౬
- అసివత్రం పూయవహం ౭ వ్యాఘ్రుసింహవృకాదికమ్ |
- ౮ తస్తస్తమ్భం శునా భక్ష్యం శాల్మలీ హేమపుష్పితా || ౨౭
- ౯ లాలోదకం రక్తసింధు శ్చక్తిభిశ్చేదనం తథా |
- ఏవమాదీని చాన్యాని ఫలాన్యాహువికమణామ్ || ౨౮
- నరకాణామసజ్ఞానా మేషా దిక్కథితా మయా |
- పతితాస్తైష్ఠి పాపిష్ఠా జన్తవో భుజ్జతే ఫలమ్ || ౨౯
- స కమణాం క్షయో బ్రహ్మకా వినా భోగైః పృథగ్విదైః

౧ నవస్థితిః. నవస్థితిః. ౨ వాస్మాత్-తస్యా అధస్తాత్. ౩ మః ౪ తస్త మయా. ౫ ఖడ్గకరణమన్వతః. ౬ కమ్పిణీ. ౭ వ్యాఘ్రుసింహ మృగాదికం. ౮ సింహ తప్తాదియన్త్రకమ్. ౯ అయన్తమ్భిష్ట. ౯ లాలోదరమ్,

జ్ఞానాగ్నిస్సవఃకమాణి భససాత్కురుతే దృఢమ్ ॥ ౩౦

స స్వగోఽనాసి నరగో యోగవిద్యా ముపేయుషామ్ ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహేశాపనిషది పాద్మసంహితాయాం

జ్ఞానవాదే ౧ ఆతలాదిలోకపరిమాణం నామ

ఏకాదశోఽధ్యాయః.

ద్వా ద శో ౭ ధ్యా యః .

❀ భువరాదిలోక స్వరూప నిరూపణమ్ ❀

బృ హ్మ—

విస్తారః కథితో భూమేః లోకాస్సప్తాతలాదికాః ।
సరకాణి తథోక్తాని సాంప్రతం భగవన్నమ ॥
భువః ప్రభృతిలోకానాం రూపం మానం చ కథ్యతామ్ ।

శ్రీ భ గ వా న్—

యావత్ప్రమాణా పృథివీ విస్తీర్ణా పరిమణ్డలా ॥ ౨
తావద్భువనస్థలం బ్రహ్మా విస్తీర్ణం పరిమణ్డలమ్ ।

❀ భూసూయోయోరస్తరమానాది ❀

ఉపరిష్ఠాతి తేవోక్త్యాన్ని లక్షయోజనసభ్యయా ॥ ౩
రవిస్థితి ౧ తిగ్నైస్త్విరంశుభిభానయ జగత్ ।
రథమాస్థాయ భగవాన్ బహుయోజన ౨ విస్తృతమ్ ॥ ౪
వామపార్శ్వే రథస్థైకం చక్రం దివ్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
వహన్తి సస్తయస్సప్త ఛన్దాంసి స్యున్దనం మహత్ ॥ ౫
సారథిశ్చరుణస్సవానశ్వాన్వాహయతి స్వయమ్ ।
మూసోత్తిర శైలస్య మూధిన్ స్యున్దనపద్ధతిః ॥ ౬
౩ విభాగ హేతురుషసామహ్ని ౪ మసి గతిక్రమాత్ ॥

౧ మేయం పైః 'ఇతి క్వచిత్ అన్యత్ర ' ఖే న్నే రమ్ ' ఇతి. ౨ సమ్మి
౩ ప్రాగ్భాగే హేతుపురుషసామాన్య వగతిం క్రమాత్. ౪ మతిగతిః

౧ యోగినాం ౨ పరమః పథాః స్మృతః క్షేత్రపరిక్షయే ॥ ౭
 మోక్షమాణాః పథానైన యాన్తివిష్టాః పరం పదమ్ ।
 ఉదయాస్తమయానైవ ౩ భానుస్సవత్ర సమ్మృఖః ॥ ౮
 దశనాదశనే భానో రుదయాస్తమయా మతౌ ॥
 మైయత్ర దృశ్యతే భానుస్స తేషాముదయస్మృతః ।
 ౪ యాతి యత్ర తిరోభావం తత్రాస్తమయధీనకృణామ్ ॥ ౯
 స్థితా భవన్తి పూర్వాణ్ణా రశ్మయోఽకస్య సప్తతాః ।
 హ్రస్వీభవన్తి పశ్చాత్తు యావత్తేషామదశనమ్ ॥ ౧౦
 వజ్రయిత్వా పురీం ధాతుస్సవతో మేరుభూధరే ।
 పతన్తి భానో భానోన్తియ గూర్ధ్వమధస్తథా ॥ ౧౧
 సభాం తు బ్రహ్మణో గత్వా ౫ ప్రస్థితం పాన్తి యే పునః ।
 బ్రహ్మణస్తేజసా తేన నాన్యత్ర ప్థలనం క్వచిత్ ॥ ౧౨

❀ భ వ లో క ః ❀

భూసూర్యయోరన్తరాలం భవస్థలముదాహృతమ్ ।
 విద్యాధరాశ్చ గర్భవా సిద్ధాశ్చ సహ దానవైః ॥ ౧౩
 వసన్తి ముదితా స్వేషు పురేషేవ పృథక్పృథక్ ।

❀ సూర్యధ్రువయోరన్తరాలే ఇతరగ్రహానాం స్థితిః ❀

౧ లక్షే దివాకరస్థానాచ్ఛశిసః స్థానమీరితమ్ ॥ ౧౪
 తస్యోపరిష్టాత్తిష్ఠన్తి నక్షత్రాణి యథాయథమ్ ।
 ౨ లక్షత్రయమతీత్యోధ్వం బుధస్య స్థితిరుచ్యతే ॥ ౧౫

౧ ఇదమధికం క్వచిన్నాస్తి. ౨ చరమః. ౩ భానోః. ౪ యథా
 యత్ర తిరోభావస్తత్రా. ౫ ప్రతిపద్యన్తి తే. ౬ నక్షత్రముల్లలస్యోధ్వం
 బుధస్యస్థానమచ్యతే.

ఉశనా తు స్థితో లక్షద్వయము త్తీయః క్షిప్రతి ।
 తద్యోజనాన్యతిక్రమ్య భామస్తి ష్ఠతి సవఃదా ॥ ౧౬
 తావత్ప్రమాణేఽవస్థానం గురోస్తస్యోపరి స్థితిః ।
 శనై శ్చరత్తత్ప్రమాణమతీత్యోధ్వం రవేసుతః ॥ ౧౭
 ౧ లక్షలక్ష క్రమాదూర్ధ్వం నక్షత్రం మునయః పరే ।
 పరస్పహస్రం ఋషయస్సప్త్యవయూర్ధ్వం ౨ గామినః ॥ ౧౮
 తతో ధ్రువస్థితస్థానే దురారోహే మహాషిభిః ।
 ద్వాదశశరం మహాచక్రం నేమీ ద్వే తస్య నాభయః ॥ ౧౯
 ౩ తిస్రస్పన్తి న సస్త్వస్య మాసపాస్తైష్వరేషు తే ।
 మేషాదయోప్యరేష్వవం ౪ మీనాంతా ద్వాదశ స్థితాః ॥ ౨౦
 మాసా ద్వాదశ చైత్రాద్యా వసన్తప్రముఖాస్తథా ।
 ఋతవష్టల్కృమాశ్చ ౫ విషువద్వాయనద్వయమ్ ॥ ౨౧
 సితాసితౌ చ పక్షౌ ద్వౌ యుగభేదాశ్చ వత్సరాః ।
 త్రుట్యాదయః కాలభేదాశ్చక్రీధారాసు విష్టితాః ॥ ౨౨
 ధ్రువః స్థితో నాభిమధ్యే ప్రాదక్షిణ్యేన రాశయః ।
 ప్రసవ్యేన గ్రహస్సవే చరన్తి గతిరీదృశీ ॥ ౨౩
 కులాలచక్రమధ్యస్థమృత్విజ్ఞ సదృశో ధ్రువః ।
 భ్రమన్తి పరితస్పవే ధ్రువం జ్యోతిగణాస్సదా ॥ ౨౪

❀ సు వ లో క కః ❀

అదిత్యధునివయోమధ్యే దేశస్సర్వగఃసమాహ్వయః ।

౧ లక్షద్వయాత్క్రమాదూర్ధ్వం. ౨ రేతనః ॥ తతోధ్వమస్థితం
 స్థానే. ౩ తిస్రస్పన్తి వసన్త్యత్ర మాసపక్షే విలాసితే. అన్యత్ర— 'తిస్రస్పన్తి
 సవస్త్వస్య మాసాద్యాస్తైష్వరేభిరే. ఇతి. అత్ర అశుద్ధమివ భాతి,
 ౪ రాశయో. ౫ విషువాన్యాయనద్వయమ్.

వసన్తి తస్మిన్ గీవాణా విమానేషు పృథక్పృథక్ । ౨౫

౧ అసంఖ్యతా నిత్యత్వప్తాః జ్యోతిమయవిపుథకారాః ।

తేషాం గణ్ణజలం సేవ్యం పుష్పాణి సురభూరుహామ్ ॥ ౨౬

ధనం చ చిన్తామణయః స్త్రియశ్చాపసరసః స్మృతాః ।

౨ సిద్ధాదయో వసన్తిస్మపురేషు నిరుపద్రవాః ।

ఉవేద్ధ్రీ మూర్తిభాగవా నాసీనస్తత్రీ సవేదా ॥ ౨౭

రక్షతి స్వగ్గనిలయాన్ దేవాదీన్ స్వేన తేజసా ।

భూభువస్సప్తయోలోకాః లఘాః పశ్చిదశ స్మృతాః ॥ ౨౮

తతః పరం మహలోకః కోటియోజనమాయతః ।

సనన్దనాద్యా మునయో వసన్తి దశకోటయః ॥ 30

❀ జనోలోకాది నిరూపణమ్. ❀

తతః పరం జనోలోకః కోటిద్వయసమాయతః ।

అనన్తరం తపోలోకః స్థితః కోటిభిరష్టభిః ॥ 3౧

3 యోజనానాం సత్యలోకః ౪ పునస్త్రిగుణమాయతః ।

కోటిత్రయయుతం తస్మాదూర్ధ్వం ధాతుః ౫ పురం స్థితమ్ ॥

తబ్బ్రహ్మలోకం మునయః గృణన్తి కమలాసవ ।

లక్షయోజనవిస్తారం ౬ సాలప్రాసాదగోపురమ్ ॥ 33

౧ అసంఖ్యానిత్యత్వప్తాః. ౨ భూసూర్యాయోరస్తరాలం భువస్థలమితి స్మృతమ్. ఇదమర్థం ఆత్ర ప్రమాదపతితం క్వచిత్కోశే. 3 యోజనానామిత్యర్థం క్వచిన్నాస్తి. ౪ పునస్తద్విగుణాయతః ౫ పురస్థితిః । యోజనానాం సప్త కోటిః పునస్తద్విగుణాయతి. ఇత్యర్థం. క్వదిదధికం దృశ్యతే. ౬ సాల పోకారసంకులమ్.

❀ పృథ్వీమణ్డలస్థ విష్ణులోకః ❀

ఉత్తరేణ బ్రహ్మలోకాద్విష్ణులోకం విదుర్బుధాః ।
అంతరం లోకయోరుక్షం లక్షయోజనసంమితమ్ ॥ 3౪

❀ శివలోకః ❀

తావత్త్యేవాంతరాలేఽస్య దక్షిణస్యాం దిశి స్థితః ।
శివలోకశ్చతుర్వక్త్ర తస్మిన్నాస్తే శివస్సయమ్ ॥ 3౫

❀ ఉధ్వఃకృమేణ భగవతః పంచలోకాః ❀

యోజనానాం ౧ కోటి మూర్ధ్వముల్లభ్య పురతః స్థితః ।
సర్వాత్మా భగవానుర్ధ్వం తస్మాత్కోటిత్రయాయ తే ॥ 3౬
నివృత్త్యాత్మా నివసతి భగవానవ్యయస్స్వయమ్ ।
తావత్త్యేవ స్థితో మానే విశ్వాత్మా విశ్వకృద్ధరిః ॥ 3౭
పురుషాత్మా ౨ పుస్తాత్తు చతుర్హోటి ప్రమాణకే ।
స్థితః కోటిరతీత్యోర్ధ్వం ౩ పంచ పశ్చాదవస్థితః ॥ 3౮
పరమేష్ఠీ స భగవాన్ పంచుకం విష్ణు ర విప్రరమ్ ।
అధ్యాస్తే భగవాన్నిత్యం శభ్రచక్ర గదాధరః ॥ 3౯
పంచశక్త్యమయో విష్ణుః కోటియోజనసంమితే ।
ఆస్తే శ్రీభూమిసహితో నై నతేయేన సేవితః ॥ ౪౦

❀ అణ్డభిత్తిః ❀

అణ్డభిత్తిరుపయస్య ౫ స్థితోర్ధ్వ కోటియోజనే ।
ఘనం చ ౬ తస్యాః కోట్యా తు సంమితం కమలాసన ॥ ౪౧

౧ కోటిరూర్ధ్వ ఉష్ణంశ్య పురతస్థితే । ౨ పరస్పార్శ్వ. ౩ పంచ పశ్చా
దవస్థితః. ౪ విప్రపం. ౫ స్థితార్ధ్వ, ౬ తస్యాం కోటిస్తు.

శుద్ధం హిరణ్మయం జ్ఞేయమణ్డం తద్విస్మయావహమ్ ।

❖ అవరణసప్తకమ్ ❖

ఏతేనాణ్డకటాహేన లోకాస్సవేక సమావృతాః ॥ ౪౨

ఉపయుక్తయము లోకాః కపిత్థఫలవత్ స్థితాః ।

౧ తద్దశోత్తరసంఖ్యేన వారిణా పరివేష్టితమ్ ॥ ౪౩

౨ ఆవృత్యాణ్డం యథావారి స్థితం తద్యత్తదగ్నినా ।

స వాయునా తద్వదేవ స వ్యోమ్నా చ సమావృతః ॥ ౪౪

సవం దశోత్తరం విద్యాత్తదోవ్యోమ మహతావృతమ్ ।

౩ మహంశ్చ స ప్రధానేన ప్రధానం తమసావృతమ్ ॥ ౪౫

తదనస్తమపయన్తం ౪ స సజ్ఞా తత్ర విద్యతే ।

హేతుభూతమశేషస్య తమసః ప్రకృతిః పరా ॥ ౪౬

❖ అణ్డానామసజ్ఞాతత్వమ్ ❖

అణ్డానామిదృశం బ్రహ్మ సహస్రాణ్యాయతాని చ ।

బహునాపి కిము క్తేన సజ్ఞా వక్తుం స శక్యతే ॥ ౪౭

❖ నారాయణేనాస్తబహివ్యాకృతిః ❖

అణ్డాని తాని సహాణి వ్యాప్య నారాయణః స్థితః ।

అస్తశ్చ తేహం భగవాన్ సవవ్యాపీ పరః పుమాన్ ॥ ౪౮

బహిశ్చ సాక్షివత్సవ మిక్షమాణోఽవతిష్ఠతే ।

౧ తద్దేశాత్తరసంఖ్యేన. ౨ ఆవృత్య తద్యథావారి వహ్నినా చరిసజ్ఞ. యా. ౩ మయా సవకపిధానెవ. ఏవనిరూపణస్య సజ్ఞతిశ్చిత్త్యా. ౪ సజ్ఞా తత్ర స విద్యతే.

❀ చ త్వరో హ్యహి లోకాః ❀

మహతస్తమసో ౧ బాహ్యో లోకా స్సుబహుయోజనాః ॥ ౪౯
 చత్వరః క్రమశస్సన్తి చతుర్భిఃస్సమధిష్ఠితాః ।
 హ్యహైః క్రమేణ వత్సై తావనిరుద్ధః పరః స్మృతః ॥ ౫౦
 ప్రద్యుమ్నో ౭న స్తరం తేషాం సజ్కషణ సమాప్తయః ।
 వాసుదేవస్తతః పశ్చాద్వాప్యహఃఖ్యః కమలాసన ॥ ౫౧
 ౨ విభవాభ్యో వాసుదేవస్తదనస్తరమిరితః ।
 అనాదివాసుదేవశ్చ తయోలోకా వసుక్రమాత్ ॥ ౫౨
 ౩ తతో నారాయణస్యాపి లోకస్తన్నికశ్చే స్థితః ।
 ఏకైకస్యాస్తరం గోటియోజనానాముదీరితా ॥ ౫౩
 తావానేవ చ విస్తారస్తేషామతి మనోహరః ।

❀ నై కుణ్డ లోకః ❀

తేభ్యో బహిష్ఠితో లోకో యత్రాస్తే భగవానజః ॥ ౫౪
 అనాదివాసుదేశాఖ్యశ్శోభితే మణిమణ్డపే ।
 శేషభోగాసనే దివ్యే రక్ష్రీభాభ్యాం సమమాస్థితః ॥ ౫౫
 వ్యాప్త్యాదిభిస్తథాష్టాభిశ్చక్తిభిః పరివారితః ।
 వాలవ్యజరహస్తాభి స్సేవ్యవ్యమానాభిరన్తికే ॥ ౫౬
 సేవశాద్యైః పారిషదైశ్చ క్రాద్యైరాయుధైరపి ।
 ప్రణమద్భిస్సేవ్యమానస్సామిష్యాదిపదస్థితైః ॥ ౫౭
 ముక్తైశ్చ పద్మాకాలజైస్సిద్ధైః కింకరతాం గృతైః ।

౧ బాహ్యో యోగః. ౨ హ్యహోభ్యో వాసుదేవస్త. ౩ స్మృతౌక్తి
 ౪ క్రమహీభ్యాం సహ స్థితః. భవతి యత్కించితే.

ఉపాస్యమానస్సతతం ద్వాదశాక్షరచింతకైః ॥ ౫౮

అష్టాజ్ఞయోగసంసిద్ధైర్బహుభిభాగవస్మయైః ।

పశ్చురాత్రాథతత్త్వజ్ఞానిత్యత్ప్రైస్సమీపగైః ॥ ౫౯

యథాహాం భగవచ్ఛేషకమన్తైస్సైమహాత్మభిః ।

దిగేషా కథితా బ్రహ్మణ ధన్యానాం తత్ర తిష్ఠతామ్ ॥ ౬౦

అస్త్రగతానాం లోకానా మణ్డేషు బహిరవ్యథ ।

విస్తారః ౧ కథ్యతే నైవ దుగ్ధహత్యాదృశైః ॥ ౬౧

❀ పదాథానిగమనమ్ . ❀

సారమాత్రం సముద్భృత్య సపతస్సముదాహృతమ్ ।

❀ బ్రహ్మణాకృతజ్ఞతాప్రకాశనమ్ ❀

బ్రహ్మ—

జ్ఞానం ౨ భగవతః కిచ్చిదజ్ఞానం యేన హన్యతే ॥ ౬౨

సప్తమజ్ఞాన తిమిరం జ్ఞానం తద్దశితం మహత్ ।

సవేద సంతయా సప్తాః ప్రసాదా ౩ దృగవస్మయమ్ ॥ ౬౩

❀ యథోక్తజ్ఞానస్య సంప్రదాయశుద్ధిః ❀

పద్యః—

ఇతి గుహ్యతమం జ్ఞానం భగవాన్ బ్రహ్మణే దదా ।

బ్రహ్మపి తద్యథాతత్త్వం కపిలాయావతారయత్ ॥ ౬౪

కపిలోపి మహాక్షిప్తత్ జ్ఞానం మమ యథాతథమ్ ।

౧ కథితో. ౨ భవతి యత్కిచ్చిత్. ౩ దృగవతోమమ.

దదౌ తుభ్యం తదిత్యేవం పారంపర్యప్రమాగతమ్ ॥ ౬౫

౧ సిద్ధాంతజ్ఞానముత్కృష్టం త్వయ్యనుగ్రహకామ్యయా ।
భగవన్మయమాఖ్యాతం రహస్యతరమద్భుతమ్ ॥ ౬౬

❀ భగజ్ఞానస్య అపాత్రే అనాఖ్యాయత్వమ్. ❀

నై తద్గుహ్యతరం జ్ఞానమాఖ్యేయమతిమానినే ।
నాభక్తాయ న హీనాయ న చాశుశ్రూషవే పునః ॥ ౬౭
నాదీక్షితాయ దాతవ్యం న కృతఘ్నాయ పాపినే ।
న నాస్తికాయ చాఖ్యేయం న చ పాషణ్డినే తథా ॥ ౬౮
న హీనవర్ణినే నై వ పిశునాయ దురాత్మనే ।
నై వ చానుప ౨ నీతాయ న బాహ్య గమసజ్జినే ॥ ౬౯
న చాప్యసూయవే చాపి త్యక్తాచారాయ కహిణచిత్ ।

❀ యోగిపాత్ర నిరూపణమ్ ❀

వక్తవ్యం చ వినీతాయ శుద్ధాయ బ్రహ్మచారిణే ॥ ౭౦
శుశ్రూషవే ప్రసన్నాయ ౩ వ్రతినే వశినే తథా ।
ఆశ్రమస్థాయ సంసారవిముఖాయ ముముక్షువే ॥ ౭౧
జిజ్ఞాసమానాయ తథా పాశ్చరాత్యో ర దితాం క్రియామ్ ।
సుశీలాయ కృతజ్ఞాయ ఋజువే ఋజుబుద్ధయే ॥ ౭౨
ఛందాన్యధీతినే సాక్షం కులీనాయ తపస్వినే ।
త్రైవర్ణికాయ సంవతే మహామే సంహితామిమామ్ ॥ ౭౩
నాధ్యాపయేన్నోపదిశేన్నవిద్యామరయే వదేత్ ॥

❖ ఉక్తానువాద పూర్వం సంహితాధ్యయన ఫలనిరూపణమ్. ❖

క ణ్వి :—

హే శిష్యాః కథితం సవం యత్సంవతః ముఖాచ్ఛ్రితమ్ |

విజ్ఞానం తదశేషేణ భవద్భ్యః కథితం మయా || ౭౪

యోగం చాప్యపదేక్ష్యామి శుశ్రూషా యది తత్ర వః |

యస్సంహితామిమాం పాద్మీమధీతే ౧ నియమస్థితః || ౭౫

స బ్రహ్మలోకమధ్యతి నేహ భూయోపి జాయతే |

శ్లోకమేకం తదధం వా పాదమేకం సుయన్త్రితః || ౭౬

ప్రత్యహం పఠమానస్య ఫలమిష్టం కరే స్థితమ్ |

జ్ఞానాంశో ద్వాదశాధ్యాయస్తన్త్రే షాడ్యే సమీరితః || ౭౭

సక్షిప్త సారముద్భృత్య విస్తీర్ణాత్తన్త్రసాగరాత్ |

శుశ్రూషవోపి హే శిష్యాః ప్రసన్నేనాస్తరాత్మనా || ౭౮

ఇతి శ్రీపాణ్డరాత్రే మహాబాసనిపది పాద్మసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే భువలోకాదివిస్తారకథనం నామ

ద్వాదశో ౭ ధ్యాయః .

జ్ఞాన పా ద స్స మాప్తః .

శ్రీపాశ్చర్యాలై మహాపనివది పాద్యసంహితాయాం

యోగ పాదః .

❖ నిశ్రేయససాధనయోగ నిరూపణమ్ . ❖

బ్రహ్మ—

భగవత్ యోగయుక్తస్య నిశ్రేయసముదీరితమ్ ।

పురుషస్య దయాసిద్ధౌ జ్ఞానినః పురుషోత్తమ ॥ ౧

స యోగః కథ్యతాం భూయ శ్శోభితవ్యం యది మద్విద్ధైః ।

యది నానుగ్రహేనాస్మాను భజమానేషు విద్యతే ॥ ౨

❖ యోగ ద్వైవిధ్యమ్ . ❖

శ్రీ భగవాన్—

అవ్యాకులస్య చిత్తస్య ౧ బద్ధసం విషయే క్వచిత్ ।

యత్సయోగశ్చతుష్కృత్ స చ ద్వైవిధ్యమశ్నుతే ॥ ౩

❖ విభక్తయోః ప్రత్యేకం లక్షణమ్ ❖

కమః కలఃవ్యమి త్యేవం విహితేష్వేవ కమఃసు ।

బద్ధసం మనసో నిత్యం కమఃయోగస్స ఉచ్యతే ॥ ౪

యత్తు చిత్తస్య సతతమథే శ్రేయసి బద్ధనమ్ ।

జ్ఞానయోగస్స విజ్ఞేయ స్సవఃసిద్ధికరశ్శుభః ॥ ౫

౧ సద్భావమ్.

❖ సముచ్చితయోస్తయోమోక్షసాధనత్వమ్ ❖

యస్యోక్తలక్షణేయోగే ం ద్వివిధేఽవస్థితం మనః ।

స యాతి పరమం శ్రేయో మోక్షలక్షణమజ్ఞసా ॥

౬

❖ యోగాజ్ఞనిరూపణమ్ ❖

యమాదిరజ్ఞం పూర్వకస్య వైరాగ్యాది పరస్యతు ।

అస్తౌ యమాదయో యోగాః యమోఽహింసాదిలక్షణః ॥ ౭

అహింసా సత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యం యాజ్ఞానమ్ ।

క్షమాధృతిమితాహంశో శౌచం చేతి యమా దశ ॥

౮

౨ తపః ప్రభృతిరూపస్తు నియమః కథ్యతే పునః ।

తపశ్చ తుష్టిరాస్తిక్యం దాసమారాధనం హరేః ॥

౯

సిద్ధాంతశ్రవణం శ్రీశ్చ జప ఇత్యాదిలక్షణః ।

ఆసనాదీని సర్వాణి స్వస్తికాదీని సంప్రతి ॥

౧౦

వణ్యాస్తే స్వస్తికం పాదతలయోరుభయోరపి ।

పూర్వోక్తరే జానునీ ద్వే కృత్వా ౨౨ ససముదీరితమ్ ॥ ౧౧

సీవన్యా దక్షిణే పాశేఽపి సవ్యం వవ్యే తు దక్షిణమ్ ।

గుల్ఫం కృత్వా ౨౨సం తచ్చ స్వస్తికం కథ్యతే బుద్ధైః ॥ ౧౨

ఆగోప్య చోర్వోశ్చరణౌ తదజ్ఞుష్మదవ్యయం పునః ।

ప్యత్క్రమేణైవ హస్తాభ్యాం గృహ్ణీయాత్తత్త దాసనమ్ ॥ ౧౩

బద్ధపద్మాసనం జ్ఞేయమాసనేషు సుపూజితమ్ ।

ఏకం చరణమస్యస్మిన్నురావారోప్య నిశ్చలః ॥

౧౪

ఆస్తే యదిదమేనోఽస్మిన్ వీరాసనముదాహృతమ్ ।

౧ వివిధ చ స్థితాత్మనః. మద్విధి చ స్థితం మనః. ఇతి చ పాఠా

౨ తపః ప్రభృతిరూప్యం తు.

సివిసిం గుల్ఫదేశాభ్యాం నివీడ్య వ్యతక్రిమేణ తు || ౧౫
 ప్రసాయః జానునోహస్తావాసనం సింహపూజకమ్ |
 గుల్ఫా చ పృషణస్యాధస్తీవన్యభయపాశ్చ్యయోః || ౧౬
 నివేశ్య పాదౌ హస్తాభ్యాం దృఢం బధ్వో యదా సనమ్ |
 భద్రాసనం తద్విజ్ఞేయం సర్వపాపప్రణాశనమ్ || ౧౭
 గుల్ఫం సవ్యేతరం సవ్యే పృష్ఠపాశ్చేవ విధాయ చ |
 ౧ గుల్ఫం తథేతరం పృష్ఠపాశ్చేవైన్యస్మిన్నిధాయ చ | ౧౮
 ఆసనం గోముఖం యద్వద్గోముఖాసనమిష్యతే |
 సీవనీపాశ్చ్యముభయం గుల్ఫాభ్యాం వ్యతక్రిమేణతు || ౧౯
 నివీడ్యాసన మేతచ్ఛ ముక్తాసన ముదాహృతమ్ |
 మేఢ్రస్యో పరి నిక్షిప్య సవ్యం గుల్ఫం తథేతరమ్ || ౨౦
 నివేశ్యోపరి గుల్ఫస్య యద్వా ముక్తాసనం భవేత్ |
 అవష్టభ్య ధరాం సమ్యక్తలాభ్యాం హస్తయోద్యయోః || ౨౧
 కూపకౌ నాభిపాశ్చేవ చ స్థాపయిత్వా మయూరవత్ |
 సమున్నమ్య శిరః పాదౌ మయూరాసనమిష్యతే || ౨౨

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది శాద్ధసంహితాయాం

యోగపాదే ఆసన భేదలక్షణం నామ

ప్రథమోఽధ్యాయః .

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

❀ నా డీ శుద్ధిః ❀

శ్రీ భగవాన్—

యమైశ్చ నియమైశ్చైవ యోగార్జునాశ్చైవ రపి ।

సుసంయతో నాడిశుద్ధౌ ప్రాణాయామో విధీయతే ॥ ౧

దేహమానం స్వాజ్ఞులీభిష్ణణవత్సజ్ఞులాయతమ్ ।

ప్రాణశ్శరీరాదధికో ద్వాదశాజ్ఞులమానతః ॥ ౨

దేహస్థమనిలం దేహసముద్భూతేన వహ్నినా ।

న్యూనం సమం వా యోగేన కువన్సృహ్మవిదిష్యతే ॥ ౩

దేహమధ్యే శిఖిస్థానం తప్తజామ్బూనదప్రభమ్ ।

త్రికోణం ద్విపదామన్యచ్ఛతురశ్రం చతుష్పదమ్ ॥ ౪

వృత్తం విహజ్జమానాం తు షడశీం జలజన్మనామ్ ।

అష్టాశీం సేవదజానాం తు తస్మిన్ దీపవదుజ్జ్వలః ॥ ౫

నైశ్వాసరోఽగ్నిః పచతి ప్రాణాపానసమా ౧ యుతః ।

చతుష్ప్రకారమశనం దేహమధ్యేఽభిధీయతే ॥ ౬

అపానాద్వ్యజ్ఞులూదూఢః ప్తమథో మేధాన్య వామతః ।

దేహమధ్యం మనుష్యాణాం ౨ మేధాన్యమధ్యం చతుష్పదమ్ ॥ ౭

ఇతిరేషాం తుష్టమధ్యం సవేషామేవ పద్మ జ ।

కస్తస్థానం మనుష్యాణాం దేహమధ్యే సవాజ్ఞులమ్ ॥ ౮

చతురజ్ఞులముత్సేధం చతురజ్ఞుల మాయతమ్ ।

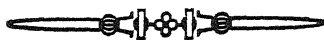
అణ్డాకృతిస్తిరశ్చం చ ద్విపదాం చ చతుష్పదమ్ ॥ ౯

౧ శ్రియః. ౨ హృన్మధ్యం తు.

తుష్టమధ్యం తదిష్టం నై తస్మధ్యం నాభిరిష్యతే ।
 తత్ర చక్రం ద్వాదశారం ఆహుమాసా నరాణి తు ॥ ౧౦
 విష్ణోదీ మూతయ సైషు ద్వాదశ ద్వాదశస్వపి ।
 అహం తత్ర స్థితం చక్రం భ్రామయామి స్వమాయయా ॥ ౧౧
 అరేషు భ్రామతే జీవః క్రమేణ కమలానచ ।
 తస్తుపశ్చరమధ్యస్థా యథా భ్రామతి లూతికా ॥ ౧౨
 పాణిరూపశ్చరతి చ జీవస్తేన వినా న హి ।
 ౧ తస్యోధ్వో కుణ్డలీస్థానం నాథే స్తియగధోధ్వతః ॥ ౧౩
 అష్టప్రకృతిరూపా సా చాష్టధా కుణ్డలీకృతా ।
 యథావద్వాయుచారం చ జ్వలనాది చ నిత్యతః ॥ ౧౪
 పరితః కస్తపాశ్చేత్తు నిరుద్ధైవ సదా స్థితా ।
 ముఖేనై వ సమావేప్య బ్రహ్మరస్థముఖం తదా ॥ ౧౫
 యోగకాలే చ మరుతా సాగ్నినా చోదితా సతీ ।
 స్ఫురితా హృదయాకాశే నాగరూపా మహాజ్వలా ॥ ౧౬
 వాయువాయుముఖేనై వ తతో యాతి సుషుమ్నయా ।
 కస్తమధ్యే స్థితా నాడి సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా ॥ ౧౭
 పద్మసూత్రప్రతీకాశా ఋజురూర్ధ్వ ప్రవర్తినీ ।
 బ్రహ్మణో వివరం యావద్విద్యుదాభా సనాలికా ॥ ౧౮
 నైష్ఠవీ బ్రహ్మనాడి చ నిర్వాణప్రాప్తి పథతిః ।
 ఇడా చ పిఙ్గాలైవ తస్యాస్సవ్యేతరే స్థితే ॥ ౧౯
 ఇడా సముత్థితా కన్దాద్వామనాసాపుటావధి ।
 పిఙ్గాల చోత్థితా తస్మాదన్యనాసా పుటావధి ॥ ౨౦
 గాఢారీ హస్తజిహ్వ చ ద్వే చాన్యే నాడికే స్థితే ।

- పురతః సృష్టతస్తస్యా వామేశ్వరదృశౌ ప్రతి || ౨౧
- పూషా యశస్వినీ నాడ్యౌ తస్మాదేవ సముత్థితే |
- సవ్యేతరశ్రుత్యవధి పాయుమూలాత్త్వలమ్బుసా || ౨౨
- ౧ అథోముఖా కుహూనాడీ మేఢ్రాంతావధిరాయతా |
- పాదాఙ్గుష్ఠావధిః కన్దా ౨ ద్యధా యాతా చ కేశినీ || ౨౩
- దశప్రధానభూతాస్తాః కధి ౩ః కన్దసమ్భవాః |
- తస్మూలా బహవో నాడ్యః స్థూలాస్సుత్కౌస్తు నాడికాః || ౨౪
- ద్విస్తపతినహప్రాణీ స్థూలాస్సుత్కౌస్తు పద్మజ |
- సంఖ్యాతుం నై వ శక్యన్తై స్థూలమూలాః పృథగ్వీధాః || ౨౫
- యథాశ్వత్థదలే సూక్ష్మాః స్థూలాశ్చ వితతాస్తథా |
- ప్రాణో౭ పాచస్సమాసశ్చ ఉదానో వ్యాన ఏవ చ || ౨౬
- నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనశ్చయః |
- చరన్తి దశ నాడీషు దశ ప్రాణాది వాయవః || ౨౭
- ప్రాణాదిపంచకం తైషు ప్రధానం తత్ర చ ద్వయమ్ ||
- ప్రాణ ఏవాథవా శ్రేష్ఠో జీవాత్మానం బిభర్తియః || ౨౮
- ఆస్యనాసికయోర్మధ్యం హృదయం నాభిమణ్డలమ్ |
- పాదాఙ్గుష్ఠమితి ప్రాణస్థానాని కమలాసర || ౨౯
- అపానశ్చరతి బ్రహ్మగృహమేథోరుజానుషు |
- సమానస్సర్వగాత్రైషు సర్వ వ్యాపీ వ్యవస్థితః || ౩౦
- ఉదానస్సర్వసన్నిధిః పాదయోర్హస్తయోరపి |
- వ్యానశ్శోభోత్రోరుకట్యాం చ గుల్ఫస్కన్ధగలేషు చ || ౩౧
- నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థాదిషు సంస్థితాః ||

- తుద్దస్థం జలమన్నం చ ౧ రసనాగ్ని సమీకృతా ॥ ౩౨
- తుద్దమధ్యగతః ప్రాణస్తాని కుర్యాత్పృథక్పృథక్ ।
- ఇత్యాదిచేష్టయా ప్రాణః కరోతి వపుషి స్థితిమ్ ॥ ౩౩
- అపానవాయుమూత్రాదేః కరోతి చ విసర్జనమ్ ।
- ప్రాణాపానాదిచేష్టాది క్రియతే వ్యానవాయుః ॥ ౩౪
- ౨ ఉజ్జీయతే శరీరస్థముదానేన సభస్వతా ।
- పోషణాదిశరీరస్య సమాసః కురుతే సదా ॥ ౩౫
- ఉద్గారాదిక్రియా నాగః కూర్మోఽత్యౌదినిమిలనమ్ ।
- కృకరస్తు ఋతః కర్తా దత్తో నిద్రాదికర్మకృత్ ॥ ౩౬
- మృతగాత్రస్య శోభాది ధనంజయ ఉదాహృతః ।
- నాడీభేదం మరుద్భేదం మరుతాం స్థానమేవ చ ॥ ౩౭
- చేష్టాశ్చ వివిధాస్తేషాం జ్ఞాత్వైవం కమలానన ।
- శుద్ధా యతేత నాడినాం వక్ష్యమాణేన వత్సనా ॥ ౩౮
- ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్త్రే మహావాచనిషది ద్భసంహితా యాం
యోగపాదే నాడీస్వరూపకథనం నామ
ద్వితీయోఽధ్యాయః .

తృతీయో ధ్యా యః .

❀ ప్రాణాయామ విధిః . ❀

శ్రీ భగవాన్:—

త్రైవిణిక స్సవహోక్తై రాశ్రీమానుగుణై స్తథా ।
 ఆచారై రాచరన్యై వాసుదేవాచారే రతః ॥ ౧
 వివిక్తం దేశమాసాద్య సవకసంబాధవజ్ఞః తమ్ ।
 యోగాజ్ఞద్రవ్యసమ్పూర్ణం తత్ర దారుమయే శుభే ॥ ౨
 ఆసనే కల్పితే దభవాసః క్షిప్తాజినాదిభిః ॥
 తాలమాత్రసముత్పేదే తాలద్వయసమాయుతే ॥ ౩
 ఉపవిశ్యాసన వశ్యే స్వస్తికాది యథారుచి ।
 బద్వా ప్రిగాననస్సమ్యక్ ఋజుకాయస్సమాహితః ॥ ౪
 నాసాగ్రిత్యస్తచయనో దస్తై ర్దకన్తానసంస్పృశక్ ।
 రసనాం తాలుని న్యస్య శ్లథబాహుద్వయాన్వితః ॥ ౫
 ఆకుఞ్చితశిరాః కిఞ్చిత్ నిబద్ధ్వా యోగముద్రయా ।
 హస్తా యథోక్త నిధినా ప్రిణాయామం సమాచరేత్ ॥ ౬

❀ ప్రాణాయామ లక్షణమ్ ❀

రేచనం పూరణం వాయోః రోధనం రేచనం తథా ।
 ౧ చతుర్భిః క్లేశనం వాయోః ప్రాణాయామ ఉదీరితః ॥ ౭
 హస్తేన దక్షిణేనై వ వీడయన్నాసికాపుటమ్ ।
 ఇడయాపూర యెదస్తవా యమాత్మని కుమ్భయేత్

౧ ప్లావనం రేచనం వాయోః .

శనై శ్శనై రథ బహిః క్షి పేత్పిఙ్గలయానిలమ్ || ౮
 ద్వాత్రింశన్మాత్రీయా కుక్షౌ పూరయేదిడయానిలమ్ |
 భూయష్ఠోడశమాత్రాభిశ్చతుష్టస్త్యాతు మాత్రయా || ౯
 సమ్పూర్ణాకుమ్భవద్దేహం ౧ పూరయేన్మాతరిశ్వనా |
 పూరణాన్నాడయస్సర్వాః పూయన్తే మాతరిశ్వనా || ౧౦

❀ ప్రాణాయామ ఫలమ్ ❀

ఏవం కృతేనతి బ్రహ్మైక చరన్తి దశ వాయవః |
 హృదయామ్భోరుహం చాపి వ్యాకోచం భవతి స్ఫుటమ్ || ౧౧
 పూరణేన తథా కుమ్భా కరణా ౨ దున్ముఖం స్థితమ్ |
 గలకూపవిరూఢం తు తదధోముఖమమ్బుజమ్ || ౧౨
 నాలం ౩ తాలనిధం తస్య దలాష్టకసమన్వితమ్ |
 కదలీ పుష్పసజ్జాశం చంద్రీకాన్తసమప్రభమ్ || ౧౩
 సస్థయోమధ్యరాత్రే చ ప్రాణాయామాంస్తు షోడశ |
 ఏకాహమాత్రం కుర్వాణస్సర్వాపైః ప్రముచ్యతే || ౧౪
 కిమన్యై ర్బహుభిః ప్రోక్తైః ప్రాణాయామపరాయణాః |
 నిర్భూతసర్వాపాస్మానో వత్సరత్రయపూరణే || ౧౫
 పశ్యన్తి మామపి బ్రహ్మైక హృదయామ్భోరుహే స్థితమ్ |
 సంవత్సరత్రయాదూర్ధ్వం ప్రాణాయామపరో నరః || ౧౬
 యోగసిద్ధో భవేద్యోగీ వాయుజిద్విజితేంద్రియః |
 అల్పాశీ స్వల్పనిద్రశ్చ తేజస్వీ బలవాన్భవేత్ || ౧౭
 అపమృత్యుమతిక్రమ్య దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ |
 ప్రసేదజననం యస్య ప్రాణాయామేషు సోఽధమః || ౧౮

- కమ్మసం వపుషో యస్య ప్రిణాయామేషు మధ్యమః ।
 ఉత్థానం వపుషో యస్య స ఉత్తమ ఉదాహృతః ॥ ౧౯
- అథమే వ్యాధిపాసానాం నాశస్సన్యస్తధ్యమే పునః ।
 పాపరోగమహావ్యాధి నాశస్సన్యదుత్తమే పునః ॥ ౨౦
- అల్పమూత్రో ల్పవిష్టశ్చ లఘుదేహాలా మితాశనః ।
 ౧ వత్సేన్ద్రియః పటుమతిః కాలత్రయవిదాత్మవాక్ ॥ ౨౧
- కేచకం పూరకం ముక్తావ కుమ్భికరణమేవయః ।
 కరోతి త్రిషులోకేషు నైవ తస్యాస్తిదులభమ్ ॥ ౨౨
- నాభికన్దే చ నాసాగ్రే పాదాబ్జస్థే చ యత్నవాక్ ।
 ధారయన్మనసా ప్రిణాక్ సన్ధ్యాకాలేషు సవదా ॥ ౨౩
- సవరోగవినిముక్తో ౨ భవేద్ద్యోగీ గతక్లమః ।
 కుక్షిరోగవినాశస్సన్యత్ నాభికన్దేషు ధారణాత్ ॥ ౨౪
- నాసాగ్రే ధారణాద్దీఘం ౩ మాయుష్యం దేహలాఘవమ్ ।
 పాదాబ్జస్థే భవేద్ధృత్యా వాయోః కమలసంభవ ॥ ౨౫
- వాయుమాకృష్య జిహ్వగ్రే పిబన్నశ్రమదాహభాక్ ।
 బ్రాహ్మే ముహూతే సంప్రాప్తే వాయుమాకృష్యజిహ్వాయా ॥
- పిబత స్త్రిమమానేషు వాక్పిద్ధిర్మహాతీభవేత్ ।
 ఆభ్యస్యతశ్చవణ్ణాసా స్మహారోగవినాశనమ్ ॥ ౨౬
- యత్ర యత్ర ధృతో వాయురక్లే రోగాదిదూషితే ।
 ధారణాదేవ మరుతస్తత్తదారోగ్యమశ్నుతే ॥ ౨౭
- మనసో ధారణాదేవ శ్వసనో ధారితో భవేత్ ।

❀ మనసస్థైర్యం నిరూపణమ్. ❀

మనసస్థాపనా హేతురుచ్యతే కమలాసన ॥ ౨౯

కరణాని సమాహృత్య విషయేభ్యస్సమాహితః ।

౧ అసానమూర్ధామాకృష్య వస్త్రేరుపరి ధారయేత్ ॥ ౩౦

బద్ధస్కరాభ్యాం శ్రోత్రాది కరణాని యథాతథమ్ ।

యుజ్జ్ఞానస్య యథోక్తేన వత్కానా స్వవశం మనః ॥ ౩౧

❀ వా యుజయః. ❀

మనస్సృష్టస్సవై వాయుస్సవ్వశేష్ఠాప్యతే సదా ।

నాసికాపుటయోః ప్రాణః పర్యాయేణ ప్రవత్యతే ॥ ౩౨

తీవ్రశ్చ నాడికాః ప్రాణస్తావత్యశ్చ ౨ చరత్యయమ్ ।

౩ శంఖినీవివరే యామ్యై ప్రాణఃప్రాణభృతాం సతామ్ ॥ ౩౩

తావంత్యశ్చ పునః కాలం సామ్యే చరతి సంతతమ్ ।

ఇథిం క్రమేణ చరతా వాయునా వాయుజిన్నరః ॥ ౩౪

అహశ్చ రాత్రిం పక్షం చ మాసఋత్యయనాదికమ్ ।

అంతముఖో విజానీయాత్కాలభేదం సమాహితః ॥ ౩౫

అఙ్గుష్ఠాదిస్వావయవస్ఫురణాదశఃనై రపి ।

అర్థైజ్జీవితస్యాపి జానీయాత్క్షయమాత్మరః ॥ ౩౬

జ్ఞాత్వా యతేత కైవల్యప్రాప్తయే యోగవిత్తమః ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రై మహాపనిషది పాస్కనంహితాయాం

యోగపాదే పాశ్చభూతస్థాన నిణయోగానామ

తృతీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థోఽధ్యాయః .

❀ అరిష్టనిరూపణమ్. ❀

బ్రహ్మ—

భగవత్ కాన్యరిష్టాని ౧ కథం తైజీవితక్షయః ।

సూచ్యతే సంశయస్యాస్య ఛేదనే కారణం భవాత్ ।

౧

❀ అరిష్టప్రకారాః ❀

శ్రీ భగవాన్—

పాదాఙ్గుష్ఠే కరాఙ్గుష్ఠే స్ఫురణం యస్య నశ్యతి ।

తస్యసంవత్సరాదూర్ధ్వం జీవితస్య క్షయో భవేత్ ।

౨

మణిబద్ధే తథాగుల్ఫే స్ఫురణం యస్య నశ్యతి ।

౨ షణ్మాసావధిరేతస్య జీవితస్య స్థితిభవేత్ ॥

౩

కూపారే స్ఫురణం యస్య తస్య త్రైమాసికీ స్థితిః ।

కక్షే మేహసంపాశేఽచ స్ఫురణాద్యుపలమ్భనే ॥

౪

మాసావధిజీవితస్య తదర్థం స్వేదదశనే ।

అశ్రుతే జాతరే ఘోషే దినాని దశ జీవితమ్ ॥

౫

జ్యోతిః ఖద్యోతవద్యస్య తదర్థం తస్య జీవితమ్ ।

జిహ్వాయా దశనే త్రీణి దినాని స్థితిరాత్మనః ॥

౬

౩ నాసాగ్రా దశనే మృత్యుః ద్విదినే నైవ సంశయః ।

౧ కథ్యంతే జీవితక్షయే. ౨ షణ్మాసాభ్యంతరే తస్య జీవితస్య క్షయో

భవేత్. ౩ వ్యాకాంగి.

❀ అ రిష్టజ్ఞానానస్తరకతిఃకావ్యాని ❀

ఏవమాదీస్యరిష్టాని దృష్ట్యావ్యయఃక్షయకారణమ్ || ౭

నిశ్రేయసాయ యుజ్జీత జపధ్యానపరాయణః ।

❀ ప్రత్యాహారప్రకారద్వయమ్ . ❀

మనసా త్మస్యసుష్మానం యదినం నిత్యకమఃకామ్ || ౮

ప్రత్యాహారస్సవిజ్ఞేయో యోగాజ్ఞత్వేన సేవితః ।

యద్వాష్టాదశభేషు మమఃస్థానేషు ధారణమ్ || ౯

స్థానాత్ స్థానం సమాకృప్య సా ప్రత్యాహృతి రిష్యతే ।

❀ అష్టాదశమమఃస్థానాని . ❀

పాదాఙ్గుష్ఠం తథాగుల్ఫం జఙ్ఘామధ్యం తిక్తైవ చ || ౧౦

మధ్యమూర్ధ్వశ్చ మూలం చ పాయః హృదయమేవచ ।

మేహనం దేహమధ్యం చ నాభిం చ గలకూబరమ్ || ౧౧

తాలుమూలం చ మూలం చ ఘ్రాణస్వాస్త్రీశ్చ మణ్డలమ్ ।

౧ భ్రువోర్మధ్యం లలాటం చ మూఢాచాపి తతః పరమ్ ||

మూలం చ కణఃకయోమూలం మమాఙ్గేతాని పద్మజ ।

❀ ధారణాలక్షణమ్ . ❀

పశ్చిభూతమయే దేహే భూతేష్వేతేషు సశ్చను || ౧౩

మనసో ధారణం యత్తద్వ్యక్తస్య చ యనూదిభిః ।

ధారణా సా చ సంసారసాగరోతార కారణమ్ || ౧౪

౧ భ్రువోర్మధ్యం లలాటస్య మూలమాధ్యకం చ జానువోః । ఇతి

❀ శరీరైవ ఇభూతస్థానవిభాగః. ❀

అజానుపాదపయన్తం పృథివీస్థానమిష్యతే ||
 పిత్తలా చతుర్దశా చ వసుధా వజ్రలాఙ్ఘితా || ౧౫
 స్మర్తవ్యా పంచమటికా స్తత్రోరోఽప్య ప్రభజ్జనమ్ ||
 తస్యోపయూరమూలాన్తం వారిస్థానం చతుర్ముఖ || ౧౬
 అర్థచంద్రసమాకారం శ్వేతమమ్బుజలాఙ్ఘితమ్ |
 స్మృతః పృథ్వీ శ్వసనమారోఽప్య దశ నాడికాః || ౧౭
 అనాభిదేహమధ్యాన్త మగ్నిస్థానముదాహృతమ్ |
 తత్ర సిన్ధూరవణోఽగ్నిం ప్రృథ్వీశ్చోక్తౌ దశ పంచ చ || ౧౮
 స్మృతః పృథ్వీ నాడికాః పాణిం కృత్వాకుమైర్భ కధారితమ్ |
 నాభీరుపరి నాసాన్తం వాయుస్థానం తు తత్రవై || ౧౯
 వేదికాకారవద్ధామో బలవాన్భూతమారుతః |
 స్మృతః పృథ్వీః కుమ్భకేనైవ వ్రాణమారోఽప్య మారుతః || ౨౦
 ఘటికా వింశతిస్తస్మాద్ధ్రాణాద్భృహ్మబిలావధి |
 పృథ్వీమస్థానం సభస్తత్రో భిన్నాఙ్ఘనసమప్రభమ్ || ౨౧
 ధ్యాయేన్మారుతమారోఽప్య కుంభకేనైవ యత్నవత్ |
 విశ్వమ్భరాంశే ౨ దేహస్య చతుర్బాహుమలఙ్కృతమ్ || ౨౨
 అనిరుద్ధం హరిం యోగీ యజేత భవముక్తయే |
 అబంశే పూరయేద్ద్యోగీ నారాయణముదగ్రధీః || ౨౩
 ప్రద్యుమ్నమగ్నౌ వాయ్వంశే సజ్కర్మణమతః పరమ్ |
 పృథ్వీమాంశే పరమాత్మానం వాసుదేవం సమర్చయేత్ || ౨౪

యోగపాదే చతుర్థోఽధ్యాయః.

౯౧.

అచిరాదేవతత్వాప్తి యజ్ఞానస్య న సంశయః ॥

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహాపనిషది సాద్మసంహితాయాం
యోగపాదే పంచభూతస్థాననిర్ణయోనామ

చతుర్థోఽధ్యాయః.

పల్లవ మో ౭ ధ్యా యః .

❀ ధ్యా న ల క్ష ణ మ్ . ❀

శ్రీ భ గ వాన్ —

బధ్యా యోగాసనం పూజం హృద్దేశే రచితాంజలిః ।
 నానాగ్రన్యస్తనయనో జిహ్వం కృత్వాచ చ తాలుని ॥ ౧
 దన్తైర్దంతానసంస్పృశ్య ౧ ఊర్ధ్వకాయస్సమాహితః ।
 ౨ సంహరేద్దిన్ద్రియగ్రామం తతో బుద్ధ్యా విశుద్ధయా ॥ ౨
 చిన్మనం వాసుదేవస్య పరస్య పరమాత్మనః ।
 సమాపన్యాప్యసూపస్య స్వహృదమ్బురుహాసనే ॥ ౩
 యత్తద్ధ్యాసం ప్రశంసంతి కై వల్యఫలదం సదా ।

❀ ధ్యా న ఫ ల మ్ . ❀

యానుమాత్రం వాసుదేవం చిన్తయేత్కుమ్భకేన యః ॥ ౪
 సప్తజన్మకృతం పాపం తస్య నశ్యతి యోగినః ।

❀ జా గ్ర దా ది వృ త్తీ నాం ఘా నా ని. ❀

నాభికన్ధాత్సమారిభ్య యావద్భద్రయగోచరమ్ ॥ ౫
 జాగ్రన్వృత్తిం విజానీయాత్కణ్ఠం నవేక్షముత్తమం ।
 సుషుప్తం తాలుమధ్యస్థం తుయ్యం భూమధ్యసంస్థితమ్ ॥ ౬
 తుయ్యాతీతం పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మరథే తు లక్షయేత్ ।
 జాగ్రద్వృత్తైస్సమారిభ్య యావద్భ్రహ్మవిలాప్తరమ్ ॥ ౭
 ౩ తత్రోదయం తురీయం స్యాత్తు యాన్తై విష్ణురుచ్యతే

౧ ఋజుకాయస్సమాహితః. ౨ సంయమ్య చేద్దిన్ద్రియగ్రామం. ౩ సదోదయంతు తుయ్యం స్యాత్తుయ్యాన్.

❀ ధ్యేయశుభాశ్రయ స్వరూపమ్. ❀

ధ్యాయైచ్చైవం సమాయుక్తః వ్యోమ్ని చాత్మన్తనిమలే ॥ ౮
 సూయకోటిద్యుతిధరం నిత్యోదితమథోక్షజమ్ ।
 హృదయామ్బురుహసీనం ధ్యాయేద్వా విశ్వరూపిణమ్ ॥ ౯
 అనేకాకారఖచితం అనేకవదనాన్వితమ్ ॥
 అనేకభుజసంయుక్త మనేకాయుధమణ్డితమ్ ॥ ౧౦
 నానారూపధరం దేవం శాస్త్రముగ్రముదాయుధమ్ ।
 అనేక సయానాకీణం సూయకోటిసమప్రభమ్ ॥ ౧౧
 ధ్యాయతో యోగిసస్సవం ౧ యతోఽజ్ఞానం వినశ్యతి ।
 హృత్పుణ్డరీకమధ్యస్థం చైతన్యం జ్యోతిరవ్యయమ్ ౧౨
 కదమ్బు ౨ ముకులాకారం ౩ తుయాన్తాన్మణ్డలాత్పరమ్ ॥
 అనన్తమానన్తమయం చిన్మయం భాన్వరం విభుమ్ ॥ ౧౩
 నివాతదీపసదృశమకృత్రిమ మణిప్రభమ్ ।
 ధ్యాయతో యోగిసస్తస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా ॥ ౧౪
 విశ్వరూపస్య దేవస్య రూపం యత్క్రిచ్చిదేవహి ।
 స్థవీయస్సూక్ష్మమన్యద్వా పశ్యత్ హృదయపద్మజై ॥ ౧౫
 ధ్యాయతో యోగినో వస్తు సాక్షాదేవ ప్రకాశతే ।
 అణిమాదిఫలం చైవ ౪ సకలం కా కథా పరే ॥ ౧౬

❀ స మ థ ి : . ❀

జీవాత్మనః పరస్యాపి యదైక్య ముభయోరపి ।
 సమాధి స్సతు విశ్లేయ ౫ సాధ్యధానాం ప్రసాధకః ॥ ౧౭

౧ మనోజ్ఞానం విశుద్ధ్యతి. ౨ గోలకాకారం. ౩ తృతీయాత్. ౪ మఖేనై
 శబ్దాయతేనులభం కా కథా పరే. ౫ స్వవాకథానాం.

❀ ధ్యాన ప్రకారః . ❀

అహమేవ పరంబ్రహ్మ తదితి ధ్యానమాస్థితః ।

స్థాణుభూతో దృఢశ్శశ్వద్విషయా న్నావబుధ్యతే ॥ ౧౮

యథా బాహ్యజలం వారాం ప్రవిప్లం నిశ్చలం నిధిమ్ ।

చలస్వభావం త్యజతి తథాజీవః ప్రలీయతే ॥ ౧౯

పరమాత్మని వై కుణ్ఠే సమాధిస్థస్య యోగినః ।

❀ ప ర త త్వా భి లా ఖో పా య ః . ❀

అచిరాత్పరమే తత్సే హ్యభిలాషః పృవతకతే ॥ ౨౦

తముపాయం ప్రవక్ష్యామి శూయతాం కమలాసన ।

ద్వాదశాక్షరమభ్యస్య పరమాత్మధియా హరిమ్ ॥ ౨౧

౧ అసూయభూమా లిఖతే చక్రపద్మే సులక్షణే ।

తస్యోపరి సువిస్తీర్ణః సమాసీనః కుశాసనే ॥ ౨౨

బధ్వా ౨ పద్మాసనం యోగీ సితే పక్షే తథోత్తరే ।

అయనే ౩ శ్వసనం పూవకం ధారయిత్వా యథాపురమ్ ॥ ౨౩

దేహమధ్యస్థితం వహ్నిం దీపయిత్వా సముజ్జ్వలమ్ ॥

హృత్స్వణ్డరీక మధ్యస్థం స్మరన్బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౨౪

విద్యుత్సహస్ర సజ్కాశం యుగాంతానలసన్నిభమ్ ।

తస్మయం చ స్వచైతన్యం కృత్వా తద్వహ్నిరశ్మిభిః ॥ ౨౫

భూతదేహం దహేత్కృత్స్నం దగ్ధావ మస్త్రీ స్వరూపభృక్ ।

ముక్తాణ్డ ఇవ పక్షీశ ఆసీనం చిస్తయేచ్ఛనైః ॥ ౨౬

శనైః పరిణతాం మస్త్రీతనుం తేజోమయీం సదా ।

చిన్మయాం సర్వగాం శబ్దస్వరూపాం భావయన్నపి ॥ ౨౭
శనై శ్చనై రస్థిరాం చ వినివాయక తత స్స్వయమ్॥

❀ బ్రహ్మసంపన్నస్య అపునరావృత్తిః ❀

బ్రహ్మ సంపద్యతే యోగీ న భూయస్సంసరే దిహ ॥ ౨౮

❀ ఉక్తార్థానిగమం అధికారి ఫలాదినిరూపణమ్. ❀

ఇత్యేవం యోగసారోఽయం కథితః కమలాసన ।
నిత్యం క్రియా తత్పరాణాం సంసారచకితాత్మనామ్ ॥ ౨౯

మద్భక్తానాం దీక్షితానాం వాచ్యోఽయముపసీదతామ్ ।
ఇదం ౧ భవహరిం పుణ్యం యోగం సర్వాధాక్షిద్ధిదమ్ ॥ ౩౦

యో ధీతే గుర్వనుజ్ఞాతస్సయాతి పరమాం గతిమ్ ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపానిషది పాద్యసంహితాయాం

యోగపాదే యోగలక్షణం నామ

పశ్చిమోఽధ్యాయః .

యోగపాదస్సమప్తః .

శ్రీ రస్తు
 శ్రీ మతే రామానుజాయ నమః.
 శ్రీపాంచురాత్రే పాదైతన్యై
 కైయా పాదః.

బ్రహ్మణా భగవంతం ప్రతిజ్ఞానయోగ
 యోరవిదుషాం గతిముద్దిశ్య ప్రశ్నః.

బ్రహ్మః—

భగవత్ దేవదేవేశ శఙ్ఖచక్రగదాధర ।
 జ్ఞానయోగా చ కాత్యేన్యైకన నివాణఫలదా శ్రుతౌ ॥ ౧
 తయో రవిదుషాం దేవ నాధికారగ కదాచన ।
 అజ్ఞానినాం చ భక్తానాం గతిం % చాపీచ్ఛతాం సృణామ్ ॥ ౨
 యెనోపాయేన నివాణ ఫలం స్వర్గాదచెతరిత్ ।
 భవత్యుపాయం తమ్మజముపదెప్పుం త్వమహాసి ॥ ౩
 ఇదమన్యచ్చ వక్తన్యం యది మయ్యస్త్యనుగ్రహః ।
 త్వదచ నే కోఽభ్యుపాయగ కథ్యతాం మధుసూదన ॥ ౪

స్థానవిశేషేషు భగవదచార్మాతిక
 యజనస్య సర్వసిద్ధికరత్వమ్.

శ్రీభగవాన్—

* కృత్వా ప్రతీనిధిం సమ్యగ్దూరులోహ శిలాదిభిః ।
 తత్స్థాపయిత్వా మత్థానై శాస్త్రదృష్టేన వత్క్రమా ॥ ౫

% గతిమన్విచ్ఛతామ్. * కమణా ధనవాక్ మత్యోక్ మమారాధనతత్పరః ।
 ఆపృత్తిఫలమన్యచ్చ ప్రాప్నోతి త్యేవ న సఃశయః । ఇతీదం పద్యం క్వచిత్కౌశె దృశ్యతే
 ఆత్ర బ్రహ్మప్రశ్నవాక్య భగవదుత్తరవాక్య చ లెఖక ప్రమాదశ్శబ్దాతే.

యజస్వ మాం వక్ష్యమాణ విధినా కమలాసన ।

కవణాదిప్రతిష్ఠాంత క్రియావిధిమతశ్శ్రుణు ॥ ౬

వక్ష్యమి యేన విధినా ప్రసీదామ్యచరాదహమ్ ।

అధీతినో యే విద్యాసు శాస్త్రాః శ్రుతపూర్వికాః ॥ ౭

తే మాం భజంతే పురుషా జ్ఞానయోగపరాయణాః ।

అన్యేషామప్యవిదుషాం భక్తానాం బహుసంఖ్యదామ్ ॥ ౮

జాయతే సిద్ధిరచిరాత్ స్థానై స్థాపయతాం చ మామ్ ।

జ్ఞానం యోగశ్చ యదిదం కేవలం ముక్తికారణమ్ ॥ ౯

స్థాపయిత్వా ॥ తు మాం స్థానై పురుషసత్త్వమశ్నుతే ।

యో మాం సంస్థాప్య సదనై సమారాధయతి స్వయమ్ ॥ ౧౦

స తస్య కేవలం సిద్ధిః స్థానాభ్యణే జమామపి ।

తస్మాత్సర్వాత్మనా బ్రహ్మ స్థానై మాం స్థాపయెత్పుమాన్ ॥

స్థాన ద్వై విధ్యమ్.

ద్వివిధం స్థానమాఖ్యాతం సిద్ధాసిద్ధప్రభేదతః ।

సిద్ధ స్థాన వివరణమ్.

మూలై మూర్ధాని శైలానాం నద్యాస్తీరై చ సజ్జమై ॥ ౧౧

సముద్రతీరై పులినై హ్రదై తీర్థై చ కాననై ।

ఏతేషు నిమిత్తం స్థానం సిద్ధాఖ్యం విశ్వకర్మణా ॥ ౧౩

దేవాదిభిరహం తత్ర స్థాపితశ్చైద్యధావిధి ।

అసిద్ధా యత సమ్.

మనుష్యైర్నిమిత్తం స్థానం నగరాది కృతం మమ । ౧౪

అసిద్ధాయతనం విద్ధి గ్రామాదిస్థితిహేతుకమ్ ।

యజమానస్వరూపమ్.

శ్రద్ధావానాస్తికో భక్తో ధనధాన్య సమృద్ధిమాన్ ॥ ౧౫

॥ అచ్యుతమ్.

మహాత్సాహశ్చుచిదక్షుః కృతజ్ఞా లోభవజ్ఞతః ।

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్య శూద్రో వాఽన్యమలౌమజః॥ ౧౬
జానీహి యజమా నం తం నైవైస్సముదితం గుణైః ।

పరణీయాచార్య లక్షణమ్.

పశ్చిరాత్రవిదం శాస్త్రం సిద్ధాంతైశ్చ కృతశ్రమమ్ ॥ ౧౭

భగవద్వంశజం శుద్ధ మలోలుపమదామ్భికమ్ ।

అపాపమృజమవ్యాధి మదృష్టపరమాస్తికమ్ ॥ ౧౮

తం భాగవతమాచార్యం ప్రథమం పరయేత్సుధీః ।

భూపరీక్ష

ఆచార్యో యజమానశ్చ దైవజ్ఞైశ్చ శుభే దినే ॥ ౧౯

గ్రామాదిస్థాపనాయాదౌ నిమిత్తాని పరీక్షయేత్ ।

శుభే నిమిత్తై గ్రామాదీనారభేత విచక్షణః ॥ ౨౦

భూపరీక్షాదికం నవకం రథకారేణ వై సహ ।

ఆచార్యగ పశ్చిరాత్రజ్ఞగ కుర్యాదభ్యుదితక్రమాత్ ॥ ౨౧

భూమి స్సుపద్మాదిప్రభదః.

సుపద్మా భద్రకా పూణా ధూమా చేతి చతువిధా ।

భూమిస్తు లక్షణం తాసాం క్రమేణోపదిశామి తే ॥ ౨౨

సుపద్మా భూమిః

చమ్పకాగుగుకపూర కదమ్బతిలకాజునైః ।

క్రముకై నాలి కేరైశ్చ కుశకాశైస్సమావృతా ॥ ౨౩

పద్మోత్పల సమాకీర్ణా ప్రాగుదక్ష్ప్రవణా శుభా ।

యా చ తోయావృతా భూమిస్సా సుపద్మైతి కీర్తితా ॥ ౨౪

భద్రకా భూమిః.

నదీనాగర పాశ్వస్థా తీర్థాయతనమాశ్రితా ।

క్షీర వృక్షసమాకీర్ణా ఫలవృక్ష సమాకులా ॥ ౨౫

ఉద్యానోపవనోపేతా లతాగుల్మ సమావృతా ।

యజ్ఞ వృక్షాగకుశాగకాశాః స్రహిక్షేత్రం తు యత్ర నై ॥ ౨౬

అధోజలసమోపేతా భద్రకా ఇతి సా స్మృతా ।

పూణా = భూమిః.

కులుత్థ నిమ్బనిమ్బాన కోద్రవశ్యామకాన్వితా ॥ ౨౭

గిరిసాశ్వ = స్థితా చైవ గిరేశ్వఖరమాశ్రితా ।

అప్రభూతోదకా భూమి సా పూణేతి ప్రకీర్తితా ॥ ౨౮

భూత్రూ భూమిః

యవవేణ్యాదినజ్జీణా = సుహిశ్చైస్తాతకాన్వితా ।

విభీతకాక = సజ్జీణా = కఠినా శక = రాన్వితా ॥ ౨౯

వాయసశ్యేనగృధ్రాధ్యా గౌసూయువృకసంక్కులా ।

ఉపరాద్యైస్సమోపేతా సా భూమితి ప్రకీర్తితా ॥ ౩౦

సుపద్మాదిభూమి నాం ఫలభేదః.

సుపద్మా శాన్తిదా భూమి స్సుఖదా భద్రకా భవేత్ ।

సుపూణా = పుషిదా భూమిః క్షయదా భూత్రూకా భవేత్ ॥ ౩౧

ఖాతమృత్పూరణపరీక్షా.

దణ్డచూత్రాయతాం భూమి తావద్విస్తారసంయుతామ్ ।

జానుమాత్రం ఖనేద్భూమిం మృద్భిస్తాభిశ్చ పూరయేత్ ॥ ౩౨

అధికే చోత్తమా * భూమిస్సమం చేత్తద్యచా భవేత్ ।

న్యూనేఽథమాం విజానీయా త్తాం భూమిం నజయేద్మృధః ॥

వాస్తు భూమీ జావాపః.

శాలిముద్రయవాదీనా ముస్త్యాభీజాని వై భువి ।

పరీక్షకగపరీక్షేత ప్రశస్తామథవేతరామ్ ॥ ౩౪

అజ్కురో జాయతే యత్ర త్రిరాత్రా భ్యంతరే మహీమ్ ।
తాముత్తమాం విజానీయా త్పశ్చరాత్రిషు మధ్యమామ్ ॥ ౩౧

అథమా సప్తరాత్రే స్యా దదృశ్యే వా తదజ్కురే ।
నజయేదథమాం భూమిం స్థాపయేదన్యయోదన్వయోః ॥ ౩౨

అథమాయా అపిభూమేగి క్వచిత్ పరిగ్రాహ్యతా.

కుశపాలాశహరిణా స్సన్తి యత్ర స్వయం భువి ।
అథమామపి తాం విద్ధి ప్రశస్తాం కమలాసనమ్ ॥ ౩౩

ర స వ కా ఽ డి భి భూ ఽ ప రీ షా.

రసేన మధురేణోపే ముత్తమాం కటుకాత్రి కామ్ ।
మధ్యమామథమామల్పాం రసైరన్వైశ్చ విద్ధితామ్ ॥ ౩౪

శ్వేతణోత్తమాభూమి మధ్యమా పీతలూహిణీ ।
అథమా కృష్ణవణా స్యాదిత్యేతద్భూమిలక్షణమ్ ॥ ౩౫

బ లి ప్ర దా న మ్.

వాస్తువిద్యాను కృతినా క్రియాను నిపుణేన చ ।
రథకారేణ సహితగ కుశలగ పశ్చరాత్రవితే ॥ ౪౦

ఆచార్యగప్రథమం కుర్యాత్ప్రవేశబలిముత్తమమ్ ।
ఆచార్యో యజమానేన సహితో వాస్తునీమని ॥ ౪౧

సృతైర్వాదైశ్చ తూయైశ్చ తథా మజ్జలపాతకైః ।
పూణకుమైభి స్తథా దీపై ధ్వజచ్ఛత్రసమన్వితైః ॥ ౪౨

బ్రాహ్మణైర్జ్ఞానసమృద్ధై రధీయానై బహుశ్రుతైః ।
ప్రదక్షిణం పరిక్రమ్య మస్త్రై స్సప్తస్త్రియనైరపి ॥ ౪౩

విదిక్షు దిక్షు పూర్వాదిబలిం కుర్యాత్సమంతతః ।
భూతానాం చ పితౄణాం రక్షసాం దితిజస్తనామ్ ॥ ౪౪

గ్రహాణామపి నాగానా మన్యేషాం చ బలిం క్షిపేత్ ।
 బ్రహ్మస్థానే ప్రయత్నేన పాయసేన మహీసురః ॥ ౪౫
 బలిం ప్రక్షిప్య తదను మన్త్రమేతముదీరయేత్ ।
 భూతాః పిశాచా నాగాశ్చ అసురా రాక్షసా గ్రహాః ॥ ౪౬
 సవేఽతే వ్యపగచ్ఛన్తు బలితుష్టా యథాయథమ్ ।
 దేవానాం చ ద్విజానాం చ స్థానం సమ్యక్-రోమ్యహమ్ ॥ ౪౭
 వాసుదేవస్య దేవస్య సర్వభూతాత్మకస్య చ ।
 ఆన్త్రమన్త్రేణ ॥ సంసిద్ధాన్ సిద్ధాథాన్ సవతః క్షిపేత్ ॥
 కృత్వా బలిం యథాశాన్త్రం సూత్రాణ్యపి చ పాతయేత్ ।
 * శిలాస్సంస్థాపయేత్తత్ర సూత్రసన్నిధౌ సవతః ॥ ౪౮

వాస్తుపురుష కల్పనమ్.

అథోముఖం పాక్షిరసం విన్యసేద్వాస్తుపురుషమ్ ।
 ప్రసాయన్ పాణిపాదౌ ద్వా కోణభూషు ప్రకల్పితౌ ॥ ౫౦
 ఏవం ధ్యాత్వా సమభ్యర్చ్య్వా పురుషం వాస్తుకల్పితమ్ ।
 తస్య దక్షిణపాశేన్వ తు వాస్తుహోమం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౧
 స్థణ్డేలె దీపయిత్వాఽగ్నిం షడ్భోపనిషదా ఘృతమ్ ।
 సహస్రం చా శతం వాపి జుహుయాద్వాస్తుశాన్తయే ॥ ౫౨
 అపామాగన్యశ్శమాశ్చ ఖదిరస్య యథాక్రమమ్ ।
 యక్షరక్షాః పిశాచానాం సమిధౌ జుహుయాత్స్వయమ్ ॥ ౫౩
 హుత్వా తు మూలమన్త్రాభ్యాం పృథగ్జ్ఞోత్తరం శతమ్ ।
 వాస్తునాథస్య మన్త్రేణ చరుణా జుహుయాత్సత్తమ్ ॥ ౫౪

పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా త్వన్త్రాదీనాం బలిం క్షిపేత్ |
దిక్ష్యప్తసు యథా తీయమేవం గ్రామాది కల్పయేత్ || ౧౧

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రమహిమాపనిషది పాద్యై తన్త్రై)
క్రియాపాదే గ్రామస్వీకారో నామ
ప్రథమోఽధ్యాయః.

ద్వి తీ యోఽధ్యాయః.

గ్రామాదీనాం లక్షణమ్.

గ్రామాదీనాం చతుర్వర్గః ఫలదానాం యథాక్రమమ్ |
స్వరూపం తత్ర భేదం చ వక్ష్యామి తవ సామ్యైతమ్ || ౧

బ్రాహ్మణాదివర్ణానాం వాసస్థానస్య సమాఖ్యాభేదః.

* వసన్తి బ్రాహ్మణా యత్ర స్థానే గ్రామస్య ఉచ్యతే |
అగ్రహారశ్చ తస్యైవ నామధేయమితి స్మృతమ్ || ౨

క్షత్రియాణాం తథా వాసః పురం నగరమిత్యపి |
వైశ్యానాం పత్తనం వాసో మలీకా కులమిత్యపి || 3

గ్రామసంస్థానభేదనామాని.

దణ్డకం స్వస్థికం చైవ ప్రస్తరం చ ప్రకీర్ణకమ్ |
సన్ధ్యావతం † పతాకం చ పద్మం చ శ్రీప్రతిష్ఠితమ్ || ౪

గ్రామాది శీఘ్రప్రభేదోఽసాశ్రుణు తే హం చ లక్షణమ్ |

దణ్డపగ్రామః.

పూర్వాగ్రముత్తరాగ్రం చ యావన్తానం భవేదథ || ౫

* వసన్తివా ద్విజా యత్ర గ్రామే స్థానం తదుచ్యతే. † యస్తరం † పతాకం చ శీఘ్రప్రభేదోఽసా.

దద్ధవత్తు భవేద్వీధీ తద్దద్ధకముదాహృతమ్ ॥

స్వ క్తి క గ్రా మః.

పూర్వాగ్ర ముత్తరాగ్రం చ కృత్వా వీధీ ద్వయం పునః ॥ ౬

దక్షిణాభిముఖా భూత్వా పూర్వవీధ్యాం తు నిగమః ।

పశ్చిమాభిముఖాభూత్వా దక్షిణేన తు నిగమః ॥ ౭

ఉత్తరాభిముఖా భూత్వా పశ్చిమేన తు నిగమః ।

ప్రాజ్ఞుఖస్తు ‡ తతో భూత్వా సామ్యవీధ్యా తు నిగమః ॥ ౮

ఏవం ప్రకల్పితో గ్రామస్త్వస్తికాహ్వయ ఇష్యతే ।

ఏవమేవ తు సర్వేషాం గ్రామాదీనాం తు నిగమః ॥ ౯

ప్ర స్త ర గ్రా మః.

ద్విచతుశఃపంచపట్నప్త వీధయశ్చైదుదజ్జుఖాః ।

ప్రాజ్ఞుఖైస్తు త్రిభిర్ముక్తక ప్రస్తరక పరికీర్త్యతే ॥ ౧౦

ప్ర పీ ణ క క గ్రా మః.

పూర్వాగ్ర ముత్తరాగ్రం చ రథ్యాభిస్తిస్మభిర్ముతమ్ ।

ప్రకీర్ణకమిదం జ్ఞేయ మభిప్రతాథకసాధనమ్ ॥ ౧౧

స ద్భ్యావ త గ్రా మః.

పూర్వే తు దక్షిణే చైవ పశ్చిమే చోత్తరే తథా ।

గ్రామస్య నిగమశ్చైవ చతుర్దిక్షు విధీయతే ॥ ౧౨

త్రయోదశాద్యైవీధీభి ర్కైకకమధికం భవత్ ।

సద్భ్యావతం భవేత్పంచ పంచభిగ ప్రాజ్ఞుఖైర్ముతమ్ ॥ ౧౩

ప తా క గ్రా మః.

అష్టాదశాద్యైర్కైకం వధతే పంచభిస్తథా ।

ఉదజ్జుఖైగ పతాకమ్ స్యాత్ ప్రాజ్ఞుఖైష్షడ్భిరేవ చ ॥ ౧౪

ప ద్మ గ్రా మః.

త్రయోవింశతివీధీనా మాద్యై గపఞ్చప్యదజ్జుఖైః ।

సప్తభిః ప్రాజ్ఞుఖైః క్షం పద్మగ్రామ ముదాహృతమ్ ॥ ౧౧

శ్రీ ప్ర తి ప్తి త గ్రా మః.

అష్టావింశతివీధీనాం పూర్వాభిశ్చా ప్యదజ్జుఖైః ।

అష్టభిః ప్రాజ్ఞుఖైః క్షం శ్రీప్రతిష్ఠిత ముచ్యతే ॥ ౧౬

గ్రామాదివాస్తు భూమివిభాగః.

ఏవమష్టా విభాగప్రోక్తా గ్రామాదీనాం సమాసతః ।

గ్రామాది పఞ్చథా కృత్వా భాగమేకం బహి స్త్యజేత్ ॥ ౧౭

బ్రాహ్మం దైవ మాయమ చ ప్రైశాచమితి ॥ తత్పునః ।

చతుష్టయీం విజానీయాద్భాగానాం తత్ర దైవికే ॥ ౧౮

దైవికాదిభూవిభాగేషు పరికల్పనీయ ధిష్ఠ్యాని.

మాయమే చ ద్విజాతీనాం గృహాణి పరికల్పయేత్ ।

పైశాచే దై వధిష్ఠ్యాని దిక్షుష్టాసు చ మధ్యమే ॥ ౧౯

గ్రామాదిభేదేన గభాన్యాసస్థానభేదః.

గ్రామస్య † గభావిన్యాసో ద్విజానాం స్థాపనాత్పురా ।

మధ్యే కుయాత్ పురాణాం తు ‡ దిక్షైర్ద్వాగ్నిం ప త్రనేషు చ ॥

కౌబేయాం, దిశి గభాన్యన్యాస ఏవముదాహృతః ।

గభాభాజనే స్థాపనీయద్రవ్యాణి.

ధాతులోహాని రత్నాని కన్దం బీజం * మృదం తథా ॥ ౨౦

భాజనే లోహజై కృత్వా దారవే మృణ్మయైఽపివా ।

ఉపాపితశ్శుచిస్సాన్న త్వా నవవస్త్రోత్తరీయకః ॥ ౨౧

రాత్రౌ ముహూర్తే సమ్ప్రప్తే గర్భాధానం సమాచరేత్ |
ఆదాయ భజనం పశ్చాత్స్వమాత్తానం హరిం స్మరేత్ || ౨౩
ధ్యాత్వా తు వసుధాం దేవీం మన్తమేతముదీరయేత్ |

వసుధాప్రార్థనమస్త్రీః.

సవభూతధరే కాన్తై పవతస్తనః ‡ మణ్డితే || ౨౪
సముద్రపరిధానీయే దేవి గర్భాం సమాశ్రయ |

స్వస్తగర్భరక్ష.

శ్వభిం మృద్భిస్తతస్సమ్యక్ పురయిత్వా సమస్తతః || ౨౫
కచ్ఛరాత్రం త్రిరాత్రం వారక్షాం కుర్యాదతస్మితః |

ఆచార్యదక్షిణా.

శతనిష్కం తదధాం వా తదధామధవాపి వా || ౨౬

శ్రద్ధయా దక్షిణాం దద్యాదాచార్యాయాగ్రహరక్తమ్ |
ద్విగుణం త్రిగుణం నిష్కం పురాన్దక్షిణా స్మృతా || ౨౭

గర్భాన్యాసానంతరం ద్విజానాం గృహే సంవేశః.

గర్భాన్యాసే కృతే పశ్చాత్ ద్విజానాం సంవేశయేద్గృహే |

వాస్తుదేవస్థాపనమ్.

వాస్తుదేవా యథాన్యాయం క్రమేణ స్థాపయేత్సుధీః || ౨౮

పశ్చిమూర్తేహారగ్రామాదా

స్థాపన పశ్చియక్షాది సాఫల్యమ్.

స్థాపయేద్గ్రామమధ్యే తు పశ్చిమూర్తిమయం హరిమ్ |

విప్రాణాం పశ్చియక్షోయమేవం † సాఫల్యమశ్నుతే || ౨౯

చాతురాశ్రమ్యసిద్ధ్యధాం చతుర్ముఖమథాపి వా |

సర్వాధామేకమూర్తిం వా గ్రామమధ్యే సమచయేత్ || ౩౦

యోగినం భోగినం వాపి కారయేదచ్యుతం ప్రభుమ్ ।
ఆసీనం వా శయానం వా తిష్ఠంతం వా సమచక్షయేత్ ॥ ౩౧

సృష్టికృద్భౌగళయనం దేవదేవస్య కీర్త్యతే ।
సంహారం ‡ భోగశయనమ్ తథా సరహరైవకపుః ॥ ౩౨

జామదగ్న్యం నాచక్షయేత్.

విశ్వరూపధరం దేవం జామదగ్న్యం చ నాచక్షయేత్ ।

ఆలయద్వారాణాం దిగ్భవేన ఫలభేదః.

ప్రాగ్ద్వారం † సుఖదం విద్ధి పశ్చిమం పుష్టినథక్షనమ్ ॥ ౩౩
ధనదం చోత్తరద్వారం ద్వారం యామ్యం చ మోక్షదమ్ ।

భాస్కరాదీనాం స్థానద్వార నిరూపణమ్.

ఐంద్రే తు భాస్కరస్థానం ప్రత్యద్వారం తు కల్పయేత్ ॥ ౩౪
పావకే మదనస్థానం ప్రత్యద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।

సుబ్రహ్మణ్యస్య యామ్యే స్థానత్పావకద్వారనికేతనమ్ ॥ ౩౫
నైరృతే విఘ్న రాజస్య పూజకద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।

వారుణ్యాం స్థాపయెద్విష్ణుం శ్రీభూమిసహితం స్థితమ్ ॥ ౩౬
ఆసీనం వా శ్రియోపేతం గరుడారూఢమేవ వా ।

విశ్వరూపధరం భోగశయనం వా ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౭
ప్రాజ్ఞుఖం తు ప్రకువీత పశ్చిమే విష్ణుమన్దిరమ్ ।

పశ్చిమే తు శ్రియస్థానమథ వా కల్పయెద్బుధః ॥ ౩౮
వాయవ్యాం ప్రాజ్ఞుఖం స్థానం దుర్గాయై పరికల్పయేత్ ।

ధానదం చోత్తరే స్థానం జృహ్నులాదిసమన్వితమ్ ॥ ౩౯
ఐశాన్యామైశ్వరం స్థానం సోమశానాంతరైఽపి వా ।

ఇంద్రేశానాంతరే వాపి నాన్యత్ర పరికల్పయేత్ ॥ ౪౦

ఆగ్నేయ్యాం చ మహామోటిం గ్రామాద్ధూరతరే స్థితామ్ ।
నైరృతే వైవ శాస్తారం గ్రామాద్ధూరతరే స్థితమ్ ॥ ౪౧

గ్రామస్య చోత్తరే పాశ్చిమే కిచ్చిద్ధూరతరే స్థితమ్ ।
మాతృస్థానం భవేత్తత్ర సర్వాస్తాశ్చోత్తరాననాః ॥ ౪౨

ఐశాన్యాం వాధ మాతృగాణాం నాతిదూరే గృహం భవేత్ ।
ఆగ్నేయ్యాం వా గృహం దుర్గాం వాయుసోమాంతరేఽపి వా॥
రజ్జ పాత త్రిశూల సూత్రసన్ధ్యాదిషు దెవస్థాన గృహాదీనాం నిషేధః.

రజ్జపాతేషు సర్వత్ర త్రిశూలె సూత్రసన్ధిషు ।
దెవస్థానం స కర్తవ్యం వీధ్యగ్రేషు విశేషతః ॥ ౪౪
గృహాశ్చ నైవ కర్తవ్యాస్తత్ర † వంశధ్విమిచ్చతా ।
ప్రమాదాస్తుషు కుర్యాచ్చైత్ గ్రామాదీనాం త్సయో భవేత్ ॥

గ్రామమధ్యే హరెరచనం మస్త్రీక్రియాది

సర్వలోపానాం ప్రాయశ్చిత్తం భవతి

‡ మస్త్రీహానౌ క్రియాహానౌ హవ్యవ్యాది కర్మసు ।
ప్రాయశ్చిత్తం భవేత్తస్య గ్రామమధ్యాచనం హరే ॥ ౪౬

భాస్కరాదిపరివారాణామచనె ఫలవిశేషః.

ఆరాధనె భాస్కరస్య గ్రామే రోగో న జాయతె ।
సౌభాగ్యసౌమ్యసౌన్దర్యగుణాః కామస్య పూజనాత్ ॥ ౪౭
భూతాదయో నృణాం నైవ భవేయుగుహా పూజనాత్ ॥
సర్వవిఘ్న వినశ్యంతి విఘ్నరాజస్య పూజనాత్ ॥ ౪౮
వారుణ్యాం పూజయెద్విష్ణుం భుక్తిముక్తి య ఫలప్రదమ్ ।
దుర్గాం * సమ్పూజయెద్దేవీం నిత్యమాయువినృద్ధయే ॥ ౪౯

† స్తత్రైవం శుద్ధిః ‡ మస్త్రీహానిగ్నిక్రియాహానిహవ్యకన్యకన్యకవివజ్జితః.

* సమ్పూజయెన్నిత్యమాయుజ్జయవివధానమ్. † ప్రదం విభుష్.

క్రియా పాదే ద్వి తీయోఽధ్యాయః. ౧౩

ధనధాన్యసమృద్ధిస్సాత్కుబేర పరిచయాయా ।
జ్ఞానవన్తో నరస్సవే భవేయశ్శివపూజనాత్ ॥ ౧౦

మోటిపూజనయా † చైవ బాలానాం న విపద్యవేత్ ।
శాస్త్రుః పూజనయా చైవ పుషన్తి గ్రామవాసినః ॥ ౧౧
మాతృపూజనయా నిత్యం విశాచా నైవ వీడ్వతాః ।

పుర మలికయోమః ధ్య హరేః స్థాపనపేధః.
పురే చ మలికాయాం చ మధ్యే న స్థాపయేద్ధరిమ్ ॥ ౧౨

అనులోమజానాం మధ్యే హయః-చ-ననిపేధః.
వాసేనులోమజానాం చ మధ్యే న హరిమచయేత్ ।
శూద్రాదీనాం వాస్తుదైవతానిపేధః.

శూద్రాణాం ప్రతిలోమానాం న వాస్తు న చ దైవతా ॥ ౧౩
యది స్వాదవివేకేన రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి ।

గ్రామాదౌ దేవోత్సవాథే వాస్తుదైవకల్పననిపేధః.
దేవోత్సవాథే గ్రామాదౌ వాత్తేదేవాన్న కల్పయేత్ ॥ ౧౪

అగ్నినో ‡ నైవ స్వాక్ష్మాని కల్పయన్తి స్వతన్త్రవత్ ।
కల్పయేయః * ప్రజా నాం చ రాష్ట్రస్య ప్రతికూలకాః ॥ ౧౫
మూతీనాం కేశవాదీనాం మత్స్యదీనాం తథైవ చ ।
అన్తరాలేషు సవేషు దిక్షు చైవ విదిక్షు చ ॥ ౧౬

సవత్ర భగవద్దేహం గ్రామాదౌ కారయేత్సుధీః ।
గ్రామప్రైక్షం న కువీత ఉగ్రముగ్రాయధోద్యతమ్ ॥ ౧౭
జామదగ్న్యం నృసింహం చ సంహారశయనం తథా ।
సవత్ర భోగశయనం భోగస్థానం తథైవ చ ॥ ౧౮

% భోగాననంచ సవత్ర శయనం సృష్టిసంజ్ఞితమ్ ।
యానకం చ ‡ క్రియోపేతం సవత్రైవ తు కారయేత్ ॥ ౧౯

గ్రామస్యాంతరా కూశినో న్యాసనిషేధః.

గ్రామాంతరే న కువీత స్థానం దేశస్య శూలినః ।
విశ్వత్యచిరాద్ద్రామో రాజా రాష్ట్రం తతైవ చ ॥ ౨౦
తస్మాద్ధూరితరే కుయాత్ గ్రామాదీనాముమాహతిమ్ ।

దెవతాభేదస పూజకభేదః.

వీవం సాస్థాప్య దిద్వేవా పూజకః పూజయెత్క్రమాత్ ॥ ౨౧
విష్ణోభాగవతైరేవ పశ్చరాత్రపరాయణైః ।
పూజా కార్యా న సామాన్యదేవతామాతృపూజకైః ॥ ౨౨
శివస్య శివశాస్త్రజ్ఞైః పూజనం చ శివద్విజైః ।

సోమపాభి ‡ ద్విజశ్చైష్టేగకాయం దినక రాచనమ్ ॥ ౨౩

మదనం గణనాథం చ సుబ్రహ్మణ్యం శివద్విజః ।
పూజయెద్ధనదాదీనాం పూజకో విప్ర ఇతివ్యతే ॥ ౨౪
దుగాం సమ్పూజయెద్దేవీం సదా భాగవతస్సయమ్ ।
మాతృణామచనం కాయం తత్తజ్జైః పారశవైస్తథా ॥ ౨౫

శాస్తారం చ మహామోటీం కులాలగ పూజయెత్సదా ।

సువణకౌరామ్యస్థానం గ్రామస్యాంతర ప్రకల్పనమ్.

* స్వణామృష్టకలాభిజ్ఞా గ్రామస్యాంతరప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౬

ప్రతిలోమాదీనాం స్థానమ్.

‡ అన్యేషాం ప్రతిలోమానాం బహిర్గ్రామాత్ప్రకల్పయేత్ ।

% భోగస్థానం.

‡ క్రియోపేతమ్.

† ద్విజైస్తేషు. * సువణామృష్టకాలజ్ఞా. ‡ అన్యేషామనలోమానాం.

ప్రాచ్యాం దిశ్యనులోమానాం స్థాపనం § కమిణాం భవేత్ || ౬౮
సవేషాం ప్రతిలోమానాం దక్షిణాదిషు కల్పనమ్ |

శ్రేణీభ్యోఽః బహిర్దూరే చణ్డాలా నైర్మతే స్మృతాః || ౬౯

సామాన్యేన శ్శకానస్థానమ్.

గ్రామస్య చోత్తరే దూరే శ్శకానం * ఉదకాశయే |

ద్విజన్తనాం శ్శకాన స్థానవిశేషః.

శీయామ్యే తటే తటాకస్య శ్శకానం స్యాద్ద్విజన్తనామ్ || ౭౦

సవేషామనులోమానాం దాహక్షప్రాచ్యాదిరోధసి |

† అన్యేషాం ప్రతిలోమానాం దిశ్శక్తిప్రాచ్యాదయో విదుః |

ఇత్థం ప్రకల్పయేద్ద్రామం నగరం కులమేవ వా || ౭౧

ముక్తిమాప్నోతి ‡ పురుషః పుననైహోపజాయతే |

ఉపకువన్తియే మత్వాఽద్రవ్యైవా మానసేన వా || ౭౨

స్వగలోకే వసన్యైతే కాలం కల్పవసానికమ్ |

రక్షన్తియే యథాక్లిష్టం గ్రామాదీః పృథివీశ్వరాః || ౭౩

తే యాన్తి కీర్తిమతులాం నాకపృష్ఠే వసన్తి చ |

యే చాలయన్తి మనుజా జాయన్తే తే శ్వయోనిషు || ౭౪

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహిమాపనిషది పాద్యై తన్త్రే

క్రియాపాదే గ్రామాదివిన్యాసో నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

కమిణామ్. * బస్థకాలయే. ‡ గ్రామస్య దక్షిణాదైవ తటాకస్య.

† ఇదమథః క్వచిదధికమన్తి. ‡ స పుమాన్ పునరి వ స జాయతే.

తృ తీ యో ౭ థ్యా యః.

మ న్దిర ని మాణ విధిః.

శ్రీభగవాన్:—

బ్రహ్మ మన్దిరనిమాణం తవ వత్సౌమి తచ్చుగ్రీణు ।

కషణాథం భూసుస్కరః.

పూఘాక్తాం భూమిమాసాద్య ప్రవేశబలిపూజకమ్ ॥ ౧

భూమిం ప్రదక్షిణం కృత్వా మన్తమేతముదీరయేత్ ।

యత్యోః పిశాచా నాగాశ్చ యైత్ర ‡ తిష్ఠన్తి సవదా ॥ ౨

¶ సవే=౭వ యాన్తు తె=న్యత్ర విష్ణోః స్థానం కరోమ్యహం ।

తత్రాస్త్ర మన్తసంసిద్ధాన్ సిద్ధాథాన్ సవతః క్షిపేత్ ॥ ౩

పూజావద్వాస్తుహోమం చ కుయాద్వాస్తుబలిం తథా ।

బ్రాహ్మణాదికషణకభేదన ఆనడుహో వణకభేదః.

తతో భగవతాచాయో హలెన విలిఖేన్మృనమ్ ॥ ౪

బ్రాహ్మణో యజమానస్సౌ దనద్వాన్ గౌరవణకః ।

క్షత్రియో లోహితో వైశ్యగ పీతశ్శూద్రస్తు మెచకః ॥ ౫

యథోక్త*వణాలాభేతు కపిలో గౌర వేవ వా ।

ఋషభౌ రక్తవణౌ తు మహాన్తౌ సబరౌ ‡ మతౌ ॥ ౬

తౌలయెత్తురశృజ్ఞాదీన్ భూషయెత్కనకాదిభిః ।

కషణకవణాన్సు గుణం పాలయుగాదివైవిధ్యమ్.

హలం యుగం చ పాలాశం బ్రాహ్మణస్య విధీయతే ॥ ౭

‡ యత్ర తిష్ఠన్తి. ¶ సవే=తే యాన్త్యతోన్యత్ర. సవే ప్రయాన్తు తె=న్యత్ర.

* వణాభావే తు. ‡ శబరౌ.

న్యగ్రోధం క్షత్రియస్య స్యాత్ స్థామం విట్కూద్రయోభవేత్ ।
 న్యగ్రోధపిష్పతౌ స్యాతాం సవేపాం యుగలాజ్ఞతా ॥ ౮
 సవేపామేవ వణానాం సౌవణాః కుశికో భవేత్ ।
 రాజతం తామ్రమథవా యోక్త్రం తేపాం యథాక్రమమ్ ॥
 కుశా ధనుజ్ఞాః వీరణ్యః కాశా రజ్జుశ్చ తస్మయీ ।
 ౧ హలభూతం చ మేధిం చ కారయేదేకయోనికమ్ ॥ ౧౦

❖ కర్షకస్య లజ్జప్రసాధనమ్. ❖

స్నాతో నవామృరధర సోస్థీషశ్యుచిరాత్మవాక్ ।
 మాల్వ్యానులెప ౨ నాయుక్తసోస్థిరీయపరిచ్ఛదః । ౧౧
 భూషితస్వయమాచార్యః పాదౌ ప్రక్షాలయేత్తతః ।
 ఆచమ్యాయమ్య చ ప్రాణా న్నాస్యసం కృత్వా యథావిధి ॥౧౨
 ద్విజేన్ద్రైరభ్యనుజ్ఞాతః కర్షణం ప్రారభేత్తతః ।

❖ పుణ్యాహపూజకం మన్త్రైః హలయుగాదియోజనమ్. ❖

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు వైష్ణవైర్మున్త్రవిత్తమైః ॥ ౧౩
 యోజయేద్వృషభస్కధై యుగం వై మూలవిద్యయా ।
 లాజ్ఞలం చ యుగైవై వ యోజయేద్విద్యయా తయా ॥ ౧౪
 సుమువాతేక సులగ్నై చ కర్షయేత్ప్రజ్ఞుఖిస్థితః ।
 భేరిపటహశఙ్ఖాదీన్ ఘోషయేత్సర్వదిక్షు చ ॥ ౧౫
 సూక్తం శాకునకం విప్రైః పఠేయుస్సర్వశాన్తిదమ్ ।
 హృత్సరోజే చ మాం ధ్యాయేద్విద్యాపూజేన చక్షుషా ॥ ౧౬
 దణ్డం ౩ ప్రవయణం కుర్యాత్పాలాశాదిమహీరుహమ్ ।

౧ యుగం చ హలమేధిం. ౨ నయతః. ౩ ప్రవహణం.

❀ కర్మణవిధిః . ❀

ఆదాయ తోదనం పశ్చాత్పీడ యేత్ ౧ హుంఘడాదినా || ౧౭
 ప్రాజ్ఞుః ప్రథమం బ్రహ్మక కర్మయేన్ములవిద్యయా ।
 సూక్తేన పౌరుషేణైవ ద్వితీయం భూమికర్మణమ్ || ౧౮
 తృతీయం విష్ణుసూక్తేన తద్దాయత్ర్యా తురీయకమ్ ।
 నారాయణానువాకేన కర్మణం పశ్చమం స్మృతమ్ || ౧౯
 పాశ్చాపనిషదేమన్వేష్ట్యం స్యాద్భూమికర్మణమ్ ||
 సప్తమం భూమిసూక్తేన కర్మయేద్దేశికోత్తమః || ౨౦
 ప్రదక్షిణక్రమేణైవ సీతా స్యాత్కమలాసన ।
 దక్షిణోత్తరత స్తద్వత్కర్మయేత్పశ్చ రాత్రవిత || ౨౧

❀ నిమిత్తపరీక్షా ❀

౨ నిమిత్తాని పరీక్షేత తత్కాలే దేశికోత్తమః ।
 దేశికస్య మనస్తుష్టిస్త క్కాలే శమణై భవేత్ || ౨౨
 ౩ వివర్యయే త్తయం విద్ధి ప్రాసాద యజమానయోః ।
 అనడ్వచ్ఛయనే వైవ యోక్త్యాదీనాం చ భేదనే || ౨౩
 వ్యత్యాసే భ్రమణే వైవ దునిమిత్తౌచ యేతథా ।
 అథచ్ఛేదో భవేత్సూత్రో స్యామినో మరణం ధ్రువమ్ ||
 తృతీయభాగే చ్ఛేదే చ రాష్ట్రక్షోభో భవేద్ధృవమ్ ।
 విచ్ఛేదేపి చతుర్భాగే ప్రయోక్తృభంశ ఉచ్యతే || ౨౪

❀ దునిమిత్తైశాన్తిః ❀

పశ్చాపనిషదా ౪ కుర్యాచ్ఛతం వారాన్ ఘృతాహుతిః ।

౧ యగవాహినా. ౨ నిమిత్తాది పరీక్షాభిః. ౩ వివర్యాశా. ౪ వైవ
 శరవారం ఘృతాహుతిః.

శామ్యన్ని దోషాస్తే సర్వే నాతిమృచ్ఛేత్ప్రమోజకః ॥ ౨౬
ఆచార్యో యజమానస్తు బ్రాహ్మణాన్ ౧ భోజయేద్ధనైః ।

❀ భూ స మీ క రణ బీ జా వా పౌ . ❀

కృష్టాం భువం సమీకుర్యాద్యత్నేన మహతావృతః ॥ ౨౭
ఆలవాలాన్ పృథక్క్రత్వా జలకుల్యాసమన్వితాన్ ।
శాలిముద్గయవాదీని తత్ర బీజాని వాపయేత్ ॥ ౨౮
సిక్తం ప్రతిదినం క్షేత్రం తోయేన మహతా భవేత్ ।
రక్షం చ కుర్యాత్ ౨ ద్యత్నేన పరిపాకావసానికమ్ ॥ ౨౯
పక్వం లునీయాత్క్షేత్రమాన యేద్గౌ ౩ కులాని తత్ ।

❀ ఫలవృద్ధిహాసయోః ఫలమ్ . ❀

ఫలే మహతి తద్ధామ దీఘకాలం భవిష్యతి ॥ ౩౦
అశ్వే త్వల్పతరం కాలం ప్రాసాదే సన్నిధిహారేః ।
ఫలసీనే భవేద్ధామ ప్రక్షీణధనధాన్యకమ్ ॥ ౩౧
బ్రాహ్మణా భోజయేత్తత్ర సహస్రం శతమేవ వా ।
భుక్తవద్భ్యో ధనం దద్యాద్బ్రాహ్మణేభ్యో గవాదికమ్ ॥ ౩౨

❀ భూ శో ధ న మ్ . ❀

ప్రోక్షయేత్పంచగవ్యేన పశోపనిషదా భువమ్ ।
కుద్ధాలై వా ఖనితైర్వా యావదమృః ఖనేత్ ౪ క్షీతిమ్ ॥ ౩౩
ప్రథమావరణం యావత్తావద్విస్తార ఇష్యతే ।
దణ్డమాత్రాయతం ఖాతం ఖనేద్వాకమలాసన ॥ ౩౪
క్షేత్రదోషానురూపేణ మర్దిరో ౫ చ్ఛ్చాయణే పి వా ।

౧ తోషయేత్. ౨ తృణశత్ర ౩ కులాస్థితమ్ ౪ భువమ్. ౫ చ్ఛాయణే.

❖ తు షాం గా రా ది లా భే శా న్తిః . ❖

భూతలే ఖగ్యమానే తు భస్మాక్షారతుషాదికమ్ || 3౫

దుష్టసత్తోపలమ్బే తు క్రిమికీచాదిదశన్ .

జనుయూచ్ఛాస్తయే తేషామాచార్యస్సర్పిరాదినా || 3౬

బ్రాహ్మణేభ్యో యథాశక్తి దద్యాద్దేమాదికం ధనమ్ .

❖ ర త్నా ది లా భే స మృద్ధిః . ❖

రత్నాదిదశన్ ధామ సమృద్ధం ౧ సర్వదా భవేత్ || 3౭

❖ హూ మ కు మ్భ స్థా ప నా ది వి ధిః . ❖

ఖాత్వా హూమం బహిః ఖాతాత్ స్థణ్డిలే చతురశ్రకే ।

స్థాపయిత్వాగ్నిమాదీప్య కుర్యాదాజ్యేన దేశికః || 3౮

మూలవస్త్రేణ సూక్తేన పౌరుషేణ చరుం పునః ।

గుగ్గులం తిలసీహరం జహుయాన్మూలవిద్యయా || 3౯

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు శాలిం ఖాతే వినిక్షిపేత్ ।

కుమ్భానువరి శాలీనాం సూత్రవస్త్రాదివేష్టితాః || ౪౦

కుమ్భా లోహమయాః ప్రోక్తా స్తదభావే తు మృణ్మయాః ।

ఆధారశక్తిం సౌవణీకం కృత్వా కుమ్భే వినిక్షిపేత్ || ౪౧

మధ్యమే తదను ప్రాచ్యాం కుమ్భే బీజాని సిక్షిపేత్ ।

ఆగ్నేయ్యాం సర్వలోహాని సర్వభాతూని దక్షిణే || ౪౨

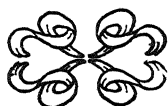
పుణ్యతీర్థమృదం కుమ్భే నైర్మతే వారుణే పునః ।

మధునా పూరయేత్కుమ్భం వాయవీయం తు సర్పిషా || ౪౩

రత్నేర్నిధానేశ్వరే కుమ్భే ఐశానే శైలమృత్తికామ్ ।

నిక్షిపేస్మధ్యకుష్మే తు శాలిక్షేత్రమృదం తథా ॥ ౪౪
 అశోష్యప్రహదసమ్భూతాం వల్మీకభవమృత్తికామ్ ।
 కన్దాని చోత్పలాదీనాం స్రక్షిపేత్వాఙ్ముఖః స్థితః ॥ ౪౫
 లోహరత్నాని చ తథా ౧ నిదధ్యా ద్దభకూచకమ్ ౧౫ ।
 అపిదధ్యాచ్ఛరావేణ క్రమేణ పరి ౨ పూజయేత్ ॥ ౪౬
 కుమ్భస్యోపరి మధ్యస్య కుమ్భమన్యం నివేశయేత్ ॥
 విధాయ కూమం కాలాగ్నిం సావణం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౪౭
 కుమ్భం తృతీయం విన్యస్య తత్రానంతాకృతిం షిపేత్ ।
 చతుర్థం వసుధాధారముపరిష్టాన్లుటంక్షిపేత్ ॥ ౪౮
 గన్ధోదకేన తత్కుమ్భాన్ పూరయిత్వా సమచయేత్ ।
 ఖాతమృద్భిశ్చ పుణ్యాభిరస్పృష్టాభిశ్చ నూషణైః ॥ ౪౯
 పూరయేద్వాటకాభిశ్చ జలైశ్చోపరి పూరయేత్ ।
 హస్తీపాదేర్ధృఢం కృత్వా పునస్తయైశ్చ పూరయేత్ ॥ ౫౦

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్ర మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే కర్షణవిధిర్నామ
 తృతీయోఽధ్యాయః .

చతుర్థోఽపధ్యాయః .

❀ విఘ్ననివారణోపాయప్రశ్నః . ❀

బ్రహ్మః—

ఆరభ్యమాణే ప్రానాదే గ్రామాదౌ చ జనాదన ।

యే విఘ్నకారణో దైత్యయక్షరాక్షసదానవాః ॥

తేషాం భవేద్యథాశాంతిస్తద్బాహిభా భగవన్మమ ।

❀ బాలాలయే భగవతోఽచక్షణేన విఘ్నశాంతిః ❀

శ్రీ భగవాన్ :—

కృత్వా బాలగృహం పూజాం తత్ర మామచక్షయెత్సుధీః ॥ ౧

ప్రత్యూహకారణస్సవే తేన శామ్యంతి తే ధ్రువమ్ ।

గ్రామాదిశ్చాచిరాదేవ నిష్ప్రత్యూహం సమాప్యతే ॥ ౩

❀ బాలగృహనిమాణణదిగాది . ❀

ఇంద్రేశానాంతరే వాపి సోమేశానాంతరేఽపి వా ।

ఇంద్రాగ్నిమధ్యే వా మధ్యే పావకస్య యమస్య చ ॥ ౪

యమస్య నిరృతేమధ్యే నిరృతేవరుణస్యవా ।

మధ్యే వరుణవాయోవా వాయోసోమస్య వాంతరే ॥ ౫

యథాభిమతమేతేషామారమ్భాయతనం ప్రతి ।

స్థానై బాలగృహం విద్యాత్సప్తపశ్చత్రిహస్తకమ్ ॥ ౬

థామ్నా మూలస్య ౨ వలభిద్విశి యత్ర ప్రకల్పితమ్ ।

ద్వారం బాలాలయస్యాపి తత్రైవ పరికల్పయేత్ ॥ ౭

❖ బాలాలయే అచనీయ బిమ్బమానమ్ . ❖

బిమ్బం బాలాలయే లోహమాశ్మనం వాఽథ దారవమ్ ।

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మదివ్యాయుధచతుర్భుజమ్ ॥ ౮

ఉత్పేధస్తస్య బిమ్బస్య హ్రసే పశ్చాజ్ఞులో భవేత్ ।

త్రయశ్చ వింశతిశ్చైవ వృద్ధావజ్ఞులయః స్మృతాః ॥ ౯

మానం సుఖావహం యత్స్యద్యజమానస్య తద్భవేత్ ।

మత్స్యదిష్టవతారేషు కల్పేషావృభ్య మద్విరే ॥ ౧౦

బాలాలయేఽపి తద్వత్స్యద్విశ్వరూపే చతుర్భుజః ।

యానకే యానకం వాపి స్థాపనం వాపి కల్పయేత్ ॥ ౧౧

జలైఽధివాస్య తద్బిమ్బం మణ్డపే చాధివాసయేత్ ।

❖ వెదీ కల్పనమ్ . ❖

బాలాలయస్య మధ్యే వా భాగే దిన్యేఽపి వాంశకే ॥ ౧౨

మెఖిలాత్రయసంయుక్తాం వెదిం హస్తసముచ్చితామ్ ।

కృత్వాప్రభాతే విమలే ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౧౩

మూలమన్త్రేణ వెద్యాం తు బాలబిమ్బం నివేశయేత్ ।

స్థాపయిత్వా హరిం తత్ర మన్త్రం స్యస్యేద్యథావిధి ॥ ౧౪

❖ భగవత్ప్రార్థనా . ❖

ప్రార్థయేత్ హరేస్తత్ర సన్నిధిం బాలమద్విరే ।

ఆమూలధామనివృత్తిం సమయా దైశికోత్తమః ॥ ౧౫

పూజాం గృహ్నేష్య భగవన్నస్మింస్త్యం బాల ౨ సద్మని ।

శమయః మూలధిష్ఠస్య విఘ్నకృద్వైత్యసత్తతిమ్ ॥ ౧౬

❖ పరివారకల్పనమ్ . ❖

ఇతి విజ్ఞాప్య నత్వా చ పరివారాప్రకల్పయేత్ ।
 ద్వారే చణ్డం ప్రచణ్డం చ ఔత్రపాలం ఖగేశ్వరమ్ ॥ ౧౭
 ఇద్వాదీక లోకపాలాంశ్చ స్యాసు దిక్షు ప్రకల్పయేత్ ।
 సనశమిశకోణే తు గణేశం నైర్భతే యజేత్ ॥ ౧౮
 అశరీరగతాదేవాః స్థణ్డిల పూజయద్భుధః ।

❖ స్థణ్డిలమానమ్ . ❖

స్థణ్డిలం హస్తమాత్రం తు మేఖలాత్రయసంయుతమ్ ॥ ౧౯
 వృత్తం వా చతురశ్రం వా కృత్వా తత్ర సమచక్షయేత్ ।
 కుముదాదిగణాః సర్వాః మహావీరే సమచక్షయేత్ ॥ ౨౦

❖ { ధ్వజారోహణాది పుష్పయాగావసానికం } ❖
 సర్వం బాలాలయ కుర్యాత్

ఏవం సంస్థాప్య మెధావీ కుర్యాదన్తే మహోత్సవమ్ ।
 ధ్వజారోహణపూర్వం స్యాత్పుష్పయాగావసానికమ్ ॥ ౨౧
 ఏకాహమథవా కుర్యాదుత్సవం బాలమద్విరే ।
 లోహజం బాలబిమ్బం చెత్తేనై వోత్సవమాచరేత్ ॥ ౨౨
 నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం కర్మ బాలాలయ భవేత్ ।

❖ ఉత్సవవిమ్బాభావే బాలబిమ్బేనై వోత్సవం చరేత్ . ❖

ఉత్సవాధకం న చెద్బిమ్బం బాలేనై వోత్సవో భవేత్ ॥ ౨౩

క్రి యా పా దే చ తు ఖోఽధ్యాయః .

౨౫

❖ బాలబిష్ణునోత్సవే చతుర్థాన్నపననిషేధః . ❖

న కుర్యాత్తత్ర విన్యాసం చతుర్థాన్నపనం తథా । ౨౪

❖ ఆ ల యె ఉ త్తమా ది థే దః . ❖

ఆరభేత స్థపతిభిస్సాకం రథకృదాలయమ్ ।

ముఖ్యం శిలామయం గేహం మధ్యమం చేష్టకాదికమ్ ॥ ౨౫

జఘన్యం దారుజం విద్యానస్త్రిణ్ణయం హేయముచ్యతే ।

❖ స శ్చి తా స శ్చి తా ద్యా ల య థే దః . ❖

మిత్రైశ్చైవైలాదిభిర్ద్రవ్యైరేకానేకత్వయోగతః ॥ ౨౬

సశ్చి తాసశ్చితే స్యాతాముపసశ్చితమేవ వా ।

ద్రవ్యేణై కేన యథామ స్థూప్యంతం పరికల్పితమ్ ౨౭

శ్రేష్ఠం తత్సశ్చితం విద్యాద్ద్రవ్యయుగ్మమసశ్చితమ్ ।

సదనం మధ్యమం తత్సాన్మృద్భిదావాదిభిః కృతమ్ ॥ ౨౮

ఉపసశ్చితమాఖ్యాతమధమం ధామ తద్భవేత్ ।

❖ గ భా వచ్చిలాదారుభిరాలయనిర్మాణే దోషః . ❖

గభాయుక్తశిలాదారు వజాయేద్దేవతాలయే ॥ ౨౯

కుర్యాచ్చేదామయీ స స్యాద్యజమానో న సంశయః ।

❖ దేవతాస్తరసదృష్ఠశిలాదిగ్రహణే దోషాధిక్యమ్ . ❖

దేవతాస్తరసదృష్ఠం స గృహీయాచ్చిలాదికమ్ ॥ ౩౦

తేనై వ సదనం కువన్నాశయేద్వంశమాత్మనః ।

పచ్యతే సరకే ఘోరే జాయతే చ శ్వయోనిషు ॥ ౩౧

మతకూపతటాకాదేరప్యగ్రాహ్యం శిలాదికమ్ ।

సరక పచ్యతే ఘోరే జాయతే నిధానశ్చ సః ॥ ౩౨

వాసుదేవాలయాద్దారు పాషాణం వా తద్విప్లవాత్ ।

గృహీత్వా ధిష్ణ్యనిర్మాణే కర్తా దుఃఖై కభాజనమ్ ॥ ౩౩

పర్యాయేణ వ్రజేద్ధోరా నరకాన్భృశదారుణాత్ ।

పచ్యతే తేషు దుఃఖేషు పర్యాయేణ సదా నరః ॥ ౩౪

❀ న్యాయాన్యాయజితద్రవ్యైరాలయనిర్మాణే ఫలమ్ . ❀

న్యాయేన సజ్జితైర్ద్రవ్యై నిర్మితైః సదనై హరైః ।

ఫలమక్షయమాప్నోతి యజమానో న సంశయః ॥ ౩౫

లన్యాయోపాజితైర్ద్రవ్యైరనురై భుజ్యతే ఫలమ్ ।

❀ జలెన సమతా వీక్షణమ్ . ❀

జలెన సమతాం వీక్ష్య విన్యస్య ప్రకృతిం క్షితౌ । ౩౬

తస్మిన్నాధాయ ఫలకా ప్రథమా శాస్త్రచక్షుషా

సుధయా తాం ద్రఢీకృత్య జానీయాత్సమతాం జలైః ॥ ౩౭

❀ ఉపవీతాదికల్పనమ్ . ❀

కృత్వోపవీతముపరి న్యాదధిష్ఠానముత్తమమ్ ।

వినా వాపుష్పవీతేన న్యాదధిష్ఠానకల్పనమ్ ॥ ౩౮

అథవా కల్పయెత్పుష్పాదుధిష్ఠాన ముపాసహితే ।

సాదం చ ప్రస్తరం చైవ గ్రీవాం చ శిఖరం తథా ॥ ౩౯

కుర్యాద్ద్యధాక్రమం యావత్ప్రప్యరే తలకల్పనైః ।

❀ ద్వితలాద్వాద్వాదశ తలావధి కల్పనీయాన్జాని . ❀

ద్వితలై ధామ్న్యుద్విష్ఠానం చరణం ప్రస్తరం తథా ॥ ౪౦

కూటం చశాలాం సంస్థానం పశ్చరం ప్రస్తరం పునః ।

వెదిం గ్రీవాం చ శిఖరం క్రమేణ పరికల్పయేత్ || ౪౧

త్రితలాదివిమానానా మాద్వాదశతలావధి ।

ఏవం ప్రకల్ప్య శాస్త్రోక్త మితరెష్వపి కల్పయేత్ || ౪౨

❀ అష్టాదశ ధా మ్నో జ్ఞాని . ❀

ఉపానం జగతీం చైవ కుముదం పట్టికాం తథా ।

కణ్ఠం చ పట్టికాంచైవ చరణం చ తలోత్తరమ్ || ౪౩

హంసమాలా కపోతశ్చ ప్రతిశ్చ ప్రతివేదికా ।

కణ్ఠం చ శిఖరం చైవ క్రమేణాష్టాదశాజ్ఞకమ్ || ౪౪

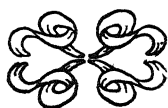
ధామ్నస్థూప్యస్తమథ వా యజమానానురూపతః ।

కురూత్పటాదా నిమాణం కృత్వా పూవం విచక్షణః || ౪౫

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే శిఖరనిమాణం నామ

చతుర్థోఽధ్యాయః .

ప ఇచ్చ మో ౭ ధ్యా యః .

❀ ది క్ష రీ టా . ❀

శ్రీభగవాన్ —

ప్రాచీం పరీక్షయేత్పూర్వం దిశం శాస్త్రోక్తవత్త్వేనా ।

ప్రాచ్యాదిదిగ్విభాగేన ద్వారాదివిధివిషయైః ॥

౧

❀ శ జ్ఞు స్థా ప స మ్ . ❀

హస్తమానాయతం శజ్ఞుం ద్వాదశాంగులమేవ వా ।

క్షీరవృక్షజమజ్ఞుష్ఠం పరిణాహ మృజం శుభమ్ ॥

౨

ప్రాసాదస్థానమధ్యే తు స్థాపయేన్మూలవిద్యయా ।

శజ్ఞోద్విగ్గుణమానేన పరితోమణ్డలం లిఖేత్ ॥

౩

మణ్డలాన్తే లిఖేచ్ఛాయాం శజ్ఞోః పూర్వాపరాష్టాయోః ।

న్యన్య బిద్ధుద్వయం సూత్రం ప్రాక్షృత్యకన్సస్థితం లిఖేత్ ॥

౪

బిద్ధుద్వయాన్తరం గ్రాహ్యం కచ్చపానసపుచ్చగమ్ ।

జాతప్రాకృన్యదికూన్త్రమేవంసూత్రే ౨ సమీక్ష్యతే ॥

౫

సీమాసూత్రమితి భాన్తముత్తరాద్యం పదం లిఖేత్ ।

అష్టదిక్షు యథాన్యాయం సీమాసూత్రం తథా లిఖేత్ ॥

౬

త్రిపిళ్ళసప్తహస్తం వా అధికంవా యథేచ్ఛయా ।

కుయాన్తత్సూత్రవిన్యాసం గ్రామ్యాస్థానసమృద్ధయే ॥

౭

దికూన్త్రం భ్రమణేనైవ చతుర్విశ్రం సయేత్పవః ।

అష్టదిక్షు యథాన్యాయం శజ్ఞుస్థాపనమాచరేత్ ॥

౮

శజ్ఞుసంస్థాపనాకాలే నిమిత్తాని చ లక్షయేత్ ।

క్రియాపాదేప ఇచ్చమోఽధ్యాయః.

౨౯

శుభం చేత్సిద్ధిమాప్నోతి అశుభే శాంతిమాచరేత్ ||

౯

❀ ప్రాసాదసంస్థాననిదేశః. ❀

చతురశ్రం సువృత్తం చ చతురశ్రాయతం తు వా |

వృత్తాయతం వా కువీత ప్రాసాదం తు చతువిధమ్ || ౧

స్థిత్యాననాని యానాని చతురశ్రే చ వృత్తకే |

వృత్తాయతే సువృత్తే వా చతురశ్రాయతేఽపి వా || ౧౧

శయనం తత్ర కువీత విశ్వరూపం తద్భవ చ |

లోకాక్రాంతం సురేశేశం తత్ర కుర్యాద్విచక్షణః || ౧౨

ఏవం బిమ్బానుసారేణ ప్రాసాదం కారయేద్బుధః |

❀ విష్ణ్వలయస్య అయుగ్మహస్తైః మానమ్. ❀

ఆరభ్య చైకహస్తాది దశహస్తాంతమేవ హి || ౧౩

అయుగ్మేనైవ హస్తైః కుర్యాదాయతనం హరేః |

యుగ్మం వా మోక్షకామస్య అయుగ్మం భుక్తికాంక్షిణః || ౧౪

❀ అన్యేషాం కామనానుసారేణ మానమ్. ❀

ఆ ద్వాదశతలాంతం వై యథా విత్తానుసారతః |

మానయిత్వా విధానేన విమానం తత్ర కారయేత్ || ౧౫

కృత్వైవం వాస్తుశాస్త్రజ్ఞో హ్యరభేత్ప్రథమేష్టకామ్ |

❀ ఇష్టకాభేదాః. ❀

ఇష్టకాస్త్రీవిధాః ప్రోక్తా శ్శిలాకాష్టజమ్మణ్మయాః ||

౧౬

❀ విమానానురోధన ప్రథమెష్టకాభేదః . ❀

తైలజెషు విమానెషు శిలా స్యాత్ప్రథమెష్టకా ।

కాష్ఠేన ధామనిమాణే తేనైవ ప్రథమెష్టకా ॥ ౧౬

సుపక్షేష్టకయా కుయాద్విమానం తిష్ఠకామయే ।

ఆమెష్టకచితే ధిష్ణ్యే తదైవ ప్రథమెష్టకా । ౧౮

తైలెష్టకాభ్యాం రచితే శిలాస్యాత్ప్రథమెష్టకా ।

ఇష్టకా కాష్ఠాయుక్తే తు ఇష్టకా ప్రథమెష్టకా ॥ ౧౯

❀ శిలాయాః పుల్లిశ్లాదిభేదః తద్వినియోగశ్చ ❀

శిలాసజ్జీవాణి దేశే సాధివాసపురస్సరమ్ ।

సజ్జ్యహ్య తు శిలాం తత్ర పుల్లిశ్లాది పరీక్షయేత్ ॥ ౨౦

ఉపాసదాదిస్తూ ప్యస్తం పుల్లిశ్లాదిలయా భవేత్ ।

ప్రీతిశ్లాదిలయా చైవ కారయత్ప్రథమాం శిలామ్ ॥ ౨౧

సపుంసకేన శిలయా కుయాన్మూర్ఖిణి శిలాం తథా ।

❀ సదోషప్రతిమాయా గ్రహణే హానిః . ❀

ప్రతిమా దారువద్ధాహ్య నిదోకమా గుణవత్తరా ॥ ౨౨

౧ అయథా విహితైర్లిక్తైర్లోభాదజ్ఞానతోఽపివా ।

కతుః కారయితునాశో రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య నిశ్చితః । ౨౩

❀ మృణ్మయేష్టకా విధిః . ❀

ఇదానీం సమ్ప్రీత్యామి మృణ్మయే తిష్ఠకావిధిమ్ ।

రథకారేణ నిదిశ్ఘ్నం దేశమాసాద్య దేశికః ॥ ౨౪

తత్రాపి జ్వలితే వహ్నా సహిషా జహుయాచ్ఛతమ్ ।
 అప్టో చ మూలమన్త్రైణ నృసూక్తేన చరుం పునః ॥ ౨౫
 మూలమన్త్రైణ సమిథో యాజ్ఞికౌ జహుయాత్తథా ।
 కురూచ్ఛ చరుణా భూయో విష్ణుపారిషదాహుతీః ॥ ౨౬
 తైత్రపాలస్య భూతానాం వాస్తునాధస్య చ స్యయమ్ ।
 దేవతానామృషీణాం చ తథాదేవగణస్య చ ॥ ౨౭
 యథాలిక్తేన మన్త్రైణ స్వాహాన్తేన విచక్షణః ।
 భూరాదిభివ్యాహృతిభిహుత్యా పుణాసుతిం చరుమ్ ॥ ౨౮
 చతుర్దిక్షు చ పూర్వాద్యం చరుణా బలికర్మ చ ।
 కురూదనైన మన్త్రైణ నమోన్తేన యథాక్రమమ్ ॥ ౨౯
 విష్ణుపారిషదేభ్యశ్చ సర్వభూతేభ్య ఏవ చ ।
 వాస్తునాథాయ చ తథా తైత్రపాలాయ చోపరి ॥ 30
 కృత్వాగ్నిముత్స్పృశేదే వమగ్రే హోమాదికే కృతే ।

❀ ఇష్టకానిమూర్తయః ❀

కులాలః ప్రాజ్ఞుభిః కురూత్తత్ర భూమృత్తికైష్టకామ్ ॥ 30

❀ ఇష్టకానాం పుల్లిక్షాది స్వరూపమ్ తద్వినియోగశ్చ ❀

పుల్లిక్షాదివిభాగేన తద్విభాగా విధీయతే ।
 రేఖా ఋజురయుగ్మా వా యత్ర పౌంస్తీ తదిష్టకా ॥ 31
 తిరశ్చీ వాధ వా యుగ్మా రేఖా స్త్రీణీ తదిష్టకా ।
 ౧ నపుంసకశ్చ నిరేఖా రేఖా వాగ్రేఽథ కణాయోః ॥ 33
 న పుల్లిక్షైష్టకా తావత్ గర్భాధానై ధీయతే ।

౧ నపుంసకస్యాన్నికృతే.

స్త్రీలిజ్జేష్టకయా కుయాద్దభాధానాదిపీకామ్ || 38
పుల్లిజ్జేష్టకయా కుయాత్సాదం తద్విచక్షణః ।

❀ ఇష్టకాయామకూమానమ్ . ❀

చతుర్వింశాబ్జలాయామా శ్రేష్ఠా స్యాన్మధ్యమా పునః || 39
అష్టాదశాబ్జలాయామా కనిష్ఠా షోడశాబ్జలా ।
అధాయామం తు విస్తారం తదధః ఘనమివ్యతే || 39
ఆయామనమవిస్తారా స్యాదాచ్ఛాదనికేష్టకా ।
ఏవమాదీష్టకమానం కుయాద్భూమివశాద్భుధః || 39

❀ ఇష్టకాయామానాస్తరమ్ . ❀

మహామానమిదం విద్యాదల్పమానముదీయతే ।
ప్రాసాదపాదవిస్తారతుల్యో విస్తార ఇవ్యతే || 39
విస్తారద్విగుణాయానూః కల్పయేదిష్టకా బుధః ।
ఏవం శిలానాం దారూణాం మానం దారుశిలామయే || 39

❀ ఇష్టకాగుణాః . ❀

సుపక్వా సుస్వరా పక్వబిమ్బాభా సుదృఢా సమా ।
ఏకవణాః ప్రశస్తా స్యాదిష్టకా ప్రథమా హితా || 40

❀ వజ్రసీయేష్టకా . ❀

కాలమణ్డలసంయుక్తాం చిన్నాంభిన్నామథాన్యజుమ్ ।
స్ఫుటితాం వజ్రయేద్భ్రహ్మ ప్రాసాదారమ్భణేష్టకామ్ || 40

❀ దేవాలయే మానుషాలయే చ ప్రథమేష్టకానాం సజ్ఞా ❀

చతస్రః ప్రథమాః కుయాదిష్టకా దేవతాలయే ।

అనాసే పఞ్చ మత్యానాం కల్పయేత్ప్రథమేష్టకాః ॥ ౪౨

పక్షేష్టకచితే ధామ్ని పక్వా స్యాత్ప్రథమేష్టకా ।

౧ ఆద్యేష్టక చితేఽగారే ప్రథమా నాన్యథా భవేత్ ॥ ౪౩

❀ ఇష్టకాధివాసార్థమఙ్కురాపణే కలశన్యాసాదిః . ❀

అఙ్కురాపణయేత్పూర్వమధివాససకమణి ।

దిశాం చతస్యశాం ధామ్నః పూర్వావాయాం దిశి చ క్వచిత్ ॥ ౪౪

ప్రపాం దభాన్రజం కుర్యాత్ షోడశస్తమ్భసంయుతమ్ ।

సస్తతాలాయతాం తత్ర వేదిం హస్తసమున్నతమ్ ॥ ౪౫

మధ్యే కృత్వా తతః పీఠం శాలిభారై స్త్రిభిః కృతమ్ ॥

వృత్తం వా చతురశ్రం వా కుర్యాచ్ఛేష్టం చతుర్ముఖ ॥ ౪౬

ద్వాభ్యాం మధ్యమమేకేన జఘన్యం పరికల్పితమ్ ।

సూత్రాదివేష్టితం కుమ్భం ధాన్యపీఠ నిధాపయేత్ ॥ ౪౭

పరితః కలశాన్యస్తా చాష్టదిక్షు వినిక్షిపేత్ ।

కుమ్భస్యాత్తరతస్తస్య ౨ వారిపూర్ణాన్య దేశికః ॥ ౪౮

తావత్ప్రమాణం కువీత ధాన్యపీఠం తథావిధమ్ ।

తదధాం తఙ్మలయుతం తదధాం తిలసంయుతమ్ ॥ ౪౯

ఆస్తీణాదభాసంబాధం నవవస్త్రపరిష్కృతమ్ ।

౩ తదిష్టకాధివాసార్థం కృత్యైవం దేశికోత్తమః ॥ ౫౦

స్నాపయేదిష్ట కాః పూర్వం స్థాపయేత్కలశాన్నవ ।

వ్రిహిపీఠ సునిహితే మధ్యే చైవాష్టదిక్షు చ ॥ ౫౧

మధ్యమే కలశేనపిః ప్రాచ్యే క్షీరం వినిక్షిపేత్ ।

ఆగ్నేయే దధి యమ్యే తు గుడం వైరృతదిశ్యపి ॥ ౫౨

౧ ఆయామే చెష్టకచితే. ౨ పరిపూర్ణాన్య. ౩ తత్రైష్టకాధివాసార్థం.

పశ్చుగవ్యం ఫలరసం వారుణే మాతరిశ్వని ।
గన్ధవారి తథా సామ్యే లాహతోయం శివే మధు ॥ ౫౩
విన్యస్య సవవస్త్రేణ వేష్టయిత్వా సమచయేత్ ।

❖ ఇష్ట కాన్తు పమ్ . ❖

స్థాపయిత్వేష్టకాః పీఠే స్నాపయేత్కలశైః క్రమాత్ ॥ ౫౪
పయోఘృతేన సామ్నాగ్రే స్నాపయేత్పయసా తతః ।
స్నాపయేదిశుతోయేన మధువాతేతిమస్త్రీతః ॥ ౫౫
ఫలిసీత్యనువాకేన స్నాపయేత్ఫలవారిణా ।
హిరణ్యగర్భమస్త్రేణ స్నాపయేద్గోహవారిణా ॥ ౫౬
దధిక్రాన్తేతియజుషా దధ్నా సంస్నాపయేత్తతః ।
స్నాపయేత్పశ్చుగవ్యేన పశ్చువారుణికేత్య తః ॥ ౫౭
గన్ధద్వారేతి మస్త్రేణ స్నాపయేద్గన్ధవారిణా ।
మధువాతేతిమస్త్రేణ మధుస్నానం సమాచరేత్ ॥ ౫౮
౧ ఘృతసామ్యేతి సామ్నా నైఘృతేన స్నాపయేత్తతః ।
ఏకైకం సవవస్త్రేణ దభయైక్తేన వేష్టయేత్ ॥ ౫౯
పరిగృహ్యేష్టకాన్సవాశ్శయనోపరి నిషీపేత్ ।

❖ అధివాసాధానా మః . ❖

తోరణం ద్వారకుమ్భాంశ్చ ధ్వజాంశ్చ పరిపూరయేత్ ॥ ౬౦
ఏష్టయో మధ్యమే కుమ్భే పరిమాత్మా చతుర్ముఖ ।
అష్టాస్పద్యేషు కుమ్భేషు విష్ణావదీనష్ట పూజయేత్ ॥ ౬౧
నివేదయేన్మహాకుమ్భే పాయసం వా గుడోదనమ్ ।
పూర్వస్యాముత్తరస్యాం వా దిశి కుణ్డా ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౨

౧ ఘృతిస్నాతేతి.

స్థణ్ణై వాగ్నిమాసీయ జహుయా తస్మిదాదిభిః ।
 సమిదాజ్య తిలం పుష్పం పృథగ్జ్ఞోత్తరం శతమ్ ॥ ౬౩
 జహుయాన్మూలమన్త్రేణ సూక్తేన చ చరుం పునః ।
 స్పృశయేదిష్టకాస్సవాన్సమ్పాతాజ్యేన దేశికః ॥ ౬౪
 హేమసూత్రైః ప్రతీసరై ర్మన్త్ర మన్త్రేణ బన్ధయేత్ ।
 విభవానుగృణై వాన్వైః కాపాన్సరజతాదిభిః ॥ ౬౫
 స్వప్నాధిపతిమన్త్రేణ జహుయాత్సపిషా శతమ్ ।

❀ స్వప్న ప రీ టా . ❀

స్వప్నార్థం గురుణా సార్థం యజమానస్తు సంవిశేత్ ॥ ౬౬
 దుస్స్వప్నదశాన జహ్యాన్నిమాణం తస్య సద్మనః ।
 స్వప్నై శుభే తు సదనం ప్రారభేతావిలమ్బితమ్ ॥ ౬౭
 శ్వోభూతే శోభన లగ్నై స్థాపయిత్వైష్టకా గురుః ।
 ప్రావేశయెచ్చ ప్రాసాదమిష్టకాస్తాస్సుపూజితాః ॥ ౬౮

❀ ఇష్ట కా నాం స మ్భార స్థానమ్ . ❀

శ్రీప్రస్య ద్వారదేశస్య దక్షిణ దేశకొత్తమః ।
 పాదమూలాదధస్తాత్తాః క్షిపెత్తూయాది ఘోషయేత్ ॥ ౬౯
 స్వస్తికం వాచయిత్వా తు బ్రాహ్మణాన్ ధనతోషితాన్ ।

❀ దేవమనుష్యాలయయోరిష్టకాన్యాసే విశేషః . ❀

ప్రాదక్షిణ్యేపి చెద్ద్రాదిసోమాంతం దేవ ౨ సద్మని ॥ ౭౦
 మమష్యాణాం తు మధ్యాంతం మూఃమన్త్రేణ దైవతే ।
 నిదధ్యాదిష్టకా ధామ్ని నూనుషాణాం నికేతనై ॥ ౭౧

శ్రీసూక్తేనైష్టకాధానం దేవీనామధిదేవతా ।

ఇష్టకానాం చతుర్ముఖాతిః పంచముఖాతిస్తు మానుషే ॥ ౭౨
యామ్యవారుణయో మూలమగ్రమిద్ధృధనశయోః ।

❖ ఉ పా న ద్వై ష మ్య హా నిః . ❖

ఇష్టకానాం భవే ౧ న్న్యాసే ఉపానద్విషమం భవేత్ ॥ ౭౩

కృతే చెన్మోహతో ౭ జ్ఞానాద్వైషమ్యభయకారణమ్ ।

తస్మాదుపానత్సద్భవీరిష్టకాః స్రగ్ధమం క్షిపేత్ ॥ ౭౪

❖ శ్వ భ్ర పూ రి త జ లా వ త ం ప రీ ట్ ఠా . ❖

ఆదిదైవం సమభ్యర్చ్య శ్వభ్రం తోమేన పూరయేత్ ।

రత్నైర్ధాన్వైశ్చలోహైశ్చ కుసుమైశ్చ పృథగ్విధైః ॥ ౭౫

పూరితే సుభృశం శ్వభ్రే జలావతం పరీక్షయేత్ ।

శుభం ప్రదక్షిణావతం సవ్యావతమథాశుభమ్ ॥ ౭౬

❖ శ్వ భ్ర జ ల శౌ ష థా మ య జ మా నా దీ నా ం హా నిః . ❖

శ్వభ్రే వినిహితం తోయం సద్యశ్శోషం ప్రజేద్యది ॥ ౭౭

ఆరభ్యమపి తద్ధామ న సమాప్తిం సమృచ్ఛతి ।

మ్రుయతే యజమానో వా భవేద్వా రాష్ట్రావిస్లవః ॥ ౭౮

నిమిత్తైవ్యశుభైష్వేవం శుభేషు తు శుభం భవేత్ ।

❖ మ న స్తు ష్టైః కాయ క ర త్వ మ్ . ❖

దేశికస్య మనస్తుష్టిస్సవసమ్పత్కరీ సదా ॥ ౭౯

విపత్కరీ వితుష్టిస్సాన్వద్రథకారస్య ౨ నై తథా ।

❖ దునిమితైషు శాన్తిహేమామాదిః . ❖

దునిమితైషు సర్వేషు శాన్త్యర్థం జహుయాన్గరుః || ౧౦
 బ్రాహ్మణాన్ఘోజయద్దద్యాత్సువణం శక్త్యపేక్షయా |
 ఉత్పలస్యారవిద్వస్య కన్దం గతే వినిక్షిపేత్ || ౧౧
 పుణ్యతీర్థస్య ౧ శాలెయకెచారస్య చ మృత్సయా |
 మూలమన్త్రేణ తద్గతం పూరయెచ్ఛాదయెచ్ఛ తత్ || ౧౨

❖ ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్ || ❖

ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాచ్ఛత ౨ నిష్కాన్వితాం నృపః |
 అన్యేషామపి సర్వేషాం దశనిష్కావరా భవేత్ || ౧౩
 ఆరమ్యజేష్ఠకా ప్యేవం తాస్సంస్థాప్య యథాపురమ్ |
 శాన్త్యర్థం జహుయాద్భ్రహ్మ విమానం కారయే ౩ ద్భుధః ౧౪

❖ దేవాగారనిర్మాణే ఫలమ్ . ❖

దేవాగారం కరోమీతి సజ్కుల్పాదేవ కేవలాత్ |
 సద్యఃకాయగతం పాపం నశ్యేజ్జన్మశతాజితమ్ || ౧౫
 ఆరభ్య మద్దిరం మత్కోన సమాప్యమత్తో యది |
 సమాప్తస్యాపి గౌహస్య ఫలం పూణం సమశ్నుతే || ౧౬
 తస్మాద్విత్తానుసారేణ కురూద్విష్ణ్వాలయం ౪ ప్రభుః |
 యావదిష్టకయా ధామ తావతో ఎత్సరాణా బహూన్ || ౧౭
 కతా ౧ వసతి భూయోఽపి నాకప్యస్మై సుసత్కృతః |

❖ దేవాలయాపకారిణాం దణ్డః . ❖

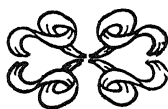
అపహరైఽపి నరకే పచ్యతే సర్వకాలికమ్ || ౧౮

లీలయా లిఖితం భూమా ప్రాసాదం మణ్డపం తథా ।
 మాజయెన్మాథదీప్తోరం సరికం యాత్యసంశయః ॥ ౮౯
 తస్మాన్న చాఽయెద్ధామ కల్పితం కమలానన ।

❀ దేవాలయాథ ముపకునక తాం పరమపదావాప్తిః . ❀

ఉపకువన్తి యే మత్యో మనోవాక్కాయకమభిః । ౯౦
 తెఽపి యాన్తి పదం విష్ణోః పునరావృత్తివజితమ్ ।

ఇది శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్య సంహితాయాం
 క్రియాపాదే ప్రథమెష్టకావిధినామ
 పంచమోఽధ్యాయః .

షష్ఠాః ౭ ధ్యా యః

గ భ క న్యా స వి ధిః .

శ్రీ భ గ వాన్ —

౧ గభకన్యాసవిధిం బ్రహ్మ వక్ష్యామి శ్రూయతామసా ।
 గృహ్ణీయాన్మృత్తి కాం పూవం స్థానేషు దశసు క్రమాత్ ॥ ౧
 తై లే హృదే పుణ్యతీర్థే వల్మికే ౨ కకటాశయే ।
 నద్యాం వృషవిషాణాగౌ దన్తిదన్తై పయోనిధౌ ॥ ౨
 హలే చై తేషు సమ్భూతా ప్రశస్తా మృత్తికా ౩ తతః ।
 కుముదస్యారవిద్వస్య కశేహత్పులమోస్తథా ॥ ౩
 నీలాత్పలస్య పక్షౌతాన్కున్దాసపి సమాహరేత్ ।
 మనశ్శిలా హారీతాలమజ్జనశ్యామసీశకమ్ ॥ ౪
 సారాష్ట్రం రోచనాం చై వ గైరికం పారదం తథా ।
 ఆదాయ ౪ ధాతున్ రత్నాని పద్మిన్తై ధూయన్ ౫ మాక్తికమ్ ॥
 ౬ స్ఫటికం పుష్కకం శఙ్ఖం ఎద్మరాగం తథా పరమ్ ।
 చంద్రీకాన్తం ౭ మహానీలం నవై తాని సమాహరేత్ ॥ ౬
 శాలినీవారకఙ్గాంశ్చ ప్రియఙ్గుతిలమాషకాన్ ।
 ముద్గాంశ్చ యవవేణూంశ్చ గృహ్ణీయాన్నవధాన్యకమ్ ॥ ౭
 హిరణ్యం రజతం తామ్రమాయసం త్రీపు సీశకమ్ ।
 సౌవణ్యం కూమరూపం చ సౌవణ్యం శఙ్ఖచక్రీకమ్ ॥ ౮
 ఏతాన్ సర్వాన్ సమానీయ నిక్షిప్తద్ధభభాజనే ।

౧ గభకన్య సంచిధిమ్. గభకన్యాసవిధం. ౨ కకటాలయే. ౩ భవేత్. ౪ చాదా. ౫ రత్నకం ౬ మాక్తికం స్ఫటికం పుష్కం. ౭ తథా నీలం.

భాజనం భాగ్యరాశౌ తు స్యస్య వస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ ౯
 గడ్డాదిభిస్సమభ్యచ్య విష్ణుగాయత్రీయా తతః ।
 కుండై వా స్థణ్డలై వాగ్నిం సమానీయం సమిధ్య చ ॥ ౧౦
 సపిపా చ సమిద్భిశ్చ విష్ణుదైవత్యయా తయా ।
 అష్టోత్తరశతం హుత్యా సమ్పాతాజ్యం తు సజ్గ్రహేత్ ॥ ౧౧
 చరుణా నరసూక్తేన జుహుయాత్ పోడశాహుతీః ।
 ఇంద్రాదిలొకపాలేభ్యా భువనేభ్యస్తథైవ చ ॥ ౧౨
 వవః తేభ్యస్సముద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్యస్తథైవ చ ।
 వసుభ్యశ్చ మరుద్యశ్చ ఋషిభ్యస్తదనస్తరమ్ ॥ ౧౩
 వెదేభ్యస్సవశాస్త్రేభ్యః పురాణేభ్యస్తథైవ చ ।
 పాతాలేభ్యశ్చ దిగ్భ్యశ్చ నాగేభ్యస్తఃసస్తరమ్ ॥ ౧౪
 గణేభ్యస్సవః భూతేభ్యో అనరేద్రేభ్యస్తథైవ చ ।
 గృహేభ్యశ్చైవ సర్వేభ్యస్సాహుస్తం జుహుయాత్ప్రథక్ ॥
 తిలాజ్యమిశ్రచరుణా జుహుయాత్తైభ్య ఏవ చ ।
 సంపాతాజ్యం సమానీయ నిషిచ్ఛేద్దభాభాజనే ॥ ౧౬

❀ నిశాయామేవ గర్భాన్యాసః . ❀

నిశాయామేవ కువీత గర్భాన్య స్యసనం గురుః ।
 సుముహూతే సునక్షత్రసుపక్షకరణై యుతే ॥ ౧౭
 శ్రద్ధభేయాది ౩ ఘోషైశ్చ సహమగ్ధలపాతకైః ।
 ద్విజేంద్రవేదఘోషైశ్చ ఆస్థాట్యైర్విలితైరపి ॥ ౧౮
 ఆదాయ భాజనం పశ్చాద్దైవాగారం పృథగ్గీణమ్ ।
 గత్వా గర్భాగృహం సమ్యగ్భ్రాహ్మణై స్సహ సంవిశేత్ ॥ ౧౯

౧ ద్వారస్య దక్షిణే పార్శ్వే ప్రారభ్యం పాదపార్శ్వతః ।

❖ దేవాదిభేదేన గర్భాన్యాసస్థాననిర్దేశః . ❖

దేవానాం పట్టికాయాం తు గర్భాన్యాసః ప్రశస్యతే ॥ ౨౦

విప్రాణాం పట్టికాధస్తాన్నపాణాం కుముదోపరి ।

వైశ్యానాం ౨ కుముదే చైవ శూద్రాణాం జగతోపరి ॥ ౨౧

❖ నీచోచ్చాదివ్యత్యాసే అనిష్టఫలమ్ . ❖

నీచే దుఃఖం భవేన్నీత్యముచ్చితే ద్రివ్యనాశనమ్ ॥ ౨౨

౩ స్థానభ్రంశకరం ద్వారే భవత్యేవ న సంశయః ।

తస్మాద్యత్నైవ కర్తవ్యం సుగుప్తం భీత్తిమధ్యతః ॥ ౨౩

❖ గర్భాన్యాసమం ఖాషావిధిః . ❖

మజ్జాపాం ముఖ్యలోహేన కృత్వా తాలప్రమాణతః ।

నవగతః సమాయుక్తం విధానేన సమన్వితమ్ ॥ ౨౪

దారుజం తదభావే స్యాద్గతావరణసంయుతమ్ ।

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు పఞ్చగవ్యేన శోధయేత్ ॥ ౨౫

❖ ధ్యానప్రకారః . ❖

ధ్యాయన్భూమణ్డలం సవం సాదిద్విపసముద్రీకమ్ ।

దిగ్గజౌ ౪ త్రమ్భితం శైషఫణ్డ్రీశిఖరస్థితమ్ ॥ ౨౬

మనస్మావేశ్య వసుధాం ద్విహస్తాం శ్యామలాం శుభామ్ ।

ఆకల్పితామృతస్నాతామాదధ్యాద్గర్భా ౫ సంపదమ్ ॥ ౨౭

ఆత్మానం కేశవం ధ్యాత్వా సర్వాభరణ భూషితమ్ ।

౧ దేవస్య, ౨ కుముదాధస్తాత్. ౩ స్థానభ్రంశోఽపచార తు. ౪ త్రమ్భితం
చైషఫణ్డ్రీశిరసి. ౫ సంయుతమ్.

❀ మృద్ధా త్వా దీ నాం న్యా స ఘ్నా స ం . ❀

మృదం గృహీత్వా సాముద్రీం పరికుర్యాత్ప్రదక్షిణమ్ || ౨౮
 పావతీం పూవతో స్యస్యేత్తీర్థజాం దక్షిణే తథా |
 నదీజాం పశ్చిమే భాగే హృదజాముత్తరే తథా || ౨౯
 కులీరమృదమాగ్నేయ్యాం నైరృతే వాల్మీకిం మృదమ్ |
 హలజాం దిశి మారుత్యామైశాన్యాం హస్తీదస్తజామ్ || ౩౦
 వృషభస్య విషాణస్థాం బ్రహ్మస్థానే నివేశయేత్ |
 కన్దమాత్పలమైద్రే స్యాద్యమదిశ్యథ కౌముదమ్ || ౩౧
 నేలొత్పలం పృతీచీనే కాశేరవముదగ్గి |
 బ్రహ్మస్థానే భవేత్పాద్యం తతో ధాతూన్వినిక్షిపేత్ || ౩౨
 పునె మసశ్శిలాం యామ్యే హరితాలం చ వారుణే |
 లిఙ్గానం ధనదాశాయామాగ్నేయ్యాం దిశి సీసకమ్ || ౩౩
 సౌరాష్ట్రం నైరృతే భాగే ౧ వాయవీయే తు రోచనాం |
 ఈశానే గైరికం మధ్యే పారదం బ్రహ్మణః పదే || ౩౪
 వజ్రం పూర్వే భవేద్యామ్యే ౨ నైఋత్యం పశ్చిమే మణిః |
 కాబేరే పుష్యకం భాగే స్ఫటికం జ్వలనై భవేత్ || ౩౫
 నైరృతే మాక్లికం వాయూ చంద్రీకాస్తశిలా తథా |
 మాహేశ్వరే మహానీలం పద్మరాగం తు మధ్యమై || ౩౬
 శాలిబీజం భవేత్పాచ్ఛ్యాం నీవారం దక్షిణే తథా |
 కఙ్గం పృతీచ్ఛ్యాం ధనదే ప్రియఙ్గం ౩ జ్వలనే తథా || ౩౭
 మాఘే నైరృతభాగే స్యాత్తిలౌ ముద్గస్తు మారుతే |

౧ వాయవ్యే రోచనా మతా. ౨ ప్రవాలం యామ్యే నైఋత్యం. ౩ అన
 లే పశ్చిమే దిశి.

ఐశానే ౧ వెణుధాన్యం స్యాద్యవం స్యాద్భ్రహ్మణః పదే || ౩౮
 హిరణ్యం పూర్వాదిగ్భాగై దక్షిణే రజతం భవేత్ |
 పశ్చిమే తామ్రమాధాయ నిక్షిపెదుదగాయనమ్ || ౩౯
 ఆగ్నేయే త్రీపు రాక్షస్యాం కాన్యం మారుతదిశ్యపి |
 సావణం కూమమైశాన్యాం ౨ దరదం హేమనిమిత్తమ్ ||
 చక్రం జామ్బూనదం మధ్యే విన్యసెన్మూలవిద్యయా |

❖ భూ దే వ తా ధ్యా న మ స్త్రీ : . ❖

మహీం దేవీం తతో ధ్యాత్వా మస్త్రీమెతముదీరయేత్ || ౪౦
 సర్వాభూతధర కాంతై పర్వతస్తనమణ్ణితే |
 సముద్రపరిధానీయే దేవి గర్భం సమాశ్రియ || ౪౧

❖ శ్వ భ్ర పూ ర ణ వి ధి : . ❖

ఏవముక్త్యా తతశ్శ్వభ్రం గొమూత్రేణ పరిప్లుతమ్ ||
 ఆచ్ఛాదయేద్విధానేన సుధయా దాఢ్యమాచరేత్ || ౪౩

❖ గు రు ద క్షి ణా . ❖

గురవే దక్షిణాం దద్యాత్పువోక్తద్రవ్యసంఖ్యయా |

❖ గ భ = ర త్నా . ❖

రత్నాం సమస్తతః కుర్యాద్గర్భాన్య ౩ స్థలనం యది || ౪౪
 ప్రియశ్చిత్తం తతః కుర్యాద్దునిమిత్తే చ పూర్వావత్ |

❖ గ భాన్యాసం వినాగ్రామ ప్రిసాదాదికరణే దోషః . ❖

అకృత్వా గర్భాన్యాసం గ్రామం ప్రిసాదమేవ వా || ౪౫

యది కురూత్తయం యాయాదచిరాద్వాస్తు ధామ వా ।
తద్ధామ వాస్తునోహేమాన్న గభమాదా సమాచరేత్ ॥ ౪౬

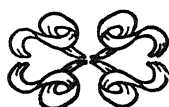
❀ ధా మ్ను : ఆ యా మ ని స్తార వి ధి : . ❀

ధామైకహస్తమపరం శతహస్తం పరం స్మృతమ్ ।
ఏకభూమ్యపరం ధామ పరం ద్వాదశభూమికమ్ ॥ ౪౭
విస్తారాద్విగుణోత్సేధముత్సేధానుగుణం తలమ్ ।
౧ విత్తానురోధం చోచ్చాయః కతవ్యః కమలాసన ॥ ౪౮

❀ ఏ కా ది ద్వా ద శ త లె షు దే వ స్య శ య నా ది వి ధి : . ❀

స్రీష్టుదేవస్య శయనమాదిభూమా విధీయతే ।
ఆసనం శ్రీధరాయుక్తం ద్వితీయే తు తల భవేత్ ॥ ౪౯
౨ స్థానం తథా తృతీయే స్యాచ్ఛతుర్థే యానమిష్యతే ।
పఞ్చమే యోగశయనం షష్టే భోగాసనం భవేత్ ॥ ౫౦
యోగస్థితిస్సప్తమే స్యాదష్టమే తాక్ష్యవాహనమ్ ।
నవమే భాగశయనం ౧ భోగాస్సృ దశమే భవేత్ ॥ ౫౧
స్థితిరేకాదశే భాస్తుం ద్వాదశే విశ్వరూపవాన్ ।

ఇతి శ్రీపాంచురాతే మహాపనిషది పాద్మసంహితాయాం
కీయాపాదే గభాన్యానవిధానం నామ
షష్ఠోఽధ్యాయః .

౧ చిత్తానుకూలం చోత్సేధం. చిత్తానుకూలం చోచ్చాయమ్.

౨ స్నానం. ౧ భోగస్య.

స ప్ర మో ౭ ధ్యా యః .

అధిష్ఠానవిధిః .

శ్రీ భ గ వాన్ —

❖ ఉ ప పీఠం ❖

అధస్తాదుపపీఠం స్యాదధిష్ఠానస్య ధారకమ్ ।

శౌభాగం రక్షణార్థం చ సముచ్చాయార్థమేవ వా ॥ ౧

అధిష్ఠానసమోత్సేధమధం వా స్యాత్త్రిపాదకమ్ ।

పాదాంశం వా త్రిభాగం వా సాధాంశం వా సపాదకమ్ ॥ ౨

ద్విగుణం త్రిగుణం వాపి కతవ్యముపపీఠకమ్ ।

ఉత్సేధం దశధా కృత్వా భాగైస్తే కేన వధనాత్ ॥ ౩

౧ పశ్చిమాంశమధిష్ఠానం ధామ్నా బాహ్యే తు నిగమః ।

దణ్డం వా సాధాదణ్డం వా ద్విదణ్డం వా త్రిదణ్డకమ్ ॥ ౪

అధిష్ఠానం జగత్యా వా సమంతాత్పదబాహ్యకమ్ ।

❖ వె దీ భ ద్రా ది భేదః ❖

వేదీభద్రం పృథీభద్రం సుభద్రం చ త్రిధామతమ్ ॥ ౫

❖ వె ది భ ద్రం ❖

ఉచ్చాయే భానుభాగే తు ద్వ్యంశే సోపానమీరితమ్ ।

పద్మమంశం తదూర్ధ్వార్థం క్షేపణం పాశ్చభాగికమ్ ॥ ౬

గ్రీవమధఃన కమ్పం స్యాద్భాగై కేనామ్బుజం భవేత్ ।

శేషాంశం వాజనం కంప ౨ మస్తాంశ ముపపీఠకమ్ ॥ ౭

౧ పశ్చాంతం తదధిష్ఠానం పన్నాద్భాష్యే. పశ్చాతామధిష్ఠానమ్.

౨ మస్తాంశ.

షడంగం వా విధాతవ్యమూ ౧ ధావో ధస్తాద్భుజాన్వితమ్ |
వేదిభద్రం ద్విధా ప్రోక్తం సవహమ్యోఽఘోయోగ్యకమ్ || ౮

❀ ప్ర తీ భ ద్ర ం ❀

౨ అనీద్యక్చ శివాంశైస్తు భానుభాగాంశకాంశకైః |
౩ త్ర్యంశై కాంశైకభాగే తు ద్వ్యాభ్యామంశేన యోజయేత్ ||
౪ జగతో వాజనాంతం తు తుక్లే తీనవభాగకే |
పాదుకం పఙ్కజం ౫ కమ్పం పీఠముత్తరమమ్బుజమ్ || ౧౦
కపోతపాలికాంతాది ప్రతివాజనముచ్యతే |
ప్రతిభద్రమిదం నామ్నా సర్వాలజ్కారసంయుతమ్ || ౧౧
యుగ్మచాక్షాంశకాంశైస్తు ద్వై కాష్టాంశాంశకాంశకైః |
త్ర్యంశకేనాంశకై ద్వ్యాభ్యామేకే నై వాత్ర యోజయేత్ ||
పాదుకాం పఙ్కజం చై వ మాలిజ్ఞాంతరితం తథా |
ప్రత్యూర్ధ్వే వాజనం కణ్ఠ ౬ ముత్తరాంతం కపోతకమ్ | ౧౩
ఆలిజ్ఞాంతరితం చోర్ధ్వే ప్రతిశ్చైవోర్ధ్వే వాజనమ్ |
ద్వివిధం ప్రతిభద్రం స్యాదేకభాగాదికం తతః || ౧౪

❀ సు భ ద్రి ం ❀

తీనస్తాంశే తదుత్పేధ ద్వ్యాభ్యాం జన్మ తథామ్బుజమ్ |
అధేన కణ్ఠమధేన పద్మం ద్వ్యంశేన వాజనమ్ || ౧౫
౭ అధేనాధేన తథా కమ్పం ౮ కణ్ఠమప్టాజ్ఞమీరితమ్ |
అంశేనోత్తరమధేన పద్మం చోపాసహం త్రిభిః || ౧౬

౧ మూర్ధ్వే ౭ ధస్తాంబుజం వినా. ౨ అశ్వినీద్యక్చివాంశై. ౩ అంశై నైవాంశ
౪ కణ. ౬ ముత్తరాంబు. ౭ అధేనాంబు. ౮ కంప.

భాగాధకమూర్ధ్వకమ్ స్యాదేతన్నామ్నా సుభద్రీకమ్ ।

జన్మద్వ్యంశం త్రియంశేన పద్మమంశేన కన్ధరమ్ ॥ ౧౭

ద్వాభ్యాం వాజనమే ౧ కే నకమ్పమస్తాంశకై గళమ్ ।

అంశేన కమ్పకం ద్వాభ్యాం వాజనం కమ్పమంశకమ్ ॥ ౧౮

సుభద్రాం ద్వివిధం ప్రోక్తం సర్వాలజ్కారసంయుతమ్ ।

సింహేభమకరై వ్యాళై ౨ భూతాద్యై రప్యలంకృతమ్ ॥

ప్రతివక్త్రం యుషాస్యం స్యా ౩ ద్వాలేనారూఢమస్తకమ్ ।

అపిఠానాపిఠే హమ్యై సర్వత్ర పరికల్పయేత్ ॥ ౨౦

అజ్గమజ్గం ప్రతి ప్రాజ్ఞైవృద్ధిహీనం తథాచ్యతే ।

౪ తద్ధామ సూకరం నామ యుక్తాయాదుపవీతకే ॥ ౨౧

❀ ఉ ప వీ ర వి ధి శే ష ః ❀

మూర్తాధిష్ఠాన తుజాచ్చ ద్విగుణం వా సమం భవేత్ ।

సాధకం వాధకం త్రిభాగం చ కుర్యాదత్రోపవీతకమ్ ॥ ౨౨

సప్రత్యజ్గం సమం చాధకం వాజనం తదిదం భవేత్ ।

ఉపవీతమిదం ప్రోక్తం సమాసాత్కమలాసర ॥ ౨౩

❀ అ ధి స్థా న మ్ ❀

అధిష్ఠానమథో వత్సే దేవాగారస్య సిద్ధయే ।

స్తమ్భాయామం త్రిభాగై కమధిష్ఠానం ప్రమాణతః ॥ ౨౪

స్తమ్భాయామాప్తభాగై కం ప్రభాధిష్ఠానకమ్పకమ్ ।

పదాయామం తలొత్సేధం సమధిష్ఠానకోత్తమమ్ ॥ ౨౫

౧ కైకకంపమస్తాంశకై. ౨ జింకాద్యై. ౩ ధ్యానారూఢం సమస్తకమ్.

౪ తథా మసూకరాణామ్.

విత్తిన్యూనకం వాపి అథవాపి వడజ్జులమ్ ।
 ఏవం తిథా విభజ్యంతే ప్రభాధిష్ఠానకమ్మకమ్ ॥ ౨౬
 తదూర్ధ్వః వాప్తభాగైకం రాగాధిష్ఠానకమ్మకమ్ ।
 ఉపానవగాఢిష్ఠానం ముపాన మిహ పత్యతే ॥ ౨౭

❀ దావదశాక్షాని ❀

ఉపానం జగతీ ౨ పద్మకణ్ఠం కమ్మం చ పట్టికా ।
 ౩ నిద్రికాపద్మకూపేతం స్కన్ధమస్తరితం భవేత్ ॥ ౨౮
 ఇత్యేవం దావదశాక్షాని ౪ అధిష్ఠానాని కల్పయేత్ ।

❀ పాదబంధప్రతీబద్ధే ❀

పాదబద్ధం ప్రతిబద్ధం ద్వివిధం యోనిమూలకమ్ ॥ ౨౯
 పాదానాం బద్ధనత్వాచ్చ పాదబద్ధ నమిష్యతే ।
 ౫ వృతేన ప్రతిబద్ధీయా త్ప్రతిబద్ధనమిష్యతే ॥ ౩౦
 ఛేద్యం తత్పాదబద్ధం స్యాదచ్ఛేద్యం ప్రతిబద్ధనమ్ ।
 తదజ్ఞం పరితశ్చేద్యమధఃచ్ఛేద్యం న కారయేత్ ॥ ౩౧
 అజ్ఞచ్ఛేద్యం శుభం హోక్తం ౬ అధః ఛేద్యం యశస్కరమ్ ।
 హూమస్తత్పాదబద్ధం స్యాత్ప్రతీస్తమ్భం ప్రతికిరీమా ॥ ౩౨
 ప్రతిబద్ధమధిష్ఠానం ఛేద్యమానం న కారయేత్ ।
 యది కుయాః ల్లభేద్దోషానేకవృద్ధికులక్షయమ్ । ౩౩
 ప్రాకారగోపురద్వారం స్యాదధిష్ఠానఛేదనమ్ ।
 ఏవం మాగఃవిధం శస్త్రం కారయే ౭ దావస్తశాస్త్రతః ॥ ౩౪

౧ ముచ్చాయ. ౨ పవీః. ౩ నిమ్మకం. ౪ అధిష్ఠానాది కల్పయేత్.
 ౫ ప్సతే సత్ప్రతి బద్ధిత్వా త్పాదబద్ధమితీష్యతే. ౬ మధ్య. ౭ చాస్త్రమాగఃతః.

❀ ఉ పా న వి స్తారః ❀

౧ ఉపాన విస్తృతం తచ్చ ఉతుదక్షణం త్రిదణ్డకమ్ ।
 ద్విదణ్డం చైకదణ్డం చ ౨ సాధాధ్యక్షం పాదబాహ్యతః ॥ ౩౫
 ఏవం పంచ ౩ విధాకారముపానం హేలూమ నిగమమ్ ।
 దణ్డం చైవ ౪ ద్విదణ్డం చ ౫ అధ్యక్షం చ త్రిపాదకమ్ ॥
 తచ్చాధ్యక్షం దణ్డమానం వా హేలూమాయాం ౬ చైవ మానతః
 ప్రకృతేరుపరిసం యద్ధోమాయామం చ మానతః ॥ ౩౬
 విమానాధార ౭ హేలూమాయాం బహుల స్తమ్భముచ్ఛ్రియమ్
 తావన్నానావగాఢం చ యోజయేత్తత్ర పద్మజ ॥ ౩౭
 జన్మభూమ్యాస్త్యధిష్ఠానం తత్రాచా కారయేమ్బుధః ।
 దేవానాం చాప్యధిష్ఠానం చత్వారింశత్తు తద్భవేత్ ॥ ౩౮
 అధిష్ఠానం తు కతేవ్యం వస్తుభిశ్చ శిలాదిభిః ।

❀ ప ద్మ బ ధ్ధా ద్య ధి స్థా న మ్ ❀

పద్మబద్ధాద్యధిష్ఠానం వక్ష్యేఽలంకార పూర్వకమ్ ॥
 ౧ తత్పద్మపత్రచిత్రైర్వా సభాధిష్ఠానకోత్తమమ్ ।
 విత్తస్త్రిన్యానకం వాపి హీనం వాపి పడల్గులమ్ ॥ ౪౦
 ఏవం త్రిధా విభజ్య నై సభాధిష్ఠాన కమ్పకమ్ ।
 తదూర్ధ్వ చాష్టభాగైక ప్రభాధిష్ఠాన కమ్పకమ్ ॥ ౪౧
 సవాధిష్ఠానముచ్ఛ్రియ మధిష్ఠానాది కల్పయేత్ ।
 ౨ పాదస్యాధ్యక్ష ముఖోత్సేధ మధిష్ఠానం తు షోడశ ॥ ౪౨
 ఉపానస్యాధ్యక్షముత్సేధం పద్మాచ్చ చతుర్వికశరమ్ ।

౧ ఉపానపానం తత్ప్రకృతిః. ౨ సాధ్యధ్యక్షం. ౩ విధం తారముపానం హోమవిష్కరియా. ౪ ద్విదణ్డాధ్యక్షం. ౫ అధ్యక్షం. ౬ బహులం స్మృతమ్. ౭ మానాయమ్. ౮ తత్పద్మపత్రా ఆధిష్ఠానాని కల్పయేత్. ౯ పాదస్యాధ్యక్షమధిష్ఠానం విభజ్యాశ్చ.

౧ ఆధారం పట్టికస్యాంశం శేషం పద్మకముచ్చయమ్ ౪౪
 ద్వ్యధాంశం మధ్యకుమ్భం ౨ స్యాదేకాధాం చోధ్వో
 పద్మకమ్ ।

స్కంధాంతరం ద్విభాగై తు ప్రథమాద్వ్యంశభిన్నకమ్ ॥ ౪౫

ప్రతివాజనమేకాంశం పద్మబంధమితి స్మృతం ।

యస్యాధిష్ఠానముత్సేధం పఞ్చదశవిభాగికమ్ ॥ ౪౬

ప్రథమశ్చైకభాగస్తు పఞ్చాంశం జగతీభవేత్ ।

౩ కుముదం తచ్చతుథాంశం స్కంధం తద్వ్యంశమంశకమ్ ॥

౪ ద్వ్యంశం చ ప్రతిరుత్సేధం వా జనం చైకభాగికమ్ ।

ప్రతిబంధమిదం నామ్నా కీర్తితం కమలౌద్భవ ॥ ౪౭

యస్యాధిష్ఠానముత్సేధం త్రయోవింశతిభాగికమ్ ॥

ద్వ్యధాం తదుపధానోచ్చం పఞ్చాధాం జగతీ భవేత్ ॥ ౪౮

పఞ్చాంశం కుముదౌత్సేధం ఏకాంశోపరిపట్టికా ।

త్ర్యంశకం గ్రీవముత్సేధం కమ్పం ౫ నిద్రా ద్వియంశకమ్ ॥

కపోతసదనం నామ్నా సదనేషు సుపూజితమ్ ।

ఉపోపానం తు భాగై జగతీ సప్త భాగికమ్ ॥ ౫౧

౬ వప్రికం తు షడంశం స్యాద్వేత్రిం పాదాధికాంశకమ్ ।

తద్దైవాంతరితోత్సేధం ద్వ్యంశాధాం ప్రతిరుచ్చయః ॥ ౫౨

ప్రతివాజనమేకాంశం భాగై విశతిభియైతమ్ ।

౭ ప్రతీముఖం కారిభూతం నాగవక్త్రసమాయతమ్ ॥ ౫౩

ప్రతిబంధమిదం నామ్నా సవ ౮ భూతేషు యోగ్యకమ్ ।

౧ ఆధరమ్. ౨ స్యాదేకాంశమ్. ౩ కుముదాధాం చతుథాంశమ్.

౪ త్రియంశం ప్రత్యుత్సేధం స్యాత్. ౫ శూద్ర. ౬ పవ్రంతితి. ౭ ప్రముఖం కకరీభూతమ్. ౮ దేవేషు.

ద్విభాగాభ్యాముపాపానం సప్తం శై ౧ జగతీ భవేత్ ॥ ౫౪
 ౨ పడంశైః కుముతోత్సేధం ధారావహం సుశ్చక్రమ్ ।
 అలిజాన్తరితం ద్వాభ్యాం తదధం చాధికం భవేత్ ॥ ౫౫
 తద్వయాధం ప్రతిముఖం సర్వావయవశోభితమ్ ।
 సింహేశ్వ మకరై వ్యాతై వల్లిప త్రైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౫౬
 ౩ ప్రముఖం మకరాస్యం స్యాన్మకరధ్వజసంయుతమ్ ।
 మకరాస్యేభనిష్కాన్తం వ్యాలవిద్యాధరీగణాః ॥ ౫౭
 శైవాంశం వాజనోపేతం కేసరాగ్రసమన్వితమ్ ।
 ఏకవింశతిభాగై కయుక్తం నానాప్రీతికృమమ్ ॥ ౫౮
 ౪ అథోత్సేధ మధిష్ఠానం పంచదశవిభాగికమ్ ।
 జన్మస్యాధావిభాగేన ౫ జగతీశ్చతురంశకమ్ ॥ ౫౯
 ౬ సౌక్ష్మదృవేదిబద్ధేన యుక్తం కుమ్భం త్రియంశకమ్ ।
 పద్మబద్ధేన తస్యోద్ధ్వై త్రిపాదేనోద్ధ్వైపట్టికా ॥ ౬౦
 ౭ తక్షేన పట్టికోత్సేధం ద్వ్యంశాభ్యాం ప్రతిరుచ్ఛ్రియః ।
 అధేన వాజనం కుయా ౮ దధ్ధ పట్టాధాభాగికమ్ ॥ ౬౧
 పద్మబద్ధమిదం నాన్నా దేవానా ౯ మభయం పరమ్ ।
 యదధిష్ఠానమానం హి భవేద్వావింశతి క్రిమాత్ ॥ ౬౨
 అంశేన పట్టికాం కుయాద్ద్వ్యంశేనై వామ్బుజం భవేత్ ।
 ౧౦ తదంశేనోద్ధ్వై పట్టం స్యాద్దడంశై జగతీ భవేత్ ॥ ౬౩
 చతుర్ధం కుముదోత్సేధం తస్యోద్ధ్వై కాంశపట్టికా ।

౧ వింశతిభాగై. ౨ పడంశైః. ౩ ప్రముఖ మకరం వా. ౪ అష్టోత్సేధ-అష్టోత్సేధ. ౫ జగతీం చ రసాంశకమ్. ౬ లక్ష్మించ చెదిబద్ధేన. ౭ తక్షేనాన్తరితోత్సేధమ్. ౮ దగ్గిపట్టాధా. ౯ మహాకమ్ సూర్యణం. ౧౦ అంశేనోద్ధ్వై.

క్రిష్ణస్వాత్త్రిభిరంశేన అధేనోపరిపట్టికా ॥ ౬౪
 అధేనోధావ్యోముజం కుర్యాన్మహాపట్టం త్రియంశకమ్ ।
 అధేనోపరి పద్మం స్యాత్కమ్పమధేన కారయేత్ ॥ ౬౫
 ౧ ప్రతిబద్ధమిదం నామ్నా సవధామసు యోజయేత్ ।
 హోమస్తమ్భం ప్రతిస్తమ్భం ద్వివిధం పాదదైఘికమ్ ॥ ౬౬
 ప్రకృతేస్తు ౨ తలాదూ ధ్వో హోమస్తమ్భం ప్రకల్పయేత్ ।
 ప్రతిస్తమ్భం ప్రతీహాధ్వో ముత్తరాస్త్రః ప్రపాదకమ్ ॥ ౬౭
 ౩ పాదాయామాధామస్తేధం అధిష్ఠాప్రమాణతః ।
 వై శేషికప్రమాణం స్యాద్విశేషోత్పత్తిభాషితమ్ ॥ ౬౮
 అధిష్ఠానాస్తేధమాసం పడప్త సవభిః క్రిమాత్ ।
 రుద్రాంశైస్సూర్యభాగం స్యాద్దశ బద్ధామ్యమాసతః ॥ ౬౯
 ౪ ఏకాంశేనాఙ్కసూత్రం స్యాత్సప్తమాసప్రమాణతః ।
 శేషాంశం పాదదైఘ్యం స్యాద్ద్రీవాం వా సప్తమాసతః ॥ ౭౦
 దేవహమ్యోద్యధిష్ఠానే సభాయాం మట్టపేఽపి వా ।
 ౫ పశ్చివర్గాగ్రహమ్యం స్యాచ్ఛతుర్వర్గాగ్రహమ్యకమ్ ॥
 తతస్తద్ధమ్యమాసం స్యాదధిష్ఠాసప్రమాణతః ।
 దేవాలయే సభాస్థానై ఆధారస్య ప్రమాణతః ॥ ౭౧
 నరావాసే స కతకవ్యం కర్తృభర్తృవినాశనమ్ ।
 పాదబద్ధం ప్రతిబద్ధం ద్వివిధం బద్ధముచ్యతే ॥ ౭౨
 ౬ సతదేవాలయే కృత్యమకృత్యం మనుజాలయే ।
 ఉపాననిష్క్రమం ప్రోక్తం చతుర్దణ్డం త్రిదణ్డకమ్ ॥ ౭౩

౧ సప్రబద్ధ. ౨ భువోధ్వో. ౩ ఆయమాధామం తదుత్పేధమ్.
 ౪ ఏకాంశో న్యూననూయం. ౫ పశ్చివర్గాగ్రహారమ్యం చతుర్వర్గాగ్ర

- ౧ తిదణ్డాధః ద్విదణం చ ద్వ్యధాధః చైకముచ్యతే ।
 ఇత్యేవం హోమనిష్కాంతం దిక్సజ్ఞ్యాపాదబాహ్యతః ॥ ౭౫
 మూలపాదస్తు విస్తారః అగ్రపాదస్తు విస్తృతః ।
 తత్తత్పాదప్రమాణం స్యాత్తత్తద్వైపుల్యమానతః ॥ ౭౬
 యదుపానస్య నిష్కాంతం త్రియంశేన తు భాజయేత్ ।
 త్యక్తేకాంశం బహిస్తత్ర పప్రకాం కారయేద్బుధః ॥ ౭౭
 తద్వత్కుముదపట్టం చ తద్వద్ద్రీవస్య వెశనమ్ ।
 ద్విదణం చ తిదణ్డం చ ౨ పాదోనం సాధాదణ్డకమ్ ॥ ౭౮
 ౩ సపాదాధికదణ్డం చ దణ్డదణ్డాధః బాహులమ్ ।
 ఇత్యేవం బహుధా పోక్తమధిష్ఠానస్య లక్షణమ్ ॥ ౭౯

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాలాపనిషది పాద్మసంహితాయాం
 క్రియాపాదే అధిష్ఠానవిధి నామ
 సప్తమోఽధ్యాయః.

అష్టమోఽధ్యాయః

విమానవిధిః

శ్రీభగవాన్ —

ప్రభదమధునావత్యై విమానానాం సలక్షణమ్ ।

ఆనన్త్యాత్తప్రభదానాం క్షిప్రదేవ ప్రదశ్యతే ॥

౧

విమానాని చ భిద్యంతే తలాధిష్ఠానభేదతః ।

✽ నై జ య స్త క వి మా న మ్ . ✽

గ్రీవా చ మస్తకం చ ద్వే వృత్తం చెద్వేజయస్తకమ్ ॥ ౨

✽ శ్రీ వి శా ల మ్ . ✽

మూలే మూలే యది స్థూలమగ్రేఽగ్రే సూక్ష్మమద్భుతమ్ ।

పురోభాగే మహాఘోణం త్రిదిక్షు స్వల్పనాసికమ్ ॥

౩

౨ స్తూపీచతుష్కం నాసాయాం విమానే చోభయోరపి ।

వృత్తాయతవిమానం ౩ తద్వృథామాభిపూజితమ్ ॥

౪

౪ సకణకూటం ౫ శ్రీభోగం మధ్యే భద్రం తథావిధమ్ ॥

✽ పుష్ప క మ్ . ✽

౬ శ్రీవిశాలమితిప్రోక్తం ౭ వస్వసృం స్వస్తిబద్ధసమ్ ॥

౫

శ్రీకరం చతురశ్రం తు షోడశాశ్రయితం పునః ।

విమానం పుష్పకమిదం విమానేషు సుపూజితమ్ ॥

౬

❖ క స ర మ్ . ❖

భద్రేణ సహితం మధ్యే మస్తకే కణః ౧ కస్తరమ్ ।
 కోష్ఠకం భద్రీనాస్యజం సువృత్తం గలమస్తకమ్ ॥ ౭
 విమానం కేసరమిదం సర్వాలజ్కారశోభితమ్ ।

❖ సు ద శ క్ స మ్ . ❖

ముఖే ముఖే ౨ సమావృత్తం శిరస్తు ద్విత్రినత్రీవత్ ॥ ౮
 సాముఖ్యం కకరీభూతం వృత్తగభఃగృహాన్వితమ్ ।
 ముఖే తస్య మహాఘోణం విమానం చోభయోరపి ॥ ౯
 స్తూపీయుగ్మమయుగ్మం వా నాసికాల్పం త్రిదిక్షు చ ।
 వృత్తాయతం సువృత్తం వా నామ్నైతత్స్యా ౩ త్సు దశకనమ్ ॥

❖ స వ్వి స్తి క ం . ❖

చతురశ్రీమధిష్ఠానం తద్వత్కణ్ఠం చ మస్తకమ్ ।
 చతుష్కూటసమాయుక్తం చతుష్కోష్ఠసమన్వితమ్ ॥ ౧౦
 శిఖరం చ మహదిక్షు మహానాసాభిరన్వితమ్ ।
 తోరణే వేదిభద్రాద్యేనానాచిత్రైర్విచిత్రీతమ్ ॥ ౧౧
 నామ్నైతత్స్వస్తికం పోక్తం విమానేషు సుపూజితమ్ ।

❖ వి పు ల సు స్థ ర మ్ . ❖

తదేవ సాస్థికం నిమ్నమున్నతం కోష్ఠకం యది ॥ ౧౩
 అస్త్యః పస్తరసంయుక్తమే తద్విపులనుద్దరమ్ ।

❖ ప వ క త మ్ . ❖

అంశమంశద్వయం సత్ప్రీపాదాంశం స్వాంఘ్రిభాగికమ్ ॥ ౧౪

భాగద్వయం ౧ విభక్తాజ్ఞీ ప్రస్తరగ్రీవమస్తకమ్ ।

పాదోదయే నవాంశే తు ద్వితలాదివిమానకే ॥ ౧౫

అస్తరప్రస్తరోపేతం కూటశాలాభిరన్వితమ్ ।

నానాలజారసంయుక్తం నానాపాదైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౬

విమానం పవకతం పోక్తం విమానేషు సుపూజితమ్ ।

❀ మ స్త ర మ్ . ❀

తదేవ వతుకలం వేదికస్థరం శిఖరం ఘటమ్ ॥ ౧౭

అష్టకూటం చతుశ్శాలాయుక్తం సస్తాప్తనాసికమ్ ।

కోష్ఠకం నిగమం మధ్యే ద్విత్రి ౨ దక్షిణ సోష్ఠకమ్ ॥ ౧౮

౩ సమగ్రీవశిరోపేతం కూటకోష్ఠ ౪ సమన్వితమ్ ।

నానాధిస్తానసంయుక్తం నానాపాదైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౯

చతురశ్రం సువృత్తం వా నాభిభిరవళిభిర్యుతమ్ ।

నామ్నైత ౫ స్మందరం పోక్తం విమానం కమలాసన ॥ ౨౦

❀ స్వ స్తి బ స్థ మ్ . ❀

తదేవ శిఖరే సాధకకోష్ఠకం తు చతుష్టయమ్ ।

చతురశ్రశిరోయుక్తం చతుష్కూటసమన్వితమ్ ॥ ౨౧

నానాధిస్తానసంయుక్తమనేకతలసంయుతమ్ ।

౬ నాసీభిశ్చ సహ స్త్రైస్తు తదధః పాదమేవ వా ॥ ౨౨

నామ్నైతత్స్వస్తిబస్థం స్యాన్నానావయవశోభితమ్ ।

❀ క ల్యా ణ మ్ . ❀

తదేవ సౌప్తికం కోష్ఠమస్తరప్రస్తరై ర్యుతమ్ ॥ ౨౩

౧ హారాల్పం కన్ధరం నిమ్నం స వాష్పైవాల్పనాసికమ్ ।
నానాలజ్కారసంయుక్తమేతత్కల్యాణమిష్యతే ॥

౨౪

❀ పా ష్పా ల మ్ . ❀

తదేవశిఖరే సాధకోష్ఠకం రహితం తు చేత్ ।
చతునాసీసమాయుక్తమేతత్పాష్పాలమిష్యతే ॥

౨౫

❀ విష్ణు కా శ్రీ స్త మ్ . ❀

తదేవాష్ట్రశ్రీకం వేదిం కణ్ఠం చ శిఖరం ఘటమ్ ।
శిఖరేష్టమహానాసి నామ్నై తద్విష్ణుకాస్తకమ్ ॥

౨౬

❀ సు మ జ్గ ల మ్ . ❀

తదేవకూటశాలానామస్తరచ్రీస్తరై విఽనా ।

తచ్ఛతుభాగమధికమాయతం చతురశ్రీకమ్ ॥

౨౭

౨ ఆయతాశ్రీం తథా వేదిం ౩ కణం చ శిఖరం ఘటమ్ ।

స్తూపీశ్రీయసమాయుక్తమేతన్నామ్నా సుమజ్గలమ్ ॥

౨౮

❀ కా న్తా ర మ్ . ❀

తదేనాయతవృత్తం చెద్వేదికా ర జరరం శిరః ।

సవానయవసంయుక్తమేతత్ కాన్తారమిష్యతే ॥

౨౯

❀ పుష్క ర మ్ . ❀

తారాదధాంశమధికమాయతం చతురశ్రీకమ్ ।

ద్వ్యశ్రీయుక్తం శిరోయుక్తం నెత్రీశాలాముఖాన్వితమ్ ॥ ౩౦

విమానం పుష్కరం పోక్తం సర్వహమ్యైషు పూజితమ్ ।

౧ భారాల్పపంజరై నికమ్నం సవాష్పైవాల్ప. ౨ ఆయతాశ్రీత్యాది సాధకం శ్లోకద్వయం క్వచిన్నాస్తి. ౩ కంఠం. ౪ కన్ధరం. ౫ ద్వాధార.

❀ మ నో హ ర మ్ . ❀

చతురశ్రమధిష్ఠానవృత్తగభఃగృహాన్వితమ్ ॥ ౩౧
సర్వాలజ్కారసంయుక్తమేతన్నామ్నా మనోహరమ్ ।

❀ కా బే ర మ్ . ❀

తదేవ చతురశ్రం స్యాద్గభఃగృహ ౧ మసూకరమ్ ॥ ౩౨
వర్తులం జన్మతస్తూపీ కాంతం జేద్వృత్తహమ్యకమ్ ।
ఆయతాశ్రమధిష్ఠానం షడశ్రం కన్ధరం శీరః ॥ ౩౩
నానాలజ్కారసరయుక్తం నామ్నా కాబేరకాంతమ్ ।

❀ భ ద్ర క్షో ష మ్ . ❀

నానాధిష్ఠానసంయుక్తం నానాపాదేరలజ్కృతమ్ ॥ ౩౪
పాదోపరి ౨ సమాసీనస్వస్తికాబలశోభితమ్ ।
ఆనేకతలసంయుక్తం నానాలజ్కారసంయుతమ్ ॥ ౩౫
నాసీభిభాహుభియుక్తం స్తూపీభిభాహుభియుతమ్ ।
భద్రక్షోషమిదం నామ్నా ఆయతం చతురశ్రకమ్ ॥ ౩౬

❀ వృ త్త కూ ట మ్ . ❀

తదేవ వర్తులం ౩ కణాకూటకణాశీరస్తథా 1
చతుర్నాసీసమాయుక్తం వృత్తకూటమిదం భవేత్ ॥ ౩౭

❀ క్షో ష భ ద్ర మ్ . ❀

తదేవాష్టాంశమాధిక్యమాయతం చతురశ్రకమ్ ।

౧ సమన్వితమ్. ౨ భవేన్నాసీ స్వస్తికాబలసంయుతమ్. ౩ కణాకూటం కణ్డ.

౧ కణకూటం తథా కణ మాయతం వృత్తమస్తకమ్ ॥ ౩౮
కోష్ఠధద్రీమిదం విద్యాత్సవహమ్యేషు పూజితమ్ ।

❀ శ్రీ భో గ మ్ . ❀

తదేవ వతులం వేది ౨ కణం చ శిఖరం ఘటమ్ ॥ ౩౯
శేషం పూవవదుద్ధిష్టం నామ్నా శ్రీభోగమిష్యతే ।

❀ పుష్కరమ్ . ❀

వృత్తే వృత్తాయతే చైవ నాసీభిబహుభియుతమ్ ॥ ౪౦
అనేకతలసంయుక్తం నానాలజ్జ్వరసంయుతమ్ ।
విమానాధారకై యుక్తమేత ౩ త్పుష్కరమిష్యతే ॥ ౪౧

❀ లంబపద్మమ్ . ❀

జలస్థలం విహాయోధ్వో ఆయతం చతురశ్రీకమ్ ।
౪ కణం చ శిఖరం తద్వచ్చతునాసీసమన్వితమ్ ॥ ౪౨
౫ విమానాధారకై యుక్తం బహుస్తూపీసమన్వితమ్ ।
నానాలజ్జ్వరసంయుక్తం లమ్బపద్మరమీరితమ్ ॥ ౪౩

❀ జయావహమ్ . ❀

నానామసూరకస్తమ్భవేదికాజాలతోరణమ్ ।
నానాలజ్జ్వరసంయుక్తం నానాచిత్రైవిచిత్రీతమ్ ॥ ౪౪
సోపవీతమధిస్తూపం ౬ కెవలాంగ మసూకరమ్ ।
స్వస్తికాకారసంయుక్తం నాసికాభిరలజ్జ్వితమ్ ॥ ౪౫
ఆయతం చతురశ్రీం చ అనేకతలసంయుతమ్ ।

నానానాటక సంయుక్తమే తన్నామ్నా జయావహమ్ ॥ ౪౬

❖ వ ద్వి క మ్ . ❖

తదేవాన్వైరలజ్కారై వేదాశ్రీం ిస్థరం శిరః ।
నానామసూరక స్తమ్భపేడికా ద్వైరలజ్కృతమ్ ॥ ౪౭
౧ నామ్నా వద్వికమిత్సుక్తం విష్ణోమద్విరముత్తమమ్ ।

❖ సా భ ద్ర మ్ . ❖

ఆయతాశ్రీం సభాకారం శిరస్సర్వాంతాశ్రీకమ్ ॥ ౪౮
అనేకతలసంయుక్తం స్తూపీత్రీయసమన్వితమ్ ।
స్తూపీచతుష్కయుక్తం వా చతుర్నాసీసమన్వితమ్ ॥ ౪౯
సౌభద్రీకమితిశ్చేయం వర్షాస్థలవివర్జితమ్ ।

❖ క మ ల మ ణ్డ ల మ్ . ❖

చతురశ్రీమధ్విసాసం చతురశ్రీగలం తథా ॥ ౫౦
కుమ్భాకారం గలాదూర్ధ్వ మనకతలసంయుతమ్ ।
విమానమేతద్దేవస్య శ్చేయం ౨ కమలమణ్డలమ్ ॥ ౫౧

❖ ఇ ద్వి భ ద్ర మ్ ❖

మహాపట్టత్రీభాగేన ముఖే భవతి నాసికా ।
శతదృక్పృష్ఠపాశ్చేవ తు ఆశ్రేయం త్రితలచ్ఛదమ్ ॥ ౫౨
ఇద్విభద్రీమిదం నామ్నా భవనేషు సుపూజితమ్ ।

❖ ధ వ ల కా స్త మ్ . ❖

పట్టికామ్బుజ ౩ స్రీగోత్రీవేత్రీపృక్ష్పట్టికాన్వితమ్ ॥ ౫౩

౧ నానాచక్రమిత్సుక్తం వినాకస్థర. ౨ కమలమణ్డలమ్. ౩ హృద్వత్త.

పాగ్జ్ఞానం తు చతుర్భేదం శుకనాసాసమన్వితమ్ ।
చతురశ్రీం చంద్రశాలా ముఖే మహతి నాసికా ॥ ౫౪
ఏకపంచ్చాధఃపంచ్చాధః చతుర్భాగై రధః క్రీమాత్ ।
నామ్నా ధవలికాంతం స్యాత్పద్మాధిష్ఠానసంయుతమ్ ॥ ౫౫

❖ సౌమ్యం . ❖

చతురశ్రాది భూపేతముపయోగోన్మాశ్రీసంయుతమ్ ।
తదూర్ధ్వం సమవృత్తం తు పాగ్జ్ఞానకీర్తనానితమ్ ॥ ౫౬
సౌమ్యం నామ్నా చ ౧ సాధారం శిఖరం కణ్ఠకూటధృక్ ।

❖ లలితభద్రకమ్ . ❖

కణ్ఠకూటం సువృత్తాభం గీర్వాకారం సుమణ్డలమ్ ॥ ౫౭
శిఖరేణ సమాయుక్తం నామ్నా లలితభద్రకమ్ ।

❖ వ్యాసాఖ్యమ్ . ❖

ఆయతాశ్రీమధశ్చంద్రం వ్యాసాఖ్యం శక్తిబద్ధనమ్ ॥ ౫౮

❖ శైలచ్ఛందమ్ . ❖

౨ దీర్ఘం కమలబద్ధం తు వృత్తగీర్వాతథా శిరః ।
పంచ్చకోష్ఠక ౩ పాదాద్యగ్రహపిండిమపిండితమ్ ॥ ౫౯
అపిఠానపిఠాత్తాజం చ ౪ శైలచ్ఛందసమాహ్వయమ్ ।

❖ మధ్యభద్రమ్ . ❖

విశాలం చ శిరాయుక్తమేతదేవజయావహమ్ ॥ ౬౦
నిమ్నశాలోచ్చకూటం తు చతురష్టాశ్రీవృత్తివత్ ।
నాసికాబహుసంయుక్తం మూలమధ్యాగ్రీకూటకమ్ ॥ ౬౧

౧ సంధానం. ౨ దీర్ఘముణ్డలం. ౩ విధ్యుక్తం గృహపిండవిమణ్డలమ్.

వృత్తగభఃగృహం నామ్నా మధ్యే బద్రీమితిస్మృతమ్ ।

❖ శ్రి య శ్చ స్తమ్ . ❖

ఏతన్నామ్నాశ్రియం చన్ధం చతురశ్రాస్తరాలయమ్ ॥ ౬౨

❖ యోగానస్తనమ్ . ❖

ఏతదేవ త్పిరశ్శిం చేచ్ఛాఖాకారం శిరోగలమ్ ।

ముఖాస్తమున్నతముఖం ౧ శేషం తద్యృత్తకణాకమ్ ౬౩

౨ పృష్ఠతశ్చాశ్రి ౩ యుక్తం తత్ శాస్త్రకేశప్రకాష్టకమ్ ॥

సమవృత్తశిరోయుక్తం యోగానస్తనముచ్యతే ।

❖ హంసతారకమ్ . ❖

ఆయతాష్టాష్టశిఖరగీర్వామష్టాష్టనాసికం ॥

౬౪

సౌకయః సౌకుమాయః చ షడష్టశిఖరాన్వితం ।

ఘటాకృతి సమాకారం కణాకూటోల్లసద్గలం ॥

౬౫

షడశ్శిఖరం గీర్వానం నామ్నా తద్ధంసతారకం ।

❖ మాహేంద్రీకమ్ . ❖

ఆయతాగ్రీకృతిశ్శాలా శిరశ్శాలా ముఖే ముఖే ॥

౬౬

ద్విచంద్రీశాలకం పృష్ఠమెతన్నామ్నా మహేంద్రీకమ్ ।

❖ సూయకాస్తమ్ . ❖

చతురశ్రాస్తనంయుక్తం చతురశ్రీమసూకరం ॥

౬౭

సవ త్రియోదశం దీఘం హ్రీస్వాకారం చ మణ్డలం ।

౧ షణ్ణాభం వృత్తకణాకం. ౨ వృత్తం చాశ్రమయుక్తం క్రమకేచ.

శాలా ముఖే ముఖే వృష్టే తత్పాశ్వే వ్యష్టనాసికం || ౬౮
గ్రహపిండం చతువింశన్నాసికాభిరలఙ్కృతం |

నామ్నైతత్సూయకాంతం స్యాద్వ్యతాయతశిరోగలం || ౬౯

❀ మ జ్జ లా స్ప ద మ్ . ❀

సారభ్యం పాశ్వే ౧ పాదాంతం మధ్యమం సోధ్వేపజ్జరం |

మజ్జలాస్పదమిత్యుక్తం నామ్నా శేషం పురాక్షవత్ || ౭౦

❀ ఉ దా ర సా ర మ్ . ❀

దశభాగం చతుర్భాగం వ్యాసవృత్తాంతమాయతం |

చతురశ్రం బహుచ్ఛందం శాలాయాం చ ముఖే ముఖే || ౭౧

మహానాసీద్వయోపేతం ముఖే చ చతురష్టకం |

శిరః పద్మాసనే పథాః పద్మకుండలస్నిభం || ౭౨

వింశతిద్వారికా నాసీని? ద్రావిద్రీసమన్వితం |

ద్విభాగం చ చతుర్భాగం వృథ్యా దీర్ఘా శ్రీమూలకం || ౭౩

ప్రాగ్ముక్తం చతురశ్రం తు శాలాపజ్జరనంయుతం |

శతనాసీనమాయుక్తం ౨ తథా చై వ తు వింశతిః | ౭౪

ప్రాజ్ఞుఖో మధ్యమారభ్య కూటమన్యత్పురోక్షవత్ |

ఉదారసారమెతత్తు దీర్ఘం వృత్తం తు సారవత్ || ౭౫

❀ వి జ య మ్ ❀

అర్థాన్యష్టాశ్రీ సంయుక్త ౩ మధస్తాచ్చతురాయతం |

ఉజ్వలం ప్రజ్వలం భూమి చతురశ్రాష్టమణ్డలం | ౭౬

అర్థారం చ తథా గ్రీవం శిఖరం యుగనాసికం |

విజయం నామ పట్నప్తభాగాధాధాసమన్వితం ॥

౭౭

❖ అ మ లా జ్ఞ మ్ ❖

చతురధం ౧ చతుష్కోష్ఠ వృత్తాష్టశ్రీశిరోగలం ।

అమలాజ్ఞమిదం నామ్నా సవనప్తపదేస్థితం ॥

౭౮

❖ వి మ లా కృ తి ❖

యుక్తం ద్వాదశభిః కోష్ఠేరష్టభిశ్చ పృథ్విష్టకేః ।

౨ అష్టాధ్వో పజ్జరైరప్త నాసికాశ్శిరాన్వితం ॥

౭౯

అనేకతలసంపన్నం నామ్నైతద్విమలాకృతి ।

మహాపీతం తు గభాం స్యాదధారీం చోధ్వోపట్టికా ॥ ౮౦

మణ్డూకై ౩ ధారకాభాసాదాసనై పరికల్ప్య చ ।

కోష్ఠేద్వాదశభియుక్తం సౌప్తికాభిరధాష్టకేః

౮౧

వ్యకైః పజ్జరశాలాభిద్వారాగ్రీశ్శిరై గలం ।

అష్టాధ్వో ౪ పంజరం వింశచ్ఛతైస్తు విమలేదహం ? ॥ ౮౨

సువృత్తం శిఖరగ్రీవం కపోతేనాప్తనాసికం ।

అధాధికే చతుష్కోణే మజ్జలాకారకుట్టిమం ॥

౮౩

ఏతద్ధి-విమలం ధామ త్రిధేయం విమలాకృతి ।

❖ శ్రీ ధ ర మ్ ❖

వింశతియోదశాంకం వా అష్టాంశం ద్వాదశాంశకే ॥ ౮౪

ద్వాత్రింశత్త్రింశతం వాపి గభాం స్యాచ్ఛతురాయతమ్ ।

అధాధికాధికం ద్వ్యజం కళానీకృతనాసికమ్ ॥

౮౫

తథా విన్యస్తనవాంజం శాలాకృతిశిరోన్వితమ్ ।

౧ చతుష్కోటం. ౨ అధాధికం. ౩ దాహికాభిశ్చ. ౪ పజ్జరైః వింశచ్ఛతైః.

శిఖరాష్ట్రం మహానాసి శాలాపంజరసంయుతమ్ ॥ ౮౬

౧ ఏతచ్ఛ్రీధరమిత్యుక్తం శ్రీయం దదతి దేహినామ్ ।

❀ చంద్రకాంతమ్ ❀

ఏతద్వృత్తాయతాకారం కళకరీకృతనాసికమ్ ॥ ౮౭

శేషం పూర్వోక్తవత్సవం చంద్రకాంతమిదం స్మృతమ్ ।

❀ శ్రీప్రతిష్ఠితమ్ ❀

౨ ముఖే ముఖే సభావక్త్రం శిరసస్తద్వివేచితమ్ ॥ ౮౮

సౌముఖ్యం కళకరీభూతం వృత్తగర్భగృహాన్వితమ్ ।

వృత్తాయత విమానామ ముఖే మహతి నాసికా ॥ ౮౯

నాసికాపృష్ఠతశ్చాపి స్తూపీత్రయస్తమన్వితమ్ ।

చతురశ్రీతలచ్ఛదం వృత్తగర్భగృహాన్వితమ్ ॥ ౯౦

సువృత్తం శిఖరాకారం నాసీభిః పఞ్చభియుతమ్ ।

నవాంశం వాష్టసంయుక్తం శ్రీప్రతిష్ఠితముచ్యతే ॥ ౯౧

❀ శుద్ధస్పృశకమ్ ❀

మహానాస్యాం చతనీస్సుస్య శాలాపంజరసంయుతమ్ ।

తచ్ఛ్రుతశ్చార్ధసంయుక్తం వృత్తమూర్ధ్వశిరోధరమ్ ॥ ౯౨

సశ్చితం సశ్చితాజ్ఞం చ సోపానానాం చతుష్టయైః ।

కపోతమాలయాయుక్తం ద్వారేణైవ పతాకయా ॥ ౯౩

అస్తః ప్రస్తరసంయుక్తమున్నతాజ్ఞసమన్వితమ్ ।

ప్రాసాదమధ్యకణాఢ్యైః నీలీకృతవిశాలకైః ॥ ౯౪

శాలాపజ్జరకూటైశ్చ యుక్తం ప్రాసాదమస్తకమ్ ।

౧ ఎకవక్రీకాంతం. ౨ చతురశ్రగృహచ్ఛదం వృత్తగర్భగృహస్తరమ్.

ఇత్యధాం “ముఖే—న్వితమ్” ఇతిష్టోకస్థానై దృశ్యతే.

అధిష్టానాదిభివృద్ధైః రూపాప్రత్యూహమణ్డనైః ॥ ౯౫

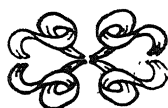
నద్వ్యవతాకృతిం ప్రాప్తైస్సోపానానాం చతుష్టయైః ।

యుక్తం బహుతలౌపేతం శుద్ధస్వస్తికముచ్యతే ॥ ౯౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాతే మహాపనిషది పాద్మసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రాసాదభేదో నామ

అష్టమోఽధ్యాయః.

స వ మో ౭ ధ్యాయః .

ప్రసాదవిధిః .

❀ వె స ర మ్ . ❀

శ్రీ భ గ వాత్ —

నాగరం ద్రామిడం చైవ వేసరం చేతి తత్త్రిధా ।

❀ నా గ రం ❀

ఆ స్తూపీకణః ౧ మారభ్య చతురశ్చిం ప్రకల్పితమ్ ॥ ౧
ధామా యతాశ్చిమథవా నాగరం తదుదాహృతమ్ ।

❀ ద్రా మి డ మ్ ❀

వస్యశ్చిమాయతం ధిష్ణ్యం షడశ్చిమథవాయతమ్ ॥ ౨
ఉక్తం తద్ద్రామిడాహ్వానం వృత్తం వృత్తాయతం పునః ।

❀ వె స ర మ్ ❀

వేసరాఖ్యం తదాఖ్యతమేవం త్రివిధమిష్యతే ॥ ౩

❀ మూ ధే ఽష్ట కా వి ధిః ❀

మూధేష్టకావిధిం బ్రహ్మ శ్రీణు వక్ష్యామి సాంప్రతమ్ ।
భవనస్య పురః పూవణం పూవణవత్కారయేత్ప్రేమామ్ ॥ ౪
తన్మధ్యే వేదికాం కుయాత్సవాల్లజ్జారసంయుతామ్ ।
యస్మయ్యో యాదృశాః పూవణం కల్పితాః పౌధమేష్టకాః । ౫
మూధేష్టకాశ్చ తస్మయ్యశ్చ తస్మాద్దృశాః స్మృతాః ।

❀ స్వ ప నా థ ణం క ల శ ప్ర తి ష్ఠా . ❀

స్నానయేత్పూవణవత్తాశ్చ ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ॥ ౬

౧ ద్వారకుమ్భా భవజా సమ్యక్రీరణాని సమచయేత్ ।
 సంస్థాపయేత్కహకుమ్భం తస్మిన్నావాహ్య పూజయేత్ ॥ ౨
 వేదికాయాశ్చతుర్దిక్షు హోమః పూర్వవదిష్యతే ।
 దిక్ష్యస్తేసు తథా ధామ్న శ్శాన్తిహోమం ౨ ప్రకల్పయేత్ ॥
 పూర్వవచ్ఛేష్టకాసూక్తైర్వేష్టయేత్ ౩ ప్రయతోఽబ్జః ।
 ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య కలశాన్వచ్ఛవింశతీః ॥ ౯
 మణిహేమాదిసంయుక్తా సూత్రప్రస్తాదివేష్టితా ।
 అవయోగైర్దధ్ధపుష్పాద్యైరాచార్యశ్శాస్త్రచక్షుషా ॥ ౧౦

❖ ఆచార్యనియమాః ❖

ఉపాషితశ్శుచిస్సాన్నతో నవవస్త్రాబ్జవీయకః ।
 తత్రైవ దర్భానాస్తీయ శయిత విజితేంద్రియః ॥ ౧౧
 మూర్ధాష్టకానామాధాతా తద్దైవ గురుణా సహ ।
 యజమానేన శుద్ధాత్మా సౌనవాపో జితేంద్రియః ॥ ౧౨
 వస్త్రేత్యత్రైవ దర్భేషు ధ్యాయేత్ పరమపూరుషమ్ ।
 ఏవం రాత్రౌ ప్రకృప్తే త యశోక్తం సర్వమక్షతమ్ ॥ ౧౩

❖ ఇష్టకాన్నపనాధానైః ❖

శ్శోభూతే విమలే శుద్ధే ముహూర్తే గురురాత్మవాత్ ।
 ఉద్ధృత్య కలశా సర్వాన్ స్నాపయేన్మూలవిద్యయా ॥ ౧౪
 మహాకుమ్భస్థతోయే భూయస్తా ౪ స్నాపయేద్గురుః ।
 అభ్యర్చ్య మూలమగ్రేణ నేష్టయేన్నవనసా ॥ ౧౫
 ఆదాయ చేష్టకాస్సర్వాః ఋత్విజస్సమలఙ్కృతాః ।
 ధామ ప్రదక్షిణీకృత్య తూర్వాః ఘోషసమన్వితమ్ ॥ ౧౬

౧ ద్వారకుమ్భవ్యయం. ౨ సమాచారే. ౩ వృథగజ్జః. ౪ స్నాపయేద్వృథః.

ఆరోపయేయస్తాస్సవాః విమానస్యోపరిస్థలే ।

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర ఋత్విగ్నిస్సహితోగురుః ॥ ౧౭

మూర్ధ్ధ్వకానామాధాతా పౌజ్మఖస్సుసమాహితః ।

ధ్యాయన్నారాయణం దేవం హృత్పద్మే ప్రణవం జపేత్ ॥౧౮

ఆదధ్యాదిష్టకా ౧ స్సవాః పూర్వాదిక్రమమాశ్రితః ॥

❖ స్త్రీ శూద్రాదీనామస్త్రీకమాధానమ్ ❖

స్త్రీశూద్రాస్సామలమాశ్చ తూష్ణీమాధానమాచరేత్ ॥ ౧౯

❖ ఇష్టకావిధౌవజ్యః జనాః . ❖

పాపరోగయతాః బ్రహ్మ పతితాః ప్రతిలోమజాః ।

వజయేద్యత్నమాస్థాయ మర్త్యా మూర్ధ్ధ్వకావిధౌ ॥ ౨౦

❖ గురోస్సతాః . ❖

పీణమ్యశీరసా భూమా యజమానో గురుం పునః ।

వస్త్రైశ్చ ధనధాన్యైశ్చ గౌభూమికనకైస్తథా ॥ ౨౧

పశ్చాద్భూషణం దద్యాద్దాసీదాసాంస్తద్ధవచ ॥

వాహనం హస్తితురగం ఛత్రోపాసహమేవచ ॥ ౨౨

తస్మైచ గురువే నవం ప్రయచ్ఛే ౨ దవిశక్కితః ।

❖ రథకారతోషణమ్ ❖

తోషయేద్విశకారాంశ్చ వస్త్రాన్నధనధాన్యకైః ॥ ౨౩

❖ స్తూపీకీలవిధిః . ❖

స్తూపికీలమధునా వక్ష్యామి కమలాసన ।

లోహజం దారుజం వాపి స్తూపికీలమివ్యతే ॥ ౨౪

ఊర్ధ్వభూమ్యుష్ణీతులితం విస్తారాయామసంమితమ్ ।
 స్తూపికాకీలమేతత్ప్రదగ్గిమజ్జుల ౧ సంయుతమ్ ॥ ౨౫
 విమానకణ్ఠతులితమధ్యధం ద్విగుణం తు వా ।

❖ కీలస్యాకారభదాః . ❖

ఏవం చతుర్విధం ప్రోక్తం స్తూపికాకీలముత్తమమ్ ॥ ౨౬
 తద్వృత్తం చతురశ్చిం వా షడ్చశ్చిం వా ప్రికల్పయేత్ ॥

❖ విమానభేదసకీలకసంఖ్యా . ❖

వృత్తాయతే విమానే తు చతురశ్చాయతే పి చ । ౨౭
 యుగ్మం స్యాత్ స్తూపికాకీలమపునభవకాష్ఠినామ్ ।
 ఇతరేషామయుగ్మం స్యాత్ స్తూపికాకీలకల్పనమ్ ॥ ౨౮
 యావద్వింశతియుగ్మం స్యాదయుగ్మేనవింశతిః ।
 చతురశ్చై షడశ్చై చ అష్టాశ్చై సమవృత్తకై ॥ ౨౯
 స్తూపికాకీలమైవం స్యాత్సప్తవకామ సమృద్ధిదమ్ ।

❖ కీలాధివాసే విశేషః . ❖

కృత్తైవం స్తూపికాకీలమధివాసం ప్రికల్పయేత్ ॥ 30
 స్నాపనాదిక్రియాస్సర్వా యావదారోపణక్రియా ।
 మూర్ధ్వకావత్కర్తవ్యా విశేషస్తు విధియతే ॥ 31
 ఆరోపితే తతిః కీలే విమానాగ్రే స్థితస్సధీః ।
 పుణ్యాహం వాచయేద్ధర్తే ౨ సవరత్నం వినిశ్చియేత్ ॥ 3౨
 పూర్వాదిమధ్యమాంతం స్యాత్ ధాతుబీజం సలోహకమ్ ।
 ఊర్ధ్వ గతై తతస్తూపీం ప్రాబ్జుభో మూలవిద్యయా ॥ 33

❖ ఆ చా యా ల జ్ఞా ర ః ❖

ఆచాయస్థాపయేత్ స్తూపీం పఞ్చజ్ఞాకల్పభూషితః ।

హోమోపవీతకటకైః కేయూరై రజ్జులీయకైః ॥ ౩౪

౧ పఞ్చజ్ఞభూషణే రేతై భూషితస్సోత్తరీయకః ।

సుధయా స్తూపికాగతం దృఢీకురూదన స్తరమ్ ॥ ౩౫

❖ స్తూ ప్యా వ క్రీ ధా వె దో ష ః . ❖

స్థాపనీయా ఋజుస్తూపీ వక్రా చేద్వహదోషదా ।

❖ స్తూ ప్యా లో హ భే దే న ఫ ల మ్ ❖

సావణీ రాజతీ తామ్రీ స్తూపీ దారుమయీ తథా ॥ ౩౬

పూర్వపూర్వా బహుఫలా పశ్చిమా ౨ పశ్చిమాల్పదా ।

గురువే దక్షిణా దేయా హేమస్థ్యా చ పూర్వవత్ ॥ ౩౭

శిఖాకుమ్భం సువణం వా రాజతం తామ్రమివ వా ।

పైత్తలం మృణ్మయం వాపి స్థాపయేత్తక్షణే శుభే ॥ ౩౮

❖ ధా మా ను గు ణ్యే న స్తూ ప్యా కా ర ః . ❖

వృత్తే ధామని వృత్తం న్యాదశ్రియై కైశ్రియై క్చ తత్ ।

నానారత్నైశ్చ లోహైశ్చ శిఖాకుమ్భం చ పూరయేత్ ॥ ౩౯

౩ ఘటాగ్రం ముకులాకారం దీపాకారమథాపి వా ।

సురూన్మనోహరం హృద్య మధస్తాత్తస్య పఙ్కుజమ్ ॥ ౪౦

❖ శూ ల భే ద ః ❖

మహానాసోత్తమాశ్లేషు చ క్రిం వా శూలమివ వా ।

స్థాపయేద్లోహజం వాపి దారుజం వా ౪ తథా భవేత్ ॥ ౪౧

❖ విమానతలకల్పనీయదేవతానాం వికల్పః. ❖

తలే తలే విమానానాం దిక్షు దేవాస్ప్రకల్పయేత్ |

ఇంద్రమైద్ర్యాం కుమారం వా దక్షిణస్యాముమాపతిమ్ || ౮౨

దక్షిణామూర్తిమథ వా పృథీచ్యాం నృహరిం హరిమ్ |

శ్రీధరం వా తథోదీచ్యాం బ్రహ్మణం వా ధనాధిపమ్ | ౮౩

అథవా౭౭దివరాహస్సత్ ప్రాచ్యాం నరహరిస్తథా |

తతా ను శ్రీధరా దేవః తతో హయశిరాః స్మృతః | ౮౪

ప్రాచ్యాదిష్వథ వా దిక్షు సరో నారాయణో హరిః |

కృష్ణశ్చత్వారి ఏతే స్యురథవా పురుషః పరః || ౮౫

సత్యో దక్షిణతః పశ్చాదచ్యుతో౭౭నస్త ఉత్తరే |

వాసుదేవాదయో వాస్యుదిక్షు పూర్వాదిషు క్రమాత్ || ౮౬

శ్రీధరం పూర్వాదిగ్భాగే వరాహం దక్షిణే తథా |

౧ నృసింహం పశ్చిమే భాగే అనంతం చోత్తరే తథా || ౮౭

❖ విమానదేవతానాం ధ్రువబేరసమసంస్థానతా ❖

ధ్రువబేరే స్థితే దిక్షు మూర్తయోపి స్థితా స్తథా |

అసీనే తద్వదాసీనాశ్చయానే తూభయం భవేత్ || ౮౮

యానాయాథే ప్రధానే తు యానాయాథా స్థితాశ్చతే |

విశ్వరూపే తు తద్వత్స్యాత్ స్థితా వా స్యుశ్చతుర్భుజాః || ౮౯

ఇద్ధాగ్రిదయశ్చ దిగ్దేవాః ఆసీనా ఏవ తే సదా |

❖ శైలాదివిమాన తదుపాదానాం ఏవ దేవతాః ❖

విమాన శైలజై దిక్షు శైలజా ఏవ దేవతాః ||

౨౦.

తోయాధివాసనం కృత్వా మట్టపే చాఢివాస్య చ ।
ముహూతేఁ స్థాపయేద్దిక్షు వణాఁలెపం సమాచరేత్ ॥ ౫౧
శూలాని స్థాపయేద్దిక్షు విమానేత్విష్ణుకామయే ।
తోయాధివాసనం కృత్వా అధివాస్య న్యసేత్క్రమాత్ ॥ ౫౨

❀ వ ణా లె ప వి ధి : ❀

త్రివస్తుకమయం కృత్వా వణాఁలేపం సమాచరేత్ ।
యో వణోఽయస్య శాస్త్రోక్త సైన్దవాలేపనం భవేత్ ॥ ౫౩
వ్యత్యాసే బ్రాహ్మణాదీనాం వణానాం సజ్కరో భవేత్ ।

❀ భిత్తిభాగే దేవతానాం అధఃచిత్రాది వికల్పః ❀

సవేఁ చ భిత్తిభాగస్థాః పద్మవిష్ణురమాస్థితాః ॥ ౫౪
అధఃచిత్రాః కృతాస్సువేఁ చిత్రాభాసేన వా భవేత్ ।
ఏకనాసాసమాయుక్తై ఏకా దిబ్జూతిఃకరిష్యతే ॥ ౫౫
చతుర్భుజో వా ద్విభుజస్సామ్యవక్త్రః స్మితాననః ।

❀ నా సి కా హీ న వి మా నె ది జ్ఞూ తి క ని షే ధ : ❀

విమానే నాసికాహీనే దిబ్జూతిఃకరిషి నెష్యతే ॥ ౫౬

❀ వి మా న భే దే న ది జ్ఞూ తి క భే ద : ❀

చతురశ్రాయతే వృత్తై ధామ్ని వృత్తాయతే పి చ ।
వీరసేనస్సుషేణశ్చ వీరనాథస్సుభద్రకః ॥ ౫౭
ఆగ్నేయాదివిదిక్ష్యేతే బాహుభిస్సద్మధారిణః ।
విష్ణుపారిషదాః స్థాప్యాః కరాలపదనాన్వితాః ॥ ౫౮
చతురశ్రాయతే ధామ్ని నాసికాద్వయసంయుతే ।

దక్షిణోత్తరతస్తస్య పురుషౌ పూణఃపుష్కరా ॥ ౫౯
 శఙ్ఖచక్రధరా స్థాప్యౌ హస్తౌ యవనికాస్పృశౌ ।
 తలే తలే విమానస్య సురా విద్యాధరాః స్మృతాః ॥ ౬౦
 సృత్యంతో బహుధా వెణువీణాపణవధారిణాః ।
 కల్పసీయాస్తథాన్యే చ కిన్నరగజాతయః ॥ ౬౧
 మమావతారాస్సవత్సరి కల్వ్యస్తశ్చేష్టితాని చ॥

❖ క పో తె షు హం స మా లా ది క ల్ప న మ్ ❖

కపోతేషు కపోతేషు తలేషు చ తలేషు చ ॥ ౬౨
 హంసమాలాం ప్రకల్పేత భూతమాలాం త్వాన చ ।
 అన్యోన్య ముఖమాలాక్య స్థితా గగనయాయినః ॥ ౬౩
 భూతాని నానా సృత్యన్తి వికృతావసభాఙ్గా చ ॥
 ప్రతేరుపరి కణ్ఠస్యావ్యధస్తాత్కౌణభూమిషు ॥ ౬౪
 గరుడాన్కల్పయేత్సింహాన్ సంవిష్టానధవా స్థితాన్ ।

❖ ఉ క్తా నా ము చ్ఛ్చాయ మా శ మ్ ❖

తదున్నతం కణ్ఠమూత్రం పాదమూత్రమధాపి వా ॥ ౬౫
 అద్యధాన్ వా త్రిపాదం వా నాన్యధోచ్ఛాయమివ్యతే ।

❖ అ ధి ష్టా నా ధ స్థా : దే వ తా : ❖

అధస్తాత్తదధిష్ఠానే కల్పయేద్దేవతాః క్రిమాత్ ॥ ౬౬
 అగ్నేయే హస్తీవదనమీశం దక్షిణలోఽధవా ।
 దక్షిణామూర్తిః మృషిభిస్సేవితం వటమాశ్రితమ్ ॥ ౬౭
 విశ్వరూపం ప్రతీచీనే కమలాననముత్తరే ।

౧ విశాన్యాం వసుధాం దేవీం స్థాపయెత్తు విచక్షణః॥ ౬౮
అథవా పూర్వవత్సర్వా దిబ్బాతీః పరికల్పయేత్॥
అథస్తాదుతపీతఽపి పూర్వోక్తా దిక్షు దేవతాః । ౬౯
అథవా తత్కథోపేతా న్నాన్విదుర్భావాన్సృకల్పయేత్॥

❀ సు ధా క ల్ప స ప్ర కా ర ః ❀

పాషాణశకరా ౨ తక్రీసుధయా త్రిఃపక్రీకారయా ॥ ౭౦
పిష్టయా త్రిఫలామ్బాభిస్సక్తద్విస్త్రీశ్చ యగ్నతః ।
ఖదిరాజానజై స్తోయైశ్శల్మల్యైః క్షీరశాఖనః ॥ ౭౧
మిశ్రీ ౩ కృత్యావతు సమ్యక్తోయభావితయా తథా ।
అభిషిచ్య పరికావధం సంమిశ్రీభూతయా పునః ॥ ౭౨
గులపాకరస్సైశ్చ పునః ౪ క్వథితయా భశమ్ ।
ధామ లింపేత్క్రమేణైవ స్థూలాదిత్రివిధాత్మనా ॥ ౭౩
చిరస్థాయి భవేదేవం కల్పితే ౫ మద్విరం తు తత్ ।

❀ ల వ స త్రై వి ధ య మ్ ❀

పాషాణశకరా ౩ తక్రీసుగంధం చూణయేత్పురా ॥ ౭౪
తచ్చూణైః పిష్టమానే తద్విగుణాం వాలుకాం క్షీపేత్ ।
పిష్టం తదేకవారం చేత్ స్థూలం ద్విః పిష్టముచ్యతే ॥ ౭౫
సూక్ష్మం త్రిశ్చేత్పరిజ్ఞేయః స్థూలాద్యా లవనక్రమః ।

౧ కఘ చిత్తోకేషు “విశాన్యాం వసుధాం” ఇతిస్థాన విశాన్యామమ్మికాం దేవీం మహిషే శిరసి స్థితామ్. ఎవం పాతో దృశ్యతే. ౨ నక్ర. ౩ కృత్య ఘటే. ౪ కుట్టిక్రయా. ౫ భవన పత్తి. ౬ నక్రీసుధాన్యం చూణయేత్తతః

❀ పంచవణకల్పనమ్ ❀

పంచవణకస్తతః కుర్యాచ్చౌభితం శాస్త్రచతుషా ॥ 2౬

ఉపాసహదిస్తూప్యస్తం భూషయేత్కనకాదిభిః ।

ముక్తా ౧ మణిహిరణ్యసక్కింజీణీహలకేతుభిః ॥ 27

భూషయేత్సదనం విష్ణోయథావితానుసారతః ।

ఇది శ్రీపాంచరాత్రే మహాపనిషది పాద్య సంహితాయాం

క్రియాసాదే మూఢేష్టకావిధివిమానదేవతాకల్పనంనామ

నవమోఽధ్యాయః .

❖ పరి వార దే వ తా స్థా నా ది క ల్ప స మ్ : ❖

శ్రీ భ గ వాన్ —

పరివారనివేశాథం శోభాథం మద్విరస్య చ ।

రక్షణాథం చ పరితః ప్రికారం పరికల్పయేత్ ॥

౧

❖ అ స్త మ కం డ లా ది ప్రా కార ని రూ పణ మ్ ❖

అస్తమకణ్డలనామానం ప్రికారం ష్రిథమం విదుః ।

అస్తహాకరం ౧ తతో వప్రిం మధ్యాహారమనస్తరమ్ ॥ ౨

అనస్తరం చ మయాదా ౨ మహతీ నామ పశ్చకమ్ ।

పశ్చైతే చతురశ్రస్సుస్సముపేతఖిలారికాః ॥ ౩

పశ్చభైదాశ్చ తన్త్రైషు ౩ చద్వికాభూమిరన్తిమా ॥

ఏకాస్తమ్భవలీ కల్ప్యా ద్వయీ వా కమలాసవ ౪

ఉపానదాదిపశ్చాజ్ఞ మధిష్ఠానం ప్రకల్పయేత్ ।

దణ్డస్తదథం పాదోసం తస్యోత్పేధస్సమీరితః ॥ ౫

అధిష్ఠానే కృతే తస్మిన్స్తమ్భమాలా విధీయతే ।

అస్తరాలం మహీమాహుధామాస్తమకణ్డలాఖ్యయా ॥ ౬

పశ్చహస్తాం చతుహాస్తాం ద్విహస్తాం వా యథేచ్ఛయా ।

అస్తరావరణస్యాస్య పశ్చప్రసాదగుమ్భితః? ॥ ౭

❖ సా లా స్త రా లో చ చ్చ రి య యో మా క స మ్. ❖

౪ విచ్ఛిన్నే చాస్త రేషాం తు సాలానామస్తరాలభూః ॥

౧ మనో. ౨ మహామయా చ పశ్చమమ్. ౩ పశ్చకాభిరతద్వితః

౪ పశ్చకం వెతరేషాంతు.

ఏకద్విత్రిచతుర్హస్తైః క్రిమశో వధిత్తో భవేత్ || ౮

మద్విరస్య మహానాసాసమస్సాలసముచ్చయః |

గ్రీవాగ్రితులితో వా స్యాత్ప్రతిసమ్మిత ఏవ వా || ౯

ఉపవీరసమాయక్తో సాలోదణ్డప్రితుచ్చయః |

చతుః పశ్చ ౧ ద్విదణ్డో వా సాలానాముచ్చయం విదుః || ౧౦

❀ సాలో ప రి గ రు డా ది వి ధా న మ్ . ❀

ఉపవిష్టాచ్చ సాలానాం సింహానా గరుడ ఏవ వా |

కల్పసీయః ప్రియత్నేన ధ్వజయప్తిస్సమస్తతః || ౧౧

❀ అ ధ క మ ణ్డ ప వి ధి : . ❀

వాసీదాగ్రి ప్రికతకవ్య ౨ స్తద్యజ్ఞ శ్చార్ధకమణ్డపః |

చతుర్ధాక ధామని శ్రృతే పాదో వాధకమధాపి వా || ౧౨

త్రిపాద్వా ధామ తుల్యం వా ౩ అధ్యధకం వా యధారుచి |

ద్విగుణం వా చతుర్వక్త్రీయద్వా ౪ హమ్యకప్రమాణతః ||

ఏకహస్తం ద్విహస్తం వా త్రిహస్తం వా సమాయతమ్ |

చతుర్హస్తం పశ్చహస్తం కార్యేపధకమణ్డపమ్ | ౧౪

అస్తరాలం తయోః కాయకం తాలం యద్వా ౫ కరాయతమ్ |

దణ్డమధ్యధకమధ వా ద్విగుణం వా వినాపి వా || ౧౫

❀ హీ నై ధ క మ ణ్డ ప ని గ క మ స్థ ల ని దే క శః . ❀

౬ హీనైధక మణ్డపే ధామ్ని పాశ్వాభ్యాం నిగమః

స్మృతః |

౧ త్రిదణ్డ. ౨ స్తదధక. ౩ సంధ్యధకం. ౪ హస్త. ౫ కరాలయమ్.

౬ హీనైధకమణ్డపే ధామ్ని

అగ్రీతః పృష్ఠతశ్చాపి భవేతాం శాశ్వతవత్మనీ ॥ ౧౬

❖ సో ప వీర స్య ధా మ్నః గో పు ర చ తుష్ట య మ్ . ❖

చత్వారి గోపురాణి స్యుధామ చైత్సవపీఠకమ్ ।

౧ అగ్రే తు మణ్డపస్యాధేః విపులౌ వృత్తమణ్డవః ॥ ౧౭

సముచ్ఛృతం ప్రీతినమమధికం వా యథేచ్ఛయా ।

❖ సృత్తమణ్డపార్థ మణ్డపయోరాయామమానమ్ . ❖

ఏకద్వితిచతుఃషష్ఠహస్తౌ వృత్తార్థమణ్డపౌ ॥ ౧౮

సాస్తరాలం సముద్దిష్టం పాశ్వాభ్యాం ౨ నిగమః స్మృతః!

సోపానపద్మయః కాయాః పాశ్వా యోరుభయోరపి ॥ ౧౯

దేవాలయేషు యగ్మస్సుష్ట షడంజులసముచ్ఛ్రియాః ।

తావద్విస్తారయక్తాశ్చం ౩ ద్వ్యింజుల వోభయం భవేత్ ॥ ౨౦

❖ సోపానపాశ్వా యోహా స్తిరధాన్తాదిన్యాసః . ❖

సోపానపాశ్వా యో ర హా స్తిహ స్తం కుయాత్ స్థవీయసః ।

యద్వా రధాన్తం కువీత ద్వీరదం పాశ్వావాహికమ్ ॥ ౨౧

❖ ద్వారవాతాయనయోభిః త్రిబంధనిషేధః . ❖

ద్వారం వాతాయనం వాపి భిత్రిబంధం న జాతు చిత్ ।

కులక్షయో వినాశశ్చ వ్యాధివా భిత్రిబంధనే ॥ ౨౨

❖ వాతాయనాస్తరాలతాలబంధలాంజులాది నిరూపణమ్ . ❖

యద్వార్థమణ్డపాదర్థం త్రిపాదం పాదమేవ వా ।

౧ అగ్రం తు మండలస్యాధేః . ౨ ధామనిగమః . ౩ ద్వ్యింజుల వోభయం .

శ హా స్తస్య హస్తాన్యుః హస్తీ హస్తం వాధ స్థవీయసః .

తత్తుల్యం వాస్తరాలం తు ౧ అస్తరాలాస్తరం భవేత్ ॥ ౨౩
 విస్తారో హాసయేత్తస్య అస్తరాలస్య పాశ్వర్యోః ।
 హస్తం తాలం తదధః వా హాసయేత్పాశ్వర్యోః ॥
 యుగ్మస్తమ్భ ౨ సమో పేతం తాలబద్ధమథాపి వా ।
 లాజలం వా పృథువీత ఉభయం వా వినా భవేత్ ॥ ౨౪
 చతురశ్రాయతం వా స్యాచ్చతుర్ద్వారం చతుర్దిశమ్ ।
 వాతాయనం వా యుగ్మేతు న కుర్యాద్భిత్తిబద్ధసమ్ ॥ ౨౫
 అస్తరావరణస్యాస్త బహిర్భయతోపి వా ॥

❀ మ ణ్డ పా యా మ వి స్తా రా ❀

ఆయామో మణ్డపస్య స్యాదయుగ్మం తు ప్రమాణతః ॥ ౨౬
 ఆషోడశాస్తం యుగ్మే స్యాదధాయుగ్మే త్రయోదశ ।
 మణ్డపాయామముద్దిష్టం ౩ హస్తైః కమలసమ్భవ ॥ ౨౭
 యద్వా మూలాలయసమమధః మణ్డపసంమితమ్ ।
 తదధః పాదమేవాథ యద్వాలయసమం భవేత్ ॥ ౨౮
 అధ్యధః ద్విగుణం వాథ సపాదం వాలయస్య చ ॥
 మణ్డపాయామముద్దిష్టం విస్తారే కమలాసన ॥ ౩౦
 మూలాలయసమం వాపి తాలహస్తం చ వాధికమ్ ।
 ఉపానాద్యక్లసంయుక్తం సర్వాలజ్కారసంయుతమ్ ॥ ౩౧
 నానానాటకసంయుక్త మస్తస్తమ్భవివజితం ।
 ఉత్సేధం మణ్డపస్యాహరథః మణ్డపసంమితమ్ ॥ ౩౨
 అధికం వా తదుత్సేధం మణ్డపస్య చతుర్ముఖ ।
 యద్వా ప్రిగ్యామ్యసోపానం పాశ్వే తన్నిగమో భవేత్ ॥

కల్పయేచ్ఛిల్పశాస్త్రజ్ఞో భిత్తయః కోణభూమిషు ।

స్థలబద్ధం తదూర్ధ్వే తు లాజ్జలం వా ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౪

❖ కొణేషు గరుడసింహయోన్యాయవికల్పః ❖

కొణేషు గరుడం కురూత్సింహం వా కమలాసన ।

సభాం వా తత్ప్రసవీత యథా విత్తానుసారతః ॥ ౩౫

❖ ప్రాకారస్య చతుర్ధిక్షు గోపుర చతుష్టయబద్ధవికల్పః ❖

ప్రాకారస్య చతుర్ధిక్షు గోపురాశి ప్రకల్పయేత్ ।

ధామాగ్రీప్యష్టయోర్వాక్ స్యాదగ్రీ చైకం ప్రకల్పయేత్ ॥

❖ ద్వి త లా ది ధా మ ని రూ పణ మ్ ❖

తలై ద్వాదశభియుక్తముత్తమం ద్వితలాదిషు ।

మూర్ధ్వేష్టకాం స్తూపికాం చ పూర్వవత్కల్పయేత్కమాత్ ॥

దిజ్ముతకయః పూర్వవత్స్యుః పూర్వవత్సరుడాదికమ్ ।

❖ మణ్డపస్య ఉత్తమాది మాసభేద భిత్తిబద్ధా ❖

ప్రాకారేషు చ సర్వేషు ౧ మణ్డపాన్యస్సమస్తతః ॥ ౩౬

౨ పద్వీంశతిధనుర్మాసం మణ్డపం చోత్తమం విదుః ।

అష్టాదశధనుర్మాసం మణ్డపం మధ్యమం విదుః ॥ ౩౭

అధమం ద్వాదశధనుమణ్డపం సంప్రచక్షతే ।

పూర్వోక్తహస్తస్థ్యం వా కురూదాస్థానమన్వేషమ్ ॥ ౪౦

ఉత్తమం దశభిహస్తైర్మాధ్యమం చాష్టహస్తకం ।

పద్ధస్తమధమం విద్యాత్ శుద్ధిం హస్తత్రయాయతమ్ ॥ ౪౧

దక్షిణోత్తరతః పృష్ఠే భిత్తిం తస్య ప్రకల్పయేత్ .
 స్తమ్భాష్టకయుతం తత్ర సోపానం పరికల్పయేత్ ॥ ౪౨
 దీఘశాలామధఃకుయాన్ ద్యూపాచ్ఛాదనసంయుతామ్ ।
 మణ్డపాః ప్రిఙ్మఖాస్సవేన్ సర్వావరణసంస్థితాః ॥ ౪౩
 ఆస్థానమణ్డపాస్సర్వాన్ ప్రసూయాత్సవతోముఖాన్ ।
 ప్రిసాదారంభవత్సవం భూమి సంశోధనాదికమ్ ॥ ౪౪
 కృత్వా హస్తినఖం చైవ మణ్డపం చైవ కల్పయేత్ ।

❀ మణ్డపగర్భాన్యసప్రకారః ❀

గర్భాన్యాసస్తు కొణే స్యాదగ్నేమణ్డపకర్మాణి ॥ ౪౫
 గొవురే కీయమాణే తు దక్షిణస్యాం దిశి స్తుతః ।

❀ ద్వారస్యకవాటయుగ్మాది విన్యాసః ❀

కవాటయుగ్మం సంస్థాప్య ద్వారే ద్వారే దృఢంయథా ॥ ౪౬
 లోహజం దారుజం వాపి విచిత్రం తురగాదిభిః ।
 ఉత్తరాజ్ఞం శిలాదారు వా హరేచ్ఛిల్పిస్తహ ॥ ౪౭
 రథకృత్తక్షుయిత్యా తు సర్వేణ త్సాలయేద్ద్యుతః ।
 పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౪౮
 రథకృచ్ఛిల్పిభిస్సాధం ద్వారస్యోపరి నిక్షిపేత్ ।
 శాఖాచతుష్కం కువీత తద్దైవశిలయాపి వా ॥ ౪౯
 శాఖాకవాటా ప్రత్యాల్య పశ్యోపనిషదా జల్తేః ॥
 నవవస్త్రేణ సంవేష్ట్య ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ॥ ౫౦
 మహాకుమ్భాచారం కుర్యాత్సూర్యవచ్చాస్త్రచోదితమ్ ।
 కృత్వా ప్రభాతే విమలే ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౫౧

౧ “ ఉత్తరాజ్ఞమ్—స్యోపరినిక్షిపేత్ ” ఇత్యంతం క్వచిన్న.

ఖాతే లోహాది విన్యస్య ౧ కారయేచ్ఛిల్పినా సహ ।
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా చ పశ్చిగవైవిలేపయేత్ ॥ ౫౨
 మహాకుమ్భజలైః ౨ దేహాన్ స్యనేత్కుచేన తత్క్షణాత్ ।

❖ క వా టో పరి కల్ప నీ య దే న తాః . ❖

అధశ్చన్ది దక్షిణతో వాగ్దేవీముపరి శ్చియమ్ ॥ ౫౩
 రతిముత్తరతశ్చాఖానేవం చతస్త్వషు క్రియాత్ ।
 కవాటే దక్షిణే స్థాపో విశ్వధృగ్భూతనాయకః ॥ ౫౪
 కవాటే చోత్తరే స్థాపో విశ్వవక్త్రః ప్రతాపవాన్ ।
 అవతారాంశ్చ తత్ర స్థా పోక్షయేత్స్వస్య విద్యయా ॥ ౫౫
 వేదశాస్త్రపురాణాని వేత్తేషు నివసన్తి చ ।
 నారాచేషు త్రియస్త్రింశద్దేవాః కీలేషు చక్షుయః ॥ ౫౬
 కవాటపట్టికాయాం చ భూతనాథః ప్రతిస్థితః ।
 కవాటకస్తపట్టే స్యాత్ సంస్థాపో విశ్వ ౩ బావనః ॥ ౫౭
 ఏవం కుమ్భజలే ధ్యాత్వా విన్యసేత్సర్వదేవతాః ।
 ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్ నిష్కసంఖ్యే తు పూర్వవత్ ॥ ౫౮

❖ క వా ట స్య సా వ ణ తా వి ది క ల్పః . ❖

సావణో రాజలిస్తామ్రః కవాటా దారుజస్మృతః ।
 పూర్వః పూర్వః ఫలాయ స్యాత్ భూయసే కల్పతే స్మణామ్ ॥
 కవాటం దారుజం స్వచ్ఛేః రజ్జయన్ప్యతే సురైః ।

❖ స్తంభ పోతి కాది విధానమ్ . ❖

స్తంభాన్ పాదశిలానేవ రత్నన్యాసాది పూర్వవత్ ॥ ౬౦

న స్థాప్య బ్రహ్మణస్థానే తేషాముపరి పోతికాః ।
 కల్ప్యస్తా ౧ సూత్తరారోపా? వాజనాదినమన్వితాః ॥ ౬౦
 తులామారోపయేత్పశ్చాత్ బద్ధయేచ్ఛేష్టకాదిభిః ।
 ౨ తలబద్ధం తతః కురూత్ బ్రహ్మ విత్తానుసారతః ॥ ౬౧
 యూపచ్ఛాదనకం వాపి కురూచ్ఛాస్త్రానుసారతః ।

❖ ది గ్భే దే న చ జ్ఞా ది ద్వా ర పా ల ని రూ ప ణ మ్ . ❖

చణ్డప్రచిచ్ఛౌ కర్తవ్యో ద్వారే గర్భగృహస్య తు ॥ ౬౩
 దక్షిణోత్తరపాశ్వేశ్చా మునివేషో సహస్త్రియా ।
 దంష్ట్రాకరాలవదనో భీమా వా దణ్డ ధారిణౌ ॥ ౬౪
 కాంతావియుక్తౌ వికటా కరణ్డి ౩ మకుటోజ్వలా ।
 అధఃపద్మపకద్వారే శ్శఙ్ఖచక్రోత్తమాక్షినా ॥ ౬౫
 అస్తమఃకణ్డలసంజ్ఞస్య సాలస్య ద్వారపాశ్వయోః ।
 జయశ్చ విజయ ర త్రైవ కర్తవ్యో తస్య గోపురే ॥ ౬౬
 ఏవమేవేష్య తైశ్చేషాం చతుర్దిక్షు చ గోపురమ్ ।
 అస్తహారస్య పూర్వస్యాం ద్వారి పద్మగదాధరా ॥ ౬౭
 ఖడ్గశృంగధరా ద్వారి దక్షిణస్యాం ప్రకల్పయేత్ ।
 ప్రతిచ్ఛ్యాం వజ్రముసలధారిణౌ దిశి కల్పయేత్ ॥ ౬౮
 పాశాఙ్కుశధరా బ్రహ్మన్నుత్తరస్యాం దిశి ఫితౌ ।
 మథ్యాస్తహారసాలస్య ప్రాచ్ఛ్యాదిషు యథాక్రమమ్ ॥ ౬౯
 దిక్షు ధాత్మవిధా తారౌ తతో భద్రీసుభద్రీకౌ ।
 కృతాంతాసురవిధ్వంసౌ కుబేరాక్షకుబేరకౌ ॥ ౭౦

౧ సూత్రరారోపా. ౨ స్థలబద్ధమధః. ౩ మకుటాజ్వలా.

- పాశ్చాత్యునిషు తథా దిక్షు మయాదా సాలగోపుకా ।
 దుజ్జయపిబతా కాయా విశ్వభావసపుష్కరౌ ॥ ౭౧
- సమ్భవప్రభవౌ స్యాతాం సుశోభనసుభద్రకౌ ।
 జఘన్యావరణద్వారే పాశ్చాత్యదౌ కుముదాదయః ॥ ౭౨
- కుముదగి కుముదాక్షశ్చ పుణ్డరీకో౭థ వామనః ।
 శక్కుకణాస్సవన్ నేత్రస్సుముఖస్సుప్రతిష్ఠితః ॥ ౭౩
- అష్టౌ ద్వా ద్వా ప్రతిద్వారం కల్పసీయా యథావిధి ।
 విష్ణుపారిషదాస్సనై ౧ సేనాభిః కోటిభిర్వౌ తాః ॥ ౭౪
- దణ్డహస్తా విరూపాక్షాః ౨ కరణ్డముకుటాన్వితాః ।
 ౩ ఫణిశక్కుణమూలాధ్యాః భృగుకుటికుటిలేక్షణాః ॥ ౭౫
- వ్యత్యస్తహస్తచరణాః రక్షన్తి ద్వారమాశ్రితాః ।
 చతుర్ధావరణై కుర్యాత్పాకస్థానం విచక్షణః ॥ ౭౬
- ప్రథమావరణే వాపి ద్వితీయావరణే౭పి వా ।
 తృతీయావరణే వాపి యథాదేశానుకూలతః ॥ ౭౭

❀ ఖ లూ రి కా స్థా న ని దే శ : . ❀

- ఇంద్రాగ్నిమధ్యే వాగ్నయే తస్య స్థానం విధీయతే ।
 ఖలూరికా సమాయుక్తం మధ్యే చాఙ్కణసంయుతమ్ ॥ ౭౮
- చతురశ్రాయతే భాగే ప్రాచీనస్యాశ్మ కాన్తకమ్ ।
 ౪ యుక్తైర్హస్తప్రమాణైశ్చ దీర్ఘ ౫ చులేన వా యుతమ్ ॥
- మధ్యేగ్నియమయోః కుణ్డం నిత్యహోమామాయ కల్పయేత్ ।

౧ సనై సేనాధిపాఃస్మృతాః । ౨ కయార. ౩ మణి. ౪ యుగ్మ
 హస్తప్రమాణాశ్చ. ౫ చుల్కాధవాళునః .

❖ అపూపపచనస్థానమ్. ❖

అపూపపచనస్థానం మధ్యే నేఋతయామ్యయోః || ౮౦

❖ ఫలమరీచ్యాదినిధానస్థానమ్. ❖

ఫలాని నిక్షిప్తేన్మధ్యే నిర్వృతేవర్ణాన్యచ |

ద్వారం పృశల్పయేత్ప్రత్యక్మధ్యే వాయుజలేశయోః || ౮౧

మరీచ్యాదినిధానం స్యాద్వాయుసోమాంతరే భవేత్ |

సపిఠాదిద్రవిస్థానం మధ్యేశవశచీశయోః || ౮౨

❖ తణ్డూలక్షౌలనకూపధూమనిగమనూగస్థాననిరూపణమ్. ❖

క్షౌలచం తణ్డూలాదీనాం కూపోస్తబహిరేన వా |

ధూమనిగమనూగాశ్చ యుగ్మస్మ్యుః కుటిలాసథా || ౮౩

❖ { మజ్జన, తాంబూల వస్త్రపుష్పనివేశనప్రదేశాః } ❖
ఏకాన్తినాం భక్తిస్థానం చ.

మజ్జనామ్బాగృహం యామ్యే తాంబూలీ ౨ ధామనైరుతే |

వారుణే వాససాం స్థానం మారుతే పుష్పమణ్డపః || ౮౪

సామ్యుచైకాన్తినాం భక్తిస్థానమిశే ధనాలయః |

❖ ధాన్యసజ్జిహః ఛత్రాదీనివేశదేశాః. ❖

బహిరావరణే కుమూదాగ్నేయే ధాన్యసంగృహమ్ || ౮౫

అవఘాతగృహం యామ్యే గోశాలాస్యాదుమాపతౌ |

తృతీయావరణేస్థానం ఛత్రాదీనాం విభావసా || ౮౬

శిభికాదిస్థితిశ్చేద్యై వాసీయం వారుణే భవేత్ |

ఉత్సవే దేవయజనం సోమశానాంతరే భవేత్ ॥ ౮౭

ఇంద్రేశానాంతరే వాపి మధ్యవాగ్నిసురేశయోః ।

యమాగ్నిమధ్యే వా కుయాదుత్సవేయాగ మణ్డపమ్ ॥ ౮౮

స్థానమీశే సరస్వత్యాః వాద్యస్థానం తు వాయవే ।

❀ స్థాన సజ్జోఽచైరచనాప్రకారః . ❀

యథాక్తావరణాభావే విద్యమాన క్వచిద్భవేత్ ॥ ౮౯

❀ కూపతటాకాదిజలాశయవిధః . ❀

వారుణే వా భవేత్సమ్యే కూపం గళావేపి వా భవేత్ ।

యత్ర ౨ వాపాం సిరాగ్నంత్రిత్రీకూపం ప్రకల్పయేత్ ॥

అష్టదిక్షు యథాయోగం తటాకం కారయేచ్ఛహత్ ।

❀ ప్రాకారస్యబహిః దీప్హికా యత్యాదీనాం మఠాదిశ్చ . ❀

ప్రాకారాణాం చ సవేషాం బహిష్ఠా దీప్హికా భవేత్ ॥౯౦

శాస్త్రశ్రీవణయుక్తానాం వేదాధ్యయనశాలినామ్ ।

యతీనామితరేషాం చ మఠఃకాయోఽబహిర్భవేత్ ॥ ౯౧

సదనాని చ కాయాణి దేవమాశ్రిత్య తిష్ఠతామ్ ।

❀ ఉద్యానాదినిదేశః . ❀

ఉద్యానం పుష్పవాటీం చ పరితో ధామ కల్పయేత్ ॥ ౯౩

❀ ఏకావరణపరివారనిరూపణమ్ . ❀

ఏకావరణయుక్తస్య సరివారానిమాణ శృణు ।

ప్రధానబెరాభిముఖః కల్పనీయో విహజ్జరాత్ ॥ ౯౪

౦ సవేషః. ౨ వాచశ్చివాప్సంతి. వాపాం రసాః ఇతి చ పా.

సృతార్థమణ్యవ్యసాగే తస్య ధామ చ కల్పయేత్ |
 గోపురస్యోత్తరే సాలే మద్విరాభిముఖో రవిః || ౯౫
 తస్యేవ దక్షిణే సాలే సుధాంశుం పరికల్పయేత్
 వహ్నా కామో యమే బ్రహ్మ నైఋతే స్యాద్గజాననః || ౯౬
 వారుణే వణ్ముఖో దుర్గా వాయూ సౌమ్యే ధనాధిపః |
 ఈశానే శంకరస్తత్రో త్తేత్రీపాలస్తథా భవేత్ || ౯౭
 సామేశయోరస్తరాలే విష్వక్సేనం ప్రకల్పయేత్ |
 అజ్కుణే దక్షిణే సప్త మాతరశ్శ్రీస్తు నైఋతే || ౯౮
 ఇద్వాదయో లోకపాలాః పూజ్యాస్సాస్మాదాశు చాజ్కుణే |
 గోపురస్య భవేదస్తబహివాః బలిపీఠకమ్ || ౯౯
 అస్తహారాహ్వయోపేతే విశేషో ధామ్ని కథ్యతే
 సూర్యాచంద్రమసోః స్థానే సంస్థాప్యే పురుషాచ్యుతౌ || ౧౦౦
 సూర్యాచంద్రమసౌ కల్పా ద్వితీయావరణే తథా |
 హయగ్రీవః ౨ సృరస్థానే స్థానే సజ్కుమరణా విధేః || ౧౦౧
 వరాహో విఘ్నరాట్స్థానే ప్రమృష్ణశ్శరజన్మనః |
 కాత్యాయన్యమరస్తస్యాదవిరుద్ధో నరాననే || ౧౦౨
 సృ కేసరీ శంకరేస్త్యాదజ్కుణే వీఠికాను చేత్ |
 ఇద్వాదయస్సమభ్యుద్యాన్తేషాం స్థానే యథాకృమమ్ || ౧౦౩
 చక్రీ ముసలవా శక్తి ఖడ్గైఃప గాదాధరః |
 శార్ఙ్గే పద్మే తథా వజ్రీ పూజ్యా దివాస్త్రధారిణః || ౧౦౪

❀ ప రి వా ర దే వ తా నా మ వ స్థా నా ది . ❀

ప్రధమావరణే యేషాం స్థానే ౩ న్యే సముదీరితాః

౧ చంద్రపూః. ౨ నురస్సానె. ౩ సౌధముదీరితం.

జ్ఞేయా ద్వితీయే తే సవేక పరివారా యథోక్తయా ॥ ౧౦౫

మధ్యాంతహారసాలే తు గోపురోభయపాశ్వర్యోః ।

ఆదిత్యా ద్వాదశారాధ్యాః మధ్యే మస్మధవేధసోః ॥ ౧౦౬

వసవః పూజనీయాన్యవిధవిఘ్న ౧ కృతోః పురః ।

మధ్యే పితృగణాః పూజ్యాష్టడాననగణేశయోః । ౧౦౭

విశ్వే దేవాస్సమారాధ్యాః మరుతో గుహదుగయోః ।

సప్తమయః పూజనీయా మధ్యే దుర్గాకుబెరయోః ॥ ౧౦౮

కుబెరేశానయోమధ్యే రుద్రా ఏకాదశ స్మృతాః ।

తత్రైవ చ క్షేత్రపాలాః ప్రాజ్ఞానై కుముదాదయః ॥ ౧౦౯

ఇద్ద్రాద్వివీకాస్థానే సభాజ్యః కమలాసన ।

మయూదావరణే స్థాప్య అష్టాదశ గణేషు యే ॥ ౧౧౦

ఉత్తమాః పరివారాస్తే ప్రాజ్ఞానోపేతలే పునః ।

౨ ఉపేంద్రప్రముఖాః పూజ్యా దిక్షు ప్రాచ్యాదిషు క్రమాత్ ॥

ఉపేంద్రః ౩ ప్రాకృతః పుణ్యః పుష్కరో విశ్వభావనః ।

అసురఘ్నః కృతాంతశ్చ భూతనాథోఽష్టమః స్మృతః ॥ ౧౧౧

మయూదాయాం మహత్యాం తు మధ్యమా యే గణేషు తే ।

పరివారాః ప్రకతకవ్యాః విశ్వద్వా వాసవాదిషు ॥ ౧౧౨

❀ అ జ్ఞానై స మ చ క నీ యాః దే వ తాః ❀

అజ్ఞానేషు సమచ్యా యే వత్సై తాననుపూర్వశః ।

విశ్వేశో విశ్వకృద్విశ్వా విశ్వాత్మా విశ్వలోచనః ॥ ౧౧౩

విశ్వపాదో విశ్వభుజస్తథా వై విశ్వకర్మకృత్ ।

❀ ఆ ది త్యా ద్య స్తా ద శ గ ణాః ❀

అష్టాదశ గణా వత్సై తా బుధ్యస్వ కృమోదితా ॥ ౧౧౪

- అదిత్యా వసవో రుద్రాః సాధ్యాశ్చ మరుతః స్తథా ।
 విశ్వే దేవాశ్చ పితరో మాతరో గృహదేవతాః ॥ ౧౧౬
- అజ్గిరాశ్చాశ్విదేవో తథా స్త్రీదేవతాగణాః ।
 లోకేశో వాస్తుదేవాశ్చ సక్షత్రాణి చ పాషాదాః ॥ ౧౧౭
- తత్వానాం పతయశ్చైవ ఉత్తమాః పరికీర్తితాః !
 సిద్ధాశ్చ ఋషయో నాగాః అసురా రాక్షసా అపి ॥ ౧౧౮
- యక్షవిద్యాధరాశ్చైవ సౌరభయాశ్చ గుహ్యకాః ।
 గన్ధర్వాపురసశ్చైవ ప్రజానాం పతయస్తథా ॥ ౧౧౯
- మత్యాశ్చైవ వాథ రోహిణ్యా గణాస్తే మధ్యమాః స్మృతాః ।
 భూతాః ప్రేతాః విశాచాశ్చ కూశ్మణ్డాః ప్రమథా అపి ॥ ౧౨౦
- స్కన్దో బాలగ్రీహశ్చైవ తైతలాశ్చైవ భైరవాః ।
 కిన్నరాశ్చైవ వేతాలా అపస్మారాస్తదైవ చ ॥ ౧౨౧
- యోగిన్యశ్చైవ ధాకిన్యశ్చాకిన్యశ్చైవ చారికాః !
 మోహిన్యశ్చైవ సర్వేషు జఘన్యాః పరికీర్తితాః ॥ ౧౨౨
- ధాతాఽయమా విధాతా చ మిత్రీశ్చ వరుణస్తథా ।
 భగో వివస్వాత్ పూషా చ సవితా చ రవిస్తథా ॥ ౧౨౩
- త్వష్టా విష్ణురితి ప్రోక్తాః ద్వాదశైతేదితేసుతాః
 ధరో ధృవశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చైవానిలోఽనలః ॥ ౧౨౪
- ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవశ్చాస్తవచనః ।
 మృగవ్యాధశ్చ శర్వశ్చ నిర్వతిధ్వజ ఏకపాత్ ॥ ౧౨౫
- అహిబుఃధ్వజః పినాకీ చ యవషశ్చ తద్దైవ చ ।
 స్థాణుభవః కపాలీ చ రుద్రాశ్చైకాదశ స్మృతాః ॥ ౧౨౬
- తిగ్రేతాగ్రీ రుద్రీసదృశాః జటాముకుటధారిణః ॥
 అపహ్లా వివహశ్చైవ ఉద్వహస్సంవహస్తథా ॥ ౧౨౭

నివహోఽనువహశ్చైవ ౧ ప్రవహశ్చ తథైవ చ
 సప్తైతే మరుతః ప్రాక్తాస్సప్త సప్తాదిభేదినః ॥ ౧౨౮
 అహోరవిశ్చ రుద్రశ్చ అగ్నిరాపస్తథైవ చ ।
 పశ్యైతే తు సమాఖ్యాతాః గణాస్సాధ్యసమాహ్వయాః ॥ ౧౨౯
 రుద్రోఽగ్నిస్సలితా విష్ణువిశ్వే దేవగణాః స్మృతాః ।
 కవ్యవాడనసోమో యమ ఏవాయేనూ తథా ॥ ౧౩౦
 అగ్నిష్వాత్తాసోమశ్చ తథా బహిఃపదోపి చ ।
 ఏతే పితృగణాః ప్రాక్తాస్సప్తైతే లోకపూజితాః ॥ ౧౩౧
 కృతుడక్షః కాలకాఖ్యో వసుస్సత్యశ్శుచీ రుచిః ।
 పురూరవా ౨ ద్రివశ్చైవ విశ్వే దేవా ఇమే స్మృతాః
 నాసత్యదసగ్రముభయమశ్వినౌ పరకీర్తితౌ ।
 అన్యోన్యసదృశౌ దేవౌ పీయూష ౩ కలశోద్భవా ॥ ౧౩౩
 రవిసామాక్లారిబుధగురుశుక్రశనైశ్చరాః ।
 గాహుకేతూ తథా ౪ శ్లిష్టా కీర్తితాస్త్రు నవ గ్రహాః ॥ ౧౩౪
 శక్రాగ్నియమరిక్షౌంసి వరుణౌ వాయురేవ చ ।
 సోమ ఈశాన ఇత్యష్టౌ లోకపాలాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౩౫
 బ్రహ్మ మరీచిరత్రిశ్చ వివస్వాన్ పృథవీశ్వరః ।
 ౫ ఆపశ్చైవాపవత్సశ్చ సవితా చ సవితృకః ॥ ౧౩౬
 రుద్రో రుద్రీజయశ్చైవ ఇద్ధ్రో ఇద్ధ్రీజయస్తథా ।
 ఈశశ్చైవాధ పజన్యో జయస్తశ్చ మహేద్ద్రీకః ॥ ౧౩౭
 భానుస్సత్యో భృగుశ్చైవ అస్తరిక్షశ్చ పూర్వతః ।
 అగ్నిః పూషా కృశో భానుబృహత్క్షత్రో యమస్తథా ॥ ౧౩౮

గన్ధవోఽభృజ్జరాజశ్చ మృగశ్చైవ తు యామ్యతః ।
 పితృదావారికా శ్చైవ సుగ్రీవః పుష్పదన్తకః ॥ ౧౩౯
 వరుణశ్చ భృశశ్చహ ౧ చక్షుమశ్చ మనోజవః ।
 రోగనాథశ్చ మృత్యుంతో భల్లాటసోనిమ ఏవ చ ॥ ౧౪౦
 అదితివాన్స్తునాథశ్చ వాసుదేవగణాః స్మృతాః ।
 అగ్నివాన్యః ప్రజాసక్తశ్చత్వారోఽగ్గిరసః స్మృతాః ॥ ౧౪౧
 తిష్ఠన్తి మునిరూపేణ దేవరూపేణ చ ద్విధా ।
 లక్ష్మీస్సరస్వతీ విఘ్నా తిస్రీస్తు గృహదేవతాః ॥ ౧౪౨
 ఇత్యేతేఽష్టాదశ ప్రోక్తాః గణా మధ్యోత్తమాధమాః ।
 ఉత్తమా మధ్యమా శ్చాపి పరివారేషు సంమతాః ॥ ౧౪౩
 రుద్రాఽలయాదిష్వధమాః పరివారాః ప్రకీర్తితాః ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే పరివారాదిదేవతాకల్పసం నామ

దశ మోఽధ్యాయః .

❖ పృతిమాద్రీవ్యాదివిధిః . ❖

శ్రీ భగవాన్—

అతః పరం ౧ పృతికృతేద్రీవ్యస్య విధిరుచ్యతే ।

౨ యస్మయం పృతిమాద్రీవ్యం తదనేకం పృచక్షతే ॥ ౧

❖ రత్నాదిషడ్ద్రీవ్యనిర్దేశః ❖

రత్నం లోహం శిలా మృచ్ఛ దారు స్ఫటిక ఏవ చ ।

షడ్ద్రీవ్యాణి పృకృతయో యస్మయాః పృతిమాః స్మృతాః ॥ ౨

మాణిక్యప్రముఖై రత్నైరచామవయవై యతామ్ ।

౩ విదధ్యాదధఃచిత్రం వా కెవలం వా సమచయేత్ ॥ ౩

❖ ఉక్తద్రీవ్యఫలనిర్దేశః . ❖

నిర్దోషా రత్నజాస్సువాస్సవకామఫలప్రదాః ।

సువణం రజతం తామ్రం తీర్తివిధం లోహమివ్యతే ॥ ౪

హిరణ్మయీ పృతికృతిస్సనః సంపత్కరీ భవేత్ ।

విత్తం యశశ్చ విజయో విజ్ఞానం రాజతీఫలమ్ ॥ ౫

బుద్ధిశ్చాన్తిశ్చ సౌభాగ్యమాదుమ్భయ్యా ౭ చ యాభవేత్ ।

❖ శిలాయాశ్చతుర్విధ్యమ్ . ❖

శిలా చతుర్విధా బ్రహ్మ వణభద్రే స్థితాదిభిః ॥ ౬

శుభ్రా శిలా బ్రాహ్మణస్య క్షత్రియస్య తు పాటలా ।

వైశ్యస్య పీతా శూద్రస్య కృష్ణా ముఖ్యా యథోచితా ॥ ౭

౧ “ ప్రపక్ష్యామి ప్రతిచావిధి ముత్తమమ్ ” ౨ మృగ్మయం. ౩ చిత్రం వాచ్యధఃచిత్రం వా.

బ్రాహ్మణస్య చతస్రీస్సస్య స్త్రీసో రాజ్ఞో విశో ద్వయీ ।

ఏకైవ స్యాచ్చతుర్థస్య గౌణోఽయం విధిరీరితః ॥ ౮

❀ ఉ త్త మా శి లా ❀

శబ్దచక్రీగదాపద్మశక్తి చందనమాలికాః ।

సింహమాతల్లసారల్లవరాహకుశకుణ్డికాః ॥ ౯

శ్రీవత్సచామరచ్చత్రీధ్వజమత్సర్యవిహజ్జమాః ।

శిలాసు యత్ర దృశ్యన్తై తిలతల్లులవాలుకాః ॥ ౧౦

తాశ్శుభా యజమానస్య శుభదాః సాధివస్య చ ।

❀ శిలాదావాదీనాం గభాదోషపరీక్షోపాయః . ❀

గభావత్యశ్శిలా వజ్ర్యా గభా హ్యస్తరవస్థితాః ॥ ౧౧

యథోపలబ్ధుం శక్యన్తై తం ప్రకారమిమం శృణు ।

సవనీతం మాహిషజం శృజ్గు మేషస్య చూణితమ్ ॥ ౧౨

చూణం చ కురువిద్వస్య సమ్రేష్య పయసా గవాం ।

లిమ్పేచ్చిలాంతథా దారు గభావ్యక్తిస్తతో భవేత్ ॥ ౧౩

వీధికా యది దృశ్యన్తై మణ్డలావతేకాని చ ।

ధ్వనిశ్చ శిథిలో యాసు స్పృశే చోష్ణ్యమథాపి వా ॥ ౧౪

తాసు గభాస్సుస్ఫటం సన్తి యత్నైనోత్పాటయేత్తు తాః ।

పాటలే మణ్డలై పాంసూక్ పాటలాక్ శ్వేతపఙ్కుజై ॥ ౧౫

శ్వేతపాంసూక్ స్థితావస్తగభారూపేణ సంస్థితాః ।

నిదిశశేత్కపితై వణై స్నిగ్ధే చ కమరం స్థితమ్ ॥ ౧౬

౧ గాలీం కపోతే మాఙ్గిస్థై వణై లోహితదమరమ్ ।

శుక్లం డిణ్డీరవణై తు రక్తపీతై తు కచ్చపమ్ ॥ ౧౭

కుసుమ్యవీతవణై తు పీతం వసాభువం స్థితమ్ ।

శుక్లహేమనిభే వణే గభాః క్షుద్రావిహజ్జమమ్ ౧౮
కాలాయనసమే వణే గోధామస్తరవస్థితమ్ ।
గుడవణే తు పాపాణ్యుద్యోతం మధుసన్నిభే ౧౯
సారజ్జనదృశే వణే వృశ్చికం భిక్షసన్నిభే ।
సలీలం శలభం నీలె రూక్షే ఘనకమేవ చ ॥ ౨౦
మూషికాం కపిలె కృష్ణే య కష్టాహిం శిష్పసన్నిభే ।
మత్స్యమేవం విధం గభాం మణ్డలే వణాభేదతః ॥ ౨౧
బుధో నిశ్చినుయాత్సవముద్ధరేచ్ఛ ప్రయత్నతః ।
గభావద్దారుశిలయా ప్రతిమాం కురుతే యది ౨౨
అక్షానాద్వాదధ లోభాద్వాద్యజమానస్తస్యరాన్వితః ।
సమూలఘాతం హన్యాచ్ఛ స కులా ౩ నాత్మనామజ ॥ ౨౩
రాజా చ రాష్ట్రమచిరాత్ ౪ స్థాపకశ్చ విసశ్యతి ।
౫ గభాగారే కృతే పశ్చాత్తాపహంసాచ్ఛయే గురుః ॥ ౨౪
భాజయేద్దక్షిణాం దద్యాద్బ్రాహ్మణేభ్యస్స శక్తితః ।

❖ స్త్రీపున్నపుంసకశిలానాం పరిమాదా వినియోగః. ❖

బిమ్బం శీతలయా కురూచ్ఛిలయా యది సాదరమ్ ౨౫
దేవస్య సన్నిధిస్సాక్షాత్సంపచ్చ వరదో హరిః ।
స్త్రీపుంసపుంసకం చెతి శైలం తిరివిధముచ్యతే ॥ ౨౬
కాంస్యఘ్నాధ్వనిప్రఖ్య శ్చైదనే జాయతే ధ్వనిః ।
శిరఃప్రదేశే మధ్యే తు కాంస్యధ్వనిసమోభవేత్ ॥ ౨౭
మూలె తాలధ్వనిసమో యత్ర సాస్యాచ్ఛిలా పుమాన్ ।

౧ కృష్ణశింశుచనన్నిభే. ౨ స్పృమన్వితః. ౩ నాత్మజాత్మజాత్. ౪ స్థానం తస్య.

౫ గభాగారానె.

న్యూనస్తస్మాద్ధవనిః కించిచ్ఛిద్రితో యత్ర సాధమా || ౨౮
 శిలా నాదవిహీనా తు నపుంసకముదాహృతమ్ |
 బిమ్బం పుంశిలయా కాయం పీఠం ౧ స్త్రీశిలయా భవేత్ ||
 ౨ రత్నన్యాసస్తు కతఃప్రవృత్తి ౩ స శిలాయామితి క్రమాత్ |
 దేవీనాం చ ౪ శ్రియాదీనాం నిర్మాణే స్త్రీశిలా వరా || ౩౦
 పుంశిలా పాదపీఠే న్యాదిత్సన్యాసో నపుంపకే |
 సామ్యా శిలా శీతలాన్యాదేష్టవీ సా మహాఫలా || ౩౧
 ఉష్ణా౭౭గ్నేయా శిలా రాద్రీ సా రోగన్యాస్పదం భవేత్ |
 సామ్యా జ్వాలాభయాత్మా తు బ్రాహ్మీ సృష్టికరీ భవేత్ || ౩౨
 శీతలా ఘృమకాలే యా మహాస్థా జలదాగమే |
 వకవణా శిలా శుద్ధా సా భవేత్ప్రతిమావిధా || ౩౩
 సంకీర్ణానేకవణా తు సా శిలా రోగదా సదా |

❀ శిలాగ్రహణస్థానఫలాదీని. ❀

పవనేషు ప్రసిద్ధేషు గృహ్ణీయాత్ప్రతిమాశిలామ్ || ౩౪
 భూగతా వా శిలా శస్త్రా నిద్రితా న కదాచన |
 యా పుష్పవనసక్తీణా జలశయసమావృతా || ౩౫
 సా భూమివాకరుణీ జ్వాలా తత్రిత్యాః కామదాశ్శిలాః |
 తోయముత్తరతో యస్యాః క్షేత్రం దక్షిణతో మహత్ || ౩౬
 ప్రత్యక్ష క్షీణో వృక్షాస్స మాహేంద్రీ క్షమా మతా |
 తత్రిత్యా పుష్టిదా నిత్యం శిలా బహుమతా తతః || ౩౭ ❀
 పూర్వదక్షిణతో యస్యాః కాశ్మయః ఖదిరాదయః |

౧ యోషిచ్ఛిలా. ౨ ఆస్యాధఃస్యసజ్జతిశ్చివ్రా. ౩ నపుంసక శిలాపరి.

౪ శ్రియాదీనామ్.

ఝల్లికా టిటిభా గృధ్రపరాహశ్యాపదాదయః ॥ ౩౮
 తోయమస్తగతం స్వల్పం యత్రాగ్నేయీ భవేదియమ్ ।
 శిలా తతోద్భవా స్వల్పవిభవా తదనంమతా ॥ ౩౯
 విభీతకాదయో వృక్షౌ మృగా హింసాశ్చ సస్తతమ్ ।
 యత్ర త్యక్తోదకతృణా కణ్ఠకదుగ్రిమసంవృతా ॥ ౪౦
 యా చ సా వాయవీ భూమిస్తస్యాం శూన్యప్రదా శిలా ।

❀ వజ్రశిలాస్థానాని . ❀

నదీతటే హృదతటే భూతిభూమా చతుష్పథే ॥ ౪౦
 గ్రామే శ్మశానే వర్మికే లవణాదకపీడితే ।
 అమెధ్యభూమా శబరచణ్డాలాదినిషేవితే ॥ ౪౧
 శకరోత్కరసంబాధే నిస్తృణే జలవజ్రతే ।
 దేవాలయసమీపే చ తప్తే వాతాతపాగ్నిభిః ॥ ౪౩
 దేశే వజ్రశిలాస్సవా గృహతాశ్చైదనభదాః

❀ ఉపాదేయశిలాప్రదేశాః ❀

పుణ్యక్షేత్రే శుభే దేశే బ్రహ్మవృక్షనిరస్తరే ॥ ౪౪
 కుశకాశోదకయుతే మృగైః కృష్ణైనిషేవితే ।
 పద్మోత్పలసమాకీర్ణే వీహితేత్రనిరస్తరే ॥ ౪౫
 హింతాలపూగపున్నాగనాలికేరనిరస్తరే ।
 తపస్విజనసంబాధే దేశే గ్రాహ్యే శిలా భవేత్ ॥ ౪౬
 వజ్ర్యావజ్ర్యాం విదిత్యైవం గుణవోషా నిరూప్య చ ।
 దేశభదాంశ్చ భూభదా జ్ఞాత్వా లిజ్జభిదాస్తథా ॥ ౪౭
 సితాదివణభదాంశ్చ గృహ్స్థాయాచ్ఛభదాం శిలామ్ ।

❀ శిలాగ్రహణనియమః . ❀

పుణ్యక్షేత్రధివారేషు యజమానానుకూలిషు, ౪౮
 శకునాదినిమిత్తానామానుకూల్యేన చాన్వితః ।
 యజమానో గురుశ్చైవ శ్రీధర్మ పరయాన్వితః ॥ ౪౯
 రథకారేణ సహితః స్థపతీనాం గణైస్సహ ।
 బ్రాహ్మణా భోజయితవాదౌ తైశ్చ స్వక్త్యాది వాచితః ॥ ౫౦
 శిలాసంగ్రహణే దేశే కారయే స్మహతీం ప్రశామ్ ।
 కృత్వాఽఙ్కురాపణం తత్ర బ్రాహ్మచారీ హవిష్యభక్ ॥ ౫౧
 ఆచార్యో యజమానేన సాధం తత్ర వసేచ్ఛుచిః ।
 శాలిభారం క్షిపేత్తస్మిన్ ప్రశామధ్యే సవేదికే ॥ ౫౨
 తస్మిన్న్యసేనహాకుమ్భం సూత్రీవస్త్రాదివేష్టితమ్ ।
 న్యస్తకూచం ప్రతిచ్ఛన్నమశ్వథనవప్లవైః ॥ ౫౩
 విన్యస్తరత్నలహాధ్యం విద్యయా పరమెష్ఠినః ।
 తస్యాష్టదిక్షు చ న్యసేత్కుమ్భాన్ సూత్రేణ వేష్టితాన్ ॥ ౫౪
 మహాకుమ్భస్య తస్యైవ గ పాశ్వేన్ న్యసేచ్ఛ వధానీమ్ ।
 అస్త్రమస్త్రైణ సంసిద్ధాన్ సిద్ధాథాన్ దిక్షు పాతయేత్ ॥ ౫౫
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు చక్రముద్రాం ప్రదశయేత్ ।
 మహాముద్రాం ప్రదశ్యాథ ప్రణమ్యాజ్ఞలిముద్రాయా ॥ ౫౬
 ఆవాహయేత్తతో దేవం మూర్తిమస్త్రైణ సవగమ్ ।
 మహాకుమ్భే ప్రతిష్ఠాప్య పూజయేద్దేశికః క్రమాత్ ॥ ౫౭
 వధాన్య మస్త్రీరాజానం కుమ్భేష్వప్తసు పూజయేత్ ।
 విష్ణ్వాదిమూర్తీస్తదను పరమాన్నం నివేదయేత్ ॥ ౫౮

హూమం కుయాచ్ఛతుదిక్షు కుణ్డే వా స్థణ్డీలేఽపి వా ।

పాలాశసమిధః పుష్పం ఫలనూద్యం సప్లవమ్ ॥ ౫౯

జహుయాన్మూలమన్త్రేణ పృథగ్జ్ఞోత్తరం శతమ్ ।

చరుణా చ సృసూక్తేన పృథక్కుణ్డచతుష్టయే ॥ ౬౦

ప్రాచీనకుణ్డే జహుయాత్సర్పిషా వనదెవతాః ।

౧ పవతా గణ్డశైలాంశ్చ తత్ర శృక్లాణి నిర్ఘరా ॥

సముద్రాంశ్చ తథా వృక్షానోషధీశ్చ వనస్పతీ ॥

జరాయజానణ్డజాంశ్చ సేదజానుద్భజస్తథా ॥ ౬౧

తథా సవాణి భూతాని మన్తేర్యదైవతాపరైః ।

సాహసేన్తైవ్యాహృతిభిః పూర్ణాహుత్యస్తమబ్జజ ॥ ౬౩

౨ పలలం రజనీచూణం లాజాపూపాః కరమ్మిణః ।

చరవస్తైబలిం ద్రావ్యైర్భూతేభ్య నిక్షిపేద్గురుః ॥ ౬౪

హూతవ్యం స్వస్నపతయే సఃపాఽష్టోత్తరం శతమ్ ।

వాద్యేస్తథా బ్రహ్మఘోషైస్సర్వతో ఘోషయేన్నిశి ॥ ౬౫

ఉపాష్య దభశయాయాం శుచినియతమాససః ।

జపన్నష్టోత్తరశతం స్వప్నాధిపతిమాత్మవా ॥ ౬౬

స్వపేత్సప్నే తతశ్చైలం యది పశ్యేత్సముజ్వలమ్ ।

ప్రాతరేవ శిలాగ్రాహ్య శాంతిం కుయాదదశేనె ॥ ౬౭

దుదశేనే వా పూర్వోక్తదునిమిత్తాదయే తథా ।

శిలాం ముహూతే సంపశ్యేచ్ఛోభనే దేశికోత్తమః ॥ ౬౮

యతః పిశాచా నాగాద్యాః యత్ర తిష్ఠన్తి నిత్యశః ।

సర్వే తె హ్యపగచ్ఛన్తు సన్నిధత్తాం సదాహరిః ॥ ౬౯

ఇత్యుక్త్వా మస్త్రసంసిద్ధా సిద్ధాథాంస్తత్రీ నిక్షిపేత్ |
 బలిం దద్యాచ్చ భూతేభ్యః ప్రత్యాశం సవమస్త్రతః || 2౦
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా చ పౌరుషేణ శిలాః స్పృశేత్ |
 మూలమస్త్రేణ దత్వాఽఘ్యం జపేదప్రోత్తరం శతమ్ || 2౧
 ప్రాసాదస్యానురూపేణ పాతయేత్సుత్రీమజ్జసా |
 శిలా స్థపతయశ్చిద్యుః రథకారస్య శాసనాత్ || 2౨

❀ సిరావైషమ్యేణ వజ్రాణ్యవజ్రాణిలానిరూపణమ్. ❀

శాన్తిదా ౧ దక్షిణ సిరా ప్రాప్సిరా జయదాయినీ |
 శ్రీకరీ పశ్చిమసిరా పుష్టిం దద్యాదుదక్షరా || 23
 వజ్రయేతోక్తానిరసం యది కుర్యాత్కులక్షయః |

❀ శిలా ౭ ౭ నయననియమః. ❀

యస్యాం దిశి ముఖం థామ్నస్తస్యాం ప్రతికృతేశ్శిరః || 2౪
 వ్యత్యాసే యజమానస్య రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య వాస్తుతః |
 ఆలయస్య చ సవేషామచిరాత్కల్పతే విపత్ || 2౫
 మూలభాగశ్శిలానాం చేదుపరిష్టాదభవేత్తథా |
 అథస్తాచ్చెచ్చిరోభాగో విపత్స్యాద్రాజరాష్ట్రయోః || 2౬
 మహాకుమ్భస్థితోయేన స్నాపయేదుద్భృతాం శిలామ్ |

౧ దక్షిణగ్రీవా. అత్ర ఎతదాదిషు శ్లోకేషు సిరాశబ్దస్థానైశ్చిరా ఇతి తాలవ్యా
 దిః క్వచిత్కోశే దృశ్యతే. నాడీపయాంయస్సిరాశబ్ద ఏవసాధుభావతి. “వజ్రాయే
 తోక్తానిరసమ్” ఇత్యతః సిరాశబ్దస్య సాన్తత్వం అభ్యుపగస్తవ్యమ్. అత్రైవ దక్షి
 ణసిరా ఇత్యత్ర దక్షిణగ్రీవా. ఇతి పాతాస్తరంతు భ్రమకృతమ్. తద్వైవ “కొణిరసం”,
 ఇత్యత్ర దస్త్యస్య స్థానై కొణిరసమ్ ఇతితాలవ్యనివేశశ్చ.

విష్ణోదికుమ్భతోయైశ్చ పౌరుషం సూక్తముచ్ఛరక్ ౭౭
పరివిశ్లేచ్ఛిచ్ఛిలాం భూయో వధనీస్థైర వారిణా ।

❖ శ్రీ యా ది దేవీ ప్ర తి మా హా శి లా వి థిః . ❖

దేవీనాం బిమ్బ ౧ శుద్ధ్యథః పృథగేవాధివాసయేత్ ౭౮
మధ్యకుమ్భేచయేద్దేవీం శ్రీయం త్రైలోక్యమాతరమ్ ।
అష్టకుమ్భేషు సమూప్జ్యా దేవ్యశాస్త్రే యథాకృమమ్ ॥ ౭౯
హోమాది పూజావత్క్రత్వా బిమ్బభాగే శ్రీశిలా భవేత్
అస్త్రియా శిలయా దేవ్యో విహితాశ్చైత్ప్రమాదతః ॥ ౮౦
లోభేన మహతా యుక్తా హన్యుస్సవిషయాః ప్రహః ।
తస్మిన్నేవ క్షణే గ్రాహ్యః పరివారశిలాశ్శుభాః ॥ ౮౧
శిలాసజ్జిహణం కుయాత్తైశాం మస్త్రేయథాకృమమ్ ।
శిలాం గృహీత్వా తాం సమ్యగారోప్య శకటాదిషు ౮౨
సీత్వా ధామ్ని స్థపతయో రథకారమతానుగాః ।
కుయరచాః యథాశాస్త్రం చోదితై లక్షణై ర్ముతాన్ ।
శిలాసజ్జిహణై కమః యదుక్తం బహిరాలయాత్ ।
తత్సర్వమథవా కుయాదజ్జురాదికమాలయే ॥ ౮౪

❖ అన్యార్థం గృహీతముక్తాయాః పునరధివాసేన గ్రహణానుష్ఠా . ❖

శిలాం గృహీత్వా విధవత్స్వక్తాం కతుమశక్తితః ।
అన్యార్థమపితాం విధి శుద్ధాం భూయోఽధివాసనాత్ ॥ ౮౫

❖ దా రు స జ్జి హ ణ కా ల ః . ❖

కాతికాద్యష్టమానేషు ప్రశస్తౌ దారుసజ్జిహః ।
ప్రశస్తం సర్వమానేషు శిలాసంగ్రహణం మతమ్ ॥ ౮౬

❀ ఉపాదేయదారునిదేశః . ❀

చందనశాచుగుఱైచువ కాశ్మయో హరిచందనః |
 కేసరిః ఖదిరశ్చైచువ కురవశాచసనస్తథా || ౮౭
 మధుగోదేవదారుశ్చ జాతిబిల్వశ్శమీ తథా |
 శాకశ్చ పనసశ్చైచువ కదమ్బుస్థిలకస్తథా || ౮౮
 సమేరుః ఫలినీ చైవ సురభిశ్చమ్మకస్తథా |
 శింశుపా క్షీరికా సాలా బీజకః కురువిచకః || ౮౯
 తిసిశశ్చందనశాచుతస్తమాలస్సరలోఽఙ్గానః |
 కుటజః కర్కశీచ సప్తపర్ణో మధుస్థిలః || ౯౦
 వరగోనిచులశ్చైచువ పున్నాగః ఖదిరస్తథా |
 రాజవృక్షశ్చ ఇత్యేతే ప్రతిమాఢముదాహృతాః || ౯౧
 సారవంతో ఘనోపేతా స్సవదోషవివజితాః |
 ఏతేః కాయా ప్రతికృతివజితై న కదాచన || ౯౨

❀ వజనీయానిదారూణి . ❀

వజనీయాసపి తరూసభిధాన్యామి తాన్ శృణు |
 స్వయం శుష్కాశ్చ దద్ధాశ్చ స్వయం భగ్నా హతత్వచః || ౯౩
 నకాః ఘృణక్షతాశ్చైచువ కోటరాః పక్షినీవితాః ||
 చణ్డాలాద్యధమైశ్శశ్వత్సేవితాః పృథిలౌమజైః || ౯౪
 నివాసవృక్షాశ్చైత్యస్థాః దేవతాధిష్ఠితస్తథా |
 శ్మశానస్థాశ్చ మాగ్ధా దేవాలయసమీపగాః || ౯౫
 కూపస్థాశ్చ తటాకస్థా వికృతాశ్చైచువ వజితాః |
 వజితైస్తరుభిః కుర్యాత్ప్రతిమాం చెత్ప్రమాదతః || ౯౬
 కర్తా కారయితా చోభా సాన్వవాయా విసశ్యతః |

❖ దారుసజ్జిహణేషి శిలాగ్రహణవదేవ విధిః . ❖

దారుసంగ్రహణే ౧ దేశే పూర్వవచ్చాధివాసనమ్ ౯౭

శిలాగ్రహణవద్ధోమస్సవణఃకాయో యథావిధి ।

అనోకహానామక్లాని ప్రవాలాదీని పూర్వవత్ ॥ ౯౮

జుహుయాదగ్నికుణ్డే చ ప్రాచీనే దేశికొత్తమః ।

ప్రక్షాలయేద్వృక్షమూలం వాససా ౨ తం ప్రవోణకమ్ ॥ ౯౯

ఆచ్ఛాదయేత్సదభేణ మూలమస్త్రం ౩ సముచ్చరత్ ।

మూర్తిభిశ్చ ద్వాదశభిః మత్స్యాదిభిరనుక్రిమాత్ ॥ ౧౦౦

❖ వృక్షో ప స్థా న మ్ . ❖

హుత్వా వ్యాహృతిభిః పశ్చాదుపత్తిషైత భూరుహమ్ ।

కర్మణా పూర్వవృత్తేన స్థావరాకారమాశ్రితమ్ ॥ ౧౦౧

౪ వృణామి విష్ణోర్బిక్షమాభధం సర్వసంపత్కరం తవ ।

స్థావరత్వాదితో గచ్ఛ దివ్యం రూపమనుత్తమమ్ ॥ ౧౦౨

భుజ్మి భాగాంశ్చ విపుల్వా వాసుదేవప్రసాదతః ।

౫ హిసస్మి నాహం వృక్ష త్వంకిన్త ముఖ్చామి జన్మతః ౧౦౩

ఇత్యుపస్థాయ మస్త్రేణ రక్షాసూత్రేణ వేష్టయేత్ ।

అనుక్తమచ్యుత్కర్తవ్యం శిలాగ్రహణవన్నిశి ॥ ౧౦౪

❖ వృక్షచ్చ ద నె కా ల ది గా ది ని దేశః . ❖

ప్రభాతే దేశిక స్నానీత్వా ముహూర్తే శోభనే శుచిః ।

చిద్భాద్యృక్షం కుతారేణ ప్రాజ్ఞుభిః పురుషాత్మనా ॥ ౧౦౫

౧ చైవ. ౨ రతగ్. ౩ సముచ్చరత్. ౪ సమామి విష్ణోర్బిక్షమాభధం

౫ భిసద్మి.

రథకారస్తోత్రో వృక్షం ఛేదయేన్మహానుజ్జయా ।

❖ చిన్న వృక్షవతనెదిగ్బేదెనఫలభేదః . ❖

ప్రాచ్యముదీచ్యాం పతితస్తరురభ్యుదయావహః ॥ ౧౦౬

❖ ప్రకాణ్డేన శాఖయా బిమ్బనిమాణమ్ తత్సంస్కారశ్చ . ❖

కుయాద్బిమ్బం ప్రకాణ్డేన శాఖయా చానురూపయా ।

కుమోభదకేన తం సిఞ్చేద్ధ్యాత్వా తత్ప్రీతం హరిమ్ ॥ ౧౦౭

మూలమస్త్రీణ పరితస్సిఞ్చేత్కరకవారిణా ।

గురవే దక్షిణాం దద్యాత్పూర్వవత్కమలాసన ॥ ౧౦౮

❖ రథకారస్య బిమ్బనిమాణానుజ్ఞా . ❖

దేవాలయే ద్రిమం నీత్వా రథకారేణ కారయేత్ ।

బిమ్బమత్యన్ముతాకారం ధామమానానుసారతః ॥ ౧౦౯

ఆలయే చాధివాసాది స్థాపయిత్వా ద్రిమం భువి ।

కుయాద్భూహివనే యద్వత్సవణం తద్వద్యధావిధి ॥ ౧౧౦

❖ అసంస్కృతతరుణాబింబనిమాణైర్దోషః ❖

అసంస్కృతేన తరుణాం యథోక్తవిధినా యది ।

కుయాత్ప్రీతికృతిం మోహోత్తదనధాన్య కేవలమ్ ॥ ౧౧౧

తస్మాద్యథోక్తతరుణా కృతమభ్యుదయావహమ్ ॥ ౧౧౨

ఇతి శ్రీసాంఘ్యరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

కీర్తనానాదే శిలాదారుసంగ్రహవిధానం నామ

ఏకాదశోఽధ్యాయః .

శ్రీ భ గ వా న్ —

❖ మూ ల బే ర ప్రి మా ణా ది వి ధి : . ❖

అథాతత్సంప్రవక్త్యామి ౧ మూలబేరసముచ్చయమ్ ।
గభావిస్తారమానం వా ద్వారదేఘ్యమథాపి వా ౧
ప్రసాదపాదమానం వా హస్తమానమథాపి వా ।
యజమానప్రమాణం వా స్తమ్భమానమథాపి వా ౨
కుర్యాద్ధృవప్రతికృతిం గ్రామాదెరసుకులికామ్ ।

❖ ప్రతిమాయాః మానం ఉత్తిమాదిభేదాశ్చ . ❖

ప్రతిమాగభావిస్తార ౨ తుల్యా శ్రేష్ఠా చతుర్ముఖ ౩
సవభాగై కహీనా తు ప్రతిమా మధ్యమా భవేత్ ।
పశ్చభాగై కహీనా తు జఘన్యా పరికీర్తతా ౪
సస్తథా గరభావిస్తారం విభజ్య ద్వా వివజయేత్ ।
శిష్టభాగ సముచ్చయీ శ్రేష్ఠా న్యూదధవాజ్జ ౫
మధ్యమా పశ్చసూత్ర్యంతైః త్రిభిర్ధాన్యభ్యాం కనీయసీ ।
౩ ద్వారాధ్వర్ధసముచ్చయీ శ్రేష్ఠా పాదాధికా పునః ౬
మధ్యమా ద్వారమాత్రా తు కనిష్ఠా మధ్యమా భవేత్ ।
ద్వారం షోడశథా కృత్వా న్యూనై కద్విత్రిభిః క్రమాత్ ౭
శ్రేష్ఠా మధ్యా కనిష్ఠా న్యూదిష్ఠం పాదాదిషు క్రమాత్ ।
ఉత్తిమా పశ్చభిహంతైః త్రిభిరేకేన చైతరే ౮

౧ ద్రువ. ౨ సామ్య. ౩ యద్వాచ్యధా.

స్థితస్య కౌతుకస్యాయ ముచ్చయస్సముదీరితః ।

❀ ఆ సీ న మూ తి క మా న మ్ . ❀

గభాగేహస్య విస్తారం త్రిధా భజ్త్వా ఽ ద్వయీ భవేత్ ॥ ౯

ఉత్తమా పశ్చధా త్త్వంచేః మధ్యమాధా కనీయసీ ।

ఆసీనా చాథవా శ్రేష్ఠా గభావిస్తార సమ్మితా ॥ ౧౦

సవభాగై కహీనా తు మధ్యమా పశ్చధా కృతే ।

ఏకానా చరమా పౌక్తా సప్తధా షష్ఠిరుత్తమా ॥ ౧౧

సప్తధే వ త్రిభిమధ్యా త్రిధా ద్వాభ్యాం కనీయసీ ।

ద్వారాదిషు స్థితస్తేవ సమాసీనోన్నతి కృమాత్ ॥ ౧౨

హస్తేస్సప్తభిరాసీనా శ్రేష్ఠా మధ్యా తు పశ్చభిః ।

❀ శ య న మూ తి క మా న మ్ . ❀

త్రిభిజఃకుర్యా వత్సౌమి శయనస్యాపి చోన్నతిమ్ ॥ ౧౩

ఆయామం గభాగేహస్య భజ్త్వా షోడశధా పురః ॥

చతురౌ మూర్ధ్ని సప్త్యభ్య భాగా ద్వా పాదతస్తథా ॥ ౧౪

అవశిష్టదశాం శేన శయితస్యాత్తమోన్నతిః ।

ఆయామమప్తథా కృత్వా హితా ద్వా మూర్ధ్ని పాశ్వతః ॥

ఏకమంశం ౨ చరణతశ్చిష్టాం శేనైవ మధ్యమా ।

ఆయామం సప్తధా కృత్వా మూర్ధ్ని ద్వావై కమశ్చీతః ॥ ౧౬

హితా కనిష్ఠాశేషేణ శయానస్యాకృతిభావేత్ ।

విస్తారే వా చతుర్థా తు కృతే తెష్వేకముద్ధరేత్ ॥ ౧౭

శిష్టేన ౩ ద్విగుణేన స్వాచ్ఛయసస్యోత్తమోన్నతిః ।

౧ బహిభాశేత్ ౨ పంచమతః . ౩ త్రిగుణేన.

కృత్యైవం పశ్చభాగేన స్యాచ్ఛయాసస్య మధ్యమా ॥ ౧౮

గభాః విస్తారమానేన శయాసన్యాధమా భవేత్ ।

ద్విగుణా ద్వారమానేన శయాసన్యాత్తమోన్నతిః ॥ ౧౯

అధ్యధామానై మధ్యా స్యాత్సపాదా చరమా భవేత్ ।

ఉత్తమాదక్రిమా యాదృద్ధ్వావరమాశ్రిత్య కీర్తితః ॥ ౨౦

ధృవబేరస్య యాద్యక్వాన్యత్ స్తమ్భాద్యాశ్రయణైఃపి చ ॥

సప్తభిః పశ్చభిహః స్తేత్రినిభిశ్చేష్టా యథాక్రిమమ్ ॥ ౨౧

యానైఃపాస్యసరవన్మానం విశ్వసూపం స్థితం యథా ।

గభాఃగేహం త్రిధా కృత్వా ద్విభాగం చోత్తిమం భవేత్ ॥ ౨౨

పశ్చభా తు కృతే తస్మిన్ త్రిభాగో మధ్యమో భవేత్ ।

గభాఃధామధమం ధామ్నా సర్వసాధారణో విధిః ॥ ౨౩

❖ య జ మా నా ను గు ణ్యై చ మా తి మా న మ్ . ❖

యజమానాద్యనుగుణో విధిరద్యాభిధీయతే ।

లభ్యాంశమజ్గులీకుర్యాత్ప్రాదస్య చతుర్ముఖ ॥ ౨౪

❖ అ జ్గు లి వి ధి : ❖

తణ్ణాఙ్గులివిధిం వక్ష్యే యథాతదవధారయ ।

సంచధాజ్గులిరాఖ్యాతా ఉచ్యంతే తా విధాః క్రిమాత్ ॥ ౨౫

మానం మానాంతరం మాతా ముష్టిదేహస్తభేవ చ ।

వక్ష్యమాణక్రమేణైవం భవానాం లక్షణం శృణు ॥ ౨౬

వాతాయనపథం ప్రాప్య యే యాన్తి రవిరశ్మయః ।

తేషు సూక్ష్మా వినపన్తి రేణవః పరమాణవః ॥ ౨౭

తేఽష్టా కేశాహ్వయ స్తేఽష్టా లీఖ్నో యాకస్తదప్తకమ్ ।

తదప్తకం యవా స్తేఽష్టావజ్గు లిస్సముదాహృతా ॥ ౨౮

తదుత్తమాజ్ఞులిస్సప్త యవా సైస్సవ తు మధ్యమా ।
 యవాష్టడధమా పోక్తా మానాజ్ఞులమిదం భవేత్ ॥ ౨౯
 విస్యస్తేస్తియగహ్వాభియన్తై మానాస్తరాగులమ్ ॥
 శాలీభివా ఋజుస్యస్తైస్త్రిభిమానాస్తరం భవేత్ ॥ ౩౦
 ఆచార్యదక్షిణకరే మధ్యమాజ్ఞులిమధ్యమే ।
 పవణారస్తరం దీఘం మాత్రాజ్ఞులముదాహృతమ్ ॥ ౩౧
 చతుర్థా విభజ్యేదేకో భాగో ముహ్యజ్ఞులిః స్మృతా ।

❀ కా తు కా యా మ మా న మ్ . ❀

యత్కించైత్కతుకాయామం విభజ్య దశధా పునః ॥ ౩౨
 ఏకం ద్వాదశధా భాగం కృత్వా తేష్వేకమజ్ఞులమ్ ।
 ఉచ్చాయః ప్రతిమాయాస్య ౧ స్మహామానాజ్ఞులాశ్రయః॥

❀ పా సా ద వే ది కా దీ నా మ జ్ఞు ల ని దేశ శః . ❀

ప్రాసాదాదీంశ్చ తేనై వ కుయున్మానాస్తరేణ వా ।
 వేదికా వీరశిబికా రథాదీనాం విధిః పునః ॥ ౩౪
 మానాస్తరాజ్ఞులేనై వ భవేన్నాన్యేన కేనచిత్ ॥
 యాగోపకరణానాం చ కుర్యాన్మాత్రాజ్ఞులేన చ । ౩౫
 హోమాన్మాని సువాదీని కుణముహ్యజ్ఞులాశ్రయః ॥

❀ దే హ ల భా జ్ఞు లై న ప్రి తి మా జ్ఞ మా న మ్ . ❀

దేహలభాజ్ఞులైవ ప్రతిమాన్మాని కల్పయేత్ । ౩౬
 ౨ యైర్యావద్భివిభాగాంశ్చైరచ్యుత మానముదాహృతమ్ ।

❖ గామాదీనాం మానాజ్ఞులైవై వాయవిభాగః . ❖

మానాజ్ఞులైవ తస్మానమజ్ఞులీకృత్య తత్పునః ॥ ౩౭

ఆయవ్యయాదౌ సంయోజ్య గామాదేయః చ్చుభం భవేత్ ।

తత్తథా వక్ష్యతే బ్రహ్మ ఇదాసీమపభాయతామ్ ॥ ౩౮

లఙ్ఘాంశమజ్ఞులీకృత్య తదజ్ఞులమథాప్తభిః ।

వధః-యేద్ధాసయేచ్చైవ పునర్వాదశసభ్యయా ॥ ౩౯

ఆయం శిష్టాజ్ఞు లం జ్ఞేయం వ్యయైవభిరేధయేత్

దశభిః క్షపయేచ్ఛిష్టమజ్ఞులం వ్యయసంజ్ఞితమ్ । ౪౦

ఆయస్సమగ్రశుభదో వ్యయస్స్వల్పశుభావహః ।

ప్రతికూలే వివర్యాసే గ్రామాదేః కమలాసన ॥ ౪౧

త్రిభిర్వృద్ధౌ క్షయోఽష్టాభిశ్శిష్టం యోనిరుదాహృతా ।

❖ ధ్వజాద్యష్టై ఆయాః . ❖

ధ్వజో ధూమస్తథా సింహశ్శావ్య వృషో గర్దభః కరీ ॥ ౪౨

కాక ఇత్యుచ్యతే యోని స్సా శుభా శుభలక్షణా ।

ధ్వజస్సింహో గజోఽశ్వాశ్చ శుభయోనిశ్శుభావహః ॥ ౪౩

ధూమధ్వాష్ట్రఖరిశ్వానః ప్రతికూలా వియోనయః ।

❖ న క్షత్రాదికల్పనప్రకారః . ❖

అష్టాభివర్ధతే హనౌ సప్తవింశతినభ్యయా ॥ ౪౪

శిష్టమృతమితి ప్రోక్తం గామాదేస్తచ్చుభం భవేత్ ।

నవభివర్ధతే హనౌ సప్తభిశ్శిష్టమజ్ఞులమ్ ॥ ౪౫

వారాస్తే శుభదాస్సామ్యాః కూరీరాస్స్వభయదాయకః ।

వృద్ధౌ చతుర్భివర్ధనవభిశ్శిష్టం హనౌవధాంశకమ్ ॥ ౪౬

తస్మిన్ భక్తిశక్తిశ్చ ధన్యో నరపతిః క్లబః ।

౧ సునీతిః ప్రీతిరాయమాత్మ వతేంశస్సముదీరితాః ॥ ౪౭

❀ తాలధనుః క్రోశాదినిరూపణమ్ . ❀

మానాఙ్గులైర్దావ్యోదశభిః మాసం తాలాహ్వయం మతమ్ ।

౨ ద్వాతాలాకథితో హస్తస్తై హ్యష్టై ధనురుచ్యతే ॥ ౪౮

స ఏవ దణ్డస్సయుగః క్రోశస్తైః పంచ భిశ్శతైః ।

క్రోశైశ్చతుర్భిగోకపానం యోజనం తచ్చతుగుణమ్ ॥ ౪౯

గ్రామస్య యజమానస్య రాజ్ఞో జపపదస్య చ ।

ఆయాదిరనుకూలశ్చైత్ప్రీతిమాస్సవశసిద్ధిదాః ॥ ౫౦

ఆయాదిరేష విశ్లేయో మూలబేరసమాశ్రయః ।

౩ న తదశ్లేషు బిమ్బేషు లోహశిష్టితరేషు వా ॥ ౫౧

శృద్ధాబిమ్బేషు విశ్లేయస్తథా భవనకాతుకే ।

❀ పృష్ఠాదిమాసభేదాః . ❀

పృష్ఠా ర దీనా తుం మయాదా పృసక్లాదుచ్యతే ౫ ధనా ॥

చత్వోర్ వీరీయః కుజాస్తైష్టే మజ్జిష్ఠ ఉచ్యతే ।

తే శతం ప్రిరధికం నిష్కం నిష్కాష్టకం ఫలమ్ ॥ ౫౩

ఫలాని షడ్గు కుశభం పృష్ఠం న్యాత్తు చతుగుణమ్ ।

తచ్చతుగుణకం విద్యాదాధకం తద్వయం శివమ్ ॥ ౫౪

తద్వయం ద్రోణముదితం ఖారీ తద్వితయం భవేత్ ।

౧ నిభీతిః. ౨ ద్వైతాలకథితా హస్తస్తస్యా. ౩ తదశ్లేషు.

౪ ఔరసి. ౫ మయా.

క్రియాపాదేచ్ఛా దశోఽధ్యాయః .

౧౧౧

తత్త్వారీతితయం భారం పరిమాణముదీరితమ్ .

౫౫

ఏతేన పరిమాణేన పరిచ్ఛేద్యం ఘృతాదికమ్ ॥

౫౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాతే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం క్రియాపాదే

ధ్రువబైరప్రమాణానుకూల్యనిణయో నామ

ద్వాదశోఽధ్యాయః .

త్ర) యో ద శా ధ్యా య : .

శ్రీ భ గ వా త్ —

❀ శూ ల స్థా ప న వి ధిః : ❀

అథాతత్సంప్రవక్ష్యామి శూలస్య స్థాపనావిధిమ్ ।

❀ సజాతీయవిజాతీయ శూలాకారప్రమాణాదివిధిః ❀

స్థిరాణి చందనాదీని దారుణి ఘనవన్తి చ ॥

౧

అధివాస్య యథాపూర్వం గృహ్యాస్త్రీదేశికోత్తమః ।

౧ వృక్షజాతీయయా వ్యక్త్యా శూలం యద్యేకయా భవేత్ ॥

ఉత్తమం తద్విజానీయాత్ ౨ పవభియేది మధ్యమమ్ ।

నానాజాతీయయా తచ్ఛేదధమం కమలాసన ॥

౩

శిల్పిభిస్తక్షయిత్వా తు అసారం వ్యసనీయ తు ।

సారేణ కారయేచ్ఛూలం ప్రమాణం తస్య కథ్యతే ॥

౪

అఙ్గులీనాం చతువింశచ్ఛతం కౌతుకమున్నతమ్ ।

ద్వ్యధికా షష్టిరాయామో వంశదణ్డస్య కథ్యతే ॥

౫

తస్య మూలాగ్రమధ్యాని విస్తీర్ణాని యథాకృమమ్ ।

చత్వాయేఙ్గులమానాని సాధాని తీర్ణి తాని చ ॥

౬

యవాష్టబ్ధ తథా నాహష్టాడశాఙ్గులసమ్మితః ।

మూలస్య స్యాత్తథా మధ్యే నాహః షఙ్గుదశాఙ్గులః ॥

౭

చతుడశాఙ్గులౌ నాహస్తదగ్గ్రే కమలాసన ।

వక్షోదణ్డశ్చతుస్త్రింశదఙ్గులస్యాత్సమాయతః ॥

౮

చతురఙ్గులవిస్తారష్టాడశాఙ్గులమాసతః ।

౧ వృక్షజాతీయకా పోగ్త. ౨ బహ్వీభి.

ద్విశిఖం త్రిశిఖం వాపి శిఖా కింశుకకుట్ఫలః ॥ ౯

ఆయామో బాహుదణ్డస్య పంచవింశాశ్శులౌ భవేత్ ।

సాధకం త్యజ్జులకం మూలం విస్తీర్ణకం తస్య మధ్యమమ్ ॥ ౧౦

ద్వ్యంగులం త్రి్యంగులం సాధకమగ్నిం తస్య చతుర్ముఖమ్ ।

ప్రకౌష్ఠమాయతం వింశత్యంగులం ద్వియవాధికమ్ ॥ ౧౧

మూలమధ్యాగ్నివిస్తారః ద్వ్యంగులస్త్ర్యంగులోఽపి వా ।

సాధకస్తథాంగులాని స్యుస్త్రీణి విద్యాద్యధాక్షమమ్ ॥ ౧౨

సుషిరం బాహుమూలం స్యాదగ్నిం బాహుప్రకౌష్ఠయోః ।

మిథునం కల్పసీయం స్యాన్నీచబాహురపీద్యశః ॥ ౧౩

ఆయామః కల్పదణ్డస్య షోడశాంగులసమ్మితః ।

విస్తారస్తస్య మధ్యే స్యాచ్చతురంగులసంమితః ॥ ౧౪

షోడశాంగులనాహశ్చ తస్య మధ్యః ప్రకీర్తితః ।

ఆయామః పాశ్వదణ్డస్య కాయో ద్వాత్త్రింశదంగులః ॥ ౧౫

పాశ్వదణ్డపరీణాహశ్చతురశ్శులసంమితః ।

ద్విశిఖశ్చ కటిదణ్డౌ వక్షోదణ్డౌ నియోగతః ॥ ౧౬

దణ్డయోః పాశ్వయోస్సమ్యగూర్ధ్వదణ్డస్య చాయతిః ।

౧ ఏకవింశాంగులౌ దణ్డౌ జఙ్ఘదణ్డసమౌ భవేత్ ॥ ౧౭

మధ్యాగ్నిమూలవిస్తారః కృమణ పరిపత్యతే ।

త్త్ర్యంగులోఽథాధికస్సాధో ద్వ్యంగులశ్చతురంగులః ॥ ౧౮

జఙ్ఘయాశ్రయంగులం మూలం సాధకద్వ్యంగులమస్తరమ్ ।

అధకం చ ద్వ్యంగులం తత్ర త్రిగుణం సహసం మతమ్ ॥ ౧౯

ఊరుమూలం చ సుషిరం ద్వ్యంగులం షడ్యవాధికమ్ ।

ఉరుజఙ్ఘగ్రియోరన్తై మిథురం పరికల్పయేత్ || ౨౦
 వంశదణ్డమురః కట్యాః మధ్య నిమ్న నివేశయేత్ |
 శూలప్రచూణముదితం శూలసఙ్ఖ్యాధునోచ్యతే || ౨౧

❀ శూ లా నా ం స జ్ఞాన్యః ❀

వంశదణ్డః కటిదణ్డో వక్షోదణ్డస్తద్ధై వ చ |
 ౧ బాహుదణ్డాశ్చ చత్వారిః ప్రోక్షేత తథా విధః || ౨౨
 జఙ్ఘదణ్డాశ్చ ఇత్యేతే శూలదణ్డాస్త్రయోదశ |
 శ్లేషయేత్తద్యథాయోగం సుషిరం నైవకారయేత్ || ౨౩
 స చ కీలం విధాతవ్యం శిల్పిభిశ్శూలకమణి |
 వంశదణ్డం కిరీటాస్తం మూఢాన్తం వా ప్రచక్షతే || ౨౪
 పాదాస్తం వా యథాస్థేయం తథా కుయాన్ద్విలక్షణః |
 లోహపట్టేన సనీనాం బద్ధనం దృఢమాచరేత్ || ౨౫

❀ శూ ల ద ణ్డ స్య లో హా ది భే దః . ❀

లోహజాశ్శూలదణ్డాస్యరథవా విభవే సతి |
 వంశమూలం చతుష్కూణమష్టాశ్చిం మధ్యమిష్యతే || ౨౬
 అగ్రిం సువృత్తం శూలాని వృత్తాన్యన్యాని వా స్యథా |
 ౨ వంశదణ్డజమానస్య గలాదవాన్గృజభవేత్ || ౨౭
 ఉపరిష్టాద్యథాయోగం కిశ్చిద్భుగ్నం చతుముఖ |
 ప్రతిమానాం యథాభాగం వంశదణ్డస్థితిభవేత్ || ౨౮
 వక్షోదణ్డః కటిదణ్డః కిశ్చిద్భుగ్నశిఖో భవేత్ |
 భుజోరుదణ్డయోమూలం నిమ్నం కృత్వా యథాశిఖమ్ || ౨౯

ముఖం సాధకం కిరీటస్య శూలద్విగుణమేవ వా ॥

౧ మాలిమూలస్య విస్తారస్త్రిజులం వా యవత్రీయమ్ ॥ ౩౦

త్రీయవం త్రింగులం మధ్యం సాధకత్రింగులసమ్మితమ్ ।

బాహ్వస్తమూలభేరస్య దేవీనాం శయనే సతి ॥ ౩౧

శూలమస్యత్రీయానాదానాసికాస్తమధాపి వా ॥

చిబుకాస్తం యథోచ్చాయం బ్రహ్మణశ్శయనే సతి । ౩౨

శూలం జాన్వస్తమస్యత్రీబాహుసీమాస్తమిష్యతే ।

భృగ్వేదివరివారాణాం బాహుసీమాస్తమిష్యతే ॥ ౩౩

❀ శూలానాం జలాధివాసాది . ❀

జలాధివాసనం చైవ స్థాపనం మణ్డపే తథా ।

హేమామం కుమ్భాచకం ద్వారపూజా బ్రాహ్మణతపకణమ్ ॥

శుద్ధిశ్చ శోషణాదీని శూలానాం బిష్ణువత్ స్మృతమ్ ।

స దివా పిండికాం రాత్రౌ లధివాస్య సమాహితః ॥ ౩౪

శ్వాభూతే వాస్తునా హేమామం దద్యాద్వాస్తుబలిం తథా ।

❀ కథకగేహశోధనమ్ . ❀

శోధయేత్కథకగేహం చ మాజకనాలెపనాదిభిః ॥ ౩౬

సూత్రం చందనతోయేన సిక్తమాస్ఫలయేత్క్రమాత్ ।

సూత్రాణ్యుదజ్జుఖాన్యస్తే ప్రాజ్ఞుఖాని తతైవ చ ॥ ౩౭

కొష్ఠాన్యేకొనపఞ్చశన్నూనాధికవివజితాః ।

౧ శూలమూలస్యవిస్తారస్త్రిజులం చ చతుర్థకమ్ । త్రింగులం మధ్యమగ్నిం కు సాధకమ్ .

❀ బ్రాహ్మణా దీనం జ్ఞకభాగవిధిః . ❀

బ్రాహ్మణో మధ్యమో భాగః ద్వేవికస్తు తదంతరః ॥ ౩౮
 తృతీయో మానుషస్తుయః పైభాదో భాగ ఇష్యతే ॥
 అచనాపీకా బ్రాహ్మే భాగే ద్వేవే స్థితిభవేత్ ॥ ౩౯
 మానుషే పరివారాస్సురాయుధాని చతుర్థవేత్ ।
 కీఞ్చిన్నానుషమాశ్రిత్య ద్వేవే స్యాదాసం భవేత్ ॥ ౪౦
 దివ్యమానుషయోశ్చయ్యై పై శాచే యామిష్యతే ।
 ద్వేవే దేవ్యస్థితా వా స్సురాసనై తస్య పాశ్వతః ॥ ౪౧
 శయనే ఒపి యథాయోగం యానారూఢః పి వై తథా ।

❀ సూత్రాణాముదజ్ఞుఖతా ❀

ఉదజ్ఞుఖాని సూత్రాణి దశ తావన్ని సాతయేత్ ॥ ౪౨
 పాఠజ్ఞుఖాన్యపి కొష్ఠానామెకాశీతిభవేత్తతః ।
 మధ్యమో బ్రాహ్మణో భాగః ద్వేవస్సాస్త్రదనంతరః ॥ ౪౩
 తృతీయః పైతృకస్తుయో మానుషః పంచమః పునః ।
 పైశాచ ఇతి వా భాగా కల్పయేగ్గభవద్విశే ॥ ౪౪

❀ ఏకబేర బహుబేరాదీనాం బ్రాహ్మేదిభాగభేదః . ❀

ఏకబేరవిధిబ్రాహ్మే బహుబేరం తు ద్వైవికే ।
 ద్వేవే చ మానుషే భాగే ద్వయోరాసనమిష్యతే ॥ ౪౫
 ద్వేవమానుషపితృషు శయనం త్రిషు కారయేత్ ।
 పైశాచే మానుషే చైవ ద్వయోరూయనం విధీయతే ॥ ౪౬

❀ ఉక్తస్థానవిపర్యాసే అనిష్టఫలం . ❀

ఉక్తస్థానవిపర్యాసే రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి ।

కీ యా పా దే త యో ద శో ౭ ధ్యాయః : . ౧౧౭

తస్మాద్యశోక్తభాగే స్యుష్టాస్యా ఋద్ధిమభీషుభిః ౪౭

❖ కా మ నా ను గుణం స్థా ప నా భూ మిః ❖

౧ చతస్రీః స్థాపనాభూమిం కృత్వా ౨ మధ్యే పదే పుః ।

ముక్తకామోఽచః యేద్దేవం పదే తు తదనంతరే ॥ ౪౮

దివ్యే భాగాభిలాషశ్చేతస్తానాథీ తు మానుషే ।

పశ్యాదికామః పై శాచే పదేష్వేవం యథాకీమమ్ ॥ ౪౯

❖ ప్రా సా ద ద్వా ర వి స్తార మా స మ్ . ❖

ప్రాసాదద్వారవిస్తారం తీర్థాగీకృత్య మధ్యమమ్ ।

భాగం తు సప్తభా కృత్వా పశ్చభాగాంస్తు దక్షిణే ॥ ౫౦

అపోహ్యసంతరే భాగే బ్రాహ్మ సూత్రీముదాహృతమ్ ।

❖ బ్రా హ్మ భా గే భి త్తి స్తం భా ది ని షే ధః . ❖

స కుయాఽద్యుహ్మణస్సూత్రే భిత్తిస్తంభాదికం సుధీః ॥ ౫౧

అజ్ఞానాద్యది కువీత ప్రత్యవాయో మహా భవేత్ ।

ఏకబేరం భవేత్తత్ర బ్రహ్మసూత్రే శిలామయమ్ ॥ ౫౨

రత్నలహ శిలాకాష్ఠమృద్భిస్తద్వా త్రిసంతుభిః ।

బహుబేరం భవేదధఃచిత్రం సాభాసమిష్యతే ॥ ౫౩

స్థితాసీశయానానాం ద్వివ్యైరత్నాదిభిభవేత్ ।

నిరూణం సవకమూర్తీనాం ఋద్ధికృన్నైవ దోషకృత్ ॥ ౫౪

❖ గ భ క గె హె ఖా తె గ భ క న్యా స వి ధిః ❖

గభకగేహే తతో భాగే యథోక్తధరణీం ఖనేత్ ।

హస్తమాత్రేణ తత్రైవ స పుంసకశిలాం క్షిపేత్ ॥ ౫౫

శిలాయాం తత్ర రత్నాని హస్తేభీజైశ్చ ధాతుభిః ।

౧ చతస్రీః- ఇత్యాదిశ్లోకద్వయం కృచిన్నదృశ్యతే. ౨ ధాతుః.

సహ వా తై విణా వాపి నిక్షిపేచ్ఛదితః క్రమాత్ ॥ ౫౬

పిథాయ యోషిచ్ఛిలయా దృఢం కుర్యాత్సుధాదిభిః ।

మణ్డూపాం లోహజాం కృత్వా యద్వా రత్నాని నిక్షిపేత్ ॥ ౫౭

రత్నన్యాసస్థితస్సైషః పాదమూలే విధీయతే ।

అన్యేషాం పృష్ఠతః కుర్యాద్దీర్ఘన్యాసం విచక్షణః ॥ ౫౮

❀ పాదపీఠస్యాకారభేదః . ❀

వృత్తం వా చతురశ్రం వా పాదపీఠం తు తద్భవేత్ ।

ప్రతిమాయా శిలామయ్యా శిలాయాం చ స్థితిభవేత్

స్థానే పాదశిలాయాం చ శూలాధః సుషిరద్వయమ్ ।

ఇష్టకాభిస్తథా కుర్యాత్ప్రీతకాం చ శిలౌపరి ॥ ౬౦

ఉత్పేదశ్చాపి చాయామో భూమిభాగప్రమాణతః ।

ద్వారాష్టభాగమథవా పాదాష్టకమథాపి వా ॥ ౬౧

ప్రతిమాష్టాంశమథవా పాదపీఠప్రమాణకమ్ ।

వృత్తం వా చతురశ్రం వా పాదపీఠం యథాభవేత్ ॥ ౬౨

వృత్తై చ చతురశ్రే చ పద్మం చోపరి కల్పయేత్ ।

స్థానకేషు విధిప్రాయః ఆసీనే ద్విగుణం భవేత్ ॥ ౬౩

శయనె తావదుత్పేదం ప్రతిమాయామసమ్మితమ్ ।

పద్మాదిపీఠమథవా దేహలభ్యాజులైః పునః ॥ ౬౪

కుర్యాద్ద్వాదశభిః స్థాంశుం విస్తీర్ణం ద్విగుణాజులైః ।

పంచవింశద్దలయుతం యద్వా షోడశ-౧ భియుతమ్ ॥ ౬౫

దలై ద్వాదశభియద్వా యుక్తమష్టభిరేవ వా ।

అష్టిమాసవశేనేవ దలనాం ద్రాఘిమా భవేత్ ॥ ౬౬

క్రియాపాదే త్రియోదశోఽధ్యాయః . ౧౧౯

ఉద్భవః చ్యవః సముత్తం తతోఽల్పదలసంయుతమ్ ।
మధ్య కణికయా యుక్తం కిశ్చిత్పుల్లామ్బుబజాకృతిమ్ ॥ ౨
దివ్యే భాగే స్థితస్త్యేష ౧ విష్టరస్సముసీరితః ।

❀ ఏకబేరాదిభేదేనవేదికామాసమ్ . ❀

ఏకబేరే తదాయామం త్రిధా కృత్వైకభాగికామ్ ॥ ౨౦
వేదిం కుర్యాచ్ఛతుర్థా వా తుర్యాం శేన ప్రకల్పయేత్ ।
ఉత్సేధోఽయం న్నానవేదేవ్యైత్తా వృత్తాయతా తు వా ॥ ౨౧
చతురశ్రాయతా వాపి షడశ్రాష్టాశ్రీకాపి వా ।
౨ ఉపానకటిసంయుక్తా కతేవ్యా ద్వాదశాగులా ౨౦
ఆయతం నాలమేతస్య చతుర్భిరథవాక్కుభీః ।
వింశత్యా చాయతం తస్య ముఖం మకరవక్త్రీవత్ ॥ ౨౧
కిశ్చిన్నిన్నం య ధాతస్మాన్నాలం తియగభోజితమ్ ।
ఉపరిష్టాచ్చ తద్వేదేవలయం చ తురజ్జలమ్ ॥ ౨౨
ఉన్నతం కారయే త్తావద్విస్తారం కమలాసచ ।
వేదికానుగుణం యద్వా పద్మమేవాఖిలం భవేత్ ॥ ౨౩

❀ దేవముఖాదిభేదేనజలప్రణాళీభేదః . ❀

ప్రత్యజ్ముఖస్య దేవస్య ప్రాజ్ముఖస్య తథా భవేత్ ।
ప్రణాల్కుదజ్ముఖా కార్యాదక్షిణోదజ్ముఖస్య తు ॥ ౨౪
ప్రణాళీ ప్రాజ్ముఖా కార్యా నాన్యత్ర విధిర్యతే ।

❀ ధారాకుల్యావిధిః . ❀

ధారాకుల్యా చ కతేవ్యా ౨ యావచ్ఛిద్రీం బహిష్ఠితమ్ ॥ ౨౫

౧ విస్తారః. ౨ ఉపానదాది. ౩ యద్వాక్యభిం.

హస్తహస్తాదిభిశ్చభృజలధారాం నిపాతియేత్ ||
 వృత్తం వాచతురశ్చం వాశ్వభృం కుర్యాచ్చిలాదిభిః || ౭౬
 మనోహరమగాధం చ బహిస్తద్దేవతాలయాత్ |

❀ ఆసీనమూర్తివిధిః . ❀

ఆసీనస్యాభిధాన్యమింద్రమాణం సింహవిష్టరే || ౭౭
 దేహలభ్యాంగులైష్ట్యశ్చిరుత్సేధం త్రింశతాపిచ |
 ద్విగుణైరాయతం తస్య సింహైరస్తాభిరాసఃమ్ || ౭౮
 ధ్రియమాణం చతుర్భివా తేషాం వక్త్రాణి సింహవత్ |
 శిష్టం వపుః పురుషవచ్చతుభిర్బాహుభియుతమ్ || ౭౯
 బిభ్రాణౌ విష్టరం ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం బద్ధౌ జలం హృది |
 రత్నైః పరిష్కృతం పీఠం సింహేవా కేవలైర్ముతమ్ | ౮౦
 గజాక్షిభిర్వా తద్యుక్తం కుర్యాన్నైవాన్యథా విధిః

❀ భోగశయ్యావిధిః . ❀

భోగశయ్యాశయాశ్చ వక్ష్యామి కమలాసః || ౮౧
 వృత్తాయతం యథాయోగం తథా త్రిమణ్డలీకృతమ్ |
 చాంద్రాక్షిణ్యేన వలన్తైః సజ్జభిర్వాధస్తస్థభిః || ౮౨
 దేహాంజులైశ్చతుస్తాలముత్సేధం భోగమణ్డలమ్ |
 మధ్యతః పాదతః పౌక్తం మూర్ధాన్యధికమంగుళైః || ౮౩
 త్రిభిర్ద్విగుణితైర్వాద్యైః వలయాస్తే యథోదితాః |
 సశ్చత్సృభృతివైకైకం కింశుక్తిశ్చిత్సమున్నతమ్ || ౮౪
 ఘనైరయ్యగ్రైర్వానభిస్సప్తభిర్వాధపంచభిః |
 ఉపేతముత్తమం మధ్యమధమం సంప్రచక్షతే || ౮౫

- తీర్తాలమున్నతం వడ్డిరంగులై ముఖ్యమం ఫణమ్ ।
అష్టాంగులం ఫణానాం స్యురస్తరాలం ఫణాస్తు తే ॥ ౮౬
- నిమ్నాః కీర్తిమణ కతకవ్యాః న్యూనాః పశ్చాచ్ఛత్రుస్త్రిభిః ।
అంగులైః క్రమశస్తైహం విస్తారో మధ్యమః ఫణాః ॥ ౮౭
- ద్వాత్రింశదంగులాస్తస్య ఫణాః పాశ్వైః చతుర్ముఖ ।
౮ వింశత్పంచ చతుర్భుజశ్చ విస్తీర్ణాం ద్వ్యంగులై రపి ॥ ౮౮
- వింశత్యంగులవిస్తారా శేషా ద్వా ఫణిః పణౌ ।
ఇతరేష్వపి సర్వేషు హరిసూర్య యథాక్రమమ్ ॥ ౮౯
- బిడాలవక్త్రవద్వక్త్రం దంష్ట్రీయా పగిశౌభితమ్ ।
మీఞ్మీకస్యస్తమహారత్నం తీక్ష్ణశృంగసమన్వితమ్ ॥ ౯౦
- శనైశ్శనైరథో నక్త్రం ౯ యావన్మౌల్యగ్రిమానకమ్ ।
సపకకణ్ఠాత్ఫణాత్సేధం చతుస్తాలం దశాంగులమ్ ॥ ౯౧
- అథవా శయనోత్సేధం తాదృశం సంప్రచక్షతే ।
కాతుకద్వారచరణసముత్సేధ త్రిధా కృతే ॥ ౯౨
- ఏకాంశేన సముత్సేధగ భోగమణ్డలమిష్యతే ।
చతుర్ధాంశేన వా కుర్యాద్బోగినో భోగమణ్డలమ్ ॥ ౯౩
- భాగాసపసముత్సేధో భోగశయ్యావదిష్యతే ।
సువృత్తం దేవదేవస్య పృష్ఠభాగే సమున్నతమ్ ॥ ౯౪
- ఫణానాం మణ్డలం యద్వచ్ఛత్రం తద్వచ్ఛ శౌభనమ్ ।
దేవస్య మాతెరుపరి వింశత్యంగులమున్నతమ్ ॥
- చతురశ్రాయతం పీఠమథవా శయనంభవేత్ ॥ ౯౫
- పాగ్రిగుక్తేశ్చరణై యుక్తం ఉపధానాదినమితమ్ ।
అసనం పద్మమాత్రం తు విశ్వమూర్తే విధీయతే ॥ ౯౬

❖ యా నా స స మూ తి క ని రూ పణ మ్ . ❖

యానే గరుత్మతోఽధస్తాత్పద్మమాసఃమిష్యతే ।

తస్మిన్విదధ్యాత్ప్రసృజ్య దేవాయామాధాసంయుతమ్ ॥ ౯౭

బృహద్భుజం గరుత్మస్తమారుహ్య స్థితమచ్యుతం ।

కుయాదేవం స్థితాదీనామాసనాని ప్రకల్బయేత్ ॥ ౯౮

❖ అధివాసి త శూల స్థాపనవిధిః . ❖

తతో ముహూతే సంప్రాప్తే శోభనే దేశికోద్దమః ।

అధివాసితశూలాని హ్యున్మత్యాధ్వయుభిస్సహ ॥ ౯౯

ధామ ప్రదక్షిణీకృత్య తూయాఃఘోషముదీయ చ ।

శూలాని స్థాపయేచ్ఛవభౌరత్నన్యాసే యథోదితే ॥ ౧౦౦

❖ ప్రతిష్ఠాసంస్థాపనవిధిః . ❖

స్థాపనాస్థాపనే చైవ తథాసంస్థాపనాఽపి చ ।

ప్రతిష్ఠాపనా ప్రతిష్ఠా చ ప్రతిష్ఠా పంచకం స్మృతమ్ ॥ ౧౦౧

యా ప్రతిష్ఠా భవేత్ స్థానే స్థాపనా సా ప్రకీర్తితా ।

యా ప్రతిష్ఠాసనే ప్రోక్తా సా చాస్థాపనసంజ్ఞితా ॥ ౧౦౨

శయనే యా ప్రతిష్ఠా చ సా చ సంస్థాపనా మతా ।

యానే చ యా ప్రతిష్ఠా సా నామ్నా ప్రస్థాపనా భవేత్ ॥ ౧౦౩

ప్రతిష్ఠా యాఽచనా వీరే కర్మాచేతి ప్రకీర్తితా ।

తస్యాం యా చ క్రియా ప్రోక్తా సాప్రతిష్ఠేతి కీర్తితా ॥ ౧౦౪

❖ పరమెష్ట్యాదిభైదైవ ఆనీనాదిశూలస్థాపనమ్ . ❖

ఆచార్యస్థాపయేచ్ఛూలం స్థానకం పరమేష్ఠిః ।

ఆనీనంస్థాపయేత్పుంసా విశ్వేన శయితం తథా ॥ ౧౦౫

కీ యా పాదే త్రి యో ద శోఽ ధ్యా యః .

౧౨౩

సర్వేణ విశ్వరూపం తు నివృత్త్యా మూఢకం భవేత్
దేవీశూలం తథా స్థాప్య రత్నన్యాసాపరి క్రిమాత్
బ్రహ్మాదిదేవతానాం తు శూలాన్యాత్మీయవిద్యయా ॥

౧౦౬

❖ భిత్తి శూల సా న మ్ . ❖

ఏవం సంస్థాప్య శూలాని భిత్తిశూలం విసేషిషేత్ ॥ ౧౦౭

కకుదే వృష్టపాశ్వే తు స్థానకస్య సమాచరేత్ ।

ఆసీనస్య తథా కృత్వా శయాఃస్యోచ్యతే౭ధునా । ౧౦౮

శయానాధారశూలే వై కుయాధూర్ధ్వముఖే స్థితే ।

దివ్యమానుషయోమధ్యే వంశదల్దం నిధాపయేత్ । ౧౦౯

వృష్టపాశ్వే తు కకుదే శయానాధారశూలకమ్ ।

శయానాధార శూలేద్వై కుయాధూర్ధ్వముఖే స్థితే ॥ ౧౧౦

దివ్యమానుషయోమధ్యే శయితాధారశూలకమ్ ॥

ఆధారశూలం శయనే స్థితే కుయాద్విచక్షణః ॥ ౧౧౧

ఆధారశూలమన్వేషాం భిత్తిసంస్థం చ కారయేత్ ।

❖ ఆ ధా ర శూ ల ర హి తె దే వ స్య సా న్ని ధ్యా తి శ యః . ❖

ఆధారశూలరహితే సవత్రో స్థాపనే కృతే ॥ ౧౧౨

వరప్రదానం సాన్నిధ్యమధికం భవతి ధృవమ్ ।

❖ మ హా కు మ్భా ది ప్రోక్ష ణం . ❖

మహాకుమ్భాది కుమ్భానాం వారిభిర్ములవిద్యయా ॥ ౧౧౩

ప్రోక్షయేద్దభాకూఞ్చేన శూలాని స్థాపితాన్యథ ।

❀ గురుదక్షిణా . ❀

దక్షిణాం గురువేదద్యాద్యథా తుష్టిభవేద్గురోః ॥ ౧౧౪
 దశ నిష్కం సువణం తు తిస్యాధం వా ప్రదాపయేత్ ।
 ఋత్విజామపి సర్వేషాం దశనిష్కం ప్రదాపయేత్ । ౧౧౫
 కాలే తస్మిన్ సమాహూయ రథకారం ద్విజోత్తమః ।
 ప్రేషయేత్తోషయేచ్ఛాపి యజమానో ధనై భృశమ్ ॥ ౧౧౬

❀ కులాలనియోగః . ❀

కులాలం కుశలం శాస్త్రం వ్యాధిహీనమదూషితమ్ ।
 రథకారో నియుజ్జీత శాస్త్రీకై సర్వకర్మణి ॥ ౧౧౭
 తదభావే పారశవం యావన్నయనమోక్షణమ్ ।
 రథకారో క్తవిధినా కుశలస్సనమాచరేత్ ॥ ౧౧౮

❀ స్థాపితశూలోద్ధారేదోషః . ❀

స్థాపితం నొర్ధరేచ్ఛూలం సముద్ధారే మహద్భయమ్ ।
 కతుఃకారయితుశ్చాపి భవత్యేవ స సంశయః ॥ ౧౧౯
 అజ్ఞభేదే ఒజ్ఞహనిస్సాద్యద్యజమానస్య నిశ్చితమ్ ॥

❀ శూలస్థాపనశుభఫలమ్ . ❀

శూలస్థాపనమాత్రేణ యజమానో మహత్ఫలమ్ ॥ ౧౨౦
 అశ్నుతే మానుషాదైవానథవా స సమాపితమ్ ।

ఇతి శ్రీపాశ్చురాతే మహాలాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే శూలస్థాపనవిధినామ

త్రయోదశోఽధ్యాయః .

చ తు ద ణ శో ధా య : .

శ్రీ భ గ వా త —

❖ బింబనిమాణవిధిః . ❖

బిమ్మనిమాణమధునా వత్స్యామి కమలానన ।
 లాహపట్టెన శూలానాం సద్ధిం బధ్వా దృఢం యథా ॥ ౧
 అష్టబద్ధేన శూలాని లిమ్మెత్సవాణి సవతః ।
 రజ్జుభిరేవేష్టయేత్తాని దృఢాని చ్చిద్భివజ్జితమ్ ॥ ౨
 యథాసిరాభిబాహుభిశ్శరీరం బధ్యతే తథా ।

❖ శూలరజ్జుదీనాం అస్థిసిరాప్రకృతితా . ❖

శూలాన్యస్థిని మృన్మాంసం సిరాః పాశాస్త్యచః పటాః ॥ ౩

❖ అపకర్షమృదాలేఖనశుభఫలమ్ . ❖

మృద్భిరాలేపనం కుర్యాదపకర్షాభిశ్చ తుముఖ ।
 పకర్షాభివజ్జయేద్భిమ్మం గృహే దేవాలయేఽపి వా ॥ ౪
 అపకర్షస్సనాథలదాః పకర్షస్తు బదోషదాః ।

❖ కేవలమృదాబింబనిమాణమ్ . ❖

మృదా కేవలయా బిమ్మం కుర్యాద్యద్వా త్రివస్తుభిః ॥ ౫
 మృణ్మయే కాతుకే పూణే సాక్షోపాంగం యథావిధి ।
 త్రివస్తుకే మృదాలిప్తే ౧ కజ్జుశకరయా తథా ॥ ౬
 పటేనాచ్ఛాద్య ౨ సవాంగ్లం వణాలెపం సమాచరేత్ ॥

❖ ప్రశస్తమృత్తికాస్థానాని . ❖

పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే కాంతారే పవతేఽపి వా || ౭

మృదం సముగ్రాం గృహ్ణీయాత్సంధోషవివజ్జితామ్ |

నీచై రధ్యాసితాం చై త్యశ్మశానాది వివజ్జితామ్ || ౮

❖ కల్పపయోగినిష్ఠస్తవః . ❖

ఖండరాదుమ్బరాశ్వత్థ స్యగోధాజ్జన భూరుహామ్ |

సముద్భృత్య త్వచస్సవా మాసం వారిషు నిక్షిపేత్ || ౯

తోయమాసోషితై మృతాన్నం మిశ్రయేత్ప్రీడయేచ్ఛ తామ్

తాం నూతనేషు భణ్డైషు నిక్షిప్త్యాచ్ఛాద్య యత్నతః || ౧౦

ఛాయాయాం నిక్షిపేద్భాణ్డాన్యథా వాతాది న స్పృశేత్ |

❖ కల్పవృత్తివాపద్యవ్యవిధిః . ❖

ధాతుకీయాశ్రయోభాగాష్టశ్శాచ హరీతకీ |

ధాతీ చ ద్వాదశవిధా భాగాంస్తానేకవింశతీః || ౧౧

❖ అధివాసకాలమాసమ్ . ❖

అధివాస్యైకమాసం తు భాణ్డైషు కమలాసన |

తీర్థలెస పునవారా తాం మృదం మిశ్రయేత్సుధీః || ౧౨

ఛాయాయాం నాతిశుష్కం తాం వింశత్యేకొసయా మృదమ్ |

మిశ్రయేద్వక్ష్యమాణానాం పుణ్యక్షేత్రాది జన్మనామ్ || ౧౩

❖ ఏకోనవింశతిమృదః . ❖

పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే పవతే పులినే హృదే |

కీ యాపాదేచతుదశోఽధ్యాయః . ౧౨

నిర్ఘోరే సజ్జమే ౧ గోష్ఠే దేవికకోవళరయోస్తథా ॥ ౧౪
 శాలిక్షేత్రే దేవఖాతే శృణ్వే ౨ చ వృష హస్తినోః ।
 వరాహకృష్టే వర్మికే కులీరవసతో తథా ॥ ౧౫
 నలిన్యాం దీఘికాయాం చ మృత్సామేకోసవింశతిమ్ ।

❖ మృదః ప్రమాణమ్ చూణకవిభాగశ్చ . ❖

మృత్సామభిముష్టిమాత్రాభిః పూర్వోక్తాం మిశ్రయేన్మృ
 దమ్ ॥ ౧౬

పూర్వోక్తమాస్తేప్రీఢలా చూణైస్తాం మిశ్రయేత్పునః ।
 తత్త్రిభాగే కభాగైశ్చ కటశకరచూణితైః ॥ ౧౭
 నాదేయైశ్చక్ష్మపాషాణైః మృత్తుయాంశైశ్చ చూణితైః ।

❖ యోజనీయసురభిద్రవ్యాణి . ❖

చందనం ౩ కుఙ్కుమం కొఞ్ఠం శ్రీవేష్టం హరిచందనమ్ ॥ ౧౮
 గుల్మలుం చ నిశాం శుష్కాం హరితాలం మసశ్శిలామ్ ।
 తమాలపత్రాణ్యేతాని చందనాదీని చూణయేత్ ॥ ౧౯
 మృద్వింశత్యేకభాగే స్తేషూన్మృత్సామైశ్చ సత్తుల్యస్తేకతైః ।
 సూక్ష్మైశ్చ మిశ్రయేన్మృత్సామైశ్చ కపిఞ్ఠరసతుల్యైః ॥ ౨౦
 చూణితైలోహరక్షైశ్చ మిశ్రయిత్వా తు మృత్తికామ్ ।

❖ సమ్మిశ్రీణీయన్నహద్రీవద్రీవ్యాణి . ❖

మధుతేలదధిక్షీరఘృతైశ్చక్రిప్రమాణకైః ॥ ౨౧
 అతసీతైల౪ సంమిశ్రేః పునస్సంమిశ్రయేన్మృదమ్ ।

౧ కోవ్యవేదిగొఱరయోః-కోవ్యవేదికోవళరయోః. శౌచే దేవికోవళరయోః.
 ౨ వృషభ. ౩ కనుమం కుఞ్ఠం. ౪ సహితైః .

❖ సంస్కృతమృదః అధివాసః . ❖

ఇత్థం తు సంస్కృతా మృతాన్నిం నిక్షిప్య నవభాజనే || ౨౨
 ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ భాణ్డం ధాన్యేషు నిక్షిపేత్ |
 అచఃయేమ్మాలమస్త్రేణ మృద్భాణ్డాదేశికోత్తమః || ౨౩
 సపిషా జహుయాదగ్నో మూలేనాప్తైరం శతమ్ |
 చరుం పురుషసూక్తేన ప్రత్యృచం జహుయాద్భుధః || ౨౪
 సంసాతాజ్యేన సింఛేత్తాం మృదం భాజనసంస్థితామ్ |

❖ అధివాసవేలా . ❖

సద్యో వా నిశి వా మృతాన్నిమధివాస్య యథావిధి || ౨౫

❖ లెపనక్రిమః తద్విద్యాచ . ❖

ముహూర్తే శోభనే బిమ్బే పృలిమ్పస్కృత్తికాం గురుః |
 అమాళికణ్డపయః స్తమాలిమ్పేద్యోష్మ విద్యయా || ౨౬
 ఆకణ్ఠనాభిపయః స్తం విలింపేద్వాయువిద్యయా |
 ఆనాభికటిపయః స్తం లెపయేద్వహ్నివిద్యయా || ౨౭
 ఆకటేజానుపయః స్తమాలింపేద్వారివిద్యయా |
 ఆజానుకటిపయః స్తం ప్రలింపేద్భూమివిద్యయా || ౨౮
 ఆనాభికణ్ఠమాలిమ్పేత్పునశ్శ్వసచవిద్యయా |
 నాభ్యాదిగుహ్యపయః స్తమాలిమ్పేచ్ఛ్వివిద్యయా || ౨౯
 గుహ్యదిజానుపయః స్తమాలింపేద్వారివిద్యయా |
 జానుపృథ్వితిపాదా స్తమాలిమ్పేత్త్రివిద్యయా || ౩౦

❖ దేవ్యాదీనాం మృదాలెపేవిద్యానిదేశః . ❖

దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం బ్రహ్మాదీనాం తథైవ చ |

కీ యా పా దే చ తు ద క శో ౭ ధ్యా యః . ౧౨౯

ఆలెసనం ప్రకువీత కాలెఽస్మి భూతవిద్యమా .. 3౧
గురవే దక్షిణా దేయా స యథాత్మస్త్విమాపు యాత్ .

❖ ర జాన్వ ది వె ప్త మ్ . ❖

బిమ్బస్య నాహమానం యచ్ఛూలమూసమపోహ్య తత్ ॥ 3౨
౧ అష్టధాకృత్య తేషు త్రిక్షరజ్వాచా వేష్టగోగ్గుణాః ।
మృద్ధిరాలెపయేత్ స్తంశం ద్వౌ వస్త్రకటశకఽలైః ॥ 33
నారికేలత్వచా మృత్నాం దివితీయాం మిశ్రియేత్పునః ।
కృమేణపరిమాణం చ ముఖబాహూరువక్షసామ్ 3౪

❖ నా డీ క ల్ప న మ్ . ❖

నాడీమిడాం సిజ్జలాం చ సుషుమ్నాం తస్తుభిః కృతామ్ ।
సితవీతారుణైస్తాభిఃకృష్టయేద్విష్ణు విగ్రహమ్ ॥ 3౫
౨ నాలికేరత్వచం సూక్ష్మం ఛిత్రా చ్ఛిత్రా చ మృత్తికామ్ ।
తృతీయాం మిశ్రియేత్తాం చ లేపయేత్పూవకశోషణే ॥ 3౬
హస్తం చ సాంగులౌపేతం కృత్వా లోహేన బద్ధయేత్ ।
3 కణావతం తతః కృత్వా లోహేన పరివిన్యసేత్ ॥ 3౭
శరీర ర పోషణం కుయాద్వైదరధ్రివివజితమ్ ।

❖ మృ త్తి కా క ట శ క క ర యో లె క ప నె వి ధిః . ❖

హస్తేన మృత్తికాం దద్యాత్కూచేన కటశ కకరామ్ ॥ 3౮
కటశకకరచూర్ణాని త్రిఫలాకృషితామ్బునా ।
పిష్ట్యా పూపాకృతిం కృత్వా శోషయేదాతవేన తాః । 3౯
పునస్సమైషయేత్పిష్టాక కపిఠరసవారిణా ।

౧ అష్టధాకృత మెతేషు త్రిరజ్వా. ౨ నాలికేరత్వచం సారమ. 3 గతావతం. ౪ శరీరశోషణమ్.

చతుస్త్రిఃపంచకృత్వో వా కృత్వేవం పేషయేత్పునః ॥ ౪౦

కాపాఃసతూలమి లితాకృత్పిత్తరసవారిణా ।

తావత్సమ్మేషయేద్వావద్బాహుభ్యాం బాహుమాత్రకమ్ ॥ ౪౧

❖ పిష్ట కల్ప సమ్ . ❖

౧ పుత్రికాయాస్సముద్ధారే పేషణీ స పతేష్యసి ।

కల్కం సుపిష్టం కూచేన శనై రేవ పరామృశేత్ ॥ ౪౨

తతః కరణ్డికాగ్రిణ లిప్తాక్షాని చ లేపయేత్ ।

పూణేష్యశ్లేషు సవేశు పటేనాచ్ఛాదయేద్ధృఢమ్ ॥ ౪౩

కాపాఃపడం దృఢం చేలం లోమాదిభిరదూషితమ్ ।

ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య వాచయిత్వా శిషం పునః ॥ ౪౪

ధ్యానేవ శుద్ధిం సమ్పాద్య పూజయేద్వాయువిద్యయా ।

మూలమస్త్రీణ జుహుయాత్సమిదాజ్ఞేన నై శతమ్ ॥ ౪౫

చరుం పురుషసూక్తైః జుహుయాత్స్వోడశాహుతీః ।

ముహూర్తే శోభనే ప్రిప్తే ౨ పటేనాచ్ఛాద్య లేపయేత్ ॥ ౪౬

౩ యా శకరా పటే తస్మిన్ తయైవాకల్పయేత్తతః ।

శుక్లమృత్తికయా లేపః కపిత్థరసమిశ్రియా ॥ ౪౭

❖ వణాలెపవిధిః . ❖

వణాలెపం తతః కురూచ్చిల్లిశాస్త్రవిచక్షణేః ।

శ్వేతం పీతం తథా రక్తం హరితం కృష్ణమేవ చ ॥ ౪౮

పంచవణం పృథివ్యాది వణానామధిదేవతాః ।

ఉత్తమా ధాతవః పోక్తాః మధ్యమా వృక్షసమ్భవాః ॥ ౪౯

సంయోగజాస్సురధమాస్త్రీవిద్యమపరం శృణు ।

౧ ఘటికాయా. ౨ పటేశంలేపయేత్పునః. ౩ కటిశకరాం పటే.

క్రియా నా దే చ తు ద క శో ౭ ధ్యా య : . ౧౩౧

వణం చాప్యనువణం చ సంస్కారః చ తత్తై నచ । ౫౦

త్రివిధో వణసంయోగశ్చాస్త్రిషు సముపిరితః ।

వణ ఇత్పుచ్చ్యతే శుద్ధో ౧ రాజవత్తాని కారయేత్ ౫౧

అనుకాచే చ యే వణాః ప్రాయశశ్శుద్ధివశితాః ।

అనువణా ఇమే పోక్తాస్పజ్జీ-ణాః కథయామి తే । ౫౨

శుద్ధో ర క్తశ్చ పీతశ్చ కృష్ణశ్చైవ చతుర్విధః ।

సంస్కారాస్తే చ చత్వారిః పోత్యేకం ద్వివిధాః స్మృతాః ॥ ౫౩

శుక్లశ్చైవ వలకుశ్చ శ్వేతో ద్వివిధ ఉచ్యతే ।

శ్చగోక్షీరకుద్దాభశ్శుక్ల ఇత్యభి ౨ సంజ్ఞితః ॥ ౫౪

ముక్తాస్ఫటిక ౩ చద్వాభా వశకు ఇతి సంజ్ఞితః ।

ర క్తశ్చాస్యరుణశ్శ్విణ ఇతి ధేదెన కథ్యతే । ౫౫

జపాశోణితసంస్కారౌ ర క్తవణో ౭రుణామతః ।

కింశుకాశోకసంస్కారశ్శ్విణ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౫౬

హరితశ్చైవ పీతశ్చ పీతవణో ద్విధా భవేత్ ।

మనశ్శిలాహరీతాలనిభో హరిత ఉచ్యతే ॥ ౫౭

హరిదాశుక్కునూభస్త పీత ఇత్యభి ౪ సంజ్ఞితః ।

శ్యామశ్చ కృష్ణ ౫ వణశ్చ కృష్ణవణో ద్విధా భవేత్ ॥ ౫౮

దూవామరతకాభశ్చ శ్యామ ఇత్యభి ౬ సంజ్ఞితః ।

ఇష్టసీలనిభః కృష్ణః కృష్ణవణః ప్రకీర్తితః ॥ ౫౯

శుక్లేన మిశ్రితో రక్తో బభృరిత్యభిధీయతే ।

శుక్లేన మిశ్రితః కాఘో వణకః పరికీర్తితః ॥ ౬౦

పీతేన మిశ్రితః కృష్ణః కాళ ఇత్యభి ౭ ధీయతే ।

౧ ఆవతాదీని తారయేత్, ౨ ధీయతే. ౩వజ్రాభా వణాభో. ౪ ధీయతే.

౫ సంజ్ఞశ్చ, ౬ ప్రశ్రుతః, ౭ సమః. ౮ వణకః, ౯ సంజ్ఞకః.

పీతకృష్ణయుతశుక్లః కబురస్సముదాహృతః ॥ ౬౧

ఏనం సజ్కరజాన్వణానూహంపోహేన యోజయేత్ ।

ఉక్తోయం వణానం తేషాం కుర్యాం చోద్దితైః కృమాత్

❀ మూర్తికల్పనపరిపాటీ. ❀

ప్రథమో దారుసఙ్ఖతో ద్వితీయం రజ్జవేష్టనమ్ ।

మృదాలేపస్త్రతియస్తు తురీయం నాడిబస్తనమ్ ॥ ౬౩

పశ్చిమో రజ్జవేష్టస్సాన్నిధిలికేరత్వచా పునః ।

మిశ్రితా మృత్తికా షష్ఠీ సప్తమం రజ్జవేష్టనమ్ ॥ ౬౨

అష్టమశ్శకరాణిపో నవమం పటయోజనమ్ ।

భూషణం దశమం పోక్తం ఏకాదశమతఃపరమ్ ॥ ౬౩

శుక్లాణిపసముద్దిష్టం ద్వాదశం వణాయోజనమ్ ।

ద్వాదశై తే చ నిదిష్టాః ప్రతిమాకరణైః బ్రజ ॥ ౬౪

❀ లెపశోషణావధిః. ❀

కాలేన చ వషణమాత్రేణ వస్తు శుష్కతీ నాన్యథా ।

❀ విధ్యనుసారశుష్కమూర్తేకరాయః. ❀

సహస్రం ౩ వత్సరాంతాంతి మౌనైర్ద్వాదశభిః కృతైః ।

ద్వాభ్యామయుతమాయుస్సాన్వృత్తిభిర్లక్షం ప్రతిష్ఠితమ్ ।

హేన్నైవ పోషణం సవణం వణానాం దీప్తికారకమ్ । ౬౬

అలెఖ్యే ౪ చ పటే భిత్తో లిఖితే ఫలకేపి చ ।

వణాయోగస్సముద్దిష్టో ద్వివ్యృత్పత్తిస్తథా చ ॥ ౬౭

❀ యుగభేదేన తీర్ణాం వణభేదః . ❀

మూర్తీర్ణాం యుగభేదేన వణభేదో విధీయతే ||

కృతే వళక్షణస్త్రితాయామరుణో ద్వాపరే పునః ||

౬౮

పీతః కలౌ ఘనశ్యామః వాసుదేవః వరః పుమాన్ |

రక్తస్పృశ్మణా దేవః ప్రమృష్ణః కనకప్రభః ||

౬౯

శ్యామో నిరుద్ధః కథితః కృతాదిషు చతుష్వేపి ||

❀ ద్వాదశమూర్తిర్వణాః . ❀

కేశవః కనకప్రఖ్యస్సాస్య దజ్జానసమాకృతిః ||

౭౦

నారాయణశ్శ్యామవణో మాధవస్సృటికప్రభః |

గోవిందః పద్మకింజల్కనిభౌ విష్ణురుద్ర హృతః ||

౭౧

అరుణామ్బుజసజ్జాశో మధుసూదన ఉచ్యతే |

త్రివిక్రమశ్శిఖినిభో వామనో బాలసూయఃవత్ ||

౭౨

శ్రీధర ౧ స్థితపద్మాభో హృషీకేశస్తటిత్ప్రభః |

పద్మనాభశ్శ్యామవణో బద్ధాకకుసుమచ్ఛవిః ||

౭౩

దామోదగౌ ద్వాదశైతే కథితాః కేశవాదయః |

❀ చతుర్వింశతిమూర్తిర్వణాః . ❀

వాసుదేవాదిమూర్తీర్ణాం యో వణాః పూర్వమూరితః ||

౭౪

స ఏవ వాసుదేవాదిచతుర్ణాం తద్భువామపి |

శుద్ధస్సృటికసజ్జాశో విశ్ణయః పురుషోత్తమః ||

౭౫

అఘోక్షజశ్శ్యామవణో నృసింహో హేమసన్నిభః |

పీతవణోఽచ్యుతోతీవ రక్తవణోజనాదకనః ||

౭౬

ఉవేద్యశ్శాస్త్రములః పోక్తో హరిః వీశనిభః స్మృతః 1
కృష్ణః కృష్ణామ్బుదప్రఖ్యశ్చతుర్వింశతిమూర్తికాయః ॥ 22

❀ శ్రీ యా ది దే వీ నా ం వ ణా కః ❀

సువణం ౧ నికమాభా శ్రీశ్శాస్త్రమా భూరజుఃనచ్చవిః ।
సరస్వతీ సితా రక్తా ప్రీతిశ్శాస్త్రమనిభా ౨ కృతిః ॥ 2౮
కీర్తి రక్తా భవేచ్ఛాన్తిస్సస్థితీకాభా సమీరతా ।
తుష్టిః పీతా భవేత్తుష్టిశ్శాస్త్రమా 3 దేవ్యస్మన్మతా స్తుతాః

❀ మ త్సా ది మూ తీ క నా ం వ ణా కః ❀

మత్స్యస్సస్థితీకసజ్కాశః కూమః కాఞ్చనసన్నిభః ।
వరాహశ్శామలనిభో వలత్కాకృతిరేవ వా ॥ ౩౦
స్మసింహశ్చంద్రవణాకభః ప్రహ్లాదః కాఞ్చనప్రభః ।
వామనశ్శాస్త్ర మలనిభః కాలవనోక మహాబలిః ॥ ౩౧
జామదగ్నస్యసువణాకభః రాఘవశ్శాస్త్రమలాకృతిః ।
భరతశ్శాస్త్రమలో వణోక లక్ష్మణః కనకప్రభః ॥ ౩౨
శత్రుఘ్నో రక్తవణాకభస్సీతా హేమనిభాకృతిః ।
మాణ్డవీరక్తవణాకభా ఊమీకలా శ్శాస్త్రమలప్రభా ॥ ౩౩
శుక్రితకీర్తిస్సితాక్షీ చ హనూమాక కనకప్రభః ।
అజ్ఞవో రక్తవణాకభస్సుగ్రీవో హేమపిఙ్గలః ॥ ౩౪
గుహశ్చ నీలవణాకభః కాలవనోక విభీషణః ।
నీలో నీలనిభః పోక్తో జామ్బవాక కనకప్రభః ॥ ౩౫
బలః క్షీరనిభశ్చేష్ట రక్తవణాక చ రేవతీ ।
మేఘశ్శామో భవేత్కృష్ణో రుక్మిణీ కనకప్రభా ॥ ౩౬

సత్యభామా భవేత్ శ్యామా కల్మీ రక్తనిభః స్మృతః

❀ అసంతగరుడాదీనాంవశాః . ❀

అనన్తః క్షీరసక్తాశః యద్వా హేమసమాకృతిః । ౮౭

గరుడః కనకపౌఖ్యో బ్రహ్మ కనకసన్నిభః ।

విష్ణు శ్శ్యామనిభః పౌక్తః రుద్రశ్శౌచితసన్నిభః ॥ ౮౮

హయగ్రీవో వలక్షాస్సౌత్యైనానీ శ్శ్యామలాకృతిః ।

రక్తవణా భవేచ్ఛుష్ణః ప్రచణ్డశ్చేవైత సన్నిభః ॥ ౮౯

జయః పీతస్తతశ్శ్యామో విజయః పద్మసన్నిభః ।

పద్మీ గదాధరో హేమః కృష్ణః ఖడ్గధరో భవేత్ ॥ ౯౦

శార్ఙ్గధారీ హేమనిభశ్శైవతో వజ్రధరో ౨ మతః ।

శ్యామో ముసలధారీ స్యాత్పాశధృక్కరకపృథః ॥ ౯౧

కృష్ణోఽఘ్నశధరో ధాతా రక్తపీతవపుధరః ।

విధాతా ధవలో భద్రీసుభద్రా హ్యరుణచ్ఛవిః ॥ ౯౨

కృతాంతశ్శ్యామలో రక్తస్ఫురవిధ్వంసః స్మృతః ।

కుబేరాక్షో భవేత్పీతః కుబేరో రక్త ౩ దేహభృత్ ॥ ౯౩

దుఃఖయః కృష్ణవశాభః ౪ ప్రభవశ్చేవైతసన్నిభః ।

న్యాద్యశ్వభాసనో రక్తః పుష్కరశ్చేవైతదేహభృత్ ॥ ౯౪

సమ్భవశ్శ్యామలః పౌక్తః ప్రభవో రక్తసన్నిభః ।

సుశోభనో భవేత్ శ్యామసుభద్ర ౫ శ్శ్యామ వణాభాక్ ॥

కుముదశ్చేవైతవణాభః కుముదాక్షిగ్నిసన్నిభః ।

పుష్కరికస్పితః పౌక్తః వామనశ్శ్యామలాకృతిః ॥ ౯౬

రక్తో భవేత్ శక్కుకణాస్సవనేత్రోఽపితప్రభః ।

సుముఖశ్శాస్త్రిమలః పోక్తః రక్తాభస్సుప్తిస్థితః ॥ ౯౭
 రక్తస్సుయఃస్థితశ్చంద్రో భామో రక్తస్థితో బుధః ।
 బృహస్పతిస్సువణాభా భశ్శుక్రశ్శుక్లశ్శనైశ్చరః ॥ ౯౮
 కృష్ణస్తామ్రస్తథా రావణః కేతుః కృష్ణ ఉదాహృతః ।
 కామో రక్తస్థితో హస్తీవక్త్రో రక్తష్టడాననః ॥ ౯౯
 దుగ్ధా శ్యామా సువణాభాః ధనదః క్షేత్రీపాలకః ।
 నీలో బ్రాహ్మీ సువణాభా రక్తా మాహేశ్వరీ భవేత్ ॥ ౧౦౦
 కౌమారీ రక్త ౧ వణాభా వైష్ణవీ శ్యామలవృభా ।
 వారాహీ శ్యామవణాభా ౨ ఇంద్రాణీ శ్యామలా కృతిః ॥ ౧౦౧
 చాముణ్డా రక్తవణాభా ఏరభద్రా ౩ రుణద్యుతిః ।
 జ్యేష్ఠా నీలా భవేద్దిద్దశ్శాస్త్రిమో ౪ గ్నిరరుణ ౩ పృథః ॥ ౧౦౨
 యమః కాలో ధనిర్మతినికలశ్శాస్త్రిమః పృచేతసః ।
 వాయుధూమ్రస్థితః ౫ శ్చైష్ఠః రక్తో రుద్ర ఉదాహృతః ॥
 పురుషశ్శాస్త్రిమలో హేమద్యుతిస్సాస్త్రిద్యుతస్సత్కృతః ।

❀ వ సూ ణాం వ ణా న జ్ఞా హః ❀

సితో రక్తస్తథా పీతశ్శాస్త్రిమో ౧ రక్తస్థితపృథః ॥ ౧౦౪
 బభ్రుః పీతో ధరాదీనాం వసూనాం వణానజ్ఞాహః

❀ పి త వ్రా ణాం వ ణా న జ్ఞా హః ❀

రక్తశ్చేష్ఠిః ౨ పృథా పీతశ్శాస్త్రిమశ్చేష్ఠి రుణపృథః ॥
 బభ్రుః పితృణాం వణానజ్ఞానో కృమీణ సముదాహృతః ।

౧ వణానజ్ఞానో, ౨ మానాద్భీ. ౩ స్సత్కృతః ౪ కృతిః. ౫ రక్తాపిత
 ౬ శ్చైతప్రభాపీ తా శ్యామశ్చేష్ఠి రుణద్యుతిః.

❖ మ రు తా ం వ ణ క స ం గ్ర హ ః ❖

ధూమో^౧ రక్తస్తథా^౨ వీతశ్శా^౩ వ్యమశ్చే^౪ వ్రతో^౫ ౭ రుణా^౬ ౭ సితః
వజ్రో^౭ ౭ యం మరుతాము^౮ క్తస్స^౯ త్తనామా^{౧౦} నుపూ^{౧౧} వకశః^{౧౨} ।

❖ ఋ షీ శా ం వ ణ క స ం గ్ర హ ః ❖

కనకశ్శా^{౧౩} వ్యమలః^{౧౪} వీతిః^{౧౫} కృష్ణో^{౧౬} రక్తస్సితో^{౧౭} ౭ సితః^{౧౮} ౧౦౭
వణకః^{౧౯} క్రమేణ^{౨౦} సత్తనా^{౨౧} మృషీశాం^{౨౨} సముదా^{౨౩} హృతః^{౨౪} ।
రక్తః^{౨౫} వీతస్సితశ్శా^{౨౬} వ్యమో^{౨౭} రక్తవీతస్సి^{౨౮} ౨ తా^{౨౯} సితః^{౩౦} ॥ ౧౦౮
విశ్వాదివరివారాణాం^{౩౧} వణా^{౩౨} కనుక^{౩౩} ర్మణం^{౩౪} కృతమ్^{౩౫} ।

❖ అ ప న్న ర సా ం వ ణ క స జ్గ రి హ ః ❖

శ్వేతా^{౩౬} భా^{౩౭} కనకా^{౩౮} భా^{౩౯} చ శ్వా^{౪౦} మా^{౪౧} చ కనక^{౪౨} ప^{౪౩} ర్భా^{౪౪} । ౧౦౯
రక్తా^{౪౫} కృష్ణా^{౪౬} చ పీతా^{౪౭} చ రూ^{౪౮} పమ^{౪౯} స్సరసాం^{౫౦} ౩ మతమ్^{౫౧} ।

❖ ఆ ది త్వా నా ం వ ణ క ః ❖

రక్తః^{౫౨} పీతో^{౫౩} ౭ రుణశ్శా^{౫౪} వ్యమశ్చే^{౫౫} వ్రతో^{౫౬} బభు^{౫౭} శ్చ^{౫౮} కబు^{౫౯} రః^{౬౦} ॥ ౧౧౦
౪ వణకతో^{౬౧} హరితశ్చే^{౬౨} వ్రత ౫ శో^{౬౩} ణః^{౬౪} కు^{౬౫} ప్తని^{౬౬} భ^{౬౭} స్తథా^{౬౮} ।
ఆదిత్వా^{౬౯} నామ^{౭౦} యం^{౭౧} వజ్రో^{౭౨} ద్వా^{౭౩} దశ^{౭౪} నాం^{౭౫} క్రమా^{౭౬} త్ స్మృ^{౭౭} తః^{౭౮} ॥

❖ రు ద్రా శా ం వ ణ క ః ❖

శో^{౭౯} ణశ్చ^{౮౦} హరితో^{౮౧} సి^{౮౨} ల శ్చే^{౮౩} వ్రతశ్శా^{౮౪} వ్యమ^{౮౫} లదీ^{౮౬} ధి^{౮౭} తిః^{౮౮} ।
వీతః^{౮౯} కాల^{౯౦} స్తథా^{౯౧} బ^{౯౨} భ్రుః^{౯౩} ౭ వణ^{౯౪} కః^{౯౫} పా^{౯౬} టలొ^{౯౭} ౭ సితః^{౯౮} ॥ ౧౧౧
ఏ^{౯౯} కా^{౧౦౦} దశ^{౧౦౧} నాం^{౧౦౨} రు^{౧౦౩} ద్రా^{౧౦౪} శాం^{౧౦౫} వజ్రో^{౧౦౬} ౭ యం^{౧౦౭} ౭ సము^{౧౦౮} దీ^{౧౦౯} రతః^{౧౧౦} ।

౧ సితో^{౧౧౧} ౭ రుణః^{౧౧౨}. ౨ శయ్యు^{౧౧౩} తిః^{౧౧౪}. ౩ సా^{౧౧౫} మి^{౧౧౬} దమ్^{౧౧౭}. ౪ వణ^{౧౧౮} కో^{౧౧౯} ౫. శ్వే^{౧౨౦} తః^{౧౨౧}
కు^{౧౨౨}. ౬ శ^{౧౨౩} బ^{౧౨౪} లా^{౧౨౫} పా^{౧౨౬} టలా^{౧౨౭} సి^{౧౨౮} తాః^{౧౨౯}. ౭ సము^{౧౩౦} దా^{౧౩౧} హృ^{౧౩౨} తః^{౧౩౩}.

పా ద్మ స ం హి తా యా మ్ .

౧౩౮

❀ అ శ్వి నో వ కాణాః ❀

అశ్వినో చారుణౌ పీతౌ మాకణ్డేయస్తథా భవేత్ || ౧౧౩

❀ నా ర ద భృ గా వ దీ నా ం వ కాణాః ❀

నారదస్ఫటికః పీతో భృగుదక్షస్తథాసితః ।

రక్తో మనుస్సనద్దశ్చ శ్యామలః కనకస్తథా || ౧౧౪

౧ పీతస్సనత్కుమారశ్చ రక్తో హాహ చ పీతలః ।

హూహూరక్తస్తథా శ్యామః తుమ్బురుః కిన్నరశ్శుకః || ౧౧౫

రక్తః కింపురుషశ్శ్యామశ్చిత్రినేనస్తథా భవేత్ ।

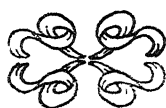
పీతో విశ్వావనుః పోక్తో మధుశ్చ ౨ మధువణకః || ౧౧౬

కైటభశ్శ్యామలః పోక్తో వశోకనుక్తో ౩ వగమ్యతామ్ ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాతే మహూపనిషది పాద్మసంహితాయాం

క్రి పాదే దేవతావణావిధినామ

చతుదశోఽధ్యాయః.

పంచదశోధ్యాయః .

❀ స్థితాదిమూర్తినిదేశః ❀

శ్రీ భగవాన్ —

భేదానధాతో నత్యోమి ప్రతిమాసు స్థితాదిషు ।

స్థితా మూర్తిస్తథాసీనా యానారూఢా తద్దైవ చ ॥

౧

తాస్త్రీసో ద్వివిధాః ప్రోక్తా భోగయోగప్రభేదతః ।

శయోనస్య తు పూర్వోక్తౌ ౧ సగంసంహారకారిణౌ ॥

౨

ద్వౌ చాపరౌ చతుర్భేదశ్శయానః కమలానన ।

ఏకైకా ద్విత్రిధా భేదా ఉత్తమాధమమధ్యమాః ॥

౩

❀ భోగ మూర్తిః . త త్ర ఉత్తమా ❀

దివ్యే భాగై స్థితం దేవం శభ్రచక్రిగదాధరమ్ ।

శ్రీభూమిసహితం యుక్తమచనాపీతపాశ్వయోః ॥

౪

సనద్దనకషిభ్యాం కృతాజ్జలిపురా ఫితౌ ।

ఉత్థితౌ వామజానుభ్యామితరాభ్యాం ప్రతిష్ఠితౌ ॥

౫

పాదయోరుభయో ౨ గ్రై తావభా కారయేత్సుధీః ।

అచనాపీతకా ౩ పాశ్వభూతలెష్వేవమాననమ్ ॥

౬

దక్షిణోత్తరయోభిక్షి పాశ్వయోబ్రహ్మశఙ్ఖచౌ ।

ప్రపతః పుష్పవన్తౌ తౌ దక్షిణోత్తరపాశ్వయోః ॥

౭

భిత్తిం సమాశ్రితౌ కుర్యాత్సన్దననకౌ తథా ।

బాలవేషధరా వామం ప్రసాయ చరణం స్థితౌ ॥

౮

౧ సగం. ౨ రగం సంయుక్తమ్. ౩ పాశ్వభూతలెష్వేవమాననమ్.

నికుఞ్చ్య దక్షిణం పాదం దక్షిణం కరముత్తి పణ్ ।

సనాలమమ్బుజం పుల్లం వామహస్తతలై దధత్ ॥ ౯

ససకషిఃససద్దస్తు యథోక్తాద్యథాస్థితిః ।

సూయాఃచప్రమసౌ చాపి కరపాదక్రమాత్తథా ॥ ౧౦

చామరవృజనే భిత్తౌ శ్వేతచ్ఛత్రౌ చ మాక్తకే ।

భిత్తిపాశ్వేః పృథాం కునూఃద్యథాలక్షణసంయుతామ్ ॥ ౧౧

కల్పకానోకహం పృష్ఠే భిత్తిపాశ్వేః పృకల్పయేత్ ।

భిత్తిపాశ్వేః తు పురతో రతిశాస్త్రీ పృకల్పయేత్ ॥ ౧౨

సంవీజయశ్చైతం దేవం చామరాభ్యాం చతుర్ముఖ ।

హాహాహూహూశ్చ ౧ గన్ధవౌ గరుడో నారదస్తథా ॥ ౧౩

దైవతాశ్చాపి ముసయస్స ని యత్ర నికేతనే ।

భాగస్థానం తు తద్విద్యాదుత్తమం కమలాసన ॥ ౧౪

❀ మ ధ్య మా భో గ మూ తి ణ్ : ❀

మహీస్థానై పతత్రీప్రీం మహీం చ ససకాసనే ।

మాకణ్డేయాసనానై తు ౨ ఆభాసౌ బ్రహ్మశఙ్కరా ॥ ౧౫

అన్యే చ యత్ర పూర్వోక్తాః భాగస్థానే స మధ్యమః ।

❀ జ ఘ న్యా భో గ మూ తి ణ్ : ❀

దేవశ్చతుర్భుజసాన్ధం శ్రీధరాభ్యామవస్థితః ॥ ౧౬

౩ దక్షిణై నరదం వామం సింహకణఠమథాపి వా ।

ఊరుమూలాశ్శీతం వాపి శఙ్ఖచక్రధరా పరా ॥ ౧౭

బ్రహ్మేశానౌ తు సాభాసౌ సర్వమన్యద్యథోదితమ్ ।

౧ గన్ధవౌ. ౨ భాసయేద్బ్రహ్మశఙ్కరా. ౩ “దక్షిణై”. ఇదం పద్యం

కవచిన్.

కిరీయాపాదే సంచనశోఽధ్యాయః.

౧౪౧

భోగస్థానే యత్ర భవేజ్జఘృత్యం తత్ప్రచక్షతే ||

౧౮

❖ యోగస్థానమూర్తిః లక్షణమ్. తత్ర ఉత్తమమ్ ❖

శ్రీభూమినహితో దేవశ్శుభ్రచక్రిగదాధరః |

అచనాపీతకాపాశ్వే మాశక్లేయో భృగుస్తథా ||

౧౯

సవమన్యద్యుక్తోక్తం చ యోగస్థానం తదుత్తమమ్ |

❖ మధ్యమో యోగమూర్తిః ❖

నారదో దుఃఖిణస్థానే శివస్థానే భగేశ్వరః

౨౦

అచనాపీతకాపాశ్వే తు బ్రహ్మశానా కృతాజ్ఞానీ |

యథోక్తమన్యత్సవం చ యోగస్థానే సమధ్యమః |

౨౧

❖ జఘన్యా యోగమూర్తిః ❖

దేవశ్చతుర్ముఖో దివ్యభాగే బ్రాహ్మేంద్రవా యది |

౨ అభయం దక్షిణం హస్తం వరదం స్వాగతం తు వా || ౨౨

ఊరుమూలాలాయం వామం సప్తవమధాపి వా |

గదాముద్రమనౌ వాపి శబ్దచక్రిధరా పరా ||

౨౩

౩ బ్రహ్మశానాదిరహితం నీచానా యోగసంస్థితః |

❖ భోగాసనే తు ఆసీనా మూర్తిః. తత్ర ఉత్తమా ❖

౪ స్థానప్రభదః కథితస్సంప్రత్యాసీన ఉచ్యతే ||

౨౪

౫ శ్రీభూమిభ్యాం చూరీనస్సింహవిష్టరమాశ్రితః |

బ్రహ్మశానా భిత్తిరాశ్వే స్థితౌ యద్వా సుఖాసనం || ౨౫

౬ భృగుం చ నారదం చ చ్వా భిత్తిరాశ్వే సమాచరత్ |

౧ తే తద్యోగస్థానముత్తమమ్. ౨ అభయమిత్యధం కృచిన్న ౩ బ్రహ్మశాన్త్యం చ. ౪ స్థితః ప్రభదః, ౫ క్రిధరాభ్యామ్. ౬ భృగుశ్చనారదశ్చైవ భిత్తిరాశ్వే సమాచరా.

అచనాపీఠికాపాశ్చైవ రతిశాస్త్రీ కృతాశ్చరీ || ౨౬

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది సవమన్యద్యథాదితమ్ |

భోగాసనం తదుచ్చైసన్య || ౨౭

❀ ఆ సీ నా మ ధ్య మా ❀

దాసీనస్సించావిష్టరే ||

వామోత్సక్లే శ్రియం దేవీం సమారోప్య చతుర్భుజః |

వామహస్తేన చాశ్లిష్య యద్వా భూమిం యథో ఽదితమ్ ||

సాభాసావధాచితో వా బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్చైవయోః |

పూజాసికాముఖయతః కాయా చ భృగునారదౌ || ౨౯

దక్షశ్చైవ మనుశోచ్చభౌ సచామరకరా స్థితౌ |

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది భాగే మధ్యమమాసనమ్ || ౩౦

❀ ఆ సీ నా జ ఘ న్యా ❀

ఆసీనస్సహదేవీభ్యాం బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్చైవయోః |

భిత్తిపాశ్చైవ రతిశ్శాన్తిస్సవాలవ్యజనే స్థితే

భోగాసనం తదధమం

❀ ఆ సీ న యో గా స న మ్ త త) ఉ త్త మ మ్ ❀

యోగాసనమథోచ్యతే |

సింహాసనే సుఖాసీనం బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్చైవయోః || ౩౧

రతిస్సరస్వతీ చ ద్వే సితవాలధివీజనే |

అచనాపీఠికాపాశ్చైవ ౨ శ్రీభూమీ చ కృతాశ్చరీ || ౩౩

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది యోగాసనమిదం వరమ్ |

❀ ఆనీనయోగేమధ్యమమ్ ❀

సింహాసనే సుఖాసీనం బ్రహ్మేశో భిత్తిపాశ్వర్యోః ॥ ౩౪

ఆనీనే శ్రీమహీదేవ్యా సచామరకరేస్థితే ।

అచనాపీఠికాపాశ్వర్యే ౧ శ్రీభూమ్యా చ కృతాంజలి ॥ ౩౫

దక్షశ్చైవ మచుశ్చైవ భిత్తిపాశ్వర్యే కృతాంజలి ।

ప్రప్తతత్పద్మీయాయాది ౨ యోగేతస్మధ్యమాసనమ్ ॥ ౩౬

❀ జఘన్యమాసనమ్ ❀

సింహాసనే సుఖాసీనో దేవ ఏకశ్చతుర్భుజః ।

త్యక్త్వా సవం పరికరం చద్మీయాయాది ప్రప్తతః ॥ ౩౭

దివ్యే బ్రహ్మేశోఽథవా భాగే యోగే తస్మిన్మాసనమ్

❀ శేషాసనమ్. తతోఽత్తమమ్ ❀

శేషాసనమథో వక్ష్యే యథావదవధారయ ॥ ౩౮

సువృత్తం భోగినో భోగం మజ్జితేన స్థితం త్రివృత్ ।

కించద్వృత్తాయతం వా తు సమున్నమ్య ౩ స్థితం శిరః ॥ ౩౯

తత్ర శ్రీ భూమిసహితో విష్ణురే తు సుఖాసనః ।

రతిస్సరస్వతీ చ ద్వే పూజావిష్టరపాశ్వర్యోః ।

దైవై దేవగణైశ్చైవ ఋషిభిభిశ్చిత్తిపాశ్వర్యోః ॥ ౪౦

కృతాంజలిపుటాస్సవే శేషాసనమిదం పరమ్ ।

❀ శేషాసనమధ్యమమ్ ❀

దేవశ్చతుర్భుజాసీనః వామోత్సక్లాపితప్రియః ॥ ౪౧

మాకశ్చేయో మహీ చైవ పూజా ౧ విష్ణురపాశ్వయోః ।

భృగుశ్చ నారదశ్చైవ తిష్ఠతస్సితచామరౌ ॥ ౪౨

పృష్ఠతశ్చద్వీసూయాది శేషే తస్మద్వమాసనమ్ ।

❖ జ ఘ న యం శే హ స న మ్ ❖

శ్రియా దేవ్యా సమాసీనః పూజాపీఠస్య పాశ్వయోః ॥ ౪౩

బ్రహ్మ చ వసుధా చైవ ధర్మో ౨ దేవో పృష్ఠధ్వజః ।

దేవస్య పురతశ్శ్రీమాన్ మాకశ్చేయః కృతాంజలిః ॥ ౪౪

పృష్ఠతశ్చద్వీసూయాది శేషే తస్మిన్చమాసనమ్ ।

❖ శ య నా స న ఉ త్త మ మ్ ❖

స్థిత్యాసనభిదాః పోక్తాః శయనస్య భిదాం శృణు ॥ ౪౫

అనన్తభోగశయన మృద్వాస్తరణకల్పితే ।

సోపధానే శిరఃపాశ్వే పాదపాశ్వే తథైవ చ ॥ ౪౬

శీషేఽస్మిన్భోగమాస్థాయ పరమాత్మా సనాతనః ।

దేవ్యోరుత్సజయోః పాదౌ ప్రసాయన్ సుఖవాహనౌ ॥ ౪౭

దేవ్యా దేవస్య వక్త్రాబ్జం వీక్షమాణే సుఖాసనే ।

అచన్వాపీఠపాశ్వే తు రతిశాస్త్రీ కృతాంజలి ॥ ౪౮

ఇద్వాదీన్ పాదపాశ్వే తు భిత్తౌ చ సరికల్పయేత్ ।

పృష్ఠతో భిత్తిపాశ్వే తు శఙ్ఖాదీన్ దేహసంయుతాన్ ॥ ౪౯

దేవస్య వహలిపాశ్వే తు భిత్తౌ బ్రహ్మాదిమూర్తయః ।

సనద్దసనకాద్యన్యాన్ యథాపూజన్ ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౦

దేవస్య పురతో భిత్తౌ హాహాహూహూస్తతైవ చ ।

క్రియాపాదేపంచదశోఽధ్యాయః

౧౪౫

చిత్రసేనశ్చిత్రరథో నృత్తగీతక్రియాపరా || ౫౧

విష్ణులొకొద్భవాః కన్యాః బ్రహ్మలోకసముద్భవాః |

రుద్రాదిలోకజాః కన్యాః నానావిభ్రమసంయుతాః || ౫౨

తుమ్మరునారదశ్చైవ గరుడః కిన్నరస్తథా |

వీణాదిభిర్వాదయన్తస్తథోపరిమహాషయః || ౫౩

చిత్రరూపేణ సర్వే న్యుత్తమమే భాగముత్తమమ్ |

❀ శయనమధ్యమమ్ ❀

శ్రీమహర్షా మూర్ధ్ని పాశ్వే తు బాహ్యాయమాంసం
సమాశ్రితే || ౫౪

పాదపాశ్వే రతిశ్చాన్తిః పాదస్పృష్టే సుఖాసనే |

ససత్కుమారసనకౌ అచనాపీతపాశ్వయోః || ౫౫

అధఃచిత్రేణ భిత్తిశ్చ భాగశయ్యా తు మధ్యమా |

❀ జఘన్యం శయనాసనమ్ ❀

శ్రీః పాదపద్మయుగలం కరాభ్యాం వాహయేత్సుఖమ్ || ౫౬

అచనాపీఠకాపాశ్వే రతిశ్చైవ వసుధరా |

చిత్రాభాసేన కుడ్యస్థే భాగశయ్యాఽధమాభవేత్ || ౫౭

❀ శయనయోగాసనమ్ తత్త్రిక్షత్తమమ్ ❀

అనంతభాగశయనే త్యక్తసర్వపరిగ్రహః |

యోగమాస్థాయ శయితస్త్వయమేవ పరః పుమాన్ || ౫౮

శ్రీవత్సాంజ్ఞః ప్రసన్నాస్యః నీలజీమూతసన్నిభః |

ద్విభుజో యోగశయనముత్తమం సముదాహృతమ్ || ౫౯

❖ యో గ శ య నె మ ధ్య మ మ్ ❖

సేవితో వై సతేయేన సన్నివిష్టేన పాశ్వతః ।

చతుర్భుజః పరికరైరన్యైస్సవై కవివజిరః ॥ ౬౦

మధ్యమం యోగశయసముచ్యతే తచ్ఛతుముఖ ।

❖ జ ఘ న్యం యో గ శ య స మ్ . ❖

ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సహితస్త్యక్తసవపరిగ్రహః ॥ ౬౧

అచనాపీఠికాపాశ్వై శ్రీభూమీ తు కృతాంజలీ ।

అధమం యోగశయసం సంహారశయసం శృణు ॥ ౬౨

❖ స ం హ ర శ య నె డ త్త మ మ్ ❖

అనస్తభాగశయనే అనస్తభణమణ్డితే ।

శయితోఽష్టభుజో దేవః భృగుటికుటిలాననః ॥ ౬౩

దంష్ట్రాకరాలం బిభ్రాణో ముఖమెకం ౧ భయానకమ్ ।

౨ ప్రలయామృద్భినిఘోషగభీరభయదధ్వనిమ్ ॥ ౬౪

వమస్తమాస్తరం వహ్నిం ముఖవాయుసమీరితమ్ ।

సంహారశయసం శ్రైష్ఠమిదమాహుమనీషీణః ॥ ౬౫

❖ స ం హ ర శ య నె మ ధ్య మ మ్ ❖

దంష్ట్రాకరాలవదనం భృగుటికుటిలేక్షణమ్ ।

చతుర్భుజం ౩ గదాఖడ్గశబ్దవద్మవిభూషితమ్ ॥ ౬౬

అచనాపీఠికాపాశ్వై శ్రీఖగద్వై కృతాంజలీ ।

మధ్యమా సంహృతో శయ్యా కనిష్ఠం శయసం శృణు ॥ ౬౭

౧ భయజ్కరమ్. ౨ ప్రిలయామృద్భినిఘోషం గమీభర. ౩ గదాశబ్దచక్ర

❀ కనిష్ఠాసంహారశయనమ్ . ❀

కేశైరలకసజ్జేశ్చ విరాజితశుభాననమ్ ।

నీలజీమూతసజ్కాశం ౧ మధ్యే హరితపజ్కజమ్ ॥ ౬౮

సగళశయ్యా చతుర్దిక్షు భిత్తౌ వాఙ్నిధిం లిఖేత్ !

బ్రహ్మణం చ చతుస్తాలే శయనాద్భిత్తిపాశ్వకతః ॥ ౬౯

ఉపరిష్టాదభిముఖం నాభేనాకరాయణస్య చ ।

చతుర్ముఖం చతుర్బాహుం ౨ జటాముకుటసంయుతమ్ ॥ ౭౦

ద్వాభ్యాం కరాభ్యాం ముఖ్యాభ్యాం కృతాంజలిపుటం స్థితమ్ ।

దశకాయస్తం కరాభ్యాం వా యోగముద్రాం చతుర్ముఖ ॥

ఉత్తరాభ్యాముదస్తాభ్యా మక్షమాలాం సకుణ్డికామ్ ।

ధారయస్తం సరసిజే స్వస్తికాసనబద్ధసమ్ ॥ ౭౧

దేవస్య శిరసః ౩ పృష్ఠే శ్రియం తస్యాక్షిలక్షి కామ్ ।

వామజానుం సమున్నమ్య దక్షిణేన వ్రతిష్ఠితామ్ ॥ ౭౨

దక్షిణం పుష్పహస్తం తు వామహస్తం వసుప్రదమ్ ।

౪ అనస్తశయనేఽధస్తాత్పూజాపీఠస్య పాశ్వకయోః ॥ ౭౩

నారదం సనకం చైవ మానుషే తు కృతాంజలి ।

పాదపాశ్వక మహీం దేవీం పాదస్పృష్టాం తు కారయేత్ ॥ ౭౪

ఉపరిష్టాత్సముద్రాణాం శఙ్ఖాదీక దేహసంయుతాక ।

దేవస్య పృథ్విభిత్తౌ తు దేహలబ్ధాల్లస చ ॥ ౭౫

చతుర్దికంశృంగులోత్సేనాక శఙ్ఖాద్యాయుధధారిణః ।

౧ మధ్యేభరితః; పద్మజ. మధ్యేవారినిధేఽబ్జజ. ఇతి చ కోకాస్తరే. ౨ జటాజాట సమన్వితమ్. ౩ పురతఃపృష్ఠే. ౪ అనస్తశయనాధస్తాదచకనాపీఠ.

- శబ్దచక్రిగదాఖిక్షధనుఃపక్షాయుభాని చ ॥ ౨౨
- ద్విహస్తాన్ పురుషాకారాన్ స్వచిహ్నజ్ఞితమస్తకాన్ ।
- శబ్దాధారం ప్రకువీతం లమ్బకుక్షిం సితవృథమ్ ॥ ౨౩
- రక్తవణం వివృత్తాక్షం కురూచక్రధరం ౨ పరమ్ ।
- గదాధరం మహాకాయం వృత్తాక్షం వీతలప్రభమ్ ॥ ౨౪
- స్త్రీవేషా ఖిక్షధారీ తు సుస్తనా శ్యామలప్రభా ।
- శబ్దఘృన్యైమవణాభః మహాకాయో మహాదరః ॥ ౨౫
- నై సతేయస్సవణాభః పక్షమణ్డలమణ్డితః ।
- నానాకల్పక ౩ సంయుక్తాః నానామృతధరా ఇమే ॥ ౨౬
- దంష్ట్రాకరాలవదనాః భ్రుకుటీకుటిలేక్షణాః ।
- కరణ్డికాముకుటిసస్సవాభరణభూషితాః ॥ ౨౭
- వామైః కరైః స్తజాయంతః ఇతరైః బద్ధముప్తయః ।
- భావంతోభిముఖం సవేగ మధుక్తేటభయోద్వేగయోః ॥ ౨౮
- అభస్తాత్పాదయోః పాశ్వేకారయేన్మధుక్తేటభా ।
- మధుశ్యావకా మహాకాయకా కరణ్డిముకుటోజ్జ్వితా ॥ ౨౯
- జానుమాత్రం సముద్రీప్థా ఖిక్షదణ్డాయుగోద్వితౌ ।
- దంష్ట్రాకరాలవదనా భ్రుకుటీకుటిలేక్షణౌ ॥ ౩౦
- అనస్తఫణివక్త్రాగ్నిజ్వాలాభిః పరి ౪ తాపితౌ ।
- ౫ భీతౌ సలాయితౌ వజ్రకల్పైముష్టిభిరాహతౌ ॥ ౩౧
- దేవస్య పూర్వాభిత్తౌ తు ప్రాదుర్భావాన్ప్రకల్పయేత్ ।
- పుష్టిస్తుష్టిస్తథా కీర్తి రతిశ్శాన్తిస్సరస్వతీ ॥ ౩౨
- ప్రసూనమజ్జరీహస్తాస్సితచామరవీజనాః ।

౧ నీలం కుక్షిం. ౨ హరిమ్. ౩ నానానాటక. ౪ పరితో వృత్తౌ.

౫ భిత్తౌ భిత్తౌ చలాయంతా వజ్రముష్టిభిరాహతౌ.

సర్వేమాముపరిష్టాత్తు కుయాజ్జలదపద్ధతిమ్ ॥ ౮౮
 ఉపరిష్టాచ్చ మెఘానాం దేవాశ్చ ఋషయస్తథా ।
 ఇంద్రాదయశ్చ దిక్పాలాః ఋషయ ౧ స్సప్త ద్విజినః ॥ ౮౯
 సోత్తరీయాశ్చ సర్వే తే రచితాంజలయః స్థితాః ।
 మూర్ధ్ని వాశ్వే చ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చైవ చతుర్భుజౌ ॥ ౯౦
 దేవస్య పురతో భిత్తౌ కుయాన్మృగు ౨ పసౌపరి ।
 హాహాహూహూశ్చ ౩ గర్ధవౌ కిన్నరస్తుమ్భురుస్తథా ॥ ౯౧
 ౪ సర్వే చాపసరస్థాతా సృతగీతరతాస్సదా ।
 అనస్తశయనే రమ్యే పూర్వవత్తత్ర కల్పితే ॥ ౯౨
 చతుర్భుజశ్చామవణశ్శుభ్రచక్రగదాధరః ।
 పీతామ్బరధరస్సౌమ్యః కణాన్తాయతలోచనః ॥ ౯౩
 దక్షిణే చ భుజే మాళిం ప్రసారితతలౌఘతా ।
 నిధాయ మాళివృక్షాంతం ప్రసారితభుజేతరః ॥ ౯౪
 శయితో రాజవదేవః కిన్చిద్ద్వారనిరీక్షకః ।
 సర్వే చిత్రేణ రూపేణ భిత్తిస్థాః పూర్వమీరితాః ॥ ౯౫
 ౫ ఉత్తమం సృష్టిశయనమెతదాహుమనీషిణః ।

❀ మధ్యమా సృష్టిశయ్యా ❀

బాహుద్వయసమోపేతశ్చామలః కోమలాకృతిః ॥ ౯౬
 పృష్ఠతస్సుస్థపాశ్వే తు ౬ ప్రాక్పద్యా ప్రతిష్ఠితా ।
 బ్రహ్మణం భిత్తివాశ్వే తు ౭ చిత్రేశ్చైవ ప్రకల్పయేత్ ॥ ౯౭

౧ స్సప్తవర్గానాః. ౨ పయోవహా. ౩ గరుడః. ౪ సర్వాశ్చాస్తు
 రవస్సప్తాః. ౫ ఉత్తమం సర్వశయనమ్. ఇత్థం కీర్త్యప్తి ఇతి చ. ౬ పార్శ్వశ్చ
 ద్వా ప్రకీర్తితా. ౭ చిత్రాభాసన.

౧ సనకం చ మహీం చైవ పూజావీరస్య పాశ్వయోః ।
అధఃచిత్రేణ శేషాస్సస్సప్తిశయ్యా తు మధ్యమా ॥ ౯౯

❀ క నీ య నీ స గ శ య్యా ❀

శీత్రం మహీమధస్తాచ్చ భూతల వీరపాశ్వయోః ॥
బ్రహ్మణం భీత్తిపాశ్వే తు చిత్రాభాసన కల్పయేత్ ॥ ౯౯
భుజద్వయసమోపేతః పద్మనాభశ్చతుర్ముఖ ।
పౌలయోదధిమధ్యస్థస్యైతా విశ్వకారణమ్ ॥ ౧౦౦
ఆభాసేనైవ కుడ్యస్థా ౨ సగశయ్యా కనీయనీ ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహావనిపది పాద్మసంహితాయాం
క్రియాపాదే స్థిత్యాసనాది భేదనిణయో నామ
ప ం చ ద శో ౭ ధ్యాయః .

పో డ శో ధ్యా య : .

❀ యానారూఢమూర్తిః లక్షణమ్ తత్ర ఉత్తమమ్. ❀

శ్రీ భ గ వా క్ —

యానారూఢస్య భేదోఽయం అధునా సంప్రదశ్యతే ।

స్తే నతేయం సువర్ణాభం పక్షమణ్డలమణ్డితమ్ ॥ ౧

౧ నీలాగ్రినాసాసంయుక్తం నాగేంద్రాభరణే యుతమ్ ।

స్కంధే ౨ చారుహ్య చరణం వామమాకుచ్ఛ్య దక్షిణమ్ ॥ ౨

ప్రసాయః చరణం దేవో భుజాష్టకసమన్వితః ।

చక్రపద్మాసివిశిఖాః ధారయన్ దక్షిణైః ౩ కరైః ॥ ౩

శబ్దం కౌమోదకీం చమః చాపమన్యైః కరైర్దశధత్ ।

పృష్ఠతో భిత్తిపాశ్వైః తు ఆతపత్రం సురదుగ్ధమ్ ॥ ౪

ససద్దసనకా భిత్తే పాశ్వయోశ్చస్త్రభాస్కరా ।

యథా ౪ స్వవాహనే దేవాస్సమారుహ్య స్థితా యది ॥ ౫

అచనాపీఠికాపాశ్వైః శ్రీమహ్నా తు కృతాంజలీ ।

సురాసురమునీన్ నాగాన్ సింధవిద్యాధరాంస్తథా ॥ ౬

గన్ధవాః పురసా మెఘాః కారయేద్భిత్తిభూమిషు ।

సర్వే చిత్రేణ సంయుక్తా యానారోహణముత్తమమ్ ॥ ౭

❀ మ ధ్య మా మూ తి ః : . ❀

దేవం చతుర్భుజం కృత్వా శబ్దచక్రగదాధరమ్ ।

వామోత్పన్నజ్ఞే సమారోప్య రతిం దాడిమసన్నిభామ్ ॥ ౮

౧ నీలనాసాగ్ర. ౨ చారోశ్య. ౩ భుజైః. ౪ స్వవాహన.

౧౫౨ పాద్య సంహితాయామ్ .

పాశాఙ్కుశధరాం దేవీం కామవిహ్వలలోచనామ్ ।
 అచక్షానాపీకాపాశ్వైశ్చ శ్రియం భూమిం చ కారయేత్ ॥ ౯
 నారదశ్చ భృగుశ్చేవ కుడ్యే చామరధారిణౌ ।
 ప్రీతిం సరస్వతీం శాంతిం కల్పయేత్ ౧ యామ్యభూమిషు ॥ ౧౦
 పుష్టిం తుష్టిం చ కీర్తికం చ కుడ్యే వామె చ కారయేత్ ।
 పుష్పమజ్జరిహస్తాశ్చ సితచామరవీజనాః ॥ ౧౧
 అధక్షాచిత్రేణ వా సర్వే ఆభాసేనైవ వా విధిః ।
 ౨ మధ్యమో వాహనారోహశ్శృణు సీచం చతుర్ముఖః ॥ ౧౨

❀ జ ఘ న్య మూ తి క్ : ❀

చతుర్భుజం విశాలాక్షం భిన్నాజ్జనచయప్రభమ్ ।
 ముఖ్యాభ్యాం చైవ హస్తాభ్యాం శృంగపంచశరాసః ॥ ౧౩
 ఊర్ధ్వాభ్యామితరాభ్యాం చ శక్లం చక్రం చ ధారయత్ ।
 ౩ నిష్టప్తకనకప్రఖ్యాం హమోత్సర్జసమసికతామ్ ॥ ౧౪
 లావణ్యామృతతోయేన సింహస్థీమివ సర్వతః ।
 దక్షిణం పుష్పహస్తం వా వామహస్తం వసుప్రదమ్ ॥ ౧౫
 అచక్షానాపీకాపాశ్వైశ్చ రతిం శాంతిం చ కారయేత్ ।
 చిత్రాభాసేన కుడ్యస్థాః సీచం యానాధిరోహణమ్ ॥ ౧౬

❀ వి శ్వ రూ ప మూ తి క్ : త త్ర డ త్త మా ❀

విశ్వరూపం ప్రవక్ష్యామి శృణు పఞ్కజసమ్భవ ।
 ద్విపాదమెకశక్లం చ చతుర్దిక్షు చతుర్ముఖమ్ ॥ ౧౭
 వాసుదేవముఖాదూర్ధ్వం సర్వదేవముఖాని తు ।
 సఙ్కర్షణముఖాదూర్ధ్వం సర్వక్షీణాం ముఖాని చ ॥ ౧౮

౧ ద్యస్య. ౨ మధ్యమం యానారోహం. ౩ నిష్టప్తకాశ్చన.

పృథ్వీమ్నస్య ముఖాదూర్ధ్వం దే త్యదానవరక్షసామ్ ।
 అనిరుద్ధముఖాదూర్ధ్వం నాగగర్భవశిన్నరాః ॥ ౧౯
 ముఖాన్యేతాని చాన్యాని ౧ యథావిభవమాదరాత్ ।
 కతకవ్యాని చతుర్వక్త్రా ౨ సమధాని విచక్షణేః ॥ ౨౦
 ఉపరిష్టాచ్చ వక్త్రాణాం కిరీటమతిశోభనమ్ ।
 కుర్యాద్ద్యుగపదుద్భూతం సహస్రాదిత్యవచనమ్ ॥ ౨౧
 అనేకభుజసంయుక్తం అనేకాయుధభూషితమ్ ।
 అచింతం బ్రహ్మరుద్రాభ్యాం భిత్తిభూమిషు దేవతాః ॥ ౨౨
 చిత్రేణ సర్వే విహితాః విశ్వరూపస్స ఉత్తమః ।

❖ మ ధ్య మా మూ తి ణః . ❖

సర్వే యథాక్తాః కుడ్యస్థాః అధఃచిత్రేణ ఛత్కృతాః ॥ ౨౩
 ససర్వసంకా కుర్యాత్పుజాపీఠస్య పాశ్వర్యయోః ।
 మధ్యమా విశ్వమూర్తిఃస్సన్యత్

❖ జఘన్యా విశ్వమూర్తిః ❖

జఘన్యామపి సంశ్శృణు ॥ ౨౪

ఆభాసేనైవ కుడ్యస్థాః దేవ్యా పూజాసనే స్థితే ।
 చతుర్భిర్భావూభిర్ముక్తః వాసుదేవశ్చ శాశ్వతః ॥ ౨౫
 ముఖ్యాభ్యాం ధారయత్ సవ్యదక్షిణాభ్యాం గదామ్బుజే ।
 ఊర్ధ్వాభ్యామితరాభ్యాం తు శఙ్ఖచక్రే యథాతథమ్ ॥ ౨౬
 అథవా దక్షిణో హస్తః పరదోఽభయదోషి వా ।
 గదాం వినా వామహస్తః కటిదేశోవలమ్బితః ॥ ౨౭
 ద్విభుజో వా బహుభుజో యుక్తో నేకైస్తథాననైః ।
 ౩ ఏకేన వా సితో వహో వాసుదేవస్సనాతనః ॥ ౨౮

ఏవం సారాయణోఽ ౧ నాదిసీలనీరదసన్నిభః ।

❀ చ తు వి ణం శ తి మూ తి ణ ల క్షణమ్ . ❀

చతువింశతిమూతీనాం లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా ॥ ౨౯

కేశవస్యామ్బుజం శఙ్ఖం చక్రిం దణ్డస్తధాయుధమ్ ।

పాదక్షిణ్యేన బాహూనామన్యేషాముచ్యతే క్రమాత్ ॥ ౩౦

నారాయణశ్శఙ్ఖపద్మగదాచక్రిధరః స్మృతః ।

మాధవో గదయా సాధణం చక్రిశఙ్ఖామ్బుజాయుధః ॥ ౩౧

గోవిందశ్చక్రిదణ్డాబ్జశఙ్ఖాయుధధరో భవేత్ ।

విష్ణుగదాబ్జశఙ్ఖారిధరస్యాన్మధుసూదనః ॥ ౩౨

చక్రిశఙ్ఖాబ్జదణ్డాస్త్రధరః కాయస్త్రీవిక్రిమః ।

౨ పద్మదణ్డారిశఙ్ఖాస్త్రో వామనశ్శఙ్ఖచక్రిధృక్ ॥ ౩౩

గదాబ్జపాణిశ్చతథా శ్రీధరో ధృతవారిజః ।

సాధణం చక్రిగదాశఙ్ఖైః హృషీకేశమతశ్శృణు ॥ ౩౪

గదాచక్రాబ్జశఙ్ఖాస్త్రధరః పంక్జ ౩ నాభకః ।

౪ పద్మచక్రామ్బుజగదాధరో దామోదరః స్మృతః ॥ ౩౫

అబ్జశఙ్ఖగదాచక్రిధరో ద్వాదశమూతణయః ।

ఏతాః కామోదకీశఙ్ఖచక్రామ్భోజధరాః స్మృతాః ॥ ౩౬

వాసుదేవో జగద్వొనిస్సంక్రమణమతశ్శృణు ।

గదాశఙ్ఖాబ్జచక్రాణి ధారయంతం చతుర్భుజమ్ । ౩౭

ప్రద్యుమ్నశ్చక్రిశఙ్ఖాభ్యాం సహ దణ్డసూజవాక్ ।

అనిరుద్ధోఽరిదణ్డాబ్జ ౫ పద్మపాణిశ్చతుర్భుజః ॥ ౩౮

౧ నామసీలమూత. ౨ పద్మశఙ్ఖారిదణ్డాస్త్రం. ౩ నాభిధృక్. ౪ శఙ్ఖచక్రాబ్జదణ్డాస్త్రధరో. ౫ అనిరుద్ధోఽరిదణ్డాస్త్ర శఙ్ఖ.

౧ చక్రిపద్మామృజైస్సాధం గదావాక్ పురుషోత్తమః ।
 అథోక్షజః పద్మదండశ్చక్రిధరః స్మృతః ॥ ౩౯
 సృసింహశ్చక్రిజలజగదాశ్చక్రిధరః స్మృతః ।
 అచ్యుతో దండపద్మారిశంఖహస్తశ్చతుర్భుజః ॥ ౪౦
 జనాదనః పద్మచక్రిశంఖదండశ్చతుర్భుజః ।
 ఉపేంద్రో ౨ శ్చక్రిజ్జ్వలపద్మాయుధవిభూషితః ॥ ౪౧
 శంఖచక్రిజ్జ్వలశ్చక్రిహరిస్సృతమలాసన ।
 కృష్ణశ్చంఖగదాపద్మచక్రిపాణిశ్చతుర్భుజః ॥ ౪౨
 దక్షిణం హస్తమారభ్య పాదక్షిణ్యైః కారయేత్ ।
 మూర్తిచిహ్నాని శంఖాదీన్యాయథాని విచక్షణః ॥ ౪౩
 వాసుదేవః పద్మనాభః నారాయణజనాదనౌ ।
 ఏతేషాం వర్ణభద్రౌ ౨స్తి న విశేషోస్తి చాయుధైః ॥ ౪౪
 పీతామ్బరధరాస్సర్వాశ్చతుర్వింశతిమూర్తయః ।
 శ్రీవత్సకొస్తుభాకల్పవనమాలావిభూషితాః ॥ ౪౫
 భాగాధినశ్చేద్భిత్తిస్థా దేవీభ్యాం స్థాపయేత్సహ ।
 వినా తాభ్యాం మోక్షకామాః స్థాపయేయయథా ౪ విధి ॥
 ఆసనస్థానశయనయానాదిషు యథావిధి ।

❀ బా ౧ హ్మ ది మూ త్యక్ష్మ క మ్ . ❀

అష్టా ఎత్యై పరా మూర్తీస్తాను బాహ్మీ ప్రశస్యతే ॥ ౪౭
 ప్రాజాపత్యా ద్వితీయా తు తృతీయా వైష్ణవీ మతా !
 దైవీ చతుర్థీ తదను మూర్తిరాషీ చతుర్ముఖ ॥ ౪౮
 షష్ఠీ తు మానుషీ జ్ఞేయా సప్తమీ మూర్తిరాసురీ ।

పై శాచీ మూర్తిరన్యో స్యాత్తాసాం లక్షణముచ్యతే ॥ ౪౯

❖ బ్రాహ్మీ ❖

ప్రథమాష్టభుజా తస్తతపనీయసమద్యుతిః ।

భుజైషు ముఖ్యో వరదో దక్షిణేష్వితరే త్రయః ॥ ౫౦

చక్రాసిబాణై స్సంయుక్తో వామే హస్తచతుష్టయే ।

శక్భం గదాం తథా చమః శౌఙ్గం కురూః చ్చతుర్ముఖ ॥

పీతామ్బరధరో దేవః వనమాలావిభూషితః ।

మరీచినా చ భృగుణా పూజితశ్చ మహాషిణా ॥ ౫౧

❖ పాజాపత్యా ❖

శంఖకుద్దెస్తువణాభః పీతవాసాశ్చతుర్భుజః ।

శంఖచక్రగదాపాణిరభయేన విరాజితః ॥ ౫౨

వనమాలాధరస్సామ్యస్సనకేన సుపూజితః ।

సనత్కుమారేణ తథా మూర్తిరేషా ప్రజాపతేః ॥ ౫౩

❖ వైష్ణవీ ❖

భిన్నాక్షనచయస్సామ్యశ్శంఖచక్రగదాధరః ।

పీతామ్బరధరో దేవో వనమాలావిభూషితః ॥ ౫౪

వరదో దక్షిణో హస్తస్సాగతా ౨ భయదోఽపి వా ।

వామేన స్పృష్టకటిభాశ్శ్రీభూమిభ్యాం సహ స్థితః ॥ ౫౫

నారదేనాపి భృగుణా వైష్ణవీ మూర్తిరచింతా ।

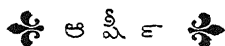
❖ దైవీ ❖

శంఖచక్రగదాపద్మం ధారయంతం చతుర్భుజమ్ ॥ ౫౬

౧ సమన్వితః. ౨ స్వాగతోఽభయ.

శ్యామలం పీతవసనం వసమాలావిభూషితమ్ ।

అచింతం బ్రహ్మరుద్రాభ్యాం దై వీ మూర్తిరసా భవేత్ ॥

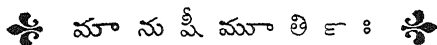

శుద్ధస్ఫటికనక్షాశా పీతవస్త్రా చతుర్భుజా ।

దక్షిణే జ్ఞానముద్రా చ శంఖచక్రగదాధరా ॥ ౫౯

శ్రీవత్సాక్షా ప్రసన్నాస్యా వసమాలావిభూషితా ।

ననన్దననకాభ్యాం చ పూజితా మూర్తిరాబుషీ ॥ ౬౦

మానుషీ మూర్తిరధునా ౧ కథ్యతే కమలాసన ।

చతురశ్రాయతే ధామ్ని దివ్యే భాగే భుజద్వయమ్ ॥ ౬౧

శంఖచక్రధరం సౌమ్యం స్థాపయేన్మృకుటోద్వలమ్ ।

దేవస్య దక్షిణే పాశ్వే శ్రియం దేవీం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౨

తస్యా దక్షిణ ౨ తో భాగే బలభద్రం తు కారయేత్ ।

దక్షిణే బలభద్రస్య ప్రద్యుమ్నమపి కారయేత్ ॥ ౬౩

దేవస్య వామపాశ్వే తు అనిరుద్ధం ప్రకల్పయేత్ ॥

తస్య పాశ్వే తు వామే తు సామ్బం కుర్యాచ్ఛత్రముఖ ॥

బ్రహ్మణం దక్షిణే కుడ్యే నవ్యే తు విసతాత్మజమ్ ॥

స్థానకే స్థానకాః ప్రోక్తా ఆసీనేఽపి తథా భవేత్ ॥ ౬౪

చతుర్భుజా తు కర్మాచారా ద్విభుజా వాపి సా భవేత్ ।

౩ ఉత్సవాచారా ప్రతికృతిస్సర్వా చైవ చతుర్భుజా ॥ ౬౬

౪ మానుష్యం వాసుదేవస్య పోక్తం సజ్జవతో విధిః ।

౧ వక్ష్యతే. ౨ దిగ్భాగే. ౩ ఉత్సవాచారా. ౪ మానుష్య వాసుదేవస్య పోక్తః. మానస్య వాసుదేవస్య ఇతి చ క్వచిత్.

❀ ఆసురీ ❀

ఆసురీ మూర్తిరసితా ఏకవక్త్రా చతుర్భుజా ॥ ౬౭
 దంష్ట్రాకరాలవదనా భృకుటీకుటిలేక్షణా ।
 ముఖ్య కరద్వయే బాణం ధనురూర్ధ్వఃఽఽశంఖకమ్ ॥ ౬౮
 శృంగహస్తం లలాటాస్త ౧ ముద్ధరేద్బాణహస్తకమ్ ।
 నాభ్యస్తం కటిచూత్రాస్తం భజ్జత్రీయసమన్వితమ్ ॥ ౬౯

❀ పై శాచీ ❀

పైశాచీమూర్తిరాద్యా తు ఖడ్గమోదకీ ౨ తథా ।
 వరదాభయదం ముఖ్యం కాలవణం కరద్వయమ్ ॥ ౭౦
 దంష్ట్రాకరాలవదనం భృకుటీకుటిలేక్షణమ్ ।
 అష్టై చ మూర్తయస్సర్వాస్సర్వాభరణభూషితాః ॥ ౭౧
 శ్రీవత్సకాస్తుభారస్కాః వనమాలా విభూషితాః ।

❀ ఆసాం ప్రతిష్ఠాయాః ఫలమ్ ❀

౩ స్థాపితా బ్రహ్మోమూర్తిః బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥ ౭౨
 ప్రాజాపత్యప్రతిష్ఠాయాం ప్రజాభివర్ధకతే భృశమ్ ।
 అస్తే ప్రజాపతిపదం లభతే నాత్ర సంశయః ॥ ౭౩
 స్థాపితా వైష్ణవీమూర్తిరచిరాన్మోక్షదా భవేత్ ।
 వైవీ దేవత్యఫలదా సర్వాకామసమృద్ధిదా । ౭౪
 ఆషీ మూర్తిమహాషిత్వ ప్రాప్తయే భవతి ధ్రువమ్ ।
 శాపానుగ్రహసామర్థ్యమపి తస్య భవిష్యతి ॥ ౭౫

౧ స్తం దక్షిణం బాణ బాణవస్తకమ్. దక్షిణం వామ. ౨ ధరా. ౩ స్థాపయిత్వా బ్రహ్మమూర్తిః.

కిరీయాపాదే షోడశోఽధ్యాయః .

౧౫౯

మానుషీ మూతిరచిరాద్యశసే మహతే భవేత్ ।

త్రైలోక్యైశ్వర్యైశ్వర్యసమృద్ధ్యైశ్వర్యకాలం భవిష్యతి ॥ ౭౬

ఆసురీం మూతిః మారాధ్య రక్షసాం దితిజన్మనామ్ ।

భూతాదీనాం చ సర్వేషాం ఆధిపత్యం సమశ్నుతే ॥

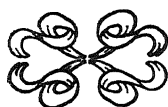
పైశాచమూతిః క్షయజనే పిశాచాసురరాక్షసాః ।

వశ్యా భవంతి సర్వే చ సర్వకామసమృద్ధిదాః ॥ ౭౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయామ్

కిరీయాపాదే ౧ యానారూఢ విశ్వరూపాదిలక్షణం నామ

షోడశోఽధ్యాయః .

సప్తదశోఽధ్యాయః .

❀ మత్స్యదిమూర్తినీరూపణమ్ ❀

శ్రీభగవాన్—

మత్స్యదిదశమూర్తినాం లక్షణం కథ్యతేఽథునా ।

ఈషద్వే స్థూలం చిత్రాణి తైస్సైవ కైర్యుక్తాని చ ॥

❀ మత్స్యమూర్తిః ❀

తత్ర మత్స్యస్య కాయశ్చ ద్వైః ఘ్నాద్వైః షోడశాంశులమ్ ।

దశాంశులం తు వైపుల్యాస్త్రీనాఖ్యం పరికల్పయేత్ ॥ ౧

౨ శూలం మత్స్యకృతిం కృత్వా శిలామృత్కాష్ఠజం తు వా!

అధఃచిత్రేణ వాకుర్యాచ్చిత్రాభాసేన వా పునః ॥ ౩

సముద్రంతు లిఖేద్భిత్తే ౩ పద్మసోపరి కల్పయేత్ ।

పశ్చాయుధా లిఖేద్భిత్తే ౪ ఛత్రాదీన్పరికల్పయేత్ ॥ ౪

నారదేనాపి మనునా సమభ్యచితమాదరాత్ ।

౫ కర్మాచారాదీని బింబాని సౌమ్యవక్త్రాశ్చతుర్భుజాః ॥ ౫

ఆసీనా వాస్థితా వాపి శంఖచక్రగదాధరాః ।

❀ కూర్మమూర్తిః ❀

కూర్మవత్కూర్మం ల మూర్తిం తు కల్పయేత్కూర్మలాసనమ్ ॥ ౬

తపసియనిధం కూర్మం విస్తారం ద్వాదశాంశులమ్ ।

శిలామృత్కాష్ఠజం పద్మపీఠే సంస్థాపయేత్ప్రభుమ్ ॥ ౭

ఆభాసే వాధఃచిత్రే వా క్షీరోదమధసం లిఖేత్ ।

౧ గాత్రాణి. ౨ శూపణమ్. ౩ పద్మం చోపరి. ౪ పశ్చాయుధాని చ
లిఖేచ్ఛక్రాదీన్ కల్పయేత్పునః. ౫ కర్మాచారాదిమ విష్ణుస్య. ౬ రూపం.

కచ్చపేద్ద్రస్య పృష్టే తు మద్దరం పవతో రమమ్ ॥ ౮
 తస్య దక్షిణపార్శ్వే తు వాసుదేసం సనాతనమ్ ।
 మద్దరస్య గిరేగ్రే న్యస్తహస్తం జగద్గురుమ్ ॥ ౯
 వామపార్శ్వే గిరేస్తస్య బ్రహ్మణం సహ శజ్జరమ్ ।
 వాసుకేః పూర్వభాగం తు గృహ్లాన్త్య ౧ సురరాక్షసాః ॥ ౧౦
 పుచ్చభాగం తు గృహ్లాన్తి వాసుకేదేవతాగణాః ।
 ౨ కర్మాచారాదీని బిమ్బాని సామ్యవక్త్రాశ్చతుర్భుజాః ॥౧౧

❀ వ రా హ మూ తి : ❀

విష్ణోర్మహావరాహస్య నిర్మాణమధునోచ్యతే ।
 సరవత్కృష్ణపయస్తం వక్త్రస్పృష్టివకరాహవత్ ॥ ౧౨
 చతుర్భుజం శభ్రచక్రధారిణం స్ఫటికవ్రథమ్ ।
 పీతవస్త్రం ముకుటినం శ్యామలకృతిమేవ వా ॥ ౧౩
 ౩ సతియకన్ఠస్థితం సూత్రే ద్వేవికే స్థాపయేత్పదే ।
 శయనం యానకం చైవ వరాహస్య తు నేష్యతే ॥ ౧౪
 స్థాపయేదకబెరం తు శభ్రచక్రగదాధరమ్ ।
 ఆసనే౭పి తథా రూపం బ్రహ్మస్థానై ఋజుభవేత్ ॥ ౧౫
 దివ్యే తు స్థానకే చైవ ఋజ్వజ్గం నైవ కారయేత్ ।
 ఉద్భృత్య ధరణీం దేవీం వామహస్తస్య కూపరే ॥ ౧౬
 కటివ్రదేశమాలమ్బ్య పాణినా దక్షిణైః తు ।
 జఘ్రీర దెవ్యాః స్తనం దేవశ్శ్రీవత్సాఙ్గః కిరీటవాన్ ॥ ౧౭
 కృతాఙ్గాలిపుటా దేవీ శ్యామవణాన్ సుమధ్యమా ।
 కల్పనీయా మహీ దేవీ దేవే తిష్ఠతి పద్మజ ॥ ౧౮

౧ గృహ్లాన్త్య. ౨ కర్మాచారాదిః బిమ్బస్య. ౩ పీతవత్. ౪ భూమ్యాః.

ఆసీనే తు తథాసీనా పుష్పహస్తా వసుధరా ।

వామ పాశ్వే ప్రతిష్ఠాప్యా వరాహవపుషో హరేః ॥ ౧౯

ఆరోపితవ్యా దేవస్య వామోత్పన్నజై వసుధరా ।

ఆలింగితా చ హస్తేన వామేన ప్రేక్షితాననా ॥ ౨౦

కర్మాచక్షణాదిప్రతిమా ఆసీనా వా స్థితాపి వా ।

దేవ్యా సహ కోఽప్యక్తా ౧ సౌమ్యవక్త్రా చతుర్భుజా ॥ ౨౧

❀ సృ సిం హ మూ ర్తి ః ❀

సృసింహమూర్తిర్బహుధా తత్ర కాచిత్ప్ర ౨ దశ్యతే ।

వక్త్రం కేశరిణో వక్త్రం వ్యాతాస్యం దంష్ట్రీయా యుతమ్ ॥

భృగుటీకుటిలం భీమం త్రిణేత్రం ముకుటోజ్జ్వలమ్ ।

అక్షాంతరం సరస్వేవ చతుర్భుజముదా ౩ యుధమ్ ॥ ౨౩

రక్తకళ్ళుకసంయుక్తం శ్రీవత్సాఙ్కవిరాజితమ్ ।

శుద్ధస్ఫటికసంకాశం శఙ్ఖచక్రవిరాజితమ్ ॥ ౨౪

పయఃఙ్కబద్ధసంయుక్తమాసీనం సమ్యగాననే ।

ప్రసాయః జూచనోహస్తా ముఖ్యా విస్తారితాఙ్గులీ ॥ ౨౫

దమ్మాలిభీమనఖినా భాగే దివ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥

ఏకబేరవిధానం చెదాసీనో వా స్థితోఽపి వా ॥ ౨౬

శఙ్ఖచక్రగదాపాణిః స్థితశ్చైత్కమలాసన ।

అధవా దేవికే భాగే సింహవిష్టరవిష్ఠితమ్ ॥ ౨౭

శ్రీభూమిభ్యాం సహాసీనం బద్ధపయఃఙ్కబద్ధమ్ ।

యద్వా భూమితలె పాదమేకం సంస్థాప్యదక్షిణమ్ ॥ ౨౮

అపరేణ సుఖాసీనో విష్టరే విపులె దృఢమ్ ।

యద్వా ౧ ప్రసాదా జానూర్ధ్వముత్తి ప్యపరి జానుః ౨౯
 వామహస్తం ప్రసాయాన్యహస్తం కృత్యాభయప్రదమ్ ।
 దక్షిణం ౨ జానునోఽధస్తాత్ స్థాపయిత్వా తథాసనే ॥ ౩౦
 శ్రీభూమిసహితో దివ్యే తిష్ఠకభాగే యధాపురమ్ ।
 యద్వాష్టభుజసంయుక్తం నృసింహం ౩ పరికల్పయేత్ ॥ ౩౧
 చక్రం ఖడ్గం చ బాణం చ అభయం దక్షిణే భుజే ।
 పాశ్చిమస్యం గదాం శౌర్జం వామ ర బాహుషు కారయేత్ ॥
 జానూపరి తథా వామం హస్తమేకం ప్రసారయేత్ ।
 యద్వా భుజయుగం జానుద్వయస్యోపరి కల్పయేత్ ॥ ౩౩
 అథవా షోడశభుజా నరసింహః ప్రశస్యతే ।
 చక్రం ఖడ్గం సవరశుం శూలం బాణం తథాఙ్కుశమ్ ॥ ౩౪
 వజ్రం చ దక్షిణభుజప్రదేశేష్వితరేష్యపి ।
 శ్భం చమక గదాం శక్తిం శౌర్జం పాశం చ తోమరమ్ ॥ ౩౫
 శిష్టా కరా యధాపూర్వం స్థాపయేజ్జానునోద్వయోః ।
 వామ ౫ జానూర్ధ్వకం కురూదధస్తాదితరం పునః ॥ ౩౬
 ఉత్పల్లె దేవదేవస్య హిరణ్యకశిపుం రిపుమ్ ।
 నఖై విచారితోరస్కం స్రవద్రుధిర ౬ వజ్జీలమ్ ॥ ౩౭
 ౭ రుధిరస్తామసంభూత ౮ సిరాణాం గ్రామనఙ్కులమ్ ।
 కురూచ్చ దక్షిణే పార్శ్వే విధిమన్యత్ర శర్జకమ్ ॥ ౩౮

౧ ప్రసవ్య ౨ జాను చాధస్తాత్ ౩ సంపరికల్పయేత్. ౪ బాహూ తు. ౫ జాను
 యుగమ్. ౬ పిల్లలమ్. ౭ “కురుతే ప్రేతకాయాణి ఏతం ప్రా న్య సవశః
 మదగ్గన్నశకనెనాగ్ధ లోకాక పశ్యతి నుప్రజాః॥” ఇదం పద్యం క్వచిత్కోశే
 “పజ్జిలమ్” — “రుధిరస్తామ” ఇత్యవయోమక ధ్యే దృశ్యతే. కుత ఏతదత్రాక్షిప్తమి
 తి న జ్ఞాయతే. ౮ హిరణ్య.

ప్రహ్లాదం గరుడం చాపి పాశ్వయోస్తత్రీ కారయేత్ |
 స్వతంత్రై నరసింహే తు కమభిమ్భాని కారయేత్ | ౩౯
 చతుర్భుజం వా సవత్రీ చానీసం సుస్థితం తు వా |
 శ్రీభూమిసహితం వాపి ౧ రహితం వాపి కారయేత్ || ౪౦
 ౨ కర్మాచనాదిప్రతిమాం సౌమ్యవక్త్రాం చతుర్భుజాం ||

❀ వామనమూర్తిః ❀

వామనస్య హరేమూర్తిః బహుధా సంప్రచక్షతే || ౪౧
 వామనం వామనాకారం శ్యామలం ద్విధారణమ్ |
 ద్విభుజం మెఖలాదామశోభితం శోభనాకృతిమ్ || ౪౨
 కాశీనాచ్ఛాదనధరం మృగాజురధరం విభుమ్ |
 యశ్లోపవీతినం కాకపక్ష ౩ సంయుతకుస్తలమ్ || ౪౩
 ఈషత్కుశ్చితసవ్యాఖ్యే ౪ దక్షిణేఽఋజుస్థితమ్ |
 దక్షిణేఽతు హస్తైః సయాచమాచం వసుధరామ్ || ౪౪
 శోభితం శోభనాకారం స్థితం వా శయనాసనమ్ |
 ౫ అథవా గరుడాయాధం కల్పయేత్కమలాసన || ౪౫
 ఏకచేరవిధానం ఛేత్ స్థాపయేద్భ్రూహ్మణః పదే |
 బహుచేరవిధానం తు త్రైలోక్యాక్రమణోద్యతమ్ || ౪౬
 విష్ణుం ప్రకల్పయేద్దివ్యే భాగైః పృథుజసంయుతమ్ |
 చతుర్భుజం వా బహుభిర్బాహుభిర్వా సచున్వితమ్ || ౪౭
 తస్య దక్షిణపాశ్వే తు వామనం వామనాకృతిమ్ |
 తస్మాదపవ్యే దే త్యైవ్యం బలిం కరకథారణమ్ || ౪౮

౧ సుసింహం తత్రీ. ౨ కర్మాచనాదిప్రతిమా కుర్వాత్. ౩ మం
 డిత. ౪ దక్షిణే ఋజు సన్ధితమ్. ౫ స్థితం శయనమాసనమథవా గరుడే స్థితమ్.

భువనత్రయదాతారం సభాయం సపురోహితమ్ ।
 వామపాశ్వే తు పక్షీన్ద్రం ముష్టినా శుకగ్రీహాతినమ్ ॥ ౪౯
 వామభిత్తై విధాతార ముపరిహృదవస్థితమ్ ।
 క్రమమాణస్య దేవస్య సవ్యాఙ్ఘ్రిక్షాలనాద్యతమ్ ॥ ౫౦
 పాదోదకసముదృశతాం గజ్జామాకాశగామినీమ్ ॥
 తడకన్యా వామయా చాపి నిడికశన్తం సముద్భృతమ్ ॥ ౫౧
 చరణం సవ్యమత్యుచ్చైశ్శ్యామలం పీతవాససమ్ ।

శబచక్రిగదా ౧ ఖడ్గధనుఃపాశాదిధారిణమ్ ।
 జామ్బవన్తం చ భిత్తై తు భేరితాడవతత్పరమ్ ॥ ౫౩
 దేవమీగణసంఘాతా కృతాఙ్జలిపుటా స్థితా ।
 భిత్తౌ కృత్వా తతః కమాద్యచాం చైవ చతుర్భుజామ్ ॥ ౫౪

❀ భాగవరామమూర్తికః . ❀

కుయాద్భాగవరామస్య నిమాణమధునోచ్యతే ।
 ఆసీనం ద్విభుజం శాన్తం జటాముకుటధారిణమ్ ॥ ౫౫
 పరశుం సశరం చాపం దక్షిణైతరహస్తయోః ।
 ధారయన్తం సువర్ణాభం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్యా విరాజితమ్ ॥ ౫౬
 శ్రీవత్సేనాఙ్గితోరన్గం సోపవీతోత్తరీయకమ్ ।
 స్థితం వా కల్పయేద్దేవమేకబెరం విధేః పదే ॥ ౫౭
 బహుబెరే పదే దివ్యే దేవీం వామే ప్రకల్పయేత్ ॥
 చతుర్భుజా చ కమాచా జామదగ్న్యేన వా సమా ॥ ౫౮
 భజత్రయసమోపేతం త్రయస్త్రింశత్సులక్షణమ్ ।

యద్వా చతుర్భుజం కుర్యాజ్జామదగ్న్యం చతుర్ముఖమ్ ॥ ౫౯
శబ్దచక్రధరం శౌర్యశరహస్తం యథాపురమ్ ।

❖ శ్రీ రామమూర్తిః : ❖

రామస్య రాఘవస్యాథ లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా ॥ ౬౦

తిథిభజం దివిభుజం రమ్యం శ్యామవణం కిరీటీనమ్ ।

శ్రీవత్సాజ్ఞం ప్రసన్నాభం యద్వా రామం చతుర్భుజమ్ ॥ ౬౧
ఋజు స్థితం దక్షిణైః చరణైః సతరేణ తు ।

కుశ్చితేనాఙ్ఘ్రిణా స్తోకం శరశౌర్యధనుర్ధరమ్ ॥ ౬౨

ఉద్ధరేచ్ఛ లలాటాస్తం వామహస్తం ధనుర్ధరమ్ ।

అస్తరాలం ముఖమితం శరహస్తం తు దక్షిణమ్ ॥ ౬౩

కటిసూత్రసమం కుర్యాన్ముఖమానం సగౌలకమ్ ।

అస్తరాలం భవేన్ముష్టిః కటిసూత్రస్య చ ద్వయోః ॥ ౬౪

అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శబ్దం చక్రం చ ధారయేత్ ।

ముఖం దక్షిణతో భజం మధ్యకాయం తు వామతః ॥ ౬౫

కట్యాం దక్షిణతో భజః కిశ్చిద్భజత్రయం మతమ్ ।

కమ్బుగ్రీవం మహేశ్వరస్కం త్రయస్త్రింశత్సులక్షణమ్ ॥ ౬౬

పశ్చిదీఘం చతుహస్తం పశ్చిసూక్ష్మం పశున్నతమ్ ।

సప్తరక్తం త్రిగమ్భీరం త్రివిస్తీణం ౧ ప్రశస్యతే ॥ ౬౭

బాహూ నేత్రాస్తరం చైవ హనునానా తద్దైవ చ ।

స్తనయోరస్తరం చైవ పంచదీఘం ప్రశస్యతే ॥ ౬౮

గ్రీవా ప్రజననం పృష్ఠం హస్తే జఙ్ఘై చ పూజ్యతే ।

సూక్ష్మాణ్యుగ్మలిపవాణి కేశదస్తనఖత్వచః ॥ ౬౯

ఇమాని పంచ సూక్ష్మాణి కథితాని మయాఽసఘః ।
 కక్షః కుక్షిశ్చ వక్షశ్చ ఘ్రాణం స్కంధో లలాటికా ॥ ౨౦
 షషున్నతమిదం పౌక్తం సప్తరక్తమతః శృణు ।
 ౧ పాణిపాదతలం రక్తం నేత్రాద్యస్తం నఖాని చ ॥ ౨౧
 తాలుజహ్వోఽధరోష్ఠం చ సప్త రక్తా ఇమే స్మృతాః ।
 స్వరస్పత్యం చ నాభిశ్చ త్రిగమ్భారం ప్రశస్యతే ॥ ౨౨
 ఉరశ్చిరో లలాటశ్చ త్రివిస్తీణాం ప్రకీర్తితమ్ ।
 ఏవం లక్షణసంయుక్తం సర్వలోకసుఖావహమ్ ॥ ౨౩
 కుయాద్దాశరథిం రామం మానాదీత్రయసంయుతమ్ ।

❀ లక్షణాదీనాం స్థితిః . ❀

లక్షణం కారయేద్వామే తథా లక్షణలక్షితమ్ ॥ ౨౪
 జానకీం దక్షిణే పాశ్వే దేవీం ౨ వేదిసముత్థితామ్ ।
 భరతం దక్షిణే భిత్తో ససుగ్రీవవిభీషణమ్ ॥ ౨౫
 శత్రుఘ్నం చాక్లదం చైవ హనుమంతం చ వామతః ।
 దివ్యే భాగే స్థితస్యేవ పరివారాదికల్పనమ్ ॥ ౨౬
 భద్రాసనే ౩ సమాసీనం త్యక్త్వా తత్పశరం ధనుః ।
 అభయో దక్షిణో హస్తో వామస్తు వరదో భవేత్ ॥ ౨౭
 జానకీ తు సుఖాసీనా భవేద్దక్షిణపాశ్వేతః ।
 లక్షణో వామపాశ్వే తు స్థితశ్చ రచితాఞ్జలిః ॥ ౨౮
 యద్వా మహాహాశయనే ౪ శయానం పరికల్పయేత్ ।
 ౫ పృష్ఠతో మాలిపాశ్వే తు జానకీ స్యాత్పుష్కాసనా । ౨౯

౧ పాణిపాదతల రక్త. ౨. వేదిసమత్రితామ్. ౩ సుఖాసీనమ్. ౪ శయితమ్. ౫ తత్పృష్ఠతో వామపాశ్వేతః.

కుద్యస్థాః పూర్వవత్సవే కర్తవ్యా లక్ష్మణాదయః
 పవనాత్మజమారూఢౌ యానం వా సశరాససః ॥ ౮౦
 ఏకబిరవిధానే తు రాఘవో బ్రహ్మణః పదే ।
 శరచాపధరం కుర్యాత్ స్థితం లక్షణలక్ష్మితమ్ ॥ ౮౧
 అథవా౭భయదం హస్తం ౧ దక్షిణం దక్షిణేతరమ్ ।
 కటిస్పృశం కరం కుర్యాద్వరదం వా యథారుచి ॥ ౮౨
 దక్షిణోత్తరయోభిక్షత్తోః పరివారా యథాపురమ్ ।
 రామస్య భూప్రదేశాంతం భరతం పరికల్పయేత్ ॥ ౮౩
 లక్ష్మణం చ కపాలాంతం చుబుకాంతమథాపి వా ।
 శత్రుఘ్నం కణ్ఠమధ్యాంతం సవే చాపశరాన్వితాః ॥ ౮౪
 భక్తాదయశ్చ తద్వత్స్యః కేశ ౨ బన్ధసమన్వితాః ।
 ముఖద్విగుణమా ౩ యామమధ్యధాం వా సమున్నతమ్ ॥
 కేశబన్ధో భవేదేషాం శ్రీవత్సరహితాస్తథా ।
 వామం యస్థిధరం హస్తం దక్షిణం భరతస్య వా ॥ ౮౬
 వామం దేవ్యా భుజే న్యస్తం స్వాతంత్ర్యే పరికల్పయేత్ ।
 శత్రుఘ్నో లక్ష్మణశ్చాపి స్వాతంత్ర్యే భరతో యథా ॥ ౮౭
 భరతశ్చామలాకారో లక్ష్మణః కనకవృభః ।
 శత్రుఘ్నో రక్తవర్ణాభశ్శ్రీః పుల్లక్షణసంయుతః ॥ ౮౮
 మాణ్డవీ భరతస్య స్యాదూమిలా లక్ష్మణస్య తు ।
 శ్రుతకీర్తిభావేద్దేవీ శత్రుఘ్నస్యామ్బుజాసన ॥ ౮౯
 సీతా శ్రీరివ కర్తవ్యా కల్యాణబహులక్షణా ।
 కరణ్డికాసూలిధరా ౪ కబరీవాలక్ష్మయతా ॥ ౯౦
 విభ్రాణా వామహస్తేన సరసీరుహకుట్ఫలమ్ ।

ఊరుప్రదేశవిశ్రాంతవామెతరభజా౭ధవా ॥ ౯౧
 ౧ ఊరుప్రదేశవిశ్రాంతస్సవ్యహస్తసూరుహః ।
 సవ్యేతరేణ బిభ్రాణా ౨ రక్తకఞ్చుకబద్ధనా ॥ ౯౨
 హిరణ్యవణాన్ సీతాస్యాన్మాణ్డవీపాటలప్రభా ।
 ఊమికలాశ్యామవణాభాశ్రుతకీర్తిస్సితప్రభా ॥ ౯౩
 ౩ ధమ్మిల్లసంయుతాదేవ్యోరభరతాదేశ్చతుర్ముఖః ।
 హనూమాన్వాసరాకారః కతకన్యోహేమనన్నిభః ॥ ౯౪
 కుశ్చితాగ్రిమహావాలంప్రహ్వకాయమవస్థితమ్ ।
 ఆస్యంపిధాయహస్తైసదక్షిణేనేతరేణతు ॥ ౯౫
 వస్త్రప్రదేశమాచ్ఛాద్యవీసితవదవస్థితమ్ ।
 కేశబద్ధయుతం కుయాదుచ్ఛాయస్తస్యవక్ష్యతే ॥ ౯౬
 రామస్యబాహుపయస్త ౫ మున్నానం త్ర్యంశమేవవా ।
 అధఃంవాపాదమధవా యధావిభవమున్నతిః ॥ ౯౭
 సుగ్రీవంవాసరాకారంరామబాహుసముచ్ఛాయమ్ ।
 ౬ ప్రాజ్ఞలింవెత్రసహితంస్థితంముకుటధారిణమ్ ॥ ౯౮
 హారాదిభూషణైర్ముక్తంకుయాత్కనకపిఙ్గలమ్ ।
 అజ్గదంవాసరాకారంరామమానాధఃమున్నతమ్ ॥ ౯౯
 కృతాజ్ఞలిపుటంవెత్రక్షురికామాలిధారిణమ్ ।
 కేశబద్ధయుతంవాపిబద్ధజీవసమద్యుతిమ్ ॥ ౧౦౦
 విభీషణంమహాకాయంఘోరంకాలాయసప్రభం ।
 దంష్ట్రాకరాలవదనంభ్రుకుటీకుటిలైక్షణమ్ ॥ ౧౦౧
 రక్తాక్షంముకుటోపేతంకృతాజ్ఞలిపుటంస్థితమ్ ।

౧ జానువృదేశ. ౨ రక్తవజ్రకటకలమ్. ౩ సంపుల్లసంయుతా
 దేవ్యోరక్తవహః. ౪ రక్తదహః. ౫ ముపానత్ర్యంశ. ౬ ప్రాజ్ఞలిం వస్త్ర.

రామస్య బౌసలపయన్తం సముచ్చాయం ప్రకల్పయేత్ ||
 కృతాంజలిపుటం సౌమ్యం నిషాదాధిపతిం గుహమ్ |
 నీల ౧ నీరద సజ్జాశం రామమానాధకమున్నతమ్ || ౧౦౩
 స్వాతన్త్ర్యం పారతన్త్ర్యం చ రాఘవస్యోభయం భవేత్ |
 దివ్యే భాగైకధవా బ్రాహ్మే గభాగేహే స్థితో యది || ౧౦౪
 స్వతన్త్రా రాఘవః పోక్తః పదే పూర్వోదితే యది |
 చతుర్భుజో గభాగేహే ౨ కల్పితః కమలాసన || ౧౦౫
 పశ్చాద్విమానశోభాధం కల్పితః పరవానయమ్ |
 స్వతన్త్రా రాఘవే బిమ్బాక కర్మాద్యధం ప్రకల్పయేత్ ||
 అన్యాస్తతస్సదృశం రామం లక్ష్మణం జనకాత్మజమ్ |
 సింహాసనే సహేకస్మిన్ ప్రభయా చ ౩ పరిష్కృతాన్ || ౧౦౬
 యద్వా చతుర్భుజాన్కుయాన్ ౪ త్కర్మాద్యచాన్
 చతుర్ముఖః |
 దావారికాంశ్చ స్వాతన్త్ర్యా కల్పయేద్ద్వారపాశ్వయోః || ౧౦౭
 నలం చ దక్షిణే పాశ్వే జామ్బవన్తం తథోత్తరే |
 జామ్బవాన్ స్వణావణాభౌ నలశ్శుక్లసమప్రభః || ౧౦౮
 త్సురికావేత్రహస్తా చ బద్ధకల్యాణకఙ్కుకౌ |
 నీలం ౫ సేనాపతిం కృత్వా విష్వక్సేనపదే న్యసేత్ || ౧౦౯
 గుహా వా తత్ర సంస్థాప్య విష్వక్సేనోఽథవా స్వయమ్ |
 రామస్య పురతః కల్ప్యః మారుతిముఖమణ్డపే || ౧౧౦
 గరుడో వా యథాపూర్వం పరివారాన్ ప్రకల్పయేత్ |

౧ జీమాత. ౨ విశేషాత్. ౩ పరిష్కృతమ్. ౪ త్కర్మాద్యధమ్.
 ౫ సేనాపతిం చాపి.

❀ బలరామమూర్తిః : ❀

రామస్య బలభద్రస్య లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా ॥ ౧౧౨
 ద్విభుజం ధవలం దివ్యే భాగేఽథ పరికల్పయేత్ |
 ముసలం లాఙ్గలం చైవ ప్రసవ్యేతరహస్తయోః ॥ ౧౧౩
 బిభ్రాణమథవా న్యస్తవామహస్తం కటిస్థలై |
 దక్షిణాభయదం యద్వా చతుర్భుజముదాయుధమ్ ॥ ౧౧౪
 హలం చ దక్షిణే హస్తే వామే చ ముసలాయుధమ్ |
 ధారయంతం విభుం నీలవసనం శబ్దచక్రిణమ్ ॥ ౧౧౫
 కిరీటినం బద్ధకేశమథవా వామపాశ్వతః |
 రేవతీం కల్పయేద్దేవీం దక్షిణే వా యధారుచి ॥ ౧౧౬
 కరణ్డికామకుటినీమథవా కబరీధరామ్ |
 అసితాం పారతన్త్ర్యై చ స్వాతన్త్ర్యై చ యథాపురమ్ ॥ ౧౧౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే మత్స్యాదిమూర్తిః లక్షణం నామ
 సప్తదశోధ్యాయః .

అష్టాదశోఽధ్యాయః .

శ్రీ కృష్ణమూర్తిః .

శ్రీభగవాన్—

- యాదవస్యాథ కృష్ణస్య నిమాణమధునోచ్యతే ।
కల్యాణలక్షణాయుతం శ్రీభజం సింహవిష్టరే ॥ ౧
- తిష్ఠంతం రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం సహితం ప్రభుమ్ ।
ఈషత్కుఞ్చితవామాఙ్క్ష్మిం సుస్థితేతరమద్భుతమ్ ॥ ౨
- మెఘశ్యామం విశాలాక్షం పీతవస్త్రం చతుర్భుజమ్ ।
౧ దేవీసవ్యభుజన్యస్తవామహస్తసూరుహమ్ ॥ ౩
- అఢోముఖం తు హస్తాగ్రిం నాభిసూత్రీసమన్వితమ్ ।
వామేతరకరస్పృష్టక్రీడాయస్త్రిమనోహరమ్ ॥ ౪
- తత్కరం కటిసూత్రీన్త ౨ ముదస్తే తు కరద్వయమ్ ।
శఙ్ఖచక్రధరం కుయాద్విభుజం వా యథాదితమ్ ॥ ౫
- శ్రీవత్సాఙ్గం ప్రసన్నాభం వరేణ్యం ముకుటోద్వలమ్ ।
బద్ధాలకభరం వాపి భాగే దివ్యే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬
- రుక్మిణీం దక్షిణే సాశ్వేక సత్యభామామనూత్తరే ।
వినతానందనం వాపి సత్యాస్థానే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౭
- ఆసీనం వా సుఖం సాధకం దేవీభ్యాం సహ విష్టరే ।
వామహస్తేన వరదం దక్షిణేనాభయప్రదమ్ ॥ ౮
- యద్వా శయీత నృపవత్సయఃకే శోభితే భృశమ్ ।
భాగీన్ద్రీశయనే వాపి మహాపయఃకృమ్ణితే ॥ ౯

౧ దేవీభ్యాం ద్విభుజన్యస్త. ౨ ముద్భుతే చ కరద్వయే.

పృష్ఠతో మాలిపాశ్వే తు రుక్మిణీం కారయేత్సుధీః ।
 సత్యభామా భవేత్పాదసంవాహనసముద్యతా ॥ ౧౦
 సంవాహయంత్యే వా దేవ్యా హస్తాభ్యాం పాదపఙ్కజమ్ ।
 తామ్యోరూఢం చతుర్భాహుం బిభ్రాణం శరకాముకమ్ ॥
 ముఖ్యాభ్యామపరాభ్యాం చ శఙ్ఖం చక్రం చతుర్ముఖ ।
 అఽప్య సత్యభామాం వా వామోత్పన్నై చతుర్భుజమ్ ॥ ౧౧
 అరుహ్య యాంతం పక్షీన్ద్రం ద్విభుజం వా యథారుచి ।
 యదాస్మిన్ జనస్య సారథ్యం కువాణం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౨
 రథస్థితం చతుర్భాహుం ప్రతోదప్రగ్రహా దధత్ ।
 వామహస్తేన ముఖ్యేన దక్షిణేన కరేణ తు ॥ ౧౩
 కపిధ్వజాయ ప్రహ్వాయ పరవిద్యాముదీరయత్ ।
 అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శఙ్ఖచక్రధరం ప్రభుమ్ ॥ ౧౪
 కిరీటినం విశాలాక్షం శ్రీవత్సాక్షితవక్షసమ్ ।
 ద్విభుజం బద్ధకేశం వా కుర్యాత్కమలనమ్భవ ॥ ౧౫
 పాథకం చ ప్రాంజలిం ప్రహ్వం సేషుం సేషుధికాముకమ్ ।
 కిరీటినం శ్యామవణకం కల్పయేత్స్యన్ద్రసథితమ్ ॥ ౧౬
 విశ్వరూపం తు వా కుర్యాత్కేశవం కేశీనూదనమ్ ।
 బృన్దావనగతం కృష్ణం గవామనుచరం ప్రభుమ్ ॥ ౧౭
 ఈషత్కుశ్చితవామాఙ్గీమితరేణ ఋజు స్థితమ్ ।
 గచ్ఛన్తమపి గాయంతం వంశేన పరమాద్భుతమ్ ॥ ౧౮
 ఈక్షమాణం మనాకృప్యే పాశ్వే పుష్పావతంసితమ్ ।
 విచిత్రపుష్పగ్రథితవనమాలావిభూషితమ్ ॥ ౧౯
 బహిఃబహ్వేశ్చ రుచిరై వత్సదామవిభూషణైః ।

- భూషితం దేవగన్ధవః సిద్ధచారణసేవితమ్ || ౨౦
 కదమ్బమూలె వా మధ్యందినే కృత్యా ప్రతిష్ఠితమ్ |
 వ్యత్యాసేన స్థితం పద్భ్యం వామేన ఋజునా స్థితమ్ || ౨౧
 దక్షిణప్రపదే ౧ నాన్యవృష్టభాగస్పృశా స్థితమ్ |
 గౌభిస్సవత్సైహారణైః పక్షిభిశ్చ సమావృతమ్ || ౨౨
 ఋషిభిరదేవగన్ధవైః కిన్నరాద్యైశ్చ సేవితమ్ |
 ఘోష్ట్రం కాలియం యద్వా ఫణానశ్చకసంయుతమ్ || ౨౩
 పురతః పురుషాకారం నాగాకారం చ వృష్టతః |
 కృతాశ్చలిం దురాధవః మాకృమ్య శిరసి స్థితమ్ || ౨౪
 వామపాదేన గృహ్లాంతం పుచ్ఛం వామేన సాణినా |
 ౨ దక్షిణాభయదం హస్తం సృత్యంతం కారయేద్బుధః || ౨౫
 ౩ అథవా కృతతాటంకం కువాణం నాట్యమద్భుతమ్ |
 మహిషీం నాగరాజన్య ర భీక్షమాణాం స్వకం పతిమ్ || ౨౬
 కృతాశ్చలిపుటాం దేవీం తత్పాశ్వే వేపితాం స్థితామ్ |
 రాసమణ్డలమధ్యస్థం యద్వా కుయాజ్జగద్గురుమ్ || ౨౭
 ౪ దేవ్యోగ్యః హస్తాభ్యాం కరాగ్రం మధ్యతః స్థితమ్ |
 సృత్యంతం బహుసాహస్రగోపకన్యాభిరావృతమ్ || ౨౮
 సవసీతాయ సృత్యంతం సవ్యేన ఋజునా స్థితమ్ |
 ఉద్ధృత్య దక్షిణం పాదం విపరీతమధాపి వా || ౩౦
 ౬ కారయేద్వామహస్తం తు చుబుకాంతసముచ్ఛ్రియమ్ |
 అభీతిదం దక్షిణేన వరదం వా యధారుచి || ౩౧

౧ నాష్ట్రం. ౨ దక్షిణాభయదమ్. ౩ అథవైత్యధః బహుషా స దృశ్యతే
 ౪ పీక్షమాణామ్. ౫ దేవ్యోగ్యహస్తా. ౬ ప్రసారయేద్వామహస్తం.

మధ్యతః స్తననాభ్యాశ్చ వరదౌ హస్త ఇవ్యతే ।
 యాదవేంద్రేణ కృష్ణేన క్రీడయా యద్యధాశ్రితమ్ ॥ ౩౨
 కల్పయిత్వా వపుస్తత్తదారాధ్యం విభవాథిభిః ।
 ఏకబెరవిధానం చెత్ స్థాపయేద్బ్రహ్మణః పదే ॥ ౩౩
 కర్మాచారాదీని బిమ్బాని కల్పయేద్విఘ్నవీరవత్ ।
 రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం సహ పీఠే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౪
 రుక్మిణీ కనకప్రఖ్యాం సత్యాఽన్యా శ్యామలా భవేత్ ।
 కరణ్ణికామకుటినీ యద్వా ధమ్మిల్లధారిణీ ॥ ౩౫
 సత్యభామా కరే పద్మం ధారయేద్దక్షిణే పరమ్ ।
 ఊరౌ విశ్రామయేదన్యం ధారయేదన్యథాఽథవా ॥ ౩౬
 యథోక్తతరవిన్యాసకల్పనం కమలాసన ।
 బాల్యేఽపి యా యా దేవీ స్యాత్సా సా కల్వ్యా యథావిధి॥

❀ కల్కి మూర్తిః : . ❀

సిమాణమధునా వత్స్యే కల్కివిష్ణోర్మహాత్మనః ।
 పిఙ్గశ్మశ్రుం వివృత్తాక్షం రక్తాభం హయవాహనమ్ ॥ ౩౭
 ద్విభుజం చమవననం ఖడ్గఖేటకధారిణమ్ ।
 జటాముకుటసంయుక్తం బ్రహ్మలక్ష్మ్యే విరాజితమ్ ॥ ౩౮
 పైశాచే యానకం కుర్యాద్దివ్యే భాగే స్థితిభవేత్ ।
 యద్వా చతుర్భుజం కుర్యాన్ముఖ్యాభ్యాం ఖడ్గఖేటకౌ ॥ ౪౦
 అపరాభ్యాం శఙ్ఖచక్రం హస్తాభ్యాం దధతం హరిమ్ ।
 ఆసనే ఖేటకం ఖడ్గం స కువీత కదాచన ॥ ౪౧

అభయం వరదం చైవ కరయుగ్మం ప్రకల్పయేత్ ।

శయనం నేవ్యతే తస్య కల్కివిష్ణో మహాత్మనః ॥ ౪౨

ఏకబేరవిధానం చేత్కల్పయేద్భ్రష్టాణః పదే ।

ఆసీనం స్థానకం చైవ భాగే దివ్యే పృథక్కల్పయేత్ ॥ ౪౩

తస్య దక్షిణపాశ్వే తు యాజ్ఞవల్క్యం పురోహితమ్ ।

నారదం దక్షిణే య పాశ్వే భిత్తిభూమిషు దేవతాః ॥ ౪౪

కల్పయేజ్జగమా బిమ్బా ద్విజానావ్ చతుర్భుజా ॥

అభయం వరదం చైవ ద్వా భుజౌ పరికల్పయేత్ ॥ ౪౫

చతుర్భుజై శ్శఙ్ఖచక్రౌ ద్వయోరపరయోభావేత్ ।

❀ క మ ం బి ం బ సా మా న్య ల ఙ్గ ణ మ్ . ❀

శ్రీవత్సేనాశ్శీతోరస్కా జటాముకుటసంయుతా ॥ ౪౬

కిరీటినో వా కువీత కమబిమ్బాంశ్చ లోహజా ॥

విష్ణోరంశావతారాణాం కమా ౨ చాద్యాస్తు కౌతుకాః ॥

కల్పనీయాశ్చతుర్భుజాః ద్విభుజా వా యధారుచి ।

దశతాలేన మియ నై వరాహాద్యాశ్చమూర్తయః ॥ ౪౭

బాహ్యంశ్చభ్యంతరాంశ్చైవ పరివారా ప్రకల్పయేత్ ।

ఆదిమూర్తయథా తద్వత్ న విశేషో స్తి కశ్చన ॥ ౪౮

❀ ల ఙ్గీ నా రా య ణ మూ ర్తి క ః . ❀

లక్ష్మీనారాయణం కుర్యాద్భుజాష్టకసమన్వితమ్ ।

యద్వా చతుర్భుజం శ్శఙ్ఖచక్రాద్యాయుధభూషితమ్ ॥ ౫౦

వామభాగే తు హస్తాభ్యాం వరదం పద్మజం తు వా ।

ఇతిరాభ్యాం చ హస్తాభ్యామభయం చక్రమేవ వా ॥ ౫౧

❖ అభిన్నా లక్ష్మీనారాయణమూర్తిః . ❖

వపుషో ౧ దక్షిణే భాగే విష్ణువామె సరోరుహః ౨ ।

పీనస్తనతటో వామశ్శ్రీ వత్సాజ్కస్తథేతరః ॥ ౫౨

వామో హేమనిభశ్శ్యామో దక్షిణో భాగ ఇవ్యతే ।

ఆసీనం వా శయానం వా గరుడాయాథమేవ వా ॥ ౫౩

❖ యజ్ఞమూర్తిః . ❖

స్థితం వా కల్పయేదేవం యజ్ఞమూర్తిమతశ్శృణు ।

౩ త్రిశీషం చ త్రిపాదం చ చతుశ్శృంగం చతుర్ముఖం ॥ ౫౪

సప్తహస్తం జపా ౪ తుల్యం వనమాలావిభూషితమ్ ।

అభీతిదో ముఖ్యహస్తో దక్షిణోఽన్యో వరప్రదః ॥ ౫౫

పశ్చాత్తరకరాశ్చ సుక్రస్సృవాద్యాయుధభూషితాః ।

❖ ఎకద్విత్యాదిమూర్తిభేదః . ❖

ఏకమూర్తివాకసుదేవో యద్వా నారాయణః పరః ॥ ౫౬

తౌ ద్విమూర్తిఃప్రీతమూర్తిస్తు సత్యశ్చాచ్యుతపూరుషా ।

చతుర్ముఖవాకసుదేవో భవేత్సంకర్షణస్తథా ॥ ౫౭

ప్రద్యుమ్నశ్చానిరుద్ధశ్చ పంచమూర్తిమతశ్శృణు ।

సత్యాచ్యుతౌ తథానస్తః వాసుదేవశ్చ పూరుషః ॥ ౫౮

షణ్మాతీరన్నాధిపతిశ్చక్తిశః కాలనేమిజితే ।

త్రైలోక్యమోహనో యజ్ఞవరాహశ్చేతి పంచమః ॥ ౫౯

౧ దక్షిణో భాగో విష్ణువామః. ౨ సరోరుహః - లక్ష్మీ ౩ ద్విశీ
షం చ త్రిపాదం చ, చతురంగం. ౪ సామ్యమ్.

శక్తోదరౌ సృసింహశ్చ సప్తమూర్తిరథోచ్యతే ।
 చతసో వాసుదేవాది మూతకయః పూర్వమూరితాః ॥ ౬౦
 పూషాదయస్తథా తిస్రస్సప్తమూర్తిరదాహృతా ।
 హయగ్రీవో ముకుందశ్చ బభ్రుశ్చేష్టవ వృషాకపిః ॥ ౬౧
 శౌరిశ్చ ౧ దాశాహాశ్చైష్టవ వైకుంఠః పురుషస్తథా ।
 అష్టమూర్తిరితి హృన్తో నచమూర్తిరథోచ్యతే ॥ ౬౨
 చతసోః కథితాః పూర్వం వాసుదేవాదయస్తథా ।
 నారాయణో హయగ్రీవో విష్ణుశ్చ హరిరూకకౌ ॥ ౬౩
 షడన్నేశాదయః సౌక్తాః వాసుదేవాదిమూతకయః ।
 చతసో దశమూర్తిస్సాన్యదాదిమూర్తిరిమా దశ ॥ ౬౪
 స్యాదేకాదశమూర్తిస్సాన్యతోష్టా ద్వాదశమూతకయః ।
 చతసౌ వింశతీష్టవ మూతకయః పూర్వమూరితాః ॥ ౬౫

❀ ప ఞ్చ మూ తి క ప్రి తి ష్టా వి ధిః . ❀

పంచమూర్తి ౨ ప్రతిష్ఠాసమధునా సముదీయతే ।
 స్థావయేద్వాసుదేవాభ్యాం మూర్తిం గర్భగృహే సుధీః ॥ ౬౬
 దివ్యే భాగేఽథవా బ్రాహ్మే బహిః ప్రాద్విశి పూరుషమ్ ।
 సత్యమూర్తిం దక్షిణస్యాం ప్రతీచ్యామచ్యుతం యథా ॥ ౬౭
 అనంతాఖ్యముదీచీనే చలాం వా యదివాఽచలామ్ ।
 ధామోఽన్తవాసుదేవస్సాన్యచ్ఛతుమూర్తికషు పూర్వవత్
 సజ్కర్షణం దక్షిణస్యాం బహిదిశి నివేశయేత్ ।
 ప్రద్యుమ్నం చ ప్రతీచీనే కాబేర్యామనిరుద్ధకమ్ ॥ ౬౮
 యాం యాం దిశమధిస్థాయ స్థితాః పూర్వోక్తమూతకయః ।

౧ దాశహశ్చైష్టవ. ౨ ప్రతిష్ఠాయా.

తెత్తద్దిగాభిముఖ్యేన కల్పయేత్కమలాసనమ్ ॥ ౭౦

ద్వారం వాతాయనం వాపి కుయాఽద్భిత్తిం స ౧ కల్పయేత్ ।

శబ్దచక్రగదాయక్తా ముఖ్యైరిభయదా కరైః ॥ ౭౧

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్యే మహాపనిషది పాద్మసంహితాయాం

క్రియాసాదే మూర్తికథేద కథనం నామ

అష్టాదశోఽధ్యాయః .

ఏ కో న విం శో ఽ ధ్యా యః .

❖ క మార్ ద్య చా మూ తి మా న వి ధిః . ❖

త త్ర బ హు బె ర మా న మ్ .

శ్రీ భగవాన్ —

కమార్చాదిప్రకృతిప్రకారః కస్య తేఽధునా ।

కమార్చాచోత్పవాచా చ బల్యచా చ తద్దైవ చ ॥ ౧

స్నానతీర్థోభయార్చా చ స్వాపౌత్థానాచయూ సహ ।

ప్రతిమాష్టద్విధాతవ్యాః పూజాయాముత్తమా భవేత్ ॥ ౨

తిన్మభిమధ్యమా జ్ఞేయా ౧ ఆద్యా యా చరమా భవేత్ ।

బహుబెరే విధిరయం కథితః కమలాసర । 3

❖ ఏ క బె ర మా న మ్ . ❖

ఏకబేరే తు కమార్చా స్నపనాచా చ నేష్యతే ।

ధ్రువబేరసముచ్చాయే విభక్తై దశధా సతి ॥ ౪

ఏకాంశేన ప్రతికృతేః కమార్చాయాస్సముచ్చయః ।

ద్వాదశాంశేన యద్వా స్యాత్ షోడశాంశేన వా భవేత్ ॥ ౫

యద్వాఽష్టాదశభాగేన చతుర్వింశాంశమేవ వా ।

మహాబేరాఙ్గులాపెక్షా యద్వా తస్యాస్సమున్నతిః ॥ ౬

చతుర్వింశాఙ్గులా యద్వా భవేదష్టాదశాఙ్గులా ।

షోడశాఙ్గులమానా వా యద్వా స్యాద్ద్వాదశాఙ్గులా ॥ ౭

అష్టాఙ్గులాఽథవా యద్వా షడంగులసముచ్చయా ।

చతుర్ఙ్గులమానా వా యద్వామానాంగులేన తు ॥ ౮

పూర్వోక్తాంగులమానాని కతవ్యాని యధారుచి ।

❖ బ ల్యా ది మూ తి కా మా న మ్ . ❖

బలితీర్థప్రతికృతిశ్చయనోత్థానకౌతుకమ్ ॥

కర్మాచారాసంమితోత్సేధః కథితః కమలాసన ।

కమబిమ్బసముత్సేధస్త్రిగుణః పరిశిష్టయోః ॥

౧౦

న్నపనోత్సవకార్యార్థం బిమ్బయోరుభయోరపి ।

భక్త్యా వ్రీధా చతుర్థా వా ధృవబెరసముచ్చయమ్ ॥ ౧౧

ఏకభాగే సలోత్సేధం కుర్యాదుత్సవకౌతుకే ।

ఉత్సవాచార్యతీయాంశం తుర్యాంశం వామ్బుజాసన ॥ ౧౨

కమకౌతుకమానం స్యాద్భవ్యాచార ౧ దెరయం క్రమః ।

ఏకబెరె తదర్థా తు తత్తు ౨ యాంశకమేవ వా ॥ ౧౩

ఉత్సవాచార్యతీయాంశసముత్సేధో ఽథవా భవేత్ ।

❖ స్థా న యా నా స న వి ం బ వ దే వ క మ్మా చా ర . ❖

స్థానయానాసనవిధౌ ధ్రువబిమ్బం యధాకృతమ్ ॥

౧౪

కర్మాచారాదీని తద్వత్స్యాత్ ధ్రువే తు శయితే పునః ।

తిష్ఠేద్వాసీత వా కామం కర్మాద్యచార చతుర్ముఖ ॥ ౧౫

❖ ని త్యో త్స వ వి ం బ ం తి స్థ దూ ి ప మె వ . ❖

నిత్యోత్సవప్రతికృతిస్సవత్రైవ స్థితా భవేత్ ।

❖ స్థి త వి ం బ పీ ఠ మా న మ్ . ❖

అచార్యాయామం వ్రీధా కృత్వా ౩ పద్మమేకేన కల్పయేత్ ॥

౧ చెడయమ్. ౨ తత్తుర్థానాంకాపి వా. తత్తురీయాంకాపి వా.

౩ విస్తారతులితాయతి.

ఉపాసహాదిపక్షాచ్చజ్యయ్యక్తం వృత్తం సుఖావహమ్ ।
 చతురశ్రం మనోహరి విస్తారతులితాయతి ॥ ౧౭
 తృతీయభాగవిహితప్రభాశక్కుద్వయాశ్శ్రితమ్ ।
 పీఠోత్సేధం త్రిధా కృత్వా పద్మమేకేన కల్పయేత్ । ౧౮
 దత్తైర్దాన్యదశభిర్దాన్యైశ్చ మహాభివా యధారుచి ।
 తావదూర్ధ్వదలౌపేతం మధ్యే విపులకణికమ్ ॥ ౧౯
 ఉపచ్ఛదసమాయుక్తమీషత్ఫుల్లామ్బుజాకృతి ।
 పాదమానం దలాయామం కేవలం వా సరోరుహమ్ ॥ ౨౦
 పీఠం వా ౧ కేవలం వాపి సుషిరం నైవకారయేత్ ।
 స్థితస్య కాతుకస్యేదం పీఠనిమాణమిరితమ్ ॥ ౨౧

❀ ఆ సీ న పీ ఠ మా న మ్ . ❀

ఆసీనస్థాయతం వృత్తం చతురశ్రం యదాయతమ్ ।
 ప్రతిమాధానముత్సేధం తత్త్రితీయాంశమేవ వా ॥ ౨౨
 ౨ పద్మం బహుదలౌపేతం మధ్యే విపులకణికమ్ ।
 సకుశ్చుతప్రసవ్యాజ్ఞీరిధస్తాల్బమ్బితేతరః ॥ ౨౩
 అధ్యాసీతాననం దేవో యథోక్తం కమలాననం ।
 లమ్బమానపదాధారం కమలం పరికల్పయేత్ ॥ ౨౪

❀ శ్రీ భూ మ్యా స్స న్ని వె శః . ❀

శ్రీదక్షిణే ధరా వామే దేవ్యా దేవస్య కల్పయేత్ ।
 కర్మాదిబిమ్బమట్కం స్యాచ్ఛ్రీభూమినహితం సదా ॥ ౨౫

❖ శ్రీ ధ రా దే వ్యో రా స న స్థి తి వి క ల్ప : . ❖

ఏకస్మిన్విష్టరే స్యాతాం పృథగ్వా వల్లభ ఉభే ।

వామం సక్షిప్య చరణమితరం లమ్పయేదధః ॥ ౨౬

శ్రీధర్మరా త్వస్యధా ౧ సీనా స్థితే దేవే తథా స్థితా ।

❖ ప్ర భా యా : మా నా ది . ❖

వృత్తాం వృత్తాయతాం వాపి ప్రభాం బిమ్బానుసారతః ॥ ౨౭

కురూన్మనోహరాం యస్మాత్తైజోరాశిః ప్రభా మతా ।

ద్యౌజ్జులం కాణ్డమానం స్యాత్సుష్మక్షేత్రం తదధఃకమ్ ॥ ౨౮

అధాన్జులం భవేక్షేత్రం కాణ్డం తదనుపూర్వవత్ ।

వేత్రం తదను భూయోఽపి జ్వాలామాలోపరిస్థితా ॥ ౨౯

అధాన్జులాస్తరాలస్సృజ్వాన్వలాః పంచుశీభాస్తథా ।

త్రిశీభా వా యథాయోగం దక్షిణావతఃశోభితాః ॥ ౩౦

❖ ప్ర భా యాం మీ నా ది మూ తి క క ల్ప న మ్ . ❖

యుగ్మా వా స్యురయుగ్మా వా కాణ్డే కాణ్డే ప్రకల్పయేత్ ।

దశావతారమూర్తివాన్వ మినాద్యాః కేశే వాదికాః ॥ ౩౧

ప్రభాయాః పాశ్వయోః పృష్ఠే శబ్దనాలం ప్రకల్పయేత్ ।

❖ తో ర ణ ప్ర భా . ❖

బిమ్బే యానాధిరూఢే తు కతవ్యా తోరణప్రభా ॥ ౩౨

అస్తబహిశ్చ దాడ్యాధఃమాయసం తు నివేశయేత్ ।

❖ బి ం బ ప్ర భా స నా ని లో హ జా న్య వ . ❖

బిమ్బం ప్రభామాసనం వా లోహజం పరికల్పయేత్ ॥ ౩౩

౧ సీనే స్థితే దేవే తథా స్థితే.

❖ లోహమూర్తినిమాణికృమః . ❖

దాసయిత్యా మధూచ్ఛిప్తం ప్రతిమాం తెన కల్పయేత్ ।

ధాన్యరాశిం వినిక్షిప్య తదూర్ధ్వే తిలతఙ్జులమ్ ॥ ౩౪

చక్కాబ్జం తు లిఖేత్తస్మిన్పాగ్గ్రాన్నిక్షిపేత్కుశాత్ ।

వస్త్రం చ నూతనం తస్మిన్విస్తీయన్ ప్రతిమాం క్షిపేత్ ॥ ౩౫

ప్రాచీనశిరసం పశ్చాజ్జహుయాదపతే గురుః ।

పుష్పైస్సమిద్భిలాక్షేశ్చ సపిఞ్చాప్టోత్తరం శతం ॥ ౩౬

జహుయాన్మూలమస్త్రీణ స్ససూక్తేన చరుం పునః ।

హుత్యేవం విధినాచాయస్సగ్రీవీ కనకభూషణః ॥ ౩౭

సంపాతాజ్యేన సంసిచ్ఛేత్ప్రతిమాం తత్సవధ్ధతిమ్ ।

ధ్యాయేత్తత్ర శుభే లగ్నై పూజయేన్మూలవిద్యయా ॥ ౩౮

యజమానో గురుం పూజ్య బహుభిస్తాపయేద్ధనైః ।

బ్రాహ్మణాన్ విదుషో విత్తైర్బహుభిః పరితోషయేత్ ॥ ౩౯

స్థపతిః ప్రతిమాం కుయాన్ద్రధకారాభ్యనుజ్ఞయా ।

మానోన్మానప్రమాణైస్తాం ప్రతిమాం కారయేచ్ఛుభామ్ ॥ ౪౦

మృదా లెపం తతః కుయాన్చ్ఛిల్పశాస్త్రానిసారతః ।

❖ లోహవికల్పః . ❖

సువణం రజతం తామ్రం విశుద్ధం లోహముత్తమమ్ ॥ ౪౧

ఆధాయ ధాన్యం రాశ్యాం తు పూర్వవన్నాన్యసకల్పనమ్ ।

పూర్వవచ్చైవ జహుయాదాచాయశ్చిదితక్రమాత్ ॥ ౪౨

దాసయిత్యా తతశ్శుద్ధం లోహం న్యాయసమాజితమ్ ।

స్థపతిః ప్రతిమాం తేన కుయాచ్ఛాస్త్రోక్తవత్కనా ॥ ౪౩

లోహజాం ప్రతిమాం చేవం కల్పయేత్పరమాత్మనః ।

స యాతి పరమం స్థానం పునరావృత్తివజ్జితమ్ ॥ ౪౪

❖ ప్రి తి మా యా హ స్తా ది నై క త్యై శా న్తి : . ❖

ప్రతిమాహస్తపాదాదినైకత్యై శాన్తిమాచరేత్ ।

ఆచార్యో దానహూమాద్యైస్తతశ్శాన్తిభావిష్యతి ॥ ౪౫

సమాదధ్యాదవయవా వికలా స్థపతిః పునః ।

❖ చి త్రా ధ ం చి త్రీ చి త్రా భా సా ది ని రూ ప ణ మ్ ❖

చిత్రం చావ్యధాచిత్రం చ చిత్రాభాసమితి త్రిధా ॥ ౪౬

కాతుకం తత్ర దృశ్యస్తై యస్మిన్నవయవాన్సుఖమ్ ।

సనై సమంతాచ్ఛిత్రం తు తద్విశ్లేయం చతుర్ముఖ ॥ ౪౭

హస్తాద్యవయవా యస్మిన్సురోభాగే సమీక్షితుమ్ ।

శక్యం నాపరభాగే తు తదధం చిత్రమివ్యతే ॥ ౪౮

రూపితా ప్రతిమా యా తు వక్షేరేవ సితాదిభిః ।

కుడ్యాదా చిత్రమాభాసం తత్కౌతుకముదాహృతమ్ ॥ ౪౯

చిత్రముత్కృప్తమిత్యుక్త మధం మధ్యమముచ్యతే ।

ఆభాసమధమం విద్ధి మద్ధినే వాధ వేశ్మని ॥ ౫౦

స్థాపయేద్ధృనివబిమ్బధం పూర్వావలాభే యథోత్తరమ్ ।

❖ ప్రతిమానాం తాలాదిమాసమ్ ❖

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిమామాసలక్షణమ్ ॥ ౫౧

ఏ కాదిదశపయన్తం సభ్యయోపేయుషాం భిదామ్ ।

తాలానాముత్తమాదీనాం రూపావిష్కృతిపూర్వకమ్ ॥ ౫౨

- యత్కించిత్రప్రతిమామానం విభజ్య దశధా పునః ।
 ఏకం ద్వాదశధా భక్త్వా తత్రైకాంశోఽంజులః స్మృతః ॥ ౫౩
- అంజులం చాష్టధా కృత్వా తత్రైకాంశో యవః స్మృతః ।
 తేనై వాంజులమానేన అష్టప్రత్యంశకల్పనా ॥ ౫౪
- ద్వాదశాంజులకం మానం తాలాఖ్యమిహ కథ్యతే ।
 ద్వాదశాంజులకస్తాలో ముఖ్యశ్చేతి చరీతితః ॥ ౫౫
- ద్వ్యంజులం గౌలకం జ్ఞేయం కలెతి వ్యవదిశ్యతే ।
 ఏకాంజులం భవేన్నాత్మా భాగో మాత్రాచతుష్టయమ్ ॥ ౫౬
- ఉత్తమాధమమధ్యాని తాలాని కమలాసన ।
 ఏకాదిదశపయన్తం సభ్యయా చ్ఛేదయన్తి చ ॥ ౫౭
- మీయతే దశతాలేన వాసుదేవస్సనాతనః ।
 నవాధికతాలా బ్రహ్మేశౌ సవతాలేన దేవతాః ॥ ౫౮
- అష్టాధికతాలా ద్వారస్థాః కుముదాదిగణాస్తథా ।
 ఆష్టతాలాంశ్చ మనుజాన్ పిశాచాదీంశ్చ సప్తకాన్ ॥ ౫౯
- షష్టాలాన్ కుంభకాన్ విద్ధి పంచతాలాంస్తు వామనాన్ ।
 చతుస్తాలాని భూతాని త్రితాలాః కిన్నరాస్తథా ॥ ౬౦
- మత్స్య ద్వితాలకా జ్ఞేయాస్తాలైశ్చ కేస పన్నగాః ।
 దశతాలం చతుర్వింశదంజులీనాం శతం భవేత్ ॥ ౬౧
- ఉత్తమం మధ్యమం వింశత్కన్తిపథం షోడశ స్మృతమ్ ।
 సవతాలం తు తచ్ఛ్రేష్ఠం యచ్ఛతం ద్వాదశాధికమ్ ॥ ౬౨
- అష్టాధికం శతం మధ్యం కనీయశ్చతురుత్తమమ్ ।
 అష్టతాలం శతం శ్రేష్ఠం మధ్యమం షష్టనత్యపి ॥ ౬౩

౧ చతుర్థహీనమధమమష్టతాలం ప్రకీర్తితమ్ ।
 ఉత్త నూదిక్రమోఽన్యేషు సప్తతాలాదిషూహ్యతే ॥ ౬౪
 చతుశ్చతుర్విహీనం చేత్క్రమాదఙ్గులిభిభావేత్ ।
 పూవం పూవం యథోక్తం తత్త్రైవిధ్యమవగమ్యతామ్ ।
 ౨ త్రయోదశాధాఙ్గులికం దశతాలోత్తమే ముఖమ్ ॥
 అధేనాఙ్గులినా హీనం మధ్యమం సంప్రచక్షతే ॥ ౬౬
 అధేనాఙ్గులినా హీనమేకై కమితరేష్యపి ।
 ధ్రువాయాముత్తమం తాలమచాయాం మధ్యమం భవేత్ ॥
 అధమం పరివారాణాం సర్వేషాం కమలానన ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహేశ్వరనిషది పాద్మసంహితాయాం
 క్రియాపాదే లోహజప్రతిమా నిర్మాణ తాలవిభాగో నామ

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్ —

❀ ప్రతిమామానవిధిః . ❀

అతఃపరం ప్రసక్త్యామి ప్రతిమామానముత్తమమ్ ।
 మానం ప్రమాణమున్నానం ౧ ఇతి మానం త్రిభా భవేత్ ॥ ౧
 మానముత్సేధమానం స్యాదున్నానం సహనం మతమ్ ।
 మానం చ తియగూర్ధ్వం యత్తత్ప్రమాణమిహోచ్యతే ॥ ౨
 ౨ తత్ర సృతికృతేస్తావత్తద్గ్రానాం చ కథ్యతే ।
 ఉత్సేధమానం మూర్ధాది సాదాస్తమసుపూర్వశః ॥ ౩
 ౩ లబ్ధానాం దేహతస్తావద్భులీనాం శతేన తు ।
 ౪ చతుర్వింశతిమానేన ప్రతిమాం పరికల్పయేత్ ॥ ౪
 ఉష్ణీషమృణ్మలమితం కేశాంతం త్క్రిష్ణులం మతమ్ ।
 ౫ దృక్పూత్రాంతం తదారభ్య వత్త్రింశద్యవసమ్మితమ్ ॥ ౫
 తద్వన్నాసాపుటాంతం స్యాత్తద్వచ్చ చిబుకావధి ।
 తేన కేశాంతమారభ్య ముఖమానం చతుర్ముఖ ॥ ౬
 అష్టాశ్రరం యవశతం చిబుకావయనావధి ।
 గలమధాఙ్గులం సాధం త్త్రింగులం ౬ కణ్ఠమిష్యతే ॥ ౭
 హిక్కాసూత్రం సమారభ్య హృదయాంతం ౭ ముఖే స్థితమ్ ।
 అతః ప్రభృతి నాభ్యంతం సాధం సత్త్రిదశాఙ్గులమ్ ॥ ౮

౧ పరిమాణోపమానకమ్ । లంబామానం షడైతాని మానాని కథయామ్యహమ్ । ఇతి కేఘచిత్కోకేఘ పాతో దృశ్యతే. ౨ తస్మాః. ౩ లబ్ధానాం దేహానాం తావత్ । లబ్ధానాం దేహినామ్. ౪ చతుర్వింశతేన. ౫ ఉత్పూత్రాంతమ్. ౬ కణ్ఠం. ౭ ముఖోన్నతం.

తతః ప్రభృతి మేఘాస్తం తద్వదుత్సేధమివ్యతే ।
 తన్మూలాజ్ఞానుపయఃస్తం త్రిన్యాసం త్రిదశాంగులమ్ ॥ ౯
 చతురశ్చలముత్సేధం జానుమణ్డలమివ్యతే ।
 అయోస్తం జానునోఽధస్తాదూరుతుల్యమీరితమ్ ॥ ౧౦
 తతస్తాలాస్తముత్సేధం చతురంగులసంమితమ్ ।
 దెహాశ్చలాని యావన్తి దశ తాలేఽభిపూజితే ॥ ౧౧
 విభజ్య తావన్స్తుక్తాని మధ్యమే శూయతాం క్రమః ।
 త్రీమోదశాంగులం వక్త్రం త్రిస్థానం చ తదంగులమ్ ॥ ౧౨
 షడ్వింశత్యంగులోత్సేధముూరుమానముదాహృతమ్ ।
 తద్వజ్జఘ్నానముత్సేధం ఉత్తరేణతరత్నమమ్ ॥ ౧౩
 అధమే దశతాలే తు ముఖం శతయవం మితమ్ ।
 త్రిస్థానం ౧ తావదెవస్యాదూరుయఃపశతద్వయమ్ ॥ ౧౪
 జఘ్న చ తస్మిమోత్సేధా ముఖేనాస్యత్నమం మితమ్ ॥
 వింశద్యవశతం పాదద్రాఘిమా కమలాసన ॥ ౧౫
 ౨ అణ్వుం వేదమాత్రిం స్వాత్తదాయామా చ తజఃసీ ।
 ఏకత్రింశద్యవాయామా మధ్యమాణ్డలిరివ్యతే ॥ ౧౬
 త్రింశద్యవాఽనామికాస్యాత్కనిష్ఠా త్త్వీంగులాపి చ ।
 యనైశ్చ పఞ్చభియుక్తా పాక్షీ చ చతురశ్చలా ॥ ౧౭
 ౩ హిక్మా తయోరథౌ బాహురశ్చలీ సప్తవింశతిః ।
 తతశ్చ మణిబద్ధాస్తం షడ్వింశత్యంగులాయతమ్ ॥ ౧౮
 యనద్వయేన చ యుతం మణిబద్ధాస్తలం పునః ।
 మధ్యమాంగులిమూలాస్తం పఞ్చాశద్యవసంమితమ్ ॥ ౧౯

౧ త్రిస్థానస్య తదేవ స్వాత్. ౨ అంగుష్ఠే త్త్యంగులాయామం. ౩ హిక్మా
 తయోరథౌ.

సజ్జాంగులమధాంజ్ఞుష్ఠం తజ్జనీ తద్వదాయతా ।
 పడ్యవై శ్చాధికాయామా మధ్యమా తు పడంగులా ॥ ౨౦
 ఆయతా పడ్యవై శ్చాపి తత్సమానామికా మతా ।
 కనిష్ఠాంజ్ఞుష్ఠతులితా మాంసలగ్నసఖావధి ॥ ౨౧
 ఏకాంజ్ఞులా సఖాయామా ౧ శిష్టా పడ్యవసంమితా ।
 బాహువచ్ఛోపబాహుస్సాన్యచ్ఛతురంజ్ఞులమాయతః ॥ ౨౨
 చతుర్థాపం చోధ్య ౨ కణ్ఠం నాలం పశ్చాచ్ఛులాయతమ్ ।
 లింగం పశ్చాచ్ఛులాయామం ముష్కం తు చతురంజ్ఞులమ్ ॥ ౨౩
 సాధాన్యాంజ్ఞులివిస్తారం లలాటం తదనంతరమ్ ।
 ద్వాదశాంగులవిస్తారం బాలచంద్రినమా ౩ కృతి ॥ ౨౪
 తతస్తు కణ్ఠయోమధ్యం సాధానం సత్రిదశాంగులమ్ ॥
 దశాంగులమధస్తస్య విస్తారం చిబుకస్య తు ॥ ౨౫
 సపాదం ద్వ్యంగులం పూణం చాపతుల్యకృతిభావేత్ ।
 మూలమధ్యాగ్రివిస్తారః గ్రీవాయాః క్రిమశో భవేత్ ॥ ౨౬
 ౪ నవాంగులం తద్దైకొనం సాధానం సస్తాంగులిస్తథా ।
 ౫ హిక్కాంతతో రథో బాహుమూలయోరంతరం భవేత్ ॥
 యనై శ్చతుర్థివిస్తీణం సచత్వారింశదంగులమ్ ।
 కక్షయోమధ్యవిస్తారస్త్రింగులస్సాధానవింశతిః ॥ ౨౭
 అష్టా ౬ దశాంగులం మానం స్తవయోరపి చాంతరమ్ ।
 షోడశాంగులిస్తారం తుష్టమధ్యముదాహృతమ్ ॥ ౨౮

౧ శిఖా. ౨ కణ్ఠమ్. ౩ కులమ్. ౪ నవాంజ్ఞులస్త్రీకొనః సాధాన
 సస్తాంజ్ఞులిః. ౫ 'హిక్కాంతతోరథో' ఇత్యేవ లెఖనసరణిరస్తి క్వచిత్. క్వచిత్
 హిక్కాంతయోరిత్యస్తి. ౬ దశాంజ్ఞులమితమ్.

అష్టాదశాంగుల శోణీ రథరోహిణి మిష్యతే ।
 కటిప్రదేశవిస్తారస్త్రిజ్వలసాధకవింశతిః ॥ ౩౦
 ఊరుమూలస్య విస్తారసాధకం సత్రిదశాజ్వలమ్ ।
 అగ్రమెకాంగులం సాధకద్వ్యంగులం మధ్యమిష్యతే ॥ ౩౧
 ద్వ్యంగులౌ మూలవిస్తారో లజ్వల సముదాహృతః ।
 విస్తీర్ణం త్ర్యంగులం మూలం మధ్యమథాధికం పునః ॥ ౩౨
 విస్తీర్ణమగ్రముష్కస్య ద్వాత్రింశద్యవసంమితమ్ ॥ ౩౩
 విస్తీర్ణమెకాదశభిరంగులై హరుమధ్యమమ్ ।
 అగ్రం దశభి రేతస్య విస్తీర్ణం కమలాసన ॥ ౩౪
 నవాంగులం జానుచక్రం పాశ్వమధేన్ద్రసన్నిభమ్ ।
 మూలం నవాష్ట్ర మధ్యం స్యాజ్జ్వలగ్రం సాధకసప్తకమ్ ।
 ౨ విస్తీర్ణో నలకాభాగః సాధైశ్చ చతురంగులైః ॥ ౩౫
 అష్టిమూలస్య విస్తారత్ర్యంగులస్సచతుర్థావః ।
 సాధకపంచాంగులం మధ్యమగ్రం సాధకషడంగులమ్ ॥ ౩౬
 సాధకమష్టాంగులం మూలం ఐహూ సప్తాంగులౌ పునః ।
 మధ్యాగ్రే తుల్యవిస్తారే ప్రకోష్ఠావయవః పునః ॥ ౩౭
 సాధకేన సప్తభిర్ముఖై విస్తీర్ణం సాధకపంచభిః ।
 మధ్యే చతుర్భిరగ్రే స్యాన్మణిబద్ధస్య తూచ్యతే ॥ ౩౮
 పంచాంగులార్థసహితః తద్వత్కరతలం స్మృతమ్ ।
 అంగుష్ఠే మూలవిస్తారో ద్వ్యంగులౌ మధ్యమాంగులిః ॥ ౩౯
 ౩ సషడ్యవం తు ముష్ట్యగ్రమంగులేనై వ సంమితమ్ ॥

౧ రేవస్యాత్ . ౨ విస్తీర్ణం నలకాభాగః . ౩ సషడ్యవముష్ట్యగ్రముష్ట్య

తజ్జన్యా మూలవిస్తారో నవభిస్సంమితో యవైః ॥ ౩౯
 మధ్యమేకాంగులం సస్తయవమగ్రముదాహృతమ్ ।
 మూలం దశయవం మధ్యం మధ్యమాయా యవా సవ ॥ ౪౦
 అగ్రమేకాంగులం పౌక్తమితరా తజ్జనీసమా ।
 మూలమష్టై కనిష్ఠాయాః ౧ యవాస్సపైకమధ్యమా ॥ ౪౧
 ౨ షడ్వవాంగులమగ్రభ్యః పాదోనా సఖవిస్తృతిః ।
 మధ్యే కరతలై రెఖా మధ్యమామూలముత్థితా ॥ ౪౨
 కనిష్ఠామూలమారభ్య రేఖా మధ్యమగా భవేత్ ।
 మధ్యమాంగులితజ్జన్యోన్యనిమాతవ్యా విచక్షణైః ॥ ౪౩
 అంగుష్ఠమూలమారభ్య ౩ తజ్జన్యస్త్రశ్చ మధ్యమా
 తయోశ్చ రేఖయోమధ్యే తజ్జనీమూలగామినీ ॥ ౪౪
 రేఖా కల్ప్య యథాశాస్త్రం శాస్త్రాభిజ్ఞైః శిల్పినా ।
 లలాటస్య చ విస్తారస్సపాదద్వ్యంగులోభవేత్ ॥ ౪౫
 తస్యాధస్తాద్భ్రువా కల్ప్య చత్వారింశద్వయాయతౌ ।
 మధ్యే యవేన విస్తేణై యూకాగ్రే చాపసన్నిభే ॥ ౪౬
 తయోమధ్యం సవయవం అష్టాదశయవాయతమ్ ।
 చక్షుఃకనీనికాయామో విస్తారిశ్చ యవః స్మృతః ॥ ౪౭
 అంగులం శ్వేతవిమ్బస్య విస్తారం కృష్ణమ్ద్వయమ్ !
 యరోసమంగులం జ్యోతిస్తస్మధ్యే యవసంమితమ్ । ౪౮
 యూకమానా తు తస్మధ్యే దృష్టిః శ్మశ్మనో పురుః ।
 ఊర్ధ్వా సమన్వితా సాధకస్త్రింగులా దశభియన్తేః ౪౯

౧ యవాస్సపైక మధ్యమమ్. ౨ షడ్వవాన్వితమగ్రం స్యాత్. ౩ తజ్జన్య
 శ్యాజ్ఞాస్థమధ్యగా.

విస్తీర్ణా తు ౧ యవాయామా విస్తారస్తు తదధఃకః ।

అశీతిః పక్షురోమాణి వక్త్రాగ్రాణ్యసితాని చ ॥ ౫౦

ద్వ్యంగులం చక్షుషోమధ్యం మధ్యం చ శ్రుత్యపాజ్ఞయోః ।

చత్వారింశద్భవం ౨ కణావిస్తారో ద్వ్యజ్ఞులౌ భవేత్ ॥ ౫౧

ఊర్ధ్వం కణాన్య చాయామస్పహాధఃచతురంగులః ।

నాలం పశ్చాంగులమితం విస్తారష్టడ్యవః పునః ॥ ౫౨

పశ్చాచ్ఛతుయః-వా నాలీ నాలశుల్యం చతుర్ముఖ ॥

శ్రవణస్య ౩ చ పిష్పల్యాః మధ్యగతం చతుర్ముఖమ్ ॥ ౫౩

౪ త్రివక్త్రకణాపిష్పల్యా గల్లపాత్రీమివ స్థితమ్ ।

బద్ధనం త్రింగులం రద్ధం నేత్రసూత్రీ ౫ సమున్నతమ్ ॥ ౫౪

నాసికామూలమధ్యాగ్రీవిస్తారః కథ్యతే క్రమాత్ ।

అంగులం ౬ చాంగులం సాధాద్వ్యంగులం సచతుర్ముఖమ్

అంగులెనోన్నతం మూలం తేన సాధేన మధ్యమమ్ ।

ద్వాభ్యాం యవాభ్యాం మూలేన ద్వ్యంగులెనాగ్రీమున్నతమ్ ॥

షడ్యవం సుషీరం తస్య పుటమధ్యం చతుర్ముఖమ్ ।

పుటపాశ్చాన్య విస్తారో ద్వియవః పరికీర్తితః ॥ ౫౬

ఉత్సేగో-౭ధాంగులస్తస్య నాసికా తిలపుష్పవత్ ।

ఉత్తరోష్ఠాయతం సాధాం చతురంగులమిష్యతే ॥ ౫౭

విస్తారో-౮ధాంగులస్తస్య పరం సాధాంగులాయతమ్ ।

విస్తీర్ణమంగులం తస్య పాలీ చైకయవా మతా ॥ ౫౮

౯ చిబుకోష్ఠా దశయవౌ విస్తారాయామసంమితౌ ।

౧ తదాయామా. ౨ శ్రోత్రీ. ౩ హి నైపుల్యం. ౪ శ్రీవత్సం కణా
పిష్పల్యా భల్లపాత్రీమివ. గల్లపత్రీ. ౫ సమం మతమ్. ౬ ద్వ్యజ్ఞులం యద్వా.
౭ చిబుకోష్ఠాదశయవౌ.

౧ గుల్ఫం పాదాఙ్గులాత్సేధం దవణోదరసన్నిభమ్ ॥ ౬౦
 విస్తీర్ణావయవౌ తుల్యౌ రాజదంతౌ చతుయవౌ ।
 ద్వాత్రింశద్దశనాః కల్ప్యః యథాశస్త్రోక్తవత్కనా ॥ ౬౧
 జిహ్వోషడఙ్గులాయామా విస్తీర్ణా త్రిఙ్గులా భవేత్ ।
 రేఖాత్రియాజ్జీతా ౨ గ్రీవా హిక్మా ౩ సూత్రాత్ స్తసస్థితిః
 ఏకాదశాంగులం వృత్తం ద్వ్యంగులం స్తచమణ్డలమ్ ।
 చతుయవం చూచుకం స్వాత్ స్తచమణ్డలమధ్యగమ్ ॥ ౬౩
 చతుయవం నాభిగతం దక్షిణావతఃమివ్యతే ।
 అధ్యధఃమంగులం వృత్త మక్షమధాంగులోన్నతమ్ ॥ ౬౪
 ఉష్ణీపాత్పృష్ఠకేశాస్తమేకాధికదశాంగులమ్ ।
 ఉష్ణీపాత్పశ్చకేశాస్తం ద్వాదశాంగులమాచకమ్ ॥ ౬౫
 కణయోరస్తరం విద్యాత్ సాధం సత్రిదశాఙ్గులమ్ ।
 మూలమధ్యాగ్రభాగేషు పృష్ఠగ్రీవా యథాకృమమ్ ॥ ౬౬
 విస్తీర్ణా నవభిస్సాధై కరంగులై నవభిస్తథా ।
 అష్టాభిశ్చ భవేత్తస్యా అధస్తాత్కకుదస్థితిః ॥ ౬౭
 ఆయామోత్సేధవిస్తారైః కకుదం తచ్చతుయవమ్ ।
 షట్త్రింశదంగులం బాహ్వో మధ్యం విస్తారపృష్ఠతః ॥ ౬౮
 షడ్త్రింశతిశ్చాంగులనాం కక్షయోరస్తరం భవేత్ ।
 పృష్ఠమధ్యస్య విస్తారో బ్రహ్మ సస్తదశాంగులః ॥ ౬౯
 విస్తీర్ణా పచ్చవింశత్యా శ్రోణీ పాశ్చ్యా తథాంగులైః ।
 కటిప్రదేశవిస్తారషడ్త్రింశత్యంగులో భవేత్ ॥ ౭౦
 షట్త్రింశదఙ్గులం మధ్యే కకుదస్య కటేస్తథా ।

౧ గణ్డమ్. ౨ లీఢా. ౩ సూత్రసమస్థితిః

౧ ద్వ్యంగులోన్నతమేతస్య స్థితౌ తన్మధ్యమంగులమ్ ॥ ౭౧
 ౨ అజ్గులం స్తనయోమూలం మధ్యం సత్తాజ్గులం భవేత్ ॥
 అగ్రిం త్ర్యంగులవిస్తారమూర్ణోమూర్ణాదిషు త్రిషు ॥ ౭౨
 భవేత్క్రమేణ విస్తారస్సాధకస్సతిదశాంగులః ॥
 ద్వాదశాంగులయుక్తస్యాత్తథైవ ద్వాదశాంగులః ॥
 జాన్వీష్టాంగులవిస్తారం సాధకమష్టాంగులం భవేత్ ॥ ౭౩
 జఙ్ఘమధ్యం సువిస్తీర్ణం ౩ నాలికా చతురంగులా ॥
 చతుర్థావాధికా చైవ గుల్ఫశ్చ చతురజ్గులః ॥ ౭౪
 విస్తారమానం త్రిగుణం సర్వేషాం సహసం మతమ్ ॥
 అభీదో వా వరదో ముఖ్యో వామేతరః కరః ॥ ౭౫
 స్తనసూత్రసమం కాయం అజ్గులాగ్రిం కరస్య తు ॥
 తయోభావేదస్తరాలం ద్వాదశాజ్గులమబ్జజ ॥ ౭౬
 అంగుష్ఠతడకసీమధ్యే సనాలం కమలం భవేత్ ॥
 వరదే కమలాకారం లిఖేత్కరతలోదరే ॥ ౭౭
 అధోముఖే వామహస్తే ముఖ్యే కుర్యాద్గదాం శుభామ్ ॥
 చతుస్తాలాయతాం మూలే స్థూలామగ్రే కృశామృజుమ్ ॥ ౭౮
 త్ర్యంగులం మూలసహసమగ్రే సహసమంగులమ్ ॥
 ద్వ్యంగులం సాధకమితరద్గదామధ్యం చతుర్ముఖ ॥ ౭౯
 కటిస్సప్తవ్యం కరియోరస్తరం ద్వ్యజ్గులం భవేత్ ॥
 కటిస్సప్తశం కరం కుర్యాత్ప్రసవ్యం గదయా వినా ॥ ౮౦
 ఉద్ధరేద్బాహుసీమాస్తమూర్ధ్వహస్తౌ ధృతాయథౌ ॥
 బాహుప్రొష్ఠయోర్మధ్యం మూలమష్టాంగులం భవేత్ ॥

౧ ద్వ్యజ్గులౌ శతమేతస్య. ౨ అష్టాంగులస్త. ౩ నలకా.

మధ్యం దశాంగులమితమగ్రమాశం ముఖం స్మృతమ్ |
 ఊర్ధ్వే హస్తద్వయాజ్ఞుశ్చే సహానామికయా సతమ్ || ౮౨
 తథానీమధ్యమాభ్యాం తు ౧ ధారయంతం తథామ్బుజమ్ |
 చక్రం సుదశకం వృత్తం ద్వాదశాజ్ఞులమానకమ్ || ౮౩
 అష్టాంగులమరత్నైత్రం ద్వ్యంగులా చక్రసిద్ధికా |
 తద్వత్సన్మేమివలయం చతుర్జ్వాలాసమన్వితమ్ || ౮౪
 ౨ నాభాపుభయతోర్జ్వాలా త్రిశిఖావతశోభితా |
 అధ్యధాద్వ్యజ్ఞులోత్పేధా విస్తీర్ణాధాధికాంగులా || ౮౫
 అరాణి యనతుల్యాని నేత్రతుల్యాని వా వుచః |
 అష్టా ద్వాదశ వా షడ్వా షష్ట్యైవం శబ్దమివ్యతే || ౮౬
 విస్తారోఽష్టాంగులస్తస్య ద్వాదశాంగులనూయతమ్ |
 ప్రదక్షిణావతకాయుతం జ్వాలాగ్రిం శబ్దచక్రియోః || ౮౭
 కేశాస్తేన సమం యద్వా నేత్రసూత్రేణ తత్సమమ్ |
 సాధాణంగులాస్తరాదూర్ధ్వం జానునీ ద్వ్యంగులాంతరే || ౮౮
 జఙ్ఘయోవికంశతియవమస్తరాలం ప్రశస్యతే |
 అక్షయోస్త్ర్యంగులం ౩ మధ్యం తయోస్సప్తాంగులం భవేత్ ||
 చరణాంగుష్ఠయోమధ్యం సవాంగులముదాహృతమ్ |
 ఋజుస్థితస్య చరణం శయ్యాయాం ఋజు దక్షిణమ్ || ౯౦
 ఇతరత్కుంచితం సప్తవింశత్యంగులమంతరమ్ |
 అంగుష్ఠయోగుల్ఫమధ్యం చతురంగుల మివ్యతే || ౯౧
 జాన్వస్తరాలముదితం సాధాణం సత్రిదశాంగులమ్ |

౧ ధారయేచ్ఛక్రిమంబుజపే. ౨ నాసా హ్యుభయతో. తాసామభయ
 తో. నాసాముఖం యతో. ౩ మధ్యే స్తనయోస్సప్త చాక్రలమ్.

సవ్యేతరకరం మాతెరగాస్త్రం వినివేశయేత్ ॥ ౯౨
 ప్రసారయేద్వామహస్తం ఆజానుకమలాసన ।
 దక్షిణై కమలం వామే గదాం హస్తే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౯౩
 భిద్యతే ప్రతిమాభంగై స్త్రిభిరేతై శ్చతుర్ముఖ ॥
 అభజ్గసమభజ్గౌభ్యామతిభజ్గైః చైవ హి ।
 శిరోమధ్యే నాసికాగ్రే ఆస్యమధ్యే గలస్య చ ॥ ౯౪
 మధ్యే చ హృదయే నాభౌ మధ్యే లిజస్య ౧ వామతః ।
 భాగేషడజ్గులే చోకా వామే మధ్యే చ గుల్ఫయోః ॥ ౯౫
 లమ్బయేత్సూత్రమాభజ్గం భిన్నా చ ప్రతిమా మతా ।
 యథోక్తప్రతిమామానా ౨ దూనా వా త్రిభిరజ్గులైః ॥ ౯౬
 శిఖామణిగతం సూత్రం వామ ౩ పూరిగమధ్యగమ్ ।
 వామే లలాటే మకరే వామే వామే చ చక్షుషీ ॥ ౯౭
 నాభౌ మధ్యే ౪ నలకయోముకధ్యే చ యది లమ్బయేత్ ।
 సమభజ్గవిశిష్టా సా న్యూనేషా చతురజ్గులైః ॥ ౯౮
 మూర్ధ్ని వామే లలాటే చ వామనేత్రస్య మధ్యగమ్ ।
 ఆస్యమధ్యే తథా నాభౌ దక్షిణై గుల్ఫమధ్యగమ్ ॥ ౯౯
 సూత్రం ప్రలమ్బయేదేవం అతిభజ్గా తు సా మతా ।
 న్యూనా పక్షాజ్గులై రేషా ప్రతిమా పూర్వమా నతః ॥ ౧౦౦
 ౫ అతిభజ్గశ్శయానాయాః ప్రశస్తోరామకృష్ణయోః ।

❀ కిరీటాదీనాం మానవే . ❀

౬ సహజానాం భూషణాదికిరీటానాం చతుర్ముఖ ॥ ౧౦౧

౧ మానవః. ౨ దూతైవ. ౩ పూరిత. ౪ వాలగయోః ౫ అతి
 భజ్గశ్శయానస్య. ౬ భక్తానాం తు కిరీటాదిభూషణాం తదైవ చ ।

వత్సోమి మానమధునా యథాతథమనుక్రమాత్ ।
 చతువింశాశ్చలాయామం ౧ యద్వా పశ్చిదశాశ్చలమ్ ॥
 మూలమధ్యాగ్రనహసం కిరీటస్య యథాక్రమమ్ ।
 త్రింశతా సస్తభిద్వాభ్యాం ఏకేనాపి తథాశ్చలైః ॥ ౧౦౩
 తస్య మధ్యే చతుదిక్షు పూరితాని తథాశ్చలైః ।
 తస్య మధ్యే చతుదిక్షు పూరితాని ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౦౪
 శోభయేచ్ఛ మహారిత్నై ౨ రగైః చైకశిఖా మణిం ॥
 చతుర్దశాశ్చలోత్సేధం కల్పయేత్కేశబద్ధసమ్ । ౧౦౫
 మూలపట్టం కిరీటస్య విస్తీర్ణం ద్వ్యంగులం భవేత్ ।
 ఏకాంగులమముష్కాగ్రిం త్ర్యంగులం చ శిఖామణిం ॥ ౧౦౬
 పద్మమష్టదలం కురూదధస్తాచ్ఛశిఖామణేః ।
 ద్వ్యంగులకాయతం చిత్రైరన్యైరపిచ శోభయేత్ ॥ ౧౦౭
 శిరసః పృష్ఠభాగే స్యాచ్ఛిరశ్చక్రిం తు చక్రిపత్ ।
 వినాకృతం తు జ్వాలాభిః పద్మం యద్వా యథారుచి ॥ ౧౦౮
 ప్రకల్ప్యం మధ్యణో దామ ౩ చక్రే గోలకమాయతమ్ ।
 నహసం ౪ ద్వ్యంగులం తస్య నాలం స్వాద్గోలకాయతమ్ ॥
 మకరం గోలకోత్సేధం కురూ దష్టాశ్చలాయతమ్ ।
 తద్వక్త్రాత్సుమనోదామ నిస్సృతం బాలచ్ఛ్రిచత్ ॥ ౧౦౯
 ద్వ్యశ్చలం కణాసుమంతకణాదామ చ లమ్బయేత్ ।
 హారం త్ర్యంగులవిస్తారమగ్రియోనైతిబద్ధమ్ ॥ ౧౧౦
 ముక్తావిభూషితం మధ్యే ౫ మహాత్మనామృతమ్ ॥

౧ కిరీటమథవా భవేత్ అష్టా దశాశ్చలాయామం యద్వా పంచదశాశ్చలమ్.
 ౨ రగైః ధైశ్చ మహామణిః. ౩ చక్రగోలక. ౪ త్ర్యంగులం. ౫ హారయస్త్రీ
 పరివృత్తమ్.

కుర్యాచ్చ దక్షిణే వక్షస్థలే శ్రీవత్సమశ్శులమ్ । ౧౧౨
 అథాఽధికం త్రికోణం చ తస్మధ్యే కమలాలయామ్ ।
 ద్విపాస్తాముద్యదమ్భాజధారిణీం శ్రియమద్భుతామ్ ॥ ౧౧౩
 అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం వరాభయసమన్వితామ్ ।
 కిరీటహారకేయూరసర్వాభరణభూషితామ్ ॥ ౧౧౪
 కుర్యాద్గోలకవిస్తారం ముఖే పఞ్చాశ్శులాయతమ్ ॥
 త్రిగుణం బ్రహ్మసూత్రం స్యాన్నాభేశ్చాసి ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౧౫
 ఏకాంగులం వోత్తరీయం నేత్రీబద్ధేన బద్ధయేత్ ।
 విస్తీర్ణాం ద్వ్యశ్శులం మధ్యే త్వగ్గ్రీమేకాశ్శులం భవేత్ ॥ ౧౧౬
 ముక్తాదామపరిష్కారం సర్వాభరణభూషితమ్ ।
 కుశ్చీబద్ధసమాశ్చయేన నేత్రీబద్ధేన యోజయేత్ ॥ ౧౧౭
 ౧ ముక్తాదామ చ కేయూరం కుర్యాత్పూరితసన్నిభమ్ ।
 సస్తాశ్శులైశ్శువిస్తీర్ణాం నానారత్నపరిష్కృతమ్ ॥ ౧౧౮
 గులికాంగులవిస్తీర్ణా ఆయతాద్వ్యంగులైశ్చ చ ।
 గులికానాం త్రయం కుర్యాన్నేత్రీబద్ధేన బద్ధయేత్ ॥ ౧౧౯
 సవరత్నపరిష్కారా వలయాంస్తీర్ణ ప్రకల్పయేత్ ।
 ఏకాశ్శులపరిణాహా కటకైశ్చోపశోభితా ॥ ౧౨౦
 సౌవర్ణాన్యంగులీయాని బద్ధానేకమణీని చ ।
 పరిణాహో భవేత్తైషాం ద్వియవప్త్రీయనో పి వా ॥ ౧౨౧
 ౨ మధ్యమామశ్శులిం నైవ మణ్డయేషశ్శులీయకైః ।
 త్ర్యంగులః కటిసూత్రీస్య విస్తారోరత్నశోభితః ॥ ౧౨౨
 తస్మధ్యే ౩ మకరీ చైవ పఞ్చాంగులసమాయతా ।

౧ ముఖాయామం చ కేయూరం కుర్యాత్ప్రత పృథూదరమ్. ౨ మధ్య
 మాశ్శులికమ్. ౩ త్రివరీ.

చతురంగులవిస్తారా దంష్ట్రాకుటిలమాసనమ్ | ౧౨౩

వృత్తాక్షం భుక్తియుక్తమాస్యనిస్సృతమాక్తికమ్ |

కుర్యాన్మోక్తికదామాని త్రీణ్యాగుల్ఫం ప్రకల్పయేత్ || ౧౨౪

పాదాకల్పం త్రికటకం ద్వ్యంగులం పరిణాహతః |

నూపురం చ తథా కుర్యాత్కిజ్జీణీజాలమణ్డతమ్ || ౧౨౫

వస్త్రం చ పీతపూవకం తదాగుల్ఫం సాశ్వలమ్భితమ్ |

కల్పయేద్వసమాలాం తు నానాపుష్పసముజ్జ్వలామ్ || ౧౨౬

నానారత్నమయీం వాపి యద్వా కేవలపద్మజామ్ |

కణాతశ్చరణం యావల్లమ్బయేదద్భుతాకృతిన్ || ౧౨౭

అథవా ౧ వల్లికాకారాం నాహతశ్చతురశ్చులూమ్ |

ప్రద్యోతనసహస్రాభం ద్యోతమానం చ కాస్తుభమ్ || ౧౨౮

౨ లమ్బయేదురసి స్వచ్ఛన్ద్విరాసోదరం మణిమ్ |

రూపస్యా ౩ భరణానాం చ నియమస్సంప్రదశితః || ౧౨౯

౪ స హ్యశేషేణ రూపం మే ప్రతికర్మాణి వా పునః |

నిర్మాతం భవతా శక్యం కిముతాన్త్రేః కుశీల్పిభిః || ౧౩౦

తథాపి శాస్త్రాణ్యోచ్య తత్ జ్ఞేశ్శాస్త్రం విమృశ్య చ |

న్యూనాతిరేకరహితం బిమ్బం కుర్యాద్దృఢాతథమ్ || ౧౩౧

న్యూనాతిరేకే వా దోషో ౫ మహా వస్తుం స శక్యతే |

ఇతి శ్రీనాగ్నరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రతిమామాస ౬ విధిర్నామ

వింశోఽధ్యాయః .

౧ వల్లకాకారమ్ ౨ కల్పయేదురసి. ౩ భరణాదీనామ్. ౪ తెనహా శేష రూపం మే. ౫ మయావెత్తుమ్. ౬ ప్రతిమాలక్షణ భూషణ లక్షణం నామ.

శ్రీభగవాన్ —

❀ శ్రియాదిదేవీమూర్తిమానమ్ ❀

అథ శ్రియాదిదేవీనాం ౧ నిమాణవిధిరుచ్యతే ।
 దశతాలాదినా యేన తాలమానేన ౨ కల్ప్యతే ॥ ౧
 డెవో దేవ్యశ్శ్రియాద్యాస్తు కల్పనీయా ౩ శ్చతుర్ముఖ ।
 తదనంతరతాలేన నాధికేన సమేచ వా ॥ ౨
 యావన్యో యాశ్చ యన్మానా శ్శ్రియాదేశ్వరయప్తయః ।
 తన్మానాస్తాశ్చ తావత్యః కథ్యంతే సంప్రతి క్రమాత్ ॥ ౩
 పంచతాలమితాయామా వంశయప్తిశ్చతుర్ముఖ ।
 విస్తారస్త్రింశులలో మూలే ౪ సహ వడ్డియన్వైరిపి ॥ ౪
 మధ్యతస్త్రింశుల ౫ సాన్ధ్యస్త్రింశులః పునరగ్రతః ।
 చతుర్దశాంగులలో మధ్యే మూలే పంచదశాంగులః ॥ ౫
 నాహేమాగ్రే వంశయప్తేసాన్ధ్యతాన్ధ్యం సత్రిదశాంగులమ్ ।
 చతురశ్రస్సువృత్తౌ వా దణ్డః కల్ప్యశ్చ శిల్పిభిః ॥ ౬
 అష్టైస్సప్తవింశత్యా వక్షోదణ్డస్సమాయతః ।
 విస్తారో మధ్యమస్తస్య త్ర్యంశులష్టడ్యవాధికః ॥ ౭
 అంగులైర్దశశభినాహ ౮ సహ పంచభిరంగులైః ।
 కింశుకస్యేవ ముఖలం తస్యాగ్రే ద్వే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮
 బాహుమూలం చతుర్వింశత్యంగులాయామవిష్యతే ।

౧ నిమాణమధునోచ్యతే. ౨ కల్పితః. ౩ స్తథాజ్ఞః. ౪ సద్విషడ్భి.

౫ సాన్ధ్య. ౬ సప్తపంచభి.

౧ త్ర్యంకులాధాధికో మూలవిస్తారస్తస్య కల్ప్యతే || ౯
 ౨ త్ర్యంకులో మధ్యవిస్తారస్తస్యాగ్రం ద్వ్యంకులం భవేత్ |
 అష్టాదశాంకులాయామః ప్రకోష్ఠస్తస్య మూలతః || ౧౦
 విస్తారస్త్ర్యంకులో మధ్యే ద్వ్యంకులస్సచతుర్థావః |
 ౩ ద్వ్యంకులౌగ్రే తయోమూలశూలయోస్సుషిరం భవేత్ ||
 ఆయామః కటిద్వ్యస్య భవేత్పంచదశాంకులః |
 విస్తారో మధ్యమస్తస్య త్ర్యంకులస్సహషడ్యవః || ౧౧
 సహసం మధ్యతిస్తస్య ౪ భవేత్పంచదశాంకులమ్ |
 షడంకులః పాశ్వయన్త్యేః పరిణాహః ప్రకీర్తితః || ౧౨
 పాశ్వయన్త్యౌ కటివక్షశ్శూలయోవినియోజయేత్ |
 షడ్వింశత్యంకులాయామ మురశ్శూలముదాహృతమ్ || ౧౪
 త్ర్యంకులో మూలవిస్తారస్తస్యాగ్రం ద్వ్యంకులం భవేత్ |
 విస్తీర్ణం ద్వ్యంకులం ౫ మధ్యం శూలస్య చ చతుర్థావమ్ ||
 పురుశూలసమాయామం జ్ఞాతౌ శూలం ప్రకల్పయేత్ |
 సుషిరం చ తయోమూలమగ్రం మిథునమెతయోః || ౧౬
 అనుక్తపరిణాహానాం త్రిగుణం నిహసం మతమ్ |
 త్రయోదశవిధం శూలం కృత్వా పూర్వాక్తమానకమ్ || ౧౭
 జలాధివాసాద్యఖిలం ౬ కుయాచ్ఛ్చిష్ఠాపనే యథా |
 స్వాతన్త్ర్యే పారతన్త్ర్యే చ రత్నన్త్యాసపురస్సరమ్ || ౧౮
 శూలాదిస్థాసయేద్రజ్జువేష్టనాది యథాపురమ్ |
 కుయాదావణాలెపాంతం మానాగృథ నిదశ్యతే || ౧౯
 ఉత్సేధమంకులశతం వింశమాస్థాయ కథ్యతే |

౧ అష్టాలోధా౭౯. ౨ అష్టాలో, ౩ ద్వ్యంకులం పోగిత. ౪ భవేత్తద్వాద.
 ౫ మధ్యశూలస్య. ౬ కుయాచ్ఛ్చిష్ఠాపరస్తథా.

- ఉష్ణీషమజ్జులమితం త్ర్యంకులం చ శిరోభవేత్ ॥ ౨౦
- సాధం త్రిభియన్తై రక్షిసూత్రాన్తం చతురంగులమ్ ।
- సజ్జమాత్పుటసూత్రాన్తం తద్వదమ్భారుహానన ॥ ౨౧
- చిబుకాంతం పుటాదవాక్ససాదచతురంగులమ్ ।
- చతురంగులమానాస్యాద్గ్రీవా హిక్మా ౧ గుణాత్తతః ॥ ౨౨
- త్రయోదశంగులమితం స్తనసూత్రాన్తమూరితమ్ ।
- అత్తోను నాభినీమాన్తం భవేత్పంచదశాంగులమ్ ॥ ౨౩
- శోఃశీ షడంగులాయామా యోనిస్సాధాన్జులిత్రయమ్ ।
- కటిమానం భవేత్సాధం త్ర్యంకులం ౨ చోరురాయతా॥
- అజ్జులైః పంచవింశ క్త్యా సాధై జజ్జా చ తత్సమా ।
- ౩ సాధం చ త్ర్యంకులం జానుస్తద్వదక్షుతిలావధి ॥ ౨౪
- విస్తారోఽష్టాంగులస్తస్య ద్వాదశంగులమాయతమ్ ।
- ప్రదక్షిణావతాయతం జ్వాలాగ్రం శబ్ధచక్రయోః ॥ ౨౬
- కేశాన్తై స సమా యద్వా యద్వా పూత్రేణ తత్సమమ్ ।
- సాధాన్తరాంశునాపూర్వా గుచ్ఛాని ద్వ్యంకులాన్తరే ॥ ౨౭
- జజ్జ యోవింశతీయవమన్తరాలం ప్రచక్షతే ।
- అక్షయోస్త్ర్యంగులం మధ్యం స్తనయోస్సస్తమాంగులమ్ ॥
- చరణాంగుష్ఠయోమధ్యం నవాంగులముదాహృతమ్ ।
- అక్షాత్పరతరం తాలమంగుష్ఠం త్రిభిరంగులేః ॥ ౨౯
- అధేన ౪ చాయతం ధ్వే చ తజ్జనీ స్యాద్యవాధికా ।
- యసోనా మధ్యమాన్యే ద్వే యవహీనే యధాక్రమమ్ ॥ ౩౦

౧ గుణాత్తథా. ౨ చోరుమానకమ్. ౩ సాధం సత్త్వంజులమ్.

౪ వాయతం తద్వత్.

సాక్షిపాశ్వపరిచ్ఛేదౌ భవేచ్ఛ చతురంగులః ।
 గుల్ఫం తథాపరిమితం తద్వింశత్యంగులాయతమ్ ॥ ౩౧
 ౧ హిక్కాం తయోరథో బాహుస్సహధ్దేకోనవింశతిః ।
 అంగులాని ప్రకౌష్ఠం స్యాత్త దాయామష్టదంగులః ॥ ౩౨
 తద్వచ్ఛ మధ్యచూ శిష్టా సాధకపంచ దశాంగులా ।
 దశాంగులం శిరోమాచం విస్తారోఽష్టాంగులో భవేత్ ॥ ౩౩
 లలాటస్య పురోను స్యాదశీతియవసంమితమ్ ।
 అష్టాశీతియవం చూఢం తదనంతరమిష్యతే ॥ ౩౪
 ఆయామశ్రవణస్య స్యాద్వాత్రింశద్యవసంమితః ।
 నాలాయామస్తథాచోధ్వం పిష్పల్యా ద్వియవోమతః ॥ ౩౫
 నాలస్య మూలవిస్తారష్టద్యవైస్తులితో భవేత్ ।
 అగ్రం చతుయకనం గ్రీవా మూలం చైవ షడంగులమ్ ॥ ౩౬
 సాధకం సఞ్ఞాంగు ౨ లాధాగ్రం స్కంధం చ ద్వ్యంగులం
 భవేత్ ।
 హిక్కాస్తయోరథో బాహ్వామూలం ద్వాత్రింశదంగు
 లమ్ ॥ ౩౭

అష్టాదశాంగులమురస్తనయోరపి మణ్డలమ్ ।
 అంగులైః సఞ్ఞాదశభిః పరిచ్ఛిన్నం యథాతథమ్ ॥ ౩౮
 నవాంగులం చ విస్తార ఉశ్చేధశ్చాపి తాదృశః ।
 ద్వాదశాంగులవిస్తారస్తనయోమధ్యమిష్యతే ॥ ౩౯
 కృష్ణమణ్డలవిస్తారో ద్వ్యంగులం చతురాశన ।
 నాహస్తు కుక్షిమధ్యస్య స్యాత్త్రయస్త్రింశదంగులః ॥ ౪౦

౧ హిక్కాస్తయోరథో. ౨ లైరగ్రం స్కంధాంతం.

శ్రోణీమధ్యపరీణాహ ౧ స్పృష్టపంచదశాంగులః ।
 కటిమధ్యపరీణాహ ౨ వింశత్యా ౨ పైకయాంగులైః ॥ ౪౧
 షష్ఠీంశదంగులో నాహస్తధా స్యాదూరుమూలయోః ।
 త్రింశదంగులనాహస్తు భవేదూర్ణోస్తు మధ్యమః ॥ ౪౨
 చతుర్భిఃస్సహ వింశత్యా జానునాహస్తధాంగులైః ॥
 సహనం జఙ్ఘయోరేకవింశత్యంగులమిష్యతే ॥ ౪౩
 ద్వావింశత్యంగులస్సాధో నాహమధ్యే చ జఙ్ఘయోః ।
 సహనం జఙ్ఘయోరగ్నిం భవేదేకాదశాంగులమ్ ॥ ౪౪
 ఏకాదశాంగులం చాక్షన్యత్త ౩ మణ్డలనాహనమ్ ।
 ౪ ఏకాంగులం చాక్షన్యత్తం మధ్యమం సహనం మతమ్ ॥
 షడంగులం తలాగ్రం స్యాదుత్సేధశ్చతురంగులః ।
 ద్వ్యంగులౌఽఙ్గుళవిస్తారస్తజ ౫ శ్యేకాంగులా భవేత్ ॥
 మధ్యమాదితరాంగుల్యో యవసీనాః క్రమాత్పసః ।
 అంగుళసఖవిస్తారస్త్రింగులః పరికీర్తితః ॥ ౪౬
 తజనీ పాదసీనా స్యాత్క్రమాదన్యా ౬ యవోన్నతాః ।
 అష్టాదశాంగులం మధ్యం మూలం బాహ్యోస్త్రయాధికం ॥ ౪౭
 ప్రకోష్ఠమూలనహనం భవేత్పంచదశాంగులమ్ ।
 ద్వాదశాంగులమధ్యాంతం మణిబద్ధో సవాంగులః ॥ ౪౮
 విస్తీర్ణం ౭ తాలమధ్యధం చతురంగులమిష్యతే ।
 అంగుళమూల ౮ మధ్యధమంగులం సఖమణ్డలమ్ ॥ ౪౯
 నిస్సృతం త్రియవం ప్రాక్తం పవకద్వయసమన్వితమ్ ।

౧ స్పృష్ట. ౨ సహితోఽఙ్గులైః. ౩ బద్ధసముత్తమమ్. ౪ ఏకాంగులం' ఇత్యధికం క్వచిదేవ కోశేఽస్తి. ౫ శ్యేకాదశాంగులా. ౬ యవోన్నతాః. ౭ తాలమధ్య. ౮ మధ్యధికం త్యగ్జాలమ్.

తజన్యంగులవిస్తారస్సహస్థాంశాంగులో భవేత్ || ౫౧
 సపాదాబ్జులవిస్తారా మధ్యమాబ్జులిరివ్యతే |
 అష్టనస్తయనై శ్శిష్టేస్త్రీపవాః చ చతుష్టయీ || ౫౨
 పాశ్వకేశాంతముష్టిపాదారభ్య స్వాద్దశాంగులమ్ |
 ఆరభ్య పాశ్వకేశాంతాత్స పాద ద్వ్యష్టలై భువో || ౫౩
 షడంగులా యథా భూస్సన్యద్వవమభ్యాగ్ర ౧ యూకకా |
 అస్తరాలం నవయవం భువో ౨ స్త్ర్యంగులమీక్షణమ్ ||
 అంగులాయామవిస్తారా వేదతవ్యా కనీనికా |
 యవోనమంగులం కృష్ణజ్యోతిర్యూకశ ప్రమాణకమ్ || ౫౪
 పరితః కృష్ణబిమ్బస్య అంగులం శ్వేతమణ్డలమ్ |
 మధ్యతోంగులవిస్తారం నయసం శూపకమీశవత్ || ౫౬
 ఊర్ధ్వపక్షాయతాసార్ధత్యంగులపాదవిస్తరా |
 త్ర్యంగులాయామమితరద్విస్తారో యవసంమితః || ౫౭
 అశీతిః పక్షురోమాణి శతాని కుటిలాని చ |
 ద్వ్యంగులం చతుషోమధ్యం నాసికామూలమంగులమ్ || ౫౮
 విస్తీర్ణమున్నతం వాపి మధ్యమధ్యధమంగులమ్ |
 ౩ అగ్రం ద్వ్యబ్జులమధ్యధం షడ్వవం సుషిరం భవేత్ ||
 చతుర్యవం తయోమధ్యం పుటపాశ్వకం చతుర్యవమ్ |
 అపాక్షాత్కణములాస్తం చత్వారింశద్వవం మతమ్ || ౬౦
 ద్వ్యబ్జులః కణవిస్తారో వివరం చ చతుర్యవమ్ |
 చతురబ్జులమధ్యధమోష్ఠముత్తరమాయతమ్ || ౬౧
 యవవిస్తారమధరమెకాంగులసమాయతమ్ |

యూషికా. ౨ ద్వ్యక. ౩ అగ్రం ద్వయాం గులం మధ్యమ్.

ద్వ్యజ్జులం చై వ విస్తారం చిబుకం ద్వ్యంగులాయతమ్ || ౬౨

౧ ఆపీడా నాసికాయుక్తా కరణ్ణముకుటాన్వితా ।

కణికా ౨ మణికేయూర కటకత్రియహరిణీ || ౬౩

రత్నకూపాసరశనా పుష్పామృరపరిమృతాః ।

స్తనబద్ధతులూకొటి సర్వాభరణభూషితా || ౬౪

లజ్జాభజ్జేన దేవస్య సాశ్వేవామేతరే స్థితా ।

హస్తైన వారిజం పుల్లం వామైన కిల బిభ్రతీ || ౬౫

ఊరుప్రదేశవిశ్రాంతసవ్యేతరకరామ్బుజా ।

యద్వా స్యధాహస్తయోస్యాన్విష్టప్తకనకప్రభా || ౬౬

౩ ఆసనైభయదో హస్తో దక్షిణో వరదోఽపరః ।

దక్షిణే పద్మమథవా సవ్యః కటకముద్రితః || ౬౭

పారతన్త్ర్యే విధిరయం స్యాత స్త్రీతూచ్యతే యథా ।

౪ చతుర్భుజాం జఘన్యాభ్యాం హస్తాభ్యామజ్జఘారిణీం || ౬౮

శబ్దచక్రధరాం ౫ వాపి ముఖ్యాభ్యాం వరదాయినీమ్ ।

అభీతిదాం చ కోటిరధారిణీం భయవజితామ్ || ౬౯

వసున్ధరాహ్వయాం దేవీం ద్విహస్తాం కనకప్రభామ్ ।

దక్షిణాభయదామన్యహస్తైన వసుదాయినీమ్ ||

గృహీతదాడిమఫలాం యద్వా వామకరేణ వా || ౭౦

చింతారత్నం ధారయ స్త్రీం హేమసింహాసనే స్థితామ్ ।

వామపాదేన సంస్పృష్టనిధికుమ్భామలంకృతామ్ || ౭౧

కల్పకానొకహచ్ఛాయాం సమాశ్రిత్య స్థితాం తథా ।

౧ ముకానాసికయా. ౨ కణికా. ౩ ఆసీనా. ౪ ఇతఃవసున్ధరావిశేషాని సర్వాణి
ద్వితీయాదాని కోకాస్తరదృశ్యైః తదా అన్యయోమృగ్యః. ౫ పాణిముఖ్యాభ్యామ్.

వామే పాశ్వే మహీం దేవీం ద్విహస్తాం శ్యామలవ్రభామ్ || ౭౨
 స్తనబద్ధం విహీనాం వా కుణ్డలావీడవజ్జితామ్ |
 సుస్థితాం సవ్యపాదేన చాన్యేన స్తోకకుశ్చితామ్ | ౭౩
 పుష్పం దక్షిణహస్తేన ధారయంతీం శుచిస్మితామ్ |
 ఊరుప్రదేశవిశ్రాంతవామహస్తా మలంకృతామ్ || ౭౪
 సోత్తరీయాం యథాయోగం స్వాతంత్ర్యే శ్రీరుదాహృతా |
 ౨ యోగలక్ష్మీస్తు శ్రీవత్సం భాగలక్ష్మీ ద్వికపాశ్వయోః |
 వీరలక్ష్మీస్తు వై శేషం పృథగ్భవనకల్పనమ్ ||
 రతిస్సరస్వతీ తుష్టిదేవ్యో దేవస్య దక్షిణే | ౭౫
 ౩ రతిస్సిన్ధూర సజ్జాశా నృటికాభా సరస్వతీ ||
 హరితాలనిభా ౪ తుష్టిశ్శ్రీవదాభరణాదయః | ౭౬
 పారతంత్ర్యే విధిరయం స్వాతంత్ర్యే తూచ్యతే విధిః ||
 రత్యాదయశ్చ తుహాస్తా ముఖ్యాన్యాయాం రతేః కరౌ | ౭౭
 వరదాభయదావన్యో పాశాఙ్కుశేధరౌ పుంః ||
 ముఖ్యా హస్తా సరస్వత్యా దక్షిణోఽష్టాసముద్రితః | ౭౮
 విజ్ఞానపుస్తకం వామే జఘన్యే దక్షిణే కరే ||
 అక్షసూత్ర ౫ ధరం వామే సర్వే వజ్రాదయః స్థితాః | ౭౯
 తుష్టేశ్చ పూర్వవన్ముఖ్యా జఘన్యౌ శభ్రమమ్బుజమ్ ||
 కీతిః ప్రీతిశ్చ శాంతిశ్చ వామే దేవస్య సంస్థితాః | ౮౦
 వామాఙ్గియస్సుస్థితాస్సురీషదన్యేన కుశ్చితాః ||

౧ విహీనైః. ౨ సోత్తరీయా యథాయోగం స్వాతంత్ర్యే శ్రీరుదా మతా.
 ఇత్యన్యదవ్యధాం కృచిదధికమస్తి. ౩ రతివిధూర. ౪ తుష్టిఃప్రాగ్వాదా.
 ౫ ధరోవామే సర్వే వస్త్రాదయః .

ఊరుప్రదేశవిశాంతా వామాః పుష్పధరాః పరే । ౧౨

కీర్తిస్సన్నికవణాభా నీలాభా నీతిరివ్యతే ॥

శాన్తిశ్యామనిభా చైవ సర్వాలంకార శోభితా । ౧౩

పారతన్త్ర్య విధిరయం స్వాతంత్ర్య చాపి పూర్వవత్ ॥

స్థితే దేవే స్థితా దేవ్య ఆసీనా వా యధారుచి । ౧౪

ఆసీనే పి తతైవస్య స్వాతంత్ర్య సింహవిప్రరే ॥

పద్మాసనస్థాసర్వాస్తాః ౧ ప్రశస్తా స్వస్తికాననే । ౧౫

పద్మా సనా చ పద్మా స్యాత్ శ్రీస్తు స్యాత్సింహవిప్రరే ॥

పూర్వాదా తు దలె పద్మే వాసుదేవాదిమూర్తయః । ౧౬

ఆగ్నేయాదా దలె భూయశ్చత్వారశ్శ్వేత కుంభరాః ॥

శంఖపద్మనిధీశానావధస్తాత్పాదపాశ్వయోః । ౧౭

అన్యోన్యముఖమాలాక్య స్థితౌ లంబోదరా తథా ॥

భూమ్యాదయో బహిర్దేవ్యో దిక్షష్టావప్తసు స్థితాః । ౧౮

ఇంద్రాదయో౨ ధ దిక్పాలా దేవీనాం చ బహిః స్థితాః ॥

౨ వలయేషు చతుష్కుసుమశ్చతసో వేత్రపాణయః । ౧౯

ప్రియః స్థితాః పరిష్కారై స్సర్వైరేవ పరిష్కృతాః ॥

ఇతి శ్రీనాచ్చురాతే మహాపనిపది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ౩ బిమ్బలక్షణం నామ

ఏ క విం శో ౭ ధ్యాయః .

ద్వా వింశో ధ్యాయః .

❀ పరివారాణాం రూపవర్ణాదినిరూపణమ్ . ❀

శ్రీభగవాన్ —

రూపం వర్ణం తథాకల్పం హస్తముద్రాం తక్తైవ చ ।

హస్తస్థానం యథాయోగమన్యచ్ఛాపి చతుర్ముఖ ॥ ౧

అథునా పరివారాణాం ప్రసక్త్యామి యథాతథమ్ ॥

❀ హయగ్రీవః . ❀

హయగ్రీవం చతుర్బాహుం శుద్ధస్ఫటికసన్నిభమ్ ॥ ౨

అశ్వపక్త్రం ముకుటినం ఛాతవస్త్రోత్తరీయకమ్ ।

ముఖ్యేనే కేవలదండం దక్షిణేనేతరేణ తు ॥ ౩

విజ్ఞానపుస్తకధరం జఘన్యే చ కరద్వయే ।

౧ అక్షస్తూత్రం చ శఙ్ఖం చ బిభ్రాణం సుపరిష్కృతమ్ ॥ ౪

౨ కల్పయేత్పురుషాకార ౩ మనస్తం చ కిరీటినమ్ ।

భాగిభోగే సుఖాసీనం పృష్ఠతః ఫణమణ్డలైః ॥ ౫

ఉన్నమద్భిః కృతచ్ఛాయం చతుర్బాహుస్తం సితవ్రజమ్ ।

యద్వా తు శ్యామలో వర్ణః అనంతస్య ప్రత్యేకతే ॥ ౬

ప్రకల్పయేత్సుఖ్యహస్తం ౪ వరదం వామహస్తకమ్ ।

గదాధరం కటిదేశమనలంబ్యాథ వాస్థితమ్ ॥ ౭

జఘన్యాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శఙ్ఖ చక్రగ్రీవో భవేత్ ।

౧. కుడికామక్షస్తూత్రం చ. ౨. కారంపదస్తమ్. ౩. కల్పయేద్దక్షిణం హస్తమ్. ౪. దధానంశఙ్ఖచక్రకే.

❖ గ రు డః . ❖

గరుడం కనకప్రఖ్యం నీలనాసాగ్రసంయుతమ్ ॥ ౮
 దక్షిణైతరవిస్తీణాం విచిత్రప్రభువక్షసమ్ ।
 దంష్ట్రాకరాలవదనం భుక్కుటికుటిలేక్షణమ్ ॥ ౯
 కరణ్ణికా ముకుటినం సవాభరణ భూషితమ్ ।
 విచిత్రకల్పకధరం భుజగెంద్రే రలంకృతమ్ ॥ ౧౦
 హృదిపుష్పాంజలిధరం స్థితమాసీనమేవ వా ।
 దక్షిణైతరయోరెక పాదయోః కుశ్చితం భవేత్ ॥ ౧౧
 పృష్ఠతోఽన్యో యథాయోగం యద్వా పద్మాసనం భవేత్ ।

❖ సూ యః : ❖

మాతాంజ్ఞం ద్విభుజం రక్తం రక్తామ్బరధరం స్థితమ్ । ౧౨
 పృష్ఠభాగే శిరశ్చక్రం స్థానే విపులమణ్డలమ్ ।
 బిభ్రాణం కమలద్వంద్వం హస్తాభ్యాం చ కిరీటినమ్ ॥ ౧౩
 ఉరఃప్రదేశే విపుల స్యమస్తకమహామణిమ్ ।
 ఆసీనం వా సుఖం బిష్మేపద్మేఽష్టదలసంయుతే ॥ ౧౪

❖ సో మః : ❖

పూర్వాదా వారిజదల మెషప్రభృతిరాశిభిః ।
 నేవితం కల్పయేత్సోమం ద్వాభ్యాం కుముదధారిణమ్ ॥ ౧౫

❖ కా మః : ❖

కామం రక్తనిభం రక్తప్రసవామ్బరధారిణమ్ ।
 హస్తాభ్యామైక్షవం చాపం బిభ్రాణం సుమనశ్శరా ॥ ౧౬

చతుర్భుజం చతుర్వక్త్రం జటాముకుటధారిణమ్ ।
 వరాభయప్రదం ముఖ్యహస్తాభ్యామన్యహస్తయోః ॥ ౧౭
 కుణ్డికామక్షసూత్రం చ బిభ్రాణం చ సుఖాసనమ్ ।

❀ గ జా న నః . ❀

గజాననం చతుర్బాహుం లమ్బకుక్షిం సితవ్రభమ్ ॥ ౧౮
 కరణ్డికా ముకుటినం లమ్బయశ్శోపవీతినమ్ ।
 వామహస్తేన ముఖ్యేన సంగృహీతిమహాఫలమ్ ॥ ౧౯
 ఇతరేణ తు హస్తేన భగ్ననస్త్రక్షిగ్రహమ్ ।
 అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం పాశాఃకుశలం ధరం ప్రభుమ్ ॥ ౨౦

❀ మ మ్మ ఖః . ❀

మమ్మఖం చ చతుర్బాహుం దాడిమీకుసుమప్రభమ్ ।
 వరాభయవ్రదా మఖ్యా జఘన్యా శక్తిణోమరా ॥ ౨౧
 కల్పయేచ్ఛామలాం ౨ కాత్యం చతుర్భిః బాహుభిః
 క్రమాత్ ।

గదాధరామభయదాం శృంగచక్రవరాయుధాం ॥ ౨౨
 హరకేయూర ౩ ముకుటనూపురాదివిభూషితామ్ ।
 అథవాష్టభుజం దుర్గాం దక్షిణే దోశ్చతుష్టయ ॥ ౨౩
 అభీశిరనిస్త్రింశ చక్రమణ్డలమణ్డితామ్ ।
 వామే గదా ధనుః ఖడ్గశక్టాయుధ ధరాం వరాం ॥ ౨౪
 అథవా ద్వాదశభుజం విశేషస్సముదీయకతే ।
 దక్షిణే పరశుం శూలం వామే పాశాఃకుశౌ తథా ॥ ౨౫

ఘట్టేతి పశ్చ పూర్వాణి యద్వా ౧ ద్వాదశబాహుకామ్ ।
అనుక్తమాయుధం కల్ప్యం భుజే న్యస్థిక్ చతుష్టయే ॥ ౨౬
ద్వాత్రింశదపి వా వాస్తా ౨ శస్త్రమూహ్యం తు వోదితమ్ ।

❖ ధనదః ❖

లమ్బోదరం మహాకాయం కల్పయేద్ధనదం తతః ॥ ౨౭
నిష్టస్తకనకస్రఖ్యం వరదం దణ్డినం తథా ॥

❖ ధనదస్య పరివారః . ❖

తస్యదక్షిణతః సాశ్వేజృమ్భలో మాణిభద్రకః ॥ ౨౮
కల్ప్యశ్శృణ్ణనిధిం చైవ వామేసాశ్వేజృ తు కల్పయేత్ ।
సలకూబరమమ్బోజనిధిం చ శిబికుణ్డలమ్ ॥ ౨౯
౩ జృమ్భలో హేమవణాభో మణిభద్రో మణిప్రభః ।
సలకూబరనామా తు శ్యామ వణః ప్రకీర్తితః ॥ ౩౦
శిబిః కుణ్డలవా రక్తస్సవో భీతివరప్రదాః ।

❖ రుద్రః . ❖

రుద్రం త్రినేత్రమరుణం జటాముకుటధారిణమ్ ॥ ౩౧
చతుర్భుజం నీలకణ్ఠమిద్ధు రేఖా ర విభూషితమ్ ।
వై య్యాఘ్రీ చమఃవననం సర్వాభరణభూషితమ్ ॥ ౩౨
కరాభ్యామపి ముఖ్యాభ్యాం వరదాభయదం స్థితమ్ ।
అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం భిభ్రాణం పరశుం మృగమ్ ॥ ౩౩

❖ క్షేత్రపాలః . ❖

క్షేత్రపాలం చతుర్బాహుం కరణ్ణిముకుటోద్భవమ్ ।

దంష్ట్రాకరాలవదనం భృగుటికుటిలేక్షణమ్ || 3౪
 వామ కరే దణ్ణధరం ముఖ్యే వామెతరెకరే ।
 దధానం తజఃసీముద్రాం పాశాఙ్కుశమముఖ్యయోః || 3౫

❖ వి ష్వ క్షే న : . ❖

విష్వక్సేనం చతుర్బాహుం శ్యామవణం కిరీటినమ్ ।
 లమ్బోదరం చ ముఖ్యేన కరేణాభయదాయినమ్ || 3౬
 దక్షిణేన ప్రసవ్యేన సమాలమ్బ్య కటిం స్థితమ్ ।
 అసీనమపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శఙ్ఖచక్రిణమ్ || 3౭
 అథవా పూర్వకరయోగదామెకత్ర కల్పయేత్ ।
 అన్యత్ర తజఃసీముద్రాం యద్వా దక్షిణహస్తయోః || 3౮
 ముఖ్యేభీతిరముఖ్యే తు చక్రమన్యత్ర హస్తయోః ।
 గదాం ముఖ్యే జఘన్యే తు శఙ్ఖం చ పరికల్పయేత్ || 3౯
 శఙ్ఖచక్రధరం యద్వా స్థితం ముఖ్యే కరద్వయే ।
 బిభ్రాణం యురికాం వేత్రం కృతాఙ్గాలిపుటం స్థితమ్ || ౪౦

❖ వి ష్వ క్షే న మ హి షీ . ❖

దేవీం చ విష్వక్సేనస్య వామపాశ్వే ప్రతిష్ఠితామ్ ।
 నామ్నా ౧ పుష్పధరాం కుర్యాత్కమలామివ లక్ష్మితామ్ ||

❖ బ్రా హ్మ డి మూ త య : . ❖

బ్రాహ్మడి మాతరస్సర్వా బ్రహ్మద్యాత్మీయశక్తయః ।
 రూపవణాయుధాదీని బ్రహ్మదీనాం భజన్తి తాః || ౪౨

❖ వీరభద్రః . ❖

రుద్రీహవీ వీరభద్రస్తాసాం పశ్చాత్స్థితో భవేత్ ।

❖ వినాయకః . ❖

పాగ్భాగే విష్ణురాట్ తాసాం మగ్రం చాపి భుజద్వయమ్ ।
పాశ్వతః స్థితయోస్సఖ్యోన్యన్య స్కంధే స్థితంభవేత్ ।

❖ అజాముఖాః . ❖

౨ ఆసన్న ప్రసవాపాశ్వే౭ జాముఖాః పురుషాః స్థితాః ॥ ౪౪
దివ్యాయుధధరా హ్యష్టౌ స్వచిహ్నుఙ్కితమస్తకాః ।
చక్రే ముసలవాన్ శక్తీః ఖడ్గే చైవ గదాధరః ॥ ౪౫
శాక్తీః పద్మే తథావజ్రే ౩ నరాకారా ద్విపాణయః ।
దక్షిణే తర్జనీముద్రా వా మః కట్యవలమ్బితః ॥ ౪౬

❖ ఆదిత్యాః . ❖

ఆదిత్యా ద్వాదశ తథా తద్రూపాది దినేశవత్ ।
ద్విహస్తా వసవస్సవేకరణ్ణముకుటాన్వితాః ॥ ౪౭

❖ పితరః . ❖

దక్షిణస్తామరిధరాః పితరశ్చ ద్విపాణయః ।
౪ దక్షాయుధా వామహస్తే దక్షిణాభయదాశ్చ తే ॥ ౪౮

❖ విశ్వేదేవాః . ❖

కరణ్ణికాముకుటినో విశ్వేదేవాశ్చ తాదృశాః ।

❀ సప్తమః యః . ❀

అత్రీభృగుశ్చ కుత్సశ్చ వసిష్ఠః గౌతమస్తథా ॥ ౪౯
 కాశ్యపశ్చాఙ్గిరాశ్చైవ ఏతే సప్తమః స్మృతాః ।
 సప్తమః కరే సర్వే విభాగీణా జ్ఞానపుస్తకమ్ ॥ ౫౦
 విజ్ఞానముద్రామస్య త్ర జటాముకుటధారిణః ।
 లక్ష్మ్యో విరాజతా బాహ్వ్య

❀ రుద్రీ పారిషదాః . ❀

రుద్రాస్త్వైకాదశ ౧ స్మృతాః॥ రుద్రవత్ ॥ ౫౧

❀ విష్ణు పారిషదాః . ❀

కుముదాద్వాస్తు విష్ణుపారిషదేశ్వరాః ।
 కరైశ్చతుర్భిరేవిభాగీణాశ్శబ్దచక్రగదాస్తథా ॥ ౫౨
 దక్షిణే తరజనీముద్రా పీతవస్త్రాః కిరీటినః ।

❀ ఉపేంద్రాదయః . ❀

ఉపేంద్రాద్యప్తకం చాపి ద్విహస్తమరిశ్భగమ్ ॥ ౫౩
 విశ్వాదయశ్చ ద్విభుజా గదాఖడ్గాస్త్రధారిణః ।
 కర్ణజ్ఞికాముకుటినస్సర్వాభరణభూషితాః ॥ ౫౪

❀ అశ్వినౌ . ❀

అశ్వినౌ సదృశౌ రక్తా సుధాకలశధారిణౌ ।
 కర్ణజ్ఞికాముకుటినౌ ద్విహస్తౌ భూషితౌ భృశమ్ ॥ ౫౫

❀ ఇంద్రాదిదిక్పాలాః . ❀

శ్యామః కిరీటీ ద్విభుజో వాసవో వజ్రదక్షిణః ।

వామావలమ్బితకటి స్సవాకల్ప పరిష్కృతః ॥ ౫౬
 జ్వాలామణ్డలమధ్యస్థా జ్వలనో ద్విభుజో భవేత్ ।
 వరదశ్చక్రిహస్తశ్చ కరణ్డీముకుటోజ్వలః ॥
 నైవస్వతశ్చ ద్విభుజః కిరీటీ ౧ మెచకచ్చవిః ।
 దక్షిణా భయదో దణ్డీ ౨ నిర్మతీభీమదశానః ॥ ౫౭
 దంష్ట్రాకరాలవదనో భుక్కుటీ కుటిలక్షణః ।
 ౩ దక్షిణా భీతిరుత్థానో కరణ్డీముకుటోజ్వలః ॥ ౫౮
 వరుణశ్శృంగులః పాశహస్తో వామే ౭ భయప్రదః ।
 కరండిముకుటశ్చైవ వాయుధూమో ౮ ద్విబాహుకః ॥
 అఙ్కుశో దక్షిణే హస్తే వామః కట్యవలమ్బనః ।
 మరుతో వాయునా తుల్యాస్సోమస్సోమవదివ్యతే ॥ ౬౦
 ఈశానో రుద్రవత్కల్పస్యైహం వాహనముచ్యతే ।

❀ బ్రహ్మ దీ నాం వాహనాని . ❀

హంసో విధాతూ రుద్రస్య వృషస్సూర్యస్యఘోటకః ॥ ౬౧
 మకరశ్శూపకారాతేశ్చక్రిపాణేశ్చ బహిణః ।
 దుర్గాయాః కేసరీ ప్రిన్తో విఘ్నరాజస్య మూషకః ॥ ౬౨
 సరో యక్షాధిరాజస్య శునాసీరస్య కుంజరః ।
 అగ్నేమేషః కృతాం తస్య లులాయో వాహనం భవేత్ ॥
 విశాచో నిర్మతేయానం మకరో వరుణస్య తు ।
 ప్రాణస్య పారిణః ప్రోక్తస్స ఏవ మరుతామపి ॥ ౬౪

౨౦. మెఘసచ్చవిః. ౨౧. నికృతి. ౨౨. దక్షిణేభిష్టమన్యచ్చ-దక్షిణో
 రు. ఖడ్గమన్యః. ౨౩. ద్విహస్తకః.

❀ మూలపరివారబేరయోమాకచభేదః. ❀

ఉచ్ఛ్వాసియం మూలబెరస్య చతుర్థా విభజేత్తతః ।
 ౧ తత్రేకభాగముచ్ఛ్వాసియం పరివారేషు కల్పయేత్ ॥ ౬౫
 ౨ మానాజ్ఞులెన వా యద్వా దేహాభ్యాజ్ఞులెన వా ।
 అష్టాజ్ఞుల సముచ్ఛ్వాసియం ద్వాదశాజ్ఞులమేవ వా ॥ ౬౬
 ద్విగుణం వా యథామోగముచ్ఛ్వాసియం పరికల్పయేత్ ।
 స్థానే మూలప్రతికృతేః పరివారాశ్చ తే స్థితాః ॥ ౬౭
 ఆసీనాశ్చాసనే తస్య శయ్యాయాం శయనం వినా ।
 ఆసీనా వా స్థితా వాపి ౩ కామచారాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౬౮
 ప్రలమ్బఫలకాయామ ఘనవిస్తార ౪ నిణాయమ్ ।
 కథ్యతే పంచతాలస్యాదాయామో ఘనమగ్గులమ్ ॥ ౬౯
 అథాయామం చ విస్తారం కుర్యాత్తత్సృక్యతం యథా ।
 ప్రతిమాయాస్తదజ్ఞానాం కౌటిల్యాజ్ఞవసిద్ధయే ॥ ౭౦
 లమ్బమానం యదుచ్ఛిష్టం తదథాగ కమలాసన ।
 శిఖామణ్యాదిసుషిరమనేకం తత్రకల్పయేత్ ॥ ౭౧
 సూత్రాణి సుషిరైస్తేస్తేలకమ్బయేచ్చ ౫ పృథక్పృథక్ ॥
 జాసీయాదాజ్ఞవం తేన ప్రత్యజ్ఞమవిచారియత్ ॥ ౭౨

ఇతి శ్రీపాంచురాలే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే పరివార ౬ విధిర్నామ

ద్వావింశోఽధ్యాయః.

౧. త్రిష్యేకభాగముచ్ఛ్వాసియం—త్రిద్యైక—తద్యైక. ౨. మానాజ్ఞులెన
 ౩. పరివార. ౪ కణ్ణికా ౫. పృథక్ పృథక్. ౬. విధానం నామ.

త్ర యో విం శో ౭ ధ్యాయః .

❀ పూజోపకరణాని ❀

శ్రీభగవాన్—

ఆరాధనోపకరణం తస్య లక్షణమేవ వా ।

ఉచ్యతే సంప్రతి బ్రహ్మ ౧ శూర్యతాం తదశేషతః ॥ ౧

లోహజా ౧ దీపికాస్తంభా చతుర్హస్తసముచ్చయా ॥

తీహస్తానకహస్తాన్వా ద్విహస్తాన్వా యథాబలమ్ ॥ ౨

౨ తామ్రజాన్వా రాజతీయానయుగైశ్చహఢారణైః ।

యుగైర్వా ౩ పృత్తివిస్తీర్ణైః బహ్వశైర్వా పరిష్కృ

తా ॥ ౩

శ్చహఢారాగ్రతః క్లృప్తపద్మకోశై రలంకృతా ॥

కుర్యాదఘ్నాదిపాత్యాని సావణానీతరాణి వా ॥ ౪

రాజతాన్యభయాభావే శుద్ధతామ్రమయాని వా ।

పై శాచలోహవజ్జ్యాని యథావిత్తానుసారతః ॥ ౫

వ్యాకోచ పంకజాభాని చక్రాద్యజ్ఞాని మధ్యతః ।

ప్రస్థమానావరద్రవ్యపూరయోగ్యాస్తరాణి చ ॥ ౬

శబ్దశక్తిస్వభావాని యద్వా పాత్యాని కల్పయేత్ ।

నైవేద్యపాత్యాని తథా సావణానీతరాణి వా ॥ ౭

౪ రజతస్యభయాభావే శుద్ధతామ్రమయాని వా ।

హవిద్యైవ్యప్రమాణాని వృత్తాని పరికల్పయేత్ ॥ ౮

౧ ఉచ్చాయం. ౨ తాలవాలా ౩ దళానీయా. ౩ పృత్తివిస్తరబహ్వ
గైర్వా. ౪ రాజతాన్యభయా.

దవీం హస్తాయతామగ్రిములయోమణ్ణలాకృతిమ్ ||

పానీయపాత్రం సౌవణ్యమధవా కలఘాతజమ్ ||

౯

వృత్తాయతం సువృత్తం వా భవేదాయతమేన వా |

౧ ప్రిస్థమాత్రప్రిమాణామ్భుఃపూరయోగ్యాస్తరాం శుభామ్ ||

పాదమానానుసారేణ పాదుకై రైమయే శుభే |

యద్వా రౌప్యమయే తామ్రమయే వా పాదసన్నిభే ||

తదాధారం చ తస్లోహం స్పర్శంమధ్యే కృతామ్బుజమ్ |)

పాదావనేజనజలగ్రిహణం పాత్రీమద్భుతమ్ ||

౧౦

౨ త్రిపాద్వృత్తం సరోజాభం హేమం రాజతమేన వా || ౧౧

తామ్రం సచక్రిచరణమపి వా పావనం సతామ్ |

ఆచామవారిగ్రిహణపాత్రము త్తమలోహజమ్ ||

౧౨

సరోజకణికాకారం కుర్యాదద్భుతదశశనమ్ |

కజ్జతం కనకం రూప్యమపివా హ్మణ్ణలాయతమ్ ||

౧౩

షడంగులాయతం యద్వా తదధాకజ్జులవిస్తృతమ్ |

వింశత్యా దశనై యుక్తం భవేదుభయతోముఖమ్ ||

౧౪

యద్వా షోడశభిదక నైరస్తాభివా త్రియంగులమ్ |

సౌవణ్యమంజనక్షౌదభాజనం పుంమృగాకృతి ||

౧౫

సిహ్మకారం భవేద్యద్వా హంసాకారమధాపి వా |

శిరోబిణం శిలాకా చ ద్వాదశాంగులమాయతా ||

౧౬

అష్టాంగులా వా సౌవణీ భవేదుభయతోముఖా |

ముఖం చ కేసరఫలప్రతిమం సంహతం భవేత్ ||

౧౭

దవణం ప్రితిమాయానం తదధకం వాసుశోభనమ్ |

౧ “ప్రిస్థమాత్ర” — “కృతామ్బుజమ్” ఇత్యస్తంపద్యద్వయం కృచిన్న.

౨ త్రివృత్తం వా.

వృత్తం కాన్యం మహారత్నఖచితం వా యథావను || ౧౮
 పాదయుక్తమయుక్తం వా ముఖమాసమథాపి వా |
 కారణస్వరమయూ వృత్తా రాజతీ వా ౧ ధ పావనీ || ౧౯
 అరత్నినూసవిస్తారా మధ్యేష్టదలసంయుతా |
 ప్రతిపద్మదలం మధ్యే సుషిరాణి శతం భవేత్ || ౨౦
 ౨ కణికాయాం కేసరేషు ౩ విష్టరేషు శతం భవేత్ |
 అష్టైశ్వరశతం భూయః పయన్తదలమధ్యతః |
 ఖచితం చ మహారత్నైరేనం ధారాసహస్రీకమ్ || ౨౧
 ధారాప్తకేస సంయుక్తమభిషేకాయ కల్పయేత్ ,
 ౪ బిమ్బానుగుణమాసం వా తాలమానావరాన్తకమ్ || ౨౨
 ౫ అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్పతాకాలక్షణం ద్విజ |
 అష్టతాలాయతం వస్త్రం దశతాలాయతం తు వా ||
 అయామసమవిస్తీర్ణా క్షౌమం కాపాసజంతు వా |
 సుశ్లక్ష్యం శోభనాకారం నానావర్ణవిచిత్రీతమ్ ||
 విధాయ సూత్రమార్గేణ చతురశ్చ్రీం పురాసమమ్ |
 విభజ్య కోణసూత్రాభ్యాం పూర్వభాగం తు లోపయేత్ ||
 దక్షిణోత్తరపాశ్చాత్యైభాగై రేకసితాం సయేత్ |
 తస్యాః పశ్చిమపాశ్చ్యై తు యష్టిం సంస్కృత్యయాజయేత్ ||
 వ్యాకోచ పజ్జజాకారం శుద్ధముత్తమలోపయాజయేత్ |
 అథకా ౬ పూరమానామ్భుఃపూరయోగ్యమహాబిలమ్ || ౨౩
 హస్తదీర్ఘజలస్రావీ పాశ్వకమానోపశోభితమ్ |

౧ యథావను. ౨ ఇదమధికం క్వచిన్న. ౩ వివరాణామ్. ౪ కష్టప
 జ్ఞాదిబిమ్బానాం వా స్వేమానా. ౫ “అథవక్ష్యామి” - “సంస్కృత్య యోజయేత్”
 ఇత్యస్తం క్వచిన్న. ౬ పరిమాణా - పరమానా.

- కల్పయేదవరం స్నానపాత్రం ముక్తాపరిష్కృతమ్ || ౨౪
 యద్వా శబ్దనిభాకారమగ్రితోజలనాలకమ్ |
 ధూపపాత్రం సహజాభం సువర్ణాదివినిమితమ్ ! ౨౫
 ౧ హస్తమానాస్తరాలం స్యాన్నాలయుక్తం త్రిపాత్ ద్విపాత్ |
 పాదయోరపి ౨ తత్తత్స్యాదుత్సేధశ్చతురంగులః || ౨౬
 అనేక సుషిరం తస్యవిధానం సహజం భవేత్ |
 అథ వా వికసత్పద్మ ౩ సదృశాకారశోభితమ్ || ౨౭
 ౪ ఇన్దునాలం తథాక్షౌచ దణ్డాగ్రి సుప్రతిష్ఠితమ్ |
 దీపపాత్రం తథా నాశమధ్యే కుముదకుల్మలమ్ || ౨౮
 వత్సాధారైశ్చతేనాపి యుక్తమష్టభిరేవ వా |
 వింశత్యా నాష్టభిశ్చైవ ద్వ్యభ్యాం వా దశభిశ్చతత్ || ౨౯
 అష్టభివాక్య యథాశక్త కల్పయేచ్ఛిల్పవిత్తిమః |
 శబ్దబ్రహ్మమయీ ఘట్టా హస్తోత్సేధప్రమాణికా || ౩౦
 బ్రహ్మణ్డగోలకాకారస్సారాస్ట్రావయమా భవేత్ |
 అథోముఖస్థాలమానవిస్తారోత్సేధసంమితః || ౩౧
 ప్రదీపతుల్యసంస్థాన స్తీర్ణాభ్యస్తరతాలుకః |
 ౫ తాలోనదణ్డమూల స్యాదగ్రి సు స్థితపక్షిరాట్ || ౩౨
 చక్కాగ్రిం పక్కజాగ్రిం వా ఘట్టేషా పరికీర్తితా |
 నాలబద్ధాశ్చతస్త్రిన్వ్యా ఘట్టా ప్రతిదిశం కృతా || ౩౩
 ఏతస్యా మేవ ఘట్టాయాం యద్వా విత్తానుసారతః |
 నీరాజనక్రియా పాత్యోగ్రి హేమాది ద్రవ్యనిమిత్తాః || ౩౪

౧ హస్తమానాయతా తాలమానయుక్తా. ౨ తస్యస్యా. ౩ సముదాగ్రి.
 ౪ భుజనాలం తథాక్షౌచ ఋజునాలంతథానష్ఠి. ౫ తాలేన దణ్డో.

శ్రీతాలాయత విస్తీర్ణా వృత్తమధ్యసరోరుహః ।
 నవ వా సప్త వా పంచ తిస్రశ్చైకాపి వా భవేత్ ॥ ౩౫
 బలిపాత్రం చతుస్తాలం హేమాది ద్రివ్యనిమిత్తమ్ ।
 వృత్తం వా చతురశ్రం వా బహ్వశ్రం వా యథారుచి ॥ ౩౬
 మధ్యతోఽష్టదశాభ్రాజమథవా షోడశచ్ఛదమ్ ।
 ద్వాదశచ్ఛదసం యాక్తమపి వా పరికల్పయేత్ ॥ ౩౭
 ముక్తాతపత్రం ధనలం శశిబిమ్బసమ ప్రభమ్ ।
 సితాతపత్రాణి తథా ౧ బహిఃపత్ర మయాని చ ॥ ౩౮
 ఆతపత్రాణ్యనేకాని హేమదణ్డాని పద్మజ ।
 వ్యజనాని చ భూయాంసి కల్యాణాని మహాంతి చ । ౩౯
 చామరాణి చ శుభ్రాణి రత్నకల్పమయాని చ ।
 చతుష్క ౨ మేకదంభాని పూజాశ్లాని యథాయథమ్ ॥ ౪౦
 కల్పయేన్నాగ లతీనా దలపాత్రం చ రై మయమ్ ।
 అరత్నిమాచవిస్తీర్ణం తన్మానోత్పేదదణ్డకమ్ ॥ ౪౧
 సపర్యావిష్టరం బ్రహ్మ హస్తమానోన్నయే శుభమ్ ।
 యద్వా న్యూనసముత్పేదం యద్వా విత్తానుసారతః ॥ ౪౨
 అరత్నిమాత్ర విస్తారం తన్మానాయామకల్పనమ్ ।
 సింహపాదయుతం యద్వా హస్తపాద చతుష్టయమ్ ॥ ౪౩
 శాదూలపాదమథవా హేమరత్న పరిష్కృతమ్ ।
 చతురశ్రం మధ్యక్షేప్త సరసీరుహచిత్రితమ్ ॥ ౪౪
 సచక్రం వీరసహితం మార్గయుక్తం సగాత్రకమ్ ।
 యద్వా చక్రవినిముక్తం మార్గే ౩ హస్తేః పరిష్కృతమ్ ॥

తపనీయ్యమయం యద్వా రజతాదివినిమితమ్ ||
 దారుజం వా మణిచ్ఛన్నం స్వణం పట్టైవిరాజితమ్ ||
 న్నానాసనం చ పూర్వోక్త విస్తారోత్సేధసంమితం ।
 ౨ ద్వీగుణం చాయతం క్లీప్తం మకరాస్యామ్బునాలకమ్ || ౪౭
 చతురజ్జులపర్యంతం తాలొత్సేధవిరాజితమ్ ।
 ౩ కురూచ్ఛపూర్వ వత్తస్య దశకనీయమనుత్తమమ్ || ౪౮
 అలజ్కారాసనంచాపి పూర్వోక్త చరణే యుతమ్ ।
 ద్వీగుణాయామవిస్తారం హేమరత్న విభాషితమ్ || ౪౯
 పాదహీనం చతుస్తాల విస్తారం ద్వీగుణాయతమ్ ।
 ఘనం చ ద్వ్యంగులం తస్య భాజనాసనమీరితమ్ || ౫౦
 యాత్రాసనం చ విస్తీర్ణం ద్వీహస్తం హాస్వపాదకమ్ ।
 ద్వీగుణం చాయతం తస్య సాలం తాలొన్నతం భవేత్ || ౫౧
 యానవిష్టరసాలస్య మధ్యే ద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।
 అవతారకథోపేతం హేమరత్నపరిష్కృతమ్ || ౫౨
 ఆసనాని యథోక్తాని లోహజాని చతుర్ముఖా ।
 దారుజాని యథాలాభం కల్పయేచ్ఛిల్పవిత్తిమః || ౫౩
 యద్వా సనానామాయామో విస్తారశ్చొన్నతిస్తథా ।
 అచాప్రమాణానుగుణం కల్పయేదితి నిణాయః || ౫౪
 యాత్రాసనం రథం వాపి కురూద్విత్తానుసారతః ।
 సితాసితారుణామిశ్రదుకూలపరికల్పితాః || ౫౫
 ధ్వజాకాతకస్వరమయై దళంజై రశ్చాసి విరాజితాః ।
 వాహనాని చ దేవానాం దణ్డాగ్రై పరికల్పయేత్ || ౫౬

౧ పట్టపరిష్కృతమ్. ౨ ద్వీగుణాస్యం కగమయ. ౩ చరణం.

౧ స్థాతూన్వా వైణవా దణ్డా కెవలాస్పరికల్పయేత్ ।
 జలద్రోణీం కటాహం చ హేమాది ద్రవ్యనిమిత్తమ్ ॥ ౫౭
 అగాధమభిషేకాథణం దేవస్య పరికల్పయేత్ ।
 నానావిధాని వాద్యాని వీణాదీని చ కల్పయేత్ ॥ ౫౮
 అఘ్నాపాద్యాది పాత్రాణాం వాత్రీమానానుసారతః ।
 చరణాని సువణాది ద్రవ్యక్లప్తాని ౨ కారయేత్ ॥ ౫౯

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహిమనిషది
 క్రియాసాదే పూజోపకరణ ౩ లక్షణం నామ
 త్రయోవింశోధ్యాయః .

చ తు వి క ం శో ౭ ధ్యా యః .

❀ ఆ చా య క్ ల క్ష ణా జ్ఞు రా వ క్ ణా ది ❀

శ్రీభగవాన్ —

ఆచార్యలక్షణం బ్రహ్మ కథయామి యథాతథమ్ ।

౧ ఆదా తు బ్రాహ్మణో విద్వాక్ పశ్చరాత్రసరాయణః॥ ౧

సవదోషవినిముక్తమశేషగుణభాజనమ్ ।

ఆచార్యం పరియేత్పువకం తదధీనా హిసిద్ధయః ॥ ౨

న్యూనాతిరేకనిముక్తకల్యాణావయవశ్శుచిః ।

కల్యాణహస్తశ్శ్రుతవాక్ వృత్తవాక్ శీలవాసపి ॥ ౩

ఆత్మాయేధన్వసి తథా బ్రాహ్మణో ధర్మవత్సలః ।

పంచ కాలవిధానజ్ఞస్తత్కర్మనియతః త్సమీ ॥ ౪

జితేంద్రియః ౨ పృథుశ్శ్రీమానూహంహంహవిచక్షణః ।

మట్కమకృత్ మడధ్వజ్జషడజ్జవిదలోలుపః ॥ ౫

షోడశన్యాసచతురస్సామ్యస్సిద్ధాస్తభేదవిత్ ।

ఋషాదకయావాక్ ౩ బ్రాహ్మజ్ఞస్తత్యవాక్ శిష్టసంమతః ॥ ౬

న్యాఖ్యాతా ధృతిమానాయణః పూర్వభాషీ ప్రియంవదః ।

స్మితపూర్వాభిభాషీ చ సాత్వికో న్యాయవిత్తమః ॥ ౭

దశశనియో యువా వాది వాదేషు చ విచక్షణః ।

కుశాగ్రీయమతిశ్ఞానః ౪ నీతిజ్ఞోదేశకాలవిత్ ॥ ౮

అనసూయో జితద్వద్వస్సమస్సవోషు జస్తుషు ।

వ్యసనాభ్యుదయే శశ్వదేశకరూపస్సదన్వయః ॥ ౯

౧ ఇదమథకంక్వచిన్న. ౨ పృథుధీమాక్. ౩ ధర్మజ్ఞస్తత్యవాగిష్ట
కమకృత్. ౪ కృతజ్ఞః కాలదేశవిత్.

మితభాషీ ధ్యానపరౌ ద్వాదశాక్షరచిన్తకః ।

మానసారాధనపరః పంచరాత్రీపరాయణః ॥ ౧౦

స్వతంత్రో వృద్ధనేవీ చ ౧ రూపవాసపి చాస్తికః ।

అబ్రహ్మనిష్ఠకస్సవకస్మృతిమాన్ కీర్తిమానసి ॥ ౧౧

సర్వాపవాదనిర్ముక్తస్సవకల్యణలక్షణః ।

౨ సవకశాస్త్రీధర్మవేత్తా చ దీక్షితశ్చక్రిమణ్డలై ॥ ౧౨

గృహస్థో బ్రహ్మచారీ చ వాసప్రస్థోఽధవా భవేత్ ।

అధికారీ భవేదేష యథోక్తగుణభాజనమ్ ॥ ౧౩

ఆచార్యత్వే తథాత్విజ్యే తాదృశానేవ భూసురాన్ ।

గుణై స్సవై స్సముదితాన్ కమనీవకహణక్షమాన్ ॥ ౧౪

పరయేర్దురుణా ౩ సాధకం యజమానః ప్రయత్నవాన్ ।

౪ వటుయూవా సమోవృద్ధశ్చతుర్థాపరికథ్యతే ॥ ౧౫

ద్వయోవికభాగితస్సమ్యక్సవిభాగశ్చ కథ్యతే ।

వమాత్ షోడశకాదవాక్ వటురిత్యభిధీయతే ॥ ౧౬

వటుయూవా సమో వృద్ధో యోగ్యో నిత్యాచక్షణావిధౌ ।

నై మిత్తికే సాంజ్కురే తు సమశ్చేష్ఠతమేనవా ॥ ౧౭

సమయే యజమానస్తు గాం భువం కాంచనం తథా ।

నాలికేరం చ కర్మాదావాచార్యాయ ప్రదాపయేత్ ॥ ౧౮

ఋత్విజష్టాడశ బ్రహ్మన్ యద్వాప్తౌ చతురోపి వా ।

ఆచార్యేణయ ధౌక్తేన ఋత్విగ్భిశ్చ యథోద్దితైః ॥ ౧౯

స్థాపయేన్మద్విరే విష్ణుం యజమానః ప్రియత్నవాన్ ।

సర్వాన్ కామాసవాప్నోతి నాత్రికార్యాయ విచారణా ॥ ౨౦

౧. శ్రీపావాసపి. ౨ సర్వవ్యాధివినిర్ముక్తః. ౩ సవకం యజమానస్స భాజయన్. ౪ “వటుయూవా” — “ప్రదాపయేత్” ఇత్యంతం కృచిన్న.

అన్యథా చేద్ధరిం ధామ్నిస్థాపయేన్ముఖచేతనః ।
 నైవేష్టం ఫలమాప్నోతి మ్రియతే చా చిరాత్స్వయమ్ ॥ ౨౦
 న చ ధామ చిరస్థాయి న చ రాష్ట్రం నరాధిపః ।
 నసన్నిధతే భగవాన్ న చ పీఠాతి చేజ్యయా ॥ ౨౧
 నై వాధికారీ నన్యాసీ బ్రాహ్మణో వ్యక్త లక్షణః ।
 ఇతరేపి త్రయోవణాః యజనే వాధికారిణః ॥ ౨౨
 న కుణ్డ గోతా నై వాన్యే భవేయరసులొమజాః ।
 కర్మాధికారిణో నై వ వ్రాత్యా వై బ్రహ్మయోనయః ॥ ౨౩
 నై తే సామధికాగోఽస్తి సూతాదీనాం చతుర్ముఖ ।

❀ అ జ్ఞు రా ప క్ష ణ మ్ ❀

ప్రతిష్ఠా కర్మణః పూర్వ మజ్ఞురారోపణం భవేత్ ॥ ౨౪
 న కర్మఫలదం బ్రహ్మన్ అజ్ఞురారోపణం వినా ।
 తస్మాదారభ్యమాణేషు ౧ ప్రతిష్ఠాదిషు కర్మణు ॥ ౨౫
 ప్రాగేవ వాపయేద్విజ్ఞాన్ అజ్ఞురాధణం యథావిధి ।
 ద్వాదశాహే నవాహే వా సప్తాహే పంచమైహని ॥ ౨౬
 తృతీయైహని వా కుర్యాత్కర్మాఽరమ్భాదినం ప్రతి ।
 పాలికాను శరావేషు ఘటికాను చ వాపయేత్ ॥ ౨౭
 అజ్ఞురాణి ప్రశస్తాని పాతేషు త్రివిధేష్వపి ।
 సాఙ్గలం హస్తముత్సేధం పాలికానామధాననమ్ ॥ ౨౮
 షోడశాఙ్గులవిస్తారం బిలం సప్తాంగులం భవేత్ ॥
 పాఃపీఠస్య విస్తార ౨ మధ్యేచ్ఛేవాంగులం భవేత్ ॥ ౩౦
 డ్మైత్తశకునుమాకారం వక్త్రమమ్బాజనన్నిభమ్ ।
 ద్వావింశాంగుల ౩ మాయామో ఘటికానాంసృక్తితః ॥ ౩౧

౧ కర్మాధాదిషు. ౨ మధ్యాష్టాఙ్గులమ్. ౩ ముత్సేధం.

ఘటికాః పఞ్చవక్త్రాస్సుస్తస్మద్యై తు ఘటాకృతిః ।
 వడ్డజులం చ విస్తీర్ణం ఏతాసాం మధ్యమం ముఖమ్ ॥ ౩౨
 చతుష్టయం చతుర్దిక్షు చతురంగులమాననమ్ ।
 వింశత్యంగులముత్సేధం విస్తారం ద్వాదశాంగులమ్ ॥ ౩౩
 శరావేషు విజాసీయాద్యద్వా మానం యథావసు ।
 ౧ హేమాది లోహజాస్సవాః మృణ్మయా వా యథావసు॥
 షట్త్రింశత్పాలికాశ్చైవ షట్త్రింశద్ధటి కాస్తథా ।
 శరావాశ్చాపి షట్త్రింశదేవమష్టైరం శతమ్ ॥ ౩౪
 ఉత్తమా క్లృప్తిరుదితా జఘన్యా క్లృప్తిరుచ్యతే ।
 పృత్యేకం షోడశ గ్రాహ్య భవేయుద్వాదశాపి వా ॥ ౩౬
 అష్టా వా స్యుశ్చతసో వా శరావఘటపాలికాః ।
 సర్వాథాపాలికా యద్వాషోడశాష్టా యథాబలమ్ ॥ ౩౮
 చతసో వా తతస్తాసు మద్గలాఙ్కురకల్పనా ।
 అయుగ్మా మానుషే కాయా దై వేయుగ్మాస్తు పాలికాః॥ ౩౯
 అఙ్కురావాపనస్థానే మణ్డపం పరికల్పయేత్ ।
 శుభే వివిక్తే భిమతే దేశే నై దేశి కొత్తమః ॥ ౪౦
 చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారం చతుర్వదసమాలికమ్ ।
 దభమాలాపతిక్షిప్తం ముక్తాదాసువిరాజితమ్ ॥ ౪౧
 ౨ వితానక్షౌమవిస్తారం గోమయాలిప్తభూతలం ।
 ప్రదీపమాలావితతమక్షతై శ్చాపినవతః ॥ ౪౨
 సుధాచూడై శ్చ ధవలై శ్చిత్రితాభ్యస్తరస్థలమ్ ।
 మణ్డపం కల్పయిత్వైవం గృణ్హియాత్తత్రీమృత్తికామ్ ॥ ౪౩

ఖనిత్రీం తౌలయిత్యాద్భిరాచ్ఛాద్య సవవాససా ।

౧ విష్యక్సేనమథో వాపి వై సతేయమథాపివా ॥ ౪౩

సుమనోభిరలంకృత్య ఋత్విగ్భివాహయేర్గురుః ।

గజన్మన్థం రథం వాశ్వ మారూఢో వాహన్ నయేత్ ॥ ౪౪

ఛత్రధ్వజపతాకాభిసాన్సధమ్మజ్జురభాజనైః ।

ఃత్రివిధైః మేఘైః స్తూయైః రపిచోద్ధ్వోష్యసవతః ॥ ౪౫

భక్తైః భాగవతైః సాన్సధం యతిభిః మునిభిస్తథా ।

నిమ్క్రమ్య శాకునం సూక్తం పాఠయన్ బహ్వృచానపి ॥ ౪౬

పాగ్రీచీముదీచీం వా దూరాం దిశం గత్వా మనోహరే ।

శుచౌ దేశే మృదం శుద్ధాం ఖనిత్రేణ సముద్ధరేత్ ॥ ౪౭

అస్త్రమస్త్రేణ ధవళీం సంప్రోక్ష్య ప్రథమం గురుః ।

మహీసూక్తేన సంస్పృశ్య ధ్యాయన్నే కాగ్రీచేతసా ॥ ౪౮

మూర్తిం దేవస్య వారాహీం అభ్యర్చ్య కుసుమైర్భువమ్ ॥

౨ అస్త్రామ్బునా పాగ్రీక్షితేన పుష్పైరభ్యచితేన చ ॥ ౪౯

ఖనిత్రేణ ఖనేర్భూమిం పాగ్ర్జుభిః క్రోడవిద్యయా ।

లోహజై భాజనే మృత్సాన్సం వేత్రీజై వాథ భాజనే ॥ ౫౦

గృహీత్వా మూలమస్త్రేణ వేష్టయిత్వా చ వాససా ।

పౌత్ర్యగ్రేణ తథా సద్యా వాలుకాన్ గోమయాంస్తథా ॥ ౫౧

గోకులాత్పూర్వనత్పాత్రే గృహీత్వా చ్ఛాద్య చాంశుకైః ।

యానే ౩ హయే గజే వాపి సమారోప్య గురుస్వయమ్ ॥

ఋత్విగ్భిసహితైః స్సూక్తమధీయానైశ్చ శాకునమ్ ।

౧ “విష్యక్సేన—మథాపివా” ఇత్యధంశ్యచిన్న దృశ్యతే. ౨ “అస్త్రా”,
—చితేన చ” ఇదమచ్యుధం శోశాస్త్రే నాస్తి. ౩ గజ రథ

శ్రీసూక్తం భూమిసూక్తం చ తూర్వాణ్యపి చ ఘోషయేత్ ॥
 గత్వా ప్రదక్షిణం గ్రామం ప్రవిశేన్నన్త్యవం తతః ।
 ఆచార్యోమూర్తిపాశ్చైవ ౧ నూతనక్షౌమవాససః ॥ ౫౪
 సాత్తరీయాస్సవల్కారాస్సోష్ణీహస్సాజ్ఞలీయకాః ।
 సురభీకృతనవాక్షాస్సగ్వీణా మృష్టకుణ్డలాః ॥ ౫౫
 ౨ శ్వేతియా మృత్సయా సమ్యక్పరిక్షిప్తోధ్వవుణ్డ్రీకాః ।
 ౩ పవిత్రపాణయస్సాన్నతాః ప్రాణాయామపరాయణాః ॥
 కృతాచామఃకృతన్యాసాః జస్తమన్త్రా ౪ యథాతథమ్ ।
 ౫ తదథమథకాయిత్యా తు యజమానసమన్వితాః ॥ ౫౬
 భగవంతం జగద్యోనిం పూజయిత్యా విధానతః ।
 సంప్రోక్త్య పాలికాక్షైర్వి మద్భిశ్చుద్ధాభిరజ్జపా ॥ ౫౮
 చందనాద్రాణి సూత్రాణి స్థూలయేయరనుక్రమాత్ ।
 ప్రాగ్రాయతాని ప్రథమం ఋజూని ద్వౌదశ స్ఫుటమ్ ॥ ౫౯
 తథోదగాయతాగ్రాణి దశ పంచ చ కల్పయేత్ ।
 ఆశాస్వస్తాసు మధ్యేచ శరావఘటపాలికాః ॥ ౬౦
 ద్వౌదశ ద్వౌదశ స్థాప్యశ్శతమష్టోత్తరం తథా ॥
 అగ్నేయే నైఋతే భాగే తథా యామ్యే చ పాలికాః ॥ ౬౧
 ఘటికా వారుణే బ్రాహ్మే తథా పౌర్వతే పి చ ।
 శరా వా మారుతే సామ్యేగాద్రో చాపి యథావిధి ॥ ౬౨
 ప్రాగ్రాయతాని నవ వా సూత్రాణి పరికల్పయేత్ ।
 ౬ ద్వౌదశైవేతరాణు స్మృశ్యధావఘటపాలికాః ॥ ౬౩

౦ కృతస్నానః కృతాహ్నికః. ౨ శ్వేత—కాః—ఇదమథం కృచిన్నా
 స్త. ౩ పవిత్రపాణిర్నియతాః. ౪ యథాతథమ్. ౫ “తదథ—విధా
 నతః” ఇది మేకం పద్యం కేవలచిన్నలభ్యతే. ౬ ద్వౌదశైవేతరాణి.

అష్టాచ చత్వారింశచ్చ యద్వా సూత్రాణి కల్పయేత్ |
 నవైవ ద్విప్రకారాణి షట్త్రింశత్పాలికాదయః || ౬౪
 ప్రాగ్గాయతాని నవ వా ఉదీచీనాయతాని షట్ |
 చతుర్వింశతిపాత్రాణి యద్వా ప్రాగ్గాయతాని చ || ౬౫
 చత్వారి సూత్రాణ్యన్యాని పంచ ద్వాదశ కల్పనే |
 'సర్వాథాపక్షైః ప్రథమే పంచైవ ద్వివిధాన్యసి || ౬౬
 యద్వేష్టకుమ్భం పరీతః పాలికాష్టోడశస్థితాః |
 ౧ ద్వాదశాపి తక్తైవాష్టై చతస్రీ ౨ వా దిశం ప్రతి ||
 సూత్రీపాత్రేషు సర్వత్ర ప్రత్యకోమఘటస్థితిః |
 శక్త్యపేక్షం పాలికానాం పక్షభేదః ప్రదశితః || ౬౮
 ప్రత్యుల్య విష్ణుగాయత్ర్యై శరావఘటపాలికాః |
 సహదేవీ చ దూర్వా చ సాధకమర్ష్యౌపల్యైః || ౬౯
 కణ్ఠేషు పాలికాదీనాం బద్ధనీయాశ్చతుర్ముఖాః ||
 కుశకాశత్మజైః సైహం బిలమూలాని పూరయేత్ | ౭౦
 బిలాని ప్రథమం మృద్భిర్వాలుకాభిరసస్తరమ్ |
 కరీషచూణైః కరుపరి సమృద్ధం పూరయేద్బిలమ్ || ౭౧
 పాదేషు పాలికాదీనాం శాలీన్ద్రీహీనధాపి వా |
 ఆథకం వా తదథం వా ప్రథమం వా తిలతన్దుల్యా || ౭౨
 ప్రతిపాదం వినిక్షిప్య చతురశ్రమధాపి వా |
 వృత్తం విస్తారయేత్పూర్వం పాలికాదీ తతః క్రమాత్ || ౭౩
 న్యసేత్పాదేషు ధాన్యేషు మస్త్రోరేతై ౩ యథాక్రమాత్ |
 స్థానే యథోక్తే ఘటికాః పారమెష్ఠ్యా తు విద్యయా || ౭౪

౧ పురుషాఖ్యేన మస్త్రేణ పాలికాస్తదనస్తరమ్ ।
 శరావాన్విశ్వమస్త్రేణ ప్రిజ్ఞుభో వాప్యదజ్ఞుభః ॥ ౧౫
 బ్రహ్మదీశానపయన్తం న్యాసస్తేషామను కృమాత్ ।
 వాసోభి ర్వేష్టయేత్సర్వాః పృత్యైకం మూలవిద్యయా ॥ ౧౬
 ప్రతివ్యూహం తు వా శక్తా ఛాదయేద్వాససాపరి ।
 స్థానే పశ్చాత్తు సర్వేషాం ౨ సోమకుమ్భం నివేశయేత్ ॥ ౧౭
 ధాన్యరాశౌ యథాపూర్వమావేష్ట్య నవవాససా ।
 గన్ధాదకేన సంపూణైతస్మిన్ ౩ రత్నాని ౪ విన్యసేత్ ॥
 సీవారాశ్శాలయో ముద్దాశ్శ్యామాకాశ్చ ప్రియజ్ఞవః ।
 యవాస్త్రీలాశ్చ గోధూమాః యేచాన్యే యాజ్ఞికామతాః ॥ ౧౮
 తేషాం బీజాని నిక్షిప్య పాత్రే మహతి సూతనే ।
 తత్పాత్రం మూర్ధ్ని విన్యస్య తూర్వాఘోషపురస్సరమ్ ॥ ౧౯
 పరీత్య మద్దిరం పాత్ర శాలి ౫ దోణాధఃశోభితే ।
 ప్రోద్ధేశే పాలికాదీనాం నివేశ్య సుసమాహితః ॥ ౨౦
 పయోభిః క్షాలయేద్ధాన్యబీజాని వివిధాని చ ।
 ప్రోచ్ఛాద్యనవవస్త్రేణ పుణ్యాహం కారయే ౬ త్పునః ॥ ౨౧
 ౭ శక్తిభేదయాదినాదేన వాదయిత్వా దిశోగత ।
 ధ్యాత్వా చ పాలికాదీనామధిదేవాననుక్రమాత్ ॥ ౨౨
 ఘటికానాం విధాతారం పాలికానాం జనాదనమ్ ।
 ఈశానం చ శరావాణాం ౩ ధ్యాత్వాభ్యవ్యక్త యథావిధి ॥
 తోరణాని ధ్వజాన్తేచ ద్వారకుమ్భాన్తేచ దేశికః ।

౧ పురుషాఖ్యాయ. ౨ సోదకుంభం నివేశయేత్. ౩ వృత్తాని తూ
 రయేత్ నిక్షిపేత్. ౪ వృత్తాని. ౫ దోణాధఃతస్మాత్. ౬ స్తతః.
 ౭ శక్తితూర్వాది. ౮ ఘటాశోషణమాచరేత్.

కుముదాది గణాంశ్చైవ సమభ్యర్చ్య యథావిధి || ౮౫
 అచయేత్పాలికాదీనామధి దేవాననుక్రమాత్ |
 సోమకుమ్భే తతసోమం యజేదావాహ్య చ స్వయమ్ || ౮౬
 ౧ నివేద్య పాయసం హవ్యం జుహుయాత్సర్పిషాశతమ్ |
 చతసోస్సమిధశ్చైవ మూలమస్త్రీణ మస్త్రీవిత్ || ౮౭
 చరుం పురుషసూక్తేన పూజా హుత్వైత్యమాచరేత్ |
 ఘృతేన సోమమస్త్రీణ జుహుయాచ్ఛతమాహుతీః || ౮౮
 సంపాతాజ్యేన సంస్సశ్యే స్పశ్యమస్త్రీణ పాలికాః |
 సంపాతాజ్యైవశేషం చ బీజపాత్యై వినిక్షిపేత్ || ౮౯
 సోమమస్త్రీం శతం వారా జప్త్వా విచారిభ్యనుజ్ఞయా |
 ముహూత్యేశోభనే బీజా వాపయేత్పాలికాదిన్ || ౯౦
 బ్రహ్మదీశానవయన్తం ద్వాదశాక్షరవిద్యయా |
 ఆచార్యానుమతా ౨ శ్చన్యే వైష్ణవా ౩ ధ్యానమాస్థితాః |
 ఆవపేయురమీ తూష్ణీం సిద్ధేచ్ఛత్కుమ్భస్థవారిభిః |
 ౪ పిథానే శ్చాదయేత్సవణం దద్యాద్విక్షు ౫ బలింతతః || ౯౧
 రక్షిభ్యః కుముదాదిభ్యా బలిం దద్యాద్దివానిశమ్ |
 ౬ యజేత సోమం తత్కుమ్భే పాయసేన దివానిశమ్ || ౯౨
 దీపాంశ్చారోపితాస్త్రీక్షదనివాణాం యథా తథా |
 ద్విజేన్ద్రాస్తోషయేద్దస్తామ్బులై స్సమనఃఫలైః || ౯౩
 గురుం చ తోషయేద్వితైర్జమానః పరియత్నవా |

౧ నివేద్యపాయసాన్నం వా కుమ్భాన్నం వా యథారుచి. బీజానాం సాధనా
 ధణం తు జుహుయాత్సర్పిషా శతమ్. తత్సక్త్యాస్సమిధశ్చైవ మూల. ౨ స్స
 వె. ౩ స్థానమాస్థితాః. ౪ పిథాయచ్చాదయేద్వస్త్రీః ౫ సమం తతః.
 ౬ ఇదం పద్యం కృచిన్న.

సద్యో వా భాన్యబీజాని యథా క్తవిధినా వపెత్ । ౯౫

హరిదాగ్రి వారిభిస్సిఞ్చేదఙ్కురాణ్యభి వృద్ధయే ।

౧ సోమకుంభజలనాపి నిత్యం సిఞ్చేతపాలికాః ॥ ౯౬

అఙ్కురేషు చ పీతేషు శుక్లేషు చ తథా ౨ శుభమ్ ।

విద్వాదృజం ప్రియాధేషు విపరీతేషు చాశుభమ్ ॥ ౯౭

కర్మాధమఙ్కురాణ్యాదౌ యస్సమారోపయేద్గురుః ।

స ఏవ కర్మకాత్స్నేయకన కుర్యాత్ప్రాజ్ఞోఽపి నేతరః ॥ ౯౮

అనుజ్ఞయా వా తత్పుత్రశ్శిష్యా వా తత్సమాచరేత్ ।

ఋత్విజౌ వాపితత్కర్మ యద్యశక్తోగురుభవేత్ ॥ ౯౯

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహేశాపనిషది

కీర్యాపాదే ఆచార్యలక్షణాఙ్కురాపణ విధినామ

చతుర్వింశోధ్యాయః .

పంచవింశాధ్యాయః .

❀ ప్రతిష్ఠాపకరణాని . ❀

శ్రీభగవాన్—

అధాతస్సంప్రసన్నామి ప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్ ।

❀ ముఖ్యకాలనిరూపణమ్ . ❀

అయసం చోత్తరం ముఖ్యం జఘన్యం దక్షిణాయసమ్ ॥ ౧

స్థావనం ద్రువబరస్య ముఖ్య ఏవ సదేవ్యతే ।

జగ్గమస్థాసనే ముఖ్యే జఘన్యే ౧ చాపి వా భవేత్ ॥ ౨

నూఘమాసే భాద్రీపదే ప్రతిష్ఠాం మాసి వజ్రయేత్ ।

గురావస్తం గతే శుక్రే వ్యతిపాతే చ వజ్రయేత్ ॥ ౩

సంక్రాంతౌ దుదిశేషైః ప్రహణే సోమసూర్యయోః ।

పరస్తాచ్చ పురస్తాచ్చ షోడశాహాని వజ్రయేత్ ॥ ౪

అతిచారే తథా మాసే పవన్యుగ్మయుతే తథా ।

అప్రశస్తేషు యోగేషు కాణిష్ఠాణాన్ధభేషు చ ॥ ౫

ఏవమాదిషుచాన్యేషు గహితేషు న తల్పయేత్ ।

రాశ్చో రాష్ట్రీస్యచాన్యస్య గ్రామస్య చ గుహస్తథా ॥ ౬

యజమానస్య ధిష్ణ్యస్య శుభేష్వనుగుణేషు చ ।

తిధినక్షత్రీ వారేషు ముహూర్తేషు శుభేషు చ ॥ ౭

సౌఖ్యమా చ ద్వితీయా చ పంచమీ చ త్రియోదశి ।

త్పత్తీయా సప్తమీ వష్టిద్వాదశ్యే కాదశీ తథా ॥ ౮

౦ జఘన్యే వాయన.

దశమీపూజిమాసీ చ శుక్లపక్షే శుభాస్తివినూః ।
 కృష్ణే తు సజ్జమియావత్తిథయస్సంప్రకీర్తితాః ॥ ౯
 త్రిమాత్రేషు రేవత్యామశ్విన్యాం రోహిణీషు చ ।
 పుష్యపునవసౌ చాపి మాస్తి చ శ్రవణే తథా ॥ ౧౦
 దేవస్య స్థాపనం కుర్యాద్విష్ణోరభ్యుదయా వహమ్ ।
 సోమో బృహస్పతిశ్చైవ భాగవతోఽథ బుధస్తథా ॥ ౧౧
 ఏతే సామ్యగ్రహాః పోక్తాః ప్రశస్తాః స్థాపనం పృథి ।
 సైంహికే ౧ యాకా వారాశ్చ ఓక్తో వా స్థాపనే పరే ॥ ౧౨
 రాశౌ తృతీయే షష్ఠే వా స్థితాశ్చేత్ శుభశంసినః ।
 ద్వితీయే చ తృతీయే చ తిథా పజ్జమమష్టయోః ॥ ౧౩
 సప్తమే నవమే చైవ రాశౌ చైకాదశే పునః ।
 స్థితస్సుఖకరశ్చంద్రః పట్నస్తదశమస్థితః ॥ ౧౪
 భయకృద్భాగవో జ్ఞేయశ్చంద్రః కూరై నికరీక్షితః ।
 అతిథౌ వాన్యకాలేషు ౨ ప్రశస్తశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౫
 బహునాత్రి కిముక్తైః సహ మాహూతికై గురూః ।
 స్థాపనం దేవదేవస్య కురూతాత్మనేఽభిపూజితే ॥ ౧౬

❀ అ థ వా న మ ణ్ణ ప స్థా న మ్ . ❀

పాసాదన్యాగ్రతః కుర్యాదధివాసస మణ్ణపమ్
 ప్రథమావరణే కురూత్ ద్వితీయావరణేపి వా ॥ ౧౭
 తృతీయావరణే వాపి దేశే యోగ్యావకాశక ।
 ౩ ఆశాస్వప్తాస్వభిమతే దేశే మ్నైవకల్పనమ్ ॥ ౧౮

౧ నాకసారాశ్చ. ౨ ౪ ప్రశస్తాని పద్మజ. ౩ అష్టస్వభిమతే దేశే దిక్కు
 మ్నైవకల్పనం

విస్తీర్ణం దశభిహఃస్తైస్తావద్భిశ్చయతం కరైః ।

చతుర్దిక్షుచతుర్ద్యౌరం మణ్డపం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౯

❀ కుణ్డకల్పనమ్ . ❀

తస్మద్ధ్యే పశ్చిమాస్తా స్యాద్వేదీ హస్తం సముచ్ఛతా ।

చతురశ్రేష్ఠకచితా కుణ్డాని పరితస్తతః ॥ ౨౦

వేదికాయాస్త్రితాలే తు సమాని విషమాణి వా ।

చతురశ్రం చతుర్వింశదశ్శులం భూతలం ఖనేత్ ॥ ౨౧

విస్తారాయామసదృశం పరితః ఖాతభూతలమ్ ।

ద్వ్యంగులం తద్భుహిః కల్ప్యం మేఖలాత్రయమైష్టకమ్ ॥ ౨౨

౨ కుణ్డస్య ప్రకృతైరవాక్ చత్వారో మేఖలాస్తు వా ।

కుణ్డప్రకృతిరుచ్ఛాయమం గులానాం చ వింశతిః ॥ ౨౩

అధస్తామన్నతా తస్య షోడశాంగులమేఖలా ।

తాలాత్పేథకుతాపూర్వా మధ్యమాష్టాంగులొన్నతా ॥ ౨౪

తదధేనోచ్ఛతా చాన్యా విస్తారశ్చతురంగులః ।

సర్వాసాం సాత్వికీ చాద్యా మధ్యమా రాజసీ మతా ॥ ౨౫

౩ అన్యా చ తామసీ జ్ఞేయా తదన్యా త్రిగుణాత్మికా ।

పశ్చిమే ప్రకృతే రూర్ధ్వయోనిః పశ్చిదశాంగులా ॥ ౨౬

ఆయతా మూలమారభ్య విస్తీర్ణా క్రిమశో భవేత్ ।

౪ అశ్లులై ర్దశభిష్షడ్భిశ్చతుర్భిద్వ్యైశ్శులేన చ ॥ ౨౭

ఏకేన చాగ్రే ౧౧ కల్ప్యే వ మేఖలోపరి శోభనా ।

యోనివత్సన్నివేశేన పిష్పలచ్ఛదవద్భవేత్ ॥ ౨౮

౧ సముచ్ఛాయా, ౨ “కుణ్డస్య” ఇతి పద్యం కృచిన్న. ౩ అన్యా-
౪ “అశ్లులైః-పద్భవేత్” ఇతి పద్యం కృచిన్నాస్తి. ౫ కల్పయేత్.

కృమిణ నిమ్నా పృత్యక్స్థా కుణ్డస్యాగ్ర నివేశితా ।
 అగ్రే చ యోనే నాణలంస్యాత్ చతురంగులమాయతమ్ ॥
 త్ర్యజ్జులం సహసం మూలె ముఖే చైవ వడఙ్గులమ్ ।
 కాహలాకారవత్కుయాద్వ్యమస్య దిశి వా భవేత్ ॥ ౩౦
 యోనిపూర్వా తా యది భవేదుదీచీనముఖస్వయమ్ ।
 వినా వా జువామయాద్యోనిం మోక్షాయ త్వరితే యది ॥ ౩౧
 కుణ్డనూనే ద్విహస్తాదౌ ౧ మేఖలాది చ తాదృశమ్ ।
 యద్వైకమేఖలం కుణ్డం ౨ కతా సత్వరితో యది ॥ ౩౨
 కుణ్డాధకం కోణభాగాధకం ద్వయం తేనైవ సంమితమ్ ।
 సూత్రమారభ్య కుణ్డస్య మధ్యం దక్షిణతో దిశి ॥ ౩౩
 స్థాపయిత్వా పురః పశ్చాత్సూత్రాధకం భ్రామయేత్తతః ॥
 అధఃచర్చివ దేతేన కుణ్డమావిష్కృతం భవేత్ ॥ ౩౪
 కుణ్డాధాదవశిష్టం యత్కణై తస్యాధకమేవ చ ।
 కుణ్డాధకం చ ద్వయం తేన సంమితం సూత్రమాయతమ్ ॥ ౩౫
 ౩ తత్కుణ్డమధ్యే సంస్థాస్య స్థాపయేద్దిక్షు సవతః ॥
 వృత్తకుణ్డం భవేత్తేన సన్నివిష్టం సరోజవత్ ॥ ౩౬
 దలాని మేఖలాస్థానే కల్పయేద్ద్వాదశాష్ట వా ।
 విభజ్య పశ్చాదా కుణ్డం బహిర్భాగం ద్వయాయతమ్ ॥ ౩౭
 సూత్రం కుణ్డస్య మధ్యే తు స్థాపయిత్వా ధసాశ్వయోః ।
 గమయేత్సూత్రే ర సా తాన్త్రం త్రికొణంతేన కల్పయేత్ ॥ ౩౮
 సంవిభజ్యాష్టధా కుణ్డం భాగేనై కేన వధాయేత్ ।
 ఉభాభ్యామపి భాగాభ్యాం తస్మాన్మధ్యం పృశ్చహ్య చ ॥ ౩౯

౧ మెనలాద్యపి. ౨ కతాస్య త్వరితో. ౩ కుణ్డమధ్యే తు సంస్థాస్యభ్రామయేత్. ౪ పాశం తు.

లాఙ్ఘయేత్ ౧ షట్సు కొణేషు తత్ర షట్సుత్రపాతనమ్॥
 కృత్వా తత్ర భవేత్కుణ్డం షట్కోణం కమలాసన |
 చతుర్వింశతి ౨ భాగం తు కృత్వా తేత్రం ౩ పురోదితమ్॥
 ఏకభాగం బహిఃపశ్చాత్ సవత్తైవ నివేశయేత్ |
 మధ్యాహ్నాద్యహ్నాంత్యైవం పశ్చాత్తద్దిక్షు లాఙ్ఘయేత్ ॥౩౯
 తతస్తత్సూత్ర సయోగాదష్టకోణం భవేత్ స్ఫుటమ్ |
 పశ్చుకోణ విభాగేన సూత్రపాతో విధీయతే ॥ ౪౦
 ౪ పశ్చాదశాంగులం సూత్రం కోణే కోణే తు పాతయేత్ |
 కొణాంతరాణి కువీత అష్టదశభిరజ్జులైః ॥ ౪౧
 ౫ సూత్రయేత్పునఃదిక్సూత్రం పంచకోణే తు పాతయేత్ |
 దశాజ్జులం మధ్యమం తు భ్రామయేత్సమసూత్రకమ్ ॥ ౪౨
 దశాంగులం తథాయోనిం కుర్యాదశ్వృష్ఠపత్రవత్ |
 యాద్యగ్విధం భవేత్కుణ్డం తాదృగేన తు మేఖలా ॥ ౪౩
 యోనిం కుణ్డేషు సవేశేషు కల్పయేత్కమలాసన |
 యోనికుణ్డేన యోనిస్సాత్పద్మకుణ్డేన పజ్జుజమ్ ॥ ౪౪
 పద్మం కుణ్డేషు సవేశేషు ఖాతమధ్యే ప్రకల్పయేత్ |
 ౬ పూర్వోక్తేతుదలస్థానే అరాణి పరికల్పయేత్ ॥ ౪౫
 చక్రీకుణ్డం భవేత్తైవ పద్మకుణ్డం తిదేవ తు |
 తతో ౭౦ గులిపశాద్యద్వా కుర్యాత్కుణ్డాని పద్మజ ॥ ౪౬
 ౮ పూర్వదిక్పాపకుణ్డం చ పశ్చిమే జ్యం ప్రకల్పయేత్ |

౧ సవక. ౨ భాగాంతమ్. ౩ పురస్కృతమ్. ౪ సప్తాదశా. ౫ నూ
 త్రయేదష్టదిక్సూత్రం. ౬ “పూర్వోక్తేతదేవతు” ఇదం పద్యం కృచిన్నాస్తి-
 ౭ “పూర్వ—ప్రకల్పయేత్” ఇదమధికం కేషుచిన్నదృశ్యతే.

చతువింశాశ్శులం సూత్రం విస్తారాయామ ౧ సంయుతమ్ ।
 చతురశ్రసమాయుక్తం చతురశ్రం విధీయతే ॥ ౫౦
 షష్ట్యశ్శులం భవేచ్ఛపం ౨ జ్య తు షట్త్రింశదంగులా ।
 చాపకుణ్డం భవేదేవం ౩ ద్వాత్రింశత్వశ్శులం పునః ॥ ౫౧
 పాతయేత్త్రిగుణే నై వ త్రికోణం ౪ విద్యతే స్ఫుటమ్ ।
 పంచాదశాంగులం సూత్రం మధ్యతో భ్రామయేత్తతః ॥ ౫౨
 పృత్తకుణ్డం భవేదేవం పద్మకుణ్డం తదేవ తు ।
 పద్మం పద్మ ౫ సమాకారం కణికాకాదలసంయుతమ్ ॥
 యథా పృత్తప్రమాణం హి తథా పద్మస్య లక్షణమ్ ।

❀ చ తు ష్శు-ణ్డా ది వి ధిః ❀

చతురశ్రం భవేత్కుణ్డం వేద్యాః పాచీనభూతలే ॥ ౫౪
 కుణ్డం దక్షిణతో విద్యాదధఃచన్ద్రసమాకృతి ।
 పృత్తం తు పశ్చిమే దేశే ఉత్తరే కమలాకృతి ॥ ౫౫
 యద్వా త్రికోణం తత్ర స్యా ౬ చ్చతుష్కుండం ప్రకల్పయేత్ ।
 ఇంద్రేశానాస్తరే పద్మం యద్వా చ చతురశ్రకమ్ ॥ ౫౬
 ౭ పాక్ష్యత్యక్కుమలం కుణ్డం పంచకుండ విధౌ భవేత్ ।
 దిశ్యగ్నైర్మోనికుండ్లం స్వాత్త్రికోణం తు త్రిచక్రుపః ॥ ౫౭
 సప్తకుణ్డవిధానోఽయం ప్రకారః కమలాసన !
 చతురశ్రం భవేత్పాచ్యామగ్నేదిశి భగాకృతి ॥ ౫౮
 చాపాకృతి యమస్య స్యాత్ షడశ్రం నిర్మతేభవేత్ ।
 వరుణస్య భవేద్వృత్తం పంచాశం ౮ మాతరిశ్వనః ॥ ౫౯

౧ తస్యమమ్. ౨ సజ్యం షట్త్రింశదంగులం. ౩ పంచత్రింశాశ్శులం.
 ౪ విన్యసేత్ ౫ సమం కాద్యమ్. ౬ చతుష్కుండపరికల్పనే. ౭ పాక్ష్య
 గ్నైర్మలమ్. ౮ మరుతో దిశి.

త్రికోణం సరవాహస్య ఈశానస్యాష్టకోణకమ్ ।
 చతురశ్రస్య కుణ్డస్య ప్రాగైశే కమలాకృతి ॥ ౬౦
 సవకుణ్డవిధౌ ౧ క్లృప్తియం విషమ వహ్నిషు ।
 సమవహ్నిషు పూర్వాది దిక్షు కుణ్డం క్రమాద్భవేత్ ॥ ౬౧
 చతురశ్రం ౨ తతశ్చాసం వృత్తం కోణత్రయాన్వితమ్ ।
 చతుష్కుణ్డవిధానే స్యాత్ షట్కుణ్డే తూచ్ఛతే విధిః ॥ ౬౨
 చత్వారి పూర్వావత్కృత్వా దిశ్యగ్నేయోనికల్పనమ్ ।
 షడశ్రం ౩ దిశి కుణ్డం స్యాత్షడధః సయచస్య తు ॥ ౬౩
 అష్టకుణ్డే త్వష్టదిక్షు ౪ కుణ్డస్యష్టే యథాక్రమమ్ ।
 చతురశ్రం భగాకారం చాపాకారం షడశ్రకమ్ ॥ ౬౪
 వృత్తం పంచాశ్రముదితం త్రికోణం చాష్టకోణకమ్ ।
 త్రిణి త్రిణి చ కుణ్డాని యద్వా దిక్షు ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౫
 కమలం చ త్రికోణం చ దిక్షు కుణ్డస్య సాశ్వయోః ।
 కల్పయేచ్ఛ చతుర్దిక్షు ద్విషక్కుః ౭గ్నివిధిభవేత్ ॥ ౬౬

❀ మూర్తిసంఖ్యానుగుణమగ్నికల్పనమ్. ❀

పంచమూర్తి ప్రతిష్ఠాయాం సవాగ్నిం పరికల్పయేత్ ।
 పంచ వా సప్త వా వహ్నిం చతుర్ముతౌ తు కల్పయేత్ ॥ ౬౭
 అష్ట షడ్వధ ౫ చతురః కల్పయేజ్జాతవేదసః ।
 అథవా ద్వాదశాప్యగ్ని కల్పయేత్కమలాసన ॥ ౬౮
 ఏకముతౌ వీతిపూతౌః యుగ్మాస్యరథ ౬ వేతరే ।

౧ క్లృప్తిప్రియగ్నిషమవృత్తిభిః. ౨ శతచాపమ్. ౩ యోని.
 ౪ కుర్వాదష్టే. ౫ చత్వారి. ౬ వాధవత్.

❀ ప్ర సా ని మా క ణ మ్ ❀

ప్రసాయ్మాం వేదిమథవా మహత్యాం కమలాసన || ౧౯
 ఖోడశస్తమ్భ ౧ పరమాం ప్రసాం యద్వా ప్రకల్పయేత్ |
 ద్వారాణి దిక్షు చత్వారి ప్రసాయాః పరికల్పయేత్ || 20
 తిరస్కరిణ్యా పరితశ్చాదయేన్మణ్డపా ౨ స్తరమ్ |
 స్నానమణ్డపమైశాన్యాం దిశి తస్య ప్రకల్పయేత్ || 2౧
 స్నానవేదీ చ తత్ర స్వాత్ప్రీగ్భాగే హస్తసంమితా |
 ద్విహస్తా వా త్రిహస్తా వా హస్తమాత్రీసముచ్చయా || 2౨
 యద్వా తాలసముత్సేధా చతురశ్రా మనోహరా |
 దిగ్భాగే జలకుల్యా తు సామ్యే నిమ్నా మనోహరా || 23

❀ హే మా మ సా ధ నా ని . ❀

సుక్రిక్రువా లక్షణోపేతౌ హోమాధకం పరికల్పయేత్ |
 పాలాశీం ఖాదిరీం వాపి సుక్రివం యద్వాఽన్యవృక్షజామ్ || 2౪
 యాజ్ఞీయాం కల్పయేచ్ఛిల్పీ బాహుదణ్డసమాయతామ్ |
 3 హేమాదిలోహజాం వాపి దారుజాం వాపి భూషితామ్ ||
 ద్వితాలసంమితాం వాపి సాంగులాం కమలాసన |
 త్రిధా విధాయ తాం భూయస్తృతీయేఽమ్యే ద్విధా కృతే 2౬
 ఉపయోగం శం పురః కుయాల్ పశ్చిధా చతురంశక్తైః |
 భవేత్సుక్రివోఽగ్రిం తన్మూలం విస్తారేణ షడంగులం || 22
 లగ్నిమేకాంగులం క్రిడవక్త్రీ వత్పరికల్పయేత్ |
 పంచాం శేనావశిష్టేన భాగేన గలకల్పనమ్ || 2౮

గలం ద్వ్యంగులవిస్తారముభయోస్తస్య పాశ్వయోః ।
 అథాంగులం భవేన్నిమ్నం విస్తారాయామతత్సమమ్ ॥ ౭౯
 ౧ త్యజేదంశమశేషేణ సూత్రీపాతాద్భహిః స్థితమ్ ।
 గలస్యాథోఽవశిష్టాంశో వృత్తౌ వా చతురశ్రకః ॥ ౮౦
 విస్తారాయామసదృశం స్యాదంతం తస్య మధ్యతః ।
 వృత్తం తృతీయభాగేన సంమితం శోభనాకృతి ॥ ౮౧
 గాథం విస్తారసదృశం గతస్య పరికీర్త్యతే ।
 గతఃబాహ్యం త్రిధా కృత్వా ప్రథమేఽష్టదలస్థితిః ॥ ౮౨
 మధ్యమేంశే చతుర్థా తు ౨ విభజేన్నాభిమణ్డలమ్ ।
 ప్రథమే పరికల్ప్యం స్యాదమ్భారుహ ౩ నికేతన ॥ ౮౩
 ద్వీభ్యాం తు మధ్యమాంశాభ్యాం వడరం ద్వీగుణం తు వా ।
 అనశిష్టేన భాగేన నేమిమణ్డలకల్పనమ్ ॥ ౮౪
 ౪ శక్ష్ణాంశ్చతుర్థా కోణేషు ౫ చతురశ్రీ ప్రకల్పనే ।
 యవోన్నతా బహిః కాయా మేఖలా చ చతుర్థా వా ॥ ౮౫
 ఆరభ్య గతమగ్రాంతం వివరం సహిషో భవేత్ ।
 సరౌఽపృష్ఠసదృశం పృష్ఠభాగం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౬
 కూర్మపృష్ఠసమం యద్వా చతురశ్రం సవీరికా ।
 అథస్తాద్ద్విగుణస్తస్య దక్షాయామం ప్రచక్షతే ॥ ౮౭
 తద్దణ్డమప్తథా కృత్వా మూలభాగేన కల్పయేత్ ।
 అథస్తాత్కమ్భమధేన ౬ శిష్టేనౌపరి పంకజమ్ ॥ ౮౮
 మూలం ప్రకల్పయేదేవం పద్మే దణ్డః ప్రతిష్ఠితః ।

౧ త్యజేదన్య. ౨ విహితే. ౩ నికేతనమ్. ఇతి క్వచిదస్తి. ౪ శక్ష్ణాం
 తుర్థా కోణేషు. ౫ చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్. ౬ ఇష్టేనౌ.

ఆధారం వా వినా దణ్డో వలయైస్త్రిభిరజ్జితః ॥ ౮౯
 వృత్తోఽథవా తదధాశ్చస్తదగ్రిమపి పజ్జజమ్ ।
 త్రిభిర్వా వలయైయైక్తం నాహనగ ౧ చాంగులం భవేత్ ॥
 సుప్రసం చ హస్తమానం స్యాత్తదగ్రం ద్వ్యంగులం భవేత్ ।
 వాసికాపుటవద్గతఃద్వయైక్తం సువృత్తకమ్ ॥ ౯౦
 గతఃమధాంగులం నిమ్నం విస్తీర్ణం చాధఃమజ్గులం ।
 అంగులెనావశిష్టేన పరితో ౨ గోలకల్పనమ్ ॥ ౯౧
 బిలయోః పృష్ఠభాగే తు మధ్యరేఖా యవోన్నతా ।
 అయుగ్మవలయం కణ్ఠే యవమాతోన్నతం శుభమ్ ॥ ౯౨
 దణ్డం చ పరిశీల్యైన గొలాజ్జాలాకృతిభవేత్ ।
 మూలం ద్వ్యంగులవిస్తీర్ణం లోహజా దారుజో పి వా ॥ ౯౩

❖ సుగ్రీ క్షు వా ద్యధా వ జ్య కం దా రు ❖

స్ఫుటితం ౩ సక్రిమిం భిన్నమూర్ధ్వశుక్లం సకొటరమ్ ।
 స్వయం నివతితం వృక్షం సుగ్రీక్షువాధా పరిత్యజేత్ ॥ ౯౪
 స్వీకుయాచ్ఛే త్ప్రచూడెన భూయా దౌషః ప్రిసజ్యతే ।

❖ మంటపద్వారాద్యలంకారః ❖

ద్వారేశు మణ్డపస్య స్యాత్తోరణానాం చతుష్టయమ్ ॥ ౯౬
 అశ్వత్థోదుమ్భురవటస్త్వైః ప్రిగాది తోరణాః ।
 ఏకేన వా ౪ యథోక్తేన ఆలాభే చన్దనదుగ్ధిమః ॥ ౯౭
 ౫ సప్తహస్తాయతాః పాదాః పంచహస్తాయతాపి వా ।

౧ చ పడంగులం. ౨ గల. ౩ క్రిమిభిభగ్నమ్. ౪ యథోక్తానా
 మలాభే చన్దనదుగ్ధిమః. ౫ "సప్త-పట్టికా" ఇదం పద్యం కథు చిన్నాస్తి.

అయ్యగ్నేరాయతాః సాదాః ౧ హస్తేనాధేన పట్టికా ॥ ౯౮
 త్రిణి త్రిణి చ శూలాని తోరణం తోరణం పృతి ।
 శూలాని చ ద్వితాలాని నాహశ్చాష్టాంగులో భవేత్ ॥ ౯౯
 పట్టికా పాదసహసం ద్వావింశత్యంగులం భవేత్ ।
 వృత్తాన్వా చతురశ్రాన్వా పాదాంశ్చ పరికల్పయేత్ ॥ ౧౦౦
 కలశం దక్షిణావతకం శఙ్ఖం చక్రం ధ్వజం తథా ।
 పటపాం కాముకం నాగం తెషు పాదేషు కల్పయేత్ ॥ ౧౦౧
 కారయేన్మజ్జలాన్యస్తౌ ఫలకేషు యథాతథమ్ ।
 లోహజెష్వధవా యజ్ఞవృక్షజేషు యథావసమ్ ॥ ౧౦౨
 ద్వావింశత్యంగులాయామం తదధేన చ విస్తృతమ్ ।
 ఫలకం ద్వ్యంగులఘనం పీఠ పీఠ పృక్షితిమ్ ॥ ౧౦౩
 ౨ ఫలకే షు ౩ లిఖేత్తత్ర శ్రీవత్సాద్యష్టమజ్జలమ్ ।
 శ్రీవత్సం పూణకమ్భం చ థేరిం దపణమణ్డలమ్ ॥ ౧౦౪
 మత్స్యయుగ్మం చ శఙ్ఖం చ చక్రం కాశ్యపసప్తనమ్ ।
 పద్మాసనస్థితం సావ్యం ద్వాదశాంగులమాయతమ్ ॥ ౧౦౫
 తత్తద్రూపానుసారేణ విస్తీర్ణం సాశ్వయోద్వయోః ।
 పృథీపం చామరం మూర్ధ్ని ఛత్రం చ సరికల్పయేత్ ॥ ౧౦౬
 బిమ్బప్రమాణానుగుణం స్నానపీఠముదుమ్భరమ్ ।
 ౪ దృఙ్మృక్షపీఠం చ తథా జలాధి ౫ వసనస్య చ ॥ ౧౦౭
 పీఠం బిమ్బానుగుణ్యేన కల్పయేదవిచారయన్ ।
 ఋత్విహం చ తథాపీఠమాచార్యస్య చ కల్పయేత్ ॥ ౧౦౮
 పాదుకే పాదసదృశే యజ్ఞవృక్షేణ కల్పయేత్ ।

౧ పాదేనాధేన. ౨ ఫలక వివిధ తత్ర శ్రీవత్సాద్యష్టకం లిఖేత్ .

౩ విధా తత్ర. ౪ వృక్షం చ పీఠం. ౫ వసనావసమ్.

- ౧ ఉపకుమ్భం చ కలశం కరకం మణికం తథా ॥ ౧౦౯
 దీపస్తమ్భాః ఘృతాదీని స్నాన ద్రవ్యాణ్యశేషతః ।
 ౨ చందనాని సుగంధాని వస్త్రాణి వివిధాని చ ॥ ౧౧౦
 సమిత్సుష్పకుశాదీని ధాన్యాని వివిధాని చ ।
 సువర్ణ రత్నలోహాని గాస్పవత్సా మనోహరాః ॥ ౧౧౧
 సమ్భారానేవమన్యాంశ్చ సమ్భృత్యావ్యగ్రీమానసః ।
 ఆరభేత యథాశాస్త్రం ప్రతిష్ఠాం దేశికొత్తమః ॥ ౧౧౨

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహేశాపనిషది శాద్దసంహితాయాం

కీయాపాదే ప్రతిష్ఠాపకరణం నామ

పంచవింశోఽధ్యాయః .

—:0:—

ష డ్విం శో ౭ ధ్యాయః .

❀ ప్రతిష్ఠావిధిః . ❀

బ్రహ్మ—

వ్యాపినో దేవదేనస్య ప్రతిష్ఠా కీదృశీ మతా ।

భగవత్ సంశయానస్య మమ ౧ నిశ్చయతో వద ॥

౧

శ్రీభగవాన్—

౨ సవనస్య భూతజాతస్య హగిరాత్మా స్థితోఽపి సత్ ।

మస్త్రీ వీర్యాచ్ఛ మాహాత్మ్యై త్ స్థాపకస్య గురస్తథా ॥ ౨

ప్రతిమాయాం ప్రకషేణ సన్నిధౌ హరిస్సయమ్ ।

కామానశేషాంస్తై వ హరిమథయతే జనః ॥

౩

తేన ప్రతిష్ఠా నామేదమన్విధం వతతే భువి ।

యథా చ వహ్నిదహనౌ స దహన్వీప్య తిష్ఠతి ॥

౪

అరణీమథనాద్భాయో జాయమానః ప్రవృశ్యతే ।

దహనాదీని కర్మాణి కరోతి చ యథాతథమ్ ॥

౫

తథా సవగతోవిష్ణురదృశ్యః ప్రాకృతై ర్జనేః ।

దృశ్యతే చ ప్రతికృతో మస్త్రీశో మస్త్రీగౌరవాత్ ॥

౬

తస్మాత్సర్వాత్మనా విష్ణుం ప్రతిష్ఠాప్యాభిపూజయేత్ ।

శిల్పిభినిమితే బిమ్బే శాస్త్రదృష్టేన వత్సనా ॥

౭

కర్మాచా పీకాయాం చ రత్నాదిన్యసనే కృతే ।

ఉద్ఘాటితే చ నయనే యథాహం సవశాన్తిదే ॥

౮

ఘోలసూక్ష్మేషు చాన్యేషు ప్రతిమాజ్ఞేషు ౩ సవతః ।

౧ నిశ్చయదో భవ. ౨ సవభూతస్య జాతస్య. ౩ సవదా—సవశః..

సుకృతేషు యథాశాస్త్రం కర్మాన్తే దేశికోత్తమః ॥ ౯

రథకారేణ విదుషా సునిరూప్య నిరూపకః ।

ధనైశ్చ కర్మానుగుణం స్థపతీః పరితోష్య చ ॥ ౧౦

రథకారం చ ౧ వివిధైర్మనఃసీరివివధకనైః ।

గతేషు శిల్పిషు తథా రథకారే చ నిగతే ॥ ౧౧

అస్తబహిశ్చ సదనే శోధితే మాజకనాదినా ।

ప్రజ్వలితైర్దళభవుం జైః పయగ్నికరణై కృతే ॥ ౧౨

ప్రాకారే మణ్డపే ధామ్ని గోపురే మాజకనాదినా ।

శుద్ధీకృతే తథా గవ్యైః పంచభిః ప్రాక్షితే సతి ॥ ౧౩

పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ బ్రాహ్మణే అమన్త్ర విత్తమైః ।

అల్లింగాభిశ్చ భూయోసి గభకేహం బహిస్తథా ॥ ౧౪

ఋగ్విస్సంప్రాక్షయేత్సవమాచార్యస్స ౩ వభూసురైః ।

ప్రదీపితే గోఘృతైశ్చ ప్రదీపై బహుభిస్తథా ॥ ౧౫

సవతో దీపితే ధామ్ని కాలాగురుముఖైస్తథా ।

గన్ధద్రవ్యైర్ధూపయిత్వా సుధాచూడైస్తథాక్షతైః ॥ ౧౬

పుష్పేర్దూర్వాబ్జురైశ్చాపి సవతో ధామ్ని భూషితే ।

తతోఽపరాహ్లాసమయే శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౭

మానోన్మాసప్రమాణాదేహానివా వృద్ధిరేవ వా ।

దుర్విశ్లేయం తదఖిలం హోమామాచ్ఛమ్యతి నిశ్చయమ్ ॥ ౧౮

శమీపల్లవ ర సంయుక్తా సక్షతాదేశికస్వయమ్ ।

సప్తవ్యాహృతిభిశ్చైవ ప్రత్యేకం జహుయాచ్ఛతమ్ ॥ ౧౯

చరుం సృసూక్తేన తథా జహుయాత్ షాడశాహుతీః ।

పఘోఽపనిషదా వై న సపిషా జహుయాచ్ఛతమ్ ॥ ౨౦

౧ విభజైః . ౨ సోదవిత్తమైః . ౩ స్సహ . ౪ సంయుక్తాసక్షతాని గురుః .

ప్రతిమానన్నిధానేనం హుత్వా పూర్ణావసానికమ్ ।
 ఉపతిష్ఠేత తదను మన్తైశ్చానేన దేశికః ॥ ౨౧
 సమస్తుభ్యం భగవతే జాతవేదస్వరూపిణే ।
 నారాయణాయ హవ్యస్య కన్యస్య చ యథాతథమ్ ॥ ౨౨
 ౧ హత్రే యజ్ఞవ్యదేవానామాత్మనే పరమాత్మనే !
 సన్నిధత్స్వ చిరం దేవ ప్రతిమాయాం హితాయ నః ॥ ౨౩
 విజ్ఞాప్యధోక్షజం దేవమేవం ప్రింజలిరాసతః ।
 సదభాం సవవస్త్రిణ ప్రతిమాం మూలవిద్యయా ॥ ౨౪
 ఆచ్ఛాదయేదుత్తరీయ ౨ మపిదధ్యాత్తథా గురుః ।
 అఘ్నం పాద్యం తథాచామం గంధం ౩ ధూపం తక్షైవ చ ॥
 దీపం సుమనసస్పవణం గాయత్ర్య విష్ణుపూజాయా ।
 దద్యాచ్ఛియాదిదేవీనాముక్తం సర్వాస్వవిద్యయా ॥ ౨౬
 బ్రహ్మదిపరివారాణామన్యేషాం చ స్వవిద్యయా ।
 ౪ కౌతుకం దక్షిణే హస్తే బద్ధ్వియాన్మూలవిద్యయా ॥ ౨౭
 తయైవ విద్యయా సప్త వారా ౫ కృత్వాభిమన్త్రీణమ్ ।
 బధ్వా సమచక్షయేద్దేవం పుణ్డరీకాక్షవిద్యయా ॥ ౨౮
 ఛాయాధివాససిద్ధ్యధాం దేవస్య పురతస్త తః ।
 జలదోశీం కటాహం వా స్థాపయేల్లాహనిమిత్తమ్ ॥ ౨౯
 మృణ్మయం వా యథాలాభం భాజనం ధాన్యసంభవైమ్ ॥
 పూరియేద్గంధతోయేన శుద్ధస్ఫటికవచశా ॥ ౩౦
 జలై చ నిక్షిపేత్కూచై మమ్రావింశతిదభాకమ్ ।

౧ హాత్రే. ౨ మఘ్నం దద్యా. ౩ తప్తం చ దీపకమ్.
 ౪ కౌతుక" మిత్యాదిసాధకం పద్యం క్వచిన్న. ౫ నూత్రాభిమన్త్రీణమ్.

అచయేచ్చ హరిం కూచే భావయేన్ముల విద్యయా ॥ ౩౧
 సంహరికృమమాచాయః స్మృత్వా కూచం జలే స్వయమ్ |
 శాయయిత్వా ప్రాక్చరసం చక్రముద్రాం ప్రదశయేత్ ॥ ౩౨
 కూచం శ్రీధరయోదక్షభైఃప్రిభిస్సాన్వదుద్గ్రీవేధసః |
 పంచవింశతిభిః కాయం ద్వభ్యామన్యాయ్ కాశినాం ॥ ౩౩
 రక్షాకుమ్భం చ తత్రైవ యమస్య దిశి కల్పయేత్ |
 సంవేప్య నవవస్త్రాభ్యామేకేన కరకం తథా ॥ ౩౪
 బ్రీహ్మణం పూజయేత్కుమ్భే కరకే చ సుదశనమ్ ॥
 పరితః కలశానష్టే నిదధ్యాదవస్త్రవెష్టితా ॥ ౩౫
 సాపిధానా ౧ నవస్త్రాంశ్చ ౨ సుతాన్ కూచసం ౩ యు

తా ॥

ఇద్వాది దిక్పతీ ౪ తేషు పూజయేదష్ట చాష్టసు ॥ ౩౬
 సవాన్గ్లేణేన వస్త్రేణ నవేన ప్రతిమాం ౫ తదా |
 ఛాదయిత్వా సమంతాచ్చ సిద్ధాధాన్ వికిరేత్తితా ॥ ౩౭
 రక్షోహణేతి మస్త్రేణ రక్షాం కుర్యాత్సమస్తతః |
 ఆరోపయేదనివాణాన్ ప్రదీపాన్బహువచనః ॥ ౩౮
 ప్రవతయేత్ప్రీ యీఘోషం బ్రాహ్మణే వేదపారగైః |
 చక్రమస్త్రం చ శలజే విన్యస్యాభ్యచయేద్గురుః ॥ ౩౯
 పాదక్షిణ్యేన సదనాత్ నిష్క్రమేత్సహమూర్తికైః |
 యస్యాః ప్రతికృతేస్సాక్షాన్నాధివాసా జలే భవేత్ ॥ ౪౦
 తస్యాశ్చాయాధివాసో యం కథితః కమలాసన |
 జాడలోహ శిలామయ్యః ప్రతిమా యాః పృథగ్విధాః ॥ ౪౧

తాసాం జలాధివసనం సాక్షాదేవం విధీయతే ।
 లోహజప్రతిమానాం తు పూవణం వాయుధివాసనాత్ ॥ ౪౨
 కృత్వా సర్వం ౧ జలం ఖాత మధివాసం సమాచరేత్ ।
 వృత్తాకారం శాలిభారం నిధాయోపరి తఙ్మలాత్ ॥ ౪౩
 తదధఃముపరిష్టాచ్చ తఙ్మలాధణం తిలాత్ క్షిపేత్ ।
 తిలెఘు పద్మవిన్యాసం కృత్వాస్త్రీయః కుశాత్ పుసః ॥ ౪౪
 పాగిగగ్గిం నూతనపటం తెషాముపరి నిక్షిపేత్ ।
 సపద్మం కేవలం వాపి ౨ పీఠం విన్యస్య తత్ర తు ॥ ౪౫
 రత్నాన్యపి చ ౩ లోహాన్వి గాయత్రీన్ విష్ణుపూజయా ।
 విన్యస్య జునలయాదగ్నో సహిషాష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౪౬
 నృసూక్తేన చరుం చైవ పుణ్యాహం చైవ వాచయేత్ ।
 దేవమూర్తీపయస్తస్మిన్ పీఠే మస్త్రీముదీరయేత్ ॥ ౪౭
 సుప్రతిష్ఠితేన మనసా గురుధ్యాన్యేజ్జగద్గురుమ్ ।
 ౪ పృథివీశోఽనీతి సామ పఠేచ్చ తదనంతరమ్ ॥ ౪౮
 దృఢబద్ధం స్థపతినా కారయేత్కమలాసస ।
 ఉద్ధాటయేచ్చ సయనే ప్రతిమాయాః యథావిధి ॥ ౪౯
 ౫ లోహయేద్రీకకారాదీన్ ధనేన మహతా పుసః ।
 శమీపత్యాక్షతై హోమం కృత్వాభ్యజ్య చ సహిషా ॥ ౫౦
 ౬ ఘృతన్నానేతి మస్త్రీణా చూడాకై ౭ శ్చోద్వృత్త్యా సవతః ।
 ప్రక్షాల్యవారిభిశ్చోష్ణైః కుశే నూతనవాససా ॥ ౫౧

౧ జనంఘాతమ్. ౨ తెషాముపరి నిక్షిపేత్. ౩ సరత్నం కేవలం
 వస్త్రం పీఠం విన్యస్య తత్ర తు. ఇతి చ ౩ లోహాదీన్. ౪ పృథివీసానీతి
 సామ. ౫ లోహితం స్థపతిం కృత్వా. ౬ ఘృతపత్యేతి. ౭ శ్చోద్వృత్త్య.

సంవేష్టయేత్ప్రతికృతిం యథాపూర్వమనుక్రమాత్ ।
 ఉపవీతోత్తరీయాదిప్రదానాని యథాపురమ్ ॥ ౫౨
 ౧ ఆచమ్య చ ప్రతిసరం ౨ బద్ధయిత్వా చ మజ్జలమ్ ।
 తథో రధాదికే యానే ౩ సమారోప్య చ మూర్తిపాః ॥
 పఠేయుస్సామ ౪ గానజ్ఞైస్సాధకమస్త్యేశ్చ భూసురైః ।
 రథస్తరాదికం శ్రేష్ఠం పౌరుషం సూక్తముత్తమమ్ ॥ ౫౪
 నారాయణానువాకం చ సూక్తం శాకునమేవ చ ।
 ఆమనెయుః ప్రతిదిశం సూక్తం రక్షోఘ్నమివ చ ॥ ౫౫
 పాణ్డరేణాతపత్రేణ చామరేణ సితేన చ ।
 చీనాంశుకమయై ౫ శ్చత్రైర్భవజై బహ్వామయైస్తథా ॥ ౫౬
 వ్యజనై రపి కల్్యాణైర్భవజై నానావిధై రపి ।
 తూర్యై బహ్వావిధై స్పృతైర్గేయైశ్చాపి సమస్తతః ॥ ౫౭
 మహతా జనసజ్ఞైన బ్రాహ్మణానామితస్తతః ।
 ౬ సృపోపచారై రపరై ౭ రుపచయక యథావిధి ॥ ౫౮
 ప్రతిమాం గ్రామధామాది ప్రాసక్తిణ్యైన చానయేత్ ।

❀ జ లా ధి వా స వి ధి : . ❀

జలాధివాసదేశాన్తమాసాద్య శిబికాదికాత్ ॥ ౫౯
 అవరోప్య జలాభ్యణౌ ప్రసాయాం సిహ్వావిప్రరే ।
 ప్రాప్త్యుఖం సమవస్థాప్య యద్వా స్థాప్య ఉదబ్జుఖమ్ ॥ ౬౦

౧ ఆచమ్య చ ప్రతిసరం బద్ధా సిద్ధాథక మజ్జలమ్. ౨ బద్ధయిత్వాధక మజ్జలమ్. బద్ధయిత్వాన్యమజ్జలమ్. ౩ మూర్తిపూజ. ౪ సామజ్ఞైః. ౫ శ్చత్రైర్భవజైర్బహ్వా. ౬ మహోపచారై. ౭ రుపచారైస్తథావిధైః.

ద్వారతొరణకుమ్మాది యష్టవ్యం తదనస్తరమ్ ॥ ౭౦
 పతద్భిశ్చకుసం సూక్తం బ్రాహ్మణై స్సహమూర్తిపైః ।
 ఆదాయ ప్రతిమాం పశ్చదాచాయః స్తీరదేశతః ॥ ౭౧
 సంహరకమమాచాయః స్మృత్వా తాయే ప్రవేశయేత్ ।
 ఉదబ్బుఖరం ప్రాశ్చీరసం ప్రతిమాం శాయయేత్తతః ॥ ౭౩
 వేష్టితాం నవవస్త్రేణ ౧ ఆపాదతలమస్తకమ్ ।
 స్థాపితాః పూర్వవస్త్రీరే కుమ్భాదీనపి పూజితాః ॥ ౭౪
 జలే నివేశయేత్తద్వస్త్రీరే తద్వద్యధాకమమ్ ।
 దశయేచ్ఛక్రిముద్రాం చ రక్షాముద్రాం చ దశయేత్ ॥ ౭౫
 తీరే చతుర్విధం వాద్యం వాదయేత్సర్వ తోదితమ్ ।
 ఋనో యజాంషి సామాని పురాణాని చ భూసురాః ॥ ౭౬
 ఆమనెయురనివాణాన్ ౨ ప్రదీపానపి కారయేత్ ।
 స్నానసానాదికం నవకం తతఃప్రభృతి నాచరేత్ ॥ ౭౭
 ఏకరాత్రం త్రిరాత్రం వా జలమధ్యేఽధివాసయేత్ ।
 ౩ యామం యామాధికం వాపి జలవాసం సమాచరేత్ ॥ ౭౮
 గృహాచాస్థాపనే కాలే నద్య ఏవ సమాచరేత్ ।
 జలాధివసనే చైవ తథా నయనమోక్షణే ॥ ౭౯
 శయనే వేదికాయాం చ న కాలః కమలానన ।
 ప్రదోషేష్టధివాస స్యాచ్ఛయనం చ మహానిశి ॥ ౮౦
 ప్రతిష్ఠాం చ దివా కుర్యాన్ముహూర్తే శాస్త్రవోదితే ।
 నద్యాద్యభావే బిష్కుప్య జలాధివసనం భవేత్ ॥ ౮౧
 జలదోగ్ధ్యాం కటాహే వా సముద్భృత్య మహజ్జలమ్ ।

౧ మహతా పాదమస్తకమ్. ౨ ప్రదీపాన్ ధూపదీపికాః, ప్రదీపానపి
 తీపితాః. ౩ యామం-ఇత్యాది పద్యం క్వచిన్న.

యథాసంభవమన్యస్మిన్ మృణ్మయాదౌ ౧ విధీయతే॥ ౮౨
సద్యో వా తోయవాసం స్యాత్పురస్తాదధివాసనాత్ ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

కియాపాదే జలాధివాసవిధినామ

షడ్వింశోఽధ్యాయః .

—————:0:—————

శ్రీభగవాన్ —

❀ ప్రతిష్ఠావిధిశ్చక్షుః . ❀

ప్రతిమామధివాస్యేవమపు సూక్ష్మాక్ష సత్త్వనా ।
 అపరేద్యుః ప్రభాతాయాం శవయాం మణ్డపాదికే ॥ ౧
 శోధితే రథకారేణ శోభితే చ యథాతథమ్ ।
 తోషితే రథకారే తు మనః ప్రస్థందనైర్ధనైః ॥ ౨
 ఆచార్యో ౧ మూర్తిః పాశ్చేవ కృతకృత్యా జితేంద్రియాః
 నవామ్బరధరాస్సవే ధృతపక్షాః భూషణాః ॥ ౩
 గంధమాల్యధరా భద్రా స్సోత్తరీయ ౨ పరిచ్ఛదాః ।
 ధృతోధ్వోపుష్కారచనాస్సోష్ఠీషా మృప్తకుణ్డలాః ॥ ౪
 ఆదిష్టా యజమానేన జీవాజీవాత్మకైర్ధనైః ।

❀ వాస్తుపురుషనిరూపణమ్ ❀

వాస్తుహోమం ప్రామీరణ కమః దైవం యథాభవేత్ ॥ ౫
 వాస్తు నామ చతుర్వక్త్ర భాగవ స్స్విదనమ్భవః ।
 అభ్యద్రీవత్సురా హంతుమాత్మనా బలదపిఠః ॥ ౬
 సదేనైస్తాడితస్తూణామపితమ్భవి విహ్వలః ।
 వినోస్తాజ్ఞస్స చ ప్రాణా భారయత్యేవ వాస్తుకః ॥ ౭
 ౪ అధోమఖం ప్రాక్చరసం విన్యసేద్వాస్తుపురుషమ్ ।
 ౫ ప్రసాయ పాణిపదా ద్వా శోణభూమిపృథ్వితౌ ॥ ౮
 తమచయేత్ప్రియత్నైః కమః దైవం యథా భవేత్ ।

౧ మూర్తిపాలాశ్చ. ౨ పరిచ్ఛదాః. ౩ ఆధో ముఖం—ఇతి

శబ్దం క్వచిన్న. ౪ ప్రసాద్య.

అసచితే వాస్తుదేవే కృతం కర్మానురం భవేత్ | ౯
 మణ్డపే దక్షిణే పాశ్వే వాస్తుదేవం లిఖద్భువి |
 సప్తదశాం ౧ యుతం కూచాం కృత్వా తత్ర వినిక్షిపేత్ |
 తత్రాచ యేద్వాస్తునాథం గన్ధపుష్పాదిభిః కృమాత్ |
 వాస్తుదేవస్య శిరిసి పూజయేదంశుమాలినమ్ || ౧౧
 ఝుషధ్వజం బాహుమూలే కుమారం కూపారే తథా |
 హస్తే వినాయకం పాదయుగలే చాశ్వదేవతే || ౧౨
 మధ్యే చంద్రం తథా పాశ్చాత్యః దుర్గాం మాత్రాంశ్చకూపారే |
 బాహుమూలే తథా స్థాణుం హృదయే మామవస్థితమ్ || ౧౩
 బ్రహ్మణం నాభిదేశే చ దిక్పాలాన్ స్వాసు దిక్షు చ |
 క్షేత్రేశముత్తరే పాశ్వే వాస్తు ౨ దేవస్య పూజయేత్ || ౧౪
 పశ్చిమే వాస్తునాథస్య దేశే చ జహుయాద్గురుః |
 పశ్చిమోపనిషదా సవితస్సహస్రం శతమేవ వా || ౧౫
 శమ్యపామాగ్భదిరసమిద్భిజ్జహుయాత్తతః |
 మూలమస్త్రీణ తన్మస్త్రీవణసంఖ్యాభిరాత్మవా || ౧౬
 చరుం పురుషసూక్తేన జహుయాత్ షోడశాహుతీః |
 చరుణా వాస్తుదేవానాం జహుయాచ్చ సకృత్సకృత్ || ౧౭
 బలిం చ దత్వా దేవేభ్య క్షేత్రాధిపతయే తథా |
 కర్మానుష్ఠే పృథివీయాం మణ్డపే సదనే తథా || ౧౮
 వాస్తుయాగ కృమః పౌక్తస్సవత్ర కమలానన |
 మాజానం గోమయాలపః పౌక్షణం మణ్డపే భవేత్ || ౧౯
 సుధాచూర్ణైరక్షతైశ్చ మణ్డయిత్వా భువన్ఫలమ్ |

సిద్ధాధాణ వికిరెద్దితు అస్త్రమన్త్రాభిమన్త్రితా ॥ ౨౦

❀ సన్నిధ్య న హాః జనాః ❀

నాస్తికా భిన్నమయాదా దేవబ్రాహ్మణ ౧ నిష్ఠకా ॥

పాపరోగయుతా మత్యాకాని ద్వితా పిశునాంస్తథా ॥ ౨౧

పాషణ్డినో సీనవృత్తి ప్రితిలోమా సమత్సరా ॥

లుభాన్ముఖానవిచుషో బహినివాసయే ౨ త్తదా ॥ ౨౨

స్థూణాంశ్చ మణ్డపే తస్మిన్ వాసోభివేష్టయేన్నవేః ॥

వితానయేచ్ఛభైవకస్త్రైః పతాకాభిశ్చ భూషయేత్ ॥ ౨౩

ముక్తాదామభిరన్యైశ్చ ఫలైః పుష్పైశ్చ ౩ పల్లవైః ॥

పరితో దభకమాలాభిమణికాఞ్చనభూషణేః ॥ ౨౪

శోభయేన్మణ్డపం సవకం యథావిత్రానుసారతః ॥

ఖాత్వా ద్వితాలమవటం తొరణాని ౪ చతుర్దిశం ॥ ౨౫

స్థాపయేద్వా రదేశేషు ౫ పూర్వాదిషు యథాకృమమ్ ॥

అశ్వత్థతోరణం ప్రాచ్యం ఔదుమ్బరమనస్తరమ్ ॥ ౨౬

నైయ్యగోధం చ పాశ్చాత్యం ప్లాతుం చ తదనస్తరమ్ ॥

సతకై గాయకైశ్చైవ వేణికై నకంశకైస్తథా ॥ ౨౭

వాదిత్రీకుశలైశ్చన్యైస్తథా వాదవిచక్షణైః ॥

౬ శోభితం సవతోదితు బ్రహ్మఘోషైశ్చ నాదితమ్ ॥ ౨౮

దీపైస్తథా ౭ పాలికాభిస్సాంకురాభిశ్చ సవతః ॥

చందనాగరుకపూకర ౮ ధూపైః పరిమలీకృతమ్ ॥ ౨౯

కృత్వైవం మణ్డపం సమ్యగపరాష్ఠే గురుస్సయమ్ ॥

౧ దూషకా ౨ తతః. ౩ పుల్లకైః. ౪ దిశః. ౫ ధర్మా

దిషు. ౬ శోభితం సవతోదితు, శోభయేన్మణ్డపం దిషు. ౭ చాలికాభిః.

౮ శూలైః.

- ఉత్థాప్య బిమ్బముదకాత్కుమ్భం చ కలశాన పి || ౩౦
 ౧ ఉద్వాప్య దేవతా ౨ స్తస్మాత్తద్విమ్భం తీరవిష్టరే ।
 పాశ్చిక్షుం సమవస్థాప్య వారిభిః క్షౌలయే ౩ త్తదా || ౩౧
 లోహజం చేద్విశుద్ధ్యథా తిన్త్రిణీ ఫలవారిణా ।
 వస్త్రాభరణపుష్పాద్యైరలంకృత్య మనోహరైః || ౩౨
 యానమారోప్య తద్విమ్భం యథా ర పూర్వమశేషతః ।
 కృత్వా మజ్జలతూయాది గమయేద్యాగమన్తపమ్ || ౩౩
 మన్తపస్యోత్తరభాగే విష్టరే ౫ వినివేశయేత్ ।
 ఆచార్యో మూర్తిపై స్సాధం ప్రవిశేద్దర్శనమర్చితమ్ || ౩౪
 బహుబేరవిధానం చేద్విధిరేష విధీయతే ।
 పాశ్చిక్షాధివాసితం కూచం జలాత్తస్మాత్సముద్ధరేత్ || ౩౫
 బిమ్బాచ్చవస్త్రాభరణమాల్యాన్యపనయేద్గురుః ।
 నయనోస్మీలనం కృత్వా ధృ వజరస్య శాస్త్రతః || ౩౬
 దశయేదప్తధాన్యాని గాశ్చకన్యాస్సలక్షణాః ।
 ఉస్మీలనం శ్రియాదీనామెవం శాస్త్రోక్తవత్కనా || ౩౭
 కలశై స్సప్తదశభిఃకృతాది ద్రివ్యసంయుతైః ||
 ఛాయాన్నపసమాదశే సకూచే కల్పయేద్గురుః || ౩౮
 పృథక్క్రియాదిదేవీనాం స్తువనం సవభిఃకృతైః ।
 బ్రహ్మేశౌ సప్తకలశైః ఋషీణామపి పఞ్చభిః ! || ౩౯
 త్రిభిశ్చ దేవతానాం స్యాదేకేన కలశేన వా ।
 నీరాజనా నైవస్త్రాద్యైరుపచారై స్సమచయేత్ || ౪౦
 ధృవజేరస్య హృదయే తస్య దీపమణి ప్రభమ్ ।

విన్యస్య మస్త్రీమాచార్యో ద్వాదశాక్షరసంజ్ఞితమ్ ॥ ౪౧
 బింబమాచ్ఛాదయేద్వస్త్రైః కమ్బులై వా సమస్తతః ।
 ఏవం కుర్యాచ్చి యాదీనాం తతో నిగత్య మద్దిరాత్ ॥ ౪౨
 మణ్డపస్థాం ప్రతికృతిం ఛాదయేత్కమ్బులాదిభిః ।
 రై మయం రాజతం వాపి పాత్రీమాథకపూరితమ్ ॥ ౪౩
 ధార్యరాశౌ నిధాయాగ్రే పూరయేత్తద్యథాకృతిమ్ ।
 మధునా సర్పిషా చై వ పూరయేచ్ఛాదయేత్తతః ॥ ౪౪
 వాససా పరిశుద్ధేన య పాత్రీయోశ్చ తయోః పునః ।
 అఛయేద్భాస్కరం పూర్వే పశ్చిమే శశినం తథా ॥ ౪౫
 మస్త్రీణ మధువాతేతి సర్పిరాద్యభిమస్త్రీయేత్ ।
 అష్టాంశులా శలాకాస్యాద్యే మయూ చాధ రాజతీ ॥ ౪౬
 అష్టధాన్యాని పరితః పాత్రేషు వినివేశయేత్ ।
 గాః కన్యకాశ్చ రుచిరాః భూషణైశ్చాపి భూషితాః ॥ ౪౭
 ఆనీయ స్థాపయేత్పాశ్వే బ్రహ్మఘోషైశ్చ ఘోషయేత్ ।
 మధ్యక్తముఖయా నేత్రి రే మయ్యా చ శలాకయా ॥ ౪౮
 దక్షిణం ప్రాల్లిఖేద్వామం సర్పిషా క్తశలాకయా ।
 రాజత్యా విలిఖేన్నేత్రిం తచ్చక్షురితి సంపఠక ॥ ౪౯
 వ్యపాహ్యచ్ఛాదనపటం దశయేత్కథునసర్పిషీ ।
 అష్టధాన్యాని గాక్షేప్య కన్యకాః పురత స్థితాః ॥ ౫౦
 గురవే గాః స్రీయచ్ఛేత గోవిందః పీయతామితి ।
 పాత్రీయుగ్మం శలాకే చ దద్యాద్ధాన్యాష్టకం తథా ॥ ౫౧
 నేత్రోన్మీలనవేలాయాం వాద్యఘోషేణ ఘోషయేత్ ।

గురవే దక్షిణం దద్యాజ్జీవాజీవధనాత్మికామ్ ॥ ౫౨
 కాతుకం బద్ధయేద్భిమ్బే స్నపనాథం యథావిధి ।
 మూలమస్త్రాణ తద్భిమ్బం సముత్థాప్య సయోత్తతః ॥ ౫౩
 ఋత్విగ్భిఃశ్శాకునం సూక్తమధీయానైశ్చ భూసురైః ।
 స్నానమణ్డపభూభాగే తతోగ్రమమ్బురవిష్టరే ॥ ౫౪
 త్సూమాస్తరణసంయుక్తే స్థాపయేత్ప్రీత్య గాననమ్ ।
 భద్రాదిమస్త్రీమాచార్యాస్వయముచ్చాయా మస్త్రీవిత్ ॥
 వింశత్యేకోనమృద్భిస్తు పుణ్యక్షేత్రాది జన్మభిః ।
 ఉదబ్జుభిః స్థితో మృద్భిరాలిప్య ప్రతిమాం తతః ॥ ౫౬
 మూఢాకానం దివ ఇత్యేతామృచముచ్చారయేచ్ఛభైః ।
 జలైరేమం మే వరుణ ఇత్యుచ్చాయా సమూర్తికపః ॥ ౫౮
 త్సూలయేత్కాతుకం సవణం కలశై స్నాపయేద్గురుః ।
 దేవస్య పురతః స్థాప్య సూత్రీచస్త్రాది వేష్టితామ్ ॥ ౫౯
 ౨ సకూచాణ్ పల్లవై యుక్తాన్ కలశాన్ ధాన్యరాశిషు
 పాద్యాభిషేచనం కుర్యాదిదం విష్ణురీతీరయమ్ ॥ ౬౦
 ౩ ఆపోహిషేతి మస్త్రాణ తథాఘృణాభి ర షేచనమ్ ।
 ౪ ఇమంమే వరుణఇత్యేవ తథా ౭౭ చమనవార్ణామ్ ॥ ౬౧
 ౫ పవిత్రం తేతి మస్త్రాణ పశ్చగ్వాభిషేచనమ్ ।
 ౬ ఘృతస్నాతేతి సామనా చ ఘృతేవై వాభిషేచయేత్ ॥ ౬౨
 ౭ దధికాన్తేతి మస్త్రాణ దధిన్నపనమాచరేత్ ।
 ౮ పయోవ్రీతేన సామనా చ పయసా స్నపనం భవేత్ ॥ ౬౩

౧ గాననమ్. ౨ సకూచామల్లకై. ౩ ఆపోహ ఇతి మస్త్రాణ-ఆశ
 ఇద్యతి మస్త్రాణ. ౪ షేచయేత్. ౫ ఇమం వరుణ ఇత్యేవ మస్త్రాణాచామ.
 ౬ ఘృతపత్యేతి.

మధువాతెతి మస్త్రీణ ౧ మధునా స్నపయేద్గురుః ।

యజ్ఞాయజ్ఞేతి మస్త్రీణ కషాయామ్భాభి ౨ షెచయేత్ ॥ ౬౩

మాసస్తోకే త్రిప్యచా ౩ తోయైరుష్ణైశ్చ ౪ వాభిషేచయేత్ ॥

వషట్ తే విష్ణువిత్వాదిమస్త్రీణ మశివారిణా ॥ ౬౪

ఫలిసీత్యనువాకేన ౫ స్నాపయేత్తు ఫలాంభసా ।

హిరణ్యగర్భమస్త్రీణ ౬ స్నాపయేత్లోహవారిణా ॥ ౬౫

౭ శన్నోదేవీతి స్నానం మస్త్రీతై మాజకానామ్బుభిః ।

గన్ధద్వారేతి మస్త్రీణ గన్ధామ్బుకలశేన తు ॥ ౬౬

త్రాతారమితి సామ్నా చ భవేదక్షతవారిణా ।

యవామ్బుకలశేన న్యాదిదం విష్ణురితి త్రిప్యచా ॥ ౬౭

సృసూక్తై చ శుద్ధాభిరద్భిరస్తేభిషేచయేత్ ।

ఉపచారైశ్చ వస్త్రానివృదానాద్యైస్సమచయేత్ ॥ ౬౮

పూర్వే వా దక్షిణభాగే శయ్యాం వేద్యాం పృథక్పయేత్ ।

పౌక్షియేద్వేదికాం పూర్వం ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ॥ ౬౯

పౌగ్గిగౌగృధగ గౌన్వా దభాణ సంస్త్రీయఃపుష్కలా ॥

శాలీనాం ౮ పశ్చిభారాణి త్స్థూలాసర్థసంమితా ॥ ౭౦

౯ ఉపరిష్టాత్ శీపేత్తైసాం తిలానుపరి నిక్షిపేత్ ।

౧౦ తదభాణ చతురశ్రాన్వా వృక్షాన్వా తాన్వికీయః చ ॥

చమకై నైర్య్యాఘ్రిముపరి ౧౧ తిలానామపి నిక్షిపేత్ ।

౧ మధుస్నపనహచరేత్. ౨ షేచయేత్. ౩ నీరై. ౪ వాభిషేచయేత్. ౫ స్నానం యాస్తుఫలాంబుసా. ౬ కలశైః. ౭ శంషోదవీతి మస్త్రీణ మాజకానం చాభిషేచయేత్. ౮ నవభారాణి. నవభారాణాం ఇతి శ. ౯ ఉపరిష్టాచ్ఛరేషాం తు ౧౦ తదభాణం చతురశ్రం వా వృక్షం వా. ౧౧ తిలానుపరి.

తూలికాం నిక్షిపేత్త స్మిక్ మృద్వాస్తరణభూషితామ్ || ౭౨

కమ్బలానుపరిష్టాచ్చ తౌమం తదుపరి క్షిపేత్ |

చిత్రాశి వస్త్రాశి తథా శుక్లాని చ తథోపరి || ౭౩

౧ కావ్యజం సుదృఢం స్నిగ్ధం చతుర్హస్తసమన్వితమ్ |

చతుష్పాదసమాయుక్తం చతురశ్రాయతం తతః || ౭౪

ఖట్వాసంజ్ఞితపయఃజ్వలం తదూర్ధ్వ స్థాపయేత్తతః |

దుకూలం మృదుతల్పం చ విశ్వసేత్సౌచర్యచ్యుదమ్ || ౭౫

౨ ఉపధానాని చిత్రాశి శయనాశ్లాని కల్పయేత్ |

కస్తూరికాదిగన్ధైశ్చ సుగన్ధైరధివాసితామ్ || ౭౬

సుగన్ధపుష్పాస్తరణాం నానాలజ్కారశోభితామ్ |

శయ్యాం కృత్యైవమేతస్యాం దేవమాసీయ శాయయేత్ || ౭౭

సూక్తాని పౌరుషాదీని ప్రశస్తాని యథాతథమ్ |

౩ అధీయానై విశ్రాంత్యై రవయోసాన్ధ్యాయనైశ్చ ౫ మజ్జలైః || ౭౮

తూయశ్చైవయథాపూర్వం మూర్తిశ్చ గురుస్సవ్యయమ్ |

ఉత్తిష్ఠే త్యాదిమన్త్రైః సముత్థాప్య చ కౌతుకమ్ || ౭౯

శయ్యావేదిభువం నిన్యబఃపిః కుణ్డం యథాతథమ్ |

ప్రాదక్షిణ్యేన ౬ శనకైశ్శయ్యానాం శాయయేద్గురుః || ౮౦

౭ ఇదంవిష్ణురీతి ప్రోచ్య విశ్వతశ్చక్షురీత్యసి |

ప్రాక్చిరౌ దక్షిణావక్త్రం యదాప్యస్మద్విరాసనమ్ || ౮౧

శిరో వా దక్షిణాశాయామిథం శయన కల్పయమ్ |

౧ “కావ్య” ఇత్యది. “పరిచ్ఛదమ్” ఇత్యన్తం కథు చిత్కోకథు నాస్తి.

౨ సోపధానాని. ౩ “అధీయానైః-యథాతథమ్” ఇదమపి ప్రోకద్యయం క్వచిన్న దృశ్యతే. ౪ వగైః. ౫ భూసురైః. ౬ కలశమ్. ౭ యద్యైష్ట్యపమితి.

కమ్మలేనాధవా వస్త్రిశ్చానయేత్ప్రతిమామపి || ౮౨
 యువాసువాసా ఇత్యాది బ్రువన్విష్వక్చతుర్ముఖః ।
 అశ్వత్థతోరణం ప్రాచ్యం యజేత తదనంతరమ్ || ౮౩
 ౧ ఋగ్రూపమింద్రిదేవత్యం సుకోభనసమాహ్వయమ్ ।
 యామ్యై త్వోదుమ్భరం ౨ స్యాత్తు యాజుషం యమదైవతమ్ || ౮౪
 నామ్నా సుభద్రం వారుణ్యం న్యగ్రోధం ౩ సోమవారుణమ్ ।
 ౪ సుబన్ధసంజ్ఞంకౌబేర్యాం ప్లక్షం నామ్నాసుహోత్రకమ్ || ౮౫
 సోమదైవత్యముద్దిష్టం యజేదాధవణం గురుః ।
 ధ్వజద్వయం ద్వారపాశ్వకస్థితం రత్నసమాహ్వయమ్ || ౮౬
 ౫ దౌవారికాస్త్రహాభాగాక్ యజేత కమలాసన ।
 కుముదః కుముదాక్షశ్చ ద్వారపాతౌ పురః స్మృతౌ || ౮౭
 దక్షిణస్యాం ధ్వజౌ వీతౌ ౬ పుణ్డరీకాక్షవామనౌ ।
 ద్వాస్త్రౌ ప్రతీచ్యాం నీలాభౌ ధ్వజౌ దౌవారికౌ పునః || ౮౮
 శంఖకణాసనవనత్రస్తథోదక్వాణ్డరా ధ్వజౌ ।
 సుముఖం సుప్రతిష్ఠం చ ద్వాస్త్రౌ ధ్యాయేద్ధ్వజాంశుకే || ౮౯
 అష్టే కుమ్భాంశ్చ పూర్వాదిద్వారేషు వినివేశయేత్ ।
 ద్వా ద్వా సవస్త్రౌ సాశ్వత్థపల్లవాక్ ౭ ససిధానకాక్ || ౯౦
 ధాన్యరాశిషు మన్త్రైః ఇదంవిష్ణురీతి స్వయమ్ ।
 నామాని తెషాం క్రమశః కథ్యంతే తాని సంశృణు || ౯౧
 పూర్ణాశ్చ పుష్కరశ్చైవ స్యాతామానస్తనస్తనౌ ।
 వీరసేనస్స పేణశ్చ సమ్భవః ప్రభవస్తథా || ౯౨

౧ ఋగ్వేదమింద్రి. ౨ క్రాంతదైవతం యజుషా స్థితమ్, యాజ్యం.
 ౩ సాసవారుణమ్. ౪ సుబన్ధసౌఖ్యమ్, సుబన్ధసంజ్ఞమ్. ౫ దౌవారికాస్త్రవా
 ధ్యాయక్. ౬ పుణ్డరీకాఖ్య. ౭ సాక్షతోదకాక్.

రత్నాని చాప్టా క్రమశః కుమ్భేషు వినివేశయేత్ |
 పద్మరాగం ప్రవాహం చ ౧ వజ్రం వైడూర్యమేవ చ || ౯౩
 పుష్యరాగం తథానీలమణిం మరతకం తథా |
 ముక్తాస్ఫటికముద్దిప్తం సవణం మన్ద్రేణ నిక్షిపేత్ || ౯౪
 ౨ తోరణధ్వజ కుమ్భాదీన్ పూర్వాక్తాన్ పృథగచయేత్ |
 తోరణాని చ వాసోభిః నవైరాచ్ఛాదయేత్పృథక్ || ౯౫
 పూర్వాదౌ పలజే విక్రాత్ బహ్వృచ్ఛాప్య మునామగ్నాః |
 అధర్వాఙ్గిరసాభిజ్ఞాన్ ౩ అపకాన్వేదపారగ్నాః || ౯౬
 తత్తద్వేదానధీయూనాన్ ౪ తత్తద్విక్షు నివేశయేత్ |
 ఆచార్యో హృదయే దేవమమృతం సుసమాహితః || ౯౭
 ధ్యాయేత్తాయాది ఘోషేశ్చ పఠతః పరిఘోషయేత్ |
 మూర్తికృత్కూర్చం పఠితస్సపిఠానాన్ సవస్త్రుకాన్ || ౯౮
 అష్టే ప్రాగాదికాష్టాసు ధాన్యరాశిషు పూరితాః |
 అద్భిశ్శుద్ధాభిరశ్వత్థపత్రయుక్తాన్ ౧౦ సరత్సకాన్ || ౯౯
 తెషు శఙ్ఖం చ చక్రం చ గదాం షడ్మం ధ్వజం తథా |
 శ్రీవత్సం గరుడం కూమణం జామ్బూనదమయం క్షిపేత్ || ౧౦౦
 మధ్యే మధ్యే చ కుమ్భానాం శ్రీవత్సావ్యప్తమణ్డలమ్ |
 పాలికాస్నామ్నూరా వేసిం పఠితః స్థాపయేత్తతః || ౧౦౧
 విష్ణోదిమూర్తీరష్టౌ చ కుమ్భే ౬ మ్హవాహ్య పూజయేత్ |
 ౭ మహాకుమ్భం చ దేవస్య నిక్షిపేత్పశ్చిమాత్తరే || ౧౦౨
 ధాన్యరాశౌ సాపిఠానం ద్రోణం గద్దామ్బుపూరితమ్ |

౧ వాలవామజమెన చ. ౨ పూర్వాక్తాన్ పృథగచయేత్. పృథగధ్వజా-
 యేసు. ౩ స్త్రుచగా. ౪ నియంతం. ౫ సవస్త్రుకాన్. ౬ మ్హవాహ్య.
 ౭ మహాకుమ్భం దేవస్య.

హేమరత్నాదికం యుగ్మవస్త్రేణాచ్ఛాదితం పునః ॥	౧౦౩
సకూచఃపిప్పలదలాం పాశ్వే తస్య గళన్తికామ్ ।	
ససూత్రవస్త్రసంక్లిన్నాం కూచాయుక్తాం నివేశయేత్ ॥	౧౦౪
సాపిధానాం శివామౌఘభిః పూరితాం నిగమాదినా ।	
పాయసాన్నేన చ తదా బ్రాహ్మణా భగవన్మయా ॥	౧౦౫
భోజయేద్ద్వాదశమితానధికాన్వా యథావసు ।	
తిలా వాసాంసి సు-త్యైః సువణం గాశ్చ దక్షిణాః ॥	౧౦౬
తేభ్యో దద్యాద్భుక్తవద్భ్యో యజమానస్సమాహితః ।	
అః ఖేయుస్తతో హోమం ఋత్విజౌ గువణనుజ్ఞయా ॥	౧౦౭
అశ్వేత్థాచ్చ శమిగధాదరణీ మాహరేత్తతః ।	
మధిత్వాగ్ని ముపాదాయ సూర్యకాంతాశ్మనో పి వా ॥	౧౦౮
తాకికం వాగ్నిం గ మాదాయ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।	
ప్రాత్యధ్యాత్వా చ దివాగ్నిం ప్రత్యక్కుణ్డే సమిధయేత్ ॥	౧౦౯
పయగ్నికరణం కుర్యాత్కుణ్డానాం దభణముష్టిభిః ।	
౨ కుణ్డేష్యన్యేషు దహనం ప్రత్యక్కుణ్డాత్సముద్ధరేత్ ॥	౧౧౦
అగ్ర సంస్కృత్య దహనమన్యకుణ్డే విహాయ చ ।	
అగ్నిమధ్యస్థపద్మస్థం తం తం దేవమనుస్మరేత్ ॥	౧౧౧
వాసుదేవం చతుష్కోణే చాపే సజ్జవణం తథా ।	
వృత్తైః ప్రద్యుమ్ననామానమనిరుద్ధం త్రికోణకే ॥	౧౧౨
ఋతోఽధికేషు కణ్డేషు కల్పితేషు యథాతథమ్ ।	
యుగ్మేష్యయుగ్మేషు తథా దేవతాః పూర్వమిరితాః ॥	౧౧౩
ప్రాగాదిషు చ కుణ్డేషు క్రమేణ సమిధః స్తృతాః ।	
పాలాశదూర్వాఖదిరబిల్వాదుమ్పరభూరుహమ్ ॥	౧౧౪

- ఆగ్నేయాది విదిత్సు స్యుః పిష్పలప్లక్షసమ్భవాః ।
 న్యగ్రోధప్రభవాశ్చైవ కాశ్మయప్రభవాస్తథా ॥ ౧౧౧
- పాలాశసమిధోఽన్యత్ర భూయసాం ౧ పరికల్పనే ।
 ఉక్తాభావే తు సవత్ర పాలాశ సమిధౌ మతాః ॥ ౧౧౨
- చతస్రో ధేనవస్థాప్యాః దక్షిణద్వాయుదబ్జుభాః ।
 గంగా నరస్వతీ గౌదా యమునా ౨ చూపధారిణీ ॥ ౧౧౩
- దుగ్ధైస్తదీయైశ్చృపణం చరూణామహుశీస్తథా ।
 శ్రవయేత్సయసా పూవం శాలితణ్డులమూళకమ్ ॥ ౧౧౪
- కృనరైదాక్షిణాత్యాగ్నౌ పాశ్చాత్యై గుడమశ్రితమ్ ।
 ఉదీచ్యాగ్నౌ హరిద్రాన్నం దుగ్ధాన్నమితరాగ్నిషు ॥ ౧౧౫
- సమిష్ఠిరాజ్యైశ్చరుభిబీజైహోమః క్రమాత్ స్మృతః ।
 ప్రత్యేకం శతమష్టే చ హోమస్సాన్యత్సమిధాదిభిః ॥ ౧౧౬
- తిలశాలియవా వేణు హోమబీజాన్యనుక్రమాత్ ।
 తిలైరితరకుణ్డేషు తైవా సవత్ర పద్మజ ॥ ౧౧౭
- హోతార ౩ శ్చనమాసీనాస్సోత్తరీయాస్వలంకృతాః ।
 ప్రాఙ్ముఖా జహలయుస్సవే గువాదిప్తేన వత్కనా ॥ ౧౧౮
- తేషు ౪ జహ్వత్సు ఋత్విక్షు యజేత గురురాత్మవాన్ ।
 మహాకుమ్భే పరం జ్యోతిశ్చైతన్య ఘనమక్షరమ్ ॥ ౧౧౯
- సవగం మూలమస్త్రీణ సమావాహ్యచ్యుతం హరిమ్ ।
 సకలీకృత్య చాఘ్నాద్వైరచయేన్నిగమాదినా ॥ ౧౨౦
- సుదశకనం చ కరకే సహస్రాదిత్యసన్నిభమ్ ।
 సహస్రారం సహస్రేణ జ్వాలాభిరభివెష్టితమ్ ॥ ౧౨౧
- ఆవాహ్య స్వేన మస్త్రీణ పూజయేత్కమలాసన ।

స్వస్తికాసనమాబధ్య శయానాం ప్రతిమామను	౧౨౬
ఆసీత దేశికస్పృష్టిసంహారక్రమవిత్తమః	
అచాక్షం చ తాం భూతమయీం ౧ సంహారక్రమమాస్థితః	౧౨౭
పునస్పృష్టిక్రమేక్షేవ సృజేత్తద్ధ్యానమాస్థితః	
ప్రాచీనకుణ్డై జుహుయాత్తత్త్వాని కపిలాఘృతైః	౧౨౮
ప్రత్యేకమప్యోత్తరశతం తత్ప్రేక్ష్యాహుతయః స్మృతాః	
అప్యోత్తరా విశతివాక్ యద్వాప్తో శక్త్యవేక్షరూ	౧౨౯
జీవాదికః తత్త్వహోమ స్సాన్వహన్తైస్సన్వసనామభిః	
మకారం స్ఫటికాభానం జీవం వ్యాపకమాదితః	౧౩౦
ఆహుత్యనై ప్రతికృతౌ విన్యసే ౨ త్ప్రణవం తతః	
జిహ్వాధిం భకారం తు సితం న్యస్యేద్యథాపురమ్	౧౩౧
బకారం స్ఫటికాభానం ౩ బుద్ధితత్త్వమనన్తరమ్	
అహఙ్కారం పాటలాభం ఫకారం హృది విన్యసేత్	౧౩౨
మనస్సితా సితనిభం పకారం హృదయే తథా	
నకారం శబ్దతన్మాత్రం శ్రోత్రై శుక్లనిభం తథా	౧౩౩
ధకారం లోహితం స్పృశ తన్మాత్రం ప్రతిమాత్వచి	
దకారం రూపతన్మాత్రం దృశ్యోజ్యోతిమయం తథా	౧౩౪
థకారం రసతన్మాత్రం పాణ్డరాభం చ తాటుని	
తకారం గంధతన్మాత్రం నాసికాయాం తథాసితమ్	౧౩౫
ణకారం పాటలనిభం శ్రోత్రాత్మానం చ కణయోః	
ఢకారం హేమతుల్యాభం త్వగాత్మానం తథా త్వచి	౧౩౬
డకారం నేత్రయోః కృష్ణం నెత్రాత్మానమనన్తరమ్	

శారం తకారం జిహ్వాయాం జిహ్వత్తానం చతుర్ముఖ ॥	౧౩౭
టకారమసితం ఘ్రాణ రూపం ఘ్రాణైస్త్రి ౧ యం తథా ।	
సితం ఇకారం వాగ్రూపం వాగధారే నివేశయేత్ ॥	౧౩౮
రక్తం ఝకారం కరయోః కర్మాత్తానం ౨ నివేశయేత్ ।	
రక్తం జకారం పదయోః పదాత్తానం నివేశయేత్ ॥	౧౩౯
ఛకారస్య చ రక్తస్య ౩ న్యాసః పాయశా తదాత్మనః ।	
చకారం మేహనే హేమవణం మెహనరూపిణమ్ ॥	౧౪౦
జకారం పృథివీతత్వం వీతాభం చతురశ్రకమ్ ।	
పాదేచ జానుపయన్తై వృత్తాన్తై వినివేశయేత్ ॥	౧౪౧
ఘకార మధక ర శీతాంశుం తుల్యకారం జలూత్మకమ్ ।	
స్ఫటికాభం తదూర్ధ్వై తు గుహ్యస్తే వినివేశయేత్ ॥	౧౪౨
గకారం లోహితం కోణైస్త్రిభిర్యుక్తముషబుకమ్ ।	
గుహ్యత్ప్రభృతినాభ్యంతం వన్యసేద్యేశికోత్తమః ॥	౧౪౩
ఖకారం వేదికాకారం ధూమ్రాభం శ్వసనాత్మకమ్ ।	
నాభేరుపరిఘ్రాణాంతం హుత్వా స్తే వినివేశయేత్ ॥	౧౪౪
గి నిరాకారం కకారం చ నభౌజ్జనశిలా ౬ మయమ్ ।	
నాసికొపరి మూర్ధాన్తమాహుత్వై నివేశయేత్ ॥	౧౪౫
తత్త్వహోమం చ తన్నాస్యసం కృత్వైవం తదనంతరమ్ ।	
ప్రాణాది దశవాయూనాం ౭ న్యసనం స్యాదిడాదిషు ॥	౧౪౬
౮ బ్రహ్మాది పరివారేషు దేవీషు కమలాదిషు ।	

౧ య స్వసేత్. ౨ చతుర్ముఖ. ౩ న్యాసోఽపాన. ౪ శీతాంశు సామ్య. ౫ కకారః సజ్జననిధం నిరాకారం నభాత్తకమ్. ౬ నిభమ్. ౭ సుషు మ్నాదిష్వభ స్వసేత్.

౮ అత్ర శ్లోకద్వయముధికం లిఖితం క్వచిత్కోశై దృశ్యతే తద్యథా.—

తత్త్వన్యాసో యథోక్తేన మాగ్గేణ స్యాచ్ఛతుముఖాః ॥ ౧౪౭
సుదశనాద్యాయుధాని వనమాలాదికాన్యసి ।

స్యస్యేద్యథాయథం ౧ మస్త్రీః ప్రతికాయేషు శాక్షిణః ॥ ౧౪౮
న జగ్గమేషు బిమ్బేషు షోడశన్యాసమాచరేత్ ।

ప్రణవస్య వ్యాహృతీనామకారాద్యక్షరస్యచ ॥ ౧౪౯
ఋతౌణామసి కాలస్య ౨ వాసరాద్యయనస్య చ ।

బ్రాహ్మణాదేశ్వరణాస్య తోయస్య నిగమస్య చ ॥ ౧౫౦
దేవతానాం విరాజశ్చ క్రతూనాం చ గుణస్య చ ।

౩ సత్వాదేశ్చైవ మూర్తీనాం శక్తీనాం షడ్గుణస్య చ ॥ ౧౫౧
లోకానాం న్యసనం కుర్యాత్ షోడశానామితి క్రమాత్ ।

౪ అకారాద్యాత్మకం హుత్వా ప్రణవం తదనంతరం ॥ ౧౫౨
అకారం హృదయే విష్ణో గి న్యస్యేద్భాగే తు దక్షిణే ।

ఉకారం బ్రహ్మణో యావం వామే ౬ స్త్యం శంకరాత్మకమ్ ॥
హోమేన తపయిత్వా స్తే ప్రణవం వినివేశయేత్ ।

వ్యాహృతీనాం ౭ చ తిస్థణాం పాదే హృది శిరస్యసి ॥ ౧౫౪
న్యాసం కుర్యా దకారాదిస్వరాన్న్యస్యైత్క్రమాద్గురుః ।

రసనాయాం ముఖే దృష్ట్వోశ్చీత్రయో ౮ నాసికాపుటే ॥ ౧౫౫

సుషుమ్నా పిఙ్గాలూ పూషా హస్తి జిహ్వో శయస్వినీ ।

అలంబుసెడా గాన్ధారి కాశిక్యపి కుహూరపి ॥

ప్రాణోపానస్సమనశ్చ వ్యానోదాన ధనఙ్జయాః ।

కృకరో దేవదత్తోఽథ నాగకూర్మా దశానిలాః ॥

ఇదమేన పద్యద్వయం అన్యేషు షోడశేషు ఉత్తరప్ర (౧గ్గిల్లో) అక్షరన్యాస
విధానానంతరం నివిష్టం దృశ్యతే.

౧ మస్త్రీ. ౨ మత్సరాద్యాత్తనస్తథా. ౩ సత్వాదేశ్చైవ శక్తీనాం.
తత్త్వాదేః శ్చైవమూర్తీనాం. ౪ కకారాన్యాత్తనాం. ౫ న్యాసో. ౬ శాన్యం
కగా. ౭ చతస్థాణాం ౮ నాసికాద్వయం.

- దస్తపక్ష్యా తథాదొష్టద్వయే చాస్యై లలాటకే ।
 తాలున్యథ య కా రా దేన్యాకసం కుయూకవత్స్రితః । ౧౫౬
- త్వచి నృప్త్యోనాకసికాయాం దశనాగ్రే తథా శ్రుతౌ ।
 ఉకరే చ తథా కట్యాం హృదయే నాభిమణ్డకా ॥ ౧౫౭
- మహానే తపకాయిత్యానై హోమేన న్యూర ఇన్యతే ।
 పశ్చిం వారాక కకరావీక అఙ్గులీఘ చ జఙ్ఘయోః ॥ ౧౫౮
- భుజ మోనన్యసనం కు రూకదక్షరన్యాస ఈదృశః ।
 ౨ సుఘమ్నా పిఙ్గలా పూమా హస్తి జిహ్వ యశస్వినీ ॥ ౧౫౯
- అబమ్బునైవ గాన్ధాకీ కాశినీ చ కుహూరపి ।
 ప్రాణాపానసమానాశ్చ వ్యానోదానౌ చ వాయువః ॥ ౧౬౦
- నాగః కూమశ్చ కృకరౌ దేవదత్తో భనంజయః ।
 అథనా మాతృకా న్యాసమేవ మేవ సమాచరెత్ ॥ ౧౬౧
- అకారం తాలుని న్యస్య ముఖే చాకారమేవ చ ।
 ఇళు లోచనయోన్యస్యస్య ఉఱ్ఱః శ్రవణయోస్తథా ॥ ౧౬౨
- ఏవ దశనపక్ష్యా చ ఓఘో ఓష్ఠగతౌ స్మరేత్ ।
 అ మిశ్రేవ లలాటే తు అః కారం రసనే తథా ॥ ౧౬౩
- యకారం త్వగ్గతం న్యస్య రేఘం చతుషి విన్యసెత్ ।
 లకారం నాసికాయాం తు వకారం దశనాగ్రతః ॥ ౧౬౪
- శ్రోత్రే శకారం విన్యస్య షకారముదరే తథా ।
 సకారం కటిదేశే తు హకారం హృదయే తథా ॥ ౧౬౫
- క్షకారం నాభి వేశే తు విన్యస్యెద్విజనత్తమః ।
 పవగోక బాహురేకస్తు తవగన్తు ద్వితీయకః ॥ ౧౬౬

౧ వగాక ౩ కాంబె. ౨ “సుఘమ్నా” ఇత్యాది “స్వహోం మే”
 ఇతివ్రంత సాధకసప్తపద్యాని కేవలం ఋచితోక్తైః భృశ్యన్తైః

టవగఁశ్చ చవగఁశ్చ జఙ్ఘాద్వయముదాహృతమ్ |
 కవగోఽఙ్ఘుయస్సవాఁ విజ్ఞాతవ్యా ద్విజోత్తమ || ౧౬౭
 ఋతౌణి రోహిణ్యాదీని న్యసేదేషు యథాక్రమమ్ |
 హృదయే మూర్ధ్ని కేశేషు లలాటే వదనే తథా || ౧౬౮
 నాసికాయాం చ దంతేషు శ్రోత్రే బాహ్వోః కరద్వయే |
 స్తనయోరుదరే కట్యం మేహనే వృషణే తథా || ౧౬౯
 పాయూర్మావోఽఙ్ఘ్రయోశ్చ పాదయోరగ్రపాదయోః |
 సూర్యూదయో గ్రహశ్చాన్యే తథా సప్తషణ్డయో ధ్రువః || ౧౭౦
 ఏతాశ్చ వ్యోమని యథా తథా దేవే నివేశయేత్ |
 శ్రుట్యాది కల్పసయన్తాః కాలభేదాశ్చతుముఖ || ౧౭౧
 సూలసూక్ష్మా యథాయోగం న్యసనీయాస్సమేధసా |
 ముఖ బాహూరు పాదేషు దేవస్య బ్రాహ్మణాదయః || ౧౭౨
 న్యసనీయాస్సరిత్యూపవాపీతోయాది నిర్ఘరాః |
 నివేశనీయాః దేవస్య దేహే వేదా ఋగాదయః || ౧౭౩
 అజ్ఞాని చ తదథాఽని శాస్త్రాణి వివిధాని చ |
 దేవతాని తథా న్యాని చతుముఖ ముఖాని చ || ౧౭౪
 ఋషీనపి తథా ముఖ్యానన్యచ్చాపి విభూతిమత్ |
 ౧ దేవే నివేశయేత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ || ౧౭౫
 స్వలోకం శిరసి న్యస్యేన్నేత్రయోశ్చద్వీభాస్కరా |
 నాసికాయాం తథావాయు దిశో బాహుషు హృద్గతాః || ౧౭౬
 ఋషీంశ్చ ౨ వ్యోమ చ వపుష్యంతరాత్మని దేవతాః |
 మేఘాశ్చ కేశా విజ్ఞేయాః నక్షత్రాణి చ భూషణమ్ || ౧౭౭

- ముఖమగ్నిస్తథా వాణీ శుద్ధవర్ణా సరస్వతీ ।
 వేరాజన్యా స ఇత్యేషః కథితః కమలాసన ॥ ౧౭౮
- అశ్వమేధాదయస్సర్వే క్రతవశ్చ యథాశ్శ్రమమ్ ।
 సవాణ్జేషు నిధాతవ్యాస్తస్మిన్ క్రతురుయేఽచ్యుతే ॥ ౧౭౯
- సత్త్వం రజస్తమశ్చేతి న్యసనీయం గుణత్రయమ్ ।
 మత్స్యది దశమూర్తీనాం న్యసనం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౮౦
- దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం న్యాసః కాయో యథాక్రమమ్ ।
 విజ్ఞానాది గుణాష్టత్పు వినివేశ్యాస్సమాధినా ॥ ౧౮౧
- లోకాశ్చతుర్దశ తథా పాదాదిషు యథాక్రమమ్ ।
 మూర్ధా పయస్త్వమజ్జేషు దేవదేహే ౧ యథావిధి ॥ ౧౮౨
- న్యసనీయాశ్చతుర్వక్త్ర గురుణా శాస్త్రచక్షుషా ।
 కృత్యేవం షోడశన్యాసం శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౮౩
- మధునా భూరితి ప్రాచ్యే కుణ్డే హుత్వా శతాహుతీః ।
 సంపాతేన స్పృశేత్పాదా దేవన్య భువ ఇత్యుతః ॥ ౧౮౪
- దక్షిణాగ్నౌ తథా హుత్వా పయసా జఠరం స్పృశేత్ ।
 దధ్నాతు పశ్చిమే కుణ్డే హుత్వా స్వరితి సంస్పృశేత్ ॥ ౧౮౫
- వక్త్రం సమస్తేనాజ్యేన హుత్వోదీచీనపావకే ।
 శిరస్పృశేచ్ఛ సంపాతైరజం చ సకలం హరేః ॥ ౧౮౬
- గుడేవాజ్యేన మధునా కుణ్డే తస్మిన్ గురుస్స్వయమ్ ।
 హుత్వా చ విష్ణుగాయత్ర్యా సంపాతేన ముఖం స్పృశేత్ ॥ ౧౮౭
- పాలాశ ఖాదిరాశ్వత్థబిల్వశాఖాభిరంబుభిః ।
 సింహ్నేయుర్మూర్తిపా ౨ స్సహ్యగ్వేదీదిక్కులశస్తితైః ॥ ౧౮౮

అబ్లింగైః పావనైర్ముస్తైర్జ్వాలతస్యా శాఖయా గురుః ।

వేదికా కోణకుమ్భస్థస్థిశ్చైద్రాయత్రియా తథా ॥

౧౮౯

లోహజే నారుజే శైలే విధిరేషః ప్రకీర్తితః ।

బహుబేరే తు సదనే సంహారోత్పాదనాదికమ్ ॥

౧౯౦

కుర్యాదన్తః ప్రవిశ్యైసం శాన్తిహోమావసానికమ్ ।

శ్రియాదిపరివారేషు సంహారోత్పాదనాదికమ్ ॥

౧౯౧

ఏవమేవ భవేద్భిక్షా బ్రహ్మదిష్వపి తత్తథా ।

సంజీవ కరణం చైవ క్షేత్రజన్యసనం తథా ॥

౧౯౨

కృత్వాఽఘ్యాయుషచారేణ పూజయేత్పురుషోత్తమమ్ ।

తత్శచ్చతుర్విధాన్నం చ ప్రణవేన నివేదయేత్ ॥

౧౯౩

బ్రహ్మాదీనాం శ్రియాదీనాం దేవీనాం చైతదిష్వతే ।

ఆసీనే చ శయానే చ భోగిభోగపరిష్కృతే ॥

౧౯౪

అనన్తమపి తం నాగముక్తేన విధిరా గురుః ।

కల్పయేత్కౌతుకం చాపి బద్ధీయాన్మూలకాతుకే ॥

౧౯౫

కమ్పలాద్యైరభినవైః ప్రతిమాం ఛాదయేత్తతః ।

అస్త్రమస్త్రం చ విన్యస్య ద్వారి తత్ర బలిం క్షిపేత్ ॥

౧౯౬

ఇంద్రిది పరివారేషు స్థాప్యేష్వాత్మీయ దిక్షు చ ।

ప్రత్యావరణభూభాగే స్థానే స్థానే యథాక్రమమ్ ॥

౧౯౭

సమిద్భిర్జుహుయాదగ్నౌ కుణ్డే వా స్థణ్డిలే పి వా ।

వలాశ ఖదిరాశ్వత్థప్లక్ష్యన్యగ్రాధ బిల్వజాః ॥

౧౯౮

ఔదుమ్బయశ్చ కాశ్మయస్సమిధస్సుయోథాక్రమమ్ ।

సమిద్భిరాజ్యైశ్చరుభిరప్తోత్తర శతాహుతీః ॥

౧౯౯

- ౧ కుర్యాద్యథాక్రమం మన్తై బ్రాహ్మణాః ప్రయతప్రతాః ।
త్రాతారమిత్యయాశ్చగ్నే యమలూక ఇతిక్రమాత్ ॥ ౨౦౦
- ౨ ఆసనస్తేతి చ తథా ఇచుం మె త్యాదివారుణైః ।
౩ ఆనోనియుద్భిరితి చ మస్త్రస్సనై పరూగ్ంసి చ ॥ ౨౦౧
- తమిశానమితి ౪ తైస్సైర్మున్తై రిద్ధ్వాది దేవతాః ।
జుహుయుః పరివారాథం బ్రాహ్మణాంశ్చాసి తోషయేత్ ॥ ౨౦౨
- పిణ్డికామధివాస్యాథ వేష్టయేన్నవవాససా ।
నిక్షిప్య భాజనే లోహాన్ సరత్నాన్ ధాతుబీజకాన్ ॥ ౨౦౩
- భాజనం వాససా వేష్ట్య ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ।
బిమ్బాని గరుడాదీనాం గి స్నాపయేన్నవవాససా ॥ ౨౦౪
- ఆచ్ఛాదయేద్ధాన్యరాశౌ శాయయేచ్ఛ యథాపురమ్ ।
దిగ్దేవతానాం వీతాని ౬ బల్యథాన్యధివాసయేత్ ॥ ౨౦౫
- ౭ శయనాం ప్రతిమాం వేద్యాముత్థాన్యధినికేతనమ్ ।
అచయేత్పాయసాద్యన్నం సన్నివేద్య చతుర్విధమ్ ॥ ౨౦౬
- నివేద్య చ మహాకుమ్భే దిక్షు దద్యాద్భలిం తతః ।
పలలం రజనీచూర్ణం సలాజం దధి సక్తుకమ్ ॥ ౨౦౭
- బల్యన్నమేతైస్సంయోజ్య బలిగాధా ఇమాః పఠేత్ ।
ఆద్యాశ్చ ౮ కర్మజాశ్చైవ యే భూతాః ప్రాగ్దిశి స్థితాః ॥ ౨౦౮
- ప్రసన్నాః పరితుష్టాస్తే గృహ్లాం తు బలికాక్షిణః ।
వృక్షేషు పర్వతాగ్రేషు యే విదిక్షు చ సంస్థితాః ॥ ౨౦౯

౧ జుహుయురథా. ౨ అనూన్యనేతి. అనూన్ పఠెతిచ. అనుష్ఠంశెతిచ.
౩ ఆనూనముద్భి. ౪ స్వైస్సైస్వి. ౫ స్థాపయే. ౬ బల్యత్. ౭ శయనా
త్ప్రతిమాం. ౮ పూజ్యాశ్చ.

భూమా వ్యోమ్ని స్థితా యే చ బలిం గృహ్లాంతం తేఽపి చ ।
 వైనాయకాః క్షేత్రపాలాః యే చాన్యే బలికాక్షిణః ॥ ౨౧౦
 పూషాద్యాః సాక్షాదాశ్చైవ ప్రతిగృహ్లాన్త్విమం బలిమ్ ।
 చణ్డాన్యాః కుముదాద్యాశ్చ యే భూతా ౧ స్సర్వదిక్స్థితాః ॥
 ఆగచ్ఛన్తు పదే సర్వే గృహ్లాన్తు త ౨ ఇమే బలిమ్ ।
 స్వప్నాధిపతి మస్త్రేణ హుత్వా చాప్తోత్తరం శతమ్ ॥ ౨౧౧
 హేమనూత్రం ప్రతినరం ప్రతిపావిధి సిద్ధయే ।
 పుణ్యాహపూర్వం బధ్నీయాద్ధస్తై దేవస్య దక్షిణై ।
 బాలబిహ్వం తు సంపూజ్య తచ్ఛక్తిమపి దేశికః ॥ ౨౧౨
 సరూపాహ్య మహాకుంభే ధాన్యరాశిషు సీతీ పేత్ ।
 పూర్ణాహుతిం చ జహ్వయుః కుణ్డే కుణ్డే చ మూర్తిపాః ॥ ౨౧౩
 పద్మోత్పలనదామోదో ధూమో హుతభుజో యది ।
 రక్తశ్వేతస్తథా ౩ పీతో ధూమస్స్య చ్ఛుభదో భవేత్ ॥ ౨౧౪
 జ్వాలాశ్చ దక్షిణావర్తాశ్శుభం శంసన్తి నిశ్చితమ్ ।
 తూర్య మగ్గలనన్నాద్రేబ్రహ్మఘోషైశ్చ ౪ ఘోషితైః ॥ ౨౧౫
 ౫ స్వాపయేత్తాం నిశాం సర్వాం యజమానా గురుశ్చ తే ।
 స్వప్నార్థం దర్భశయ్యాయాం ౬ శయ్యారక్షమూర్తిపాశ్చ తే ॥

ఇతి శ్రీపార్వరాత్రే మహాోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే శయనాధివాసాది విధానాదయోనామ

సప్తవింశోఽధ్యాయః.

౧ స్సర్వతః. ౨ మిమం బలిమ్. ౩ నీలో. ౪ మగ్గలైః. ౫ యాప
 యేత్. ౬ సాపయత్. ౬ శయయః.

ప్రతిష్ఠావిధిః

శ్రీభగవాన్—

- తతః ప్రభాతే విమల దృష్టే చ రవిమణ్డల |
 ఘృణ్య ముఝాతేః పుణ్యక్షే పుణ్యవారే తథా తిథౌ || ౧
- కల్యాణదర్శనే రాత్రావారభేతావిచారయన్ |
 ప్రతిష్ఠాం దేవ దేవస్య దుస్స్వప్నే శాంతిమాచరేత్ || ౨
- ఏకజేరే వాస్తుహోమం కుర్యాద్ద్వాపస్య దక్షిణే |
 పాశ్వే చ స్థణ్డిలం కృత్వా ప్రనిశేద్దర్భమన్దిరమ్ || ౩
- తన్మధ్యే చతురశ్రాం వా పృథ్వాం ౧ వా తచ్ఛిలాం క్షిపేత్ |
 హస్తమాత్రాయతాం శుద్ధాం తావద్విస్తారసంయుతామ్ || ౪
- చతురావరణాం నిర్మాణం గాఢుత్యా విష్ణుపూర్వయా |
 తయైవ వాస్తుహోమాగ్నా చరునర్హిస్సమిచ్ఛతైః || ౫
- జుహుయాద్రత్నవిన్యాససిద్ధ్యర్థం దేశికోత్తమః |
 ప్రథమావరణే బీజానష్టౌ గతేషు నిక్షిపేత్ || ౬
- యవాశ్చ ప్రిహయశ్చైవ నిష్పావాశ్చ ప్రియఙ్గవః |
 తిలాశ్చ మాషాశ్చ తథా నీవారాశ్శాలయస్తథా || ౭
- వజ్రాదీని చ రత్నాని ద్వితీయావరణే తథా |
 వజ్రం చ మౌక్తికం చైవ వైషూయం జలజం తథా || ౮
- స్ఫటికం ౨ పుష్పకం చైవ చంద్రీకాంతం తథా పరమ్ |
 ఇంద్రీసీలం చ పూర్వాది ౩ మ్వాశాసు వినివేశయేత్ || ౯

- ధాతూః తృతీయావరణే తథైవ వినివేశయేత్ |
 మనశ్శిలాం హరీతాలమజ్జనం తదన స్తరమ్ || ౧౦
 శ్యాచుం చ సీనకం చైవ సౌరాష్ట్రం రోచనం తథా |
 గైరికం చాప్తకం లోహకైః చతుర్థావరణే పునః || ౧౧
 ౧౧ గర్తేషు నిక్షిపేత్స్వణః-౦ రూప్యం తామ్రం తథైవ చ |
 అయశ్చ త్రపుకం చైవ కూర్మం కనకనిమితం || ౧౨
 చఙ్ఖం చక్రం చ సౌవణః-౦ లోహన్యాసోఽయమిరితః |
 శాలిబీజం పారదం చ బ్రహ్మరాగం చ కాశ్చసమ్ || ౧౩
 మధ్యే స్యస్యే ద్గతభాగే తతస్త్రీశిలయా దృఢమ్ |
 శ్రీనూక్తేన పిథాతప్యం సుధయా దాఘ్యమాచరేత్ || ౧౪
 పుణ్యాహం వాచయేత్పశ్చాద్దేష్టవేర్మస్త్రీవిత్తమైః |
 స్త్రీశిరా పద్మమధ్యేతు క్షణానన్యసనం భవేత్ || ౧౫
 కణికాయాం స్వరన్నాసనం వ్యంజనన్యసనం దల |
 దలెషు శక్తయశ్చాప్తౌ నవమీ కణికా ౨ భువి || ౧౬

శక్తయః విమలాది శక్తయః :

- విమలోత్కర్షిణీ జ్ఞానా క్రియా యోగేతి శక్తయః |
 ప్రహ్వీ సత్యా తథేశానానుగ్రహో నవమీ స్మృతా || ౧౭

పిండికా పూజనమ్ .

- పిండికాం ౩ పూజయేత్పశ్చాద్గన్ధపూష్పాదిభిః క్రమాత్ |
 అహతైశ్చైవ వాసాభిల్క్ష్యరూపాం చ పిండికామ్ || ౧౮
 ప్రచ్ఛాద్య ద్వారి. చాస్త్రస్య న్యాసం కృత్వా బహిర్గురుః |

నిగత్యశయ్యా ౧ వెద్యధ్ధం పూజయేద్రత్న వారిణా ॥	౧౯
౨ ధ్వజతోరణకుమ్భస్థా దేవతా విసృజెత్తతః ।	
ఆరోప్య చాగ్నిం హృదయే మహాఃకుమ్భం సమద్ధరేత్ ॥	౨౦
ముత్తికుమ్భాంస్తథా చాష్టే మజ్జలాన్యస్త్రకర్కరీమ్ ।	
గృహీత్వా మూర్తిపాస్పవో గచ్ఛేయుర్మందీరం ప్రతి ॥	౨౧
గలస్తీనిగలద్వారి ధారయా సంతతోత్తయా ।	
అగ్రతస్సేచయేన్మాగ్ధం బ్రాహ్మణానామనుజ్జయా ॥	౨౨
దేవముత్థాప్య ౩ హస్తాదౌ ప్రాదక్షిణ్యేన మందీరమ్ ।	
౪ ఆచార్యప్రముఖాన్సవో విశేయుర్మూర్తిపాస్తథా ॥	౨౩
ఛత్రధ్వజపతాకాద్యేమృజ్జలై గి రఖిలైస్సహ ।	
తూర్యవాదిత్రనిఘోషేబ్రహ్మఘోషేశ్చ ఘోషిత్వే ॥	౨౪
బ్రాహ్మణేశ్చాప్యనూచానైరధీయానైశ్చ మూర్తిపైః ।	
సాధం గురుస్సప్తశన్యాసం ౬ ప్రవిశేన్మూలమందీరమ్ ॥	౨౫
అఘ్నపాద్యాదిభిర్దేవమచయేద్ద్వారి దేశికః ।	
అంతః ప్రవేశయేద్దేవం ౭ పీఠికాం చ ప్రదక్షిణమ్ ॥	౨౬
గత్వా ముహూర్తే సంప్రాప్తే స్థాపయే ౮ ద్విష్ణు మవ్యయమ్ ।	
౯ ప్రతిష్ఠాసీతి వైసామా దేశికో బ్రాహ్మణైస్సహ ॥	౨౭
ఆత్వాహంసమిత్యేతత్సుక్తం చ సహ మూర్తిపాః ।	
ధ్రువా ద్యారితి మన్త్రేణ పఠేయగుర్వనుజ్జయా ॥	౨౮
ఆచార్యః పురతః స్థిత్యా సర్వేణ స్థాపయేద్ధరిమ్ ।	
వీరమధ్యగతే గతౌ బిమ్బశఙ్కుం నివేశయేత్ ॥	౨౯

౧ వేదిం పూజయేద్యోగ్నవాక్ హరిమ్॥ ద్వారపః. ౨ ద్వాగతోరణ. ౩ హస్తాదౌ. ౪ ఆచార్యః ప్రాప్తః. ౫ విశేయైస్సహ. ౬ ప్రవిశేన్దేవ మందీరమ్. ౭ పీఠికాం. ౮ దైవమవ్యయమ్. ౯ ప్రతిస్థితోఽసీతి.

ఊర్ధ్వలబ్ధితనూత్రేణ పశ్యేచ్ఛ సమతాం స్థితేః ।

౧ పీఠికా నాలరస్థిం చ అష్టబద్ధేన పూరయేత్ ॥ 30

అష్ట బంధన ద్రవ్యాణి .

౨ లాక్షా సజ్జరసం చైవ గుగ్గులం చ గుళంతథా ।

సవేషామధతస్తైలం పాచయేన్మృదువహ్నినా ॥ 3౧

ఘనచూణం మధూచ్ఛిప్తం కురువిందం చ గైరికమ్ ।

వృక్షైకం చ సమాంశేన గ్రాహ్యం సజ్జరసం తథా ॥ 3౨

తైలేన పాచితం సాధమష్టబద్ధన మిష్యతే ।

3 పాచయిత్వాదృఢం తేన పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ 33

ఆవాహనమ్ .

ఆవాహయేత్తతో దేవం తమసః పరమవ్యయమ్ ।

ఆనందం సవగం నిత్యం వ్యోమాతీతం పరాత్పరమ్ ॥ 3౪

మరీచి చక్రమధ్యస్థం వాసుదేవమజం విభుమ్ ।

మూలమస్త్రేణ విశ్వేశమావాహ్య గురురాత్మవాక్ ॥ 35

బ్రహ్మరస్థేణ బిమ్బాంతః ప్రవిప్తం పరిచింతయేత్ ।

కుమ్భస్థం పరమాత్మానం ప్రతిమాయాం నివేశయేత్ ॥ 3౬

మన్తస్త్రిన్యాసం తతఃకుయాన్మూలమస్త్రేణ దేశికః ।

యాచేత దేవం సాన్నిధ్యం పరివారా ప్రకల్పయేత్ ॥ 37

సమారాధ్య తతో దేవం పాయసాన్నం నివేదయేత్ ।

౧ పిఠికా. ౨ శ్లక్షపాపాణ చూణం చ కురువిందం చ మాక్షికమ్ ।
తైలేన పాచితమ్ ఇత్యాది.

లాక్షాసజ్జరసం సిక్థం కురువిందం చ గుగ్గులమ్ ।

గైరికం గుడ్డతైలం చ అష్టబంధన మిష్యతే ॥ ఇతి చ పాఠః.

3 పాచయిత్వా దృఢం.

శ్రవణం కవాటబంధనకారణమ్ .

ప్రచ్ఛాద్య నూతనైవకస్యైః ప్రతిమాం కమృతేన వా || ౩౮
 త్రియహం బంధయేద్ధ్వారం కవాటేన సుసంవృతమ్ |
 దేవక్షిపితరస్సిద్ధాం స్తథాన్యే దేవయోనయః || ౩౯
 అచన్తి దేవం త్రియహం త్రిరాత్రాన్తే తు మానవాః |
 బ్రాహ్మణాం స్తోషయేద్విత్తైభోః జనైశ్చ గవాదిభిః || ౪౦
 చతుర్థేహని సంప్రాప్తే స్నపనం ప్రాతరివ్యతే |
 తద్దినే ధ్వజముత్థాప్య ప్రారభేత మహోత్సవమ్ || ౪౧
 ఏకజరే విధినియం కథితః కమలాసన |

బహుబేరవిధిః

బహుబేరవిధానం చేత్కర్మాద్యచాణం సముద్ధరేత్ || ౪౨
 మహాకుమ్భం చ తత్కాలే మజ్జలాన్యప్త దేశికః |
 ఋత్విగ్నిసహ విద్వద్భిభక్తైభాగవతైరపి || ౪౩
 ఉద్భృత్య చాస్త్రకరకమగ్రే గచ్ఛేద్గురుస్వయమ్ |
 అనుధారాపదేనైవ దేవాగారం ప్రవేశయేత్ || ౪౪
 ప్రతిమాంచాయయోః కశ్చిన్నగచ్ఛేదస్తరా పథి |
 ద్వారదేశే తు సంప్రాప్తే దద్యాత్పాద్యం చ ౨ కాతుకే || ౪౫

కర్మాచాదీనాం స్థాననిర్దేశః

కర్మాచామచనాపీతే నృసూక్తేన నివేశయేత్ |
 ౩ ఉత్సవాద్యథాబిమ్బాని పాశ్వయోవినివేశయేత్ || ౪౬
 ౪ కర్మాచాణం స్థాపయేద్బ్రాహ్మణా వామే తు ముఖకాతుకమ్ |

౧ స్తువానా. ౨ పాదుకే || కర్మాచనావాదినీరేఖ. ౩ ఉత్సవస్వాజ్ఞ. ౪ “కర్మాచాణం” ఇతి శ్లోకద్వయం కేషు చిన్నదృశ్యతే.

తీర్థం స్నానసంబంధం వా ఉత్తరే స్థాపయేద్గురుః ॥ ౪౭

శయనోత్థానసంబంధం చ బలిసంబంధం చ దక్షిణే ।

తాహికీం లోహజం నిమ్మం స్థాపయేద్విష్ణుభూమిషు ॥ ౪౮

ధారావశిష్టం యత్తోయం ౧ తచ్ఛరావే వినిక్షిపేత్ ।

శలాకామాత్రయా చైవ ధారయా ౨ ౩ ఛిద్రయా పునః ॥ ౪౯

పరితః పరిషేకం చ విదధ్యాన్మూలవిద్యయా ।

ధాన్యరాశిషు కుమ్భాం శ్చ విన్యస్యావాహయేద్ధరిమ్ ॥ ౫౦

౩ ఆనాహనం మూలబేరాత్కర్మాద్యచాను కల్పయేత్ ।

ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే దేశికః కమలానన ॥ ౫౧

పురణో మూలబేరస్య బద్ధపద్మానన ర స్థితః ।

ప్రాణానాయమ్య శుద్ధాత్తా ధ్యాయేద్భిష్టా సనాతనమ్ ॥ ౫౨

ధ్యాన ప్రకారః

వాసుదేవమజం శాంతముజ్వలం సంతతోదితమ్ ।

అనాదిమధ్యనిధనమేకం చాప్య చలం స్థిరమ్ ॥ ౫౩

చిద్ధనం పరమానందం తమసః పరమవ్యయమ్ ।

జ్ఞానశక్తిబలైశ్చయో వీర్యోతేజస్సమన్వితమ్ ॥ ౫౪

అపాదపాణిమస్పృశ్యమ చక్షు శ్చౌవణాదికమ్ ।

సర్వాత్ర కరవాక్పాదం సర్వాతోక్షి శిరోముఖమ్ ॥ ౫౫

గతాగతవినిముక్తం రవికోటిసమప్రభమ్ ।

చైతన్యం సర్వగం నిత్యం గి వ్యోమాతీతం తదద్భుతమ్ ॥ ౫౬

చిత్సామాన్యం జగత్సస్మిన్మూలం మంత్రాత్మకం పరమ్ ।

ఏవం విధం సదావిష్ణుమాహ్లాదం ప్రణవాత్మకమ్ ॥ ౫౭

౧ తచ్ఛరావేషు. ౨ లిచ్చిన్నయా. ౩ ఇదమధ్యం క్వచిదస్తి. ౪ స్థితః. ౫ వ్యోమాతీతం పరాత్పరమ్. ౬ మంత్రాత్మకం. మంత్రాత్మకమ్.

తం నియుజ్య ౧ మహావిష్ణుం మతం విష్ణౌ నివేశయేత్ |
 విష్ణుం చ హృదయే పద్మే సమావాహ్యచయేత్క్రమాత్ || ౧౮
 సమావాహ్య ౨ శ్రియా పశ్చాన్మస్త్రేణ పురుషాత్మనా |
 అజ్జలిస్తే తతః పీఠే ధ్యాయేద్విశ్వాత్మనా గురుః || ౧౯
 తేజోనిదానమధ్యేయం నారాయణమజం విభుమ్ |
 నివృత్తిమస్త్రీ ముచ్చాయః ప్రతిమాయాం నివేశయేత్ || ౨౦
 బ్రహ్మరస్థేణ మాగేణ ప్రవిష్టం ప్రతిమాకృతౌ |
 వ్యాప్య స్థితం స్మరేత్సవణం మస్త్రేణ కమలాసన || ౨౧

❧ కుంభగతశక్తీనాం దేవే యోజనమ్ ❧

మహాకుమ్భగతాం శక్తిం దేవేన సహయోజయేత్ |
 మూర్తిఃకుంభగతాంశ్చాపి తథా బాలే చ కౌతుకే || ౨౨
 యా శక్తిస్తాం చ దేవేన యోజయే ౩ త్పృథిమాత్మనా |
 బ్రహ్మరస్థం చ తారేణ పిదధ్యా ర త్పృథిమాత్మనః || ౨౩
 ఆత్మనోఽభిముఖం కుర్యాత్పుణ్డరీ కాక్షవిద్యయా |
 ప్రణమ్య కింబిదుత్థాయ దశయేత్స్వాగతం గురుః || ౨౪

❧ న్యాస విధేః ❧

మస్త్రీన్నాన్యసం తతః కుర్యాన్మూలమస్త్రేణ దేశికః |
 స్థితిన్యాసః స్థితౌ కాయః సృష్టిన్యాసస్తథాసనే || ౨౫
 శయ్యాయాం సంహృతిన్యాసస్సంహారశయనం యది |
 సృష్టిన్నాన్యసో భవేత్సృష్టిశయనే కమలాసన || ౨౬
 భోగే యోగే చ శయనే స్థితిన్యాసః ప్రశస్యతే |

౧ మహావిష్ణౌ తం విష్ణుమ్—తద్విష్ణౌ వినియోజయేత్ ఇతి చ పాఠః. ౨ ధియా.
 ౩ త్పరమాత్మనా. ౪ త్పరమాత్మనః.

విశ్వరూపే స్థితిన్యాసః యానారూఢే త్రయం భవేత్ | ౬౭

స్థితిన్యాసోఽథవా కాయస్సవఃత్త్రైవాసనాదిషు |

శ్రియాదీనాం చ దేవీనాం బ్రహ్మాదీనాం తథైవ చ || ౬౮

మహాకుమ్భజలేనైవ ౧ ప్రోక్షయేత్స్వస్వవిద్యయా |

౨ సృష్టిశ్చ సగఃస్యసనం న్యాసో రుద్రస్య సంహృతిః || ౬౯

శ్రియాదీనాం తథాన్యేషాం షడంగన్యాసమాచరేత్ |

మహాకుమ్భం సముద్భృత్య దేశికో మూర్తిఃపైస్సహ || ౭౦

ప్రోక్షణం తజ్జలైః కురూఃచ్ఛణ్ణాదేరపి తత్క్షణే |

బలివీరే షీపేత్తోయమవశిష్టం గురుస్స్వయమ్ || ౭౧

మహానసాగ్నికుణ్డే చ ౩ తథాధిశ్రవణేషు చ |

తథా చ గాహవత్కాగ్నిం స్థాపయేచ్ఛాస్త్రవత్క్షణా || ౭౨

సాన్నిధ్య ప్రాథకానా .

దేవపాశ్వకం సమాసాద్య దణ్డవత్ప్రణమేత్ షీతౌ |

గాథాముదీరయేదేనాం రచితాశ్చాలి సంపుటః || ౭౩

యజమానేన సహితః ప్రహ్వస్తిష్ఠ్య గురుస్స్వయమ్ |

భక్తవత్సల భక్తానామభిప్రేతాథకాసాధక || ౭౪

ప్రాథకాయే త్వమహం దేవ మదనుగ్రహ కామ్యయా |

సన్నిధత్స్వ చిరం స్థానే కల్పితే శ్రద్ధయా మయా || ౭౫

ప్రసీద దేవ దేవేశ పూజామపి గృహాణ మే |

గ్రామస్య రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య ప్రజానామిందీరా ర వర || ౭౬

దేహి పుష్టిం చ తుష్టిం చ గతిం చ పరమాం తథా |

ఇతి విజ్ఞాప్య దేవాయ ౫ దేశికస్తస్త్రపారగః || ౭౭

౧ ప్రోక్షణమ్. ౨ విధేశ్చ. ౩ తథాధిశ్రయణేషు. ౪ మహా. ౫ వాసు దేవాయ దేశికః.

॥ యజమానేన భగవతే సవస్య సమవకాణమ్. ॥

- మధుపకోపచారాన్తే గువకనుజ్ఞాపురస్సరమ్ ।
 దద్యాద్గోభాసువకాణాది యథావిత్తాను సారతః ॥ ౭౮
- దేవస్య దక్షిణే హస్తే తోయపూజాం యథావిధి ।
 భక్తిసమేణ శిరసా పూజోపకరణాని చ ॥ ౭౯
- ఆత్మానం పుత్రపౌత్రాది దారాహస్త్యాది వాహనమ్ ।
 దాసీదాసం చ సవస్యం నద్యాద్దేవస్య పాదయోః ॥ ౮౦
- ౧ జీవాజీవధన్తే దేవో దత్తైరారాధ్యతే యథా ।
 యజమానేన సవస్వైభవగచ్ఛాత్ పురుషోత్తమః ॥ ౮౧
- తథా భాగవతం సవైధవనైరారాధయేత్సదా ।
 స్థాపకో దేవదేవస్య యః పూర్వో దేశికోత్తమః ॥ ౮౨
- తేనైవారాధనం కార్యం తద్వంశైరపి నిగుణైః ।
 పూజాప్రీతికరీ సైవ దేవస్య కమలాసన ॥ ౮౩
- విత్తానుసారతౌ విద్వాన్కల్పయేద్ధామ సంపదమ్ ।
 అథవా విభవేనైవ యజమానః ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౪
- ౨ ఆదా విభూతివిస్తారో యాదృశః పరికల్పితః ।
 సజ్జ్కచమన్తరేణైవ కర్యాత్తాదృశసమ్పదమ్ ॥ ౮౫
- దేవ ౩ భూత్యనుసారేణ రక్షేద్దేవోపజీవినః ।
 స క్షేత్రయేద్భాగవతా తథైవ పరిచారకా ॥ ౮౬
- ప్రతిష్ఠాన్తే చ దేవస్య ర తూర్మోర్నా నావిధైరపి ।
 ఘోషయేత్సర్వతో దిక్షు బ్రహ్మఘోషైశ్చ ఘోషయేత్ ॥ ౮౭

౧ జీవయన్దశయక దేవో. ౨ య ఆదాభూతి విస్తారః. ౩ భూత్యను.
 ర నానావిధరైరపి.

సృత్తైర్గేయైశ్చ వివిధైస్తైర్జ్ఞానావిధైరపి ।

తోషయేద్దేవదేవేశముపచారైః పృథగ్విధైః ॥

౮౮

చతుర్విధం ౧ తథా వాన్నం నివేద్య విధిపూర్వకమ్ ।

౨ నిత్యాగ్నిం చ ప్రతిష్ఠాప్య కుండే చ చతురశ్రకే ॥

౮౯

హుత్వాగ్నౌ సమిధాజ్యనైర్ములేన ప్రణవాదినా ।

పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా తత్తదావరణేషు చ ॥

౯౦

బలివీతాని సంస్కృత్య ప్రతిష్ఠాప్య యథాక్రమమ్ ।

౩ తేషు నిత్యం బలిం దధ్యాద్భూతానాం చ యథాక్రమమ్ ॥ ౯౧

❧ బహుభేర విధానై కవాటబంధన నిషేధః ❧

బహుభేరవిధానే తు కవాటం న ర చ బద్ధయేత్ ।

గౌ దేవర్షిపితరస్సిద్ధాస్తువానా దేవయోనయః ॥

౯౨

అచన్తి దేవం త్రియహం త్రిరాత్రాస్తే తు మానవాః ।

బ్రాహ్మణాం స్తోషయేద్వితైర్భోజనేశ్చ గవాదిభిః ॥

౯౩

చతుర్థే దివసే ప్రాప్తే స్నపనం పరికల్పయేత్ ।

ఉత్తమత్రితయేవాపి మధ్యమత్రితయేన వా ॥

౯౪

కలశైస్సాన్నపయేద్దేవం ౬ చతుస్థానాచనం భవేత్ ।

ఉత్సవం కారయేదస్తే ధ్వజారోహణపూర్వకమ్ ॥

౯౫

౭ ఆచార్యం పూజయేత్తస్మిన్ ప్రతిష్ఠాదివసే ప్రభుః ।

౧ నివేద్యాన్నం. ౨ “నిత్యాగ్ని” “భూతానాం చ యథాక్రమమ్.” ఇత్యంతం బహుషు న. ౩ హుత్వాచాస్తే. ౪ విషాచయేత్. ౫ “దేవర్షి” — ఇత్యాది. “స్నపనం పరికల్పయేత్” ఇత్యంతం అస్తి స్నేవాధ్యాయే ౩౮ తమపద్యా నస్తరం నిరూపితం దృశ్యతే. అత్ర పునః నిరూపితం. ఎతచ్చకేషు చిదేవ దృశ్యతే. ౬ చతుస్థానగతం యజేత్. ౭ ఆచార్యః పూజయేత్తస్మిన్ ప్రతిష్ఠా దివసే ప్రభుమ్ ॥

సువర్ణకుసుమేవస్త్రిహ్నా త నైరఙ్గులీయకైః ॥	౯౬
కేయూరహారవలయైరుపవీతో త్తరీయకైః ।	
౧ క్షేత్రారామగృహేవిత్తైర్జీవాజీవ ధనైస్తథా ॥	౯౭
౨ దాసీదాసేన చ తథా హస్త్యశ్వశిబికాదిభిః ।	
౩ ఏవంప్రకారైరన్యైశ్చ తోషయేద్గురుమాశ్మవాన్ ॥	౯౮
ఆత్మానం పుత్ర పౌత్రాంశ్చ దేవే తద్వన్ని వేదయేత్ ।	
మాతృత్వేన పితృత్వేన బంధుత్వేన గురూత్తమమ్ ॥	౯౯
సఖాత్మత్వేన సమూహవ్య ప్రణమ్య చ పునఃపునః ।	
సహస్రం ధేనవో దేయాః దక్షిణా గురువే తదా ॥	౧౦౦
సహస్రనిష్కమథవా దక్షిణా చోత్తమోత్తమా ।	
తదర్థా మధ్యమా జ్ఞేయా తదర్థా చాధమా మతా ॥	౧౦౧
౪ అథవా దక్షిణా దేయా శతం హేన్నామనుత్తమమ్ ।	
౫ దశనిష్కమశక్తస్తు ౬ తదర్థం పాదమేవ వా ॥	౧౦౨
యథావితానుసారేణ దక్షిణా పరికీర్తితా ।	
కర్మణాం కర్మణాదీనా మజ్జత్యేన యదాహృతమ్ ॥	౧౦౩
తదిష్టశిష్టం సకలం గురోరేవ ధనం భవేత్ ।	
ఋత్విజామపి సర్వేషాం తథాహ్నాయేష్వధీతినామ్ ॥	౧౦౪
బ్రాహ్మణానాం చ విదుషాం భక్తానాం పురుషోత్తమై ।	
తథైకాయననిష్ఠానాం ద్విషట్కునియతాత్మనామ్ ॥	౧౦౫
వాసుదేవైకనిష్ఠానాం నిషన్తార్గవిదామపి ।	
యతీనాం బ్రహ్మచారీణాం వనస్థాశ్రమవాసినామ్ ॥	౧౦౬

౧ క్షేత్రగ్రామ. ౨ దాసీదాసాదిభిశ్చైవ. ౩ “ఆత్మానం” ఇత్యాది పద్య
ద్వయం క్వచిన్న. ౪ “అథవా” ఇత్యాధికం క్వచిన్నాస్తి. ౫ శతనిష్క.
౬ తదర్థం వాధికమేవవా.

అన్యేషాం విష్ణుభక్తానామస్మిన్నభేనుయాయినామ్ |
 విష్ణుర్క్షానిరతానాం చ సదస్యానాం చ దక్షిణా || ౧౦౭
 దేయా గోభూహిరణ్యాది మాపా విత్తానుసారతః |
 కాలజ్ఞానాం తథా సృతగీతవాద్యాది కుర్వతామ్ || ౧౦౮
 యథాహాం విత్తవాసోభిః కుర్యాత్తృప్తిం యథేష్ఠితమ్ |
 ౧ గురుః పాత్రం సమానీయ హేమాదిద్రవ్యనిమిత్తమ్ || ౧౦౯
 ప్రతౌశ్య విష్ణుగాయత్ర్యా ధాన్యరాశౌ స్వమన్త్రితః |
 దేవస్య పురతః స్థాప్య పూరయేద్దన్ధవారిణా || ౧౧౦
 అష్టాక్ష రేణాభిమన్త్ర్య ౨ షడక్షేన ద్వీరప్తకమ్ |
 పఞ్చోపనిషదేమన్త్రైరావాహ్యత్మగతం విభుమ్ || ౧౧౧
 ప్రణవేన సమభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిః |
 తతః కర్తారమాహూయ విశుద్ధం దేవసన్నిధౌ || ౧౧౨
 తం దేవాభిముఖం స్థాప్య ప్రణతం వినయాన్వితమ్ |
 సాధితాఘ్యుజలాత్తస్మాత్సాఘ్యుశోయం ప్రసూనకమ్ || ౧౧౩
 తస్య హస్తే ప్రపూర్యాథ ఇహూం గాధాముదీరయేత్ |
 త్వయా వినా న మేకించ్ఛిన్తాం వినా తవ కస్తథా || ౧౧౪
 తస్మాన్మామాత్మసాత్మతుం ప్రసీద పరమేశ్వర |
 భూమా స్థలితపాదానాం భూమి రేవావలమ్బనమ్ || ౧౧౫
 ౩ త్వయ్యేవ ప్రతిపన్నానాం త్వమేవ శరణం విభో |
 ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశమాచార్య స్వస్థమానసః || ౧౧౬
 ద్వాదశాక్షరముచ్చార్య భగవత్పాదపద్మజే |
 నివేద్య కర్తురాత్మానం సాఘ్య పుష్ప పురస్కరమ్ || ౧౧౭

౧ “గురుః” ఇత్యాది “కృత్యేన చేతసా” ఇత్యన్తం క్వచిన్న. ౨ ద్విషడక్షేన మన్త్రకమ్. ౩ త్వయిప్రతిపన్నానాం.

త్రికృత్వః ప్రణమేద్దేవం నివేద్యాత్తానమవ్యయే ।

స తేనానుగృహీతస్సక్ సంయాయాద్గురుణా బహిః ॥ ౧౧౮

శ్లో గు రు పూ జా • ౧౧౮

సమస్కృత్వా గురుం దేవం కృతకృత్యేన చేతసా ।

తం గురుం యానమారోప్య తూయః ఘోషపురస్సరమ్ ॥ ౧౧౯

నీత్వా ప్రదక్షిణం గ్రామం స్వగృహే సన్నివేశయేత్ ।

శ్లో దే వ ప్ర తి స్థా యా : ఫ ల మ్ • ౧౧౯

య ఇత్థం స్థాపనం కుర్యాద్దేవదేవస్య శాశ్వతః ॥ ౧౨౦

స యాతి ౧ పరమం స్థానమక్షయం కమలాసన ।

పునాతి వంశజంశ్చైవ పురుషానేకవింశతిమ్ ॥ ౧౨౧

నిష్కామా యే తు సదనే పురుషాః పురుషోత్తమమ్ ।

స్థాపయన్తి ఫలం తేషామపునభవలక్షణమ్ ॥ ౧౨౨

సకామానాం తు మత్యానాం ౨ పునరావృత్తిలక్షణమ్ ।

స్వగౌది తత్తద్భోక్తవ్యమారమ్భే ౩ తత్తద్విషయే ॥ ౧౨౩

బ్రహ్మహత్యాది పాపానామన్యేషాం నిష్కృతిమతా ।

ఉపకుర్వాన్తి యే మత్యాః వాఙ్మనఃకాయకర్మభిః ॥ ౧౨౪

ఆవృత్తిలక్షణం తేషాం ఫలం స్వగౌదిరివ్యతే ।

౪ శ్రియాదీనాం చ దేవీనాం దేవేన సహ కల్పనే ॥ ౧౨౫

నౌద్వాహకర్మ కర్తవ్యం పృథక్చేత్ స్థాపనం తయోః ।

ఉద్వాహకర్మ శాస్త్రోక్తం కుర్యాదదమ్మరపూర్వకమ్ ॥ ౧౨౬

భక్తిశక్తివశాద్దేవం యథావిత్తానుసారతః ।

యథా చ స్థాపనా భక్తైస్సాన్మృతా నుగ్రహ ఇతి ॥ ౧౨౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రతిపాదిధినామ అష్టావింశోఽధ్యాయః

౧ బ్రహ్మణః. ౨ ఫలమావృత్తిలక్షణమ్. ౩ యద్యది. ౪ శ్రియాదిషు
చ దేవీషు దేవీ చ పరికల్ప్యతే । ఉద్వాహకర్మ శాస్త్రోక్తం కుర్యాదదమ్మరపూ
ర్వకమ్ ॥ భక్తి.

ఏ శో న త్రిం శో ౭ ధ్యా య :

మీనాది దశమూర్తి ప్రతిష్ఠా విధి:

శ్రీభగవాన్—

మీనాదిదశమూర్తీనామధునా స్థాపనం ప్రతి ।

విశేషః కథ్యతే బ్రహ్మ ఉపస్థానాదిలక్షణః ॥

౧

మీ న మూ ర్తి ః :

సామన్న చ వారుణేనైవ సూక్తేన పురుషాత్మనా ।

స్థాపయేన్మీనవపుషం వాసుదేవమనామయమ్ ॥

౨

ఆవాహ్య తస్మిన్ దేవేశముపతిష్ఠేత మస్త్రీవిత్ ।

మీనాత్మనే నమస్తుభ్యం వేదరక్షావిధాయినే ॥

౩

ప్రలయార్ణవ దుర్వార వారిపూరవిహారిణే ।

వారుణేనైవ సూక్తేన తథాస్థాక్షరవిద్యయా ॥

౪

స్థాపయిత్వా మహాకుమ్భం తస్మిన్నావాహయేద్ధరిమ్ ।

౧ ఉపతిష్ఠేత కర్మాస్తే గాధయా వక్ష్యమాణయా ॥

౫

తుభ్యం నమస్క్రియాం కుమః కూమరూపాయ వేధనే ।

౨ ధారణాన్తర్దరస్యాద్రేవికబుధానన్దదాయినే ॥

౬

వ రా హ మూ ర్తి ః :

స్థాపయిత్వా చ వారాహీం మూర్తిమావాహయేద్ధరిమ్ ।

క్రోడాత్మనే నమస్తుభ్యం ౩ యజ్ఞరూపాయ వేధనే ॥

౭

దంష్ట్రాగ్ర విధృతా ౪ శేష ధారిణీ ధరణీధర ।

౧ ఉపతిష్ఠేతి ౨ ధారిణీ పద్మ. ౩ యజ్ఞదేహయ. ౪ శేషధరణీ, శేషధరణే.

॥ సృ సిం హః ॥

సృసింహరూపిణం దేవం స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౮
 ౧ యుజ్జీతేత్యనువాకేన సమావాహ్య జనార్దనమ్ ।
 గాథాముదీరయేదేనాం కర్మాన్తే దేశికోత్తమః ॥ ౯
 నిశాతనఖదమ్బాలి దలితాసురపక్షసే ।
 దర్శితాశ్రితవాత్సల్య సృసింహవపుషే నమః ॥ ౧౦

॥ వా మ నః ॥

యుజ్జీతీత్యనువాకేన స్థాపయిత్వా చ వామనమ్ ।
 తస్మిన్నావాహ్య దేవేశముపతిష్ఠేత దేశికః ॥ ౧౧
 ౨ బలిద్వీషే నమస్తుభ్యం ౩ యజ్ఞరూపాయ వేధసే ।
 వామనాయ మహామాయా వశ్చ తాశేష ర మానవ ॥ ౧౨

॥ జా మ ద గ్న యః ॥

జామదగ్న్యం సృసూక్తేన స్థాపయిత్వా జనార్దనమ్ ।
 గాథయాచోపతిష్ఠేత ప్రాంజలిః గి ప్రణతః స్థితః ॥ ౧౩
 త్రిస్సప్తకృత్వః క్షత్రాణాం నిహంతే తిగ్గతేజసే ।
 నమస్తుభ్యం భగవతే పరశ్వధవిధారిణే ॥ ౧౪

॥ శ్రీ రా మః ॥

రామం చ సహ వై దేహ్య సహితం లక్ష్మణాదిభిః ।
 స్థాపయేత్కాలభేదేన యద్వా స్థాపనమాచరేత్ ॥ ౧౫
 రామం పురుషసూక్తేన స్థాపయిత్వా యథావిధి ।
 గాథయాచోపతిష్ఠేత రామం రఘుకులౌద్భవమ్ ॥ ౧౬

౧ యుజ్జీతీత్య. ౨ బలిద్వీషిణ్. ౩ పరిత్రాతలద్విషే. ౪ వాజ్ఞనః.
 ౫ ప్రణమకః.

- సమస్తుభ్యం భగవతే రాఘవాయ మహాత్మనే ।
 రావణాది జగద్దేగ్రి నిబర్హణ మహాశసే ॥ ౧౮
- రామమూర్తిం ప్రతిష్ఠాప్య పరివారాత్మనా తతః ।
 ౧ చాయ్యాది దేవతనయా హనూమత్ప్రముఖాః పునః ॥ ౧౯
- తత్తద్దేవం ౨ సమభ్యర్చ్య స్థాపయేత్తద్దేవ తాత్ ।
 విభీషణం గుహం చైవ ౩ పృథగేవ హి దేవతాః ॥ ౧౯
- స్థాపయేద్విశ్వమస్త్రేణ రామప్రీతికరాపుభా ।
 భరతం కల్పయేత్ప్రాచ్యాం దక్షిణ జానకీం పునః ॥ ౨౦
- ప్రతీచ్యాం జామ్యవస్తం చ ఉత్తరే లక్ష్మణం తథా ।
 సుగ్రీవం చాగ్నికోణే తు వైఙ్ముత్యాం తు విభీషణమ్ ॥ ౨౧
- వాయువ్యే తు సలం స్యస్యేదైశాన్యే శత్రుమర్దనమ్ ।
 ౪ వసిష్ఠాద్యృషిముఖ్యానాం ద్వితీయావరణే స్థితః ॥ ౨౨
- తృతీయావరణే పశ్చాత్లోకపాలాత్ ప్రకల్పయేత్ ।
 స్థానే ఖగాదిరాజస్య హనూమస్తం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౩
- విష్వక్సేనపదే సీలం గుహం వా తత్ర కల్పయేత్ ।
 రాఘవస్యాచనాయాం తు విశేషోఽయం ప్రకీర్తితః ॥ ౨౪
- ఖగేశం మారుతిం వాఽపి లిఖత్వా ధ్వజముద్ధరేత్ ।
 ఉత్సవే తు విశేషోఽయమిరితః కమలానన ॥ ౨౫

ॐ బ ల రా మ : ॐ

- రామస్య రాహిణీయస్య ప్రతిష్ఠా చ యథాపురమ్ ।
 ఉపస్థానే విశేషోఽస్తి శ్రూయతాం స చ కథ్యతే ॥ ౨౬

౧ యద్వాదిదేవ. ౨ సమావాహ్య. ౩ పృథగ్యుగపదేవ వా. ౪ వసిష్ఠ. ప్రముఖాస్సర్వే ద్వితీయావరణే స్థితాః. వసిష్ఠమృషి ముఖ్యానాం.

బలినే బలభద్రాయ ౧ హలస్ఫురిత బాహవే ।

తుభ్యం ౨ మాతేవ మహతీ భూమియోన సిరోద్ధృతా ॥ ౨౭

॥ శ్రీ కృష్ణః ॥

వసుదేవసుతస్యాపి స్థాపనం వాసుదేవవత్ ।

వృష్ణీవర్యాయ కృష్ణాయ నమస్తుభ్యం మధుద్విషే ॥ ౨౮

భూభారభూతకంసాది మహాసురనిఘాతినే ।

సత్యభామాది దేవీనాం స్థాపనోద్వాహనాదికమ్ ॥ ౨౯

శ్రీభూమ్యోరివ కర్తవ్యం విశేషోఽస్తి న కశ్చన ।

॥ కల్కిః ॥

కల్కివిష్ణు ప్రతిష్ఠాపి యథాపురముదీరితా ॥ ౩౦

ఉపతిష్ఠేత కర్మాస్తే గాథయా స్తుతియాపయా ।

మేచ్ఛానామపి సంహతే సాధూనాం స్థితిహేతవే ॥ ౩౧

నమస్తుభ్యం భగవతే భూసురాన్వయ జన్తవే ।

॥ మినాదిమూర్తీనాం షోడశన్యాస నిషేధః ॥

నేష్యతే షోడశన్యాసో మినాది దశమూర్తిషు ॥ ౩౨

శిలామయాది మూర్తీనాం ౩ వర్ణేశ్చిత్రవిధియది ।

జలాధివాసనాద్యుక్తం కృత్వా సనామశేషతః ॥ ౩౩

నిర్మితే ౪ చిత్ర కరణే కుర్యాదావాహనాదికమ్ ।

ద్రువబిష్ణుస్థితేః పశ్చాత్కర్మాద్యర్చాస్థితియది ॥ ౩౪

సిద్ధాంతభేదబిమ్బానాం పృథక్పయనమిష్యతే ।

అభేదే వేది కాశయ్యా సహైవ స్యాచ్ఛతుర్ముఖ ॥ ౩౫

౧ నమశ్శేషమహామతే. ౨ మాతేవ మహతీ ధరా యోన శిరోద్ధృతా. ౩ లావణ్యేశ్వ. ౪ కరణే కుర్యాదావాహనమథోదితమ్.

నేష్యతే షోడశన్యాసో లోహజే జగ్గమే పునః ।
 ఆవాహనం మూలబేరా ౧ త్కర్మాచార్యచాసు కల్పయేత్ ॥ ౩౬
 ౨ కర్మాచార్యం స్థాపయేద్భిక్షుక్ యామ్యే తు మమ కాతుకమ్ ।
 ౩ తీర్థకన్నానాది బిమ్బం చా ఉత్తరే స్థాపయేద్గురుః ॥ ౩౭
 శయనోత్థానబిమ్బం చ బలిబిమ్బం చ దక్షిణే ।
 తాకికం లోహజం బిమ్బం స్థాపయేద్విష్ణుభూమిషు ॥ ౩౮
 యవ్యో ర ద్వహనబిమ్బాని స్థాపయేద్ద్వారపాశ్చయోః ।
 మట్టపే వాఽభిషేకార్థే దక్షిణాభిముఖాని చ ॥ ౩౯
 జూఢివాసనే సాక్షాదయోగ్యానాం చతుర్ముఖ ।
 చిత్రాభాసార్థచిత్రాది ప్రతిమానాం యథాయథమ్ ॥ ౪౦
 ఛాయాధివాసనం కుయోత్ స్నానం చాదశశమణ్డలే ।
 వేద్యాం శయన గీ మన్యేషాం కూర్చద్వారేణ కల్పయేత్ ॥ ౪౧
 అవశిష్టం యథాపూర్వం సకలం పరికల్పయేత్ ।
 నేష్యతే షోడశన్యాసశ్చతుర్థస్స పనం తథా ॥ ౪౨

ॐ వ ట ప త్ర శా యీ . ॐ

మాయామయ మహావృక్షన్యగ్రోధ దలశాయినః ।
 దేవస్య స్థాపనవిధౌ విశేషః కథ్యతేఽధునా ॥ ౪౩
 ౬ గర్భోదవసితద్వారి లిఖిత్వోపరి వారిధిమ్ ।
 తత్ర న్యగ్రోధవృక్షన్య దలే కోమలరూపిణమ్ ॥ ౪౪
 శయానం బాలవపుషం శ్యామలం కమలేక్షణమ్ ।
 మార్కణ్డేయం మహీం దేవీం కారయేత్పాదపాశ్చయోః ॥ ౪౫

౧ త్కర్మాచార్యచాసు న కల్పయేత్. ౨ కర్మాచార్యం స్థాపయేద్భిక్షుస్తే
 యామ్యే తు ముఖ. ౩ తీర్థకన్నానాది బిమ్బం చ. ౪ త్సవాధ్యాయం. ౫ మన్యేషామ్.
 ౬ గర్భోదవసితద్వారి.

వపం విలిఖితే బాతే బాలపయఃజ్జశాయని ।

చిత్రాభాసాక్తవిధినా స్థాపయేద్గురురాత్మవాన్ ॥

౪౬

దేవేన దేవ్యాం యుగపత్ప్రతిష్ఠాయాం యథాపురస్ ॥

సహైవ శయనం వేద్యాం కాలభేదే తు తత్ప్రథక్ ॥

౪౭

శ్రీ కుంజభేదాః ॥

కుంజం సరసిజాకారం ప్రాచ్యం చాపం తు దక్షిణే ।

వృత్తం తు పశ్చిమే భాగే యోగన్యాకార ౨ ముదక్తథా ॥ ౪౮

కుంజే విశేషః కథితస్సపనం చ తయోః పునః ।

శ్రీ యాదయః ॥

శ్రీసూక్తేన శ్రియం దేవీం భూసూక్తేన భువం తథా ॥

౪౯

స్నాపయేదచానం చాపి తయోస్తాభ్యాం చ శాయయేత్ ।

ప్రాగాది తోరణే పూజ్యా బలాకి న్యధిదేవతా ॥

౫౦

౩ వనమాలాలిన్యథో తత్ర సమారాధ్య విభీషికామ్ ।

శాఙ్కరీ దేవతా పశ్చాద్వారకుమ్భేష్వనుక్రమాత్ ॥

౫౧

దేవతాద్వన్ద్యజనం ౪ ప్రతిష్ఠాదీన్ సమచయేత్ ।

ప్రథమం తదను శ్రద్ధాం కాంతిం చ తదనంతరమ్ ॥

౫౨

౫ క్రియాం సృష్టిం చ పశ్చాత్తు ఊమాం సృష్టిం చ దేవతామ్ ।

ప్రాచ్యాదిషు పతాకాసు దేవతాద్వన్ద్యమచయేత్ ॥

౫౩

౬ ధృతిం చ లజ్జాం చ పురో జయాం మాయాద్వయం తతః ।

సావిత్రీం చ ఊమాం చ ద్వే ౭ శుద్ధాం శ్రద్ధామనంతరమ్ ॥ ౫౪

౧ విధివత్. ౨ ముదద్ధి. ౩ వనమాలా దేవాన్ తాన్ సమారాధ్యా
భిషేషికాన్. ౪ జ్యేష్ఠాదేవ్యాః ౫ క్రియాం శక్తిం చ పశ్చాత్తు ఊమామూర్తిం
జయాం తథా. ౬ సృష్టిం. ౭ శ్రద్ధా విద్యా.

లక్ష్మీస్సరస్వతీ చైవ పుష్టిసుష్టిశ్చ శక్తయః ।	
ప్రాగాది హోమకుణ్డేషు హోతవ్యాః ప్రోక్తవత్కనా ॥	౧౧౧
వాగీశ్వరీ ౧ క్రియా కీర్తిలక్ష్మీః సృష్టిస్తథైవ చ ।	
ప్రహ్ని సత్యా తథా బ్రాహ్మీ యష్టవ్యాః కలశేష్విమః ॥	౧౧౬
మహాకుమ్భే శ్రియం దేవీం యజేత కమలాసన ।	
షోడశన్యాసరహితం శేషం ప్రాగ్వత్సమాచరేత్ ॥	౧౧౭
అస్వాత స్త్ర్యే విధిహ్యేష స్వాతస్త్ర్యే త్వభిధీయతే ।	
గ్రామే వా నగరే వాపి పట్టణే వా౭౭లయే౭పి వా ॥	౧౧౮
శ్రియః స్థానం విధాతవ్యం గ్రామాద్యభిముఖం యథా ।	
తుష్టిం పుష్టిం చ సావిత్రీం వాగ్దేవీం చ చతుర్ముఖ ॥	౧౧౯
విమానస్య చతుర్దిక్షు దిక్షాతీః పరికల్పయేత్ ।	
కొణేషు వైవతేయం వా సింహం వా౭౭పి యథారుచి ॥	౧౨౦
దివ్యే భాగే౭థ వా బ్రహ్మే ౨ ప్రతిచ్ఛాయాం శిలాదిభిః ।	
స్థాపయేత్పరివారాంశ్చ ద్వారపాశ్వే యథాక్రమమ్ ॥	౧౨౧
చణ్డిం చైవ ప్రచణ్డిం చ ప్రథమద్వారపాశ్వయోః ।	
తతో౭థమన్తపద్వారే దక్షిణే చ బలాకినీమ్ ॥	౧౨౨
వనమాలాముదీచీనే గోపురే ప్రథమే పునః ।	
విభీషికాం శాఙ్గరీం చ దక్షిణోత్తరపాశ్వయోః ॥	౧౨౩
ద్వితీయే గోపురద్వారే శఙ్ఖపద్మనిధి ఉభే ।	
తృతీయే గోపురద్వారే నలకూబరజృమ్భలా ॥	౧౨౪
చతుర్థే గోపురద్వారే దక్షిణే శిబికుణ్డలా ।	
ఉత్తరే మాణిభద్రం చ కల్పయేత్కమలాసన ॥	౧౨౫

జయా చ విజయా చైవ పశ్చిమద్వారపాలికే ।	
సుముఖం స్థాపయేద్విష్వక్సేనస్థానే చతుర్భుజామ్ ॥	౬౬
వేత్రహస్తాం దక్షిణేన తర్జునీం చాఽపి కువతీమ్ ।	
అపరాభ్యాం ధారయంతి పద్మం వీతనిభం తథా ॥	౬౭
స్థాపయేద్వైనతేయం చ ప్రాసాదముఖమద్భువే ।	
ఆదిమూర్తేరివ భవేత్పురివార ప్రకల్పనమ్ ॥	౬౮
అన్యాసామపి దేవీనాం స్వాతంత్ర్యే విధిరీదృశః ।	
చతుర్థాన్నపనం కుర్యాదుత్సవం చాఽపి దేవవత్ ॥	౬౯
దేవీనాం చ శ్రియాదీనామిత్థం యః స్థాపకో నరః ।	
సర్వాః కామానవాప్నోతి పరత్రే హ చ మోదతే ॥	౭౦

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహావనిషది పాద్యసంహితాయాం
క్రియాపాదే మీనాది ప్రకీర్ణావిధినామ
ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రియాదీనాం పాణిగ్రహణవిధిః

శ్రీభగవాన్ —

- అథ శ్రియాఽఽది దేవీనాం పాణిగ్రహణముచ్యతే ।
 సర్వకల్యాణజననం సర్వదుఃఖం వినాశనమ్ ॥ ౧
- ఆయుర్వృద్ధికరం నృణాం అభిప్రేతాథా సాధకమ్ ।
 యథోక్తదినసే కుర్యాదబ్జురాణాం సమపణమ్ ॥ ౨
- ఉద్వాహదివసే ప్రాప్తే ముహూర్తే దేశికోత్తమః ।
 పృథగ్దేవస్య దేవ్యోశ్చ బద్ధీయా ౨ త్కర్మకాతుకమ్ ॥ ౩
- ౩ ఆచ్ఛాద్యానాహతక్షౌమం సాత్తరీయం ప్రసాధితమ్ ।
 ఆరోఘ్య శిబికాం గ్రామం ప్రదక్షిణ్యేన ౪ తాం నయేత్ ॥ ౪
- వైవాహికం చ సదనసూలయం వా ప్రవేశయేత్ ।
 ఆరాధ్య దేవమఘ్యాద్యైరాసీయ స్థణ్డితేనలమ్ ॥ ౫
- ౫ ప్రవేశ్యాన్తగృహే దేవమాససే వినివేశయేత్ ॥
 అభ్యర్చ్య చ హరిం తత్ర దేవీం నూతనవాససా ॥ ౬
- ౬ యువా స్తుతిమస్త్రీణ పరిధాయ ప్రదక్షిణమ్ ।
 ౭ భూషయేచ్చ శ్రియం దేవీం పుష్పైరాభరణైస్తథా ॥ ౭
- దేవీం దేవేన యుజ్జీత ప్రణవేన గురుస్త్వయమ్ ।
 దద్యాచ్చ దేవీం దేవాయ వారిపూర్వం యథావిధి ॥ ౮
- యజమానస్సువణోవీకం గవాదిసహితాం తదా ।

౧ విహేచకమ్. ౨ త్కర్మకాతుకమ్. ౩ ఆచ్ఛాదితాహత. ౪ కారయేత్. ౫ ప్రవేశ్య రద్ధమామ్. ౬ యువాసువాసామస్త్రీణ. ౭ భూషణైః.

స్వగోత్రనామ్నా కథితాం మిమాంశాం శ్రియమనుత్తమామ్ ॥ ౯
 తతః పాణిగృహీతాం తాం దేవీం దేవం చ ముద్ధిరాత్ ।
 నీత్యా వైవాహికం స్థాపయత్తురాశాముఖో గురుః ॥ ౧౦
 క్రమేణాఘరహోమోద్ధాదీన్ కురూద్విష్ణుక్తనత్తనా ।
 ౨ సమిధం చ నృసూక్తేన జహురూత్ సోడశాహుతీః ॥ ౧౧
 చరుణా విష్ణుగాయత్ర్యా చతుర్వింశాహుతిభిరేవేత్ ।
 శ్రీసూక్తేన పుత్రం హుత్వా భూమ్యాశ్చ యుగపద్యది ॥ ౧౨
 ఉభయోశ్చ విధాతవ్యం పృథగేవాఙ్మురారాచమ్ ।
 ౩ ఉభయోరేకకర్తృత్వే ప్రాప్తే పజ్జజనమ్భవ ॥ ౧౩
 తత్రాపి పృథగేవాపద్యం వైవాహికమథాపద్యచరేత్ ।
 ఏకకాలే క్రియాం తిష్ఠేత్పర్యాయాద్భిన్నమూచరేత్ ॥ ౧౪
 ఆనుపూర్వవశేనైవ విభక్తం న్యాద్యథా శథా ।
 యద్వా ముహూర్తభిన్నే తు భిన్నం వైవాహికం భవేత్ ॥ ౧౫
 ముహూర్తే యాగపద్యే చేదానుపూర్వాత్క్రియాం నయేత్ ।
 శ్రీభూమ్యాభిన్నకర్తృత్వే యాగపద్యోద్వహో యది ॥ ౧౬
 తత్రాపి విధిరేవం న్యాదుబాభ్యాం ౪ విధిరేవ హి ।
 యాగపద్యోద్వహే దేవే సకృత్సృజిసరిం భవేత్ ॥ ౧౭
 ఏకాగ్నౌ వా ప్రతతవ్యం భిన్నాగ్నౌ వా యథారుచి ।
 ఉల్లేఖనాపదిప్రాక్తన్త్రం గి ప్రాక్తప్రమకృతం న చ ॥ ౧౮
 ప్రతివృక్తి క్రియాం సర్వాం పృథగేవ సమాచరేత్ ।
 పూర్వం శ్రియై తతో భూమ్యై పర్యాయేణ క్రియాం నయేత్ ॥ ౧౯

౧ మఘ్న. ౨ సమిధిశ్చ. ౩ ఉభాభ్యామేక. ౪ పృథగేవ. ౫
 ప్రకృప్తమసకృత్.

- సమిధో మూలమస్త్రీణ జాహుయాత్ ఘోడశాహుతీః ।
 చరుణా విష్ణుగాయత్ర్యా చతుర్వింశాహుతిభావేత్ ॥ ౨౦
- ఘృతం పురుషసూక్తేన ౧ భూమిసూక్తేన వా పునః ।
 లాజశలోమం తథా ౨౨ వహ్నేః ప్రవక్షీణమనుక్రమాత్ ॥ ౨౧
- కృత్వా సర్వమశేషేణ లాజశేషం గురుస్సృయమ్ ।
 ప్రణవేన ౩ సకృద్ధృత్వా పశ్చిచారుణికై స్తతః ॥ ౨౨
- పశ్చిచ్ఛిపనిషదేర్మునైర్ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
 పూణాహుత్యంతమఖిలం కృత్వా విప్రాంశ్చ తోషయేత్ ॥ ౨౩
- అఘ్యూద్యైరచయేద్దేవం ఘృతాశోపణమాచరేత్ ।
 ఘృతం దూర్వాఙ్మురం సాత్రే చందనం శాలితఱ్ణులమ్ ॥ ౨౪
- కరాభ్యాం సర్వమాదాయ సర్వే చైవ సభాసదః ।
 దేవస్య దేవ్యోశ్చాఽక్లేషు క్షీపేయూరితి మజ్గలమ్ ॥ ౨౫
- ఘృతం సుశోభన మితి సింహేయః పాదయోస్తతః ।
 కట్యాం సుభద్రమిత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని చైవ సుమజ్గలమ్ ॥ ౨౬
- ఏవం దూర్వాది సకలం క్షీపేయూరనుపూర్వశః ।
 మధుపర్కం ప్రదద్యాచ్చ రసేనాఽస్మీతి చోచ్చరేత్ ॥ ౨౭
- లక్ష్మీపతిం చ హారాద్యైరలజ్కారైః ప్రసాదయేత్ ।
 సూల్యానులేపస్తే శ్చాఽపి యథాహేహారపి పూజయేత్ ॥ ౨౮
- ధేనుం చ దద్యాద్ధరయే యజమానః ప్రణామవాన్ ।
 ఆచార్యాను యథావిత్తం ప్రదద్యాదాత్మనః ప్రియమ్ ॥ ౨౯
- సీరాజనవిధానాస్తే నిక్షేపేద్దిక్షు విణ్డికాః ।
 అన్యచ్చ మజ్గలం సర్వం కుర్యాత్లాకికవత్త్రనా ॥ ౩౦

- శ్రీభూమిసహితం దేవం ౧ కుర్యాద్ధామ ప్రదక్షిణమ్ |
 ఆరోప్య మణ్డపే దేవ్యా దేవం రాజవదాచరేత్ || 3౧
 మహాహవినివేద్యాస్తే బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్ |
 దివసే దివసే కుర్యాత్ ౨ తస్మిన్ పూర్వావకముత్సవమ్ || 3౨
 చతుర్థ్యావరరాత్రే తు శేషహోమం సమాచరేత్ |
 సమిధాజ్య చరుప్రామైరప్టోత్తర శతాహుతీః || 33
 జుహుయాన్తులమంత్రాభ్యాం పఞ్చోపనిషదైరపి |
 దినే తు షష్ఠమే దేవం తైలేనాభ్యజ్ఞయేద్ధరిమ్ || 3౪
 శ్రీభూమిసహితం దేవం స్నాపయేద్విధిపూర్వాకమ్ |
 మహాహవినివేద్యాస్తే గ్రామే కుర్యాన్తహోత్సవమ్ || 3౫
 తత్ర శ్రీభూమిసహితం ౩ ప్రత్యహం మన్దిరేఽర్చయేత్ |
 దేవీనామితరానాం చ వివాహవిధిరీదృశః || 3౬
 జామదగ్న్యాది దేవీనాం వివాహః స్మార్తవత్త్వేనా |

శాస్త్ర మ ణ్డ పా ది ప్ర తి ష్ఠా వి ధి :

- ౪ వివాహమణ్డపాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే || 3౭
 ప్రాసాదస్వాగ్రతః పృష్ఠే పాశ్వాద్యోర్వా యథారుచి |
 వేదిం కుర్యాచ్ఛతుర్వాస్తాం హస్తోచ్చాయాం మనోహరామ్ ||
 కుణ్డాని పరితో వేగ్యా అప్టౌ చత్వారి వా పునః |
 తోరణద్వారకలశద్ధృజాదీని యథాపురమ్ || 3౮
 కృత్వా దిక్షాత్రినయనాన్యస్త్రీల్య చ యథావిధి |
 ఆశామూర్తిం విమూనం చ దర్శణే స్నాపయేద్గురుః || ౪౦
 రాజా చేద్యజమానస్సాన్యత్పత్రాణి కలశాని చ |

హేమరాజతతామ్రాణి యద్వా కాయాణి నాఽన్యథా || ౪౦

బ్రాహ్మణాదిషు వర్ణేషు యజమానేషు పద్మజ |

మృణ్మయాన్యపి పాత్రాణి యథా విభవవిస్తరం || ౪౧

వాసోభిశ్శోభనైర్ధామ చ్ఛాదయేదహతేస్తతః |

వేదిమధ్యే వినిక్షిప్య శాలిభారాన్యథోదితాః || ౪౨

తణ్డూలాంశ్చ తిలాః సర్వాః పూర్వాక్తపరిణామకాః |

ఉపరిప్రాచ్చ విన్యస్య మహాకుమ్భం హిరణ్మయమ్ || ౪౩

మూర్తిః కుమ్భాంశ్చ పరితస్తస్తయానప్త నిక్షిపేత్ |

హేమ ౧ నిష్కప్రమాణం చ ప్రతికుమ్భం వినిక్షిపేత్ || ౪౪

సవరత్నం చ ౨ సూత్రాది వేష్టితేషు యథాశుధౌ ||

అచ్యుత్యా చ తానప్తమజ్జలాని వినిక్షిపేత్ || ౪౫

మూర్తిః హోమం చ జహుయాన్తహాకుమ్భే నివేశనమ్ |

చతుర్విధస్య హవిషస్తథాఽన్యదపి పూర్వవత్ || ౪౬

మందిరాంగానాం ధ్యాన ప్రకారః

శోధితే సదనే తస్మిన్ శోషణాఽఽలేవనాదిభిః |

ధ్యాయేద్రత్నస్థలం ధామ తప్తహేమవినిమిత్తమ్ || ౪౭

తత్ర ౩ జీవమపి ధ్యాయేద్వ్యాపకం తదు ౪ పాధికమ్ |

బుద్ధిం చ పిష్టకాం పాదాః ౫ అహజ్జ్వరం తథైవ చ || ౪౮

పాదా పాదశిలాజ్ఞే గర్భగేహం తథోదరమ్ |

స్తమ్భాన్బహూః కటిం చాపి తథైవ కటిమెఖలామ్ || ౪౯

జిహ్వ కణః తథా నేత్రం ౬ ప్రదీతిద్వార్శ్చ(?) మేహనమ్ |

అపానం జలనిర్మాణం ౭ నాసికా నాసికా మతా || ౫౦

౧ నిష్కం చ కర్తవ్యమ్. ౨ వస్త్రాదీః. ౩ జీవ మహిం. ౪ పాన కమ్. ౫ అహజ్జ్వరాం. ౬ ప్రతిపద్వాశ్చ. ౭ నాభికాం నాసికాం తథా.

- గవాక్షమక్షి గ్రీవాం చ గ్రీవాన్ స్కన్ధాన్కపోలకా |
 శిరశ్చ కలశం మాంసం ప్రలేపం స్పృశన్ సుధామ్ || ౧౨
- అస్తీని చ శిలా ౧ స్తస్థాః స్నాయుదాకరుశిఖాధ్వజాన్ |
 కేశరోమాణి కూచాం చ ధ్యాయేద్ధామ పుమాకృతిమ్ || ౧౩
- హుత్వా హుత్వా చ శక్తీనాం న్యసనం సదనే హరేః |
 పూణశక్తిం ప్రకృత్యాఖ్యాముపాసహ్నివినిక్షిపేత్ || ౧౪
- శాన్తిం జగత్త్యాం కుముదే పృథివీం తదనన్తరమ్ |
 వాగీశ్వరీం గలే చైవ పట్టికాయాం మతిం తథా || ౧౫
- పంచుక్లకల్పనే శక్తీన్యసనం సముదాహృతమ్ |
 ద్వాదశాఽశ్లే తు సదనే శక్తిం కీర్త్యభిసంజ్ఞితామ్ || ౧౬
- మహత్త్యాం పట్టికాయాం చ ౨ గలే పుష్టిమనన్తరమ్ |
 ౩ మహీం చ వాజినే వేద్యాం తుష్టిం సృష్టిం తథాఽఙ్ఘ్రిమ్ || ౧౭
- మాయాత్మికాం కపోజేషు భూతమాలాసు మోహినీమ్ |
 ద్వాదశాఽశ్లే విమానె తు శక్తిన్యాస ఉదాహృతః || ౧౮
- అష్టాదశాఙ్గసదనే హరేస్సంప్రతి కథ్యతే |
 కూటే న్యసేన్మహాలక్ష్మీమవరే వసుధాం తథా || ౧౯
- శిలాయాం చ మహీశక్తిం ప్రస్తరే చాఽతిమోహినీమ్ |
 స్వాహం వేద్యాం శ్రియం ధామ్ని శక్తిన్యాసోఽయమీరితః || ౨౦
- శాన్తిపరోమాది సకలం కర్మ కామం యథాపురమ్ |
 దిక్షాతీనాం చ సర్వాసాం తత్సన్యాసాది పూర్వవత్ || ౨౧
- బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి శతం వాఽపి యథాబలమ్ |
 భోజయేద్భుక్తవద్భ్యోఽపి తేభ్యో దద్యాద్ధనాదికమ్ || ౨౨

౧ స్తస్థాన్ స్నాయుందారుశిఖాధ్వజాన్. ౨ దలే. ౩ మహీం సచవనే
 పట్యాం పుష్టిం తుష్టిం చ యజనే, మహీం చ యజనే.....

విసూనపట్టికాయాం తు పచ్చవింశతి తన్తుభిః ।

బద్ధీయాత్కృతకం రిక్షు ధామ్నశ్చతన్తృషు ఊపేత్ ॥ ౬౩

అథా చ హా కుంభ ప్రోక్షణమ్

బలిం యథాపుం బ్రహ్మసోమేదిత్సు చ ఘోషయేత్ ।

తతః ప్రభాతసమయే చూహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౬౪

మహాకుచ్ఛం సముద్భృత్య ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్ ।

౧ నిత్యా దక్షిణతః కుమ్భం స్థాపయిత్వా సమాహితః ॥ ౬౫

ఉద్యుఖో గురుభూత్వా శక్తిం కుమ్భజలే స్థితామ్ ।

విసూనే మూలమన్త్రేణ వినివేశ్య చతుర్ముఖ ॥ ౬౬

దిక్షాతీః స్వస్వగుప్తైశ్చ ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిభిః ।

అన్యేషామపి దేవానాం ధామ ౨ స్థానం యథావిధి ॥ ౬౭

ప్రోక్షయేత్కుమ్భ ౩ తోమైశ్చ విద్యయా చ స్వయా స్వయా ।

ప్రాసాదం ఘోషయేత్సూక్తం ౪ దిక్షాతీశ్చ యథాతథమ్ ॥ ౬౮

నిస్థితాయాం సతిష్ఠాయాం ప్రాసాదస్య యథావిధి ।

ఆచార్యాయ శతం విష్కం తదర్థం పాదమేవ వా ॥ ౬౯

దద్యాచ్చ దక్షిణామస్తే యథావిత్తానుసారతః ।

యజమానో మహీం పశ్చాత్సహస్రం స్వణదక్షిణామ్ ॥ ౭౦

ఉత్తమాం గురవే దద్యాత్తస్యమా తు తదర్థకామ్ ।

అధమాం పాదనూత్రం తు మూర్తిపానసి తోషయేత్ ॥ ౭౧

ధన్వేవకస్త్రాదిభిశ్చైవ మనః గి ప్రహ్లాదకారణైః ।

భూసురానితరాంశ్చాపి తోషయేద్భోజనాదిభిః ॥ ౭౨

౧ గత్వా ౨ స్థానాని సహతః ౩ పాథోభివిద్యయాఽచార్య

కస్తయా ౪ మూర్తిభిశ్చ ౫ ప్రహ్లాదవైగమి

- ఏవం యః స్థాపయేద్విష్ణోర్విమానం ఫలనిస్సృహః ।
తస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా నైవాఽత్ర సంశయః ॥ ౭౩
- ఫలకామనయా యన్తు స్థాపయేద్ధామ వైష్ణవమ్ ।
తస్య సమృత్తిరతులా మనోరథవథాఽతిగా ॥ ౭౪
- మణ్డపస్థాపనాయాం తు వేదినిరూపాపూర్వకమ్ ।
క్రియావిశోధనాద్యంతం కృత్వా నిరవశేషతః ॥ ౭౫
- ప్రాసాదస్థాపనోక్తేన వత్మనా దేశికోత్తమః ।
మణ్డపం విశ్వకర్మీయం సర్వరత్నపరిష్కృతమ్ ॥ ౭౬
- సౌవర్ణేభజహుభిస్తమైశ్చ ౧ నాకనారత్నపరిష్కృతైః ।
౨ ఉత్తమిభిః గురుధ్యాయైశ్చ శక్తిస్యసనమాచరేత్ ॥ ౭౭
- ఉపాసం ప్రకృతిశ్శక్తిజ్జగతీ చ వసుస్థరా ।
వస్త్రా చైవ క్రియాశక్తిగ్రీవా వాగీశ్వరీ మతా ॥ ౭౮
- ప్రీతిః కమ్పం తథా తుష్టిః కుముదం పట్టికా క్షమా ।
స్తమ్భపాదశిలా బ్రాహ్మీ శక్తిస్తమ్భాశ్చ వైష్ణవీ ॥ ౭౯
- పౌతికా కమలా శక్తిరుత్తరా శాన్తిరివ్యతే ।
రతిశ్చ వాజసం మాయా మదీయా కమలాసన ॥ ౮౦
- ౩ కీర్తిమతా వర్ణపట్టిస్తథా ౪ కంపశ్చ మోహినీ ।
తులా పద్మా తథా శాన్తిశ్శక్తిస్సోపానపక్షియః ॥ ౮౧
- చతుర్షుః మణ్డపద్వాష్షుః తోరణాని సమచయేత్ ।
శాన్తి హోమాదికం గృ సర్వం కథితం కమలాసన ॥ ౮౨
- తతః ప్రభాతే కుమ్భపూజ్యక్తిస్తస్మట్టపే గురుః ।
స్యస్య వ్యాపకరూపేణ మణ్డపం చిన్తయేత్తతః ॥ ౮౩

౧ సర్వవర్తైర్విరాజితమ్. ౨ ఉత్తమం తద్గురు, ఉపయోగం గురుః.

౩ కీర్తిమాయా. ౪ కల్పంచ. ౫ సర్వమితరత్నావతత్తథా.

చిత్రాణి చిత్రాభాసాని తత్సాన్ని ఘటవారిణా ।
 ప్రోక్షయే ౧ త్వేన మస్త్రేణ ౨ సవం న్యన్య యథాపురమ్ ॥
 గురవే దక్షిణాం దద్యాద్యజమానో యథాపురమ్ ।
 మణ్డపస్థాపనం ౩ యస్తు కరోతి మధువిద్విషః ॥ ౧౫
 స భుక్త్వా విపులానోభగా నిహ లోకే పరత్ర చ ।
 మోదతే దేవ దేవస్య ప్రాసాద మణి మణ్డపే ॥ ౧౬

ఆస్థానమండపాది ప్రతిష్ఠా విధిః

ఆస్థానమణ్డపాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే ।
 వాస్తుయాగో బలిశ్చైవ గవ్యైః పశ్చుభిరుక్షణమ్ ॥ ౧౭
 పయోగ్నికరణం చైవ తథా పుణ్యాహవాచనమ్ ।
 స్థాపనం చైవ కుమ్భస్య అగ్నా ౪ చైకత్ర చాహుతిః ॥ ౧౮
 ముహూర్తే ప్రోక్షయే గి త్వశ్చాత్సద్యో వా సకలం చరేత్ ।
 శతనిష్కం తదధం వా దక్షిణా పరికీర్తితా ॥ ౧౯
 ఫలం చ పూర్వవత్కర్తుః కిచ్చిన్యూనం చతుర్ముఖ ।
 ప్రతిష్ఠా గోపురస్యాపి మద్దిరస్యేవ నాఽన్యథా ॥ ౨౦
 ప్రాకారస్య ప్రతిష్ఠాయాం కృత్వా సవం యథాపురమ్ ।
 ౬ ఘర్మమస్త్రేణ కుమ్భస్థవారిణా ప్రోక్షయేద్ధరుః ॥ ౨౧
 శతం తదధం పాదం వా స్వర్ణావిష్కాణి దక్షిణా ।
 బలివీరస్య నిర్మాణం స్థాపనం చాఽఘనోచ్యతే ॥ ౨౨
 గర్భగేహసమాయామవిస్తారా బలివీరికా ।
 తదర్థా తత్తురీయా వా పశ్చ ౭ సజ్జ్యం శకాపి వా ॥ ౨౩

౧ స్థూలమస్త్రేణ. ౨ సవమన్యద్యథా. ౩ సమ్యక్ యః కరోతి మధువిద్విషః.
 ౪ చైవత్యచా. ౫ తాప్రిస్తే సద్యో. ౬ వర్ష. ౭ నూచ్యధికాపి.

- యద్వా నవస్వేకభాగా యద్వా హస్తనశాఙ్గవేత్ |
 ఏకహస్తాం వరా విజ్ఞు ఏరసూ వా యథాబలం || ౯౪
- విస్తారద్విగుణోత్సేధా ౧ త్రిగుణాభ్యాంభాగైశ్చాపి నా |
 విస్తారతుల్యోచ్చాయా వా పంచాంగసరిశ్చనా || ౯౫
- కపోతభూతహంనాది మాలికా ౨ భిరలంకృతా |
 త్రిధా కృత్వాగ్రవిస్తారం భాగాభ్యాం పంచాంగ భవేత్ || ౯౬
- వీరకోణేషు గరుడాక్ సింహన్వా పరికల్పయేత్ |
 విఘ్నరాట్ తస్య జనకః పక్షిరాట్ కన్యకాపి చ || ౯౭
- యథాక్రమేణ ప్రాగాది చిత్తు తస్మాత్కయః స్మృతాః |
 సోపానపంచాయః పాశ్వే కల్పనీయా యథోన్నతిః || ౯౮
- గోపురద్వారవిస్తారస్త్రిగుణా వా చతుర్గుణా |
 బహిః పురస్తాద్ద్వారస్య బలివీరస్య కల్పనమ్ || ౯౯
- వాస్తుహోమాదికం సర్వం శాన్తిహోమాసానికమ్ |
 క్రియాకలాపమూచాయః కుర్యాన్మన్దిరవత్ క్రమాత్ || ౧౦౦
- ప్రభాతసమయే ప్రాప్తే ముహూర్తే శోభనే గురుః |
 కుమ్భస్థవారిభిః వీరం ప్రోక్షయేన్మూలవిద్యయా || ౧౦౧
- దేవతాశ్చైవ తత్రస్థాః ప్రోక్షయేదాత్మవిద్యయా |
 ప్రోక్షయేత్కణికాం చాపి సమస్తేత్యాది విద్యయా || ౧౦౨
- అష్టానాం కుముదాదీనాం స్వైస్వైరనుచరైస్సహ |
 ౩ ప్రార్థయేత్ తదా తత్ర సన్నిధిం మన్త్రపూర్వాకమ్ || ౧౦౩
- వీరమేవం ప్రతిష్ఠాప్య కుర్యాన్నిత్యోత్సవం శుభః |
 గురవే దక్షిణా దేయా శతనిష్కావరాత్త్రిధా || ౧౦౪

ఏనం యః స్థాపయేత్తీతం విష్ణుభూతాఽలయం వరమ్ ।

సర్వాదుఃఖవినిర్ముక్తః ప్రాప్నోతి పరమం పదమ్ ॥ ౧౦౫

అథ బలిపిత ప్రతిష్ఠా .

౧ బలిపితప్రతిష్ఠాం చ విత్కృమి కమలానన ।

తస్యోష్ఠేనం సముద్విష్టం గర్భాగారం సమస్తతః ॥ ౧౦౬

ఆయతం విస్సృతం వాఽపి గర్భాగారస్య మధ్యమే ।

ఉష్ఠేనో దశభాగే తు సప్తాంశం సముదాహృతమ్ ॥ ౧౦౭

సప్తవింశతిభాగే తు విభక్తే తు సముచ్ఛ్రియే ।

ద్వియంశం పాశుకం జ్ఞేయం జగతీ చతురంశికా ॥ ౧౦౮

త్రియంశం కుముదిం జ్ఞేయమేకాంశం షట్టికా భవేత్ ।

షడ్భాగం కర్ణమిత్యక్తం ద్వ్యంశకం గళకమ్యయోః ॥ ౧౦౯

చతురంశైర్విభాగశ్చ వంశైశ్చైవ వాత్ర వర్తికా ।

ద్వ్యంశార్థం ఏద్యపుష్పం తు ఏకార్థం పద్మపర్ణికా ।

ఏవం సమ్యగ్విదిత్వా తు భాగే భాగే వినిర్దిశేత్ ॥ ౧౧౦

త్ర్యంశహస్తప్రమాణేన త్రిహస్తా చాఽధికాఽపి వా ।

పంచహస్తాఽధికం వాఽపి గోపురాత్ప్రగ్విధీయతే ॥ ౧౧౧

మధ్యే భూతం చ కర్తవ్యం చతుస్తాలప్రమాణతః ।

సుఖాసీనమిదం త్రేష్ఠం పరావృత్తం చ కారయేత్ ॥ ౧౧౨

అనిరుద్ధాయ దృషదే నత్సరయేతి హూతుతామ్ ।

తథావశ్యప్రహస్తాయ చాముణ్డాయ తథైవ చ ॥ ౧౧౩

సన్ధ్యాయేతి వరాయేతి చోడరాయ తతః పరమ్ ।

తథైవోడరబద్ధాయ నాడిభ్యామితి వై పునః ॥ ౧౧౪

౧ “సలిపిత ప్రతిష్ఠాం” ఇత్యాద్యం - ఉత్తరత్ర అధ్యాయానై “మహానస ప్రతిష్ఠా గూం” ఇత్యంశం తేషు చిత్కోశేషు న దృశ్యతే.

- వసుశ్చైవ చ వాస్తుభ్యో వాస్తుముష్కాయ వై పునః ।
 ప్రజనాయ జరిత్రేభ్యశ్శ్రోణీభ్యామితి వై పునః ॥ ౧౧౧
- తటాకాయ చ వంశాయ వంశధారిభ్య ఏవ చ ।
 ప్రజాపతయ ఇత్యుక్త్వా ధృష్ణవేతి చ భూతయః ॥ ౧౧౬
- శుశాయ శుకవాసిభ్య ఊరుభ్యామితి చోచ్చరన్ ।
 సిరాభ్యశ్చాస్థిబద్ధేభ్యో ముఖేభ్యశ్చేతి హూయతామ్ ॥ ౧౧౭
- సాక్షిభ్యో జాను మూలేభ్యో జానుమూలేభ్య ఇత్యపి ।
 గుల్ఫేభ్యశ్చైవ పాష్ణిభ్యశ్చరణేభ్యస్తలేఽపివా ॥ ౧౧౮
- పాదాఙ్గులిభ్యః పాదేభ్యశ్చరణాఽగ్రతలాయ చ ।
 తలాయోర్ధ్వతలాయేతి త్వగ్భ్యస్సాహేతి హూయతామ్ ॥ ౧౧౯
- త్వరాసిభ్యశ్చ హుత్వా తు జహుయాచ్చ తతః పరమ్ ।
 రోమకూపేభ్య ఇత్యుక్త్వా ప్రసేభ్యో రసదాయ చ ॥ ౧౨౦
- రత్నాయ రత్నవాసిభ్యో మేదసే చ తథా పునః ।
 జీవాయ వాస్తునే చైవ అస్థిమజ్జాయ వై పునః ॥ ౧౨౧
- జహుయాన్మజ్జవాసిభ్యో త్రమాజ్జాయ వై పునః ।
 ధాతా వై చైవ ధాతుభ్యో ధాతుకూపేభ్య ఇత్యపి ॥ ౧౨౨
- జహుయాదుపధాతుభ్యః పశ్వాత్వచ ఇతి బ్రువన్ ।
 సవరూపాయ గ్రీవాయ ధనదాయ తథాఽఽత్మనే ॥ ౧౨౩
- సవేశ్వరాయ యజ్ఞాయ పురుషాయ చ హూయతామ్ ।
 ఉపవీతం వినా వీతం కర్తవ్యం ద్విజసత్తమ ॥ ౧౨౪
- ఆమోదం ప్రాకృతగృహ్యై తద్భూతం భువనాత్మకమ్ ।
 ప్రమోదం యామ్యదిక్పద్మే తద్భూతమనలాత్మకే ॥ ౧౨౫
- ప్రముఖం పశ్చిమే పద్మే తద్భూతం స్యాజ్జలాత్మకే ।
 ఉన్నఖం సోమదిగ్భాగే వాయుభూతం తదేవ హి ॥ ౧౨౬

అవిఘ్నం కరణోధ్వం తు వ్యోమాత్మకముదాహృతమ్ |
భూమ్యంతరిక్షస్యగం చ సర్వభూతగుణాత్మకమ్ ||

౧౨౭

మ హా వీ ర :

తత్సమాత్మకమిత్యుక్తం మహావీరం ద్విజోత్తమ |

ప్రాసాదస్య తు విస్తారం యస్తు దణ్డ మివోచ్యతే ||

౧౨౮

మూలహమ్యం సమారభ్య షష్టదణ్డసమానతః |

దశ ద్వాదశ దక్షైవా మనుదణ్డావసానకమ్ ||

౧౨౯

షోడశైర్ద్వాదశైర్వాపి మహావీరం ప్రకల్పయేత్ |

అథ వాఽన్యప్రకారేణ వీరస్థానం విధీయతే ||

౧౩౦

తృతీసాలె చతుస్సాలే పంచసాలే శ్రమధ్యమే |

మహావీరం ప్రకర్తవ్యం తస్య లక్షణముచ్యతే ||

౧౩౧

అథ వా వ్యోమహస్తం తు అథ మం వీరవిస్తృతమ్ |

ద్విహస్తం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిహస్తం శ్రేష్ఠముచ్యతే ||

౧౩౨

తద్విస్తరసమం తుజ్గం తుజ్గం సప్తాష్టవింశతిః |

ఉపానోచ్ఛం ద్విభాగం స్యాత్పడంశం జగతీ భవేత్ ||

౧౩౩

కుముదోచ్ఛం తు భూతాంశం కమ్పమేకాంశముచ్యతే |

వేదాంశం కణ్ఠమానం తు ఊర్ధ్వకమ్పం శివాంశకమ్ ||

౧౩౪

మహాపట్టీ గుణాంశం తు ద్విభాగం వా విశేషతః |

వేదాంశం పద్మభాగం తు ద్విభాగం కణికోదయమ్ ||

౧౩౫

అథ వా కణికోత్సేధం గుణాంశం ద్విజనత్తమ |

పద్మోచ్ఛం పద్మభాగం తు మహాపట్టీ ద్విభాగికా ||

౧౩౬

ఉపానోచ్ఛం శివాంశేన శేషం పూర్వవదేవ హి |

అథ్వా పీఠోదయం విప్ర ధరాతాలం యథాకురు ||

౧౩౭

- తదూర్ధ్వోపరిమానం తు వీరోచ్చాస్యగగోరుచ్యతే |
అధిష్ఠానోక్తమాగేక్షణా నేపనిస్తాస్త్రిష్టమాచరేత్ || ౧౮
పద్మతారే యుగాదిం వా భూతాదిం నిర్దేశకాదుతమ్ |
వీథాకారం యుగాద్రం వా కర్తవ్యం నిర్దేశకాదుతమ్ || ౧౯
లోహజం శైలజం వా లలితస్థానాదుతమ్ మేన వా |
అంశస్యోపరి వీరోచ్చ ముపిరోపరాదుతమ్ || ౨౦
తదూర్ధ్వం తు మహావీరం ఉత్తమం బాహయాన్వితమ్ |
ఉపవీరే వినా వీరం కర్తవ్యం న్యాద్విజ్ఞోత్తమమ్ || ౨౧
నేత్రం రసం చ భూతం చ ఏకం వేదం చ భాగితమ్ |
గుణం వేదం చ నేత్రం చ ఉపానాది ప్రమాణమత్ || ౨౨
ఏకవేదగుణం చైవ కర్ణం చైవ చ నేత్రమత్ |
ఏకం గుణగుణం చైవ బలివీరప్రమాణమ్ || ౨౩
ప్రభభస్యాగ్రతః కయాత్పాసాదాస్మ ప్రచుణ్ణమత్ |
ద్వాంధ్రానం తదగ్రే తు తస్మిన్ శ్రోత్రవాలయమ్ || ౨౪
ఏతే వృషాచలం సర్వశాస్త్రం వామే శుభోన్మితమ్ |

బ లి వీ ర ం .

- అథ వత్సే విశేషేణ బలివీరస్య లక్షణమ్ || ౨౫
లిజ్జోదయనమం శ్రేష్ఠం తదర్థం కన్యనంభవేత్ |
తయోర్మధ్యేష్టభా కృత్వా ననమానం ప్రక్షీప్తమ్ || ౨౬
అథవా పిణ్డికోత్సేధం కన్యనం వీరవిస్తృతమ్ |
తత్తారమధ్యమం జ్ఞేయం తన్నాన్రం వోత్తమం స్తృతమ్ || ౨౭
తదర్థమధమం జ్ఞేయం తయోర్మధ్యేష్టభాజితే |
నవధా వీరనిస్తారః ఉత్సేధస్తత్సమో భవేత్ || ౨౮

- అష్ట వా ద్వారవిస్తారమధమం పీఠవిస్తృతమ్ ।
 ద్విగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిగుణం చోత్తమం భవేత్ ॥ ౧౮౯
 అథవా ద్వారతుక్లాధం కన్యసం పీఠవిస్తృతమ్ ।
 త్రిసాదం మధ్యమం ప్రోక్తం తత్సమం చోత్తమం భవేత్ ॥ ౧౯౦
 అథమోత్తమయోమృద్యే నవమానం ప్రకీర్తితమ్ ।
 ధగాతలసమోత్సేధమధమం పీఠవిస్తృతమ్ ॥ ౧౯౧
 త్రిగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం తయోమృద్యేఽష్టభాజితే ।
 నవధా పీఠతుజ్గం తు విస్తారం తత్సమం భవేత్ ॥ ౧౯౨
 త్రిహస్తముత్తమవ్యాసమేకహస్తం తు కన్యసమ్ ।
 ద్వికరం మధ్యమం జ్ఞేయం పీఠవ్యాసం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౧౯౩
 పంచవింశాజ్జులారభ్య ద్విద్వ్యజ్జుల వివర్ధనాత్ ।
 ఏకాశీత్యజ్జులాంతం యత్పీఠవ్యాసః ప్రకీర్తితః ॥ ౧౯౪
 ఉపాన బాహ్యే విస్తారః ఉత్తమస్సప్రకీర్తితః ।
 జగతీ బాహ్యవిస్తారః మధ్యమస్సం ప్రకీర్తితః ॥ ౧౯౫
 కుముదాన్తే ప్రకతకన్యం విస్తారమధమం స్తృతమ్ ।
 ప్రాసాదోక్తక్రమేణైవ మహాపీఠోదయం తు వా ॥ ౧౯౬
 మహాపీఠోదయం సప్త చత్వారింశద్విభాజితే ।
 పవక తాంశం జగత్పుచ్చం సప్తాంశం కుముదోచ్చయమ్ ॥ ౧౯౭
 శివాంశం కమ్పమానం స్యాద్ద్విభాగం గళోదయమ్ ।
 కమ్పతుజ్గం శివాంశం స్యాత్తత్సమం త్వమ్బుజోదయమ్ ॥ ౧౯౮
 కపోతోచ్చం తు వేదాంశం ద్విభాగం ప్రస్తరోదరమ్ ।
 సాధాంశం కమ్పతుజ్గం స్యాత్సాధకమల్కమలోదయమ్ ॥ ౧౯౯
 వేదాంశం కణికాకోత్సేధం ద్విగుణం తస్య విస్తరమ్ ।
 అథవా పీఠతుజ్గం తు పంచభాగవిభాజితే ॥ ౨౦౦

- ఏకాంశం వేదికోత్సేధమేకాంశం కుముదోదయమ్ |
 శివాంశం కణితుక్లస్సాదధాంశం పట్టికోదయమ్ || ౧౬౧
- ఏకాంశం కమలోత్సేధమధాంశం కణికోదయమ్ |
 ద్విగుణం తస్య విస్తారం సపాదాధికమేవ వా || ౧౬౨
- మహానస ప్రతిష్ఠాయాం వాస్తుహోమాదికే కృతే |
 కుమ్భమేకం ప్రతిష్ఠాప్య ధాన్యరాశిషు పూర్ణవత్ || ౧౬౩
- సమిధాజ్యం చరుం ప్రాగ్వజ్జహుయాన్తులవిద్యయా |
 తత్రస్థదేవతానాం తు తత్త్వన్యాసం సమాచరేత్ || ౧౬౪
- బ్రాహ్మణా భోజయేచ్ఛక్త్యా దద్యాచైచ్చ తు దక్షిణమ్ |
 వేషణాద్యజ్జజాతాని తౌశయిత్వాఽధివాసయేత్ || ౧౬౫
- తతః ప్రభాతసమయే ముహూర్తే శోభనే గురుః |
 అగ్నిమీడేతి మస్త్రేణ చుల్లివ్వగ్నిం నిధాపయేత్ || ౧౬౬
- పచేయుః ౨ పాచనాదీని హవీంషి పరిచారకాః |
 కుణ్డే చ నిత్యహోమాధాం స్థాపయేదగ్నిమగ్నిమామ్ || ౧౬౭
- ప్రాగుక్తేనైవ మస్త్రేణ పురస్తాన్మస్త్రీ పూర్ణకమ్ |
 న్యసేత్కుమ్భజలేనైవ క్రమాచ్ఛణ్డాదిదేవతాః || ౧౬౮
- ద్వారే చణ్డం ప్రచణ్డం చ తేత్రపాలం ఖగేశ్వరమ్ |
 ద్వారస్య దక్షిణే పాశ్వే గణానామపి నాయకం || ౧౬౯
- జుమ్భలం మాణిభద్రం చ శిబిం కుణ్డలమేవ చ |
 ద్వారస్య చోత్తరే పాశ్వే పాశ్వేవ్యసేషు చ క్రమాత్ || ౧౭౦
- ప్రాసాదద్వారవద్ద్వారే లక్ష్మ్యాది పరికల్పనమ్ |
 చుల్యాశ్చ వామేతరయోధామాధమాధమా చ పృష్ఠతః || ౧౭౧

౧ విధాతారం తథా ౨ దీఘ-చుల్యా ఉభయ పాశ్వ-యోః ।
 ధమా-ధమ-ద్యయం న్యస్యేత్పాత్రాణి ౩ సమలాన్యపి ॥ ౧౭౨
 శ్రీసూక్తేనామ్భసా ప్రోక్ష్య మజ్జశాన్యపి కారయేత్ ।
 గురవే దక్షిణాం దద్యాద్యజమానో యథాబలమ్ ॥ ౧౭౩

పాకశాలాదికల్పనై ఫలమ్

యః కల్పయేద్ద్రాసవతీం భక్తిమాన్విష్ణుమన్దిరే ।
 స భుక్త్వా విపులాన్ భోగాన్ ప్రేత్య స్వగ-మవాప్నుయాత్ ॥౧౭౪
 ధాన్యాగారం ధనాగారం సారస్వతగృహం తథా ।
 తథా మజ్జనశాలా చ పుష్పపానీయమన్దిరమ్ ॥ ౧౭౫
 తామ్బూలకల్పనగృహం ౪ వాద్యస్థానం చతుర్ముఖ ।
 గి స్థానం చ యచ్చ ధామాజ్ఞం కల్పితం శిల్పవిత్తమైః ॥ ౧౭౬
 ఆచార్యో వాస్తువశోమాది శాస్త్రోక్తవిధిపూర్వకమ్ ।
 క్రియా కలాప మఖిలం ౬ కుర్యాత్సూక్ష్మోక్తయా దిశా ॥ ౧౭౭
 ఆచార్య దక్షిణాదైవ దేయా విత్తానుసారతః ।
 వాపీకూపతటాకానాం ప్రతిష్ఠానే చికిషితే ॥ ౧౭౮
 తేషాం పశ్చిమదిగ్భాగే వేదిం కుర్యాత్ ౭ చ్చ పూర్వవత్ ।
 జలాధిదైవతం ౮ హృద్యమల్పకాయవినిమిత్తమ్ ॥ ౧౭౯
 లోహజైః కలశైస్తత్ర స్నాపయేద్దేశికోత్తమః ।
 మస్తేవ-రుణదేవత్యైశ్శయనే శాయయేత్తతః ॥ ౧౮౦
 తమచయేన్ద్రహాకుమ్భే చతుష్పేకత్ర వా పునః ।
 కుణ్డేషు జహురూన్ద్రస్తోన్ద్రదేవత్యైఃపుతాదిభిః ॥ ౧౮౧

౧ విధాతారం. ౨ దీపం చుల్యా. ౩ కమలాన్యపి. ౪ చేలాస్థానం.
 గి స్థానపద్యచ్చ. ౬ కుర్యాత్సూక్ష్మోక్త వత్క్షణా. ౭ చ్చతుష్కరామ్.
 ౮ హృద్యం కల్పనగృహం.

వారుణాని చ సూక్తాని దిక్షు పాఠ్యాని భూసురైః ।
 ప్రభాతే శోభనే లగ్నే ౧ శోభితే పూర్వా ౨ వజ్రలైః ॥ ౧౮౨
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా౭స్తే ధ్యాయేదమృతవారిభిః ।
 పూరితం తత్తటాకాదీన్ గురురేకాగ్రమానసః ॥ ౧౮౩
 మహాకుమ్భజలం తత్ర ౩ వారుణం చ వినిక్షిపేత్ ।
 మినాది జలయోసీంశ్చ లోహజం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౧౮౪
 గజ్జాదిసరితస్తత్ర మస్త్రైరావాహయేజ్జలే ।
 భుక్తేషు బ్రాహ్మణేష్వఘ్నే స్తపితేషు యథావసు ॥ ౧౮౫
 దక్షిణా గురవే దేయా దశనిష్కావరా తతః ।
 కరోతి యస్తటాకాది ౪ ప్రతిష్ఠానం జలాశయే ॥
 స నిత్యం తృప్తస్సుచిరం లోకే వసతి వారుణే ॥ ౧౮౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే లక్ష్యాదిపాణిగ్రహణ ౬ విమానాది ప్రతిష్ఠా
 విధినామ త్రింశో౭ధ్యాయః.

౧ శోభితే. ౨ వజ్రలై. ౩ వార్షికాః. ౪ ప్రతిష్ఠానం విజ్ఞానా. ౫
 తృప్తిరుచిరై. ౬ విమానమణ్డప బలిసేత మహానసాది ప్రతిష్ఠావిధానం నామ.

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

❧ ప్రభాదీనాం ప్రతిష్ఠా విధిః ❧

శ్రీభగవాన్ —

కాలాంతరే ప్రభాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే ।
 జలాధివాసాద్యఖిలం కర్మ కృత్వా యథాపురమ్ ॥ ౧
 ధ్యానకాలే తు సంప్రాప్తే ధ్యాయే ౧ దేవం గురుస్త్వయమ్ ।
 జ్వాలామాలాసహస్రాధ్యాయం విద్యుత్పక్షాతనన్నిభమ్ ॥ ౨
 ప్రభాం ధ్యాత్వా స్మృతేత్ శాన్తి హోమాన్తే హోమసపిషా ।
 ప్రభాతే మూలమస్త్రీణ ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిణా ॥ ౩
 ముహూర్తే యోజయేచ్ఛాసి కారయేచ్ఛ మహోత్సవమ్ ।
 దక్షిణా గురవే దేయా యథావిభవ ౨ మానవః ॥ ౪
 ప్రభాయాం దేవదేవ్యాదీన్ యోజయేదుక్తవత్క్షనా ।
 ౩ స తు సాయుజ్యమాప్నోతి కామానసి యథేషితాన్ ॥ ౫
 ౪ వీతం సంస్థాప్య తత్రైవ స్యస్యేవ్యోగాననం గురుః ।
 హుత్వా మస్త్రీః క్రమాత్ప్రస్థాపనే విధిరీదృశః ॥ ౬
 యోజయే ౫ చ్ఛాసి వీతాదిన్ తత్రస్థాం సమయే గురుః ।
 ఏవం వీతాదిదేవాధాన్ యః కల్పయతి మానవః ॥ ౭
 స ప్రతిష్ఠామవాప్నోతి పరత్రేహ చ శాశ్వతీమ్ ।

❧ ఘంటా ప్రతిష్ఠా విధిః ❧

ఘట్టాం చ పశ్చిగవ్యేన స్నాపయిత్వా యథోద్దితైః ॥ ౮
 పశ్చివారుణికైర్ముస్త్రీణాం సవస్త్రీణ వేష్టయేత్ ।

౧ దేవమ్. ౨ మన్వితః. ౩ తత్సాయుజ్యమవా. ౪ వీతే స్థాప్యేతు.
 ౫ ద్యోగః.

స్థణ్ణితే శాలిభారం చ నిక్షిప్య తిలత్తులూకా	౯
తదూర్ధ్వే నవవస్త్రం చ సదభం న్యస్య తత్ర వే	
శాయయిత్వా చ తాం ఘట్టాం ఛాదయేన్నవవాససా	౧౦
కుమ్భమేకం సమభ్యర్చ్య ౧ కుమ్భే వా స్థణ్ణితేఽపివా	
ఘట్టామస్త్రీణ జుహుయాదాచాయన్సమిదాదిభిః	౧౧
శోషణాదీని కార్యాణి తాం యథోక్తం విచిన్తయేత్	
శాన్తిహోమావసానే చ స్పృశేత్తాం హోమసంహితా	౧౨
ప్రభాతే ౨ మస్త్రీతోయేన తాముక్షేన్మస్త్రీ పూర్వకమ్	
ఏవం నుసంస్కృతాం ఘట్టాం ౩ చాలయేత్సవక కర్మసు	౧౩
ఉద్భాటనే కవాటస్య ప్రస్తుతే పూజనే తథా	
ఆవాహనేఽర్ఘ్యేన్నవనె పుష్పే ధూపే చ దీపకే	౧౪
నీరాజనే యవనికాసముద్ధారే నివేదనే	
హోమ భూతబతా కర్మణ్యుద్వాహే ౪ చలనం మణేః	౧౫
౫ ఉత్సాదనం పిశాచాదేః ప్రీణనం చ హరేః పరమ్	
సన్నిధానమమర్త్యానాం ఘట్టాయాశ్చలనాద్యవేత్	౧౬
అసంస్కృతాయాశ్చలనే గ్రామాదేశ్చలనం భవేత్	
నిష్ఫలా చాపి పూజా స్యాత్పరస్య పరమాత్మనః	౧౭
౬ (ఘట్టాం ప్రయచ్ఛేద్ధరయే జాయతే కీర్తిమాన్నరః)	
ఘట్టా సంస్కారవద్ధూపదీప ౭ పాత్రస్య సంస్కృతిః	౧౮
భేర్యాదీనాం చ సంశుద్ధిః పశ్చగవైయః ప్రశస్యతే	
రథాదియానజాతస్య సంశుద్ధిరియమిష్యతే	౧౯

౧ కుణ్డే వా. ౨ కుమ్భ. ౩ నాదయేత్. ౪ చాపి కర్మణి. ౫ ఉచ్ఛాటనం. ౬ ఇదమథం క్వచిన్న. ౭ పాత్రాది.

మస్తేణ ప్రోక్షణాచ్ఛుద్ధిశ్చత్రాదీనా మపీష్యతే ।
సవనత్ర భోజయే ౧ ద్విపాక్ పుణ్యాహంచాపి ౨ కారయేత్ ॥ ౨౦
దక్షిణా చాపి గురవే దేయా విత్తానుసారతః ।

అక్షమాలా ప్రతిష్ఠా .

అక్షమాలాప్రతిష్ఠాంచ తద్భేదాంశ్చ యథాతథమ్ ॥ ౨౧
జపే ఫలం చ సకలమధునా కథ్యతేఽబ్జజ ।
సవనరత్నైశ్చ లోహేశ్చ స్ఫటికైస్త్రివిధైరపి ॥ ౨౨
జలజైస్థలజైర్వాపి కారయేదక్షమాలికాః ।
అక్షాస్థిమాత్రా మణయశ్శ్రేష్ఠాన్స్వర్ణపకర్మణి ॥ ౨౩
ధాత్రీఫలాస్థిమాత్రాస్తు మధ్యమాః కమలాసన ।
బదరాస్థి ప్రమాణాస్తు కనిష్ఠా మణయః స్త్రుతాః ॥ ౨౪
అప్రోతర శతం సఙ్ఖ్యా మణీనాం శ్రేయసీ భవేత్ ।
తదధనసఙ్ఖ్యా కథితా మధ్యమా చరమా పునః ॥ ౨౫
సప్తవింశతినఙ్ఖ్యా చ తైర్భవేదక్షమాలికా ।
స్వర్గావనగర్గదం రత్నం సౌవణ్యం విభవప్రదమ్ ॥ ౨౬
రాజతం కీర్తిధనదం తామ్రం శాన్తికరం భవేత్ ।
త్రాపుషేర్మణిభి ౩ జగవ్యం యత్రాంశ్చాపి వశం నయేత్ ॥ ౨౭
సీసాక్షమాలయా రక్షో వశే కుయాఽచ్చతుర్ముఖ ।
౪ పీడయేచ్చ తథా శత్రూః కాంస్యైస్సర్వాన్ వశం నయేత్ ॥
౫ (ఆయస్మైశ్చాపి భూతాని జాపకస్త్వవశం నయేత్) ।
స్ఫటికం మోక్షదం జప్తుస్సర్వదో ద్యుమణేర్మణిః ॥ ౨౮
ఇన్ద్రోర్మణిస్తథైవ స్యాదక్షాన్స్వర్ణ ౬ జగలజాఃపునః ।

౧ ద్విపాక్. ౨ వాచయేత్. ౩ ర్యక్షాన్యక్షీ. ౪ పిణ్డయేచ్ఛాపి.
౫ ఇదమధ్యం కవచిన్దు. ౬ స్థలజా.

- పుత్రదః పుత్రదీవస్సాద్విద్వాక్షిస్సవకామనః ॥ 3౦
- విభీతకాక్షరుద్రాక్ష నిర్భూతాశ్చాభిచారకాః ।
- బ్రహ్మవచనకాచుస్య కుశగ్రన్ధిః ప్రశస్యతే ॥ 3౧
- రాజ్యకామస్య పద్మాక్షైజ్జప్తుస్సిధ్యతి తద్ధృనిమ్ ॥
- సితామౌఘాజాక్షమాలా తు ౧ జప్తుఃప్రశేయసప్రదా ॥ 3౨
- భుక్తిముక్తిప్రదా శఙ్ఖా ముక్తాముక్తిఫలప్రదా ।
- జలజైరమణిభిరమాలా జప్తురిత్థం ఫలప్రదా ॥ 33
- అక్షాన్యథోక్తాన్ సంగృహ్య ౨ వృత్తాన్ దోషవివక్షితాన్ ।
- ప్రక్షాల్య పంచభిగ్జైః పంచ వేదాన్తనిద్యయా ॥ 3౪
- ఆరోపయేద్దేమనూత్రే 3 త్రిగుణే త్రిగుణీకృతే ।
- సూత్రే వా రాజతే త్నామే ౪ శణకేశాదివజ్జితే ॥ 3౫
- కాపానే వా యథాలాభం త్నాశితే పరిశోధితే ।
- పృష్ఠేన పృష్ఠభాగే చ ముఖసౌగే ముఖే న చ ॥ 3౬
- పరస్పరేణ సంబద్ధా మణయస్సద్వశాశ్శుభాః ।
- సూత్రేణ వా సువజ్జేన మధ్యే ౫ బద్ధే తథాన్తరమ్ ॥ 3౭
- ప్రోతనూత్రేషు తైః కల్ప్య మాలికా కటకాకృతిః ।
- మణిమన్యం ౬ తు బద్ధీయా న్మాలాగ్రన్ధే మహాత్తరమ్ ॥ 3౮
- మేరుసంజ్ఞా మణేస్తస్య ౭ భవేద్దక్షిణతో గతిః ।
- పుణ్యాహం వాచయిత్వా ౮ నై మాలాం స్థాప్యంబుజోదరే ॥ ౩౯
- విలిప్య కుంభుమాద్యేస్తామక్షమాలాం చతుర్ముఖా ।
- శాలిభారం చ నిక్షిప్య తిలతణ్డులనంయుతమ్ ॥ ౪౦

౧ సూత్రేని. ౨ విశుద్ధాన్దోషవజ్జితాన్. ౩ ద్విగుణే త్రిగుణీ. ౪ శాణ. ౫ మధ్యే తు సాన్తరః ॥ ప్రోతా సూత్రేణ తాం. ౬ బద్ధీయాన్తహాన్తం మ.....త్తరమ్. ౭ జపే.

- లిఖత్వా తత్ర చక్రాబ్జమాస్తీయః కుశవస్త్రకమ్ |
తత్రాక్షమాలాం విన్యస్య ఛాదయేన్నవవాససా || ౪౧
- యజేత కుమ్భే తస్మత్ప్రసాదే హేమవస్త్రాది సంయుతే |
హోమమేకత్ర కువీత కుణ్డే వా స్థస్థలేఽపివా || ౪౨
- సమిచ్చరుఘ్నతైరప్టే శతం చ స్వస్వ విద్యయా |
ధ్యానేన శోషణాదీని కృత్వా ౧ స్వచ్చ యథాపురమ్ || ౪౩
- తస్మద్ధ్యే పురుషం ధ్యాయేద్బద్ధాజ్ఞలిమవస్థితమ్ |
చతుర్భుజం వశతోభం పరదాభయహస్తకమ్ || ౪౪
- అక్షమాలాం చ బిభ్రాణం శిఖాగ్రే కటకాకృతిమ్ |
శాన్తిహోమావసానే చ సంస్పృశే దక్షమాలికామ్ || ౪౫
- ప్రాప్తే ముహూర్తే తత్త్వాని న్యసేత్సృష్టిక్రమాద్గురుః |
యా పరా వైష్ణవీ శక్తిరభిన్నా షరమాత్మనః || ౪౬
- తేజసాఽదిత్యసంకాశాం ప్రాగ్వత్ స్మృత్వా హృదమ్ముజే |
ధ్యాయేత్తతో బ్రహ్మరథా దుద్గచ్ఛంతి శనైశ్శనైః || ౪౭
- ఆవాహ్య చాక్షమాలాయా మస్త్రేణ స్వేనమస్త్రీవితో |
మూలమస్త్రేణ కుమ్భస్థవారిణా ప్రాక్షయేద్గురుః || ౪౮
- సన్నిధిం చాక్షమాలాయాం యాచేత పరమాత్మనః |
సన్నిధత్రాం భవాసస్మిత్ భక్తానుగ్రహకామ్యయా || ౪౯
- జపాక్షమాలావలయే గాథామేనాం సముచ్చరత్ |
తత్రాక్షమాలాం బిభ్రాణం ధ్యాత్వా దేవం ౩ జనాదనమ్ || ౫౦
- ౪ శిష్యస్య యజమానస్య హస్తే దద్యాద్గురుస్స్వయమ్ |
ప్రణమ్య ప్రతిగృహ్ణీయాత్ శిరసా తాం సమాహితః || ౫౧

విద్యామివ యథావీత్తం దద్యాచ్చ గురుదక్షిణామ్ |

తస్మిన్ ముహూర్తే తాం విద్యాం సజ్జ వేదక్షమాలయా || ౫౨

౧ ఆదా యమక్షమాలాయా మస్త్రం స్థాపితవాన్ గురుః |

తమేవ మస్త్రం గణయేన్న ౨ యం కల్పన మాలయా || ౫౩

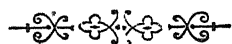
అప్రతిష్ఠాపితా యా చ తయా నైవాక్షమాలయా |

జపం కువన్న్రో మోహంతు వన్న్నే వాఽశ్ను తే ఫలమ్ || ౫౪

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రభా ఘంటాక్షమాలా ప్రతిష్ఠావిధినామ

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

॥ గృహాచారవిధిః ॥

॥ తత్ర లోహదావాదిభేదేన ఫలమ్. ॥

శ్రీభగవాన్ —

- గృహాచారస్థాపనం వక్ష్యే యథావత్కమలాసన |
 సావణీ రాజతీ వాఽపి ౧ ప్రతిమా స్వాద్విజన్మనామ్ || ౧
- ఆరకూటమయీ యద్వా యద్వా తామ్రమయీ భవేత్ |
 లోహజాః ప్రతిమాస్సవాన్సవన్ కామఫలప్రదాః || ౨
- ౨ శిలాబిమ్బం దారుబిమ్బం స్వగృహే నాచ్యయేద్బుధః |
 పిశాచాది వశీకారే ప్రతిమా చాయసీ మతా || ౩
- ఉచ్చాటనకరీ కాన్స్యప్రతిమా కమలాసన |
 ౩ త్రిలోహజా శత్రుజయా సీసకోత్థాఽమయప్రదా || ౪
- ౪ రత్నజప్రతిమాస్సవాన్సవన్ కామ ఫలప్రదాః |
 చంద్రీకాన్తస్ఫటికజా సౌమ్యా ప్రతికృతిమతా || ౫
- ఆగ్నేయీ మిత్రమణిజా అన్య్యా స్ఫటికజా ద్విధా |
 సాలగ్రామశిలా శ్వేతా సౌమ్యా ౫ సౌమ్యఫలప్రదా || ౬
- శ్రీకరీ వీతవణాన్ చ రక్తా కామప్రదా మతా |
 కృష్ణా పుష్టిప్రదా నిత్యం పిఙ్గలా ౬ రోగదా సదా || ౭
- శిలాశ్చక్రసరిజ్ఞాతాస్సర్వా మోక్షఫలప్రదాః |
 మూర్తిభిర్గర్భితాస్సర్వా శ్చిలాశ్చక్ర సరిద్భవాః || ౮

౧ ప్రతిమా. ౨ శిలాబింబం ఇత్యేకం అథన్ క్వచిన్న. ౩ లోహజా శత్రువిజయా. ౪ రాజత. ౫ సవన్. ౬ రోగ్యదా.

ప్రాదుర్భావైశ్చ మీనాద్యేస్తథా దివ్యాయుధైరపి	
లాఙ్ఘితాః కౌస్తుభాద్యైశ్చ భూషణైః కమలానన	౯
అఙ్గితాః పూజనీయాశ్చ భుక్తిముక్తిఫలార్థిభిః	
సర్వాస్సాన్వయమ్మువా జ్ఞేయాశ్చిలాశ్చక్రసరిద్భవాః	౧౦
నిత్యం సన్నిధిరేతాసు పరస్య పరమాత్మనః	
స ప్రతిష్ఠా విధాతవ్యా న చైవాఽఽహహనాదికమ్	౧౧
సాలగ్రామశిలా యత్ర పూజ్యతే భగవన్మయైః	
తద్దేశే యోజనాదర్వాఙ్మృతో నిర్వాణమశ్నుతే	౧౨
ద్వారవత్యాశ్చిలాశ్చాపి సాలగ్రామశిలాసమాః	
ద్రుమజాతిప్రతికృతిస్సభాజ్యా కామనావశాత్	౧౩
ప్రతిమా చన్దనమయీ పూజితా శ్రియమావహేత్	
ప్రతిమా చాఽగరుమయీ భుక్తిముక్తి ౧ ఫలప్రదా	౧౪
దేవదారుమయం బిమ్బం సర్వదం భవనేఽచితమ్	
బిల్వజా ప్రతిమా లక్ష్మీమతులామావహేత్సదా	౧౫
బ్రహ్మవర్చసకామేన బ్రహ్మవృక్షసముద్భవా	
శమీప్రతికృతిస్త్వగ్ధ్యా నమేరుస్సఖదాభవేత్	౧౬
అన్నాదికామైః ప్రతిమా పూజ్యోదుమ్బరదారుజా	
అశ్వత్థనిర్మితా పూజ్యా రాజ్యకామేన ధామని	౧౭
న్యగ్రోధనిర్మితం బిమ్బం ౨ సర్వత్ర భవనేఽచితమ్	
ప్లక్షజం జీవధనదం సర్వోపకరణావహమ్	౧౮
ప్రియఙ్గు నిర్మితం బిమ్బం శ్రీవశ్యం భవనేఽచితమ్	
పుత్రదీపమయం పుత్రకారకం ముక్తిదం తథా	౧౯

- మన్తాది సాధనే యుక్తాం సరలాచారాం సమర్పయేత్ |
తమాలజాతిప్రతిమా సర్వలోక సుఖావహా || ౨౦
- చూతజాఽరోగ్యదా పుత్ర ౧ విత్తజా బదరీకృతా |
౨ పనసప్రతిమా బ్రహ్మ బహుపుత్రా సమర్చితా || ౨౧
- క్షీరిణి ధనదా జ్ఞేయా సప్తలా దుఃఖనాశినీ |
ధనజం జాతిజం బిమ్బం ౩ స్పందజం సుఖకారణమ్ || ౨౨
- ౪ తిమిదం ధనజం బ్రహ్మ కదమ్బం జ్ఞానకారణమ్ |
కురవః పుష్టిఫలదస్తిలక స్సర్వకామదః || ౨౩
- మధూకస్సిద్ధిదశ్చాహురసనశ్శ్రీకరస్సదా |
పుష్టిదో జమ్బువృక్షస్తు పున్నాగః పుష్టివర్ధనః || ౨౪
- గి రోగదో రాజవృక్షశ్చ ఖాదిరశ్చాక్షీనాశనః |
నిమ్బవృక్షప్రతికృతిర్వి ద్వేషణ కరీ మతా || ౨౫
- విభీతికా శల్మలీ చ కల్ప్యతే ౬ కమలాసన |
గజోత్పాటితగౌరాకర్ణ మూలకల్పితకౌతుకమ్ || ౨౬
- వైనాయకమభిప్రేతసకలాధా ప్రసాదకమ్ |
మాత్రాఙ్గులివశేనైవ గృహాచారామానకల్పనమ్ || ౨౭
- నాధికం హస్తమానాచ్చ న న్యూనం ద్వాదశాఙ్గులాత్ |
కౌతుకం భవనేఽభ్యుచారం శిలాదావార్దజం ధ్రువమ్ || ౨౮
- అఙ్గులైః ప్రతిమామానం వర్ణానాముచ్యతే క్రమాత్ |
హస్తమానమితాచారా స్యాద్భవనే పూర్వజన్మనః || ౨౯
- అఙ్గులై రేకవింశత్యా ప్రతిమా ఋసుధావతేః |

౧ వృద్ధిదా. ౨ పనస ప్రతిబింబం చ బహుపుత్రదమర్చితమ్. ౩ స్పృశక సం. ౪ తిమిశం ధనదమ్. ౫ అరతేజాతి కరజోజాతి వృక్షశ్చ. ౬ కలహాయ సా.

విశామేకోనవింశత్యా ౧ ద్వాభ్యాం శూద్రస్య హీనయా ॥ ౩౦

అర్ధచిత్రం తదాభాసం భవనే భుక్తివర్ధనమ్ ।

ద్వాదశాంజులమానాచా లోహజా పూర్వజన్తనః ॥ ౩౧

నవాంజులా క్షత్రియస్య విశస్సప్తాంజులా మతా ।

పంచాంజులా చతుర్థస్య ప్రతిమా భవనే భవేత్ ॥ ౩౨

ప్రతిమా యన్తయీ కృప్తా ప్రభావీతాది తన్తయమ్ ।

యద్వా సావణబిమ్బస్య రాజతం తామ్రమేవ వా ॥ ౩౩

లోహేన చేచుత్తమేన ప్రతిమా నిమిత్తా భవేత్ ।

తదనన్తరలోహేన ప్రభావీతాది కల్పయేత్ ॥ ౩౪

త్రిలోహజాయామచార్యాం సువణం వా ప్రభాదికమ్ ।

రత్నస్ఫటికజానాం తు ప్రతిమానాం ప్రభాదికమ్ ।

లోహజం స్మయ్య తే బ్రహ్మ రహస్యమిదమీరితమ్ ॥ ౩౫

గృహే సంహారశయనమచార్యేన్నకదాచన ।

భగవన్మూర్తయన్త్వన్యాయ స్సర్వాః పూజ్యా యథాతథమ్ ॥ ౩౬

౨ శ్రీభూమి సహితం దేవం శ్రియా కేవలయాపి వా ।

సహితం పూజయే ౩ నిత్యం భక్త్యా పద్మనికేతన ॥ ౩౭

గృహే పూజాస్థాననిర్దేశః

పూజాస్థానం ౪ గృహస్యోక్తం మారుత్యాం దిశి నాన్యథా ।

అచార్యేద్భవనేష్వచారాం యజమానో యభోదితామ్ ॥ ౩౮

తత్ప్రతిష్ఠార్థమాచార్యమభ్యర్థ్యాఽఽగమయేద్భవమ్ ।

అంజనే వా నదీతీరే క్షేత్రే యద్వా సుపూజితే ॥ ౩౯

వేదికాం పరితః కృప్తే హోమకుణ్డచతుష్టయే ।

౧ ప్రతిమా కమలాసన. ౨ శ్రియం భూమిం సమభ్యర్చ్య. ౩ దుష్కృతి ముక్తికామో నికేతనే. ౪ గృహే చోక్తం నిర్వత్యం.

- ఏకస్మిన్ వా గురుః కుర్యాత్ప్రతిష్ఠా కర్మ పూర్వవత్ ॥ ౪౦
అఙ్కురానవయిత్యాగ్రే జలే చైవాధివాసనమ్ ।
నయనోన్మీలనం చాఽపి కుర్యాత్పూర్వోక్తవత్త్వేన ॥ ౪౧
పాద్యమఘ్యం తథాచామం పంచగవ్యం ౧ తథా దధి ।
౨ పయోమధుకషాయం చ ఉష్ణామ్భః ఫలవారి చ ॥ ౪౨
మార్జనామ్భోక్షతామ్భశ్చ రత్నామ్భో లోహవారి చ ।
గంధామ్భశ్చ యవామ్భశ్చ క్రమేణాఽనేన పద్మజ ॥ ౪౩
స్నాపయేచ్ఛ సృసూక్తేన తథేదం విష్ణురిత్యుచా ।
స్నాపనం కారయేద్విద్వాత్ మన్తైః ప్రాగుక్తవత్త్వేనా ॥ ౪౪
శయనాదికమన్యచ్ఛ క్రియాజాతం యథాపురమ్ ।
మహాప్రతిష్ఠా విధివత్కర్మ కుర్యాద్గురుస్త్వయమ్ ॥ ౪౫
ప్రతిష్ఠాస్థాపనస్థానే రత్నన్యాసాది పూర్వకమ్ ।
ప్రాప్తే ముహూర్తే ప్రతిమాం స్థావరాం చేదభీష్ణితామ్ ॥ ౪౬
స్థానే తాం స్థాపయిత్వైవం కుర్యాత్ ౩ దావాహనాదికమ్ ।
౪ జజ్ఞమా చేదభిమతా వేద్యా మావహనాదికమ్ ॥ ౪౭
కుర్యాత్తదను తాం స్థానే స్థాపయేద్విధిపూర్వకమ్ ।
చణ్డప్రచణ్డా వలజే క్షేత్రపాలం ఖగేశ్వరమ్ ॥ ౪౮
విఘ్నేశం వాస్తునాథం చ దుర్గాం చా తత్ర కల్పయేత్ ।
గుహం చ విష్వక్సేనం చ శఙ్ఖపద్మనిధి తథా ॥ ౪౯
ఆచార్యచోదితో భూమా పతిత్వా దణ్డవత్స్త్వయమ్ ।
యజమానః గృహప్రార్థయేత్తమభీష్ణితమశేషతః ॥ ౫౦
దాసోఽస్మి తవ దేవేశ సపుత్రగణబాన్ధవః ।

౧ ఘృతమ్. ౨ పయోమధుక్షేపనం చ. ౩ దౌడహ. ౪ ఇదమథః
కృచిన్న. ౫ ప్రార్థయిత మనీషి.

- సన్నిధత్స్వ గృహే యావదన్యవాయో మమాఽచ్యుత ॥ ౫౧
 పూజాం మయా యథాశక్తి విహితాం వికలామపి ।
- ౧ గృహీష్వా భగవత్ భక్తజనానుగ్రహ కామ్యయా । ౫౨
 యాచిత్వా దేవదేవేశ మిత్రమాచార్య సన్నిధౌ ।
 గురవే దక్షిణాం దద్యాద్యథావిభవవిస్తరమ్ ॥ ౫౩
 యథా చ తృప్తిరస్య స్యాత్ ఋత్విజామపి పూర్వవత్ ।
 బ్రాహ్మణా భోజయేచ్ఛక్త్యా తేభ్యో దద్యాచ్చ దక్షిణామ్ ॥ ౫౪
 స్థాపయిత్వాఽర్చయేద్దేవం భక్తిమా భక్తవత్సలమ్ ।
 భక్త్యా భోగా నువిస్తీర్ణా ప్రేత్య నేహాఽభిజాయతే ॥ ౫౫
 భవనే స్థాపితో విష్ణుః పుష్టాతి కులమాత్మనః ।
 మద్దిరే తు జగత్సర్వం పుష్టాతి స్థాపితో హరిః ॥ ౫౬
 శ్రీవత్సకాస్తుభోష్టిషవనమాలా చతుష్టయమ్ ।
 ప్రధాన భూషణం విష్ణోః ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి ॥ ౫౭
 శ్రీవత్సం స్థాపయిత్వాగ్రే ౨ శాలిధారే సశాటకే ।
 నివేశ్య ప్రళయం ౩ సర్గం మహాకుమ్భం యజేద్గురుః ॥ ౫౮
 కుణ్డే శ్రీవత్సమస్త్రోణ సళినాకారకల్పితే ।
 జుహుయాత్సమిధా ౪ ఘోరచరుభిశ్శతమష్ట చ ॥ ౫౯
 వారాన్మయసెశ్చ ౫ తత్త్వాని శాంతిం హుత్వా స్మృశేచ్ఛ తమ్ ।
 సంప్రాప్త్య కుమ్భతోయేన ముహూర్తే హరివక్షసి ॥ ౬౦
 నివేశయేద్దక్షిణా చ దేయా నిష్కృతయాఽవరా ।
 గురవే యజమానేన మనఃప్రీతివివర్ధనీ ॥ ౬౧

౧ భగవత్ గృహాణ భగవత్ మదను. ౨ శాలి తణ్ణుల శాటక. ౩ సర్వం
 ధ్యాత్వా. ౪ ధాజ్యేన. ౫ చత్వారి.

భగవతః అలంకార కల్పనే ఫలమ్

యో భూషయతి దేవేశం శ్రీవత్సప్రతికమణా ।
 సలక్ష్మీం లభతే నిత్యాముత్తమాం నాఽత్ర సంశయః ॥ ౬౨
 కాస్తుభం స్వేన మన్తేణ స్థాపయిత్వా యథాపురమ్ ।
 హరిమా కల్పయేత్తేన ముహూర్తే దేశికోత్తమః ॥ ౬౩
 యజమానశ్చ గురవే ప్రయచ్ఛేద్దక్షిణాం శుభామ్ ।
 యః కాస్తుభేన దేవేశం మణ్డయే ౧ దశ్మ తే శ్రియమ్ ॥ ౬౪
 వనమాలాం చ సౌవణీం నానారత్న ౨ పరిష్కృతామ్ ।
 స్థాపయిశ్వోక్తమాగేణ ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౬౫
 కణే ప్రలబ్ధయేద్విష్ణోస్సర్వసంస్కృతీం నృణామ్ ।
 దక్షిణాం గురవే దద్యాన్యజమానోఽపి పుష్కలామ్ ॥ ౬౬
 యశ్చ భూషయతి శ్రీశం మచుజో వనచూలయా ।
 సోఽశ్మ తే దుర్బభావో కామావో స నానావ స సంశయః ॥ ౬౭
 ప్రేత్య లోకా సువిపులా స్వర్గాదీ సోఽశ్మ తేఽక్షయా ॥
 శుద్ధజామ్బూనదమయం కిరీటం ౩ మణిభిశ్చితమ్ ॥ ౬౮
 ౪ చేతనా భక్తియుక్తేన యథాహం మధువిద్యమః ।
 కలశేనప్రదశభిస్సాపయిత్వా స్వవిద్యయా ॥ ౬౯
 శాలిభా రేషు విన్యస్య వేష్టయిత్వా చ వాససా ।
 అహతేన పునఃకుమ్భే యజేదావాహ్యా విద్యయా ॥ ౭౦
 జహుయాచ్చ చతుర్దిక్షు విద్యయా చ స్వయా గురుః ।
 స్పృష్టా చ శాన్తిహోమాన్తే ప్రభాతే కుమ్భచారిణా ॥ ౭౧
 సంప్రోక్ష్య స్వేన మన్తేణ దత్వా చ గురుదక్షిణామ్ ।

౧ త్వవిశేష. ౨ సచన్వితామ్. ౩ మణినిమిత్తమ్. ౪ బహునేన కిముక్తేన.

- ప్రాప్తే ముహూర్తే దేవేశమూసీనం ౧ భూపవిష్టరే ॥ ౭౨
- స్నానయేద్రాజవద్దేవమారాధ్యా కల్పభూషణైః ।
- బ్రాహ్మణేషు చతువేదా నధీయానేషు సవతః ॥ ౭౩
- నానావిధేషు వాద్యేషు చతుదిక్షు నదత్సు చ ।
- వందారుషు చ దేవేశం స్తోత్రైరుచ్ఛాపదైభ్యశమ్ ॥ ౭౪
- స్తువత్సు భక్తిసమేషు శ్రీభూమిసహితం హరిమ్ ।
- ప్రస్తూయమానేష్వన్యేషు మజ్జలేషు సమస్తతః ॥ ౭౫
- కుణ్డేషు పురతో హుత్వా పూజావత్సమిదాదిభిః ।
- చతుదిక్షు చ ౨ తుద్వారే ఏకాగ్నేః కోణతః స్థితే ॥ ౭౬
- పఞ్చోపనిషద్యైః కిరీటం దేవమూర్ధని ।
- ఆరోపయేయరాచాయాఽయః మూర్తిపాశ్చ విచక్షణాః ॥ ౭౭
- ముఖ్యేయః పుష్పవృష్టిం చ తూర్వాఘోషపురస్కరమ్ ।
- మృహాద్భిరుపచారైశ్చ గురుణాభ్యుచితం హరిమ్ ॥ ౭౮
- బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్వా సుఖాసీనం మహాననే ।
- యానమారోప్య హస్త్యాది శ్వేతచ్ఛత్ర విరాజితమ్ ॥ ౭౯
- వీజ్యమానం చ గౌరేణ చామరేణ సమస్తతః ।
- గ్రామం ప్రదక్షిణం సీత్యా మద్ధిరే వినివేశయేత్ ॥ ౮౦
- యః కిరీటేన ౩ దేవేశమాకల్పేన ప్రసాదయేత్ ।
- త్రయాణామపి లోకానామాధిపత్యం స విస్తతి ॥ ౮౧
- హారాదిభిరూపురా నేభూషణైస్తపనీయజైః ।
- క్షౌశిత్రేగ్నతోయేన ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ॥ ౮౨
- ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య హోమం చ సమిదాదిభిః ।
- ౪ స్పృష్ట్వా కల్పం జపేన్మన్తం దేశికో ద్వాదశాక్షరమ్ ॥ ౮౩

ముహూర్తే భూషయేత్తేన దేవేశం విద్యయా తయా ।
యో భూషయతి దేవేశం సోఽపి కామాన్ సమత్నుతే ॥ ౮౪

పంచాయుధమాన ప్రతిష్ఠాది.

పంచాయుధానాం దివ్యానాం ప్రతిష్ఠా వక్ష్యతేఽధునా ।
చక్రస్య తావత్సవేషు ౧ ముఖ్యస్య కమలాసన ॥ ౮౫
వక్ష్యతే స్థాపనం తస్య మానం రూపం చ ౨ యాద్యశమ్ ।
విస్తృతం హస్తమానేన యద్వా సప్తదశాంగులమ్ ॥ ౮౬
అష్టాదశాంగులం యద్వా వింశత్యంగులమేవ వా ।
చతుర్దశాంగులం యద్వా షోడశ ద్వాదశాంగులమ్ ॥ ౮౭
మూలబిమ్బాననసమం సహస్రారం సముజ్వలమ్ ।
యద్వా శతారమథవా చతుర్వింశత్య్రాన్వితమ్ ॥ ౮౮
ద్వాదశారమథాష్టారమథవా ౩ షడరం పరమ్ ।
సహస్రజ్వలమథవా షడ్జ్వలం నాభిమణ్డితమ్ ॥ ౮౯
౪ త్రిలోహ నిమిత్తం చక్రం నాలపీఠసమన్వితమ్ ।
కృత్వా కరణ్ణముకుటం బిభ్రాణం వా సుదశఃనమ్ ॥ ౯౦
చతుర్భుజధరం క్రుద్ధం భుక్కుటికుటిలాసనమ్ ।
పురుషం ద్విభుజం యద్వా దక్షిణేనాపి తజఃనమ్ ॥ ౯౧
స్పృశంతం కటిమన్యేన ఇతరాభ్యాం కృతాంజలిమ్ ।
ముఖ్యాభ్యాం తు కరాభ్యాం వై సుస్థితం పద్మవిష్టరే ॥ ౯౨
అధివాస్య జలే పూషణం స్థాపయిత్వా చ మణ్డిపే ।
శాయయిత్వా చ శయనే ఇప్త్యా కుమ్భే స్వవిద్యయా ॥ ౯౩
ధ్యాయన్పురుషమత్యుగ్రం ద్విభుజం ౪ క్తవాసనమ్ ।

రక్తదంష్ట్రాననం నాభౌ ౧ సంస్థితం గురురీదృశమ్ || ౯౪
 చతుర్దిక్షు చ కుణ్డేషు చక్రమస్త్రేణ మూర్తిపాః |
 జహుయుస్సమిధాఘారం చరుభిః కమలానన || ౯౫
 ౨ కుణ్డేష్యేకత్ర పురతస్తారణాదీని పూర్వావత్ |
 అచయిత్వా తతశ్చక్రం ౩ శోషయేచ్ఛోషణాదిభిః || ౯౬
 పృష్ఠా తు శాన్తిహోమాన్తే నాభ్యాద్యవరువాక్ క్రమాత్ |
 ముహూర్తే కుమ్భతోయేన సిద్ధ్యేదాత్మీయ విద్యయా || ౯౭
 చతుర్ణామితరేషాం చ శఙ్ఖాదీనాం యథాపురమ్ |
 ౪ ప్రతిష్ఠాపనమాచార్యః స్వైమన్త్రైరనుపూర్వాశః || ౯౮
 గురవే దక్షిణా దేయా దశనిష్కావరా తతః |
 పంచాయుధాని ౫ నిమాయ యః స్థాపయతి మానవః || ౯౯
 స విష్టపత్రయే ధీమాన్ స బిభేతి కుతశ్చన |
 ౬ భుక్త్యై చ భోగాన్ ౭ విస్తీర్ణాన్ మోదతే చ త్రివిష్టవే || ౧౦౦
 చణ్డాది ద్వారపాలానాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే |
 జలాధివాసనం పూర్వం మట్టపే న్నవనం తథా || ౧౦౧
 శయ్యాయాం చాపి శయనం కుమ్భే చైకత్ర పూజనమ్ |
 హోమశ్చతుషు కుణ్డేషు కుణ్డే వేకత్ర పద్మజ || ౧౦౨
 తత్త్వన్యాసం తథాశాన్తిహోమాన్లస్పృశనం తథా |
 ప్రోక్షణం కుమ్భతోయేన విద్యయా చ స్వబీజయా || ౧౦౩
 గురవే దక్షిణా చాపి దేయా విత్తానుసారతః |
 చణ్డాదీన్ స్థాపయేన్మత్స్యక ౮ శైవుతత్సారూప్యమశ్నుతే || ౧౦౪

౧ సంస్థితం గురు. ౨ కుణ్డే వై తత్ర పురతః. ౩ శోధయే. ౪ ప్రతిష్ఠా
 స్థాన. ౫ దేవాయ. ౬ భుక్త్యా చ భోగాన్ విపులాన్. ౭ విమలాన్.
 ౮ శైవసన్యాసుజ్య మవాప్నుయాత్.

॥ వైన తేయాది ప్రతిష్ఠా . ॥

వైనతేయప్రతిష్ఠాయాం విశేషో వక్ష్యతేఽధునా ।

ప్రాచ్యాం ౧ జుహ్వో బృహత్సమ్నా నత్యం ధ్యాయేద్గురుస్తతః॥

దక్షిణస్యాం సుపణ్కం తు సౌపణ్యో విద్యయా ౨ హువేత్ ।

ప్రతీచ్యాం గరుడం కుణ్డే ధ్యాయేద్ధోమో రథస్తరైః ॥ ౧౦౬

తాక్ష్యో ధ్యానముదీచీనే గాయత్ర్యా చ స్వయా హుతిః ।

పురస్తాదుపరిష్టా చ్చ శుభం ౩ కమయథాపురమ్ ॥ ౧౦౭

స్థావకో వైనతేయస్య లభ తే తత్సమీపతామ్ ।

ఆదిత్యస్య ప్రతిష్ఠా చ విభాతవ్యా యథాపురమ్ ॥ ౧౦౮

విశేషస్తూచ్యతే కశ్చిద్యథావదవధారయ ।

౪ ఆవాహనం స్వగాయత్ర్యా తయా కుణ్డేషు చాహుతిః ॥ ౧౦౯

బిభ్రాడిత్యనువాకేన సావిత్రియా స్థావనం తథా ।

సూర్యో మూలమస్త్రేణ కుంభ్యతోయేన సేచనమ్ ॥ ౧౧౦

స్థావకస్తస్య తల్లోకే రాజతే ముక్తకీర్బిచః ।

బ్రహ్మదీనాం చ సవాసాం దేవతానాం యథాపురమ్ ॥ ౧౧౧

స్వాతస్త్రేయ పారతస్త్రేయ చ సైవమస్త్రేః స్థావనం భవేత్ ।

దుర్గా చ మాతరస్సప్త యాః కాశ్చిద్దేవతాస్త్రీయః ॥ ౧౧౨

ప్రతిష్ఠా తాసు లక్ష్మీవన్మస్త్రేనైస్సైవైస్వైవిశిష్యతే ।

॥ విష్వ క్షే నో త్పత్తి స్థావనాది . ॥

బ్రహ్మ—

విష్వక్షేనస్య భగవత్ ఉత్పత్తిః గి కారణాత్కృతః ।

స్థావనం చ కథం తస్య కథ్యతాం యద్యనుగ్రహః ॥ ౧౧౩

౧ హువేద్బ్రహ్మ సామ్నా . ౨ గురుః . ౩ శిష్టం . ౪ ఆరాధనం .
గి కారణం తథా .

శ్రీభగవాన్—

దావారి కేషు సవేషు యశ్చణ్డః ప్రథమో భవేత్	
స దేవానురయోయుద్ధే బలీ దణ్డధరస్వయమ్	౧౧౪
జఘాన ద్వేత్యా దేవాథకమాత్మనాఽభి ప్రచోదితః	
తస్య తుష్టోహ మదశాం మత్స్వరూపసరూపతామ్	౧౧౫
ఐశ్వర్యం కుముదాదీనాం బలం చాఽప్రతివారితమ్	
విత్స్వ క్షేససమాఖ్యాం చ సవకసేనాధిపోచితామ్	౧౧౬
సైవేద్యస్య చతుర్థాంశం సవకస్యోపహృతస్య మే	
చణ్డస్య చ పదేతుగ్రమస్యం స్థాపితం వాసహమ్	౧౧౭
ఇత్థం బ్రహ్మ తదుత్పత్తిః స్థాప్యశ్చ మమ సన్నిధౌ	
స్థాపనం చ స్వమస్త్రేణ తస్యేష్టం యద్వదాత్మనః	౧౧౮
దక్షిణా గురవే దేయా స్థాపకస్య ఫలం తథా	
ప్రతికాయం చ భక్తానాం కృత్వా స్థాపనమాచరేత్	౧౧౯
స్వతంత్రం ౨ వాఽన్యతంత్రం వా యథాలాభం శిలాదిభిః	
కృతాఙ్జలిపుటం సామ్యం స్థితమాసీనమేవ వా	౧౨౦
యథావణం యథారూపం యథాచాశ్రమధర్మిణామ్	
యథావయోరూపధరం పద్మవీరే ప్రతిష్ఠితమ్	౧౨౧
కృతలక్షణసమ్పన్నం శిల్పిభిస్సువరీక్షితమ్	
యద్వా కర్మానురూపేణ ప్రతికాయం ప్రకల్పయేత్	౧౨౨
స్థాపయేదఙ్కురానాదావపర్యంత్యా శుభే దినే	
అయుగ్తాః పాలికాః కాయాశ్శరావఘటవజితాః	౧౨౩
అధివాససమారభ్య పూర్వవత్కర్మపద్ధతిః	
ఉపచారస్తథా హోమః కుమ్భయాగశ్చ సేచనమ్	౧౨౪

- ప రేణ బ్రహ్మణా కాయం మస్తే శ్చాస్త్యేషు పూజితైః ।
 ౧ తోరణాదీన్యజేత్పూవం న వేదికలశాసపి ॥ ౧౨౫
- ముహూర్తే ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిణా దేశికోత్తమః ।
 స్వాతస్త్ర్యే మద్విరం కల్ప్యం సింహదిజ్ఞాతిః షణ్ణతమ్ ॥ ౧౨౬
- దీక్షాగురోశ్చ ప్రతిమాం స్థాపయేత్తస్త్రీ సిద్ధయే ।
 దక్షిణా గురవే దేయా తపఃణీయాశ్చ భూసురాః ॥ ౧౨౭
- ఆవజ్ఞనీయం సవత్ర ధనైర్బ్రాహ్మణతోషణమ్ ।
 పుణ్యాహవాచనం విపై స్సాన్విధ్యా యాగ్యయనం తథా ॥ ౧౨౮
- దక్షిణా చ గురో ౨ గుంఢీ యజమానధనోచితా ।
 ఏతైర్ముఖోద్దితైర్ముక్తం ౩ హీనమన్యేన దూష్యతి ॥ ౧౨౯
- స్థాపనం ప్రతికాయానాం బ్రహ్మన్నై వాఽత్ర సంశయః ।
 ప్రత్యహం ౪ చాచనం తేషాం ఉపచారైః పృథగ్విధైః ॥ ౧౩౦
- కర్తవ్యముత్సవం చాఽపి ధ్వజారోహణవర్జితమ్ ।
 న హోమో న బలిస్తీర్థం స్వాతస్త్ర్యే విధిరీశృతః ॥ ౧౩౧
- పారతస్త్ర్యే తు భక్తానా ముత్సవః కమలాసన ।
 దేవస్యోత్సవమధ్యే చ ప్రక్రాంతే వాఽథ గి నిమిత్తే ॥ ౧౩౨
- తస్మిన్ కాయేకృతే తస్మిన్ ప్రీయతే హి జనార్ధనః ।
 రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య సవస్య బ్రాహ్మణానాం గవామపి ॥ ౧౩౩
- జాయతే భూయసీ నమ్నదుత్సవే విహితే సతి ।
 ఇతి బ్రహ్మక్రియాస్స వాః కథితాః పృచ్ఛతస్తవ ॥ ౧౩౪
- దయయా పరయా భూయః కిమన్య వోఽతుమిచ్ఛసి ।

౧ తోరణాద్యైర్ముజేత్పూవం న వేదికలశాస్త్రకం. ౨ విష్ణు. ౩ హీనమన్యేన. ౪ చాచనయేధమాక. ౫ నిశ్చితే.

శాస్త్రోపనిషత్ సంగ్రహః .

సంవత్సరః—

మహాపనిషదం శాస్త్రం చతుర్వేద సమన్వితమ్ ।
 సంక్షిప్త్య చ శతాధ్యాయాత్పద్యేన కపిలాచ్ఛ్రితం ॥ ౧౩౧
 తదేవ కణ్వసంక్షిప్త్య శ్రద్ధధానస్య తే మయా ।
 ద్వాత్రింశదధ్యాయయుతం ౧ శుభం వై నారవత్తరమ్ ॥ ౧౩౨
 ౨ పద్మాత్ శ్రుతమిదం శాస్త్రం తథా పద్మాహ్వయం మతమ్ ।
 ఇదం చ దేయం పరమం రహస్యమననూయవే ॥ ౧౩౩
 శ్రద్ధధానాయ భక్తాయ శుచయే దీక్షితాయ చ ।
 బ్రహ్మణాయ వ్రపన్నాయ శ్రోత్రియాయ చ ధీమతే ॥
 యద్వా జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ న విద్యామరయే వదేత్ । ౧౩౪
 నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ శ్రీధరాయావ్యయాత్మనే ॥
 ఋగ్యజుస్సామరూపాయ శతరూపాయ విష్ణవే ॥ ౧౩౫

ఇతి శ్రీపాచ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే సంవర్తప్రోక్తాయాం సంహితాయామ్

గృహోపాస్థాపనవిధిర్నామ

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

క్రియాపాదస్సమాప్తః.

